Biblioteca Complutense
Ildefonsina.
E. 33. C. 1. N. 10.

Digitized by Google

DER
N°. 13946

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

ANNO M DC LXXXXI

publicata,

ac

POTENTISSIMO SERENISSIMO-QUE PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI GEORGIO IV

S. R. IMPERII ARCHIMARESCALLO & ELECTORI

&c. &c. &c.

DICATA.

Ex Bibliotheca Bernhardi Baroffii m. d. S.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSII HÆREDES & J. F. GLEDITSCHIUM.

Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERI.

Anno M DC XCI.

UNIVERSIDAD DE EXTREMADURA BIBLIOTECA FACULTAD DE VETERINARIA CÁCERES

Digitized by Google

Digitized by Google

POTENTISSIMO AC SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI GEORGIO IV

Duci Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, ut & Angriæ ac Weſtfaliæ, S. R. Imperii Archimareſchallo & Electori, Landgravio Thuringiæ, Marchioni Miſniæ, Superioris item ac Inferioris Luſatiæ, Burggravio Magdeburgico, Comiti Principali Hennebergico, Comiti Marcæ, Ravensbergi & Barbiæ, Dynaſtæ in Ravenſtein &c.

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO.

Digitized by Google

SUbditorum Tuorum, qui hoc tempore simul & luctum suum ob Divum PARENTEM orbi ereptum, & gaudia ex Te Successore concepta, in sinum veluti Tuum effundunt, POTENTISSIME ELECTOR, ultimi fortasse nos sumus, ast utriusque affectus sinceritate & magnitudine nemini omnium secundi. Amisimus in JOHANNE GEORGIO III Romani Imperii prægrande columen: & eo amisimus tempore, cum post tot insignia ab Ipso edita imperterriti animi prudentiæque bellicæ adversus Turcarum pariter atque Gallorum furorem documenta, spes & vota publica in Eo vel maxime recumberent: Amisimus Patrem patriæ indulgentissimum, sub cujus non diuturno quidem, at faustissimo regimine, per Æterni Numinis gratiam, intemerata apud nos floruit orthodoxa Religio, & regionibus his nostris pax ac tranquillitas publica stetit inconcussa. Sed istam quidem lugendi causam cum Germania universa: hanc cum omnibus ditionum harum incolis habemus communem. Peculiaris & propria quasi nos tangit, quod Principem amisimus, qui tametsi gerendis armis factus natusque unice videretur, ingenuis tamen mitibusque litterarum studiis addictos gratia sua & clementia nunquam non complexus est, & nostrum etiam institutum, quo Orbi Erudito suimet ipsius Historiam utcunque condere allaboramus, per annos non paucos munificentia tanto Principe digna promovit. Verum enim vero, ut dolori

Digitized by Google

lori noſtro ſeu publico, ſeu privato modum ponamus, & ſqualore luctuque procul habito, non fucatis nunc indulgeamus gaudiis, Tu efficis, POTENTISSIME ELECTOR, quo exoptatior Beatiſſimo Parenti Succeſſor ab exorato communibus omnium precibus Numine dari nemo potuiſſet. Nactum enim eſt Romanum Imperium in Te Heroëm fortiſſimo Parenti prorſus parem, qui tyrociniis militiæ ſub tanto Imperatore præclariſſime dudum poſitis, ætate & corporis animique vigore florens, ſuſtinebit Germaniæ decus, & victorias a Divo Genitore cœptas impigre proſecuturus, de profligatis proculcatisque hoſtibus glorioſiſſime triumphabit. In Te porro, PRINCEPS SERENISSIME, recepere ditiones Tuæ Dominum, pietate in Deum a teneris imbutum; a qua vere principe virtute cum velut ex propria perennique ſcaturigine reliquæ, quæ bonum Principem conſtituunt, deriventur omnes, Te optimum non voto, non ſpe futurum contendimus, ſed oppido tenemus, inæſtumabilique hoc Divini Numinis beneficio perfruimur. Prudentiam porro regnandi qua polles, quotusquisque nobiſcum non admiretur, qui quam provide ſapienterq; ſub ipſis imperii auſpiciis maxima ejus momenta diſpoſueris, ſecum expendat, illumq; Aulæ tuæ decorum ſplendorem, & quandam ſine exemplo ſanctitatem atq; innocentiam intueatur? Sed erunt alii, qui has cæterasque laudes Tuas, noſtro præconio utique majores, & loco alio atque tempore perſequentur uberius. Nos vero, uti virtutes Tuas omnes atque dotes

Divinitus conceſſas profunde veneramur: ita inuſitatam præcipue eruditionem, quam cum in omni literarum cultiorum genere, tum in arduo cumprimis Matheſeos ſtudio, & cujus peritiam Summi Orbis Terrarum Magnates laudi gloriæque ſibi nunquam non duxere, utraque Architectonice dudum oſtendiſti, exoſculamur impenſiſſime, novique adeo Solis, benigniſſimos undiquaq; radios ſparſuri, jubar Parnaſſo noſtro merito gratulamur. Ea certe fiducia Opus hoc noſtrum, cujus decimum nunc volumen SERENITATI TUÆ humillime conſecratum volumus, quodque finire cum hoc anno tantum non decretum nobis erat, ſub Tuis, Literatiſſimi Principis, auſpiciis porro ſumus proſecuturi, & ſtudio quidem atque induſtria tanto majore, quanto perſuaſum firmius habemus, nolle Te abrumpi a nobis laborem, quem Reipublicæ Litterariæ hactenus non ſine omni doctorum virorum applauſu impendimus. Quod ſupereſt, Deum Optimum Maximum devotis veneramur precibus, ut millies millena vota, quæ hoc inprimis tempore, quo recipiendis in clientelam Tuam & ſacramento devinciendis provinciis occuparis, pro ſalute Tua & felici regimine, inter fauſtas acclamationes funduntur, rata eſſe cœlitus clementiſſime jubeat.

Dabamus Lipſiæ exeunte A. 1691.

Potentiſſimæ Serenitati Tuæ

devotiſſimi

ACTORUM COLLECTORES.

Digitized by Google

L. B. S.

Iſtimus Tibi, LECTOR BENEVOLE, decimum Actorum Eruditorum volumen, ſicque abſoluta per Dei gratiam Decennali Rei Litterariæ Hiſtoria, datam fidem maxima parte liberavimus. Neque enim ſupereſt aliud, quam ut Supplementorum quoque tomum, cujus hactenus nonniſi Sectiones novem prodierunt, adjectis tribus reliquis compleamus, eoque facto univerſalem rerum undecim illis voluminibus contentarum Indicem, qui duodecimum velut tomum conſtituat, publicæ luci exponamus. Atque ita defuncti nobis hoc labore videri poteramus, eoque deinceps ſuperſedere nos honeſte poſſe arbitrabamur, quod nec ad perpetuandum eum unquam nos obſtrinxiſſemus, & perſuaſum haberemus, defuturos quocunque loco alio non eſſe, qui partes noſtras ſtrenue integrisque viribus occuparent. Aſt diſſimulare tamen non poſſumus, propoſito illi noſtro, quod in præmiſſo Actis anni ſuperioris ad Lectorem Benevolum alloquio non obſcure innueramus, interceſſiſſe non paucos eosque præſtantiſſimos viros, & quod citra jactantiam dictum ſit, non in Germania tantum, ſed exteris etiam regionibus, qui ne a ſtudio Reipublicæ Litterariæ tot annis non infeliciter impenſo deſiſteremus, graviter nos & ſerio ſunt hortati; ſeu quod ex quodam in nos ſingulari affectu operam illam noſtram pluris quam merebatur, facerent; ſeu quod putarent, minori cum moleſtia & ſumptu continuari a nobis opus hoc poſſe, quam ab aliis inchoari, commerciorum inprimis cum exteris commoditate, qua in celeberrimo hoc emporio nos gaudeamus, deſtitutis. Nec defue-

defuere qui adjunctis minis, desidiam nobis exprobratum iri publice, plusque nos ab Orbe Erudito contemptus & odii per intermissum opus reportaturos, quam laudis ob non impigre hucusque gestum videri possimus promeruisse, contenderent. Admirati sumus optimorum virorum honestissima de nobis judicia, qui nunquam ipsi de his Actis magnifice senseramus, nec adhucdum sentimus, probe gnari, quantum in iis desiderari jure meritoque valeat: ast cum compertum hac ratione habeamus, operam hanc nostram aliquo in pretio a doctis etiam viris haberi; facile excitari nos passi sumus, ut mutata sententia accingeremur iterum labori pristino, prosequendo deinceps quoque strenue, nec temere abrumpendo, nisi ubi insuperabilis nos adegerit necessitas. Insistemus etiam rationi hucusque servatæ, nec Orbi Literato, quod sciamus, improbatæ: nisi quod singulis inposterum Actorum annis, cum id videatur ex usu plurium futurum, peculiarem justumque rerum & Auctorum indicem sumus subjecturi. Tu modo, Lector Benevole, porro huic instituto nostro faveto, & quod jam ante annum Te enixe rogavimus, & denuo obtestamur, si quid in recensendis libris vel obscurius a nobis dictum, aut erratum etiam animadverteris, de eo per literas candide nos ac liberrime admoneto. Cum enim non gloriæ privatæ, sed unice boni publici studio ducamur, nunquam vel pigebit nos, vel pudebit, παροράματα quæcunque nostra publice agnoscere ac emendare. Ita vale!

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Januarii Calendis Anno M DC XCI.

BIBLIOTECA DERECHO

CAROLI CÆSARIS MALVASIÆ MARMORA FELSINEA.

Bononiæ, typis Pisarianis 1690. in 4. chartæ augustæ; plag. 85.

ILlustris Comes, *Carolus Cæsar Malvasia* Bononiensis, utriusque Juris & Sac. Pag. Doctor Collegiatus, in patrio Archi-Gymnasio horis vespertinis legum interpres primarius ac emeritus, nec non cathedralis ecclesiæ Bononiensis Canonicus, plus simplici vice famam sibi in orbe literario perennem publicis ingenii monumentis parare feliciter studuit. Pridem enim edidit *Felsinam Pictricem*, quod est, vitas pictorum Bononiensium. Ante septennium *Æliam Læliam Crispidem* exposuit, prout prolixe memoravimus anno 1684. p. 263. Plura etiam, tum versa, tum prorsa, scripsisse, Illustrissimus Comes *Franciscus Mediobarbus Biragus*, in indice posteriori operis laudatissimi de *Imperatorum Romanorum numismatibus* docuit. Hæc nunc excipiunt *Marmora Felsinea*, h.e. *Bononiensia*. Bononiam enim *Felsinam vocitatam, cum princeps Hetruriæ esset*, auctoritate *Plinii* l. III. H.N. c. XV. firmatur. Monumenta isthæc *decem classibus* absolvuntur. Harum prima complectitur inscriptiones templis appositas, Deastrorumque honori sacras. Altera indicat collegia Sacerdotum. Tertia aquæductus & thermas. Quarta inscriptiones sistit Consulibus, Imperatoribus, itemque Seviris & Magistratibus municipalibus aliis, ac postremo Longobardorum Regibus dicatas. Quinta illas, quibus virorum eruditione, artibus aut virtute bellica præstantium memoria ad posteros transmittitur. Sexta est privatorum, qui sibimetipsis viventibus de sepulcro prospexerunt. Septima & octava privatorum, qui mortuis suis monumenta statuerunt, societate olim aut paterna, aut conjugali, aut

Digitized by Google

herili ſibi junctis. Nona nonnulla obſcura continet marmora, de quibus nec a quo, nec quibus poſita fuerint, conſtat. Ultima ænigmaticis, ſuppoſititiis & aliunde Bononiam tralatis operi, cui a tot figuris ligno aut æri inciſis magna gratia accedit, colophonem imponit. Dum vero doctiſſimus Actor his antiquitatum patriarum ruderibus claram lucem fœneratur, plerumq; quidem proprio Marte id facit; alicubi tamen, non ſine grati animi & encomii præfatione, utitur meditationibus ingenioſis *Reineſii, Liceti, Cottunii, Legati, Caponii, Kircheri, Montalbani,* itemque, (quorum opuſcula integra primus edidit ac ſyntagmati ſuo inſeruit Noſter,) Alexandri de *Nigris*, Petri *Menguli*, Antonii Felicis *Marſilii*, Joſephi Mariæ *Bellini* ac Valerii Comitis *de Zanis*. Quemadmodum autem antiquiores ſolum inſcriptiones *Felſinæ* extantes illuſtrandas in ſe ſuſcepit *Malvaſia*; ita de inferioris & recentioris ævi lapidibus Bononienſibus peculiari libro agere conſtituit Franciſcus Maria *Bordocchius* JCtus ac Anteceſſor in eadem Academia meritiſſimus.

THE JESUIT'S MEMORIAL FOR THE INtended Reformation of England, &c.

id eſt:

Jeſuitæ libellus memorialis de Reformatione Angliæ, quamprimum Pontificium Principem nacta fuiſſet, inſtituenda. Editus ad exemplar nupero Regi Jacobo II. oblatum, cum Introductione & animadverſionibus *Eduardi Gee.*

Londini, apud Richardum Chiſvvel. 1690. in 8. plagul. 22.

UT fraudum politicarum, hypocriſeos atque πολυπραγμοσύνης Jeſuitarum Societatem convinceret, hunc *Roberti Perſonii* libellum memorialem e tenebris in lucem publicam protruſit *Eduardus Gee*, Rector eccleſiæ, quæ in *S. Benedict Pauls-Wharf* colligitur, ut & utrique Regiæ Majeſtati Britannicæ a ſacris ordinariis. Præmiſit autem ipſimet operi *Introductionem* de vita *Perſonii*. Natus is eſſe dicitur, non, ut ipſe ferebat, in *Stockerſey*, ſed in *Nether-Stowey*, obſcuro Comitatus Somerſetenſis loco. Liberaliter tamen educatus, *Socius* ac tutor ſtudioſæ juventutis in collegio Balliolenſi, quod Oxonii eſt, evaſit.

evaſit. Verum die 13. Febr. anno 1573. ei valedicere juſſus eſt ob crimen peculatus, & quæ tunc demum innotuerat, illegitimorum natalium maculam. Ut igitur ignominioſæ hujus expulſionis memoria eo facilius obliteraretur, Oxonio Londinum abiit, moxque Italiam, & in hac Bononiam petiit, ſtudio Juris civilis ſeſe addicturus. Mutato tamen conſilio *Anglicanam religionem* ejuravit, & menſe Julio 1575. in Collegium *Jeſuitarum* Romanum receptus eſt. Anno 1580. 14. Apr. cum *Edmundo Campiano* in Britanniam miſſus fuit, ut Anglis Romano-Catholicis in Elizabetham inſurgendi autor, fax & tuba eſſet. Sed cum Campianus, antequam annus in orbem rediiſſet, machinationes ſuas capite luiſſet, Perſonius fugam arripuit, in patriam nunquam reverſurus, variosque libellos contra Elizabetham Reginam ejusque religionem, procul a fulmine in Gallia, Hiſpania, Italiave conſtitutus, exaravit, quorum aliqui fictitium *Andreæ Philopatoris, Howvleti, Dolemanni*, aliqui verum ſed commodatum Cardinalis *Alani*, aliqui proprium *Perſonii* nomen præ ſe ferre dicuntur. Varios hominis conatus, quibus modo Mariæ Stuartæ, modo Iſabellæ Hiſpaniarum Infanti, modo Arabellæ Stuartæ cauſam juvare, utut fruſtra, anniſus fuit, *Eduardus Gee* prolixius enarrat, teſtimoniis potiſſimum hanc in rem petitis ex epiſtolis Cardinalis *Oſſati*, & ſcriptis ſacerdotum ſecularium *Romanenſium* in Anglia, Perſonium odio habentium, quod turbulentis & vehementibus conſiliis ſuis pacem & tranquillitatem, qua hactenus gaviſi erant, everſum iret, adeo ut ſæpe in animum induxerint, eum, cum adhuc in Anglia ſub militis, nobilis, aut apparitoris veſte ageret, Reginæ prodere. Sane ſi hos audias, longe aliam de Jeſuita ſententiam feres, quam qualem vir ejusdem ſocietatis, Henricus *Morus*, Eſſexienſis Anglus, in *Hiſtoria Miſſionis & Provinciæ Anglicanæ Societatis Jeſu ab anno 1580 uſque ad 1635.* de eo ferri cupivit. Deceſſit tandem *Perſonius* 20. Apr. 1610. ætatis 64. ſocietatis 36. Nunc ad fœtum illius poſthumum accedendum, cui, raro exemplo, *adverſarius* obſtetrices manus adhibuit, eumque *Wilhelmo Lloyd* Epiſcopo Aſaphopolitano & Eleemoſynario regio, non majori politices Jeſuiticæ fautori dedicavit. Is hoc titulo inſignitur: *Libellus memorialis, de Reformatione Angliæ, continens notas quasdam ac monita, quæ proponi poſſe videntur in proximo Parlamento & Concilio nationali patriæ noſtræ, quamprimum Deus ex miſericordia ſua Catholicæ fidei eam reſtituerit, ad meliorem reſtaurationem*

tionem & conſervationem modo dictæ fidei. Congeſtus ac conſcriptus a R. P. 1596.

Abſolvitur tribus omnino partibus, quarum prior univerſum Angliæ regnum, altera clerum, tertia laicos ſpectat. Interpolatur quandoque animadverſionibus editoris, qui modo Jeſuitæ aſſerta refellit, modo ejus conſilia cum nuperis Jacobi II Regis Britanniæ geſtis confert, modo denique colligit ex iis, quæ jam paſſa eſt Anglia, quid juxta ſeriem monitorum Perſonianorum expectare aut metuere debuiſſet, circa reſtitutionem bonorum eccleſiaſticorum, juramentum religionis Romanæ a membris Parlamenti præſtandum, tribunal inquiſitionis poſt hæreticos per annos ſex circiter toleratos erigendum, confirmationem omnium legum de hæreticis olim latarum ac dehinc abrogatarum, & id genus alia, niſi *Wilhelmus III* divino beneficio in *Jacobi II* locum ſucceſſiſſet. Sed his immorari nolumus, ſatis eſſe rati, ea vel duobus quaſi verbis indicaſſe. Hoc unicum tamen notatu dignum videtur, *Eduardum Gee* in poteſtate ſua habere Hiſtoriam Regni Jacobi II, ab ejus Confeſſario, Patre *Warnero* Jeſuita *manu propria* conſcriptam. Hinc ridet ille ſimplicitatem Presbyterianorum, Tremulorum aliorumque Non-conformiſtarum, qui cum Patribus *Petro* & *Warnero* arctiorem amicitiam coluerint, & inſignibus de libertate religionis promiſſis ludibrio ſeſe haberi paſſi ſint, cum tamen, quid *Warnerus* privatim ſenſerit, in *Apparatu* ad hiſtoriam ſuam, hunc in modum de Presbyterianis loquendo, prodiderit: *Pervicaciſſima iſta factio, omni imperio adverſa, populorum exitio nata, & Romæ & patriæ communis Erynnis.* Ex ejusdem MSCti libro VIII. verba excerpſit, quibus refertur, *Comitem de Caſtlemaine Romam deſtinatum anno 1686, obedientiam canonicam, Jacobi & Catholicorum regni nomine, teſtaturum.* His non ſine lepido ſale refutare ſtudet modo dictum Comitem, Jacobi II ad Romanum Pontificem Oratorem Extraordinarium, utpote qui coram Parlamenti Londinenſis inferiori Domo gloriatus fuerat, ſe cum Papa non aliter ſubmiſſiusve collocutum, ac Principem cum Principe colloqui deceat, hocque patere potuiſſe e ſchedis ſuis, niſi eas antea combuſſiſſet. Optandum foret, ut Warnerum eodem ſtudio, quo Perſonium, in publicam eruditi orbis ſcenam protraheret Noſter. Tanto enim gratior futurus eſſet, quanto plures dantur, qui Latinam, quam qui Anglicam callent linguam.

BISHOP

Digitized by Google

BISHOP OVERALL'S CONVOCATION-book MDCVI.

id est:

Johannis Overalli Liber Convocationis anni 1606;

agens de gubernatione catholicæ DEI ecclesiæ ac regnorum totius mundi.

Londini, impensis Gualteri Kettelby 1690. in 4.

Constat plagulis 45, & effigiebus *Gulielmi Sancroft*, moderni Archiepiscopi Cantuariensis, ac *Joannis Overalli*, auctoris.

SI *Eduardus Gee* recte fecisse putandus est, quod adversarium disciplinæ ecclesiasticæ Anglicanæ *Personium* publica luce frui voluit; idem non minus dicendum fuerit de *anonymo* editore *Joh. Overalli*, strenui & *monarchiæ* & *hierarchiæ* Britannicæ promachi. Fuit is primum Decanus ad D. Pauli Londinensis, deinde Episcopus Coventriensis, postremo Norvicensis. *Prolocutoris* officio functus est in *Convocatione Eboracensi*, auspiciis *Jacobi I.* Magnæ Britanniæ Regis, ab anno seculi hujus tertio ad decimum usque agitata. Is igitur a. 1606. Regi Ordinibusque regni exhibuit libros hosce tres, nuper demum typorum ope publici juris factos. In illis cum primis refelluntur partim *Pontificii*, Papæ suo universalem monarchiam in ecclesiam catholicam vindicantes, partim *Non-Conformistæ*, divinam originem ac hinc pendentem auctoritatem tum *Regum* in civilibus, tum *Episcoporum* in spiritualibus agnoscere renuentes. De hoc duplici argumento libro I. ex V. T, libro II. ex Novo, libro III. ex historia Ecclesiastica, *ἀναστευασιχῶς* æque ac *χαταστευασιχῶς* agitur, idque diversis *capitibus*, quorum singulis in prioribus duobus libris *canon* inde fluens substernitur, una cum hac approbationis nota, sub tertii quoque libri capitibus reperiunda: *Placet eis*; membris puta Convocationis. Non autem est, quod contenta sigillatim enarremus, cum nihil novi contineant, & tantum eo nomine doctis Viris grata esse debeant, quod non solum perspicue ac methodice exarata sint, sed & ob suffragia totius *Convocationis* autoritatem *Concilii* alicujus *nationalis Anglicani* obtinuisse videri queant.

MECHANICORUM DE VIRIBUS MOtricibus ſententia, aſſerta a D. Papino adverſus Cl. G. G. L. objectiones.

VIdi nuper *in Act. Erud. A. 1690. pag. 228*, clariſſimi Viri G. G. L. meletemata *de cauſa gravitatis &c.* ipſique gratias habeo maximas, quod dubiis meis, circa rationem æſtimandi vires motrices reſpondere voluerit: quodque præterea novas, adverſus meam diſſertatiunculam dignatus ſit movere controverſias: quibus ego varia habeo reponenda, & reponere peroptarem: mihi enim honorificum duco cum tam celebri Antagoniſta contendere; at mihi cavendum eſt, ne Lectorum patientia abutar: quapropter circa novas illas quæſtiones controverſiæ noſtræ minus eſſentiales, id unum Lectores monuiſſe mihi ſufficiat, quod in acutiſſimo Ill. Hugenii tractatu *de cauſa gravitatis* (qui nuper apud Petrum Vander Aa Lugduni Batavorum prodiit) plurima lectu digniſſima ad hanc materiam ſpectantia reperiantur. Ibi 1. obſervare poterunt, velocitatem materiæ gravitatem efficientis eſſe multo minorem quam ego in Act. Erud. retuleram: quum enim experimentis ad ipſam indagandam inſtitutis non interfuiſſem, facile factum eſt, ut tractu temporis memoria me fefellerit: hunc autem lapſum eo facilius excuſatum iri ſpero, quod etiamſi dicta velocitas multo minor ſit quam credideram; illa tamen tanta eſt, ut conſequentiæ, quas inde deduxi, a vero perparum aberrent. Per dictæ materiæ velocitatem explicat celeberrimus Autor gravium in deſcenſu acceleracionem: moxque (pag. 148.) oſtendit, a mediocri velocitate eundem effectum non poſſe expectari, ſicque manifeſtiſſime refellit Cl. L. argumentum (in Act. Erud. A. 1690. p. 231.) ex tubo fig. 3. deſumptum. Deinde, per idem principium, gravi deſcendenti æqualibus temporibus æquales velocitatis gradus accreſcere demonſtrat: vel, ſi mavis, oſtendit quod ille effectus neceſſario ſequi debeat ex cauſa quę exiſtit. In eodem libro inveniuntur ſolutiones difficultatum tum ipſius clar. Leib. tum celeberrimi Bernoullii contra explicationem cauſæ gravitatis per vim centrifugam materiæ circulantis: atque ita Lectoribus qui librum Hugenianum nondum pervolverint, ego facili negotio indicavi, quomodo circa prædictas omnes quæſtiones ſibi ſatisfacere queant. Reſtat, ut ad controverſiam noſtram veniamus: utrum ſcilicet quantitas virium motricium quantitate motus recte æſtimetur: atq; hic eidem methodo

Digitized by Google

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DERECHO

Digitized by Google

G

thodo inhærebo, quam ipſe cl. Leibnitzius ſequutus eſt: 1. nimirum definitionem dabo: deinde ex definitione quam defendo ſententiam demonſtrabo: ac poſtremo erroris fontem detegam.

Hic 1. obſervabo: ſecundum communem omnium notionem, quantitatem virium quantitate effectus æſtimari: petere enim, quantum aliquis poſſit efficere? aut quanta ſit ipſius potentia? prorſus idem eſt: potentiæque quantitatem ſic eſſe æſtimandam ipſe Cl. Leib. ſummopere urget. Ut igitur habeatur definitio brevis, clara, atque a nemine reſpuenda, debet eſſe in hunc ſenſum: *Duorum corporum in motu illud habet plus potentiæ, quod poteſt plus effectus producere: ſi vero neutrum ſit ejusmodi, illa corpora habent vires æquales.* Notandum autem eſt, quod legitima menſura quantitatis effectus non eſt quantitas ſpatii a corpore decurſi, neque quantitas temporis per quod motus continuatur: ſed eſt reſiſtentia quæ vincitur. Id ex eo patet, quod in Mechanica ſpatia quantacunque cenſentur horizontaliter poſſe percurri, & motus horizontalis per ſæcula poſſe continuari ſine potentiæ imminutione: quia ſcilicet ad motum horizontalem continuandum ſupponimus nihil efficiendum eſſe, id eſt, nullam reſiſtentiam debere ſuperari. Conſtat igitur, quod in definitione ſupra allata, in locum hujus phraſis, *quod poteſt plus effectus producere*, poſſet tuto ſubſtitui hæc altera, *quod poteſt plus reſiſtentiæ vincere:* effectum enim producere, & reſiſtentiam vincere, ſunt unum & idem. Reliquæ vero definitiones ab altitudine aſcenſus perpendicularis, vel a duratione temporis aſcenſus, vel ab impoſſibilitate motus perpetui petitæ, non poſſunt admitti, niſi prius conſtet, quod illæ revera idem illud ſignificant vel inferunt quod noſtra hæc definitio: quæ proinde cæteris omnibus merito anteponenda eſt. Hinc mihi facillimum erit demonſtrare quantitatem virium quantitate motus, juxta Carteſii mentem, eſſe æſtimandam: etiam adhibendo illud ipſum exemplum, quod affert cl. Leibn. ut contrarium probet.

Ponamus globum 1 A. 4 librarum (fig. 1) ex altitudine AE per lineam inclinatam 1 A 2 A. deſcendere, donec in planum horizontale EF perveniat, ibique procurrat ex 2 A in 3 A, uno celeritatis gradu per deſcenſum quæſito. Porro in eodem plano horizontali quieſcat alius globus B unius libræ in loco 1 B. Ponamus jam porro, omnem potentiam globi A transferri debere in globum B, ita ut A quieſcente in hori- TAB. I. *Fig. 1.*

horizontis loco 3 A, ſolus deinde moveatur globus B, quæritur quantum celeritatis accipere debeat globus B, ut tantundem virium accipiat, quantum globus A habuit. Reſpondeo cum Carteſianis aliisque fere omnibus Mechanicis, globum B quadruplo minorem ipſo A acceпturum celeritatem 4 graduum, ſeu quadruplo majorem celeritate ipſius A: ſic enim potentiæ ſunt utrinque æquales. Hoc ſic probo: Notum eſt corpus B cum celeritate 4 graduum debere aſcendere, quamque offendit gravitatis reſiſtentiam vincere per 4 tempora: ſi corpus A cum 1 gradu celeritatis & in plano ſimiliter inclinato potuiſſet aſcendere per 1 tempus: certum eſt præterea corpus B intra 4 tempora eandem reſiſtentiæ quantitatem offendere ac corpus A intra 1 tempus, in planis ſimiliter inclinatis: ergo cum ſupra dictis celeritatis gradibus neutrum horum corporum plus reſiſtentiæ vincere poterit quam alterum, ipſorumque potentiæ erunt æquales, per definitionem ſupra poſitam. Si mihi negetur minor, facillime probabitur. Conſtat enim quantitatem reſiſtentiæ hic non oriri ex quantitate ſpatii decurſi, ſed ex impreſſionibus gravitatis deorſum prementis: quum autem impreſſionum illarum velocitas cenſeatur infinita, manifeſte ſequitur, quod impreſſiones in corpus B per 4 tempora, erunt quadruplo numeroſiores quam in corpus A per 1 tempus: & viciſſim impreſſiones in corpus A 4 librarum (modo eadem ſit plani inclinatio) erunt quadruplo validiores quam in corpus B 1 libræ: quum igitur illarum numerus harum validitatem præciſe compenſet, ſequitur quod reſiſtentia utrinque æqualis vincitur, quodque proinde potentiæ ſunt utrinque æquales. q.e.d. Hinc facile patet, quod ſi (juxta cl. Leibn. definitionem) minor celeritas in corpus B translata fuiſſet, non tantam reſiſtentiam potuiſſet vincere: ac proinde non habuiſſet potentiam potentiæ ipſius A æqualem.

Si quid in hoc diſcurſu reprehendendum judicat cl. Leibn. rogo ut expreſſe oſtendere dignetur, quænam mearum propoſitionum falſa ſit, aut quænam conſequentia non legitime deducta: ſic enim recta, ſine ambagibus, ad controverſiæ finem progrediemur Lectorumque tempori parcemus. Ne autem exiſtimet me leges aliis proponere, quibus ipſe ego non obſequar: attendat, quæſo, quomodo Objectioni quam in *Act. Erud. menſ. Maji Anno 1686* propoſuerat, ego *in menſ. April. A. 1689* reſponderim. Ipſius objectio nitebatur hac hypotheſi, quod

quod *ſpatia aſcendendo percurſa ſunt inter ſe ſicut vires motrices.* Ego autem propoſitionem illam expreſſe negavi, negatique rationem reddidi: videbit ergo an jure dixerit, *pag. 229, A. 1690*, me ſtatum controverſiæ non ſatis attigiſſe: profecto nihil potuerat magis ad rem reſponderi. Jam non minus ſtricte novam ipſius ratiocinationem attingere ſatagam, erroremque in ea detegere.

Proponit Vir clar. *pag. 235, A. 1690*, illud ipſum exemplum a me ſupra allatum, annexumque Carteſianorum reſponſum abſurdum eſſe aſſerit: quia ſcilicet inde ſequeretur motus perpetuus, quem abſurdum eſſe omnes intelligentes fatentur. Quomodo autem per translationem totius potentiæ corporis A in corpus B, juxta Carteſium, obtineri poſſit motus perpetuus, evidentiſſime demonſtrat: atque ita Carteſianos ad abſurdum reductos arbitratur. Ego autem & motum perpetuum abſurdum eſſe fateor, & cl. Viri demonſtrationem ex ſuppoſita translatione eſſe legitimam; ſed Hypotheſis ipſius poſſibilitatem, translationis nimirum totius potentiæ ex corpore A in corpus B, pernego: manifeſtum autem eſt, quod ſi dicta translatio in rerum natura nullibi & nulla ratione fieri poſſet, qui ab ea ſperabatur motus perpetuus remanet etiam impoſſibilis, neque Carteſiani ad illud abſurdum rediguntur.

Poſſem hic ſubſiſtere: hactenus enim validiſſimis demonſtrationibus ſuffulta Mechanicorum ſententia ab adverſariorum telis inconcuſſa remanet: Dominoque Leibn. incumbit probandum, vel quam nego translationem in natura eſſe poſſibilem; vel ſaltem ipſius poſſibilitatem ſequi ex adverſariorum ſuorum doctrina: mihi autem ſufficeret palam hic promittere, quod ſi mihi indicet rationem aliquam qua tota vis motrix, ſine miraculo, ex corpore majori transferri queat in corpus minus & quieſcens: Ego vel motum perpetuum effectum, vel manus victas dabo. Verum tamen, quo me poſſit aptius & tutius impugnare, non abs re fore exiſtimo, ſi ſpecimine aliquo hic oſtendam, quomodo me defendere parem.

Primo: ſi dicat, quod tota vis motrix ex corpore A 4 librarum (fig. 2.) poteſt transferri in corpus B. 1 libræ, modo adhibeatur vectis CB mobilis circa axem in C: ſi enim corpus A feriat punctum E & diſtantia CB ſit quadrupla diſtantiæ CE, corpus 1 libræ in B, idem præſtare debet quod corpus 4 librarum in E ſine vecte: corpus autem 4 TAB. I. *Fig. 2.*

librarum in E accipere posset totam vim corporis A: ergo & corpus 1 libræ in B totam eandem vim debet accipere. Respondeo negando corpus 1 libræ in B idem præstare quod corpus 4 librarum in E: dum enim corpus 1 libræ quiescit in B, & corpus A impingit in punctum E, potentia corporis A non agit in punctum B solum: sed etiam sese exerit in fulcrum C eo efficacius, quo distantia CE minor est quam distantia CB, juxta notissimam Mechanicæ regulam. Quod si quis instet, fulcrum C esse immobile, ac proinde nullum accipere motum aut potentiam a corpore A. Resp. nihil dari immobile nisi quoad sensus: Certissima enim est, contra Cartesium, Hugenii regula, quod *Corpus utut exiguum lentoque motu latum, si aliud offendit corpus quantacunque molis & quiescens, aliquem ipsi motum imprimit.* Hoc igitur artificio, totius potentiæ corporis A in corpus B requisita tranlatio nequaquam obtinebitur.

Jam si vectem alterius generis adhibeamus, efficiendo nimirum ut corpus A percutiat vectem in D ab altera parte hypomochlii, secundum directionem 2 AD. Respondeo: hic corpus B in contrariam partem pelli per reactionem hypomochlii C: quæ reactio tanto magis recipitur in corpore A, quo distantia DC minor est quam distantia BC: hoc igitur artificium nihilo felicius quam prius succedet.

Posset adhuc proponi alia ratio, qua motus perpetuus secundum Cartesianos facillime effici posse videtur, non obstante impressione illa quam hypomochlium recipit: producatur enim vectis CB usque in F, adeo ut FC sit dupla longitudinis BC: tum remoto corpore B 1 libræ, ipsi substituatur $\frac{1}{2}$ libra in F: pro certo habetur, quod $\frac{1}{2}$ libra in F tantundem præstabit ac 1 libra in B: ac proinde eadem semper fiet impressio in fulcrum C: nihil igitur impediet, quominus reliqua potentia quæ transitura erat in corpus B, transeat jam in corpus F: sicque ulterius producendo vectem, & minuendo in eadem ratione corpus movendum, habebimus eandem potentiam translatam in corpora minora, & pro lubitu semper minora: si igitur potentia & motus essent unum & idem, in corporibus minoribus deberet accrescere velocitas in eadem ratione, qua moles decresceret: altitudo vero ascensus in ratione duplicata celeritatis augeretur: atque ita dicta corpora facillime perduci possent ad tantam altitudinem, ut, non obstante molis decremento, motus perpetui possibilitas sequutura esset, juxtdemona

demonſtrationem a cl. Leibn. traditam p.235. Ad id reſpondeo negari non poſſe validitatem hujus argumenti, ſi ſupponamus vectem perfecte durum & rigidum, adeo ut potentia motrix eadem facilitate transferatur ad partes remotas ac ad partes vicinas: verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities: & vectes ex quacunque materia, ſive ſuſtinendo pondus appenſum (prout Dominus Mariottus explicuit in ſuo tractatu *du mouvement des eaux* pag.373.) ſive vincendo quamcunque aliam reſiſtentiam, neceſſario patiuntur gradum aliquem tenſionis proportionatum reſiſtentiæ vincendæ. Jam quo vectis longior eſt, eo plures partes ad tenſionem illam reducendæ ſunt & in ea conſervandæ, quamdiu actio durat: ex. gr. ſi reſiſtentia ſit in B, ſola longitudo CB tendenda erit: ſi vero reſiſtentia ſit in F, vis inſumenda erit non ſolum ad partem CB, ſed etiam ad partem BF tendendam: & quo diutius durabit actio, eo plus potentiæ requiretur ad vincendos niſus continuos partium illarum tenſarum quæ elaſticitate ſua ſe reſtituere conantur: manifeſtum eſt igitur, quod ſi pro corpore majori B, aliquod aliud minus, ut F, ſubſtituatur magis diſtans a centro C; corpus illud neceſſario accipiet partem potentiæ corporis A eo minorem quo major erit diſtantia: reliquum enim potentiæ inſumetur ad ſupra dictam tenſionem efficiendam & conſervandam; falſum eſt igitur eandem quantitatem potentiæ in corpora minora & ſemper minora poſſe transferri. Res poſſet ulterius dilucidari afferendo Hypotheſin aliquam, qua & tenſio & elaſticitas clare & mechanice explicarentur: verum talia ſuſcipere non eſt hujus loci: tum brevitatis cauſa; tum quod mihi ſatis ſit aliquid in cl. Leibn. argumento dubium oſtendere: quum enim ſupra allata demonſtratio, qua Carteſianorum ſententia probatur, ſit evidentiſſima: modo adverſariorum opinio eadem certitudine non gaudeat, ſatis liquet priorem eſſe præferendam.

Quoniam multis mirum forſan videbitur, quod poſtrema hæc reſiſtentia ex tenſione vectis petita a nemine, quod ſciam, hactenus obſervata fuerit, rationem hic breviter ſubjungam. In ſtatera ſcilicet fig. 1, ſi appendamus, ex. gr. pondus A 4 librarum ad diſtantiam 1 digiti a centro C: atque ab altera parte annectamus B 1 libræ ad diſtantiam 4 digit. habebimus æquilibrium, & ſtatim duo brachia reducentur ad tenſionem requiſitam, ut duo pondera ſuſtineant, & ſic

tenſa manebunt, quia impreſſiones gravitatis in pondera annexa ſemper continuantur: jam ſi unam unciam ponderi 4 librarum addamus, illud ſtatim deprimetur: quanquam enim augenda ſit tenſio vectis ad motum ponderi oppoſito imprimendum, quia tamen lentus eſt ille motus, tam exiguum requiritur tenſionis incrementum, ut 1 unciæ pondus ad id efficiendum ſufficiat. Si vero pro una libra ad diſtantiam 4 digit. annexa, ſemilibram ad diſtantiam 8 digit. in G annecteremus, faceret quoque æquilibrium cum 4 libris ad diſtantiam 1 digiti: & una uncia iisdem 4 libris addita ad ipſas deprimendas itidem ſufficeret, ſed motu paulo lentiori quam quum 1 libra ad diſtantiam 4 digitorum hærebat: quoniam enim appoſito minori pondere longior pars vectis tendenda eſt, potentia motrix nimium offenderet reſiſtentiam, niſi motus tardior reſiſtentiam viciſſim minueret. Datur ergo revera differentia aliqua celeritatis in duobus hiſce caſibus: quia tamen differentia illa eſt admodum exigua, vix unquam obſervata fuit: & vulgo pro certo habetur quod, ſive appendamus 1 libram ad diſtantiam 4 digit. a centro ſtateræ; vel ½ libram ad diſtantiam 8 digit. idem prorſus effectus ſequetur. Fit revera, ut dum vectis tenſus longior eſt, proindeque magis reſiſtit, magis itidem retardetur pondus deſcendens, & tanto plures a gravitate impreſſiones accipiat, quæ vincendo reſiſtentiæ incremento ſufficiunt: adeo ut pondus aſcendens longiori brachio annexum ſub finem aſcenſus ad eandem pertingat altitudinem, ac ſi nulla ex tenſione vectis procederet reſiſtentia, quæ proinde in Machinis illis nullius eſt momenti: illarum autem machinarum effectus facillime ſub exactam menſuram cadunt, unde error invaluit. Attamen in machinis quæ velocitatem præſertim requirunt, dicta reſiſtentia maxime ſpectanda eſt: prout videre licet in examine ejaculatoriæ Machinæ Domini Perrault (menſ. Apr. A. 1689.) ibi enim vectem conſideravi tanquam perfecte durum, nulla attentione facta ad tenſionem de qua hic agitur, atque ita effectum dictæ machinæ aſcripſi multo majorem quam in praxi reperiretur: quia ſcilicet tenſio illa per totam longitudinem vectis CD (fig. 3) conſervanda deſcenſum ponderis A plurimum retardaret, unde & velocitas globi D, & multo magis ipſius aſcenſus altitudo imminueretur. In eodem examine poteſt etiam reprehendi, quod non attenderim ad gravitatem qua globus D nititur deorſum, & detrahit de efficacia ponderis

TAB. I. *Fig.* 3.

deris A, adeo ut si ad 200 libras augeretur globus, pondus A prorsus in æquilibrio sisteretur. Verum existimavi, posse hoc loco vectem considerari quasi moveretur horizontaliter: posset enim machina facili negotio ita disponi, ut vectis motu horizontali celeritatem globo imprimeret, qui deinde occursu plani alicujus inclinati ad destinatum scopum dirigeretur: patet autem quod in tali dispositione globus nulla gravitate ponderi A resisteret, nec unquam faceret æquilibrium, sed solum mole sua procul a centro posita augeret molem movendam a momento gravitatis, quo pondus A deprimitur. Brevitatis autem & facilitatis causa horum mentionem ibi facere neglexi, quia intentum tamen meum satis obtinebam: animus enim erat comparare inter se effectus quos machina illa producere posset, si a tubis evacuatis, aut si a ponderibus vulgaribus in motum ageretur, ut inde tuborum evacuatorum præstantia eluceseeret: illa autem præstantia perinde apparebat, ac si nihil esset omissum: quia scilicet in utraque dispositione eadem omissio facta est, sicque eadem semper effectuum inter se ratio resultabat. Nihilominus tamen, hac occasione data, hæc breviter monere non inconsultum duxi: quum præsertim omissiones istas Lectoribus negotium facessere posse intellexerim ex literis, quas Ill. Hugenius ad me dare nuper dignatus est.

In Novellis Reip. Literariæ A. 1687, pag. 141 & seqq. extant difficultates nonnullæ quas movet ipse cl. Leibn. quasque ex sua doctrina necessario sequi fatetur: an autem quæ ibi profert æque sint clara & intelligibilia, ac illa quæ hic ego propono, Lectores dijudicent.

SPECIMEN CALCULI DIFFERENTIALIS in dimensione Parabolæ helicoidis, ubi de flexuris curvarum in genere, earundem evolutionibus, aliisque J. B.

CUm ex Actis nuperis conjecerim, Celeb. Dn. L. Analysin Problematis a se propositi calculo suo differentiali institutam minime displicuisse, credidi nec ægre laturum sequens illius specimen, quod in gratiam Lectorum nostrorum, quibus calculum hunc agitare voluptati fuerit, in lucem emitto: ut si forte mentem Viri Acutissimi, ex iis quæ in Actis

BIBLIOTECA

Digitized by Google

in Actis 1684 de Invento iſthoc ſuo edidit, ob ſummam brevitatem non ſatis aſſecuti ſint, vel hinc ejus applicandi methodum diſcere poſſint. Quanquam, ut verum fatear, qui calculum *Barrovianum* (quem decennio ante in Lectionibus ſuis Geometricis adumbravit *Auctor*, cujusque ſpecimina ſunt tota illa propoſitionum inibi contentarum farrago) intellexerit, alterum a Dn. L. inventum ignorare vix poterit; utpote qui in priori illo fundatus eſt, & niſi forte in differentialium notatione, & operationis aliquo compendio ab eo non differt.

Fig. IV. Cum axis vulgaris Parabolæ curvatur in peripheriam circuli BDM, curva BEGNA, quæ per extremitates applicatarum CF, DG, in centrum circuli A vergentium tranſit, dicitur nobis *Parabola helicoïdes*, vel ſi mavis, *Spiralis parabolica*, cujus propoſitum ſit inveſtigare Tangentem LH, ſpatium curva comprehenſum, curvæ longitudinem & flexuram &c. Eſto hunc in finem AB = r, BDMB = c, Arcus BC = x, CF = y, & ducantur CL, AH, perpendiculares ipſi AC, ſitque CD particula circumferentiæ infinite parva, cui ſit ſimilis & concentricus arculus GE. Natura Curvæ, $lx = yy$, adeoque $ldx = 2ydy$, & $dy, dx :: l, 2y$.

L Tangẽs: AD, AG :: DC, GE. | FE, EG :: FA, AH :: FC,
$r,\ r-y :: dx, \frac{rdx-ydx}{r}$ | $dy, \frac{rdx-ydx}{r} :: r-y, \frac{dx\square}{rdy} :: y,$

CL.
$\frac{rydx-yydx}{rdy}$.

Ut generalis expreſſionis fiat ſpecialis applicatio ad Curvam propoſitam, ponantur loco *dy* & *dx*, ipſorum proportionalia *l* & *2y*, fietque $AH = \frac{2y^3 - 4ryy + 2rry}{lr} = (\text{ſubſtituto } lx \text{ pro } yy)\ \frac{2xy}{r} + \frac{2ry}{l} - 4x$, & $CL = \frac{2ryy - 2y^3}{lr} = 2x - \frac{2xy}{r}$.

Maxima AH (CL) reperitur, ſi ejus differentiale, puta $\frac{6yydy - 8rydy + 2rrdy}{lr}$ $\left(\frac{4rydy - 6yydy}{lr}\right)$ æquetur nihilo: unde habetur $y = \frac{1}{3}r$ $(\frac{2}{3}r)$ ipſaque proin tum AH tum CL maxima $= \frac{8rr}{27l}$. *Coroll*: Si ponatur latus rectum $l = \frac{rr}{c}$, ſcil. ut circumferentiæ integræ reſpondens

applicata

applicata ſit ipſe radius, ut in præſenti ſchemate, erit AH vel CL maxima $=\frac{8}{27}c$.

Maximus angulus tangentis & applicatæ AFH ſeu CFL invenitur, ponendo rationem $\frac{CL}{CF}\left(\frac{2ry-2yy}{lr}\right)$ = maximæ, hoc eſt, ejus differentiale $\frac{2rdy-4ydy}{lr}=0$: unde reſultat $y=\frac{1}{2}r$; ac proinde $\frac{CL}{CF}=\frac{r}{2l}$: Speciatim vero in hypotheſi $l=\frac{rr}{c}$, exit $x\left(=\frac{yy}{l}=\frac{cyy}{rr}\right)=\frac{1}{4}c$, & $\frac{CL}{CF}=\frac{c}{2r}$. *Coroll.* ſi in puncto I, ubi curva radium AM interſecat, ipſam tangat recta IK, ſecans diametrum productam BAK in K, erit AK æqualis quartæ parti peripheriæ circuli.

2. *Spatium:* DC + GE in $\frac{1}{2}$ DG = CDGE $\frac{2rdx-ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}y$ $=\frac{2rydx-yydx}{2r}=$ (ſubſtituto $\frac{2ydy}{l}$ pro dx) $\frac{2yydy}{l}-\frac{y^3\,dy}{lr}$, cujus igitur integrale $\frac{2y^3}{3l}-\frac{y^4}{4lr}$ ſeu $\frac{2}{3}xy-\frac{lxx}{4r}$ æquatur ſpatio curvilineo BFGDCB: quocirca poſito $y=r$ fiet ſpatium totum BANGFBCDMB $=\frac{5r^3}{12l}$, hoc eſt (in caſu $l=\frac{rr}{c}$) $\frac{5}{12}rc$; cumque circulus integer BDMB ſit $\frac{1}{2}rc$ ſeu $\frac{6}{12}rc$; erit dictum ſpatium ad circulum, ut 5 ad 6 ideoque ſpatium reliquum BANGBA ſexta pars circuli.

3 *Longitudo curvæ:* $FGq=FEq+EGq=dyq+\frac{dxq:rr-2ry+yy}{rr}=$ (ſubſtituto $\frac{2ydy}{rr\,l}$ loco dx) $\frac{rrll+4rryy-8ry^3+4y^4}{rrll}\,dyq$; hinc $FG=dy\sqrt{\frac{rrll+4rryy-8ry^3+4y^4}{rrll}}$, cujus quantitatis integrale ſi dari poſſet, exhiberet longitudinem curvæ BFG; quæ tamen utcunque ſic cognoſcetur: Diametro AB deſcribatur ſemicirculus ATχB & abſcindatur

ſcindatur $A\alpha = l$; hinc ductis perpendicularibus indefinitis quibuslibet WV, ZY, æquidiſtantibus ab A & B, & ſecantibus peripheriam ſemicirculi in T & χ, agatur recta χTS, & juncta $S\alpha$, ſumtaque $AK = AS$ fiat KR parallela ipſi αS, & ducatur in centrum ſemicirculi recta $R\mathfrak{C}$, cui abſcindantur æquales WV, ZY, eruntque puncta V, Y, ad curvam quandam $\gamma V Y \delta$, quæ ejus eſt naturæ, ut abſciſſa $BZ = DG$, ſpatium $BZY\delta B$ applicatum ad $A\mathfrak{C} = \frac{1}{2} AB$, exhibeat rectam curvæ BFG æqualem. *Dem.*: $AK = AS = WT = Z\chi = \sqrt{BZA} = \sqrt{y \text{ in } r - y} = \sqrt{ry - yy}$; & $A\alpha\ (l)\ AS\ (\sqrt{ry-yy})\ ::\ AK\ (\sqrt{ry-yy},)\ AR = \frac{ry-yy}{l}$; quare $ZY\ (= WV = R\mathfrak{C} = \sqrt{A\mathfrak{C}q + ARq}) = \sqrt{\frac{\frac{1}{4}rr + rryy - 2ry^3 + y^4}{ll}}$; unde portio ſpatii $ZY\delta B$ latitudinis $dy = dy, \sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}}$, quæ applicata ad $A\mathfrak{C} = \frac{1}{2} r$ exhibet $dy\ \sqrt{\frac{rrll + 4rryy - 8ry^3 + 4y^4}{rrll}} =$ FG; & proin componendo totum ſpatium $ZY\delta B$ ad $\frac{1}{2} r$ applicatum = portioni curvæ BFG. *Q. E. D. Coroll.*: Sumtis BZ, AW æqualibus, ſi centro A radiis AZ, A$\mathfrak{C}$, AW, deſcribantur arcus ſecantes curvam in G, I & N (NB media interſectio I, in caſu præſentis ſchematis, incidit in radium AM) portiones curvæ BG & AN, GI & NI, nec non BGI & ANI inter ſe æquantur: unde patet, quod in curvis etiam illis, quæ rectificationem nondum acceperunt, nonnunquam partes æquales diſſimilares aſſignari poſſunt.

Id cum Fratrem monuiſſem, in his quoque non leviter verſatum, protinus animadvertit ille, poſſe cuilibet fere ſpirali æquatione Algebraica expreſſæ aliam curvam geometricam æqualem aſſignari: Deſcriptis enim centro A intervallo AF & AG arcubus $F\varrho$, $G\pi$, ſi concipiatur curva $M\psi$ talis, ut applicatarum $\varrho\varkappa$, $\pi\psi$ differentia $\nu\psi$ æquetur arcui EG; erit propter $\nu\varkappa = \pi\varrho = EF$, & $\nu\psi = EG$, & angulos $\psi\nu\varkappa$, FEG, utrinque rectos, etiam $\psi\varkappa = FG$, & proinde componendo, total portio curvæ $M\psi$ = toti portioni ſpiralis BG. Ad inveniendam autem naturam curvæ $M\psi$, ſubſtituendus tantum in quantitate $\frac{rdx - ydx}{r}$ (quæ ſemper exprimit ipſam EG vel $\nu\psi$) valor ipſius dx, qui in

qui in noſtra curva eſt $\frac{zydy}{l}$, ut habeatur $\frac{zydy}{l} - \frac{zyydy}{rl}$, cujus integrale $\frac{yy}{l} - \frac{zy^3}{3rl}$ denotat longitudinem applicatæ $\pi\psi$, quæ ſi vocetur z, habebitur æquatio inter z & $\frac{yy}{l} - \frac{zy^3}{3rl}$ ſeu $3rlz + zy^3 - 3ryy = o$, quæ relationem exprimit inter abſciſſam $M\pi$ (y) & applicatam $\pi\psi$ $(z.)$ In genere vero ſpiralis Parabolica gradus cujusvis, hac ratione commutatur in aliam Paraboloidem geometricam uno gradu altiorem. Sed & hoc obſervavimus, quod ſi curva ANIGB ſit *ſpiralis Archimedæa*, & deſcribatur centro A ad axem AK communis Parabola $A\mu$, cujus parameter ſit quarta proportionalis ad peripheriam, diametrum & radium circuli BDM, erunt, quod memoratu dignum eſt, & curvæ & illis comprehenſa ſpatia æqualia: nim. ſumto in recta AM quovis puncto λ, ſi ad illud applicetur recta $\lambda\mu$, ſecans parabolam in μ, & ducatur arcus λN concentricus peripheriæ circuli BM, ſecans helicem in N, æquabitur perpetuo portio helicis AN portioni curvæ parabolicæ $A\mu$; & ſpatium AN, recta AN & ſpirali comprehenſum, ſpatio parabolico $A\lambda\mu A$. Quam miram Parabolæ & ſpiralis convenientiam poſtmodum apud *Walliſium* deprehendimus, qui de ejus detectione *Hobbium* & *Robervallium* inter ſe diſceptaſſe refert; quaſi non poſſint plures & tempore & loco diſſidentes in idem inventum ſuopte ingenio incidere.

4. *Flexura:* Quod curva in partes contrarias flecti debeat, evidens eſt: quia enim peripheria BC a vertice B aliquousque a linea recta ſenſibiliter non differt, ſequitur ex natura Parabolæ, curvam in partibus vertici proximis verſus circumferentiam, in reliquis vero ob curvaturam BC verſus centrum, cavam eſſe debere.

Si G ſit punctum flexus contrarii, erit AO ſegmentum radii centro & tangenti interjectum Minimum (M.) Producatur GE in P, & ducatur PQ parallela ipſi EF; ſitque ſecans arcus BD = f, & tangens = t: ſic erit $r, r-y$ (AG) :: $t, \frac{tr-ty}{r}$ (GP) :: $s, \frac{sr-sy}{r}$ (AP) Deinde

GE, EF :: PG, PQ. AF, PQ :: AO, PO (AO–AP)

$\frac{rdx-ydx}{r}, dy :: \frac{tr-ty}{r}, \frac{tdy}{dx}$. Denique $r-y, \frac{tdy}{dx} :: M, M-\frac{sr-sy}{r}$,

Unde obtinetur $M = \frac{rrsdx - 2rsydx + syydx}{rrdx - rydx - rtdy}$, positoque $\frac{ldx}{zy}$ loco dy, & facta divisione per dx, $M = \frac{2rrsy - 4rsyy + 2sy^3}{2rrz - 2ryy - rlt}$: hujus igitur differentiale debebit esse $= o$; at fractionis differentiale tum est $= o$, cum termini ejus ducti in alterna differentialia æquantur (etenim fractionis $\frac{y}{z}$ differentiale est $\frac{+zdy - ydz}{zz}$, unde si sit $= o$, erit & $+zdy - ydz = o$, hoc est, $zdy - ydz$.) qua duce regula pervenitur ad æquationem 16 membrorum, ad quam reducendam notanda sunt sequentia: Differentiale arcus ad differentiale tangentis & secantis rationem habet cognitam, puta ad different: tang: quam quadratum radii ad quadratum
Fig. V. secantis; & ad different. Secantis, quam quadratum radii ad rectangulum sub tangente & secante. Nam in quadrante ABD, dx, dt :: DC, EF :: DC, GE + GE, EF :: AD (AB), AG + AB, AF :: ABq (rr), AFq (ss); quare $dt = \frac{ssdx}{rr} =$ (in præsente curva) $\frac{2ssydy}{lrr}$. Iterum dx, ds :: DC, GF :: DC, GE + GE, GF :: AD (AB), AG + AB, BF :: ABq (rr), AFB (st); quare $ds = \frac{stdx}{rr} = \frac{2stydy}{lrr}$: quibus valoribus pro ds & dt in æquatione substitutis, ut & $ss - rr$ loco tt, prodibit alia quæ dividi poterit per $stdy$, sic ut literæ s, t & dy prorsus evanescant, remanente sola incognita y, fiatque æquatio talis: $y^6 - 3ry^5 + 3rry^4 - r^3y^3 + \frac{3}{4}rrlyy - r^3ly + \frac{1}{4}r^4ll = o$, quæ facta ulterius divisione per $y - r$, reducitur ad hanc: $y^5 - 2ry^4 + rry^3 * + \frac{3}{4}rrly - \frac{1}{4}r^3ll = o$, cujus æquationis radix punctum flexus contrarii prodit, quod quidem in casu $l = \frac{rr}{c}$ quam proxime habetur, ducendo radium AC, sic ut applicata CF sit $\frac{1}{6}r$, vel arcus BC $= \frac{1}{36}c = 10$ gr.

Hæc methodus pro curvarum flexuris inveniendis cum admodum prolixa & minus naturalis mihi videretur, ex eo quod literas
Fig. VI. superfluas & in æquatione evanescentes adhibet, ansam nobis præbuit easdem, alia breviore & faciliore via investigandi, hoc modo: Flexum contrarium in eo curvæ loco concipio, ubi duæ particulæ contiguæ infinite

infinite parvæ in directum jacere intelliguntur, ut ſunt FG, FI, reliquis ad unam partem ſurſum, ad alteram deorſum flexis. Sequitur hinc I, quod in curvis, quarum axis rectus eſt & applicatæ parallelæ, anguli acuti EGF, MFI, ſeu DGL, CFL inter ſe æquales ſunt, & eorum quos applicatæ cum curva hinc inde conſtituunt, maximi vel minimi, prout curvæ portio, quæ ad partes horum angulorum eſt, intra vel extra eosdem cadit; unde & ratio $\frac{DG}{DL}\left(\frac{y}{t}\right)$ minima vel maxima, adeoque per ſupra oſtenſa $ydt = tdy$, ſed cum etiam ſit ubique $tdy = ydx$, ut conſtat, erit $dt = dx$, differentiale ſcil. portionis axis inter applicatam & tangentem æquale differentiali abſciſſæ: quod & ſic liquet: Quia GF, FI, jacent in directum, tangentes GL, FL, ſecabunt axem in eodem puncto L, & proinde differentiale abſciſſæ DC ipſarum quoque DL, CL, differentia eſt. Aliud Theorema in Actis dedit celeb. calculi Auctor: nempe cum Triang: EGF, MFI, ob angulos EGF, MFI, æquales ſint ſimilia, ſequitur, ſi EF, MI, hoc eſt, ipſa dx ſint æqualia, futura quoque æqualia EG, MF, ſeu dy; adeoque $ddy = 0$.

2. In curvis, quarum applicatæ tendunt in commune punctum A, angulus EGF = GAF + GFA = DAC + CFL: unde cum CL ſit Tangens anguli CFL ad radicum CF, & DH Tangens anguli EGF vel DGH ad radium DG, erit differentia rectarum CL, DH, æqualis differentiæ Tangentium duorum angulorum, qui differunt angulo DAC, & quarum una eſt ad radium CF, altera ad radium DG: nam quanquam differentia radiorum EG ratione totius radii vel tangentis evaneſcat, non tamen negligenda eſt, ſi cum ipſorum differentiis comparetur. Eſto AC = r, DC = dx, CF = y, CL = t: adeoque FL = $\sqrt{yy + tt}$; fiatque AC (r), DC (dx) :: CF (y), $\frac{ydx}{r}$ = arcui, qui eſt menſura anguli DAC in radio CF: hic per § 4 ad differentiam Tangentium eſt in ratione duplicata radii ad ſecantem; quare FCq (yy), FLq ($yy + tt$) :: Arcus inventus $\frac{ydx}{r}$, $\frac{yydx}{ry} + \frac{ttdx}{ry}$ = differentiæ duarum tangentium, quarum utraque eſt ad radium CF, cui ſi addatur EF = $\frac{rdx - ydx}{r}$ (utpote quæ eſt ad EG, ſicut DH ad DG, ſeu CL ad CF, Fig. VII.

Digitized by Google

tangens ad radium) erit aggregatum $\frac{rydx + ttdx}{ry}$, seu $dx + \frac{ttdx}{ry}$ differentia duarum Tangentium, quarum altera convenit radio DG, hoc est, differentia rectarum CL, DH (t) : ac idcirco $dt = dx + \frac{ttdx}{ry}$.

Idem clarius ostenditur, descripto super C, radio CL, arcu LK: nam ang: ACL + LCK = AMH = ADM + DAC = ACL + DAC, & propterea ang. LCK = DAC : (nota, CM hic negligi, punctaque C & M pro coincidentibus haberi : eo quod ipsa ob CM differentialibus DC, LK, EG utut infinite exiguis infinities minor existit) unde AC (r), CD (dx) :: CL (t), $\frac{tdx}{r}$ = LK ; iterumque GD (y), DH (t) :: LK $\left(\frac{tdx}{r}\right)$, $\frac{ttdx}{ry}$ = KH ; quocirca dt = (DH − CL = DH − CK = DC + KH =) $dx + \frac{ttdx}{ry}$. *Cor.* si sit r = infin. hoc est, CA, DA, parallelæ, evanescet $\frac{ttdx}{ry}$, eritque $dt = dx$, ut supra.

Frater meus loco rationis $\frac{GD}{DH}$ vel $\frac{GA}{AP}$ assumit $\frac{GE}{EF}$, vocando AF = y, AP = t, & EF = dz, & sic invenit $dt = \frac{dzt}{dyq}$: quæ Theoremata ob universalitatem suam merentur observari.

Fig. IV. Applicatio specialis ad Parabolam helicoiden : Quoniam CL (t) supra reperta fuit $\frac{2ryy - 2y^3}{lr}$, erit $dt = \frac{4rydy - 6yydy}{lr}$, cumque dx sit = $\frac{2ydy}{l}$, erit substitutis valoribus tt, dt & dx, factaque divisione per dy, & reducta æquatione, $y^5 - 2ry^4 + rry^3$ &c. = o, ut prius.

5. *Summum curvæ punctum* supra radium BA invenitur, faciendo nuper inventam AO $\left(\frac{2rr\sqrt{y} - 4r\sqrt{yy} + 2y^3}{2rry - 2ryy - rlt}\right)$ infinitam, hoc est, ponendo $2rry - 2ryy - rlt = o$, seu loco y substituendo $\sqrt{lx}$, $2r\sqrt{lx} - 2lx - lt = ,o$

$b=0$, aut in casu $l=\frac{rr}{c}$, $2\sqrt{cx-xx}=t$; quæ æquatio Geometrice resolvi nequit, ob ignoratam rationem x ad t, arcus ad tangentem; Mechanice prope verum invenitur numerando a B versus M, 72.12. Obiter noto, hinc etiam ostendi posse, quadraturam circuli indefinitam, & in genere rectificationem ullius curvæ Geometricæ in se redeundis impossibilem esse. Hæc enim si possibilis esset, dari posset relatio inter curvam & applicatam vel abscissam, cumque & harum relatio tum inter se, tum ad tangentem data ponatur, data quoque foret ipsius curvæ ad tangentem ratio; quare si æquatio quæ relationem hanc exprimit, cum ista $2\sqrt{cx-xx}=t$ juxta notas Analyseos leges debite conferretur ad eliminandum alterutram indeterminatarum x vel t, prodiret alia æquatio certi & definiti gradus, cujus radices, quarum nunquam plures esse possunt, quam æquatio dimensiones habet, determinarent omnia curvæ nostræ suprema puncta, sed hoc fieri nequit, quoniam spiralis ista, si continuetur, infinitis gyris circa radium AB circumvolvitur, in quibus singulis aliquod punctum supremum existit, quorumque adeo punctorum numerus infinitus est.

De Curvarum evolutionibus: Si DC curva sit peripheria circuli, Fig. VIII. coibunt quæ ipsi normaliter applicantur DA, CA, KA &c: in communi puncto A, eruntque singulæ æquales eidem constanti rectæ: at si DC sit quæcunque alia curva, erunt dictæ perpendiculares indeterminatæ, & intersecabunt sese in totidem diversis punctis AVXI, quæ juncta novam curvam efficiunt, cujus natura nunc indaganda est. Invenienda vero primo longitudo indeterminatæ CA ita: Esto curva proposita RCD, cujus axis RB, abscissæ RN, RM, applicatæ NC, MD, tangens DCT, fitque $RN=m$, $CN=p$, $NT=q$: unde porro

TN, NC :: NC, NP = MO :: SD, SQ | QS + SC = QC

$q,\ p :: p,\ \frac{pp}{q} :: dp,\ \frac{pdp}{q}$ | $\frac{pdp}{q} + dm = \frac{pdp+qdm}{q}$

OP = MN + OM − PN = dm + differentiali ipsius $\frac{pp}{q} = dm \pm \frac{2pqdp}{qq} \mp$

$\frac{ppdq}{qq} = \frac{qqdm \pm 2pqdp \mp ppdq}{qq}$ | QC − OP, QC :: CA − PA

$\frac{ppdq-pqdp}{qq}, \frac{pdp+qdm}{q} :: \sqrt{\frac{ppqq+p^4}{qq}}$

$(CP = \sqrt{CNq + NPq})$, $\dfrac{CA.}{\dfrac{pdp + qdm\sqrt{pp + qq}}{pdq - qdp}}$.

Applicatio ad Parabolam: Si RCD ſit Parabola, cujus latus rectum l, adeo ut ſit $lm = pp$, erit $ldm = 2pdp$, & $dm = \frac{2pdp}{l}$, & $q = 2m$: quibus ſubſtitutis invenitur $CA = \frac{ll + 4pp\sqrt{ll + 4pp}}{2ll}$, hoc eſt, quia $PN = \frac{1}{2}l$, & $PC = \sqrt{\frac{1}{4}ll + pp}$, erit $CA = \frac{PCc}{NPq}$; ſive quarta proportionalis ad PN & PC. Ad inveniendam naturam curvæ AVX, quam formant interſectiones perpendicularium DA, CA, ratione axis RB, abſcindatur $RH = \frac{1}{2}l = PN$, & dicatur HB y, & BA, z; eritque $AB + NC, z + p$, $\frac{AC}{ll + 4pp\sqrt{ll + 4pp}} :: NG, \frac{CP}{2ll}$ :: $p, \sqrt{\frac{1}{4}ll + pp}$, & invenitur $\frac{UZ}{z} = 2p^3$; iterum NC, AB :: PN, PB

$p, z :: \frac{1}{2}l, \frac{lz}{2p}$ ſed $y = HB = PB + PH = PB + NR = \frac{lz}{2p} + \frac{pp}{l}$, ſeu $2p^3 \left(= \frac{llz}{z}\right) = 2ply - llz$, hoc eſt, $\frac{3lz}{4y} = p$, & $4p^3\ (llz) = \frac{27l^3z^3}{16y^3}$, hoc eſt, $16y^3 = 27lzz$.

Præterea quia AD, AC ſunt perpendiculares curvæ DC, & particula DC infinite parva, erit $AD = AC = AV + VC$, ſed propter eandem rationem $VC = VX + XK$, & $XK = XI +$ &c. quare $AD = AV + VX + XI$, &c: = curvæ AIH + HR, cumq; curva AIH naſcatur ex interſectionibus minime diſtantium DA, CV, KX, ſequitur illam ibidem ab iis tangi, & propterea curvam RKD eſſe eam ipſam, quæ deſcribitur ex evolutione ipſius HIA. Unde uno quaſi oculi ictu manifeſta ſunt ea omnia, quæ de evolutis publicarunt *Hugenius* aliique: aditus etiam patet ad præclara *εὑρήματα* Celeb. Virorum *Tſchirnhauſii* & *Leib-*

Leibnitii, quæ circa curvas per interſectiones radiorum reflexorum formatas in *Actis* ediderunt.

BIBLIOTHECA SLUSIANA, SIVE LIbrorum Catalogus quos Jo. Gualterus S.R.E. Cardinalis Sluſius Leodienſis ſibi Romæ congeſſerat. Petri Aloyſii Baronis Sluſii Fratris juſſu, ſtudio Franc. Deſeine digeſta.

Romæ apud Jo. Crozier 1690, in 4. Conſtat 3 Alphabet. & 18 plag.

QUantum ad comparandam librorum notitiam, quæ magnam eruditionis partem conſtituere multis creditur, Bibliothecarum locupletiorum Catalogi faciant, nudos licet librorum titulos exhibentes, nemo ignorat; nec quisquam diffitebitur, viros doctrinæ adminiculo ad opes paulo lautiores, ac ad dignitatis aliquod faſtigium evectos, memoriam ſui multo relinquere celebratiorem, ubi Bibliothecam copioſam ac ſelectam, publico inprimis uſui comparaverint. Utrumq; ſtimulos addidiſſe videri poteſt Perilluſtri Baroni *Sluſio*, ut præſentem fraternæ Bibliothecæ Catalogum doctiſſimi viri *Franciſci Deſeine* ſtudio confici typisque exſcribi curaret. Ita enim eadem opera & Fratri Cardinali, dum viveret, eminentiſſimo monumentum erexit marmore perennius, & conſultum iis ivit, qui τῆς ἐμπειρίας βιβλιακῆς ſtudio ducuntur, tanto majorem ex perluſtratione Catalogi hujus utilitatem percepturis, quanto ordinatius in eo libri, quorum plusquam 21000 ſunt, recenſentur. In quinque nimirum partes generales Catalogus diſtinctus eſt, quorum I Theologiam, II Jus utrumque, III Philoſophiam, Medicinam & Mathematicam, IV Hiſtoriam ſacram & profanam, V Litteratores & Miſcellaneos complectitur: in ſingulis vero partibus diverſæ iterum librorum claſſes, pro argumenti quod pertractant diverſitate, comparent. Ita e.g. in parte I, poſt Biblia Sacra, ſeorſim & ſervato quidem ordine Alphabethico, exhibentur Interpretes atque Commentatores S. Scripturæ; dein Sancti Patres Græci & Latini; poſt Aſcetici, Myſtici & Concionatorii; inde Dogmatici & Polemici; Scholaſtici porro & Caſuiſtæ; Theologiæ item Marianæ Scriptores; libri in cauſa Janſeniana editi; Heterodoxi &c.

Quin

Quin & eam adhibitam rationem videas, ut primo ubique loco Latini, dehinc Galli, poſt Itali, & denique Hiſpanici libri ſiſtantur. Cumque poſtremorum (Italicos innuimus & Hiſpanos) haud contemnendam copiam in omni litterarum genere Bibliotheca hæc contineat; vel eo nomine quoque gratus noſtratibus futurus iſte Catalogus eſt, quia horum idiomatum libri pauciſſimi hactenus ad nos pervenerunt.

CENSURA CELEBRIORUM AUTHORUM: ſive Tractatus in quo varia Virorum doctorum de Clariſſimis cujusque Seculi Scriptoribus judicia traduntur. Omnia collegit Thomas-Pope Blount, Anglo-Britannus Baronettus.

Londini apud Rich. Chiſſvel 1690, in fol. Alphab. 8. plag. 6.

QUod *Tobiæ Magiri* olim in Eponymologio Critico A. 1644 edito, nuperque *Chriſtiani Wilhelmi Eybenii* in nova Eponymologii illius, ſed duplo quam olim auctiore editione (quæ A. 1687 Frid. Ludervvaldii Bibliopolæ Helmſtadienſis ſumptibus prodiit) inſtitutum fuit, doctorum virorum de doctis viris aliis eorumque ſcriptis judicia colligere: idem Nobiliſſimus Anglus, *Thomas-Pope Blount*, in præſenti opere, ſed majore haud parum apparatu aggreſſus eſt. Cum enim, ut in Præfatione ad Lectorem ipſe innuit, obſervaſſet, *Acta Eruditorum* aliosque id genus libros, avide ab hominibus, non ſolum qui infimum ſubſellium occupant, ſed qui primum inter eruditos locum tenent, arripi: rem litterariam & ipſe laudabili prorſus conſilio promoturus, quæ ad ſuum uſum congeſſerat, varia doctiſſimorum hominum de optimis Auctoribus, quorum notitiam comparaſſe utile æque ac neceſſarium eſt, judicia in vulgus emittere non dubitavit. Delectum vero in hoc opere eum inſtituit, ut ex infinito illo Scriptorum, qui ab Hermete Trismegiſto ad hæc usque tempora noſtra, orbem libris ditarunt, numero, nonniſi quingentos & viginti octo produxerit, non alphabethico ordine, quem ſubjectus tamen index ſupplet, ſed juxta temporis, quo quisque floruit, ſeriem diſpoſitos. De iis vero ita non tam ſuo, quam aliorum (inter quos recentiſſimos quoque, Guilielmum Cave, Dan. Morhofium, Bailletum, Diariorũ Eruditorum auctores,

Digitized by Google

autores, aliosque deprehendas) ore differit, ut, quæ ipſius ſunt in præfatione verba, *habeat hic Lector quandam quaſi imaginem cujusque Autoris, unde deprehendere poſſit, quando floruerit, & plerumque etiam, quando obierit; quænam fuerint ab ipſo ſcripta, vel ſaltem quæ primum obtinuerint locum; qua valuerit authoritate in orbe Literatorum; num plagiarius fuerit, & cujus ſcrinia compilaverit; num prohibitus ſit indice expurgatorio; denique quænam ſit optima cujusque Autoris editio.*

Probatur nobis ingenua Autoris ſententia, quando rationem redditurus, cur in tanta præclariſſimorum Scriptorum copia, qui in Anglia floruerunt, tam paucos attigerit, illud unum excuſationis loco affert, quod lingua vernacula exteris Eruditis ignota ſcripſerint, deque iis adeo judicia, cenſuras aut obſervationes inter Literatos (exteros præſertim) reperire haud facile fuerit. Ex quo capere id monitum non Angli ſolum, ſed & exteri alii poſſunt, ut ſi non de patria tantum ſua, ſed de orbe erudito univerſo bene mereri deſiderant, lucubrationes ſuas aut Latino idiomate, quod omnibus ſtudia litterarum profeſſis familiare eſt, componant, aut ſaltim in illud ex vernacula lingua fideliter traduci curent.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS ARRIvées dans l' Europe en matiere de Religion, par Mr. Varillas. Tome cinquiéme & ſixiéme.

id eſt:

Antonii Varillaſii Hiſtoria de Revolutionibus Europæ in materia religionis, ſive de hæreſibus. Tomus V & VI.

Ad exemplar Pariſienſe, 1690. in 12. plag. 32.

PRimum & ſecundum Operis hujus tomum recenſuimus in *Actis anno 1686, p. 506. ſqq.* Tertium & quartum *anno 1687, p. 455 & 492.* Succedit *quintus*, in quo geſta ab anno 1554 ad annum 1563 enarrantur, libros quinque continens. Autor Regi ſuo, ut ſolet, in epiſtola dedicatoria laudes accinit, quod quæ *Henricus II* poſt pacem Cameracenſem Hiſpanis reſtituerit, ipſe ex parte recuperaverit, aliaque acquiſiverit, quibus regnum egregie firmetur: quod proterviam ſubditorum

ſuorum Reformatorum, qui olim *Rupella*, *Montalbani* aliisque locis exercitium religionis Catholicæ intra octo dies ſuſtulerint, non imitatus, in quadraginta Belgii urbibus, A. 1672 occupatis (ſed & poſtea amiſſis) ſtabilito quidem cultu Catholico, Reformatis tamen ſuum reliquerit; imo, in regno ſuo quadraginta trium annorum tolerantia erga eos uſus, tandem etiam inſtructionem hæreticis obtulerit, quod illi erga Catholicos nunquam fecerint. Subjungit alia, ut Reformati copias auxiliares ex Germania acciverint, portus Normanniæ Anglis tradiderint, Jacobum I Regem Britanniæ pacis ſponſorem aſſumſerint, ab Hiſpanis ſumtus ad bellum civile pacti ſint: Rex vero e contrario Germanos Proteſtantes ab auxilio Reformatis in Gallia ferendo detinuerit, *Dunkerkam* ab Anglis acquiſiverit, eorumque ſponſionem & pactionem cum Hiſpanis extinxerit. Poſt hæc in præloquio nova Operis ſui fundamenta oſtendit, & induſtriam in eruendis ſecretis venditat. Multa ſe didiciſſe ſcribit ex *Antonii Novallii*, Legati Gallici in Angliam ad *Eduardum VI & Mariam* miſſi, relatione. Ex ſcriptoribus aliis non vulgatis aut tritis, arcana de *Catharina Medicea* Galliæ Regina, & de *Bartholomæo Caranza* Archiepiſcopo Toletano prodit. Hunc ab Inquiſitoribus Hiſpanis hæreſeos reum factum Pontifex, licet innocentem eum deprehendiſſet, ne Hiſpanos offenderet, captivum Romam duci juſſit, nec abſolvere auſus eſt. Veram infortunii ejus cauſam indicat Autor, quod Philippus II Hiſpaniæ Rex, dum Caranza in vinculis eſſet, per multos annos opimis Archiepiſcopatus reditibus ad hæreticos in Belgio opprimendos uſus ſit, quorum ſummam ad octo milliones aſcendiſſe refert. Famam Viri vindicat, & honorabile ejus epitaphium, quod Romæ (ubi anno 1576 deceſſit) *in æde S. Mariæ ſupra Minervam* legitur, adſcribit. In enarratione *Tomi I. d. l. Act. p. 507.* notavimus, quæ de mutata Sleidani editione Varillaſius tradiderit. Idem in hac præfatione, ſed indicio non parum diverſo, repetit. Neque enim jam exemplar anno 1553 *in fol. min.* literis Italicis excuſum allegat, ſed aliud deſcribit, quod ſolum genuinum & incorruptum eſſe aſſerit, anno 1555 editum, dein Gallice verſum & Lutetiæ a *Roberto Prevotio* publicatum. In his exacte reperiri ait, quæ *Laurentius Surius* ex Sleidano excerpta taxaverit, in aliis exemplaribus non extantia. Nos hæc in medio vel ideo relinquimus, quia editiones, quæ nunc citantur, fortaſſis haud minus difficiles inventu

ſunt,

Digitized by Google

ſunt, quam illa, quæ prius indicata & huc usque fruſtra inquiſita eſt. jam vero ab ipſo Varillaſio deſeritur. Poſt hæc *Popelinerium* Hiſtoricum Reformatum plagii accuſat, quod duorum aliorum libros minime allegatos exſcripſerit, & neſcio quid objicit *Creſpino* martyria Reformatorum deſcribenti. De *Antonio* Navarræ Rege, de *Briſſaco* Franciæ Mareſchallo, de *Guilielmo Naſſovio* Belgicæ libertatis vindice, multa commentatur, in quibus ſunt, quæ contradictionem, ut videtur, haud levem patientur. In *Buchanani* hiſtoriam Scoticam acrem ſtringit cenſuram. Scriptoribus Belgicarum rerum omnibus præfert *Conneſtagium* Italum. Ex Gallis vix ullum majori elogio mactat, quam *Timoleontem Briſſacum*. Excuſat, quod in hoc Opere diverſa ab iis referat, quæ in hiſtoria *Caroli IX.* dudum edita, & a nobis *anno 1684. p. 275.* relata tradiderit, & in iis, quæ de *Henrico I*, *Franciſco II*, & *Henrico III* promittit, traditurus ſit. Cauſam indicat, quod in hiſtoria Regum uſus ſit Manuſcriptis bibliothecæ regiæ, in hoc autem de hæreſibus opere aliis documentis & memorialibus adjutus ſit, Abbatis puta *Delbene*, *Alberti Gondii*, *Caroli Biragii*, aliorumq; quorundam Italorum ex interiori Catharinæ Mediceæ admiſſione. Sperat diverſitatem hanc gratam futuram eſſe lectoribus, cum varia ex variis autoribus percipiant. Si non placeat, operam ſe daturum eſſe pollicetur, ut poſthac conſentientia ſcribat. Gratias ſe debere profitetur *Gayo*, Canonico & Vicario Epiſcopi Genevenſis, ob communicatam ſecum egregiam de introductione & progreſſu Calvinismi in urbe Genevenſi narrationem. Hæc, quæ ad dignoſcendum Autoris propoſitum faciunt, & adminicula ejus aperiunt, paulo fuſius attulimus, breviores in recenſione ipſorum voluminum, tot rerum compilatione turgentium futuri.

Lib. XXI, (qui Tomi V primus eſt,) ſive ex *Noallio*, ſive ex ſcriptoribus Anglis, quos ſequitur, multa refert, quæ poſt obitum Eduardi VI, & initio regni Mariæ geſta ſunt, inprimis de ſupplicio *Suffolcii*, ejusque filiæ *Johannæ Grajæ* infeliciter ad regnum evectæ; de nuptiis *Mariæ* cum *Philippo* Caroli V filio, & hujus moribus & actis parum gratis Anglicæ genti. Ex *Henrici II* Galliæ Regis hiſtoria de genio ejus & aulicorum præcipuorum, *Guiſii*, *Mommorancii* & *Coliniorum* multa profert, quæ pro ſecretis habet, aut ſolerter conjicit; Lutheranis & Calvini diſcipulis in Gallia ubique parum æquus. Narrat primos Calvinianorum, quos vocat, in urbe Pariſienſi conventus, & quo-

modo *Johannem Maffonium Andegavenſem*, viginti duorum annorum juvenem, qui nomen *de la Riviere* aſſumſerit, concionatorem & Eccleſiæ miniſtrum conſtituerint: ut *Ludovicus Borbonius Condeus* ab uxore *Helionora Roja*, ejusque matre, *Coliniorum* ſorore, ad Calviniſmum perductus ſit: ut *Clemens Marotus* adjuvante ex Hebraicis fontibus *Franciſco Vatablo*, viro licet Catholico, ſed Maroti ad hæreſin defectionem ignorante, partem Pſalmorum Gallicis rhythmis expreſſerit. Non diſſimulat, paraphraſin illam poeticam etiam a Catholicis & in aula cum applauſu exceptam fuiſſe, ita ut proceres utriusque ſexus pro ſuo ingenio modulos muſicos, profanarum cantionum imitatione addiderint. Maroti mores parum pudicos, infameinque pœnam non tacet. Ex rebus Germanicis & Hiſpanicis aliquid memorat de comitiis anni 1555, quibus pax in cauſa religionis per Germaniam firmata eſt; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, de quo in præfatione egerat; de *colloquio Wormatienſi* inter Theologos inſtituto, ejusque ruptura; de importunitate *Pauli IV* Pontificis, abdicationem *Caroli V*, & electionem *Ferdinandi I* impugnantis. Hæc & alia ita tractat, ut intima Principum & aliorum conſilia perſcrutetur, & ad ſcopum ſuum trahat atque interpretetur.

Lib. XXII de *Mariæ* Angliæ Reginæ morte, *& Eliſabethæ*, quæ illi ſucceſſit, initiis multa congerit, quæ fortaſſe doctis & hiſtoriæ patriæ peritis in Anglia viris parum probabuntur. Tenet & hic inſtitutum ſuum Autor, ut reformationem Anglicanam non niſi politicis reſpectibus tribuat. Ex geſtis Gallicis, *Henrici II* ſeveritatem in Reformatos, maxime in Senatores & nominatim *Annam Burgum*, tum Cardinalis Lotharingi rigorem prolixe enarrat. Recenſet contenta confeſſionis, quam Reformati in media perſecutione anno 1559 Lutetiæ in ſuburbio Sancti Germani conſcripſerunt, vel, ut Autor conjicit, Genevæ compoſitam acceptarunt, tutiores latebras nacti in urbe, in qua minime tunc quæſiti fuiſſent. Refert etiam induſtriam, qua Rex interceſſiones Germanorum Principum pro captivis Senatoribus eluſerit; deinde mortem Regis narrat, quam is in ludo equeſtri, infelici caſu invenit.

Lib. XXIII Antonii Navarræ Regis virtutes & vitia deſcribit, utque Reformatorum cauſam deſtituerit. Aperit ſecreta *Guiſiorum* & *Mommorancii*; illos vero contra *Puteanos* fratres viros doctos defendit,

Digitized by Google

dit, qui ex hiſtoria MS. *Ducis Nivernii* in Bibliotheca ſua tunc aſſervata referre, ut ait, ſolebant, deliberaſſe Guiſios, annon majori cum rerum ſuarum utilitate Reformatorum partibus accedere poſſent. Fidem iis derogat Autor, quia edita poſtea Nivernii hiſtoria, nihil tale repertum in ea fuerit. Argumentum tamen hoc non multum movebit illos, qui ſciunt, in librorum editione ſæpe omitti, quæ tutius taceri poſſe videantur. Fatetur tamen Autor, & *Catharinam* Reginam, & omnes fere ingenio & doctrina præditos, ad partes Reformatorum illo tempore propendiſſe. Quæ de *Burgi* actis, & de Reformatorum flagitioſis ad eum a ſupplicio liberandum conatibus addit, ex ſcriptoribus obnoxiis hauſiſſe judicabitur ab iis, qui oppoſitæ partis relationes æſtimant. Idem illis videbitur de narratione conjurationis, quæ dicitur *Amboſiana*, & crimine Principi Condeo imputato, nec non de invidia, qua Calvinum onerat Autor, quod conſilii illius particeps fuerit, ut regnum Galliæ in formam Reipublicæ mutaretur. Sequuntur multa de Lutheraniſmo in Belgio & in Hiſpania, diverſo quidem cum eventu, infeſtato; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caranza*, hujusque infortunio in præfatione memorato; de combuſto religionis cauſa *Joh. Poncio* Comite Balenio, & ſtatua *Conſtantini Poncii*, qui Carolo V a confeſſionibus fuerat. Notat Hiſpanos plurimos, & nobiles maxime, Lutheranæ religioni addictos fuiſſe, ſed inexorabili Philippi II Regis ſeveritate territos ſecretum ſumma cum ſolertia cuſtodiviſſe. Celebrat Autor felicitatem Regis Hiſpaniæ, quod duris licet mediis hæreſin oppreſſerit, doletque quod idem in Gallia non ſit factum. Culpæ magnam partem conjicit in *Michaelem Hoſpitalium* Galliæ Cancellarium, Calviniſmo, ut putat, occulte addictum. Notat natalium ejus vilitatem, quod avum Judæum *Avenione* habuerit. Præterimus cætera de tumultibus anno 1560 in Gallia excitatis, tot aliis ſcriptoribus memorata. Reliquam libri hujus partem Scoticarum & Anglicarum rerum expoſitione implevit Autor, multa ac ſolicita cum inveſtigatione conſiliorum Eliſabethæ Angliæ Reginæ, & curioſa de illis conjectura.

Liber XXIV incipit a rebus Gallicis, traditque captivitatem & liberationem Principis Condei, mortemq; Franciſci II Regis, cujus cauſam chirurgo Calviniano imputat Autor, omniaque Reformatorum conſilia & facta ſatis acriter perſtringit, unam laudans militaris diſci-

plinæ curam illo tempore ab iis adhibitam, ſed non diu ſervatam. Pares affectus in narratione rerum Germanicarum oſtendit, ut & Sueticarum, dira de *Guſtavi* Regis morte referens. Deteriora ſunt & ex falſiſſimis relationibus temere arrepta, quæ de *Melanchthone* hoc anno 1560 mortuo affert. Tradit illum quatuordecim vicibus doctrinam de juſtificatione mutaſſe; moriturum matri, (quam tamen conſtat triginta ante eum annis deceſſiſſe) interroganti reſpondiſſe, novam religionem plauſibiliorem eſſe, ſed Romanam tutiorem. Omnium vero putidiſſimum eſt, quod poſt cladem *Joh. Friderici* Electoris, *Melanchthon* ſalario deſtitutus victum manuum labore quæſiviſſe, & coctori cereviſiæ annos integros tres operam pro mercede locaſſe dicitur. Piget reliqua ſubjungere, quæ de *Flacio* & *Strigelio* (ipſe *Spingelium* vocat) de *Centuriatoribus Magdeburgenſibus*, de quatuordecim Lutheranorum *rigidiorum*, decem *molliorum*, & ſeptem *mediorum* ſectis, itemque de actis in conventu Proteſtantium *Numburgenſi* anno 1561 commentatur, audacter quidem & liberrime, ſed nullo, quod allegare auſus ſit, aut quod, ſi producatur, ab odio & calumnia excuſari poſſit, teſtimonio. *Valdenſium*, quos ad Calviniſmum tunc tranſiiſſe dicit in vallibus Alpinis, victorias anno 1561 adverſus copias Sabaudicas obtentas non tacet, nec quod ſævitiæ in miſeram illam plebem exercitæ inſtigator fuerit Pontifex, cujus tamen pœnituerit Sabaudiæ Ducem, ita ut contradicente licet illo, tandem tamen connivente, exercitium religionis ſubditis iſtis indulſerit. Hi ſunt majores *Waldenſium*, quos ante paucos annos denuo duriſſime habitos & extrema paſſos eſſe intelleximus; ex reliquis, qui fuga ſibi conſuluerunt, aliquos etiam in Germania vidimus; ſuperiore vero anno regreſſos in patriam arma pro Principe ſuo contra Gallos, calamitatis ſuæ pararios, fortiter arripuiſſe audivimus. Reliqua libri parte *Catharinæ* Reginæ artes, quibus inter factiones de religione & potentia in aula certantes, ſua procuravit commoda, dein acta colloquii *Poſſiaceni* ejusque ſequelæ recenſentur, quas eas fuiſſe judicat Autor, ut ex colloquio illo, & edicto menſe Januario 1561 pro tolerantia Reformatæ religionis publicato, omnia mala derivet, quæ per annos quadraginta florentiſſimum Galliæ regnum ad incitas pene redegerunt. In fine *Gothardi Ketleri* Livonici Ordinis Magiſtri acta, in religionis mutatione & accepto a Rege Poloniæ *Curlandiæ* Ducatu, ſatis odioſe referuntur.

Lib.

Digitized by Google

Lib. XXV laniena Vaſſiaci in Reformatos, ſacris ſuis occupatos exercita, ita narratur, ut Guiſius a culpa liberetur, magnæque violentiæ & crudelitatis accuſentur proceres & cœtus Reformati, qui ſævitia iſta irritati arma per totum fere regnum ſumſerunt. Cardinalis Lotharingus taxatur, quod Lutheranis in Germania, ut eos ab auxiliis in Galliam mittendis averteret, plusquam fas fuerit, indulſerit. Multo magis Condeus reprehenditur, qui ut auxilia ab Anglis impetraret, *Portum Gratiæ* & *Dieppam* in littore Normannico illis tradidit. Concilii Tridentini decreta contra Proteſtantes, & irriti Ferdinandi I Imperatoris ad impetrandum conjugium Cleri & uſum integri Sacramenti conatus prolixe recenſentur. Sequuntur reliqua in Gallia geſta: expugnatio urbis *Rothomagenſis*; mors *Antonii* Navarræ Regis; auxilia Condeo ex Germania adducta; periculum ab eo Lutetiæ intentatum; tractatus pacis inter illum & Catharinam Reginam, absque effectu quidem tunc ſuſceptus; clades & captivitas Condei in prælio Drocenſi, aliique cruentæ illius pugnæ caſus; cædes Guiſii in obſidione Aurelianenſi; pacificatio denique Reginæ & Condei ſtudiis anno 1563 menſe Martio inita.

Liber XXVI, qui ſexti Tomi primus eſt, tumultus & bella civilia Galliæ A. 1563 & ſqq. continet; de quibus utpote ſatis notis multa referre ſupereſedemus. Inter alia quæ ad rem literariam pertinent, obſervavit Autor, quod juſſu Reformatorum, qui tunc urbem Lugdunenſem in poteſtate habebant, liber *Caroli Molinæi* celebris JCti Pariſienſis de poteſtate Principum per lictorem combuſtus fuerit, non tam quod ſeditioſæ ejus opinioni non accederent, quam quod Molinæus ipſis inviſus fuerit, quia unus ex omnibus Gallis Lutheraniſmo addictus eſſet, & a Reformatorum communione abhorreret. Eundem tamen librum ab aliis Eccleſiaſtæ cuidam Reformato attributum eſſe non tacet, & ex *Manuſcriptis Lomenianis* decretum Synodi a Reformatis *Catalauni* habitæ allegat, quo contra regiam poteſtatem ſtatuerint, *æqualitatem conditionis humanæ inter potiſſima privilegia libertatis Evangelicæ eſſe, quam Chriſtus ſuo ſanguine veris Chriſtianis promeruerit.* Poſt hæc *Pii IV* Pontificis zelum refert, Cardinalem *Caſtillonium*, item Archiepiſcopum Aquenſem & octo alios Epiſcopos Gallos, imo & *Johannam Albretanam* Navarræ reginam, propter hæreſis crimen Romam citantis, utque illi rigori, avertendi præjudicii cauſa, Rex Galliæ

Galliæ per Legatum interceſſerit. Ex Epiſcopis non niſi tres in Calviniſmo perſeveraſſe ſcribit, interque hos Uticenſem *Johannem Sangelaſium*, qui concionator inter Reformatos factus fuerit, enthuſiaſtæ ſimilis. De *Maximiliani II* Imperatoris ad Lutheraniſmum propenſione, utque juramentum conſueta formula Pontifici non præſtiterit, narrat quædam, quæ cum aliis autoribus collata forſitan non carebunt dubitatione. *Sebaſtiani Caſtalionis*, qui anno 1563, poſtquam Geneva diſceſſiſſet, in ſumma miſeria obiit, verſione Latina Biblica judicium fert, quod autor ſtyli elegantia alios omnes ſuperaverit, ſed affectatione, & depravatione nativi ſenſus, laudem illam corruperit, polygamiam etiam probaverit, & Canticum Salomonis profana interpretatione dehoneſtaverit. In actis anni 1564 iterum mentionem facit Caroli Molinæi, quod *Hoſpitalii* Galliæ Cancellarii ſententiam de non recipiendis in regno Concilii Tridentini decretis ſcripto defenderit, Regi approbato. Mortem ejus per anticipationem memorat; obiiſſe enim dicitur anno 1566, abjurato ſex ante mortem menſibus Lutheraniſmo. De colloquio Maulbrunnenſi conjecturas potius quam hiſtoriam ſequi videtur, ſecreta pandens de Proteſtantium conſiliis, ipſis fortaſſe incognita. Primas in colloquio illo partes tribuit *Joh. Brentio*, quæ *D. Jacobo Andreæ* aſſignandæ erant. In relatione obitus Joh. Calvini, qui in hunc annum 1564, d. 27. Maji incidit, calumniam rejicit, quam alii illi impegerant, & iterum citat *MSS. Lomeniana*, in quibus acta duarum inquiſitionum, Franciſci I & Henrici II Regum juſſu factarum, reperiri dicit, ex quibus conſtet, nihil explorari potuiſſe de crimine, cujus in adoleſcentia ſua *Novioduni* publice condemnatum fuiſſe Calvinum adverſarii ejus tradiderunt. In cenſuram quoque vocat, qui vitam ejus ſcripſerunt. Inter eos *Bezam* panegyricum compoſuiſſe dicit, non hiſtoriam; præfert illi *Drelincurtium*, quanquam & hunc ab adulatione non abſolvat, ſicut nec ab odio & acerbitate Lutheranos *Schluſſelburgium* & *Heshuſium*, in cujus nomine hæſitat, Jacobusne an Tilemannus dicendus ſit. Eodem loco habet *Franciſcum Balduinum*, & *Hieron. Bolſecum* ejusque interpretem Latinum *Jacobum Laingium* Scotum. Probat *Gillotii* elogium de Calvino, quod omiſſo autoris nomine inter *Petri Maſſonii* ſcripta extare notat. In *MS. Grotii, de vita Calvini*, cujus mentionem facit, candorem deſiderat, & Arminianismi ſtudium taxat. De *Georgii Caſſandri* actis & libris

libris, itemque de *Friderico Staphylo* ſubjungit, quæ lectu haud indigna ſunt, vix tamen cum aliorum traditis ſatis convenientia, qualia nec ea ſunt, quæ de reformatione Palatinatus ex actis anno 1546. per occaſionem commentatur, inter quæ typographi forte errore pro *Friderico II Electore* neſcio quem *Volfandum* nominat.

Libro XXVII ad anni 1566 hiſtoriam progreſſus, cauſas & primordia motuum Belgicorum exponit. Iſta, licet ab innumeris pene ſcriptoribus tradita ſint, nova tamen ſpecie induit, eaque narrat cum varietate & induſtria, ut absque faſtidio legantur. Incipit a conſiliis Philippi II Hiſpaniæ Regis, de novis in Belgio Epiſcopatibus ad extinguendam hæreſin inſtituendis, & inquiſitionis tribunali erigendo, quali a Ferdinando Arragonico, ſub prætextu exſtirpandæ impietatis Judaicæ & Muhamedanæ, Nobilitatem Hiſpanicam, ad rebelliones antea pronam, in ordinem redactam eſſe tradit. Inquiſitionis vero illius hiſtoriam a *Sancto*, quem vocant, *Dominico* repetit, cujus rigore ab Albigenſibus purgata eſſe dicitur Gallia. Sed proceſſum Hiſpanicæ inquiſitionis iis depingit coloribus, ut ſine horrore vix dimittat legentes. Calvini poſtea artes refert, quibus, per diſcipulos ſuos, Belgas a Lutheraniſmo ad ſuam traduxerit ſectam, & Philippi Regis ſeveritatem narrat, qua, poſthabito Theologi, quem a confeſſionibus habebat, mitiori conſilio, & probata Albani Ducis ſententia, in Belgas uti decreverit, unde florentiſſima illa regio theatrum ſævitiæ & belli acerrimi facta eſt. Id providentiæ divinæ tribuit, impenſo in eam rem auro Philippi, ex India advecto, quo totam Europam ſubjugare potuiſſet. Ex rebus Gallicis annorum 1566 & 1567, continuata bella cum Reformatis, artificia Catharinæ Mediceæ, ſimultates inter Regem *Carolum IX*, & *Henricum* fratrem Ducem Andegavenſem, pacta denique cum *Condeo* recenſentur, ſatis trita omnia aut pleraque. Abſolvit tamen Autor *Condeum* a crimine, quo eum *Surius*, *Natalis Comes*, & *Michaël ab Iſſelt* infamarunt, ac ſi Regem Carolum IX ſolio dejicere, & in ejus locum aſſurgere voluerit: negat enim monetam ab illis indicatam, in qua *Ludovici XIII* nomen ſumſerit, reperiri; neque inter tot alia a Gallis Catholicis tale quid illi objectum unquam fuiſſe ait.

Liber XXVIII, cum parte aliqua ſequentis, narratione rerum Scoticarum occupatus eſt. Orditur Autor a temporibus Jacobi III, anno 1488 cæſi, qui nominationem Epiſcoporum ad ſe traxerit, easque

& alias præcipuas functiones in Ecclesia familiaribus suis tribuerit, indoctis & impiis, unde secuta sit populi corruptio. Sed mala ista reformationis autores etiam in illis locis deprehenderunt, ubi jus eligendi & præsentandi integrum *Capitulis*, quæ vocant, aut aliis, ad quos ab antiquo pertinebat, mansit. Altiores itaque radices habuit Ecclesiæ calamitas, primariaque ejus causa fuit neglectus verbi divini & catecheseos. Agnoscit hoc Autor, cum tradit, statim atque versiones Biblicæ & libelli catechetici in Scotiam illati fuerint, avide ad doctrinam percipiendam homines concurrisse. Primum Evangelicæ doctrinæ in Scotia præconem *Patritium Hamiltonum* in academiis Lutheranis Germaniæ instructum, dein & alios nominat, quos Jacobus V Scotiæ Rex supplicio religionis causa affecit; meminit etiam *Alexandri Alesii*, quem in Lipsia nostra Professoris munus gessisse notum est. Is ex Scotia, ut Franciscani instituti monachus, profugus, nomen illud, quod olim *Thomæ Aquinatis* præceptor habuit, dissimulato vero, assumsisse dicitur. Insectatur *Joh. Knoxum*, quem itidem in Germaniam, inde vero Genevam profectum, & Calvini disciplina & consiliis instructum in Scotiam rediisse & hæresin propagasse, moribus etiam (sic referentibus, ut ipse addit, Catholicis) infamem fuisse scribit. At neminem mortalium sceleratiorem fuisse oportet, si Varillasio, & quos ille sequitur, autoribus credendum est, quam *Jacobum Moraviæ Comitem*, filium Jacobi V naturalem. Huic enim omnia flagitia aulæ Scoticæ, cædem etiam *Henrici Stuarti* (quem Maria Regina maritum sumserat, Jacobi Magnæ Britanniæ postea Regis patrem) & infame *Jacobi Bothuelli* cum Maria Regina connubium, imo quicquid alii Mariæ exprobrant, confidentissime attribuit. Nec Elisabethæ Angliæ Reginæ parcit, imo omnium fere motuum, quibus Scotia afflicta illo tempore est, ream facit; Mariæ vero non solum pulchritudinem, morum venustatem, ingenium, animumque tam hilarem, ut ne infans quidem ploraſſe visa sit, sed & pietatem aliasque virtutes mire prædicat.

Libro XXIX, post ea, quæ ad res Scoticas & Anglicanas pertinent, & quorum mentionem fecimus, iterum de Imperatoris Maximiliani II miti ingenio & inclinatione ad Lutheranismum, tum, quomodo Pontifex Pius V per Cardinalem *Commendonum*, frustra eum a proposito dehortatus sit, Philippus vero II Hispaniæ Rex

nuptias

Digitized by Google

nuptias filiæ ejus ambiens illud impediverit, ita commentatur, ut de ſuo non pauca admiſcere videatur. Hac occaſione tragicum caſum Caroli, Philippi Regis filii narrat, ut & Iſabellæ novercæ ejus. Ad Belgica progreſſus, Albani Ducis, poſtquam *Margaretha Auſtriaca Parmenſis* gubernatione ſeſe abdicaſſet, acta anno 1568 refert: ſupplicia nempe procerum *Egmondani* & *Hornii*, imo promiſcuam ſævitiam, interfectis carnificum manibus multis millibus ex populo, confiſcatis bonis, & abolitis privilegiis; proſtratas fugatasque copias Naſſoviorum; donatum Albano a Pontifice præmii & honoris loco gladium; erectam denique Antverpiæ ſtatuam, qua miſeris ſuperbe inſultabatur. De rebus Gallicis exponit *Catharinæ Mediceæ* jam ſerium ad opprimendos Reformatos propoſitum; *Hoſpitalii* Cancellarii exilium ab aula; *Caroli Lotharingi* Cardinalis fervorem, & obtruſam proceribus & magiſtratibus juramenti, quo in Reformatorum cladem obſtringebantur, formulam; commiſſam Henrico Regis fratri vicariam in regno poteſtatem, cum exercitus in Reformatos ducendi imperio; ſubmiſſas Condeo, qui Reformatorum caput erat, auxiliares ex Germania copias, cauſasque novi belli acri ſcripto ab illo publicatas. A rebellionis quidem crimine minime abſolvit eum Autor, neque tamen fidem adjicit illis, qui tradiderunt, miſſum fuiſſe ab illo & Reformatis, qui auxilia Turcica Conſtantinopoli imploraret. Refert, quomodo quibusque conditionibus a Pontifice Rex obtinuerit, ut ex Cleri bonis reditus annui quinquaginta ſcutatorum millium alienarentur, unde ſors decies centenorum millium confici potuit. Succeſſus belli hoc & ſequenti anno is fuit, ut Condeus quidem in prælio ad Jarnacum occubuerit, partes tamen Reformatæ fractæ illo caſu non fuerint, neque magnum ex morte Condei dolorem, ut Autor putat, conceperint. Ille enim (ut dicit) religionem obtentui habuiſſe, neque alia mente caput factionis fuiſſe videbatur, quam ut ambitioni ſuæ ſatisfaceret, in Guiſios ultionem exerceret, & denique impediret, ne Reformati rempublicam in regno conſtituerent. Unanimi inde decreto *Caſparo Colinio* Thalaſſiarchæ regni, ſive *Admiralio* delatum eſt Ducis munus: ſed hic tam cautus fuit, ut rem teneret, titulum in Henricum, Navarræ Regem, quindecim tunc annos natum, devolveret.

Libro XXX res Suecicas tractat Autor, ſed ita, ut memoriæ & actis Guſtavi Regis haud parum detrahat, quædam etiam tradat, quæ,

si cum aliis scriptoribus conferantur, contradictiones non parvas subibunt. De Erici quidem Regis moribus & exitu multo meliora referre non potuit, præsertim de vili conjugio, quo se ipsum dehonestavit, & fratrem omnesque regni proceres in se concitavit, eo ipso tempore, cum Landgravii Hassiæ filiam missa legatione uxorem peteret, pro qua Varillasius, qui vel ex Thuani *Lib. XXXII* rectiora discere potuisset, Electoris Saxoniæ filiam substituit. Dein ubi *Ponti de la Gardie*, magnæ virtutis & dignitatis viri adventum in Sueciam, quamque ibi fortunam invenerit, refert, non tacet quidem Gallum fuisse, sed in pago quodam natum esse dicit, omissa nobilissimæ familiæ, ex qua genus duxit, mentione. Commune hoc habet cum Maimburgio & quodam Typotio, de cujus calumniis queritur insignis historiæ de *Ponti* vita nuper editæ, & in Acta nostra anno 1690, p. 197. relatæ autor, *Claudius Arrhenius*, in qua etiam Maimburgio respondetur. Quæ vero post ista de colloquio Altenburgensi, inter Theologos Saxonicos anno 1568 habito, commemorat Varillasius, specialem refutationem fortassis provocabunt. Nos omissis cæteris, errores saltem historicos duos adhuc paucis notamus. In Saxonia Electorali (p. 284.) tres nominat Academias, *Wittenbergensem*, *Lipsiensem* & *Misniam*: in Saxonia Ducali duas, *Jenam* & *Thuringiam*. Incredibile profecto est, virum tot librorum autorem tam confidenter de rebus, hominibus & locis, sibi ut apparet, ignotissimis, & inconsultis tot peritissimis scriptoribus, commentari. In eadem narratione ex *Johanne Guilielmo* Duce Saxoniæ primogenitum Johannis Friderici Electoris filium facit, secundumquem fuisse nemo nescit. Vocat eum *Ducem Altenburgensem*, cum tamen non nisi post annos plusquam triginta, divisione inter illius & fratris filios inita, Altenburgum sedem & nomen Ducatus obtinuerit. Conjici hinc potest, quam vera & accurata sint reliqua, tum etiam quæ de colloquio Cracoviensi recenset. Certiora sunt, modo affectibus carerent, quæ de bello in Gallia continuato congessit, acri quidem cum Reformatorum & *Colinii* insectatione. Hujus non tantum acta, sed & cogitationes examinat & interpretatur. Interserit multa de Valdensium in vallibus Alpinis motibus & cum Sabaudiæ Duce conflictibus, secutaque eo tempore pacificatione. Reliqua exhibent obsidionem Pictaviensem a Reformatis frustra susceptam, clademque illorum ad *Montconturium*, aliosque funestos illius belli casus.

Joh.

Digitized by Google

JOH. CHRISTOPH. VVAGENSEILII DE *Hydraspide sua, ad Pet. Valkenierium Epistola.*

wd. A. 1693
223. s.

Altdorffi Noricorum, apud Joh. Hofmannum, 1690. in 4.
Plagulis 1½.

QUamvis primarium hujus epistolæ argumentum concernat *Hydraspidem* sive inventum ab Autore celeberrimo adversus extrema aquarum pericula munimentum ac præsidium; tamen cum plura insuper alia contineat notabilia scituve jucunda, non incongruum fore putamus, si paucis ea prælibaverimus, antequam ad illud propius accedamus. Scilicet promiserat Noster non ita pridem Ratisbonam transiens, *Petro Valckenierio*, Potentissimorum Fœderati Belgii Ordinum ad S. R. Imperii Comitia Legato, itineris sui, Viennam Austriæ indeque porro in Hungariam, negotiorum quorundam causa susceptí, rationem reddere ejusque eventus perscribere. Hoc ergo quod pollicitus tum fuerat, jam executurus, primo exponit, quam jucundum sibi Viennæ commoranti fuerit cum *Daniele Nesselio*, Augustæ Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto, familiariter conversari. Inde commemorat *suburbanam*, quæ ibi non ita pridem institui cœperit *Nobilium literariam & equestrem Academiam:* de cujus futuro splendore & egregia utilitate plura graviter differentem inducit illustrissimum ejus Directorem *Ottonem Ehrenricum, Abensbergium ac Traunium Comitem*; cujus nempe suasu potissime magnificum illud opus occœptum fuit in gratiam generosæ Austriacorum Procerum sobolis, ut & adolescentum ingenuorum aliorum, ex remotioribus regionibus illuc se conferre cupientium; ne videlicet (ut hactenus fere factum ex inveterata opinione, acsi in Gallia tantum discere liceret, quomodo mentem sanam corpusque sanum tractare oporteat,) opus haberent longinqua eum in finem itinera ingredi & maria transmittere, non exiguo patrimonii, quin & morum sæpius ac probitatis dispendio; sed propius offenderent, unde omnem hunc cultum, minimis etiam sumtibus, (scilicet trecentis circiter in singulos annos florenis) sibi comparare possent. Inter cæteras Urbis Viennensis munditias, quas novas ibi repererit, speciatim recenset *Lucernas*, quæ nocturno tempore nunc totam per urbem ac-

cendantur, ejusdem figuræ omnes ac æquis ſpatiis diſpoſitæ, quo tutior per plateas & compita ſit ambulatio: item *ſuburbiorum* novam ſpeciem, dum in locum everſarum nuper ab hoſte ædium, meliores paſſim ac majores ſubſtituantur: locum inprimis, ubi Judæi quondam habitaverint, ita ait mutatum eſſe, ut non amplius eum cognoverit. Recordatus vero hac occaſione familiaritatis ſibi quondam cum Rabbinis ibidem habitæ, plura de Judæis diſſerit, ac imprimis perhibet, ſe in Hungaria, Moravia, Bohemia plerosque eorum reperiſſe valde ignaros rerum ſuarum, librisque pauciſſimis inſtructos: creditque ex tædio potiſſimum tamdiu fruſtra expectati Meſſiæ provenire, quod ſegnius nunc literis ſuis incumbant fere, nihilque præter quæſtum dulce habeant. Unde teſtatur in ipſa etiam Praga, quæ Academiæ vicem iis ſemper hactenus ſubierit, admodum inſcitiam & πατρογαραδόσεων ignorationem dominari; judicatque fieri aliter non poſſe, quam ut futura ipſorum progenies multo evadat imperitior, poſtquam quicquid ibi fuerit librorum Hebraicorum una cum civitate eorundem incendio nuper perierit: arſiſſe enim ibi plures omnino tales libros, quam, ſolam Poloniam ſi excipiamus, reliqua complectatur Europa univerſa. Qua occaſione arcanam illam artem reſtinguendi incendia, quam jactare Judæi conſueverunt, exagitat. Refert porro, in itinere per Hungariam dono ſe accepiſſe a viro quodam antiquæ virtutis fideique, *Nadrugalam* radicem, in ſolo monte Carpatho provenientem, præſentiſſimum novumque adverſus immedicabiles, ut hactenus creditum, *Podagræ* dolores remedium, & cujus ipſe, qui dederat, non ſine numine compos factus fuerit. Nimirum certis nuntiis ad ipſum eſſe perlatum, Sarmatiæ quendam accolam, omnibus membris ita extortum ac ægrum jacuiſſe, ut ne in lectulo quidem, niſi ab aliis, moveretur: hunc adhibuiſſe iſtam medicinam (quod fiat, epotando lac, in quo probe contuſa radix ad dimidias percocta ſit) atque tum in ſoporem prolapſum per univerſas XLVIII horas jacuiſſe, ut caudicem & ſtipitem; nec alio indicio, præterquam ſolo anhelitu, vivere ſe declaraſſe: cum vero denique evigilaſſet, non credidiſſe, ſe eundem eſſe, omnis nempe ægrimoniæ jam expertem: hinc e ſtrato ſurgentem ſtupentibus amicis ac neceſſariis, quid de ſe factum ſit narraſſe, paratoque convivio, cum in cœna ſe invitaſſet pluſculum, in multam noctem ſaltaſſe ac tripudiaſſe. Exiſtimat vero Noſter, cruciatuum impotentem

intendiſſe

intendiſſe medicamentum ultra præſcriptum; & parcius illo uſuros æque bene, utique citra lethargum, paulo tamen tardius convaleſcere poſſe. Denique memorat Nicolaiburgi in Moravia ſemet inter indocti cujusdam Judæi libros, multo conſitos pulvere, quædam non contemnenda reperiſſe & comparaſſe: Speciatim vero *Bibliorum binos Codices* manuſcriptos, *Hebræum* alterum, alterum *Latinum*, ob auctaria præcipue notabiles: *illi* enim additum eſſe libellum Chaldaicum, qui *Hiſtoriam Antiochi Epiphanis* recenſeat, eoque ſermone nunquam hactenus apud nos fuerit viſus: licet Hebraice extet in quarundam Procum Judaicarum editionibus, ac legi ſoleat a Judæis in Feſto Encæniorum. *Alteri* vero codici, Biblia Latina vulgata complectenti, poſt Vetus, ante novum Teſtamentum adhærere libellum, prorſus quaſi ſacer foret, cui nomen, *Morale Somnium Pharaonis:* ac autorem ejus eſſe *Johannem Lemovicenſem*, qui ingenium exercendo, Epiſtolas aliquot, quaſi a Pharaone, Ægypti Rege ejusque miniſtris ad Joſephum Jacobi Filium, & ab hoc ad illos ultro citroque miſſas, pro eruditione & genio ſuperiorum ſeculorum effinxerit: ſcriptum vero librum eſſe ad *Theobaldum, Navarræ Regem, Campaniæ Briaque Comitem Palatinum:* eum ipſum, qui Blancam, Sancii IV filiam unicam ſibi connubio jungendo Navarræ regnum nactus, anno epochæ Chriſtianæ 1216 diem ſupremum obierit. Hunc ipſum vero libellum, doni cujusdam loco, epiſtolæ huic ad *Valckenierium* ſubnectere, adeoque typis exſcriptum, antiquitatis veneratione, ab interitu vindicare placuit, licet mutilum quodammodo, cum in eo duæ circa calcem (nempe *XIX, Detractorum ad Joſeph ſuper Regis Reformatione, & XX, Joſephi ad ipſos, ſuper eorum Conſolatione*, perſcripta (prout ex earum Syllabo circa frontiſpicium exhibito apparet,) deſiderentur epiſtolæ. Alios præterea duos libros, Hebraicos itidem ac ineditos, ibidem ſe redemiſſe perhibet, quorum alter *Apologos Sandebaris, viri Sapientiſſimi*, alter (cui titulus, *Templum Domini*) ritus ac Ceremonias ſacras antiquæ Judaicæ Eccleſiæ complectatur. Spondet vero ſeſe utrumque eorum, cum otium & opportunitatem nactus fuerit, publici juris facturum. Quod ſupereſt, pluribus commemorat, quanta comitate, ad Cæſaream audientiam admiſſus ſemel iterumque, ab Imperatore Clementiſſimo exceptus fuerit, cui munuſculi loco attulerat aliqua ex lucubrationibus, ut & *Hydraſpidis* ſuæ iconismum, cujus jam, a ſe inventæ, occaſionem ac utilitatem latius

exponit,

exponit, utpote quæ, teſte rubrica, primarium hujus epiſtolæ argumentum eſt.

Scilicet ad eam comminiſcendam inductum ſemet primum perhibet ex conſiderato anſerum anatumque natatu, unde in mentem venerit reputare, annon fieri poſſet, ut homines iſta quoque animalia natando imitentur, prout piſces hactenus magiſtros & in arte natandi & in navigiorum, remis clavoque inſtruendorum, fabrica fuerint ſecuti. Et mox quidem ſe recordatum eſſe technaſmatis illius, quod in *Schwenteri Deliciis Phyſico-mathematicis Part. XII. probl. 15. 16 & 17.* propoſitum extat: ubi nempe docetur, qua ratione perizonium caligæve, bulgis vento farctis muniri queant, quibus inſtructo aquis inambulare abſque ſubmerſionis periculo liceat. Re tamen penitius perpenſa ſubortam ſuſpicionem, nihil fortean iſtic experti cognitique proditum eſſe, ſed tantum, quid fieri poſſit, edoceri, relicta cuique poteſtate, ut ſucceſſus pariter eventusque faceret experimentum: deprehendiſſe præterea, ſi vel maxime res procederet, ipſum tamen multiplicem apparatum, qui ad machinam parandam exigatur, eam permoleſtam ac fragilem reddere periculisque & incommodis variis obnoxiam, maxime cum adhibendi inſuper ſint cothurni plumbei æqualis fere cum natatore ponderis, non absque notabili utentis carnificina. Subiiſſe proinde animo, tentare, annon e ligno parari machina poſſet hominem in aquis ſuſtentans, & id amplius conferens, ut in natando paria cum cygnis, anſeribus & anatibus facere is valeret: atque ſic poſt aliquammultas periclitationes prodiiſſe tandem machinam, quam in adjecta *Tabula* delineatam dedit: cujus quidem eam palmariam bonitatem exiſtimat, quod ſemel illam vel limis oculis e longinquo vidiſſe ſufficiat, ut integra pernoſcatur: cum nil plane reconditi aut difficultatis habeat, prorſus ut illius conficiendæ rationem ex natura ipſa hauſiſſe & arripuiſſe videri queat, ac bis mirum ſit, haud quenquam ante ipſum tale quid advertiſſe, cum ad hunc natatum vere non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti eſſe dici valeamus. Nimirum machina *ABCD*, quæ pectus cingit, alvum aquaticarum avium æmulatur; ſtructura quidem adeo ſimplici conſtans, ut nemo fabrorum lignariorum & ferrariorum tam rudis exiſtat, qui non operam ſuam in ea paranda locare poſſit: id tamen ſimul commodi habens, quod ejus cavitas, ad quam per feneſtellas *E* & *F* aditus patet, alimoniam, parce ea uſuris in mul-

TAB. II. *Fig. 1. & 2.*

Fig. 3.

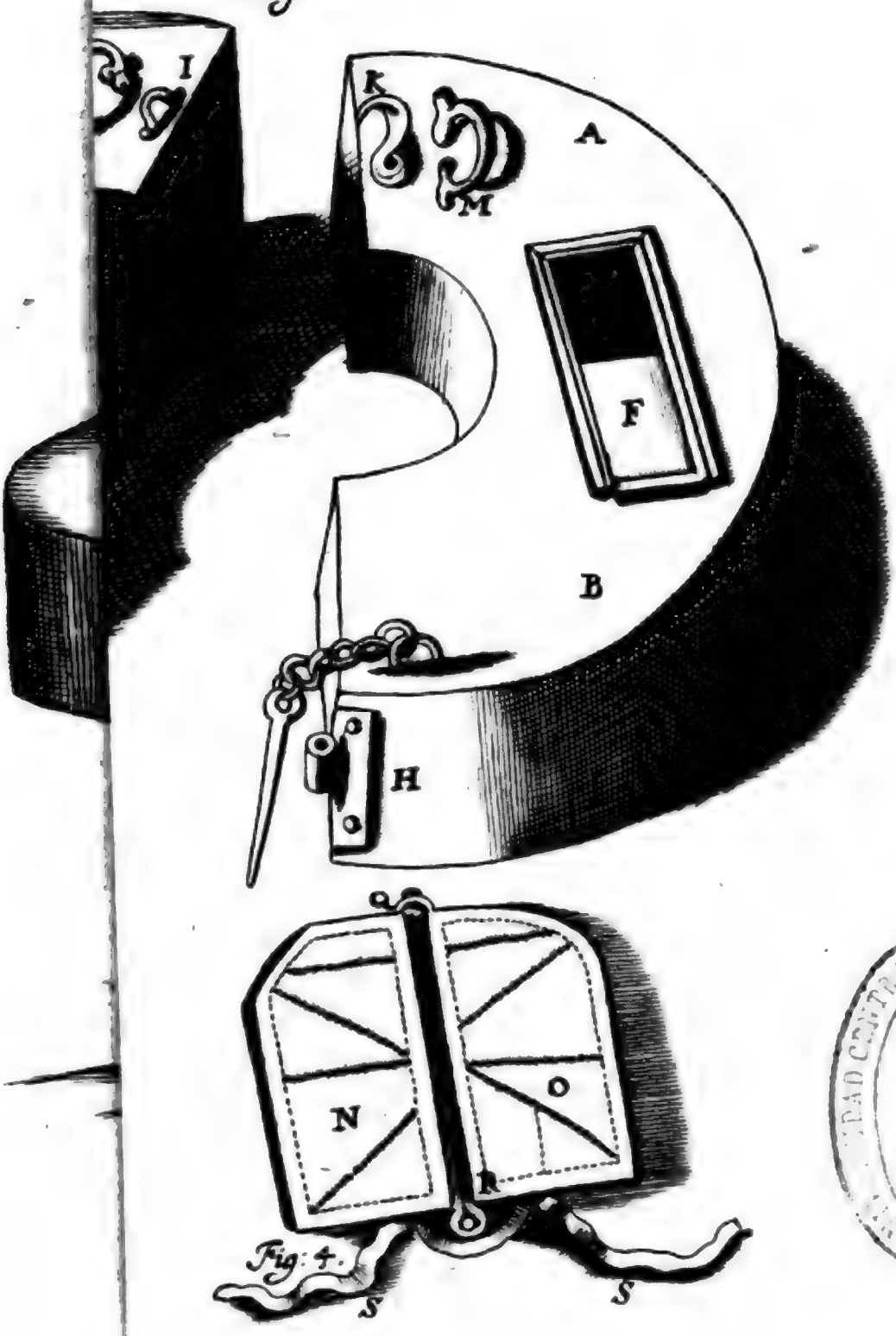

Fig. 4.

UNIVERSIDAD CONTRAL... BIBLIOTECA DERECHO

Digitized by Google

Digitized by Google

in multum tempus ſuffecturam admittat, aut auri & argenti, gemmarum aut ſyngrapharum, diluvio in caſu neceſſitatis eripiendarum, bonam copiam capere queat. Perinde vero eſſe ait, ſive utrinque ejusdem generis fibulatione *GH* claudatur, ſive in parte anteriori uncini *IK* retinaculo; anſas denique *LM* ad hoc inſervire, ut quis ab aliorum auxiliis deſertus commode *hydraſpide* hac munire ſe, & onus extra aquam (intra eam enim, cum fluitet machina, gravitatis nullum ſenſum eſſe) allevare nonnihil poſſit, ne nimis lumbi prægraventur. His porro accedunt *pedum remigia*, anſerum anatumve pedibus gemella, dum prout uſus expoſcit, aut pandunt ſeſe aut contrahunt; quorum TAB. II. ſpecies in *Figura III & IV*, altera nempe pronam, altera ſupinam eo- *Fig. 3.* rum faciem exhibente ſiſtitur. Hæc ipſa vero a quolibet ſutore pa- *& 4.* rari facile queunt, conſtantque ex triplicis corii craſſiſſimi alis mobilibus *NO*, explicantibus ſe & coarctantibus, ſoleæque ligneæ *P*, cui pes inſiſtit, ferro, cardines illarum permeante, *QR* adaptatis: quanquam nihil impedire putet, quo minus alæ quoque, ut reliqua fere univerſa ex ligno fieri valeant: his tandem accedunt ligamenta *S*, quibus ea pedibus adſtringuntur. Sed iſtis etiam palmipedalibus calceis prorſus carere quem poſſe innuit, & nihiloſecius nudæ *hydraſpidis* adminiculo pericula impetuoſi maris, aut alveum egreſſi ac demiſſioribus terris alte ſuperfundentis ſeſe fluminis effugere: quandoquidem iſti haud admodum neceſſarii ſint, niſi cum placidum ventis mare, aut ſtagnantes undas quis emetiri, vel currentem fluvium prævertere inſtituat: motum enim in latera & circulum quod attinet, eum jam ex ſententia citra adjumentum vel ſolis corporis agitationibus peragi poſſe. Ne vero res in mera ſpeculatione ſubſiſtere videretur, non omiſit Autor enarrare, quomodo Imperator (cui nempe, uti dictum, *hydraſpidis* iconiſmum cum ea muniendi homuli ſimulacro, attulerat ſecum) juſſerit, ut juſtæ magnitudinis machina parata, in ipſo Danubio deponeretur rudimentum ſpeciminis; præſtitum vero id ait in loco, ubi fluvius ex divergiis ſuis eluctatus ac in ſe collectus faciat gurgitem, rapidaque deinde celeritate ſeſe provolvat, ventis etiam tum impetuoſe flantibus: cui adfuiſſe perhibet primarios tres aulæ Cæſareæ Miniſtros, magnamque præterea plebis inuſitata noſcendi ſtudio excitæ, frequentiam. Vidiſſe vero omnes, homini eo ſcuto armato nullum ab aquis eſſe periculum, quantocunque etiam impetu ferantur; prætereaque illo, quo properet

Digitized by Google

fluvius, aut aquarum eluvies, nullo negotio posse quem evadere: licet ex una ripa in oppositam, aut contra flumen contendens non parum difficultatis experiretur: quod quidem minus mirum videri debere arguit, cum alioqui parvus etiam amnis ægerrime remis, contis, remulco vel equis, adversus superetur, ne dum solorum pedum remigio.

Usus jam novæ hujus machinæ per se quidem satis evidens est: *quadruplicem* vero potissimum Noster in vernacula dedicatione, qua suam Hydraspidem (*Wasser-Schild*) inscripsit Majestati Cæsareæ, commemorat. Scilicet 1. insignis ejus utilitas esse potest naufragii tempore, dum ea instructus ab immensis undarum fluctibus non majus periculum sustinet, quam quale cygni anatesque inde persentiscerent, hoc est, nullum: præterea nec vestibus se nudare opus habet, nec inediam tolerare, cum vel ad 14 & plures dies victum secum portare valeat. 2. inservit ad effugiendam subitam aquarum vim, impetuoso diluvio decliviora loca pervadentium: si enim ibi habitans talem machinam, in superiori ædium parte ad futuros casus asservatam, in promtu habeat, facile & semetipsum eripere, & unum alterumve e tenellis liberis, quin & pretiosissima quæque cimelia secum absportare potest. Præter duplicem hunc usum primarium adhiberi eadem apta est 3. in bellis, si qua militum manus ad occupanda loca hostilia, aut explorandi gratia clam flumen aliquod transmittere jubenda sit: (maxime cum facta exscensione Hydraspidis pondus portantium humeros vix tantum gravare queat, quam antiquorum clypei) denique 4. ad varias recreationes lususve in aquis peragendos, dum ita & personatas Sirenes, musico cantu aures oblectantes repræsentare, & aquaticis avibus aliisque animalibus insidias commodissime struere in proclivi est. Cæterum non dissimulat Autor, quid aquilex Cæsareus, qui experimento simul adfuerat, in ea desiderarit: causatum nempe fuisse, simplicitatem machinæ habere aliquid inelegans ob imæ partis rotundam æqualitatem: convexam enim fieri potuisse, ne illud quodammodo capsulæ genus referret, quod Italis *una Scatola*, Germanis *Schachtel* dicitur. Placuisse hoc sibi Noster ait, quod ex eo argumentum ceperit, probare illum cætera, quia aliquid reprehendisset: attamen parum nos de cultu aut specie solicitos esse debere judicat, ubi de claustris erebi effugiendis agatur: si tamen maxime ornatus causa *hydraspidem* subtus arcuare quis mallet, præterquam quod pretium ita una cum labore & artificio augeatur,

Digitized by Google

geatur, verendum putat, ne creſcente ſic mole coxendices impediantur in remigando commovere ſe, & gradum, cum opus fuerit, accelerare: quamobrem ſuadendum haud exiſtimat, ut pulchrior componatur machinæ forma, niſi ad utilitatem ſimul id conducat inſigniter: non vetat tamen, quin (præterquam quod fabri dexteritas machina leviori parata ejus moleſtiam multum allevare queat: unde teſtatur eam quam apud ſe ſervet Hydraſpidem, iſta quæ Viennæ confecta fuerat, duplo leviorem eſſe) delicatam quis magis faciat, emolliendo intimam partem, quæ pectus ambit, corio, quod pilis cervinis aut goſſipio ſuffarcinari poſſit. Quod ſupereſt, finale Inventoris votum & noſtrum facimus, ut nempe homines impoſterum quamplurimi *hydraſpidis* hujus auxilio ſalvi ſanique ex undis minacibus & mortiferis ad tellurem enatent, Deumque Servatorem inde celebrandi ampliſſimum nanciſcantur argumentum.

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM CENturia, a D. Paulo Spindlero Poſonii quondam conſignata, nunc collecta, in ordinem redacta, ſcholiis propriisque obſervationibus aucta &c. Studio & opera Caroli Raygeri M. D.

Francofurti ad Mœnum. Typis & Sumpt. Philippi Fievez. A. 1691. in 4.
Conſtat plagulis 86.

PArciora ex Hungaria Scripta hactenus vidit Medicina, neque alia, quam *Cöberi Decades Obſervationum Caſtrenſium*, ſparſæque Obſervationes Miſcellaneis Celeberrimæ Naturæ Curioſorum Academiæ inſertæ, innoteſcunt; vel quod nemo Hungarorum literis quidpiam conſignavit, vel quod ea, quæ a nonnullis congeſta fuerunt, continui bellorum tumultus diſtraxerunt ac peſſum dederunt, quemadmodum Clariſſimo noſtro Editori videtur. Etenim hic, ne ſimilem præſens Conſanguinei ſui Obſervationum Centuria experiretur ſortem, tanto promtius eam cum publico communicare communicatamq; Scholiis illuſtrare voluit, quo pluris etiamnum in Hungaria ipſius Autoris, Ratisbonæ qui vivere deſiit, & nomen & medicamenta æſtimantur; poſthac Georgium quoque Wernherum de admirandis Hungariæ aquis, propriumque de Eudemiis & Epidemiis Hungariæ fœtum exhibiturus, *Obſervatione prima*, quam cum paucioribus aliis delibabi-

mus, mendicus publicus, cranio licet exeſo cerebroque partem mediam putredine conſumpto, ſupervixiſſe, aphonus tamen, perhibetur. *Obſ. 2.* cephalalgia ſiſtitur diuturna, verme lato per ſuperiora ab uſu Gummi Guttæ ejecto, inducias concedens. *Obſ. 12.* vertigo pertinaciſſima indigitatur, a polypo utrisque naribus ſuccreſcente ſedata. *Obſ. 14.* in catharris materiam interdum exſpui puriformem absque phthiſi, duobus exemplis evincitur. *Obſ. 19.* obauditionem in febribus malignis non ſalutare ſemper ſignum, ſed triſte ſæpius præſagium eſſe graviſſimi capitis affectus traditur. *Obſ. 27.* bini phthiſici colica enarrantur allevati. *Obſ. 29.* pulmonum vomica aſphyxiæ in infante cauſa per Anatomen detegitur. *Obſ. 37.* febrem petechialem in principio aliquando videri catharralem innuitur. *Obſ. 39.* præter alia, quæ circa peſtem Poſonienſem A. 1644. annotantur, oleum juniperinum nonnullis unice profuiſſe, ac veſpillonem quendam ſolo oleo ſcorpionum interne & externe adhibito reſtitutum fuiſſe, commemoratur. *Obſ. 48.* miles quidam, olim ſclopeto ſub coſtis nothis trajectus, veſtigium vulneris monſtraſſe fertur, fæces alvinas ſaltem, ubi nimium cibi vel potus aſſumptum fuit, eructantis. *Obſ. 52.* invidua, poſt aſthma diuturnum aſcitica, porus aliquis cutis ſponte recenſetur apertus, tantum ſeri profundens, ut toto abdomine ſubſidente illa ex ſolo Rob ſambuci vel ebuli uſu reconvaluerit. *Obſ. 65.* vir quidam ob amnium uxoris, quod hæc periapti loco gerebat, impotens conjicitur. *Obſ. 74.* mentio injicitur molæ carneæ, intus cavæ & aqua multoque ſabulo arenoſo, quin & lapillis friabilibus, inſtar piſorum, repletæ. *Obſ. 88.* variolæ deſcribuntur epidemiæ A. 1660, cum petechiis & veſiculis nigris ægros corripientes, licet anno proxime præcedenti ſatis benignæ extiterint. *Obſ. 98.* vulnus a cane nondum rabido, qui a rabidis tamen aliis ſæpius morſus credebatur, inflictum atque incautius tractatum exhibetur lethale. Cæterum ſingulæ obſervationes conciſis propoſitæ verbis, Scholiis prolixioribus a *Nobiliſſimo Editore* ita dilucidantur, ut ubivis fere affectuum morbidorum non ſaltem natura & medela uberius declarentur, ſed & caſus cumprimis paralleli aliorum æque Autorum ac proprii adducantur. v. g. ad *Obſ. 10.* quæ varia circa apoplexiam annotat, propriis exemplis, tum pulſum fortiſſimum in plurimis apoplecticis ad mortem usque perſeveraſſe, tum ſæpius pulſum alium in carpo dextro, alium in ſiniſtro deprehendi, potiſſimum in ſauciatis & male curatis, com

proba-

Digitized by Google

probatur. Ad *Obſ. 12.* Errhinum ſingulare docetur, Empirico cuidam quondam arcanum, ex Euphorbio præparandum. Ad *Obſ. 26.* a vermibus affectum interdum produci, qui pleuritidem mentiatur, aliquot exemplis confirmatur. Ad *Obſ. 31.* aſthmatis cauſam primariam ſæpiſſime in abdomine deliteſcere, diſſectione duorum aſthmaticorum demonſtratur, ceu in quibus pulmones ſani, inteſtina vero ad rupturam usque inflata apparuere. Ad *Obſ. 42.* acidulæ in cholera humida commendantur, exemplo cujusdam podagrici, qui diu lecto affixus, cum derepente bilem per ſuperiora & inferiora, torminibus, præcordiorum compreſſionibus, & ſiti maxima concomitantibus, ejiceret, ab uſu acidularum Rohitſchenſium, tantum fallendæ ſitis gratia primum præſcriptarum, convaluit. Ad *Obſ. 72.* febris alba non tam a menſibus ſuppreſſis, quam digeſtionis primæ derivatur vitio, eo quod chalybeata proficua deprehendantur, p. n. ventriculi acidum abſorbentia, ſemperque pica præcedat, multarum virginum teſtimonio, quas inter deſponſata quædam refertur, prohibita ſaltem glacie, cujus eſu mire delectabatur, & matrimonio ſubſequente reſtituta. Ad *Obſ. 96.* dum mira ex terrore ſymptomata exponuntur, præter alia mentio fit Illuſtriſſimæ cujusdam Comitiſſæ, ob arcis, quam inhabitabat, invaſionem nocturnam aphonæ redditæ, absque eo, ut loquelam unquam recuperarit. Attamen diſpoſitionem omnino ad hunc vel illum morbum jamjam in corporibus ſubeſſe animadvertitur, cum peſte præterita plurimi ob viſos elatos demortuos aut in platea cadentes perterriti, haud tamen peſte correpti fuerint. Tandem *Martini Rulandi* Sen. adjicitur *Theſaurus Medicus*, pro filiis ſuis chariſſimis quondam conſcriptus & Spindlero ab Autoris ex filio Martino Rulando Medico Cæſareo nepote, Joh. Davide Rulando per teſtamentum relictus, plerorumque morborum, ſecundum alphabeti ſeriem digeſtorum, ſuccinctam medelam tradens, nonnullaque medicamenta ſingularia demum deſcribens, prout in autographo inventa fuerunt.

LIBRI NOVI.

Veteres Arcus Auguſtorum Triumphis inſignes, ex reliquiis quæ Romæ adhuc ſuperſunt, cum imaginibus triumphalibus reſtituti, antiquis nummis notisque Joh. Petri Bellorii illuſtrati. Romæ 1690. in fol.

Tacite avec des Notes Politiques & Hiſtoriques, par Mr. Amelot. A Paris 1690. in 4.

Traité Historique & Theologique touchant l'état des ames après la mort, par Mr. de la Conseillere. A Hambourg 1690. in 8.

Histoire des Perruques: où l'on fait voir leur origine, leur usage, leur forme &c. par Mr. Jean Baptiste Thiers. A Paris 1690. in 12.

Petri Danielis Huetii Episcopi Abrincensis designati Demonstratio Evangelica. Tertia Editio ab Autore recognita, castigata & amplificata. Parisiis 1690. in fol.

Epistola Judæ Commentario explicata & tempori præsenti accommodata; cum Appendice de Agapis: per Philippum Joannem Tileman dictum Schenck B. Theol. D. &c. Marburgi Cattorum 1690. in 8.

Lettres du Cardinal Mazarin, ou l'on voit le secret de la Negotiation de la Paix des Pyrenées &c. A Amsterdam 1690. in 12.

Nicolai Gurtleri Historia Templariorum Observationibus Ecclesiasticis aucta. Amstel. 1691. in 8.

La Vie de Charles V Duc de Lorraine & de Bar, & Generalissime des troupes Imperiales. A Amsterdam 1691. in 12.

Testamentum & Pactiones initæ inter Muhammedem & Christianæ Fidei Cultores. Arabice & Latine. Hamburgi 1690. in 4.

C. Suetonius Tranquillus ex recensione Joh. Georgii Grævii. Editio secunda auctior & emendatior. Hagæ Comitis 1691. in 4.

Thomæ Godwini Moses & Aaron, seu Civiles & Ecclesiastici Ritus antiquorum Hebræorum; cum notis perpetuis Joh. Henrici Reizii. Ultrajecti 1690. in 8.

Dissertation sur le Chenix de Pythagore; par J. du Rondel. A Amsterdam 1690. in 12.

Summa totius doctrinæ de Pontificia authoritate & infallibilitate, a nuperis cavillationibus Natalis Alexandri & Felicis Deschamps vindicata: authore P. F. Francisco Janssens Elingæ. Brugis 1690. in 4.

Dissertation touchant l'Usure si elle est mauvaise de sa nature, ou l'Usure considerée selon les lumieres de la raison naturelle. A Bruxelles 1690.

*** *** ***

LECTOR BENEVOLE.

QUi Diaria Eruditorum hactenus ediderunt, id egisse videntur unice, ut notitia librorum, qui recens editi jam sunt, Lectores suos imbuerent.

rent. Vicit vero eorum omnium induſtriam clariſſimus Baſnagius *in Hiſtoria Litteraria* (Hiſtoire des Ouvrages des Sçavans) *primum quidem per menſium, inde per trimeſtrium intervalla, Roterodami hactenus edita; dum non contentus libros qui jam dum prodierunt recenſuiſſe, ex Amicorum inſuper epiſtolis Excerpta Lectoribus communicat, quibus de iis etiam quæ deinceps proditura ſunt, aut in quibus elaborandis docti hoc tempore viri occupantur, fiant certiores. Nobis utique inſtitutum hoc probatum ita fuit, ut imitandum illud nobis propoſuerimus, certi rem gratam nos quamplurimis facturos, ſi inpoſterum non Acta tantum ſed & Agenda Eruditorum publicaverimus, id eſt, ſi indicæverimus, paucis licet, quænam undequaque expectanda cum tempore ſint doctorum virorum litteraria monumenta. Neque deſunt nobis in exteris etiam regionibus Viri Clariſſimi, qui ad nos ſubinde perſcribunt, quid ſuo loco Eruditi moliantur & ſub manibus habeant; quos ægre non laturos ſperamus, ſi eorum, quæ neſcire nos noluerunt, notitia noſtro ſtudio propagetur ad omnes, qui Acta hæc legere dignantur. Et nunc quidem exhibemus tantum*

Nova Litteraria Ex Italia.

Romæ typis Collegii de Propaganda Fide brevi abſolvetur quartus isque poſthumus tomus Bibliothecæ Rabbinicæ *Julii Bartolocii de Celleno.* (De tribus tomis prioribus videantur Acta Erud. A. 1686, pag. 588) *Joannes Petrus Bellorius* prælo dudum ſubjecit opus de Lucernis veterum, figuris ornatum bene multis, illuſtratumque commentariis ſuis. *Johannes Ciampinus* Veterum Monumentorum tomum ſecundum, antiquitates Baſilicarum D. Petri & S. Johannis Lateranenſis complectentem prælo parat. *Emanuel a Schelſtrate*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, abſolvit primum tomum Antiquitatis Eccleſiaſticæ, quo ſex priorum ſeculorum res Chronologicæ continentur. Opus vero illud typis deſcribere incipiet, ubi ſecundum tomum de Inſtitutionibus Eccleſiarum, & tertium de Conciliis & Collectionibus Canonum tranſcribi curaverit. *P. Marraccii* contra Alcoranum opusculum propediem publici futurum juris eſt. Ejusdem argumenti opus magnum idem adornat, cum tempore edendum. *P. Hieronymus Vitalis*, Theatinus, recudi curabit duobus tomis Lexicon ſuum Mathematicum, multis acceſſionibus auctum. Numiſmata majora Cardinalis *Carpinei* proditura denuo ſunt, ſed plurimis aliis aucta.

Neapo-

Neapoli eruditus in Horatium commentarius ſub prælo eſt. Ibidem *Gregorii Caloſreſii* Diſcurſus pro Arioſto adverſus Taſſum imprimitur. *Antonius Buliſon* Hiſtoriam Neapolitanæ urbis & regni a nato Chriſto usque ad A. 1690 compoſuit, ſuisque ſumptibus editurus eſt. Sex illa tomos complectetur, quorum primus typis jam deſcriptus dicitur. *Pompejus Sarnellius* de Epiſcopis & Archiepiſcopis Beneventanis Commentarios Chronologicos Italico idiomate edit.

Saladinus Epiſcopus Parmenſis novam editionem meditatur poematum Latinorum civis ſui *Pacifici Maximi*, eaque non a mendis tantum typographicis, ſed & quibuslibet obſcene dictis purgare allaborat. Parmæ aut Patavii proxime prælo ſubjicietur *Salvianus* de Piſcibus, cum iisdem figuris æneis, quæ in prima editione Romana habentur.

Florentiæ typis maximam partem jam exſcriptus eſt liber, cui titulus: *Della Serie degl' antichi Duchi e Marcheſi di Toſcana &c.* i.e: De Serie priſcorum Ducum & Marchionum Hetruriæ, cum aliis memoratu dignis de Imperio Romano & Regno Gothorum ac Longobardorum, Pars I ab exilio Fl. Momylli Auguſtuli pertingens usque ad exceſſum Ottonis III! Imperatoris; auctore *Coſmo de Rena* Academico Florentino ac Furfurario. *Henricus Noriſius* Appendicem ad Annum & Epocham Syro-Macedonum (quem librum in Actis A. 1690, p. 425 recenſuimus) edit, qua præcipue de cyclo Paſchali agitur.

Papiæ ſub prælo eſſe dicuntur quædam Reſponſa Juridica JCti *Trincadini*, ut & JCti *Peckii* (qui auctor eſt 4 tomorum de Aquæductibus) Opus integrum de Servitutibus.

Scire etiam B. L. volumus, Problematis in Actis prateriti anni menſe Majo p. 219 a Clar. Dn. Jacobo Bernoulli *propoſiti, ſolutionem a Fratre ejus Dn.* Johanne Bernoulli, *currente adhuc menſe Novembri anni ſuperioris nobis tranſmiſſam; quam tamen tantiſper premere nos juſſit, donec celeberrimus* Leibnitius *ſuam, in Actis dicti anni menſe Julio p. 360 promiſſam, publico impertiverit: ne ſcilicet Cel. Viro vel gloriam inventionis præripere voluiſſe exiſtimetur, vel omnino anſam præbuiſſe ſua ſupprimendi.*

ERRATA.

In Actis Anno 1690, pag. 221 irrepſit ſphalma: Duæ primæ lineæ inſerendæ medio paginæ poſt *Summam Soluti*, & corrigendæ ita: *Hæc ſi ſubtrahatur a ſumma debiti, remanet &c.* Pag. 431. verſu 3 pro *Hadriani* lege *Antonini pii.* Pag. 432. v. 10 & 11 pro *prænomen* lege *nomen.* Nummum Tripolitarum pag. 429. memoratum cum epocha ΓΛΦ modo eſſe in Cimeliis Mediceis, a Joſepho Magnavacca cum aliis eo delatum, Clar. Noriſius nobis indicavit. Pag. 603. l. 3. pro *quos* lege *quæ.*

Poſt octiduum proditura eſt Sectio VII Supplementorum.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Februarii Anno M DC XCI.

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENdörfferi, Jure-Conſulti & Anteceſſoris Lipſienſis Senioris, Proceſſus Fibigiani Editio Secunda.

Lipſiæ, impenſis Joh. Chriſtoph. Tarnovii, 1691. in 4.
Plagul. 18.

QUid in ſinu ſuo Proceſſus Fibigianus foveat, notius eſt in terris maxime Saxonicis, quam ut multis explicari indigeat: cum paſſim omnium, quos judiciaria praxis exercet, manibus liber hic utiliſſimus teratur. Unde non tam circa ipſum ejusque contenta, quam potius circa additamenta, quibus nunc denuo locupletatus in lucem prodit, noſtra hæc relatio verſabitur. Scilicet ediderat *Gothofredus Fibigius*, JCtus quondam & Anteceſſor in Academia Salana haud incelebris, anno primum 1659 Proceſſus in foro cumprimis Saxonico recepti ſuccinctam delineationem, exiguo ſatis volumine, quippe vix viginti plagulis conſtantem. Hanc dein, ante hos quindecim annos celeberrimus Svendendörfferus, Academiæ nunc noſtræ Senior ſuſpiciendus, obſervationibus quibusdam practicis formulisque ſtylo judiciorum Saxonicorum approbatis, quas privatim antea ſuis auditoribus communicaverat, illuſtratam & non parum adauctam in publicum denuo prodire juſſerat. Sed ecce nunc iterum liber hic in lucem emittitur, adeo quidem mutato habitu, ut vix Fibigius ipſe, ſi ad auras ſuperas remeare daretur, ſuam hancce prolem, tam divite additionum apparatu exultam agniturus foret: certe enim, teſte vel ipſo plagularum numero, plus quam decuplum nunc priſtinæ ſuæ molis implet. Nimirum varia, tam Obſervationes quam Formulas proceſſuales concernentia, quæ priori illi a ſe adornatæ editioni adhuc deeſſe animadverterat Conſultiſſimus Auctor, ſupplere hic ſategit, partim ex probatiſſimis quibusq;

ſcriptoribus, partim ex propriæ experientiæ penu: quam nempe locupletiſſimam facile congerere licuit jam ultra quatuor luſtra in Suprema Curia Provinciali, qua Lipſia noſtra ornatur, munere Aſſeſſoris defungenti; quem proinde tam expertum viæ ducem nemo facile ſequi recuſabit, genuinam ac modernam noſtrorum dicaſteriorum, tam in advocando, quam judicando praxin addiſcere geſtiens. Quo vero additamenta, quæ nunc de novo acceſſerunt, mox a prioribus illis notis Fibigiano textui adjectis ſecerni poſſent, ea ſingula præfixis ordine cyphris ſignantur; quibus computatis pateſcit, eorum numerum uſque ad 742 adſcendere. Præter varia vero alia non ubivis obvia (quorſum etiam referimus diſtinctionem iſtam *pag. 8.* ex *Joſ. de Seſſe* adductam, qua Proceſſus vel Ciſternus, vel non Ciſternus dici perhibetur: ille ſcilicet, qui ab alio dependeat, tam quoad cauſam agendi & petendi, quam quoad rem & quoad partes litigantes; hic vero, ubi diverſa cauſa allegetur,) paſſim in iis continentur breves reſolutiones quæſtionum in cunctis proceſſus judiciarii, noſtratis præſertim, partibus incidentium: quarum aliquas, quæ librum perluſtrantibus nobis ante alias ſe obtulerunt, ſpecimînis ergo in gratiam Lectoris attuliſſe haud erit dividiæ. Sic v. g. definitur, Commiſſarium non poſſe declinare juramentum teſtimoniale ſuper iis, quæ proceſſum & ordinationem commiſſionis concernant, *pag. 18.* Procuratorem hodiernis moribus non fieri Dominum litis, *p. 23.* Notarium in cauſa, in qua Inſtrumentum confecit, non poſſe advocati munere fungi, *p. 71.* Actione reali in loco rei ſitæ inſtituta, non recte citationem inſinuari immediate in rem, de qua litigetur, *p. 118.* Mulcta licet, ob continuatam contumaciam, in pœnali citatione duplicata vel triplicata, & quidem cum expreſſa reſervatione prioris, non tamen niſi pœnam ultimo commiſſam eſſe exigibilem, *p. 125.* Citationem non quolibet in loco poſſe fieri, ubi citandus deprehendatur, niſi & ibi domicilium habeat, *p. 140.* Commiſſam cautionem de judicio ſiſti non pertinere ad judicem, ſed actorem, *p. 142.* Beneficii excuſſionis & diviſionis renunciationem in conſtitutione Syndici a parte Actorum quidem neceſſariam eſſe, Reorum vero non item, *p. 207.* Cautionem rati oretenus tantum, non etiam per ſcripturam præſtari poſſe, *p. 251.* Contra liberos in judicio Patris inquiſitionem recte inſtitui, *p. 304.* De feudo Amtſaſſio etiam ſimultanee inveſtitum his in terris conveniri poſſe coram judicio Electorali vel Curiali, *p. 308.* Per areſti impoſitionem non produci litiſpen-

tispendentiam, *p.323.* Fidejussorem conventum non teneri ad litis denunciationem faciendam, *p.406.* item, hanc ipsam non rite fieri posse per literas privatas, *p.416.* Executionem non impediri ab intervention, *p.451.* Litem pro affirmative contestata haberi ob contumaciam, respectu istorum quoque articulorum, qui negati fuerint, *p.524.* Probationem ad perpetuam rei memoriam etiam per documenta aliquando fieri valere, *p.539.* In probatione ordinaria non licitum esse renunciare publicationi examinationis testium jamjam factæ, altera parte invita, *p.545.* In juramento minorationis locum non habere jurejurandum calumniæ, *p.552.* Eum, qui sese cum alio hereditati immiscuit, non posse ab altero illo exigere juratam specificationem, *p.580.* Termini probatorii cursum incipere, non a die exhibitarum Remissorialium, sed latæ sententiæ appellationis: item in casu desertæ leuterationis vel appellationis, non a tempore finiti decendii post sententiam super probatione latam, sed a die pronunciatæ desertionis in rem judicatam transeuntis, *p. 617.* Sententiam sine publicatione attestatorum latam non esse nullam, *p.657.* Literarum etiam ignarum, linguæve peregrinæ imperitum documenta recognoscere teneri, *p.672.* Juratam diffessionem ob alterius contumaciam non haberi pro præstita, *p.737.* uti nec juramentum calumniæ, perhorrescentiæ, minorationis, editionis, in litem, & ob neglectum inventarium, *p.1327.* Literarum comparationem locum non invenire in executivis, *p.744.* Juramentum calumniæ speciale præstandum esse, licet generale jam ab initio litis præstitum sit, *p.751.* Litis reassumtionem etiamnum in executione necessariam esse, *p.770.* Reconventionis reconventionem non admitti, *p.789.* Registraturam publicatæ sententiæ, partibus utrinque in termino emanentibus, nullum habere effectum, *p.805.* Sententiam leuteratam pro re nata in deterius mutari posse, *p.822.* Non admissibilem esse leuterationem contra sententiam ignotam, quæ in contumaciam publicata fuit, *p.827.* Fatale interponendæ leuterationis non posse prorogari, *p.832.* In concursu leuterationem concreditoris non haberi aliis creditoribus communem, *p.841.* Leuterationem in processu quidem inquisitorio non admitti; bene tamen contra sententiam, quæ velit inquisitionem instituendam, *p.844. sq.* Ante impetratam etiam de admissa leuteratione resolutionem, peti debere citationem ad ejus prosecutionem, nisi deserta esse debeat, *p.849.* Appellationem aliquando fieri posse ad non superiorem, *p.855.* Per antici-

pationem quoque juſtificationis deſertam fieri appellationem, *p. 871.* Renunciationem appellationis, in inſtrumento obligationis factam, non impedire appellationis interpoſitionem, *p. 879.* Heredes non teneri ad ſolutionem expenſarum contumacialium, *p. 921.* Licitatione ſubhaſtationem præcedente non acquiri jus præcedentiæ, *p. 1000.* Pro debito etiam fidejuſſorem & heredem debitoris poſſe incarcerari, *p. 1032.* Jus retractus ejusque fatale curſum incipere non niſi a tempore finitæ ſubhaſtationis, *p. 1054.* Renunciationem ſeparationis bonorum a majori creditorum parte factam aliis non nocere, *p. 1098.* Creditorem aliquando contra debitoris quoque debitorem petere poſſe areſtum, *p. 1174.* Areſtum ex certa cauſa impetratum non porrigi ad alia credita, *p. 1193.* Infamem non prohiberi a juramenti delatione, *p. 1294.* Poſt factam juramenti præſtationem, ejus deſertionem ulterius urgeri non valere, *p. 1316.* Relationem juramenti, ſuper fidei commiſſo relicto delati, non habere locum, *p. 1361.* Teſtem haud poſſe depoſitionem ſuam corrigere, niſi in continenti, *p. 1464.* Cauſam ad judicem appellationis non devolvi, ſi ſententia ex nova cauſa reformetur, *p. 1488.* In actionis injuriarum in heredes continuatæ ſententia defuncti mentionem fieri debere, *p. 1542.* Diffamanti licitum eſſe ante injunctam probationem deferre Juramentum ſuper veritate diffamationis, *p. 1570.* Sed quorſum provehimur, materiarum amœnitate illecti? certe enim exempli loco longe pauciora allegare ſuffeciſſet. Quod ſi tamen quis, nondum hiſce ſatiatus plura diſcupit ejusmodi, eum ad ipſius libri fructuoſiſſimi evolutionem ablegamus: in cujus fronte mox amplum offendet catalogum quæſtionum hoc in opere pertractatarum: quemadmodum & in calce locupletiſſimus rerum & verborum index ſubjungitur.

DISQUISITIO DE LINGUA GERMANORUM Veteri & Hodierna Chriſtiani Grubelii Gymnaſii Viſurgini Rectoris.

Mindæ impreſſa a Joh. Piler 1690. in 4. plag. 10.

DIsquiſitio hæc Cl. Autoris, jam XX abhinc annis in Academia Salana delineata, ſed ex eo tempore in majus aucta, in V. capita diſpertita deprehenditur. In I. quod *de præcipuis rerum Germanicarum*

rum ſcriptoribus inſcriptum eſt, antiqui pariter atque recentiores illarum autores memorantur. E vetuſtiſſimis eſſe Autor ait, *Plinium Secundum* & *Aſinium Quadratum* (nam illius *Tacitum*, hujus *Agathiam* meminiſſe) ſed quorum libri de bellis Germanorum peculiares interierint. Hos excepiſſe *Julium Cæſarem*, qui primus reliquerit, quæ ad gentis Germanicæ illuſtrationem facerent; verum in hoc quoque *Aſinium Pollionem* diligentiam apud *Suetonium* in Julio *c. 56* deſideraſſe. Fide igitur præ illo dignos eſſe *Plutarchum*, *Dionem*, *Tacitum*, & *Ammianum Marcellinum*, & hunc quidem maxime, utpote qui non audita tantum enarret, ſed & viſa, & quibus ipſe interfuerit. Poſt Carolum autem M. ſcriptores exſurrexiſſe non paucos in Germania, qui illuſtrandæ patriæ impenderint operam. Imperatorem inprimis hunc ipſum non religionem tantum Chriſtianam propagandi, ſed & linguam hiſtoriamque Germanicam excolendi zelo quodam flagraſſe, teſtibus tot membraneis diplomatis ex Bibliothecis vetuſtis hinc inde erutis. Illos inter principe loco referendum eſſe *Eginhardum*, qui præter vitam Caroli M. & Annales ſcripſerit, qui vulgo perperam *Adelmo* vel *Adelmaro* tribuantur. Hunc ſecutos fuiſſe plures, & ſeculo quidem X *Reginonem*, *Luitprandum*, *Wittichindum* & *Dithmarum*; ſeculo XI *Wipponem*, *Lambertum* Schafnaburgenſem, *Brunonem* belli Saxonici ſcriptorem, *Marianum* Chronographum, *Sigebertum* Gemblacenſem & *Adamum* Bremenſem; XII *Ottonem* Friſingenſem, *Godofridum* Viterbienſem, *Helmoldum* hiſtoriæ Slavicæ conditorem; XIII *Conradum a Lichtenaw*, *Albertum* Stadenſem, *Godofridum* Colonienſem, *Vincentium* Bellovacenſem &c. XIV *Siffridum*, *Eberhardum*, *Steronem*, alios. Sed his ſeculis XV & XVI ſucceſſiſſe plurimos, quorum poſt *Trithemium*, *Nauclerum* & *Kranzium*, XL referuntur; nec defuiſſe huic ſeculo XVII rerum Germanicarum illuſtratores, *Cluverum* imprimis, *Strauchium*, *Conringium*, *Winckelmannum*, *Bæclerum*, & hodieque ſuperſtitem illuſtrem *Pufendorffium*; quibus & Actorum eruditorum, quæ Lipſiæ eduntur, conditores annumerare Autori placuit. Præ cæteris autem linguæ Germanicæ ſtudioſiſſimum fuiſſe Carolum M. Hunc enim non Latinæ tantum ac Græcæ linguæ fuiſſe gnarum, ſed in poeſi quoque Germanica ſe exercuiſſe; quin & ex ſtudio pietatis tam novum Teſtamentum, quam Pſalmos Davidis Teutonice reddidiſſe. Hujus veſtigia legiſſe filium non degenerem Ludovicum Pium, cujus opera & univerſus

versus Codex sacer redactus in rythmos Teutonicos fuerit. His addendos esse ob singularem patriæ linguæ curam Rudolphum I & Maximilianum I; sed horum laudes in caput ultimum dum rejicit Grubelius, commendat interim præter *Lexicon* veteris *Sermonis Germanici* a *Lindenbrogio* concinnatum, *Origines* item *Germanicas* celeberrimi *Morhofii*, quas in Præfat. Lib. de German. Ling. & poesi promisit, præclarum *Justi Georgii Schottelii* opus, non sine insigni linguæ Germanicæ encomio ex Conringiana præfatione desumpto. Caput II agit *de Germanorum nomine.* Recensentur hic diversæ autorum de eo sententiæ, rejectisque illis hæc tandem eligitur, quod origo vocis hujus sit Germanica, ut Germanus idem sit quasi Weerman/ vel German/ quasi Garman/ ἀλόανδρος; & de voce man ostenditur insimul, quod non in Germanica tantum, sed aliis etiam linguis ducem vel præfectum denotet. Nec ignotam esse vocem *Manni* vetustissimi Germanorum Regis, ut & *Tuisconis* vel *Teutonis*, prisci Germanorum Dei, a quo & ipsa Germanorum lingua Teutonica sit appellata. Caput III *linguæ Germanicæ originem* excutit. Refellitur hic primum Goropius Becanus, qui Cimbricam seu Belgicam linguam facit omnium antiquissimam, adeoque & ipsius Hebrææ matricem, cujus a sententia Triumviri Suecorum doctissimi *Schrieckius*, *Stiernhelmius* & *Rudbeckius* non videntur alieni. Deinde & eorum sententia non admittitur, qui linguam nostram recentiorem, quam par est, statuunt, ejusque natales vel ex Græca vel ex Latina lingua arcessunt. Quamvis enim similitudo quædam eluceat inter vocabula quædam Germanica & Græca Latinave, originationem tamen unius ex altera extorqueri idpropter non posse. Repetitur tandem origo linguæ nostræ a γλωτ]οσυγχήσει seu confusione linguarum a Deo ipso immissa. Nam inde natam quoque Scythicam, quæ non aliarum tantum Europæarum, sed & ipsarum Græcæ ac Latinæ mater fuisse *Morhofio*, *Plempio*, *Praschio* aliisque videatur. Scythicæ autem linguæ autorem vel disseminatorem non tam Chamum esse, quam Gomerum, a quo & Cimmerii dicti sint quasi Gomerii, qui iidem sint cum Scythis & Celtis, Germanis omnium vetustissimis. In Capite IV agitur *de modis conservandi ac propagandi linguam Germanicam.* Modus autem hic duplex advertitur, naturalis alter, qui fiat beneficio linguæ, & quidem sono rebus significandis exprimendisq; apto; alter artificialis per stylum, instrumentum olim scriptorium

rium

rium, per chartam, per tiliæ corticem, coria boum & pelles ovium, plumbum, linteum, ceram, ebur, lapides, ligna, arundinū involucra &c. Nam in his omnibus ſtylo adhibito literæ olim fuerunt conſignatæ. Cum vero literas Germanicas ex Latinis demum poſt Caroli M. tempora aut Friderici II demū ætate enatas eſſe, ſint qui ſtatuant, Autor eas ævo Carolino longe antiquiores agnoſcit, quamvis literæ Latinæ per Germaniam ad Rudolphum I usque in uſu fuerint. In C. V diſſerit Autor *de mutationibus linguarum, deque variis linguæ Teutonicæ ætatibus atque dialectis.* Et vero ut res aliæ, ita linguæ quoque variis mutationibus ob varias cauſas ſunt expoſitæ. De Germanica lingua luculentiſſime id demonſtrat Morhofius in aureolo libello jam laudato, cumque eo Grubelius. Primam ejus faciem ſeu ætatem exhibent carmina antiquiſſima, quæ annalium inſtar erant apud temporum illorum Germanos. Nam illa rude & inconditum quid præ ſe ferunt, quanquam præter hiſtoriam temporum, & religionem & vitæ morumque regulas continebant. Hanc periodum excepit melior Caroli M. tempore, qui & carmina, quæ in laudem Heroum decantari ſueverant, abrogavit (loquimur ex mente Autoris) novosque cantus Chriſtianiſmo dignos inſtituit. Et huc referuntur carmina teutonica *Othnidis* Longobardi & *Gibiti* Vangionis apud Goldaſtum, *Aroſvicæ* apud Taubmannum & *Willerami* ac *Otfridi* apud Joh. Iſaac. Pontanum. Tertia linguæ Germanicæ ætas cœpit ſecundum Grubelium imperante Friderico II; quo tempore & in Galliis provinciales poetæ effloruere, qui ſuam tamen rythmometriam non aliunde quam a Germanis acceperant. Nam poſtquam omnia ante ipſum inſtrumenta publica non alia quam lingua Latina fuiſſent concepta, primus hic Imperator conſtituit, ut conſtitutiones deinceps omnes ſermone patrio ſcriptæ publicarentur: quod & ipſum poſt eum Rudolphus I novo edicto confirmavit. Ex eo tempore, ſed maxime poſt Maximilianum I, qui Rudolphinam Conſtitutionem repetiit, Germanicæ linguæ flos magis magisque increvit, editis ſcriptis Germanicis tam ſacris, inter quæ chorum ducunt Biblia Lutheri Germanica, quam politicis, qualia præ cæteris ſunt Goldaſtina atque Hortlederiana. Sed florem hunc longe ampliorem illuſtrioremque ſeculo reddidit Illuſtriſſimus Frugiferorum Ordo anno 1617 inſtitutus, qui non præſides tantum tres huc usque habuit celſiſſimos, Ludovicum Principem Anhaltinum, Ducesque Saxoniæ duos Wilhelmum atque Auguſtum, ſed & inter mem-

ter membra Regem unum, Electores III, Duces XLIX, Marchiones IV, Landgravios X, Pfalzgravios VIII, Principes XIX, Comites LX, Barones XXXV, præter ſexcentos alios & Nobiles & viros doctos. Horum enim omnium id erat ſtudium aut labor, ut divitias linguæ noſtræ ex abdito quaſi ſinu expromerent, majeſtatemq; ejus orbi univerſo oſtentarent.

JOHANNIS HOORNBEKII SOCINIANISMI Confutati Compendium, ipſiſſimis Cl. Autoris verbis concinnatum.

Lugd. Batav. apud Felicem Lopez 1690. in 12. chartæ auguſtæ. Continet Alphabeta 2.

TRibus olim tomis Socinianiſmum confutare aggreſſus fuit doctiſſimus, dum viveret, Theologus Batavus *Johannes Hoornbeck*: quorum primus Ultrajecti A. 1650 prodiit, quo tempore Paſtorem & Profeſſorem in Eccleſia & Academia Ultrajectina agebat; alter Amſtelodami A. 1662, cum Paſtor jam eſſet ac Profeſſor in Eccleſia & Academia Lugduno- Batava; tertius Amſtelodami A. 1664. Magno autem in pretio opus illud non apud Batavos tantum, ſed & exteros fuit, ut diſtractis dudum exemplaribus, de eo, & in folio quidem, ut loqui amant, recudendo ſæpius cogitarint Bibliopolæ Batavi. Quod tamen inſtitutum cum neſcio quibus ſufflaminatum hactenus fuiſſet impedimentis, & neceſſarium tamen videretur, ſtudioſam Sacrarum Litterarum Juventutem ad graviſſimas, quæ cum Socinianis intercedunt controverſias mature præparari, inque iis exerceri probe, quod iſta peſtilentiſſima ſecta hic illic, in Hollandia cumprimis, incrementa indies caperet: bene ſe de Eccleſia meriturum cenſuit *David Knibbe*, Hoornbeckii ante triginta annos diſcipulus, ſi opus paulo prolixius contraheret, ejusque Compendium privatis olim uſibus concinnatum publici juris faceret, quod & comparari ſic leviori pretio, & breviori tempore pervolvi, eoque a pluribus legi poſſet. Quo inſtituto quin multis conſultum fuerit, non eſt cur dubitemus.

SAMUELIS BOCHARTI HIEROZOICI COMpendium, a Stephano M. Vecſei Ungaro adornatum.

Franequeræ apud J. Gyſelaer. 1690. in 4. Conſtat Alphabet 4. & plagulis 13.

En aliam

Digitized by Google

EN aliam doctiſſimi Operis, quod a celeberrimo olim Bocharto de Animalibus, quorum in S. Scriptura mentio fit, compoſitum, ac Londini primum A. 1663 typis deſcriptum, inde Francofurti ad Mœnum A. 1675 recuſum fuit, Epitomen. Præfixa huic legitur Theologi Franequerani D. *Johannis Vander Wayen* Epiſtola, qua magnam is rixarum ac altercationum abominationem profeſſus, iram tamen in adverſarios, *Huberum*, *Witſium*, *Spanhemium* collectam parum diſſimulat; *Veeſei* interim, diſcipuli ſui, in concinnando hoc Hierozoici Compendio ſtudium ac induſtriam ex merito deprædicans. Hanc brevior alia Theologi Groningenſis *D. Johannis Braunii* Epiſtola excipit, commendans itidem Autoris noſtri inſtitutum. Ad calcem vero hujus operis *Veeſius* ipſe ſuccinctam in Prophetiam Obadiæ Paraphraſin, nec non Theſes in illuſtriores Evang. D. Matthæi ac Lucæ parabolas, in Epiſtolam item D. Judæ, & Apocalypſin adjecit. Cæterum de *Bocharto* plura dicendi occaſio nobis præbebitur, ubi univerſorum ejus operum, tum quæ edita jam antehac fuere, tum quæ in ſcriniis hactenus doctorum virorum latuerunt, editio, quæ in Hollandia adornatur & propediem aſpectura lucem dicitur, ad nos pervenerit.

PRAXEOS MAYERNIANÆ IN MORBIS internis præcipue gravioribus & chronicis Syntagma.

Londini apud Sam. Smith, 1690. in 8. plagul. 32.

SI prudentum cenſura vultus animi characterem depingit, mirum non videbitur, ſi, quæ libro præfixa imaginis ſculptura eſt, magnificum Auctoris ingenium cuilibet facile inſinuet. Fuit autem ille, cum in vivis eſſet, vir ſummus, *Theodorus Mayerne*, Eques auratus, Baro Albonæ, & in aula Magnæ Regis Britanniæ Archiatrorum Comes. Et enimvero amabilitatem cum gravitate temperatam ita exhibet effigies, ut & gratiam formæ grandæva ætas, & ſingulare ſimul judicii acumen ſubinnuat. Nec dubium eſt, quin ſingularem Viri eruditionem ex præſentis ſcripti relectione quilibet facilius collecturus fuiſſet, ſi editionis curam ipſe ſuſcipere vivens potuiſſet. Nunc vero cum ſaltem ex adverſariis, conſiliis, epiſtolis, ſchedisque rejectaneis compoſitum ſit, ac ipſo jam diu defuncto prodeat, non mirum eſt, referente celeberrimo *Charletonio* in præloquio, quod paſſim lacunæ & chaſmata reperiantur, illa vero

majeſtas & perfectio hic deſit, quam in aliis ejusdem herois ingenii monumentis, dum vixit, in publicum emiſſis, cernere eſt. Nos ad amuſſim inſtituti noſtri opus ipſum pede leviſſimo percurremus.

Continet autem tres in univerſum libros, juxta tres corporis regiones, capitis videlicet, thoracis, & abdominis affectus complectentes. Primus 19 omnino capitibus circumſcribitur, agitque de frigida cerebri intemperie, paralyſi, epilepſia, tremore, vertigine, apoplexia, mania & melancholia, capitis dolore, catarrho, gutta ſerena, ophthalmia, ſuffuſione, hypopyo, epiphora, ægilope, ozæna, ſurditate, dentium dolore, ſcrophulis. Alter 8 capita includit, ac cordis palpitationem, tuſſim & aſthma, nec non hæmoptoen & pleuritidem, empyema itidem & phthiſin, ac tandem pectoris hydropem exponit. Tertius 26 capitibus abſolvitur, in quibus de ventriculi affectibus, de vomitu, de diarrhœa, dyſenteria, teneſmo, lumbricis, hæmorrhoidum fluxu, fiſtula in ano, hepatis affectibus in genere, & in ſpecie de obſtructione, ictero, hydrope, de tumore lienis, melancholia hypochondriaca, ſcorbuto, abſceſſu meſenterii, nephritide, inflammatione & ulcere renum, mictu cruento, ardore urinæ, veſicæ calculo, ictero virgineo, menſium fluxu immodico, & eorundem ſuppreſſione, paſſione hyſterica, fluore albo, ſcirrho & cancro uteri, curatio traditur; in capite antepenultimo autem regimen fœminarum liberos gignere volentium & remedia ſalutaria proponuntur, ac ultimo loco appendix de variolis. Horum omnium non eadem invenitur tractandi methodus. In quibusdam enim, ut ut admodum paucis, brevis quædam affectus deſcriptio, in aliis ſigna, in plurimis indicationes curativæ præmittuntur medicamentorum apparatui, quem ſatis amplum & ad Galeni maxime palatum, ex apozematibus, electuariis, ſirupis, tabellis &c. expoſitum invenimus. Inſertæ hinc inde ſunt epiſtolæ & obſervationes ab Auctore conſignatæ, nec non conſilia pro ægrotis ab aliis Medicis expetita. Nos ſpicilegii inſtar ſequentia huc inferimus.

pag. 10. p. 13. In epilepſia commendatur ſyrmaiſmus, nec non pulvis quidam raro fallens, R. Corn. Rhinocerot. cran. human. præp. a. ʒij. nepenth. Quercetan. pulv. cordial. Baniſteri a. ʒj. M. F. P. in vitro exactiſſime clauſo aſſervandus. Doſ. ʒß ad ʒj. in vehiculo idoneo. Nepenth. autem & pulveris Baniſteri deſcriptiones ſtatim ſubjunguntur. Cæterum baccis juniperi ſingulari modo præparatis dicuntur epileptici curati, p. 16.

quos

quos, cum quævis alia essent irrita, nemo non pro deploratis habuerit. Empiricus insuper allegatur, qui epilepsiam cum admiratione curarit candelâ cerea incensa & nuchæ inusta, datis simul ad comedendum radicibus pæoniæ in patella cum butyro frictis. p. 34. In vertigine curanda secretum asseritur consistere in calamo aromatico, quocunque modo sumatur. p. 43. p. ead. & seq. Quidam vero Germanus Londini curavit vertiginem, exhibendo pilulam unicam granorum 5, Auctoris judicio ex saccharo ℔i cum terebinthina Veneta vel Cypria coagmentatam. p. 46. In apoplexia laudatur oleum antimonii, cujus cita & seria operatione multi fuerint excitati. Dæmoniacos dignoscendi geminum tantummodo fertur signum; quando nimirum variis, iisque sibi ignotis loquantur linguis, deque scientiis nunquam salutatis solide differant, ac quando corpus grave in sublime raptum diu in aere hæreat. p. 54. In palpebrarum pruritu summo, inflammatione, tumore, lippitudine, Auctor sibi ipsi admovit spongiam mollem liquore sequenti tepidulo imbutam quavis hora diei, maximo cum levamine: R. ovum recens, coqu. in cineribus ad duritiem, aperiatur, extrahatur vitellus, cujus vice cavitas repleatur pulvere ex vitrioli albi & sacchari candi a. part. æqu. Claudatur optime, ponaturque in lbj. ▽ rosar. atque in ea infus. stet per dies duos naturales, hinc F. colatura ad usum. p. 79. De muliere quadam Angla memoratur, quod in filio Comitis Warvvick operationem admirandam peregerit, aperiendo corneam tunicam supra pupillam, ad totalem humoris aquei effluxum, qui post aliquot dies postliminio succreverit. Hinc repleto oculi globo, punctura que occlusa & consolidata, restitutam fuisse visionis aciem, ægrumque perfecte curatum. p. 84. Atque hic annotatum ab Auctore, corneam non sentire. In surditate commendatur suffitus siccus surdis auribus insufflatus, ut ex tabaco vel ipso sulphure, si pertinacius malum hæserit, imo incassum omnibus, æger mitti jubetur ad thermas sulphureas, ut longa capitis irrigatione humor impactus liquetur, & spiritui animali detur per auditus organum liber commeatus. p. 96. p. 97. In odontalgia illico dolor sistetur oleo tabaci, cujus cum gossypio colligendi modus traditur. p. 99. De opio pulchrum, ait Auctor, secretum non esse revelandum omnibus, quomodo nimirum fœtor ab ipso removeri queat, si ejus ʒj. cum duobus capitibus allii destilletur per alembicum, & aqua prolecta in potu detur, mirabiliter somnum provocans. p. 101. p. 102. Ex ranis viridibus describitur dentium evulsivum, quo si lignellum illinatur,

p. 105. & circa dentem ducatur, hic facile ſeparetur. In ſcrophularum cura Clar. Auctor ☿ crudum propinavit in conſervis vel electuario idoneo ex ſpecificis concinnato, idque per plures ſeptimanas ſine ullo diſcri-
p. 110. mine. Ellebori nigri vis deprædicatur in eradicandis morbis pertinaciſſimis, & renovatione corporis univerſali, ſi foliorum pulvis aliquot
p. 124. granorum pondo quotidie aſſumatur. Ex bufonibus autem aliisque
& 125. curationes ſcrophularum haud infelices recenſentur. Ad tuſſim pue-
p. 137. rorum convulſivam panis toſtus cum butyro & melle pro jentaculo laudatur; præ omnibus tamen mures exenterati detracta cute, vino abluti, deterſi & exſiccati in clibano, donec poſſint in pulverem redigi, ad no. 2. aut 3. intra 3. dies, mane, a prandio, & ſub lecti ingreſſu ſu-
p. 144. mendi commendantur. Ex pulmonibus vel hominis, vel aliorum animalium mumia docetur præparari, cui inſignis efficacia tribuitur.
p. 149. In aſthmate & dyſpnœa laudibus evehitur fumus ſequenti modo adhibendus: ℞ rad. enul. ſicc. fol. marrub. alb. & hyſſop. a. ʒij. tabaci Indic. ʒiij. auripigm. ʒß. F. omnium pulvis ſubtiliſſimus, qui excipiatur vitello ovi, & lævigetur in porphyrite inſtar pigmenti pictorum, atque extendatur penicillo in foliis tuſſilaginis, & ſinantur omnia ſiccari perfecte. Incidantur folia uſus tempore inſtar tabaci, & fumus excipiatur ex tubo ſeu fiſtula mane jejuno ventriculo, & paulo ante ingres-
p. 166. ſum lecti valde extuſſiendo. A ſucco urticæ urentis fluxum ſanguinis ex quacunque cauſa, ſive per os, ſive per nares, ſive per menſtrua, ſive per hæmorrhoides, ſive per plagas erumpat, optime reſtringi affirma-
p. 167. tur. Sputum vero ſanguinis, in maxima quantitate prodiens, extemplo ſubſtitiſſe per fumum a calce viva humectata cum aqua & aceto in-
p. 170. ter reſpirandum copioſiſſime hauſtum. In pleuritide irritis omnibus aliis veſicatorium amplum dolenti parti applicatum, ingentem ſeri ſeu ichoris copiam per plures dies evacuaſſe, ægrumque variis morbis at-
p. 177. tritum ac moribundum, ſic eſſe reſtitutum. In empyemate tabacum compoſitum, quod inter alia auripigmentum flaviſſimum ſcintillans recipit, per fiſtulæ fumum hauriendum eſſe, paulo ante aſſumptionem
p. 182. apozematum pectoralium, bis terve in die. In pulmonum, aliisque omnibus internis ulceribus perfecte per ſtrenuam exſiccationem cu-
p. 183. & ſeq. randis, nulli ſecundum eſſe guajacum; radicem tamen chinæ illius uſui aliquot dies præmittendam. In phthiſi ex lacte ebutyrato ſpecificum
p. 186. parari, quod deſperate laborantibus profuerit plurimis. Contra-

diarrhœ-

Digitized by Google

diarrhœam & dyſenteriam, ovum recens ab albumine vacuatum, ſpiritu vini impletum, & per ſe coctum, certiſſimum eſſe remedium. Lumbricos fugari ab aqua portulacæ, in qua plumbum liquefactum ſepties vel octies extinctum ſit. Vernicem pictorum eſſe ſingulare remedium curandarum hæmorrhoidum, eoque Carolum V a muliere reſtitutum, cum ope nulla ſanari poſſet. Unguentum quoque anodynum inſtar miraculi potens in hæmorrhoidibus cæcis, parari ex ſtramonio ſpinoſo Peruviano. Ptiſanam gratam, quæ eximie ſitim ſedet & refrigeret, confici poſſe ex ſolo pulvere glycyrrhizæ in aqua citra calorem macerato ad tincturæ extractionem; imo impenſius refrigerantem fieri, ſi quinta pars prunellæ lapidis adjiciatur. Turcarum Sherbet ex ſuccis acidis berberum, ribium, citri &c. cum ſaccharo elaborari, cujus quoq; parandi paradigmata exponuntur. Puellam ictericam 18 annorum præmiſſa purgatione feliciſſime convaluiſſe, poto vino albo per quatuor dies, in quo maceratum fuerit per diem pomum aurantium integrum caryophyllis & cinamomo transfixum, deinde ſub prunis leniſſimo igne coctum. In aſcite mercurium dulcem cæteris vacuantibus, ſicut nitrum diureticis, præferri omnibus. Suppoſitorium ex rad. cucumeris aſin. vel ebuli 6. digit. longum mirabiliter aquas extrahere. Roſas moſcatellinas albas conditas, ut acetaria ſolent, oleo, aceto, ſale, & comeſtas initio paſtus ad Mj. hydragogon ὑυπόριϛον efficax præbere. Ex ovis autem formicarum in lacte ebutyrato coctis diureticum egregium concinnari, ita ut inde copioſæ urinæ aliquando totam matulam ſæpius repleverint. Hydropicorum tibiis applicandam eſſe chartam bibulam aceto ebriam. Contra flatus ventriculi capiendum eſſe cochlear unum infuſionis theriacæ in vino albo, vel aqua cardui benedicti. In ardore urinæ injici poſſe per ſyphonem liquorem ex decocto lenientium & emollientium cum lacte vaccino, & mucilaginibus malvæ, cydon. &c. miſtum. In vetula generoſa fere nonagenaria, quæ cum ulcere renum & veſicæ conflictata ſit, provocatam fuiſſe ſalivationem, ita ut ſedatis omnibus ſymptomatibus, annum integrum ſatis vixerit ſana. Obſervationem Auctor perelegantem allegat cujusdam laborantis caruncula in urethra, & iſchuria correpti, partim a fungoſæ carnis inflatione, partim a grandiori arenæ grano meatum jam pene occluſum penitus obſtruente. Hunc ſcilicet de vita deſperantem, & conſilii inopem, aſſumpto ſyphone, ſeu ſyringa ſtannea, aerem ſaltem ex vacuo

p. 226. p. 232. p. 241. & ſeq. p. 246. p. 262. p. 264. p. 276. p. 286. p. 288. p. 289. p. 291. p. 298. p. 307. p. 372. p. 378. p. 379.

ſyringæ corpore in meatum impuliſſe cum aliqua violentia. Sic dilatato ductu ſucceſſive multum aeris intraſſe veſicam, qui ne erumperet, quoties ſyphonis apicem ſeu fiſtulam extrahebat ad novum aerem captandum, arcte digitis preſſiſſe urethram. Tandem ſatis oppleta veſica, laxato & remoto obice, flatus cum impetu erumpentes arenam expuliſſe, & prorupiſſe urinam ſatis copioſam maximo cum levamine. Deinde quoties aliquam expertus ſit difficultatem, recurriſſe ad hanc ſacram anchoram nunquam fallacem. Qua vero ratione adhuc emen-

p. 380. dari operatio poſſit, clariſſimus Auctor ſtatim ſubjicit. Cæterum Scoti cujusdam lithotomi, indocti alias, methodus, qua poſt extractionem lapidis, vulneri & veſicæ feliciſſimo cum ſucceſſu proſpexerit, delineatur.

p. 392. In ventriculi, lienis & uteri affectibus inveteratis & pertinacibus ſæpe

p. 404. & ſeq. vinum chalybeatum per annum integrum Noſter præſcripſit. Quid faciendum fœminis ſit ſtudentibus liberos progignere, operoſe ſatis deſcribitur, atque ad conceptum retinendum jubetur cancros fluviati-

p. 408. les vivos in olla vitreata poſt panis extractionem clibano immitti, dum redigi poſſint in pulverem ſubtiliſſimum, cujus ʒij. mane & ſero in ci-

p. ead. bis ſumantur. In nauſea gravidis familiari vel millies ſine ulla noxa, imo ſummo cum levamine, pilulas pro gravidis Riverii Auctor exhibu-

p. 413. it. Ab oleo autem ſeminis napi per vetuſtatem albido, ſumpto cum

p. ead. & ſequ. aqua pulegii regalis, conceptus falſos, molas, excludi putat. Contra tormina puerperarum ſuadetur pulvis ſequens immediate poſt partum aſſumendus: ℞ rad. conſolid. maj. ʒj. nucleor. Perſicor. nuc. moſch. a. ʒij. ſuccin. ʒß. ambr. gryſ. ʒß. F. P. de quo capiatur ʒj. ex vino albo. Si hic in primo partu exhibeatur, nunquam in ſequentibus pertimenda eſſe tormina aſſeritur: ſi in aliis, illa ſaltem imminui.

p. 416. In papillarum fiſſuris ℞ pingued. ex ſegminib. coriorum in aqua coctis ſupernatantis (Gallis *ſurpoint*) q. v. liquefiat ſæpius, & abluatur aqua roſarum ad coloris & odoris mutationem; F. inſtar pomatæ: illi-

p. 419. nantur papillæ, quas cito ſiccat & cicatrizat. Quodſi infans naſcatur debilis, percutiendas eſſe nates pedumque plantas, ori autem talcolam

p. 428. cepæ indi, quod præſens ſit remedium excitans. In fluore albo præmiſſis præmittendis laudatur ſperma ranarum idoneo tempore collectum, & diligentiſſime exſiccatum citra aduſtionem, ita ut poſſit in pul-

p. 434. verem redigi. In ſcirrho & cancro uteri ſi quid valeat in diſcuſſione, certe ☿ crudus creditur prodeſſe permixtus in parva quantitate pilulis

fœtidis

fœtidis vel floribus ſulphuris. Audacter jubetur dari ſæpius ſine metu ptyaliſmi, qui quamvis ſuperveniat, nihil nociturus ſit. Carnem quoque viperarum in cancri cura prodeſſe vel exinde judicatur, quod magni momenti auxilium præbeat elephantiaſi laborantibus, quæ tamen ſit cancer univerſalis. Præterea chalybeata cum menſes moventibus principem locum obtinere perhibentur, cum ad internos ſcirrhos emolliendos & abſumendos chalybe reperiatur potentius nihil. Hinc paſſulatum ex aqua chalybeata utiliter pro potu ordinario laudatur. In variolis ab initio, & ubi adeſt magna plethora, quamvis illæ jam incipiant erumpere, mitti ſanguis e brachio jubetur. In magno autem periculo veſicatoria magna & plura applicanda humeris, carpis, genibus, malleolis eſſe, traditur. Quodſi brevis & difficilis reſpiratio cum metu ſuffocationis, aut inflammatio ſumma in variolarum maturatione ingruat, aut tumor eryſipelatodes caput occupet, ſine mora præſens præcavendum ſuadetur periculum applicatione hirudinum ſub auribus ad venas jugulares, aut ranularum apertione. Tandem methodus medendi annectitur cicatricibus & maculis variolas ordinarie conſequentibus. Ad calcem libri inveniuntur quoque medicamentorum deſcriptiones, quæ in contextu paſſim extant vel præſcripta, vel tantum memorata.

p. 435. p. 436. p. 446. p. 448. p. 450.

G. G. L. ARS COMBINATORIA.

Francofurti apud H. C. Crökerum. 1690. in 4. plag. 11.

LIbellus ab Autore admodum juvene anno 1665 compoſitus & anno 1668 Lipſiæ editus, nunc ipſo inſcio inconſulte recuſus eſt. Tametſi enim applauſu non vulgari eruditorum fuerit exceptus, & novas complures meditationes non pœnitendas, quibus ſemina artis inveniendi ſparguntur, contineat, atque inter cæteras palmariam illam de Analyſi cogitationum humanarum in Alphabetum quaſi quoddam notionum primitivarum; judicat tamen celeberrimo Autor libellum non ſatis eſſe limatum, nec præſentibus ejus cogitatis ac perſonæ ubique reſpondentem, & veniam olim annis datam, in quibo aliqua interdum luxuriantis ingenii audacia laudatur, nunc a ſe peti non poſſe. Itaque per nos moneri lectores cupit, ne putent talia nunc a ſe protrudi; & in eo inprimis editorem, quisquis eſt, in ſe injurium fuiſſe cenſet, quod ne verbulo

bulo quidem indicarit hanc editionem esse novam, ex priore tot ante annis publicata expressam. Et præter œconomiam operis, in qua multa possent mutari in melius, speciatim quædam corrigenda indicare voluit. Ita schema elementorum & qualitatum pro lusu ingenii magis eleganti quam vero habet; statuit etiam colores ex sola mistura lucis & umbræ non oriri, sed alia lucis modificatione opus esse. Agnoscit, problemata quædam numerica longe perfectius solvi, & solutiones accuratius demonstrari posse; nam illo tempore Autor profundiorem Matheſin vix eminus salutaverat, itaque ignarus alienorum inventorum, nec satis analyseos compos, quædam de suo extuderat, festinata meditatione, & adhuc tironem sapiente. Lapsus quoque commissus est in Modis, quos figuræ syllogisticæ habent, determinandis: etsi enim verissimum sit (quod hic fortasse primum est observatum) in quavis ex quatuor figuris modos utiles reperiri totidem, nempe sex; in quarta tamen unus festinatione quadam est male positus, & pro OAO (ubi major PN seu O, minor UA seu A, concluſio PN seu O) qui locum non habet, substitui debet modus AEE, ubi major UA, minor UN, concluſio UN, adeoque pro Colanto juxta Bocardo, poni debet Calerent juxta Camestres. Et hoc quidem in utraq; editione est corrigendum pag. 12. Fortasse etiam nomina quorundam modorum melius formari deberent, si tanti esset. Sed in editione nova novus ibidem admissus est error; nam Frisesmo poni debet sub figura o seu nulla, non sub 4 seu quarta. Neque enim in ulla figura dari potest modus IEO, in quo major PA, minor UN, & concluſio PN. Aliaque passim sphalmata nova occurrunt; tantum abest ut priora sint correcta. Denique demonstratio existentiæ Dei, libello adjecta, tametsi aliquid boni contineat, ipsi Autori numeris omnibus absoluta nunc non videtur.

DISSERTATIO CHYMICO-PHYSICA DE Effervescentia & Fermentatione, nova hypothesi fundata, cum descriptione alicujus perpetui mobilis pure artificialis, autore Johanne Bernoulli Basiliensi.

Basileæ typis Jac. Bertschii, 1690. in 4. plag. 4.

INgeniosus Autor & doctissimi fratris vestigia premens, fermentationem & effervescentiam gradu tantum distinguit, illam lente incipere, mo-

re, moderatam magis esse, & diutius durare, hanc contra. Duo ait esse corporum genera ad eas concurrentia, unum *agens*, cujus particulæ sint tetraedræ triangulis isopleuris contentæ, alterum *patiens*, cujus particulæ sint ex talibus tetraedris hedras sibi obvertentibus compositæ, & ita sinuositates inter se relinquant, quibus inserti apices prioris ipsas partes patientis frangant, & ita aeri compresso incluso exitum præbeant. Agens putat esse *acidum*, & patiens esse *alcali*. Notat ex Bartholino Act. Med. p. 2. obs. 70, regulum antimonii cum mercurio sublimato bene mistum & in arctum compressum incalescere & fumum emittere, idque unum novit exemplum solidi cum solido effervescentis. Disputat contra Borellum, qui de Mot. Anim. p. 2. pr. 29. statuebat, partes inter effervescendum dilatatas mox rursus concidere; cum tamen experimentis constet, aerem a fermentantibus emissum non evanescere rursus, sed colligi posse. Et contra Mayovv statuit, esse verum aerem, & experimento Clar. fratris probat, aerem in pulvere pyrio plusquam centies naturali esse densiorem. Postremo subjicit constructionem motus perpetui pure artificialis, quæ huc redit. Duos liquores dari supponit diversæ gravitatis specificæ, qui misceri invicem, rursusque per filtrum aliquod separari possint. Jam vas aliquod liquore ex ambobus in proportione æquali (si placet) mistis composito implet: deinde tubum sumit utrinque apertum, sed orificium inferius filtro duos illos liquores separare apto obturat; & ita tubum vacuum vasi perpendiculariter immergit, ita tamen ut pars tubi emineat super liquorem in vase contentum. Tubi tamen longitudo non debet esse nimia, sed talis, ut si plenus poneretur liquore leviore, non tamen in æquilibrio esset cum columna liquoris misti in vase contenti, sed levior. His positis tubus vacuus implebitur liquore leviore per filtrum, & quia in æquilibrio non est cum liquore misto, minus quidem alto, sed tamen magis gravi, ideo liquor levior a columna misti ex tubo expelletur, & ita continue tubus per superius orificium apertum exonerabitur in subjectum vas, & per orificiū inferius ex vase per filtrum vicissim continue implebitur. Atque ita nunquam ex Autoris sententia circulatio ista cessabit. Eoque modo putat etiam originem fontium & elevationem aquæ marinæ per subterraneos meatus percolatæ in montes, explicari posse. Ubi tamen considerandum erit, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta intervenire nihilominus ad levioris separati impulsum, adeoque

an ultra ſuperficiem liquoris miſti in vaſe poſiti liquor levior in tubum attolli, & ſic ex tubo expelli poſſit.

FREDERICI RUYSCHII, ANAT. CHIRURG. & Botan. Profeſſoris, Obſervationum Anatomico-Chirurgicarum Centuria. Accedit Catalogus Rariorum, quæ in Muſeo Ruyſchiano aſſervantur. Adjectis ubique iconibus æneis naturalem magnitudinem repræſentantibus.

Amſtelodami apud Henricum & Viduam Theodori Boom. 1691. in 4.
Conſtat plagulis 36, & Figurarum æncarum plag. 11.

NObiliſſima artium Anatome, nova quæ indies ſeculo hocce incrementa ſedulo Proſectorum dexterrimorum labore capit, permulta inter hos celeberrimo noſtro Autori fert accepta, utpote qui in eo haud acquieſcens, quod vaſculorum lymphaticorum & lacteorum valvulas nervoſo jamjam ſcripto A. 1665 dilucidaverit, arteriam bronchialem denudaverit, multasq; Obſervationes Anatomicas rariores propalaverit; incomparabile porro de Anatomia æq; ac Chirurgia bene merendi ſtudium in Obſervationibus præſentibus, quoad partem pro more a nobis perluſtrandis, liquido commonſtrat. *Obſ. 1.* mirabilem in octogenaria quadraginta duorum calculorum, eadem forma & ſuperficie admodum æquali gaudentium, utero cum portione veſicæ foras propendente ſecundum longitudinem inciſo, extractionem edocet, atrocibus, de quibus diu conqueſta fuerat, doloribus ilico evaneſcentibus, & conſolidatione ipſius membranoſæ veſicæ partis vulneratæ, poſt adaptationē annuli plumbei, quoad extremitates recurvatas filo conſtringendi, feliciter inſequente. *Obſ. 6.* varios polypos membranaceo-carnoſos ex interiori uteri prolapſi orificio propendentes delineat, adeo dolorificos, ut intuitu humoris aquoſi & acris, copioſe ab utero profuſi & ulcus malignum excitantis, ægra brevi poſt defecerit. Verum veri ſubinde uteri e corpore prolapſum *Obſ. 7.* & 9. confirmat; ab eo tamen totalem uteri inverſionem, in aut mox poſt partum ſaltem contingentem, reſpectu oris uterini hic non conſpicui diſcrepare, *Obſ. 10.* declarat. *Obſ. 14.* embryonem ſiſtit, ſex horis poſt partum alterius infantis robuſti & viventis in lucem editum, ac funiculo umbilicali ex meris hydati-

Digitized by Google

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DERECHO

Fig: 3.

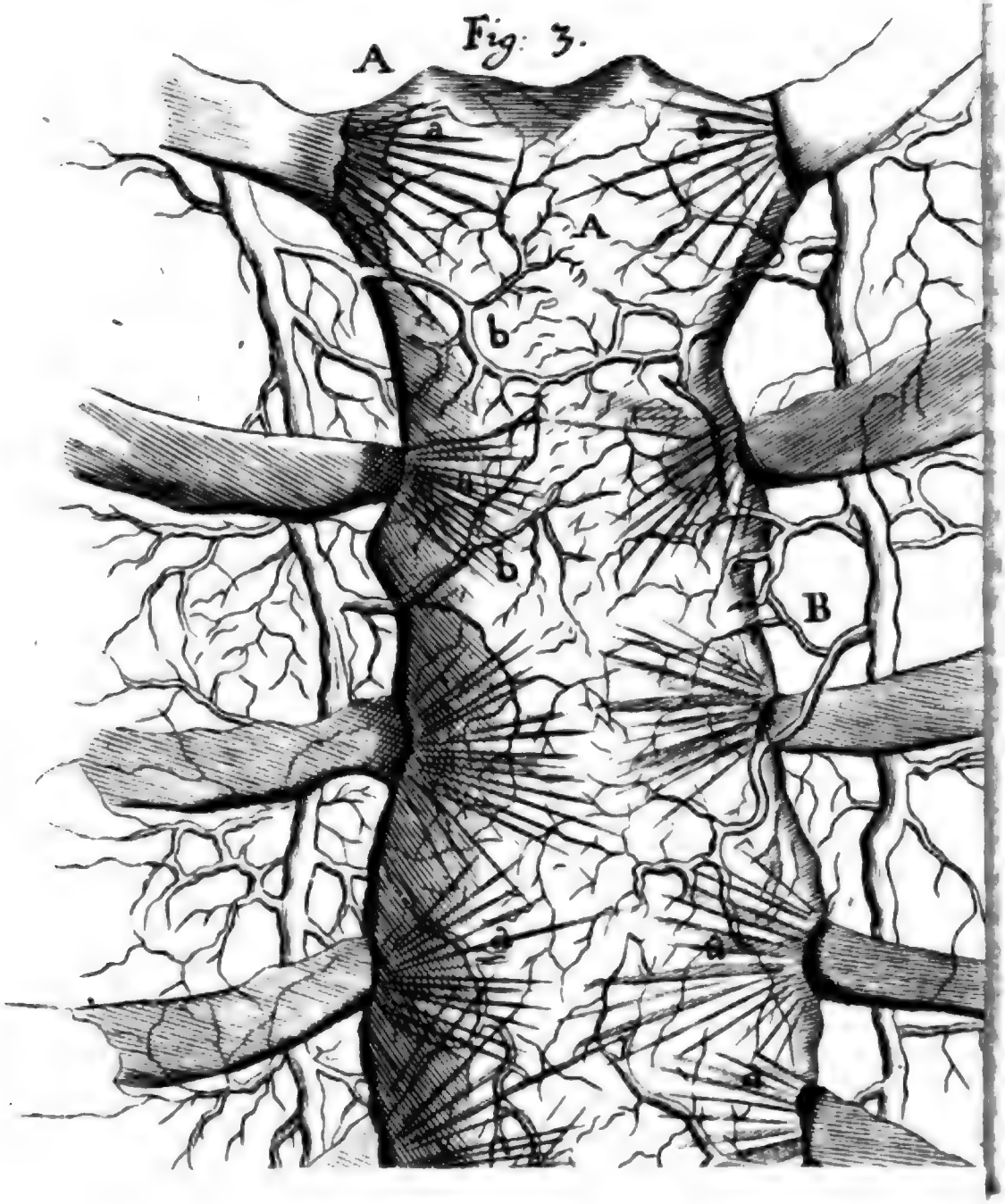

hydatidibus compaginato, nec non placentula ejusdem magnitudinis & craſſitiei, ac fœtus trimeſtris eſſe ſolet, inſtructum. *Obſ. 16.* ipſum ovarium poſt abſceſſum inferioris & lateralis partis hypogaſtrii nimis profunde apertum cum pure erupiſſe, feliciter tamen fuiſſe repoſitum innuit. *Obſ. 18.* in hydropicæ omento digitum craſſo & carnoſo tumorem deſcribit, præter materiam pultaceam & albam, minus fœtentem, capillis cumprimis intricatis & criſpis in glomum durum convolutis turgidum. *Obſ. 19.* in virgine ex hydrope itidem & orthopnœa defuncta, præter alia omentum ſcirrhoſum, peritonæum cum hepatis & renum membranis incraſſatum, renem dextrum inverſum, venas ſpermaticas craſſitiem calami ſcriptorii excedentes, cor ſolito majus & aquam pericardii copioſiorem, pulmonem pleuræ adnatum, & in aliqua hujus parte veſicularum pellucidarum acervum ab aere expanſarum & ita obſtructarum, ut levi negotio aer neutiquam exprimi valuerit, indigitat. *Obſ. 22.* vaginam uterinam in parturiente a duplici membrana perquam craſſa, hymene ſcilicet ipſo, & alia præternaturali profundius deliteſcente, forſan poſt imprægnationem ab excoriatione quadam inducta, clauſam annotat, quibus demum membranis ſucceſſive inciſis fœtus vivus & robuſtus prodierit. In partu portionem quoque uteri tantum lateralem prolabi, *Obſ. 24*; aliquando vero os uteri procidere, *Obſ. 25.* patefacit. *Obſ. 27.* in aſthmaticæ cadavere ſaccum membranaceum craſſum, magnitudine ventriculum, cui incumbebat, exprimentem ac hydatidibus repletum detegit. *Obſ. 30.* penis virilis deſperate corrupti, æque ac uteri prolapſi & in prodigioſam molem aucti, extirpationem non ſolum affirmat, ſed & modum eandem operationem cum ſucceſſu perficiendi ingenue communicat. *Obſ. 31.* veſiculæ felleæ humanæ A, quæ intus cellulis B diſtincta, & calculoſa cruſta C obducta' apparuit, aliam veſiculam felleam bovinam A ſummopere anguſtatam, cum B ductu cyſtico, C radicibus ejusdem ductus, DD poro biliario cruſta calculoſa intus obſeſſo, & E ductu communi ad inteſtinum tendente, eum in finem adjicit, ut folliculus felleus bili, quam & hic, & in poro biliario naturaliter ejusdem craſſitiei cenſet, diverticuli tantummodo eſſe vice eluceſcat. Placentæ uterinæ quemadmodum retentæ interdum pſeudomolas ſecundum *Obſ. 28.* conſtituunt; ita in hydatides quoque limpidas easdem aliquando degenerare, quæ nihil aliud quam minutiſſimæ earum glandulæ degeneres videntur,

TAB. III. Fig. 1. Fig. 2.

Digitized by Google

Obſ. 33. evincit. *Obſ. 37. & 38.* mira ipſius aortæ aſcendentis recenſet aneuriſmata, coſtas una corrumpentia. *Obſ. 40.* in cephalæa ſetaceum aliis irritis unice proficuum commendat. *Obſ. 44.* globulum ſuccini diu in naribus hærentem, ſternutatione demum rejectum, topho exhibet obductum. *Obſ. 48.* fungum palati cum carie ſcalpello & cauteriis feliciter extirpatum refert; ſine quibus in alio ſubjecto mortem eundem ob medicaſtrorum inſcitiam acceleraſſe, *Obſ 49.* profitetur. *Obſ. 51.* lienem cum hepate & renibus ſuccenturiatis ad mentem *Malpighi* pro glandula ſanguinea venditat, a cujus ſtructura tam glandulæ lieni ſæpius adſitæ, quam thyroideæ rite examinatæ parum videantur diſcrepare. *Obſ. 56.* in cadavere mulieris aſthmate mortuæ bronchia & cellulas pulmonum membranoſas aqua ſpumoſa repletas, ventriculum cum inteſtinis hypogaſtrium occupantem, nec uterum in pelvis medio, ſed latere ſiniſtro ſitum, renem denique ſiniſtrum ejusque pelvim prodigioſo calculo, magnitudinem & formam ingentis radicis zinziberis apprime referente, obſeſſum commemorat. Molas decantatas nil eſſe, niſi carnoſas uteri excreſcentias, aut placentulas retentas & ab utero compreſſas, neutiquam vero e mala conceptione oriri, cum & a virginibus, ac vetulis cum viris haud cohabitantibus, interdum excerni ſoleant, *Obſ. 58.* adſtruit. *Obſ. 63.* tumores illos duros & oblongos in abdomine mulierum poſt partum ſæpius ſuperſtites, omento a viſceribus circumjacentibus compreſſo, & ab inflammatione ſuperveniente incraſſato per autopſiam adjudicat. Corpora aliquot vertebrarum dorſi in gibboſis nonnullis poſt nativitatem adeo in ſe invicem adigi poſſe, ut vix unius vertebræ corpus naturale adæquent, proceſſibus ſpinoſis in formam ſemicirculi diſpoſitis, atteſtatur *Obſ. 67.* In cadavere aſthmatici, pulſu perceptibili ultimis diebus deſtituti ac lipothymiis continuis divexati, thoracem latice aquoſo repletum, cordisque valvulas ſemilunares oſſificatas, & penitus coalitas, nullum tranſitum ſanguini concedentes, *Obſ. 69.* demonſtrat. *Obſ. 70.* in hydropica itidem diſſecta peritonæum variis in locis duris particulis, arenulas mentientibus, conſperſum, venamque portæ ex parte oſſeam factam obſervat. Famem canimam relaxato interdum pyloro deleri, *Obſ. 74.* prodit. *Obſ. 77.* polypos protrahit in antro Highmori hærentes. *Obſ. 78.* veſicæ digitum præternaturaliter craſſæ internam oſtendit ſcabiem, ceu quæ anſam ſimul præbeat excreſcentiis glanduloſo-carneis exinteriori

riori vesicæ tunica propullulantibus ac prope collum hujus hærendo tantam sæpe ischuriam inferentibus, ut cathetere saltem immisso lotium reddi queat. Alveolos dentium interdum non in senibus modo, sed & in junioribus, tam post dentium casum, quam ante horum evulsionem, penitus ob varias causas aboleri, ut dentes frequentius non nisi membranis cohæreant, gingivis pariter deficientibus, *Obs. 82.* comprobat. Uti sterilitatis causis tubarum quoque Fallopianarum *Obs. 83.* accenset clausuram: ita per easdem tubas lochia non minus, quam menstrua in abdominis cavitatem aliquando erumpere, *Obs. 84. & 85.* annotat. *Obs. 91.* affectionem iliacam, tanquam intestinorum atoniam, ab obstructione nervorum, intestinis a fæcibus vel deglutitis solidioribus obturatis, intestini ingressu, coarctione ejusdem naturali, hernia intestinali, intestinorum denique inflammatione deducit. *Obs. 94.* mentionem injicit ureteris dextri prope vesicam calculum recondentis, ac in parte media prodigiose extensi, puris pintam ad minimum continentis, e quo innumerabilia vascula alba, turgida & setam tenuem crassa, versus hypochondrium sinistrum tendentia, fuerint visa, forsan eadem cum fibris membranaceis, ureteres cum lumbis alligantibus. *Obs. 97.* placentam uterinam ob centralem funiculi in eandem insertionem difficilius extrahi animadvertit. *Obs. 95.* herniam cysticam proponit a vesicæ in scrotum prolapsu enatam, nec non bubonocelen ex terrore combinatam lethalem, cum intestini ilei portio gangrænata per exilem circa tendines musculorum abdominis dilatationem nullo reponi modo valuerit. Tandem *Obs. 100.* glandis penis structuram accuratius evolvens, non tam carnem eum esse, quam veram nervosorum æque penis corporum, atque spongiosi corporis urethræ continuationem, sine ulla substantiæ mutatione, inflationis & exsiccationis beneficio demonstrat: quorum illa, corporis nerveo-spongiosi majoris & crassioris nomine a nostro indigitata, interiorem glandis portionem efforment; hoc vero, sive corpus nerveo-spongiosum minus & tenuius, exteriorem ejusdem partem constituat & undiquaque ambiat, adeoque in glande obliterari falso a *Regnero de Graaf* perhibeatur. Etenim nec venarum per penem distributarum foramina visibilia, quibus instar cribri pro refluxu sanguinis accelerando pertusæ deprehenduntur, ab ullo hactenus exposita fuisse, dum emolumentum e nova glandis penis textura in praxin Medicam redundans scrutatur, scita

penem inter & lienem vitulinum comparatione inſtituta, & quoad fibras nerveas, & quoad venas perforatas, omnino perſuadet.

Splendidum vero Muſeum adnexum quæ rariora exornant, ac tum in tumba erecta, tum thecis & repoſitoriis, tum theculis denique collocata & digeſta reperiuntur, maximam partem ſceleta ſunt, oſſa, partesque innumeræ hominis pariter atque brutorum nonnullorum nitide admodum præparatæ, ac lemmatibus deſuper ſive inſcriptionibus ingenioſis condecoratæ. Solas vero thecas E & F triginta & quatuor Herbaria viva ab Autore tribus noviſſimis annis, quibus Botanices Profeſſione præter Anatomicam & Chirurgicam Amſtelodami defunctus eſt, confecta occupant, tam indigenas, quam exoticas plantas ſine numero comprehendentia. In rariorum autem præparatorum corporum ingenti multitudine, jamdum a *Schwammerdammio Miracul. Natur. p. 36.* celebratorum, quamvis ſingula facillime arrideant, oculos
p. 10. tamen noſtros ac mentem in præſenti recreant, quæ ſequuntur. Duo videlicet maxillæ inferioris oſſa in ſceleto octo menſium membranæ
p. 12. ſaltem interventu cohærentia. Os pectoris in alio ſceleto pueri quadriennis ex undecim oſſiculis rotundis conflatum. Uterus cum fœtu
p. 21. quadrimeſtri incluſo per viginti ſex annos adeo curioſe conſervatus,
p. 23. ac ſi recens exſiccatus eſſet. Ren humanus prodigioſæ magnitudinis,
p. 30. lagenæ figuram referens. Membrana vaſculis minutiſſimis ditata, quorum extremitates ceracea licet materia infarctæ, ob ſubtilitatem
p 32. tamen absque microſcopio in oculos haud incurrunt. Uterus cochleæ marinæ gravidæ, aſperæ arteriæ æmulus, e multis annulis cartilagineis coagmentatus, ac cochleis exiguis, interpoſita materia ſpongioſa, intus refertus. Ligamentum teres tertium, præter naturam utero humano, in ſiniſtrum locum retracto, connatum, *Obſ. 88.* quoque commemo-
p. 34. ratum. Sequioris ſexus fœtus humanus ſex menſium cum dimidio, in liquore a multis annis nitide conſervatus. Cerebrum humanum balſamo lapidis inſtar induratum, glandulam pituitariam cum infundibulo, medullam oblongatam & decem nervorum paria luculenter
p. 38. exhibens. Portio peritonæi cujusdam hernioſi, tum peritonæum ſaltem dilatatum, tum vaſa ſpermatica ſub peritonæo, non vero inter
p. 40. duplicaturam ejus decurrentia oſtendens. Particulæ pulmonis e viro
p. 41. inflatæ bronchia, calculo ingenti obſeſſa. Lien vitulinus a parenchymate glanduloſo ſeparatus & inflatus, per cujus ſuperficiem vaſa

lym-

Digitized by Google

lymphatica numeroſa flatu turgida diſſeminantur. Vaſcula ſanguinea per membranas diſperſa, mercurio vivo repleta. Varia vaſcula ſanguinea a materia ceracea diſtenta, & ab omnibus adhærentibus membranis penitus ſeparata. Omenti portio, ut ſericum referat, præparata. Cutis in filamenta, veluti fila ſericea, diſſoluta. Inteſtini jejuni humani portio, cujus valvulæ conniventes plane obliteratæ. Hepatis portio glandulas hujus viſceris luculentiſſime repræſentans. Renes ovini prodigioſi, pintam aquæ cum dimidia capientes, inflati ac balſamo cum annexis ureteribus præparati. Qualis expanſio enormis, ob continuum & irritum urinam ſtagnantem expellendi conatum hernia renalis ſalutanda videtur. Vas lymphaticum per pelvim & renem diſperſum. Veſica humana tribus ureteribus, ſeorſim ſeſe in ejusdem cavitatem exonerantibus, inſtructa. Valvulæ coli in equo recens in lucem edito ita coalitæ, ut excrementorum tranſitus in totum fuerit impeditus, adæquata mortis ſubitaneæ cauſa. Triplex ligamentum in colo equino, ſicut in homine, cum triplicibus valvulis conniventibus cellulas repræſentantibus. In inteſtini ilei humani portione diverticulum præternaturale ſatis magnum. Septum lucidum cum cerebro hydrocephali octo annos nati. Leporis paraſtatæ mercurio vivo repletæ, in quibus notatu dignum eſt, mercurium per vaſa ejaculatoria adactum non ſolum paraſtatas, verum etiam alia quædam vaſcula minutiſſima verſus abdomen tendentia repleviſſe. (Forſan hæc ipſa lymphatica ſunt vaſa, cum quibus vaſa deferentia communicare, *Nobiliſſ. Camerarius Miſc. Acad. Nat. Curioſ. Dec. II. A. VII. p. 432.* recens detexit.) Gigantis os ſyncipitis ſiniſtrum. Gemellorum placenta uterina duplex. Anaſtomoſes arteriam inter bronchialem & pulmonalem intercedentes. Embryo grani ſecalis magnitudine, cum annexa placentula e funiculo umbilicali jam a viginti quinque annis conſervatus & induratus. Muſculi brachii & pedis præparati ac balſamo per plures annos conſervati. Teſtium virilium vaſa repleta. Hominis os palati, e cujus medio dens molaris prorupit. Portio inteſtini jejuni humani admodum craſſi & quaſi congelati, quatenus omnia in eodem ſubjecto inteſtina gelu velut indurata ipſo tempore æſtivo apparuere. Veſicula fellea humana a fundo ad extremum usque ſerpentino ductu repens &c.

p. 44. p. 45. & 109. p. 48. p. 53. p. 55. p. 60. p. 61. p. 62. p. 67. p. 65. p. 63. p. 68. p. 70. p. 81. 82. p. 66. 67. & 94. p. 90. p. 102. p. 110.

De cætero quemadmodum e Figuris 85, quibus obſervationes dilucidantur

p. 103. dantur, duas huc transscribi curavimus, ita ei Figuris ii Musæum pariter illustrantibus eam hic communicabimus, quæ in sterno partim ligamenta carti laginum, costas cum eodem arctissime connectentium, partim in-
Fig. 3. finitos ramusculos arterioſos, elegantissime depingit. Scilicet A sternum est, ab antica parte sese exhibens. aaaa ligamenta denotantur, quorũ fibræ instar stellæ aut striatim exporrectæ & a nemine hactenus (quantum Autori constat) descriptæ aut observatæ. bbbb innumerabiles existunt ramusculi e vasis mammariis oriundi.

AQUARUM FLUENTIUM MENSURA NOVA methodo inquisita Autore Dominico Gulielmino M. D. Bononiensi, in patrio Archigymnasio Scientiarum Mathematicarum primario Professore, & aquarum Bononiensium Superintendente.

Bononiæ ex typographia Pisariana, 1690. in 4. plag. 8. & 4. Tab. æn.

AUtor in præfatione notat, in hoc quod tractat argumento P. Benedictum Castellum omnes quidem anteriores superasse, sed duo tamen dubia reliquisse, unum quod non distinxit diversas aquæ in diversis ejusdem loci partibus velocitates, cum alia sit versus superficiem, quam prope fundum, (quanquam Autor infra notet, in fluminibus discrimen non esse magni momenti;) alterum quod in propositione secunda libri secundi demonstranda nec sibi ipsi, nedum aliis satisfecit. Hæc igitur supplere & perficere cogitans Autor Clariss. plures libros composuit, ex quibus tres nunc in publicum emisit, reliquis judicium lectorum, & diuturniores, ut ait, cogitationes expectantibus. His autem prioribus libris simpliciores casus considerasse, in sequentibus magis complicata, quemadmodum revera occurrunt in fluminibus, expositurum. Adhibet autem pro variis aquæ *velocitatibus mediam* quandam, id est, quâ si aqua uniformem per totam sectionem perpendicularem seu per totam altitudinem fluminis in dato loco haberet, tantundem aquæ transiret, quantum
TAB. III. nunc velocitate difformi. Itaque (fig. 4.) si aquæ velocitates in altitu-
Fig. 4. dinibus A, G, F, D, B, essent AK, GI, FH, DE, BC, velocitas media erit FH, posito (ut ait defin. 7.) excessum KLH esse æqualem defectui HMC. Figuram autem ABCHK vocat *complexum velocitatum*, & punctum F centrum velocitatis. Et lib. 1. prop. 1. ostendit post Castellum in

sectio-

Digitized by Google

ſectionibus ejusdem fluminis velocitates (medias) eſſe in proportione reciproca ſectionum, & prop. 6 per ſectiones ejusdem vel diverſorum fluminum quantitates aquæ eodem tempore fluentes eſſe in ratione compoſita ſectionum & velocitatum mediarum. Unde prop. 7. intumeſcente flumine erit quantitas aquæ fluens in intumeſcentia ad priorem, in ratione compoſita velocitatum (intellige ſemper medias) & altitudinum. *Sectio* hic intelligitur *artificialis* ſeu regularis, quaſi fundo per transverſum horizontali, & ripis parallelis, & normaliter erectis. Altitudo autem intelligitur *viva*, aquæ ſcilicet fluentis, omiſſis depreſſionibus & quaſi lacunis, quas fundus habere poteſt. Unde ſectio eſt in ratione compoſita altitudinis & latitudinis ſeu baſeos. Ex his conſtat, quod ſi (prop. 10) fluminis aqua aliud flumen ingrediatur, altitudo quam habet in ſecundo flumine, ad eam quam habebat in proprio alveo eſt in ratione compoſita velocitatum & latitudinum. Et (prop. 12) notat complexus velocitatum eſſe in ratione compoſita altitudinum AB, & velocitatum mediarum FH, cum complexus iſte utique ſit ut rectangulum AM; quæ quidem omnia ex figura ſunt ſatis manifeſta. Atque his tradendis abſolvitur liber primus. Deinde in *lib. 2* tractat de *Canalibus* inclinatis, iisque *ſolitariis*, quos ita appellat, cum canalis ab ipſo initio totam ſuam aquam recipit, quam ad terminum uſque fluxus defert, nullis novis canalibus durante fluxu receptis; ſi vero novi canales in priorem influant, canalis dicetur *unitus*. *Lumina* ſunt foramina inſculpta in lateribus vel fundo vaſis, per quæ aqua repleto vaſe poteſt fluere. Propoſitione 1 continetur libri ſecundi fundamentum, nempe ſi ex vaſe aqua pleno effluat aqua per lumina ſimilia & æqualia, ſed inæqualiter infra ſuperficiem aquæ ſita, erunt quantitates aquæ eductæ inter ſe in ſubduplicata ratione altitudinum incumbentis aquæ, dummodo tamen ſemper perſeveret ſupra lumina æqualis aquæ altitudo. Eam propoſitionem ab aliis jam poſitam, & a Mariotto obſervationibus comprobatam, etiam ſeſe veram experimento comperiſſe ait in cœnobio D. Bernardi PP. Olivetanorum, cum defuncto Abbate D. Tadæo de Pepulis & D. Joh. Ludovico Donello Philoſ. & Med. Doct. collegiato, in Mathematicis laudabiliter verſato. Ex demonſtrationibus tutiorem ſibi viſam Torricellianam, quam ſubjicit. Cum vero jam perinde ſit, ubicunque foramen, infra an ad latus, & quorſum vergat: itaq; Autor ipſam ſectionem fluminis per quam effluit, tanquam lumen

conſiderat, elevationem autem initii canalis, tanquam altitudinem; & quoniam in eo videtur contineri nervus ſententiæ Autoris, placet prop. 2. cum ſua demonſtratione & figura ipſiusmet verbis ſubjicere, ut lector judicare poſſit: Eadem eſt Velocitas aquæ fluentis per aliquam ſectionem canalis inclinati, ac ſi fluxerit e vaſe per lumen ſimile & æquale ſectioni, tantundem a ſuperficie aquæ remotum; quantum ſectio ab horizontali per initium canalis. Sit canalis inclinatus AB, per quem fluat aqua in ſectione B, & ſit AE horizontalis per initium canalis, dico in ſectione B eandem eſſe velocitatem aquæ, ac ſi flueret per eandem ſectionem B tanquam lumen, e vaſe clauſo ABE, in quo aquæ ſuperficies ſit AE. Quoniam enim aqua eſt corpus grave, ſi intelligatur ab A fluxiſſe in B per planum inclinatum AB, erit eadem velocitas in B ac in D, ſi ex A in D cecidiſſet (Supponitur enim AD horizonti perpendicularis & ſecta horizontali DB) vel ex C in B; ſed & in vaſe clauſo velocitas fluminis B eadem eſt, ac ſi aqua a C in B deſcendiſſet: Ergo velocitas in B eadem eſt, ſive aqua fluat per canalem AB, ſectione B, ſive fluxerit e vaſe ABE, lumine B. Q. E. D.

TAB. III. Fig. 5.

Hinc concludit, velocitates in diverſis ſectionibus ejusdem canalis, eſſe in ſubduplicata ratione perpendicularium a ſectionibus ad horizontalem per initium alvei. At porro colligit, in qualibet ſectione canalis inclinati majorem eſſe velocitatem in fundo, quam in aquæ ſuperficie, ſed quo major inclinatio canalis, itemque quo magis ab initio alvei receditur, hoc minorem eſſe differentiam. Hinc fatetur Autor in ſcholio, in fluminibus velocitatem fundi & ſuperficiei ſumi poſſe phyſice æqualem; imo ob contactum cum fundo in fluminibus parvæ altitudinis fieri poſſe, ut aqua ſit velocior in ſuperficie. Quoniam autem in parabola ordinatæ ſunt etiam in ſubduplicata ratione altitudinum, hinc comparatione parabolæ Autor dictas proportiones exponit. Ad menſurandas mechanice velocitates pendulum aptat quadranti in gradus & minuta diviſo, quod velocitate aquæ a directione dirahitur, velocitatesque ex Herigoni libro 9 Mechanicæ vult eſſe ut tangentes angulorum inclinationis, quos pendulum ſcilicet facit ad rectam verticalem.

Denique *liber tertius* tractat de Canalibus tam ſolitariis quam unitis, ſed horizontalibus tantum. Ubi prop. 2 aſſerit velocitatem, qua fluit aqua per canalem horizontalem, eſſe eandem cum ea, qua flueret ex vaſe aqua pleno, cujus altitudo eadem, quæ altitudo viva aquæ in ca-

Digitized by Google

in canali horizontali: adeoque velocitates esse in subduplicata ratione distantiarum a superficie aquæ. Notat tamen altitudines intelligi vivas; nam si subsit gurges aut impedimentum, non modo retardatur aquæ velocitas, ut superioribus minor sit, sed etiam fit stagnans, imo motum suum retrorsum convertit, quod pendulo se ait expertum. In prop. 5 ostendit ex prædictis, quantitates aquæ in sectionibus canalium horizontalium ejusdem latitudinis, sed diversarum altitudinum fore in triplicata proportione velocitatum mediarum. Quod sic quoque ostendi potest: cum quantitates aquarum sint in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum; sint autem sectiones ejusdem latitudinis ut altitudines, & altitudines in duplicata velocitatum mediarum: Ergo, composita sectionum & velocitatum, erit velocitatum triplicata. Ex his deinde problemata quædam solvit, nempe: Data quantitate aquæ fluentis in canali horizontali per sectionem datæ altitudinis & latitudinis, & latitudine alterius sectionis, invenire altitudinem ejusdem aquæ in secunda sectione. Datis duobus canalibus horizontalibus notæ altitudinis & latitudinis, quorum unus influat in alium, invenire altitudinem, quam addet canalis influens primæ altitudini alterius. Sectionem quamcunque canalis horizontalis ita dividere, ut partes aquam profundant in data ratione.

Atque hæc quidem summa est doctrinæ Autoris nostri, quam agnoscit in fluminibus minus applicabilem esse: & sane in longiore cursu fluminum velocitas attritu ita imminuitur, ut a subduplicata proportione depressionum infra locum originis longissime recedatur, quæ locum haberet, si aqua per exiguum spatium flueret, aut si omnis abesset attritus fundi ac laterum, cohæsioque partium aquæ ac motus ejus non minus liber esset, quam cum globus perfectus in plano inclinato exacte levigato delabitur. Licet enim alias talia accidentia negligantur, in longo tamen cursu accumulata faciunt, ut regula perdat officium. Interim quæ remotis accidentibus, atque adeo in exiguæ longitudinis canali locum habeant, Autor satis eleganter videtur complexus, nec dubium est in sequentibus libris multa etiam praxi apta traditurum, quorum maturata editio omnibus scientiæ tam utilis æstimatoribus gratissima erit.

DISSERTATION SUR LE CHENIX DE Pythagore. par J. Du Rondel. i. e.

J. Rondelli Dissertatio de Chœnice Pythagoræ.

Amstelod. apud Joh. Garrellum, 1690. in-12. plag. 5.

CLarissimus *Rondellus* Professor Trajecti ad Mosam, (quem & anno 1686 p. 382, & anno 1687 p. 395 laudavimus,) epistolicam hanc
p. 3. de *chœnice Pythagorica* dissertationem Petro Bælio, Philosophiæ ac Historiarum Professori Roterodamensi celeberrimo, inscripsit.

Licet vero in vulgus notum sit, chœnicem mensuræ genus apud Græcos fuisse, tres frumenti cotylas, sive quantum homini in alimentum diurnum sufficiebat, capiens; obscurum nihilominus quam maxime est
p. 7. s. Pythagoræ de ea præceptum: *Chœnici ne insideas.* Quid moralis doctrinæ involucro hoc symbolico abdatur, non pauci veterum recentiumque philosophorum indagare sategerunt. Horum tamen nullus
p. 59. in sententiam suam pertrahere potuit Rondellum, qui ad sola *Bacchi orgia* effatum illud sapientissimi senis spectare, eruditis persuadere nitip. 61. tur. Observat igitur ex theologia Carthaginensi, animas hominum corpore solutas, si vitam sceleratam vixerint, pœnam luere in Hecates barathro; sin majorem in modum virtutibus studuerint, in campis Elysiis, aut si mediocriter a vitiis sibi temperarint, virtutibusque sese imbuerint, in Proserpinæ campo felici vita frui. Vertente dein tempore animas sive pias, sive impias ex subterraneo orbe in mediam aeris regionem evolare, ac dein in substantiam Lunæ resolvi. Hoc facto, virtute Solis magis magisque purgari, & divinæ demum vitæ ac purissimi corporis participes reddi. Quanto autem purius quælibet hoc in orbe vixerit, tanto citius ἀπoκαταστάσεως ac ἀπoθεώσεως quasi suæ periodum absolvere. Ideoque immortalitatis ejusmodi defecatæ cupidi omni studio enisi sunt in id, ut integros vitæ scelerisque puros se servarent. Et in his vel maxime reponendi sunt Bacchicorum mysteriorum epoptæ. Horum Numen non modo castitatis, sanctimoniæ & hilaritatis ex conscientia vitæ innocentis oriundæ, sed & mortis vitæque venturæ præses credebatur, sive, quæ *Eudoxi* phrasis est, τεθνηκότων ἀρχεῖν δυνάμενος. Quotquot ergo, meritorum suorum conscii, æternitatis candidatos se putabant, spemque conceperant animo, sese Bacchi beneficio quantocyus ad transmutationis suæ terminum perductum iri, immane quantum lætari solebant, & extra se quasi rapti, inter compotationes
p. 69. tripudiaque (externa intimi gaudii signa) ingeminabant: *Video! interfum! fruor!* itemque:

Duce

Duce Te, (Bacche,) *semper ſupremi ferimur ſpatia poli*
Fruimurque Cœlitum vi fruimurque dape Deum.

Equidem inter Bacchicam religionem profeſſos *multi* erant *thyrſigeri,* p. 67.
pauci Bacchi, multi initiati, pauci epoptæ. Multi nempe in externis orgiorum ceremoniis hærebant, & ex hilaritate laudabili in belluis dignam voluptatem prolabebantur. At (ſi Rondellum audias,) iſtud p. 59.
religioni Bacchicæ non magis fraudi eſſe debet, quam religioni Chriſtianæ ἀσωτία illorum, qui Chriſti fidem ore profeſſi Quadrageſimam paſſionis dominicæ memoriæ ſacram Bacchanalibus ſobrietati Chriſtianæ maximopere adverſis ordiuntur. Etiamſi quoque S. P. Q. R. Bac- p. 73.
chanaliorum ſacra urbe ſua rigidiſſimis decretis ſubmoverunt, Noſter tamen confidenter aſſerit, hoc non factum fuiſſe, quod ſcelerum ac impietatis convicerint orgia celebrantes, ſed quod peregrinum Deorum cultum, (cujuscunque is generis fuerit) intra ſua pomœria admittere noluerint, veriti forſan, religionum diverſitatem diſſenſionibus & ſeditionibus civilibus anſam daturam. Quia itaque Bacchus intemeratæ ac p. 53.
purioris vitæ ſtudioſorum numen tutelare habebatur, Λικνίτης (ſeu *vanno purgantis*) titulo decorari ſuevit, eique in ſymbolum *vannus* adſignata fuit, plane uti Herculi clava, aut lotus Harpocrati. Hanc ob rem l. 1. v. 166.
in Virgilii Georgicis memoratur *myſtica vannus Iacchi.* Quemadmodum namque vannus frumentum ventilat ac a paleis ſecernit: ita Bacchica religio mentem a vitiis abſtrahere ac ſeparare exiſtimabatur. A vanno autem chœnicem forma haud multum diſcrepaſſe, & quoad p. 54.
ſignificationem cum ea exacte conveniſſe, Rondellus cenſet. Ea- p. 53.
propter effatum Pythagoræ: *Chœnici ne inſideas,* exponendum arbitratur: In purificatione vitæ tuæ noli deſes eſſe, quin omnibus viribus enitere, ut in hac vita ad futuram vitam te rite præpares. Etſi vero haud negemus, non absque veri ſpecie Bacchanaliorum primam inſtitutionem puriorem ac innocuam magis repræſentari a Rondello, ac vulgo fit; non tamen defore autumamus, qui a clariſſimo Viro locum probati auctoris deſideraturi ſint, quo chœnix αὐτολιξεὶ Baccho tribuatur aut cum vanno confundatur. Chœnix quippe inſerviebat menſurando, non item *purgando* frumento, adeoq; mentis purgationi connotandæ, non æque uti vannus, apta fuiſſe videri poſſet. Sed cum univerſam Pythagoræorum philoſophiam ab Auctore doctiſſimo aliquando explicatum iri, a typographo in præfatione ſpes nobis facta ſit haud obſcu-

Digitized by Google

re, nulli dubitamus, fuſius eum hoc argumentum ſuo tempore perſecuturum.

JOHANNIS HEVELII PRODROMUS ASTRONOMIÆ & novæ Tabb. Solares, quibus additus uterque Catalogus ſtellarum fixarum, nec non tabula motus Lunæ librationis ad duo ſecula proxime ventura. Item Firmamentum Sobieſcianum ſeu Uranographia, totum cœlum ſtellatum quoad ſingula ſidera accurate delineatum exhibens.

Gedani, typis Joh. Zach. Stollii. 1690, fol. conſt. 99 plag. & 59 tabb. æneis.

SIngulari certe divini Numinis cura ex ferali illo incendio, quod anno 1679 menſe Septembri *Hevelianas* machinas Aſtronomicas incredibili ſumtu & labore conſtructas, & quidquid præterea multorum annorum vigiliis & felici induſtria ad Uranien magis magisque exornandam partum erat, momento quaſi diſturbavit, deſtruxit atque perdidit, ereptus eſt *fixarum Catalogus*, qui tot votis eruditorum hactenus expetitus in lucem nuper prodiit publicam. Cum enim loca, quæ nobiliſſimus *Tycho* ſtellis affixis aſſignat, cœlo non ſemper accurate conſentirent, neque tamen cujusvis eſſet rem tantam aggredi, unus inventus eſt *Hevelius*, *νῦν ἐν ἀγλοις*, qui oneri graviſſimo, Atlantis inſtar, humeros ſupponeret, & loca ſtellarum, quotquot oculos teleſcopiis non armatos haud fugiunt, improbo labore indagaret. Id autem qua ratione factum ſit, *Prodromus Aſtronomiæ*, cui fixarum catalogus
Cap. 1. ſubjicitur, latius exponit. Ergo cum omnes ejus obſervationes Gedani peractæ fuerint, ſolicitus primum de vera hujus loci fuit latitudine, deprehenditque ex altitudine maxima & minima ſtellæ polaris, *elevationem poli Gedanenſis* eſſe 54° 22′, 52″. Deinde vero ne inſtrumentorum,
Cap. 2. quibus uſus fuit, fides in dubium vocetur, oſtendit, *quomodo Inſtrumenta & obſervationes exactiſſime poſſint examinari*, demonſtratque organa ſua perfectiſſima fuiſſe, quippe cum octo ſtellarum fixarum circa Ecliptican & Æquatorem exiſtentium totumque cœli ambitum complectentium, quarum diſtantias organis ſuis indagaverat, differentiæ aſcenſionales additæ 359°, 59′, 56″, efficerent: 4″ ſolum ex integro circulo deficientibus

entibus; ut reliqua examina, quibus machinarum ſuarum bonitatem oſtendit, ſilentio prætereamus. Porro cum ad *obliquitatem Ecliptica*, cap. 3.
cujus cognitio hoc quoque in negotio requiritur, determinandam non ſolum exacta inſtrumenta requirantur, ſed etiam *Solis genuina parallaxis & refractiones* prænoſcendæ ſint: de his quoque agit, contendens refractiones veras (quarum Tabulas exhibet) longe minores eſſe Tychonicis; parallaxi vero Solis horizontali 40″ poſita, ſalvari poſſe omnia phænomena, & nihilominus tamen ſecundum hanc ſententiam Solem a Terra removeri in media diſtantia 5157 S. T, in maxima 5248 S. T, & in minima 5065 S. T. Ipſa autem obliquitas Ecliptica Hevelio eſt 23°, 30′, 20″, *& annus tropicus Solaris*, quem ex Æquinoctiis obſervatis deduxit, 365 D. 5 H. 48′, 49″, 47‴, 23⁗. Sequuntur *novæ Solares tabulæ*, cap. 4.
ex quibus aſſumta longitudine Eden 79°, ſi rationes ſubducas, colligitur anno ante Chriſtum natum 3963, 24 Octobr. hora 6 veſpertina, Solis longit. in o ♎, ejusque apogæum 7° ♈; adeoque hoc tempore Solem fuiſſe conditum conjicitur. Stellarum fixarum motum quod attinet, eas ſingulis annis 50″ 5‴ promoveri ſtatuit, totam vero periodum eſſe 25478 annorum. Quoniam autem probe perſpectum erat Celeb. cap. 5.
Auctori, quanti momenti ſint ad fixarum loca reſtituenda *obſervationes* cap. 6.
diurnæ & nocturnæ Veneris, has quoque diligenter ſectatus, votique ſui compos factus, arduum hoc negotium feliciter aggreſſus eſt, atque ex obſervationibus pariter atque calculis ſæpius iteratis, longitudines, latitudines, aſcenſiones rectas & declinationes fere bis mille ſtellarum cap. 7.
in catalogum retulit. Et quia vulgo non planetæ ſolum, ſed & zodiaci ſigna *certis characteribus* denotantur, idem ad ſingulos *aſterismos* tranſtulit, & ſigna, quibus compendio ſcribi poſſint, excogitavit. Sunt cp. 8.
autem aſteriſmi, in quos informes ſtellas coegit, ſequentes: *Canes venatici*, *Aſterion & Chara*, Urſam majorem perſequentes; *Lacerta* inter Andromedam & Cygnum poſita; *Leo minor* inter Urſam majorem & Leonem majorem; *Lynx* inter Urſam majorem & Aurigam ſupra Geminos; *Urania ſextans* inter Leonem majorem & Hydram; *Scutum Sobieſcianum* prope Aquilam inter Antinoum & Serpentarium; *Triangulum minus* ſub altero Triangulo majore; *Vulpecula cum anſere* inter Aquilam & Lyram ſub Cygno; *Cerberus* ab Hercule ſiniſtra manu prehenſus; *Mons Menalis* ſub pedibus Bootis; *Telum & arcus*, quibus *Antinous* armatus conſpicitur. Ratione *magnitudinis fixæ* in ſex claſ-

ſes

ſes dividuntur, ita tamen, ut *Illuſtr. Auctor* moneat, ſtellas omnes non eandem perpetuo retinere magnitudinem, ſed minui quandoque aut augeri, immo nonnullas plane evaneſcere; & noſtro ævo quinque ſtellas, quarum loca *Tycho* dimenſus fuit, in cœlo fruſtra quæri, licet *Riccioliius* illas in ſuum Catalogum tanquam a ſe obſervatas retulerit. Illud etiam inter maxime memoranda & a nemine hactenus obſervata refertur, quod *in ſtellis undecim aſcenſiones recta creſcant*, cum in reliquis decreſcant, illæque motum reciprocationis exerceant, ita ut modo directe, modo retrograde incedant, modo etiam ſint ſtationariæ. cap. 9. Ipſe fixarum *Catalogus duplex* eſt, *major* atque *minor*, quorum prior computatus eſt ad annum 1660 completum, & non tantum loca fixarum quoad longitudinem & latitudinem, Aſcenſ. Rect. & Declinationem ex obſervationibus *Hevelii*, ſed juxta *Tychonis*, *Principis Haſſiæ*, *Ricciolii*, *Ulughbeighi* & *Ptolomæi* quoque placita ratione longitudinis & latitudinis complectitur; ut diſſenſus, qui inter Auctores quandoque non contemnendus occurrit, eo melius intelligi poſſit. Sidera ſecundum alphabeticum ordinem ſunt diſpoſita, & in ſingulis majores & inſigniores ſtellæ reliquas præcedunt, annotata magnitudine & *Tychonica*, & illa, ſub qua *Hevelio* adparuerunt. Poſterior Catalogus ad annum 1700 reductus eſt, eumque ſequitur index *Hallejanus* ſtellarum Auſtralium una cum *Tab. Aſcenſ. & Declinationum 526 præcipuarum fixarum* ad annum 1660 & 1760 completum cum earundem differentia, nec non *Tabula motus Lunæ libratorii* ad bina ſecula proxime ventura prolongata. Ex minori illo Catalogo delineatum quoque eſt *firmamentum Sobieſcianum ſive Uranographia*, tabulis æri inciſis comprehenſa. In hac quælibet pagina plerumque unum primarium ſidus rite adumbratum & delineatum, non nunquam etiam duo minora exhibet; reliqua vero adjacentia ſidera nudis lineolis, absque omni umbra, ſunt ſculpta, ut ex vicinis ſtellis primarium ſidus promtius poſſit dignoſci, quod alias, ſi nudæ tantum ſtellæ, ut in *Bayeri Uranometria*, depictæ ſint, haud ita facile fieri poteſt. In quovis etiam Iconiſmo circuli cœleſtes cum ſuis diviſionibus ſunt deſcripti, & in nonnullis zodiacus quoque eſt repræſentatus. Stellæ autem non quaſi ſub cœli concavo, ſed in convexitate globi cœleſtis exhibentur, quia veteres quoque cœlum ita contemplati fuerunt, ac ſi ejus ſphæram convexam ab extra, ut in globis artificialibus contingit, adſpicerent, atque hinc nomina indidere ſtellis, quæ omnia, ſi aliter jam fieret, inverti atque confundi Auctor opinatur.

Miſcel-

Digitized by Google

MISCELLANEA AUTORE THOMA SMITH, Eccleſiæ Anglicanæ Presbytero.

Londini impenſis Samuelis Smith 1690 in 8.
plag. 11.

NOva ſunt hæc Miſcellanea, & ab iis diverſa, quæ in Actis noſtris A. 1687. menſe Februario p. 92. recenſuimus. Quatuor autem imprimis capita novo hoc Miſcellaneorum volumine continentur. Primum eſt *reſponſio ad nuperas D. Simonii in libro ſuper fide Græcorum de dogmate Tranſſubſtantiationis cavillationes.* Cum enim Smithus in prioribus Miſcellaneis ea, quæ ſub nomine *Domini de Moni* latens *Simonius* in libro de fide & ritibus Orientalium, ſuæ de hodierno Eccleſiæ Græcæ ſtatu epiſtolæ, circa vocem μετουσιώσεως & Græcorum in doctrina tranſſubſtantiationis cum Romana Eccleſia conſenſum objecerat, refutaſſet, & paulo poſt Simonius novum libellum, in quo ad noviſſimas Smithi objectiones reſpondet, edidiſſet, (quem libellum in ſupplementis noſtris Sect. 2. p. 75. retulimus) ſententiam ſuam de voce μετουσιώσεως ejusque novitate ulterius ſtabiliendam, & adverſus Simonii exceptiones vindicandam clariſſimo Autor cenſuit. Iterum igitur, poſt varias de Simonio querelas & expoſtulationes aſſerit, Gabrielem Philadelphienſem vel primum, vel ſaltem inter primos μετουσιώσεως vocem uſurpaſſe; quemadmodum apud Latinos Petrus Bleſenſis, vel potius Stephanus Æduenſis primus, vel ſaltem inter primos, barbarum tranſſubſtantiationis vocabulum aut effinxerit, aut ad Euchariſtiam accommodaverit. Objectum a Simonio Gennadii teſtimonium ὑποβολιμαῖον eſſe, iterum affirmat. Concilii Florentini tempore vocem iſtam nondum cuſam fuiſſe dum aſſerit, obiter notat in ſeſſione 25. verba: ὁμολογοῦμεν διὰ τῶν ῥημάτων τούτων τελειοῦσθαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίγνεσθαι σῶμα χριστοῦ, peſſima fide a *Caryophilo* ſic transferri, quaſi Græci confeſſi fuerint, per verba a Sacerdote prolata tranſſubſtantiari ſacrum panem, & corpus Chriſti fieri. Neque dubitat, *Beſſarionem* in confeſſione Græcorum, quæ in *Mabillonii* Muſeo Italico Latine legitur, τελειώσεως voce uſum fuiſſe, ubi Latinus interpres *Nicolaus Sagudineus Euripontinus* dicit, quod verba divina Salvatoris omnem tranſſubſtantiationis virtutem habeant. Unde concludit, *Mabilloni-*

billonium ex illa Græcorum confessione perperam probare, quod Græci isto tempore eandem cum Romanis de Eucharistia fidem tenuerint; neque validius esse argumentum, quod idem Mabillonius in præfatione operis de Liturgia Gallicana pro transubstantiationis doctrina ex transformationis aliisque hujusmodi vocabulis depromit. De *Georgio Scholario*, qui ad thronum Constantinopolitanæ Ecclesiæ evectus Gennadii sibi nomen adscivit, ejusque scriptis observat, quod unionis cum Latina Ecclesia, quam patriæ suæ proficuam speraverit, cupidissimus multa in Synodo Florentina præsens Latinis concesserit, quæ tamen, postquam omnis subsidiorum ex Italia spes in nihilum abiit, retractaverit, adeoque ex diversis ejus scriptis, si vel maxime omnia, quæ sub Gennadii nomine feruntur, genuina essent, haud necessario sequatur, quod *Leoni Allatio* visum, duos eodem tempore Gennadios vixisse, quorum unus infensissimus Latinorum hostis inglorie vixerit, & ne pedem quidem ex Græcia moverit, alter vero Latinorum insignis fautor Concilio Florentino interfuerit, cui omnia opuscula, quæ Latinæ Ecclesiæ dogmatibus favent, attribui debeant, non item quæ contra Latinos exarata sunt. Apologiam pro quinque capitibus Concilii Florentini cum *Arcudio* & *Caryophilo* Gennadio abjudicat, cum post Concilium Florentinum eorum, quæ olim in gratiam Latinorum concesserat, palinodiam cecinerit. Imprimis autem ea Gennadio affingi probat, quæ pro transubstantiationis dogmate Meletius Syrigus & Simonius adduxerunt. Refert Archiepiscopum Tiberiadis urbis in confiniis Macedoniæ sitæ Oxonii a se rogatum, ut de hac controversia Eucharistica sententiam suam libere & fideliter proferret, respondisse: τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἱερουργούμενον παρὰ τοῦ ἱερέως ἢ ἀρχιερέως δι᾽ μεταστοιχειοῦται εἰς οὐσίαν σώματος καὶ αἵματος, ἀλλ᾽ ἡ αὐτὴ οὐσία τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦ οἴνου πάλιν ἐστὶ &c. Unde hoc elicit, quod ne hodie quidem meri Græci, quos Romanæ superstitionis aut educationis lues nondum afflavit, μεταστοίωσιν agnoscant. In laudibus *Meletii Syrigi* Simonium immodicum esse, ejusque merita ex magnis, quibus apud Græcos ornatur, elogiis perperam metiri censet, cum Græcos in titulis nimis liberales esse annotet, etsi de cætero debitis ejus laudibus nihil detractum velit, neque neget, eum altius sapere, quam alii monachi solent, qui e Græcia pedem nunquam efferunt, neque domi politioris literaturæ studiis incumbunt. Ne autem Meletii autoritate Simonius

nimium

nimium glorietur, opuſculum Meletii ex Bellarmino exſcriptum variisque erroribus refertum magnis ejus elogiis non congruere oſtendit. Inſulſum *Gabrielis Philadelphienſis* de ſeptem myſteriis librum, inſipidis alluſionibus aliisque ineptiis refertum, Simonio in delitiis fuiſſe miratur; contra *Cyrillum Lucarin* inculpatæ vitæ non minus, quam excellentis doctrinæ laudem meruiſſe aſſerit. Tantum abeſſe dicit, ut Cyrillus ex utilitate religionem metiri ſolitus fuerit, ut vitam profundere, quam ſe Romanenſibus accommodare & veritatis proſtitutione ſecuritatem ſibi acquirere maluerit; nec impoſturæ propterea arguendum cenſet, quod confeſſionem ſuam ſub Orientalis Eccleſiæ nomine ediderit, cum plures metropolitas & epiſcopos doctrinæ ſuæ conſentientes habuerit. *Jeremiæ Patriarchæ* & vocem *μετουσιώσεως*, & rem ipſam incognitam fuiſſe pronunciat, cum veritatem corporis Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ figuræ ſeu typo oppoſitam tantum aſſerat, cujus dogmatis apud Græcos originem Smithus ex ſecundo Niceno Concilio arceſſit, cum aliqui imaginum cultum abolituri dixiſſent, non alia Chriſti imagine opus eſſe, quam quæ per ſacra ſymbola in Euchariſtia exprimitur; alii autem reſpondiſſent, Chriſtum in Euchariſtia non typice & figurate repræſentari, ſed verum Chriſti corpus dari, ſiquidem Chriſtus non dixerit, *hoc eſt figura corporis mei, ſed corpus meum:* quam ſententiam vafre potius, ut loquitur, quam vere pro ſtabilienda iconolatria excogitatam, Græcis occaſionem dediſſe ſcribit, ut verum Chriſti corpus in euchariſtia exhiberi ſtatuerent. Reliqua ad Cyrillum ferme ſpectant, & cum Smithus in prioribus Miſcellaneis ex *Petri Scargæ* Jeſuitæ fide retuliſſet, Cyrillum Lucarin in Polonia, ut capitis periculum evitaret, confeſſionem quandam Romanæ Eccleſiæ principiis conformem Leopolienſi Epiſcopo obtuliſſe, & ſe de rei hujus veritate non parum dubitare indicaſſet, nunc ex chartis Antonii Legeri a Petro Allixio ſibi communicatis refert, Cyrillum, cum ejus facti rumores Conſtantinopolin delati fuiſſent, ſancte proteſtatum, totam illam epiſtolam ſub nomine ſuo a Petro Scarga editam fictitiam eſſe, nec quicquam illa comprehendi, quod cum mentis ſuæ ſenſibus conveniat, vel olim convenerit, cum in Lithuania ageret.

Secundum Miſcellaneorum, quæ hoc volumine comprehenduntur, caput eſt *diſſertatio, in qua integritas & authentia celeberrimi iſtius loci I. Joh. V, 7. a ſuppoſitionis nota vindicatur*, quam quatuordecim ab-

hinc annis Anglicano ſermone Autor ediderat. Agnoſcit, hunc verſiculum cum in multis aliis manuſcriptis codicibus, tum etiam in Alexandrino deſiderari, quem Cyrillus Lucaris ab Alexandrina ſede ad Conſtantinopolitanam translatus ex Ægypto ſecum advexit, & poſtea Regi Carolo in Angliam dono miſit, antiquitate ſua venerabilem, & ultra mille annos aſſurgentem; etſi Autoris noſtri judicio probari non poſſit, quod manu Theclæ nobilis Ægyptiæ fœminæ ſub Diocletiani imperio ad beſtias damnatæ deſcriptus fuerit. Neque negat, plerosque primitivæ Eccleſiæ Patres, & in his etiam *Athanaſium*, nullam ejus dicti mentionem feciſſe. Etſi enim in diſputatione cum Ario Nicææ habita, quæ Athanaſii nomen præfixum habet, nec non in tractatu de Unita Deitate Trinitatis, qui itidem inter Athanaſii opera legitur, dictum illud allegetur, neutrius tamen opuſculi, cum pſeudepigrapha eſſe conſtet, rationem habendam eſſe cenſet. Interim ſufficere exiſtimat, quod non defuerint MSC. codices, in quibus inſignis illa pericope legitur, qualibus codicibus etiam *Cyprianum* & *Hieronymum* uſos fuiſſe probat. Ad ea, quæ contra Cypriani locum *Sandius* excepit, breviter reſpondet, & imprimis *Fulgentii* autoritatem urget, qui hunc ipſum Cypriani locum in libro contra Arianorum objectiones produxit. Quæ contra Hieronymi prologum in epiſtolas canonicas *Eraſmus* & *Socinus* objecerunt, itidem brevi reſponſione diſcutit, & Eraſmum arguit, quod myſteriis Chriſtianæ fidei non integra mente acquieverit, etſi interdum ſatis caute egerit, nec in apertas blaſphemias erumpere auſus fuerit. Poſt Hieronymum, dictum illud Johanneum ab Idacio Claro, item ab Eugenio, & aliis Africæ Epiſcopis in confeſſione Regi Hunerico oblata apud Victorem Vitenſem, nec non a Vigilio Tapſenſi, quem etiam libri Idacio Claro adſcripti autorem cum Chiffletio agnoſcit, uſurpari obſervat, & poſtremo argumenta diluit, quibus Sandius dicti hujus authentiam impugnavit.

Tertium caput Miſcellaneorum eſt *defenſio ſuperioris diſſertationis contra exceptiones D. Simonii in Critica N. T.* In hac primum omiſſionem hujus verſiculi haud difficulter librariorum oſcitantia contingere potuiſſe ſcribit, cum librarius, poſtquam ſcripſiſſet: τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, præteritis reliquis verſiculi 7. verbis, ad v. 8. in quo itidem iſta verba occurrunt, facile delabi potuerit. Imprimis vero Cypriani & Hieronymi pro authentia hujus dicti Johannei teſtimonia ſtatuminat,

quæ

quæ Simonius in Critica Novi Teſtamenti labefactaverat. Quantum enim ad *Cyprianum* attinet, dixerat Simonius, Cyprianum eo in loco, qui pro authentia dicti Johannei adduci ſolet, non ad v. 7. ſed ad v. 8. reſpexiſſe, & ſic *Facundum Hermianenſem* verba Cypriani interpretatum fuiſſe. Reſpondet Smithus, ex *Victore Vitenſi*, *Vigilio Tapſenſi* & *Fulgentio* conſtare, quod in codicibus ante Facundi Hermianenſis ætatem ſcriptis verſiculus 7. lectus fuerit, & Fulgentium non tantum hunc textum, prout hodie legitur, adduxiſſe, ſed etiam ſtatim addidiſſe: *quod etiam beatiſſimus martyr Cyprianus in epiſtola de unitate eccleſiæ confitetur.* Suſpicatur igitur, Facundum vel mutilatum codicem habuiſſe, vel inconſulto aut codice ſacro, aut Cypriani libello, in cujus titulo etiam aberrat, præ æſtu cogitationum & feſtinante calamo verba Cypriani contra ſanctiſſimi Præſulis mentem explicaſſe. *Hieronymum* autem quod ſpectat, ejus in epiſtolas Canonicas prologum pſeudepigraphum eſſe Simonius judicaverat. Reſpondet Smithus, id neque ex ſtyli diſſonantia, neque ex aliis argumentis ſolide probari poſſe, & principium petere Simonium dicentem, quod librorum biblicorum collectores hunc aliosque prologos ſub Hieronymi nomine compoſuerint, & ad ſuppoſitionem occultandam Euſtochii nomen inſeruerint. Cæterum cum Simonius ea, quæ in Critica N. T. de hoc Johannis dicto diſſeruerat, in ſecundo volumine, quod de verſionibus N. T. agit, novis argumentis confirmaſſet, & Smithus in ea incidiſſet, cum hoc Miſcellaneorum ſyntagma jám ferme abſolutum eſſet, ne ſine omni reſponſo dimitteret, appendicem quandam extremis horum Miſcellaneorum paginis imprimi curavit, in qua ad ea, quæ Simonius de correctionibus bibliorum, iterumque de Hieronymi præfatione ad epiſtolas Canonicas diſſerit, breviſſimis reſpondet.

Quartum idque ultimum Miſcellaneorum caput eſt *commentarius in poſteriorem Petri epiſtolam*, quem integrum excerpere inſtituti noſtri ratio non patitur; quamobrem ex ſingulis capitibus unicam tantum obſervationem in medium afferemus. In primo capite ſtatim ſub initium *Hugonem Grotium* confutat, qui hanc epiſtolam a Petro ſcriptam negavit, & Simeoni potius Hieroſolymitano Epiſcopo, qui ſub Trajani imperio martyrii palmam adeptus eſt, tribuendam cenſuit. Hanc vero ſententiam ex eo refutat, quod Simeon neque Apoſtolus fuerit, quem titulum Autor hujus epiſtolæ ſibi tribuit, neque ad prio-

rem a ſe ſcriptam epiſtolam provocare potuerit, neque gloriam Chriſti in monte ſancto viderit, cujus gloriæ ſpectatorem ſe fuiſſe Autor epiſtolæ v. 18. c. 1. aſſerit; quæ verba aliunde huic epiſtolæ inſerta fuiſſe, aut ad hiſtoriam Joh. XII, 28. relatam reſpicere, nondum Grotius probare potuerit. In cap. 2. v. 13. ubi vulgo legitur: ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, poſt Grotium & alios quosdam legendum cenſet: ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν; quam lectionem non ſolum vulgatæ verſionis, ſed etiam Alexandrini illius, de quo paulo ante diximus, codicis autoritate, imprimis vero loco parallelo, qui in epiſtola Judæ v. 12. legitur, confirmat. In explicatione capitis 3. non alienus eſt ab *Hammondi* ſententia, qui Petrum in hoc capite non tam de ultimo mundi fine, quam de fine politiæ Judaicæ & excidio Hieroſolymitano agere ſtatuit, ſimulque obſervat, Chriſtianos veteris Eccleſiæ credidiſſe, quod univerſus orbis, ſi non ſimul & eodem tempore, quo Hieroſolyma, ſaltem non longo poſt intervallo interiturus eſſet, & hanc opinionem poſt excidium Hieroſolymitanum proximo ſeculo & deinceps multo magis invaluiſſe, etſi magnam invidiam inde ſibi Chriſtiani conflarent, quaſi de Romani Imperii duratione male ominantes. Ad calcem hujus commentarioli ſubjiciuntur variæ lectiones hujus epiſtolæ, ex Alexandrino codice tam diligenter excerptæ, ut ne librarii quidem errores, & leviſſimæ textus mutationes omiſſæ fuerint.

DISCOURS DE Mr. MENAGE SUR l' Heautontimorumenos de Terence.

id eſt:

Ægidii Menagii Diſſertatio de Heautontimorumeno Terentiana.

Ultrajecti, apud Ant. Schouten. 1690 in 12. plag. 18.

ACtionem fabulæ, quæ in dramate exhibetur, non extenſam nimis eſſe debere, ſed certo ſpatio includi, ſana ratio dictat. Quis enim ferat, aut abſque indignatione ſpectet, integræ hominis vitæ decurſum, ut natus ſit, ut adoleverit, ut vitam geſſerit, tandem ut interierit, in paucarum horarum ſpatio ita arctato, ne ſpectatoribus (ut apud Plautum eſt) lumbi ſedendo, & oculi ſpectando doleant, repræſentari? Et

Et nonne nuncius Roma in Ægyptum missus, intra trium quatuorve horarum spatium rediens, explodetur, & poeta tam brevi tempore longinquum adeo iter absolvisse ipsum fingens, ludibrium spectatoribus erit? Quamvis enim universa poesis fictio est, non absurdam tamen eam naturæve contrariam, sed verisimilem, κατὰ τὸ εἰκὸς institutam, esse decet. Proinde Aristoteles in œconomia fabulæ constituenda præter ordinem appositum, justam requirit magnitudinem, rei ipsi convenientem & memoriæ accommodatam, (εὐμνημόνευτον μέγεθος) cujus limites *cap.* 5. lib. *de Poetica* hos ponit, ut *unius solis ambitum nimis excedere* eam vetet, jubens ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν. Quam late *unius* iste *solis ambitus* se extendat, & quam arcte coarctetur, Interpretes ambigunt; aliis de naturali die, quæ viginti quatuor horis absolvitur, aliis de artificiali, quæ duodecim includitur, verba Stagiritæ accipientibus, & horarum numerum, quibus coerceri debeat justa actio, ne drama hac ex parte vitium trahat, non satis explorate definientibus.

Natum hinc ante annos quinquaginta certamen est doctissimo *Ægidio Menagio* cum *Francisco Hedelino* Abbate *Albiniacense:* ambobus super Terentii fabula, quæ *Heautontimorumeni* seu *seipsum excruciantis* nomine insignita est, altercantibus. Hujus enim actionem non pluribus quam decem, aut ad summum duodecim horis contineri, *Hedelinus* contendebat: plures autem quam duodecim, & ad minimum quindecim horas ad actiones in dramate isto repræsentatas requiri; neque tamen vel justam magnitudinem Terentium fuisse supergressum, vel minus convenienter Aristotelis doctrinæ istam constituisse, *Menagius* ostendere fategit. Hic duobus anno 1640 & 1650 editis libris; iste totidem oppositis argumentum pertractarunt: tanta etiam animi concitatione Hedelinus id executus est, ut a verborum acerbitate & injuriosis dictis in optimum Menagium, quem adversarium sumserat, jaciendis sibi non temperarit. Istas ne agnoscere videretur, ab ira animum, ex consilio Taciti, cohibendum duxit Menagius: ac proinde alterum Hedelini librum ut evolveret, multo tempore adduci non potuit, quod apud se constituisset, inque *Amœnitatum Juris* dedicatione, nunquam se eundem esse lecturum, significasset: nuper demum, post elapsos quadraginta annos, a Jesuitis Collegii Ludoviciani & Doctoribus Sorbonæ certior redditus, salva conscientia

lectio-

lectionem libelli, si maxime animo penitus fixum ante habuerit, istum se non legere velle, nunc suscipi posse. Igitur argumentum isthoc denuo excutiendum, & adversarii rationes examinandas duxit, sententiamque, in qua adhuc persistat, probare sategit eruditissimæ feminæ *Annæ Daceriæ*, Fabri filiæ, pluribus venustis libris editis erudito orbi cognitæ, jamque in edendo Terentio studium ponenti; arbitrio ejus, utram sententiam nunc veriorem censere velit, in venusto epigrammate ad ipsam scripto, & commentationi præfixo, modeste relinquens. Præterquam quod dubium adhuc sit, an de naturali, an artificiali die, quem solis ambitus absolvat, Aristoteles loquatur: si maxime artificialem intelligat, (de quo etiam plerique Interpretes hæc verba accipienda esse censent) nequaquam tamen angustis adeo finibus actionem dramaticam ab eo includi Auctor existimat, ut ultra duodecim horas (quibus artificialis dies absolvitur) extendere eam prohibeat: quod verbis *πειρᾶται*, quo suaderi magis, ut poeta spatio temporis quam minimo actionem arctet, quam sub pœna reprehensionis id præcipi existimat; & *ἢ μικρὸν ἐξαλλάττειν*, quibus paulum transilire fines istos licere, indicari asserit: nam in hunc sensum verba Aristotelis accepisse, & quod *paulum excedere* permiserit, interpretatos ea esse Madium, Lombardum, Piccolomineum, Riccobonum, Heinsium, Vossium, Grostonum. Igitur dramatum leges haud violatas a Terentio Auctor adversus Hedelinum asserit, etsi plures quam duodecim horas actioni dederit, & res, intra biduum (juxta Minturni, & quorundam aliorum *cap. 7.* allegatorum sententiam) confectas uno dramate hoc complexus fuerit. Græcos sane Comicos haud adeo superstitiose angustiis istis se includi passos esse, nec fabulas suas duodecim horarum spatio adstrinxisse, exemplo Aristophanis (*cap. 9.*) ostendit, qui in Pluto viginti horarum, & Æschyli (*cap. 8.*) qui in Niobe trium dierum gesta exhibuerint; nec Euripidem horis duodecim actiones suas includisse; & inter antiquiores dramatum scriptores quendam Trojæ obsidionem, decem annis peractam, una fabula esse complexum (*cap. 10.*) refert. Plautum vero novem mensium acta in Amphitruone retulisse, adversus Muretum, Heinsium & Vossium (*ibid. p. 57.*) negat; sed Jephthen Buchanani duorum mensium gesta continere, cum Vossio (*p. 61.*) affirmat. Quominus reprehensionem Terentium mereri censet, qui quindecim horas Heautontimorumeno dederit,

Digitized by Google

dederit, acta repræsentans quæ initium circa vesperam & septimam primi diei, & exitum circa meridiem & decimam horam alterius habeant. Quod ut probet, locum in quo Chremes ac Menedemus convenerint, quem suburbanum prope Athenas prædium fuisse putat, & tempus quo ludi hi acti fuerunt, Bacchanaliorum nempe seu Dionysiorum, (*cap. 11.*) inquirit, & ex hoc cumprimis de longitudine diei, quæ tum fuerit, sententiam ferendam esse existimat. Quo loco de festis Græcorum, & cumprimis Athenienſium (*p. 71. seqq.*) mensibus item Atticis (*cap. 12.*) erudite differit, & adversus Hedelinum in Dionysiacis festis quæ *Pithoegia* appellabantur, mense Posidonione, qui erat sextus anni Attici, (cui initium dabat mensis Hecatombæus circa Solstitium æstivum) & ultimus autumni, juxta Scaligerum, Petavium, & indicem MSC. mensium Atticorum Seldeno laudatum, actionem hanc Terentianam gestam esse fingi: circa quod anni tempus nox Athenis quindecim horas longa fuit: integram autem noctem interceſſiſſe, antequam absolveretur, ex Act. II. sc. 3. *Et vesperascit, & non noverunt viam*, & Act. III. sc. 1. *Lucisçit hoc jam* &c. ostendit. Lectu plane digna sunt quæ doctissimus Autor de hoc argumento, aut affinia ei plura alia alibi haud obvia affert: & eorum occasione veterum scriptorum loca quædam emendat, ut Plauti *p. 15.* Æschyli *p. 24.* Aristotelis *p. 54.* Polyæni *p. 85;* lapsus item eruditorum quorundam virorum notat, ut Scaligeri *p. 83. 86.* Casauboni *p. 84.* Meursii *p. 128.* Guyeti *p. 131. 169.* Peyraredi *p. 131.* Ursini *p. 147.* Usserii *p. 103;* communicatorum autem sibi a celeberrimis & omni eruditionis genere præstantibus viris, *Ezech. Spanhemio* & *Jo. Georgio Graevio, p. 23. 26. 179.* eos qui his studiorum oblectamentis capiuntur, participes facit: ut non posse non gratum esse librum hunc doctissimæ *Daceriæ*, cui dicatus fuit, existimemus.

ADAMI RECHENBERGII, IN ACAD. Lipſ. P. P. de Studiis Academicis liber ſingularis.

Lipsiæ apud Joh. Fr. Gleditsch. 1690. in 12.

constat plagulis 17.

CUm multi adolescentes scholis trivialibus egressi, in Academias studiorum causa subinde veniant, qui in tanta doctrinæ varietate,

docentiumque ſententiis diverſis ac diſcrepantibus, ſæpe neſciant, quam ſtudiorum rationem inire, quoſve duces ſequi hac in parte debeant; e re juventutis Academicæ hac tempeſtate fore exiſtimavit *Autor* libri hujus clariſſimus, Collega noſter colendus, ſi in quovis ſtudiorum genere, partim Autores præſtantiſſimos, qui hanc aut illam doctrinæ partem tradiderint, indicaret; partim ordinem, quo pro ingenii aut fortunæ ratione, vel etiam ſcopo, in ſtudiis uti conveniat, monſtraret. Quapropter præmiſſa diſſertatione de eruditione varia, & ſtudioſis ante in claſſes velut deſcriptis, in *ſecunda* libri *ſectione*, de Philoſophiæ Theoreticæ, & in *tertia* de Practicæ diſciplinis, ſcriptoribus & eorum uſu partitim diſſerere inſtituit. In *quarta ſectione* de Philologia, ejusque partibus; imprimis vero quæ ad hiſtoriæ cum civilis, tum ſacræ lectionem faciunt, uberius exponit. In *quinta ſectione*, de ſcriptoribus Græcis varii generis eorumque ſcriptis agit. Quibus ſubjungit Oratoriæ & Philologiæ S. ſtudium, Theologiæ conſecraneis adprime neceſſarium. Inde in *ſexta ſectione*, quæ ad præparationem ſtudii Medici, Juridici & Theologici faciunt, adducit. Præcipue autem methodi rationem in Theologia addiſcenda oſtendit, laudando ſummos in hac doctrina viros, *Gerhardum, Hülſemannum, Calovium*, & qui Eccleſiæ bono adhuc vivit, ſumme Reverendum Dn. *Spenerum*. Ultimo loco Autor Comenii Regulas vitæ ſapientis & tranquillæ ſtudioſis commendat, iisque libro colophonem imponit.

SEBASTIANI SCHMIDII IN D. PAULI ad Coloſſenſes epiſtolam commentatio. Accedunt ejusdem Paraphraſes Cap. VII. IIX. IX. X. & XI. ad Romanos, Epiſtolæ prioris ad Corinthios, prioris & poſterioris ad Theſſalonicenſes, prioris ad Timotheum, epiſtolæ ad Philemonem, ut & Cantici Mariæ.

Hamburgi, ex officina libraria Schulziana, 1691 in 4.
conſtant plagulis 51.

QUemadmodum ſumme reverendus Auctor ex Paulinis operibus *epiſtolam ad Hebræos* A. 1680, *epiſtolam ad Epheſios* A. 1685, *epiſtolam ad Galatas* A. 1690 commentariis accuratiſſimis illuſtravit: ita nuperius ſua in *epiſtolam ad Coloſſenſes* & *quasdam* alias a D. Paulo exaratas mele-

meletemata juris publici fieri, non invitus editori indulsit. Majori vero studio epistolam *ad Colossenses* explanavit, ac cæteras in voluminis frontispicio enumeratas. Has enim simplici tantum ac satis succincta *paraphrasi* enarravit. Illam autem justo commentario explicandam censuit. Hinc singula ejus capita primo *Logice* in partes particulasque suas *resolvit*, deinde prolixioribus notis quorumvis verborum *nexum* & *sensum* monstravit, collatis simul *Estii*, *Hunnii*, *Crocii*, *Calixti* cumprimis, ut & aliorum in hanc epistolam commentationibus; denique *locos communes* copiosos, sed paucis verbis multa complexos annectit. Ut vero pateat, in hoc non minus, quam, quæ superioribus annis recensuimus, operibus Exegetam hunc suo merito clarissimum non semper tritiorem viam insistere, unicum exemplum ex *Coloss. I. 24.* petere juvat. En Apostoli verba: Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, *Erasmus* Roterodamus vertit: *Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro vobis, & suppleo, quod deerat afflictionum Christi in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cujus factus sum minister.*

Schmidius accipit νῦν illative, pro *itaque*. Vocabulo ἐν, *in afflictionibus*, non *materiam* gaudii notari putat, sed *statum*, in quo Apostolus tunc fuit, quoque non obstante gavisus est. *Afflictiones* heic non tam præteritas, quam præsentes & adhuc exantlandas intelligit. Θλίψεις χριστοῦ ei non illæ sunt, quas Christus in corpore suo mystico *sustineat*, sed quas Christus *admensus est* Paulo, ac ab eo sustinendas *definivit*. Dici ergo autumat afflictiones Christi præcipue *efficienter*, utpote a Christi providentia definitas, deinde etiam *exemplariter*, quia earum nobis ὑπογραμμὸν reliquit. Nec aliter locum *2. Cor. I. v. 5.* explicari cupit. Urget eapropter h.l. tautologicum fore sensum verborum: Afflictiones *Christi* h.e. *corporis Christi mystici* ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ *pro corpore Christi mystico.* Desiderat etiam locum parallelum biblicum, ubi Christus in fidelibus pati dicatur pro corpore suo ecclesia. Pontificiis ejusmodi interpretatione ansam dari monet, passiones sanctorum pro *meritoriis* & *satisfactoriis* habendi, cum omnis passio a Christo perferenda talis sit. Sed & verba ἐν τῇ σαρκί μου argumento esse existimat, *Christi afflictiones* non de totius mystici corporis Christi, sed Pauli solius afflictionibus intelligendas esse. Ἐν σαρκὶ idem

eſt Schmidio ac *in naturali vita in hoc orbe peragenda*, ob *Phil. I. 22.24. Gal. II. 20.* Tandem ultimo loco poſitum ὑπὲρ non notare ſtatuit *pro* commodi, ſed *ſuper* cauſæ & miniſterii. Hinc emergit hæc fere paraphraſis: *Quia Evangelium, quod ego prædico inter gentes, inter vos Coloſſenſes, gentiles, eum fructum facit, ut & vos ſitis converſi, gaudeo in mediis afflictionibus meis, quas ſuper vobis, ſeu ea de cauſſa, quia vobis gentilibus prædico, patior. Non enim pœnitet me pati eorum cauſſa, apud quos Evangelium meum tantum fructum facit. Gaudeo igitur ob converſionem veſtram, & ut viciſſim quaſi gratus ſim pro mihi facto gaudio, libenter impleo & ſuſtineo, quicquid afflictionum reſtiterit a Chriſto mihi deſtinatarum, & in carne mea ſive ſtatu vitæ hujus a me ſuſtinendarum, ſuper cauſſa corporis Chriſti meo miniſterio ædificandi, eccleſiæ puta; quippe cujus factus ſum miniſter, quem talia ex officio pati decet.*

Cæterum paraphraſibus in epiſtolas Paulinas additur quoque *Canticum Mariæ*, ex *Lucæ I. 47–54.* eodem paraphraſeos filo pertextum, ac *Canticum Zachariæ*, quod una cum epiſtolis *Jacobi* & *ad Epheſios*, itemq; *concione* Chriſti *montana* ſex abhinc annis Schmidius edidit.

DISSERTATIO ACADEMICA DE PHARIſAISMIS in libris profanorum Scriptorum occurrentibus. Acceſſerunt obſervationes breves de luxu veterum Romanorum circa nuces. Edidit M. Joh. Heinricus Erneſti.

Lipſiæ, literis Joh. Georgii, 1690. 12. plag. 7.

COlliguntur in hac Diſſertatione, quam majori de *Hermeneutica profana* operi ad inſtar prodromi doctiſſimus ac de ſtudioſa juventute in ſcholæ noſtræ Thomanæ, quem gerit, rectoratu præclare merens Auctor præmittere voluit, juſtoque ordine ſiſtuntur auctorum Latinorum & Græcorum veterum a religione Judaica alienorum loca, quibus mores Phariſæorum eorumque, qui ad illorum mandata vitam ſuam atque fidem componebant, aut memorantur, aut ſcommate petuntur. Exponit ea Auctor dictis Scripturæ ſacræ, talia de *Phariſæis* referentis, qualia in *Judæis, verpis, curtis, recutitis, ſabbatariis*, perſtringuntur ab Hiſtoricis, Grammaticis, Oratoribus ac Poetis gentilibus. Horum intentionem & ſenſum, optimorum commentatorum

torum interpretationibus adductis, perspicuum ac cuivis obvium reddit. Accedunt *appendices* non unæ. Ac primo quidem recensus locorum *Theognidis*, ubi, utut nulla Judæorum ac Pharisæorum mentio fiat, neque etiam probari possit, vatem ad illos oculum intentum habuisse, sententia tamen aliqua offenditur, quæ dogmati vel mori Judaico non minus similis est, ac ovum ovo. Sequuntur *programmata* duo *academica*, quorum altero *usus profanarum literarum in interpretandis scripturis sacris*, altero *usus sacrarum literarum in interpretandis scriptoribus profanis* (latius in præcedenti *dissertatione* ostensus) non uno exemplo demonstratur. Sub calcem voluminis videas *observationes de luxu Romanorum circa nuces*. Hujus classes duæ statuuntur. Prior ad *cultum* corporis, posterior ad *victum* spectat. Ad luxum circa *cultum* pertinere dicitur, quod quidam deliciarum sectator nuce ardenti crura subusserit, itemque quod formæ studiosæ mulieres nucario oleo alopeciis mederi & nigrum sibi colorem inducere sueverint. Luxus circa nuces in *victu* arguuntur, partim qui eas ex aliis orbis regionibus adferri curarunt, partim qui plura simul earundem genera mensæ intulerunt, partim denique, qui singulari opera ac labore poma hæcce condiverunt, frixerunt, coxeruntve, antequam iis vescerentur.

DE GODEN EN GODSDIENST DER Heydenen, &c. i. e.

Tractatus de Diis & Religione Ethnicorum, Gallice a P. Gaultruchio conscriptus, nunc Belgice versus a F. Halma.

Ultrajecti ad Rhenum, apud F. Halma 1690. in 12. maj. Plag. 20.

CUm ad Poetarum Auctorumque veterum aliorum, sive Græcorum sive Latinorum intelligentiam multum facere videretur, imo necessarium omnino esset, Deos gentilium atque religionem non ignorari, haud pauci extiterunt tum veterum tum recentiorum, qui Mythologiam seu Historiam Poeticam commentariis suis illustrandam susceperunt. Hos inter *Leonardus* quoq; *Gaultruchius* e Soc. Jesu laudem meruit, edito pridem Gallico idiomate de Diis & Religione Ethnicorum opusculo, quo de Diis primum majoribus, de Semi-Diis inde, ac denique de

honoribus, quos gentiles Diis ſuis exhibuere, ſtatuis, templis, ſacrificiis, ſacerdotibus, feſtis, ludis, ſpectaculis, ſuccincte ac perſpicue tractatur. Utique eum applauſum libellus invenit, ut non tantum plusquam ſepties Gallice typis fuerit exſcriptus, ſed & in Anglicum ſermonem trāductus Londini A. 1671, & Latine verſus Leodii A. 1678 prodierit. Hinc non inutilem ſe operam civibus ſuis præſtiturum *F. Halma* cenſuit, ſi in Belgicam quoque linguam libellum utiliſſimum converteret: id quod nova hac editione ita præſtitit, ut Gallico, quo primum conſcriptus fuit, idiomati adjunxerit e diametro Latinam, ſubjecerit vero Belgicam verſionem, eundemque adeo librum ſimul Gallice, Latine & Belgice, ſuas rationes ſecutus exhibuerit.

LIBRI NOVI.

Gerardi Noodt Probabilium Juris Civilis Libri IV: De Jurisdictione & Imperio Libri II: Ad Legem Aquiliam Liber ſingularis. Lugd. Bat. 1691. in 4.

Gerh. Feltmanni Diſſertatio de Acceſſionibus Memorabilibus immani aquarum vi vel terræ motu factis. Amſtelod. 1691. in 8.

Quatriéme Denonciation de l'Hereſie du Peché Philoſophique. 1690. in 8.

V. Denonciation du Philoſophiſme, c'eſt à dire de la nouvelle Hereſie du Peché Philoſophique. A Cologne 1690. in 8.

Diſcours de la Connoiſſance des Beſtes, par le P. Ignace Gaſton Pardies. Troiſiesme edition. A la Haye 1690. in 12.

L'Hiſtoire de Don Jean d'Autriche fils de l'Empereur Charlequint. A. Amſterd. 1690. in 8.

Apocalyptica Tuba quinta, ortum, progreſſum & interitum Locuſtarum pandens, per Franciſcum Foris Otrokocſi. Amſtel. 1690. in 8.

Strenæ cujusdam Diſcuſſio Pacifica, ſeu Quæſtionis decantatæ, ubi fuerit Eccleſia Reformata ante Lutherum, &c. reſolutio; per eundem. Amſtel. 1690. in 8.

Joh. Eberhardi Schvvelingii Exercitationes Cathedrariæ in Petri Danielis Huetii Cenſuram Philoſophiæ Carteſianæ. Bremæ 1690. in 8.

Euclidis Elementorum ſex Libri priores, magnam partem novis demonſtrationibus adornati opera & ſtudio Henrici Coetſii. Lugd Bat. 1691. in 8.

Relation des Revolutions arrivées à Siam dans l'Année 1688. A Amſterdam 1691. in 12.

NOVA LITTERARIA EX GALLIA, EXCERPTA

ex Baſnagii Hiſtoria Actorum Eruditorum.

P. *Martianay* S. Hieronymo ſuo ſtudium indefeſſum impendit, jamque Prodromum Operis hoc titulo edidit: *Divi Hieronymi Prodromus,*

dromus, sive Epistola Domini de Martinay ad omnes viros doctos & studiosos, cum Epistola Divi Hieronymi ad Sunniam. Prodiit & libellus alius: *Dissertations sur la derniere Pasque de Notre Seigneur & sur la prison de S. Jean Baptiste;* i. e. Dissertationes de postremo Christi Paschate & de custodia S. Johannis Baptistæ. Hujus auctori nomen est *Pierdu*, qui probandum in hoc opusculo suscepit, Christum extremo vitæ suæ anno Pascha celebrasse, nec nisi unam fuisse S. Joh. Baptistæ captivitatem. Oppositus libellus est P. *Lamy*, qui editis dissertationibus quibusdam evincere conatus fuerat, trinam fuisse S. Johannis custodiam; Christum vero Pascha neutiquam ultimo vitæ anno celebrasse, non obstantibus Evangelistæ verbis, *pridie quam paceretur*, quippe quæ non recte fuerint intellecta. Recusus & Parisiis liber est, qui ante decem aut duodecim annos lucem primum adspexerat: *L' Art de vivre heureux selon les principes de Descartes;* i. e. Ars beate vivendi secundum principia Cartesii.

P. *Harduinus* novam eamque vastissimam, quadraginta nempe volumina impleturam editionem Conciliorum molitur. Idem detecturum se pollicetur genuinos auctores operum, quæ Cassiodoro, Facundo, Mario Mercatori, Victori Turonensi, Isidoro Hispalensi &c. falso hactenus fuerint tributa. *Vaillantius* dicitur Responsum composuisse ad P. Harduini *Antirrheticum:* sed sunt qui dubitant, scriptum hoc lucem adspecturum, quod Respublica Litteraria plena libertate Lutetiæ Parisiorum non gaudeat.

Stephanus Baluzius, Coadjutoris Rotomagensis, qui defuncti fratris Marchionis de Seignelay thesaurum librarium possidet, hoc tempore Bibliothecarius, occupatus est in edendis vitis Paparum, qui Avenione sedem habuerunt. Idem falsas nonnullas in Decretalibus inscriptiones detexit, præloque parat Pithœi in Gratianum notas. *Baudelotus Dairval*, auctor libri de utilitate ex peregrinationibus capienda, invenisse nuper fertur statuam æneam, altitudinis trium aut quatuor pollicum, sed antiquam valde, ac *Deum Crepitum*, cujus apud Arnobium aut Minutium Felicem & Tertullianum mentio fit, repræsentantem, quam peculiari dissertatione illustrare constituit. *Tillemontius* vitas Imperatorum Romanorum componit, aliquot voluminibus, quorum primum in Vespasiano desinit, exhibendas. *Bossuetus* Episcopus Meldensis libri sui de Variationibus Protestantium Vindicias adversus

verſus *Jacobi Basnagii* Reſponſum typis exſcribi curat, nec minus ſtrenue in oppugnando *Jurio* progreditur.

Le Grand Hiſtoriæ Ludovici XI deſcribendæ ſummo ſtudio incumbit, quæ duobus voluminibus abſolvetur, ita ut eorum alterum ipſum Hiſtoriæ contextum, alterum monumenta publica conciliandæ dictis fidei exhibeat: quod opus ubi in lucem prodierit, & cum Varillaſiana ejusdem Regis Hiſtoria fuerit collatum, patebit fortaſſe, quid diſtent æra lupinis. Interim *Varillaſium* Hiſtoria Caroli VIII habet occupatum. *Felibenius*, cui Dialogos de Architectura debemus, Diarium aliquod Antiquitatis prælo parat.

P. Bouhours verſionem Gallicam Novi Teſtamenti molitur, reliquas omnes, & Janſeniſtarum quoque Montenſem, ut ajunt, ſuperaturam. Dn. *de S. Real* propediem daturus eſt verſionem Gallicam Epiſtolarum Ciceronis ad Atticum, una cum notis ſuis. *Menagii* Origines Linguæ Gallicæ ſub prælo adhuc ſudant. Toloſæ imprimuntur *Sorberiana*.

Dn. *Dirois*, cujus de Religione Chriſtiana Tractatus notiſſimus eſt, Roma, quo Cardinalem Eſtreenſem ſecutus fuerat, redux Lugduni diem dicitur obiiſſe. Dudum etiam conſtat, mortuum eſſe *Hermannum* Capituli Bellovacenſis Decanum, elegantiſſimorum operum, interque ea Vitæ S. Athanaſii, S. Baſilii, S. Gregorii &c. auctorem.

*** *** ***

Dum Duumvirorum Gallorum, Lector Benevole, *mortem memoravimus, nuncius ad nos defertur de obitu Theologi noſtratis celeberrimi* Theophili Spizelii, *Evangelici Miniſterii Auguſtani Senioris & ad D. Jacobi Auguſtæ Vindelicorum Paſtoris, dum viveret, vigilantiſſimi; quippe qui die 9 Januarii (ſecundum Calendarium Gregorianum) anni præſentis, cum pleuritide & febri dein acuta laborasſet, vitam laborioſiſſimam cum placida beatáq; , etſi immatura morte commutavit, nondum exacto quinquageſimo ſecundo ætatis anno. Cæterum uti jactura optimi Viri non Eccleſia tantum Orthodoxa, & Auguſtana cumprimis, ſed Respublica etiam Litteraria non poterit non lugere: ita prolixiore ejus elogio ſuperſedemus merito, quem tot præclara ingenii monumenta, in lucem ab ipſo diverſis temporibus edita, applauſumq; Orbis Eruditi promerita, nemini ignotum aut illaudatum patiuntur.*

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno M DC XCI.

ERASMI VVARREN GEOLOGIA: OR, a Discourse concerning the Earth before the Deluge, &c.

Londini, impensis Rich. Chiſvvell, 1690 in 4. Conſtat capitibus XVII, plagulis 47.

Thomæ Burnetii Theoriam Telluris ſacram recenſuimus partim in Actis a. 168. p. 702, partim in Supplemento VI. p. 304. Ut exteros taceamus, quibus viri hujus ingenioſi paradoxa approbare ſe haud potuerunt, ex ipſismet ejusdem civibus virgula cenſoria in eum animadvertit ſex abhinc annis *Herbertus* Herefordienſis Epiſcopus, de quo plura videſis in Actis menſe Octobri anno 1686 publicatis p. 522, &, ſi placet, adde, ſenem illum doctiſſimum, nomine gentilitio *Croft* gaviſum, ſed rarius (ut facere amant Epiſcopi,) eo uſum eſſe, ex quo d. 9. Febr. A. 1661 diœceſi Herefordienſi præfectus fuit. Num vero adhuc in vivis ſit, adeoque annum ætatis octogeſimum ſeptimum agat, non liquet: hoc unum novimus, quod in *Status Angliæ*, ab Eduardo *Chamberlano* Anglice conſcripti, Gallica verſione, Amſtelodami A. 1688 impreſſa, inter nondum mortuos referatur. Hunc excepit anno ſuperiori *Eraſmus Warren*, Rector eccleſiæ, quæ Worlingtoni in Suffolcia colligitur, opusque præſens duobus prioribus *Theoriæ Burnetianæ* libris oppoſuit, lenius tamen in eam ſæviens, ac ab *Herberto Croſto* factum fuerat. Quid autem in adverſarii placitis reprehenſione dignum judicarit, pluribus commemorare opus non eſt; cum ſumma ipſius capita propemodum coincidant cum iis, quæ ab epiſcopo Herefordienſi monita eſſe, citato loco memoriæ prodidimus. Jucundiores relatu erunt, quas de natura & ratione cataclyſmi univerſalis *Warrenus* excogitavit, novæ ac paradoxæ hypotheſes. Eas tamen haudquaquam pro certis & exploratis venditat, ſed tantum

Digitized by Google

pro probabilibus, ad minimum vero probabilioribus, quam Burnetianæ ſint; cum ex adverſo Burnetius orbi erudito perſuadere nitatur, non niſi ſua methodo explicari poſſe apud Moſen Petrumque deſcripta diluvii phænomena. Nimirum *Warrenus* ſupponit omnium primo, aquas diluviales, quibus altitudo *quindecim* cubitorum *Gen. VII. 20.* adſcribitur, non montibus quibusvis altiſſimis, (ut vulgo locum iſtum interpretes intelligunt,) ſed humo tantum ſive communi terræ ſuperficie tot cubitis altiores fuiſſe. Solicite enim ab hemiſtichio poſteriori: ויכסו ההרים *Et contecti ſunt montes*, diſtinguendum cenſet hemiſtichium prius: חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים *Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aqua*, ſuper humum nempe, ſi Warrenum audias, non ſuper montes, licet & hos ab aquis ſæpius ſuo modo *ſuperatos* & *tectos* concedat. Putat quippe, מעינות תהום רבה *fontes abyſſi magnæ*, qui *Geneſ. VII. 11.* ſub initium cataclyſmi *dirupti* dicuntur, non eſſe, (ut hactenus creditum fuit,) barathra & receptacula aquarum *ſubterranea* aut *ſubmarina*, ſed profundas cavernas in ipſis *montium cacuminibus*, ab omnipotente Dei manu *diffiſſas* & apertas, magnamq; aquarum vim in altum ejaculantes, in ſubjectas valles, ad inſtar cataractarum, delapſuram. Nititur paralleliſmo *Pſalmi LXXVIII. v. 15.* ubi de Deo pſaltes inquit: יבקע צורים במדבר וישק כתהומות רבה *diffidit rupes* (Rephidim, *Exod. XVII. 1. 7.* & Kadeſch, *Num. XX. 1. 8.*) *in deſerto & potavit* (populum) *abyſſis magnis*, h. e. cavernis montanis, non ſubterraneis, ſed altius ſuperficie deſerti ſitis; quapropter *verſu ſequenti* additur: ויורך *Et deſcendere fecit aquas*: itemque *Sapient. XI. 4.* aqua data dicitur *de petra altiſſima*. Eam quoque ob rem *I. Cor. X. 4.* aſſeri videtur, petram Iſraelitas *ſecutam* fuiſſe. Niſi enim ſcaturigo excelſo loco poſita fuiſſet, non potuiſſet fluentis ſuis tantum impetum conciliare, ut ex *Rephidim* ad *Kadeſch* uſque, rivo facto, pergerent. Neque enim ullius fontis, locis iſtis binis interjecti, Moſes uſquam meminit. Fuiſſet hac ratione rupes iſthæc non abſimilis monti *Pico* in inſula *Tenariffa*, cui impendentes nebulæ ſingulis diebus circa meridiem in aquam reſolvuntur, & tanta copia defluunt, ut imbrium, quales in tota inſula nunquam cadunt, vices abunde ſuppleant, totamque, quam diximus, Tenariffam affatim irrigent.

Quoniam itaque Moſes æque ac David & nomen *abyſſorum magna-*

Digitized by Google

magnarum & verbum *diffindere* adhibet, Warrenus judicat, de argumento ſimili utrumque agere. Obſervat igitur porro, in montibus haud raro *capaciſſimas cavernas* offendi, qualis illa, quæ Davidi ſexcentisque ejus comitibus in imo receſſu ſuo latibulum præbuit, & nihilominus tantum adhuc ſpatii vacui habuit, ut Saul eam ingreſſus nihil viderit, quod, Davidem illic loci adeſſe, ſuſpicionem ei moveret, *I. Sam. XXIV. 3.* Harum pleraſque corona quaſi immanium ſaxorum circumſeptas eſſe, ut ad eas aditus neutrubi pateat. Porro creditu facile ait, calore Solis multos vapores in id genus cavernis gigni, ac dein tum interno cavernarum, tum externo nivium incumbentium frigore in aquas condenſari; particulas vero hujusmodi aquarum craſſiores eſſe, quam ut per anguſtos viſcerum montanorum poros, per quos vi influxus ſolaris elevatæ ac in cavernas illas delatæ fuerant, relabi poſſint; hinc, Noachi ævo, aquas id genus collectas æternum ejusmodi carceribus detineri oportuiſſet, niſi Deus modo ſupernaturali repagula *diffregiſſet*, ac undis illis, quo naturalis impetus ferebat, eundi poteſtatem feciſſet. Tunc itaque eæ inſtar *fontium* ebullire, ac qua data porta, in declive præcipites ruere, hacque ratione, (accedentibus præſertim nivibus liqueſcentibus imbribusque ſolito majoribus,) depreſſiorem terræ ſuperficiem, quindecim cubitorum altitudine, longe lateque inundare. Huic fundamento primo de *fontibus abyſſi magnæ* jungit Warrenus alterum de *altitudine* aquarum diluvialium, quæ *cubitis quindecim* non montes, ſed *humum* ſuperarint: unde non recurrendum dictitat ad aquas *ſupracœleſtes*, quæ ex orbibus ſuis, ſine ſyſtematis mundani παναρμονία, deduci non potuerint; neque ad aquas *ſubterraneas*, quibus nullo modo integrum fuerit adſcendere, niſi adfuiſſent aliæ aquæ, in harum locum ſucceſſuræ; neque ad univerſas regiones *aeris*, licet omni ex parte *in aquam condenſandi*, cum conſtet, molem aeriam, molemque aqueam ejusdem extenſionis, quoad proportionem gravitatis, non magis ſeſe invicem exæquare, ac *mille* & *unum*, adeoque totius aeris molem in nimis exiguam & cataclyſmo haud ſuffecturam aquæ molem abituram fuiſſe; præterea ignorari, quid in ſuperioris aeris condenſati locum ſuccedere potuerit, ne natura vacuum reciperet. Imbres autem per quadraginta dies deſcendentes, & *abyſſos* illas e cavernoſorum montium verticibus ſcaturientes, tantam undarum vim congerere potuiſſe, quæ terræ

ad cubitos quindecim obtegendæ ſuffecerit. Tertium fundamentum Warrenus ex *II. Petr. III, 5. 6.* petit: *Cœli*, h. e. infima aeris regio, *erant jam olim ex terra* (ἐξ ὕδατος) *ex aqua* (καὶ δι' ὕδατος) *& in aqua* ſimul extans, (δι' ὧν) *per quæ mundus* (animalis) *qui tum erat, aquis inundatus periit.* Partem enim tunc terræ depreſſioris cum circumjecta atmoſphæra inundatam, adeoque δι' ὕδατος (h. e. juxta Warrenum, *in aqua*) extitiſſe, partem terræ montanæ cum annexo cœlo aereo ἐξ ὕδατος (*extra aquam*) eminuiſſe, opinatur. Utrum vero interpretatione hac ſua ſcopum Petri ferierit, videant alii. Quarto loco urget, quod, ſi aquæ cacumina quoque montium tam longo temporis tractu contexiſſent, tantum limi & ſordium in planities devolutum fuiſſe credibile ſit, ut ne quidem aliquot ſeculis poſt ad fruges vitesve ſerendas domusve extruendas aptæ fuerint; quemadmodum conſtat, Atticam, cum cataclyſmum longe minorem paſſa eſſet, adeo miſeram induiſſe faciem, ut non niſi poſt tria ſecula colonos iterum nacta ſit.

Cæterum prævidit clariſſimus Auctor, objectiones non unas ſibi diluendas fore. Harum prima ex *Gen. VII, 19. 20.* elicitur: *Operti ſunt omnes montes altiſſimi ſub cœlo univerſo. Quindecim cubitis ſurſum verſus invaluerunt aquæ, & montes fuerunt operti.* Reſpondet, non dici in textu, montium cacumina operta fuiſſe, ſed humum tantum, una cum inferioribus partibus montium, ad cubitos quindecim ſurſum verſus a ſuperficie terræ communi. Et in ejusmodi inundationem ſatis bene quadrare phraſin: *aquæ prævaluerunt* מאד מאד *valde, valde.* Neque ſeptuaginta Senes teſtari, diluvialem aquam montium quorumvis verticibus ſuperincubuiſſe; namque ſolummodo dicere: Πεντεκαίδεκα πήχεις ὑπεράνω ὑψώθη τὸ ὕδωρ. Imo nec vulgatum diſſenſiſſe, licet reddiderit: *Quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes, quos operuerat.* Namque non neceſſe eſſe, ut *ſuper montes* idem eſſe putetur, ac *ſuper cacumina montium.* Quin verba iſta tantundem notare poſſe ac illa: *ad latera montium*; quemadmodum, *Q. Curtii* phraſi, *ſuper menſam*, vel *ſuper vinum & epulas* convivæ eſſe dicuntur, menſæ tantum accumbentes. Deinceps, quod altiſſimos montes quindecim cubitis ſuperarint undæ, hoc potiſſimum argumento refellit Noſter, quod arca *quieviſſe* ac reſediſſe dicatur *ſuper montibus Ararat*, h. e. Gordyæis in Armenia, *Gen. VIII. 4.* & quidem die 17. menſis ſeptimi. Cœpit autem diluvium die 2. menſis ſecundi

cundi & accrevit diebus centum & quinquaginta, (Gen. VII. 24.) qui fere circa modo dictum diem mensis septimi decimum septimum desinunt. Hinc patet, eo ipso tempore, quo incrementum aquarum summum suum fastigium ac ἀκμὴν attigit, arcam montibus Gordyæis insedisse, adeoque totam undis immersam omnique aere exclusam fuisse, si altissimos montes, sigillatim Atlantem, Olympum, Caucasum, Picum in Tenariffa, Andes in America, quindecim cubitis operuisset suprema eaque æqualiter a centro terræ remota cataclysmi peripheria. Ipsemet igitur Warrenus phrasin Mosaicam: *Operti sunt montes altissimi*, exponi vult aut (1.) per *synecdochen partis* inferioris *pro toto* monte, aut (2.) per *hyperbolen*, quæ sæpe a montibus petitur, v. g. Jer. IV. 24. Ezech. XXXII. 6. Esai. XLIV. 23. XLI, 15. LXIV, 3. Habac. III, 6. Psal. XCVII, 5. CXIV, 4. &c. aut denique (3.) vocem *cooperire* accipiendo non pro *superare & contegere omni ex parte*, sed pro *frequenter, abundanter circumdare, circumsistere, circuire, circumfluere.* Sic gemmæ dicuntur *tegmen* Tyriorum, *Ezech. XXVIII, 13.* Judæi feruntur *texisse* altare Domini lacrymis, *Mal. II. 13.* Imo Moses ipsemet refert, coturnices *texisse* castra Israelitarum, *Exod. XVI. 13.* Ex tamen *Num. XI. 13.* (optimus sui interpres) auctor est, decidisse illas non *super*, sed *circa* castra, ex utroque eorum latere. Pari modo, Warreno judice, montes altissimos cataclysmo *tectos* dixit Moses, quia copiosissimæ aquæ quaquaversus illos circumfluxerunt.

Ad Objectionem secundam: *Arca resedit super montibus Ararat, Gen. VIII, 4; ergo aquæ ultra cacumina montium accreverunt, arcamque illuc extulerunt*, Auctor noster respondet: (1.) על, (quod communiter *super* notat,) quandoque *prope, juxta, penes* significare, e. g. *Psal. I, 3. Num. XI, 13.* sicque על הררי ארדט *super montes Ararat*, idem esse posse, ac *juxta* montes Gordyæos. (2.) Si concedatur, arcam *super* montibus Ararat quievisse, hoc nihilominus verum fore, etsi non cacumini, sed pedi vel inferiori montis parti innixa ea dicatur. Nec obstare, quod *Berosus* & *Nicolaus Damascenus* apud Fl. Josephum, *Abydenus Assyrius* apud Eusebium & Cyrillum, *Benjamin* denique *Tudelensis* in Itinerario, testentur, reliquias arcæ longo tempore remansisse in montis Gordyæi fastigio. Observat enim Warrenus, eosdem auctores tot fabulas admiscere suæ hac de re narrationi, ut qui aliqua in circumstantia extra dubium hallucinantur, in altera quoq; hallucinati esse non immerito præsumantur.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Succedit objectio tertia: *Cacumina montium apparere cœperunt, decreſcente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis cooperta fuerunt.* Regerit Warrenus, partim, quod *cacumen montanum* non raro in Scripturis ſacris pro declivioribus & inferioribus partibus montis accipiendum veniat, e. g. *Amos I, 2. Exod. XIX, 20.* partim, quod fortaſſis in Geneſi intelligere oporteat apices montium minorum tantum, ſuperficie humi quindecim modo cubitis altiores, adeoque totos undis obrutos. Quod ſi hæc σοφὰ Φάρμακα non arrideant cordato lectori, notari jubet, quod montium faſtigia non *ex aquis*, ſed *e tenebris* decimo menſe *emerſiſſe* ſive *viſa fuiſſe* dicantur. Toto nempe diluvii tempore tenebras univerſæ telluri conſtanter incubuiſſe. Cum enim atmoſphæra, quanta quanta erat, maximo opere turbata, omnes, quos ambitu ſuo complexa fuerat, vapores in nubes, moxque harum maximam partem in imbres copioſiſſimos transmutaſſet, vero non abſimile videtur, denſiſſimas toto paſſim orbe tenebras ea de cauſſa coortas eſſe. Imo abſolute hoc neceſſarium fuiſſe, Warrenus exiſtimat, ut homines diluvio abſumendi eo magis in ſtuporem & conſternationem verterentur, neque ii, qui non procul arca degebant, manu facta hanc invaderent, Noachumque cum familia brutisque animantibus illinc exturbarent, ac aſylo ejusmodi ſaluti ſuæ conſultum irent. Quemadmodum autem graviter adeo, ineunte cataclyſmo, conturbata fuit atmoſphæra: ita non ante decimum menſem, (ut ut jam per aliquot temporis ſpatium aquæ decreſcere cœpiſſent,) in priſtinum ſtatum reſtitui, adeoque Solaris lux per aerem in montium apices transmitti potuit. Hinc quando *Gen. VIII, 3.* legitur: וישבו *Et reverſæ ſunt aquæ continuo ac indefinenter e terra*, Warrenus annotat, *reverti* idem Spiritui Sancto ſæpiuſcule eſſe ac *in ſua principia reſolvi*, non autem ſolummodo *ex loco in locum ſine ulteriore ſui mutatione abire.* Sic *Pſal. XC, 3.* שובו *Revertimini, filii hominis.* Gen. III, 19. אל עפר תשוב *In pulverem reverteris.* Pſal. CXLVI, 4. ישוב לאדמתו *Revertetur in terram ſuam.* Et ſimilem in modum hoc loco: *aquæ reverſæ ſunt*, nimirum in principia ſua, vapores ſcilicet. Accedebat ventus ille miraculoſus, (*Gen. VIII, 1.*) qui quamprimum cataclyſmus decreſcere cœpiſſet, non potuit non, dum aquas rarefacere debebat, aerem ſimul magis magisque turbare, ſpiſſare ac conſequenter tenebricoſum reddere. Quod ipſum etiam neceſſe erat, ne aquæ in glaciem coirent,

uti

uti forteſſis feciſſent, niſi aer ſpiſſus adeoque ſubcalidus & conſequenter tenebris horridus fuiſſet, donec major earum pars in vapores abiiſſet, reliqua limo & ſordibus nimium permiſta lentiore rarefactione eguiſſet, adeoque pauciores vapores emiſiſſet, quam quales atmoſphæram notabili modo conturbare ac tantopere obtenebrare valuiſſent, ut nec Solis radii eam penetrare potuiſſent. Eandem ob rem Deus, cum nullum diluvium orbi poſthac immiſſum iri promitteret, non tantum ſementem & meſſem, æſtatem & hyemem, ſed & *diem ac noctem* ſemper fore, prædixit, *Gen. VIII. 22.*

Quod ſi porro obvertas, hac ratione homines animaliaque in montes fugam capeſſere atque mortis periculum evitare potuiſſe; reſponſio Warreno in promptu eſt, *imbres* copioſiſſimos (ſive potius *ecnephias* ac *exhydrias* quadraginta diebus in montes impingentes, atque ibidem cum *nivibus* non una hyeme illic aggeſtis, tunc vero liqueſcentibus, itemque cum aquis e *verticibus* cavernoſorum montium ſcaturientibus miſtas,) impetuoſiſſimos compoſuiſſe torrentes, qui omnes, quotquot forte in montes adſcendere voluiſſent, in præcipitia ac decliviora montium loca ſecum rapuiſſent ac enecaſſent, aut certe in tantam deſperationem egiſſent, ut maluerint ſe præcipites dare in undas, quam fame vel metu ſenſim emori. Ne quis autem putet, per *aperturam cataractarum* ſive *feneſtrarum cœli, Gen. VII, 11.* innui, majorem aquæ molem delapſam eſſe, quam quæ tantum ad 15. cubitos ſuperarit humi ſuperficiem; Warrenus monet, multum aquæ imbibiſſe torridas & arenoſas terræ regiones, itemque barathra ſubterranea, antequam terraqueus orbis ad quindecim undiquaque cubitos ſurſum verſus inundari potuerit, præſertim cum circumferentia, quanto magis abeſt a centro, tanto amplior ſit magisque extenſa adeoque repletu difficilior. Cæterum *cataractas cœli* non amplius quid denotare præter pluvias copioſas & continuo decidentes, plane uti *Mal. III, 10,* ubi Deus in gratiæ ſuæ ſignum *feneſtras cœli* ſeſe aperturum ſpondet, *Lyranus* id fieri notet, *dando pluvias & rores ad fœcunditatem terræ convenientes.*

Deinde contra Warreni hypotheſin facere videri poſſet locus *Gen. VIII, 7. Corvus indefinenter ibat & redibat, uſque dum exaruiſſent aquæ ex ſuperficie terræ.* Nam ſi cacumina montium aquis non contecta fuiſſent, facile reperiſſet corvus locum, ubi commode quieſceret, adeoque

adeoque non neceſſe habuiſſet, ad arcam ſubinde reverti. Hunc nodum ſolvit, an ſcindit, Noſter, approbando verſionem vulgatam: Corvus *egrediebatur & non revertebatur*, aut ſeptuagintaviralem: ἐξελθὼν οὐκ ἀνέστρεψε, adeoque & Bocharti conjecturam, pro יצוא ושוב legendum ולוא ישוב. Quod ad *columbam* attinet a Noacho trina vice ex arca emiſſam, Warreni ſententia, ea in arcam prima vice ſtatim reverſa fuit, quod nec victum commodum nec locum ſatis calidum ac nidificationi aptum reperiret; altera vice, cum arva magis reviruiſſent, diutius extra arcam ſubſtitit, donec veſpera appropinquante, frigori nocturno perferundo impar, arcam iterum repeteret; ultima denique vice, cum jam formoſiſſimus annus eſſet, amœnitate locorum illecta longiusque divagata a montibus Gordyæis, redire aut neſciit, aut noluit, quo ſigno Noachus intellexit, terræ ſuperficiem iterum habitabilem evaſiſſe.

Ultimo loco hoc ſibi dubium movet Warrenus: *Si extra aquas prominuere montium juga, facile ad ea illidi, diffringi ac ſubmergi arca potuit.* Reſpondetque, idem verendum fuiſſe Noacho, ſive (juxta Burnetium) primævus orbis in omne genus fruſta diſiluiſſet, ac in abyſſum delapſus aquas ſede ſua expulſas in aerem protruſiſſet, ſive, (juxta vulgarem opinionem,) arcam ab aquis ſenſim in ſublime ferri ac dein in montes Ararat demitti oportuiſſet. Facili quippe negotio in montes nondum omni ex parte opertos impingere & naufragium facere potuit. Ad ſolam ergo divinam providentiam heic reſpiciendum autumat, utpote quæ non minus Noachum tempeſtate illa huc illuc jactatum ſalvum & incolumem ſervavit, quam antea arcam exſtruere ipſum docuerat atque animalibus inſtinctum indiderat, ut congregari & in arcam includi, tantoque tempore aſſervari ſeſe paſſa fuerint.

QUATRIEME DENONCIATION DE l' Hereſie du peché philoſophique.

id eſt:

Denunciatio quarta hæreſeos de peccato philoſophico, continens reſponſionem ad tertiam epiſtolam PP. Jeſuitarum.

Impreſſa

Impreſſa A. 1690, in 8. Conſtat plagulis 5.

NOndum piguit *Antonium Arnaldum*, Jeſuitis, quas de peccato philoſophico fovent, opiniones exprobrare. Cum enim illi, ne tacuiſſe viderentur, iſtius verba in alienum rapuiſſent ſenſum ac ſtatum controverſiæ multis modis pervertiſſent in *epiſtola ſua tertia*; acerrimus hic eorum antagoniſta, ut fraudes, quas putat, abſq; cenſura dimitteret, a ſe impetrare haud potuit. Dixerat is, e Jeſuita- ART. I.
tum principiis fluere *theſin* illam de peccato philoſophico *Divionenſem*; p. 5.
de qua A. 1689. p. 620, & 1690 p. 328. 502. prolixius egimus, cum *Denuntiationes* tres priores recenſeremus. Id ii ita interpretati ſunt, ac ſi dixiſſet, fluere illam ex *doctrina* Jeſuitarum *de gratia ſufficienti*, quæ concertationum Janſenianarum primarium argumentum fuit; ideoque plus ſimplici vice non ſine aculeo interrogaverant, quid commercii intercederet peccato philoſophico cum gratia ſufficienti. Monſtrat igitur Arnaldus, ſe non iſtam *de gratia ſufficienti* Jeſuitarum controverſiam intellexiſſe, ſed expreſſis verbis indicaſſe iſta iisdem communia axiomata: *Nemo peccat, niſi quatenus ſcit & intelligit malitiam peccati. Ad peccandum formaliter requiritur notitia peccati. Nullum eſt peccatum formale, niſi conſcientia hic & nunc judicet de malitia. Conſcientia circa illicitum intrepida excuſat a peccato.*

Objicit mox iisdem ſex loca, ubi veritatem fraudulenter diſſi- ART. II.
mularint aut corruperint. Ex his ultimi ſolum meminiſſe opus eſt. *Apologiam Caſuiſtarum*, abſque auctoris nomine A. 1657 editam, *Buhurſius* (aut quisquis iſthanc contra *Arnaldum* exaravit epiſtolam,) ſibi ſuoque Ordini opponi deprecatus fuerat, eo quod univerſa Societas eam, quamprimum in lucem prodiiſſet, pro ſua agnoſcere noluerit, nolitque adhuc dum. Regerit Arnaldus, utrumque a vero alienum eſſe. Neque enim Jeſuitarum promachum *Annatum* aliumve ali- p. 20.
quem confutare auſum eſſe ſcriptum *octavum* & *nonum*, quibus eo tempore *Curati* Pariſienſes culpam *Apologiæ* iſtius compoſitæ in Jeſuitas magna cum animi confidentia tranſtulerint. Imo poſtquam p. 22.
Patres illi integro decennio ſecretis machinationibus efficere ſtuduiſſent, ne Apologia eccleſiaſticæ cenſuræ ſubjiceretur, in publicum emiſſum eſſe *R. P. Honorati Fabri Societatis Jeſu Theologi Apologeticum doctrinæ moralis ejusdem Societatis*, permittente Generali *Joanne Paulo Oliva* & approbantibus novem Theologis, e quibus hodienum ſu-

perstes est *Francisci de la Chaise*. Huic nempe Apologetico inferitur liber, quem idem auctor, sed sub *Stubrockii* larva latens, jam antea *Wendrockio* opposuerat. In hoc autem p. 665. editionis Colonienſis, personatus ille *Jesuita* & (quod consequi hinc putat Arnaldus,) *Approbatores* universi fatentur, *Apologiam* istam *Casuistarum* opus esse *P. Piroti* Jesuitæ Parisiensis, quem quidem non communi Societatis consilio aut cum consensu Generalis id libri edidisse perhibent, laudant tamen eum ceu *in doctrina morum, sacris decretis, eorumque libris, qui de hoc argumento scripserunt, optime versatum.* Asserunt, continere eum quinquaginta quatuor propositiones, quarum tres quatuorve sint certæ, quadraginta quinque probabiliores thesibus contrariis, reliquæ minus probabiles vel improbabiles. Non negant, quod *Alexander VII. damnaverit & prohibuerit Apologia libellum*; putant tamen id factum esse, non quod erronea dogmata complecteretur, sed quod duriori stylo conscriptus & absque auctoris & typographi nomine impressus fuisset. Neque dissimulant viginti episcoporum Gallicanorum censuram contra Apologiam prolatam. Parum tamen eam curant &, interprete Stubrockio, contemtim satis inquiunt: *Quam multa super his dicere valerem; sed pra modestia & cultu etiam* minus dignis *debito abstineo.* Ex excerptis hisce collegit Arnaldus, *Apologiam Casuistarum* a Jesuitis haud reprobatam, adeoque pro documento doctrinæ eorum a se merito habitam esse.

ART. III. Cæterum ut Theologum Divionensem *Stephanum Bougotum* & qui cum eo peccati philosophici meminerant, excusaret *Buburstius*, p. 26. distinguendas dictitarat propositiones, quarum una categorica & impia sit: *Effective commissa sunt & committuntur peccata gravia, quæ tantum sunt philosophica, adeoque nec Deum offendunt, nec pœnam æternum merentur;* Altera sit conditionalis & non improbanda: *Si dantur peccata gravia mere philosophica, ea non offendunt Deum, nec merentur pœnam æternam.* Hanc posteriorem suam, alteram horribilem & hæreticam esse monuerat. Demonstrare ergo Arnaldus conatur, ex receptis Jesuiticæ Societatis placitis categoricam quoque propositionem per legitimam consequentiam elici posse. Provocat autem primo ad adversarii ipsius epistolam, ubi peccatum theologicum esse definitur *libera transgressio legis divinæ*, & prolixe disputatur, *non posse Deum juste infligere pœnas æternas gentilibus, nisi ob illas tantum*

tantum actiones, quibus a se Creatorem offendi scierint. Hinc concludit, Jesuitas transgressionem legis naturalis, ex ignorantia illius & absque proposito offendendi verum Deum factam, habere debere pro peccato non theologico, sed mere philosophico: et quia id genus transgressio non raro inter Gentiles æque ac Christianos accidat, eam non esse casum moraliter impossibilem, uti Buburius asseverarat; consequenter revera dari peccatum, quod ita sit philosophicum, ut non sit simul theologicum. Hinc dilemmate in adversarios insurgit: Adulteria ab Americanis, antequam Christiani ad eos delati fuerant, actu & reipsa patrata, aut fuerunt peccata theologica, aut mere philosophica, aut actiones plane non peccaminosæ. Prius asserere non licere ait Jesuitis, quia Americanorum actio non fuerit *libera* sive voluntaria *transgressio legis* a vero Deo latæ, utpote de quo ante suam conversionem nullam ideam habuerint: neque tamen etiam posterius; constare enim ex iis, qui *Antillarum* descriptionem ediderunt, quod barbarus quidam uxorem suam adulteram occiderit, & cum indicasset socero, sese infidelitatem uxoris puniviſſe, hoc responsi tulerit: *Recte feciſti; est autem mihi filia alia pulcrior; hanc, si vis, nuptum tibi collocabo:* unde liqueat, Gentiles agnoscere, adulterium, si non, quam ignorant, *legi Dei revelatæ, saltem honestati naturali* adversari, adeoque peccaminosam & illicitam actionem esse. Concludit ergo Arnaldus, non posse non Jesuitas medium arripere, ac ejuscemodi adulteræ gentilis actionem habere pro *peccato* mere *philosophico*, h. e. actione, quæ voluntarie fit ab eo, qui quidem eam legi divinæ contrariam esse ignorat, naturaliter autem inhonestam esse satis novit ac persuasus est.

Provocat dein ad alios Jesuitas magni nominis, cumprimis autem *Antonium Terillum* Anglum, Professorem Theologum in collegio Anglicano Leodiensi, qui *Regulam morum* volumine magno conscripsit ac opposuit libro *de recta doctrina morum*, quo Jesuita Hispanus *Eliçaldus*, sub anagrammate *Antonii Celladei*, A. 1670. *probabiliſmum* fratrum suorum convellere ac refutare nisus fuerat. Terillus quidem immortuus est editioni; huic tamen Provincialis Anglicanus, & quatuor Theologi approbatores obstetricantes manus adhibuerunt. ART. IV. p. 42. p. 44.

Ex hoc igitur quatuor propositiones seligit *Arnaldus*. Prima est: *Fatemur cum S. Thoma ignorantiam sæpe esse voluntariam, ideoque*

etiam imputabilem: ſed eam NON ALITER voluntariam eſſe admittimus, quam ſi antecedenter aliqua de illius vitatione OBLIGATIO menti occurrerit, per cujus OBLIGATIONIS contemptum vel neglectum ignorantia culpabiliter incurritur. Notari heic cupit Arnaldus, Jeſuitam non ſuo tantum, ſed totius Societatis nomine loqui, verbis *Fatemur, Admittimus*; & ad ſolum *contemptum* vel *neglectum* debiti probe noti (vocibus *Non Aliter*) reſtringere ignorantiam culpabilem; unde ſequatur, quod quisquis nunquam actu cogitavit teneri ſe, ut id, quod facere debet, non ignoret, id invincibiliter ac involuntarie, adeoq; impune, ignoret. Contrarium deinde ex *Thoma Aquinate*, verbis *Contenſonii*, probat, ut pateat, fruſtra Jeſuitas gloriari, ſe Thomam hac in parte ſequi.

Altera Terilli propoſitio eſt: *Fieri poteſt, ut homo diu verſetur in actuali hac negligentia, quia ſemper videt ſe obligari ad aliqua ſcienda, quæ tamen continuo negligit ſcire, quæque ſcire poſſet, ſi diligentiam adhiberet. Fieri etiam poteſt, ut olim potuerit, nunc autem non poſſit ignorantiam vitare. Sæpe accidit, ut continuatio ignorantiæ æque ſit voluntaria ac ejus initium. Fieri tamen etiam poteſt, ut ignorantia, quæ prius voluntaria fuit, involuntaria fiat, ſi nempe ignorans neminem habeat, qui eum doceat.* Hinc arguit Arnaldus, quod juxta Jeſuitarum placita, involuntaria & invincibilis fiat ignorantia illius, qui nocte dieque cogitat, qua ratione cuticulam molliter curet genioque indulgeat, quive inter eos ſolum vivit, qui quicquid Chriſtiani ſanctum habent, ſatyricis ſalibus perfricant, atque ceu mera hominum cerebroſorum inventa exſibilant. Hoc enim modo omnem religionis ſenſum in eo ſenſim extingui, ut obligatio menti ejus non amplius occurrat, ideoque ſine actuali contemptu neglectuve poſitivo obligationis illius ſuæ, actiones Legi divinæ in ſe, (ut ut non ex intentione peccatoris expreſſa,) contrarias patret, quodque hinc collectu facile eſt, non peccet theologice, ſed tantum *philoſophice*, quia inter peccandum non legis divinæ, ſed ad ſummum tantummodo honeſtatis naturalis meminit.

p. 55. 56. Propoſitio *Terilli* tertia ita enunciatur: *Voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato proprie & ratione ſui imputabili, quando nulla actualis advertentia, (nec ſpecialis, nec confuſa,) malitiæ moralis vel periculi præceſſit, vel ſaltem dubitatio aliqua, vel ſcrupulus.*

p. 58. Notanter dicit: *proprie & ratione ſui imputabili*, idque porro diſtincte explicat,

explicat, asserendo, quod peccatū ex mera inadvertentia non *per se & proprie* sit peccatum, sed quod ei tantum applicetur & imputetur reatus peccaminosæ actionis præcedentis, per quam in ejusmodi inadvertentiam homo prolapsus fuerat. Hæc cum attulisset Arnaldus, monstrat, quomodo ea ratione excusentur omnia facinora prava Gentilium, Epicuræorum, Atheorumve, ac si *in se* non sint peccata, sed tantum *in caussa sua*, inadvertentia nempe & negligentia addiscendi inque memoriam revocandi obligationem suam; adeoque non puniri queant, quatenus legi divinæ sunt contraria, sed quatenus reatus causæ eorum ipsis simul applicatur & imputatur. Putat idcirco probasse se hoc modo, quod probare debebat, nempe quod juxta Jesuitarum hypotheses peccata philosophica non sint meræ imaginariæ suppositiones & casus moraliter impossibiles, sed nimis crebro inter homines accidere soliti. Unde serio cohortatur eos, ut si hæresi de peccato philosophico a Papa damnatæ bona fide repudium remisisse videri velint, propositiones illas omnes animitus ejurent atque condemnent. De Quinta Denuntiatione proximo mense dicemus.

THOMÆ GODVVINI MOSES ET AARON.

Ultrajecti, sumptibus Balth. Lobé, 1690, in 8. plag. 43.

NOtissimus est in republica literaria *Thomas Godvinus*, Somersetensis Anglus, A. M. Scholæ Abendonensis in agro Bercherensi ludimagister, deinde Theologiæ Doctor & Professor Oxonienſis, tandem ecclesiæ Brightvvellensis Rector, d. 20. Martii A. C. 1642. ætatis LV. fato suo functus; quod ante nos memoriæ prodidit Vir clarissimus in *Diario biographico*, indiculumque operum adjecit, justo forsan auctiorem. Num enim *libri IV. Antiquitatum Romanarum* ab *Anthologia Historiæ Romanæ* revera distinguendi veniant, ut ei videtur, nobis non constat, quibus illi modo, (non item hæc,) innotuerunt. Quod autem *libros VI. de civilibus & ecclesiasticis ritibus in usu apud Hebræos* aliud esse putavit opus ab *Antiquitatibus Hebraicis & Græcis, sub titulo: Moses & Aaron*, diligentissimo Viro fraudi fuerunt memoriæ minus accuratæ. Namque *sex* illis *libris* absolvuntur *Moses & Aaron, seu civiles & ecclesiastici ritus antiquorum Hebræorum, tam quos illi nulli genti debent, quam quos iidem ab Ethnicis & hi ab Hebræis per*

καινοζηλίαν ἀσείνεραν, tertium nunc editi. Et primus quidem liber, *de personis* inscriptus, distincte agit de forma reip. Judaicæ usque ad Christum, de publicanis, de proselytis, de Regibus, de Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis, Nethinæis, de Prophetis, de titulo Rabbi, de Naziræis & Rechabitis, de Assidæis, Pharisæis, Sadducæis, Essenis, Gaulonitis & Herodianis. Liber II. *de locis*, templum, synagogas, scholas, proseuchas, portas, lucos, excelsa, asyla conspicienda sistit. Succedit tertius *de diebus & temporibus*, ac sigillatim de diebus, horis, septimanis & annis, de festis & conviviis, de sabbato, de festis paschatos, pentecostes, tabernaculorum, buccinarum, noviluniorum, expiationum, de annis sabbatico & jubilæo, de festo Purim encæniorumque. Libri quarti argumentum est *idololatria*. Enarrantur heic singula idolorum & divinationum, de quibus in S. literis memoratur quidquam, genera. Quintus de *consistoriis*, pœnisque ibi in reos decerni solitis, tractat. Ultimo *de ritibus mixtis* sermo instituitur, de circumcisione nimirum, de primitiis & primogenitis, de decimis, de matrimonio, sepultura, jurejurando, modo scribendi, Masorethis, metationibus & castris Israelitarum, mensuris atque monetis.

Non negandum est, libellum methodo hac facili, succinctaque sua brevitate juventuti antiquitatum sacrarum studiosæ gratissimum esse debere; præsertim, ex quo *Joh. Henricus Reizius*, V.D.M. singulis fere paginis subjecit notas haud pœnitendas, ac e philologis Godvvino recentioribus, *Coccejo* cumprimis, *Lightfooto*, *Altingio*, *Burmanno*, *Wagenseilio*, aliisque excerptas. Præfiguntur editioni huic *Hermanni Witsii* præfatio & dissertationes duæ *de Theocratia* Israelitarum & *de Rechabitis*, non indignæ auctore *Ægyptiacorum* ac *exercitationum in symbolum Apostolorum*, de quibus annis 1684. p. 213. & 1682. p. 199. prolixius verba fecimus.

RELATION DES REVOLUTIONS, ARrivées à Siam, dans l'année 1688.

Hoc est,

Relatio de mutationibus, quæ in regno Siam anno 1688 contigere.

Amstelo-

Digitized by Google

Amſtelodami, anno 1691, in 12. Conſtat plagulis 3.

QUam ſecundis ſuſcepta auſpiciis videri poterant hodierni Gallorum Monarchæ negotia, miſſis ad Siami regem, indeque rurſus acceptis legationibus non ita pridem geſta; quorum non ſemel in *Actis proximorum annorum* meminimus: tam luctuoſa eadem cataſtrophe abrupta brevi concidiſſe, omnemque grandium illorum eventuum, qui inde ſperabantur, expectationem ſubito fefelliſſe, e præſenti relatione cognoſcimus. Cui tanto major fides debetur, quanto rerum expoſitarum exactior cognitio penes autorem eſt, qui iisdem ipſe interfuit, quam qui fando ſolum aut vagis rumoribus accepta refert. Eſt is *Actorum anno 1689 p. 481.* memoratus *Fargeſius*, dux copiarum Gallicarum, & caſtri *Bankok* præfectus. Non ingratam vero operam B. L. nos præſtituros confidimus, ſi memorabilem hanc ſtatus regni *Siamici* converſionem, ejusque momenta, tametſi ex parvo libello, paulo enarremus diligentius.

A principio ſtatim non inficiatur *Autor*, negotiorum ſuorum rationes fidentius ſubduxiſſe *Gallos*, ampliusque, ac par erat, de favore Principis, quem invaletudo quædam lethalis ad tumulum jam ſenſim deducebat; de ſucceſſoris regii, qui incertiſſimus erat, erga ſe voluntate; de dubia miniſtri *Conſtantii* fortuna, cujus ea non fuerit autoritas, quæ credebatur; de indolis bonitate, affectuque *Siamenſis* populi, quem odium & furor in exitium *Gallorum* mox armaverit, ſibi promiſiſſe. Deſcribit deinde ſtatum regiæ domus & officiorum, qualis ſe in regnum adventante fuerit. Commendat *regem* a magnitudine & vigore animi, ac in exteros propenſione; notat vero ejusdem erga populares ſuos rigorem, ex quo factum, ut plus metus, quam amoris ſibi apud ſuos conciliaverit: cæterum, utut quinquaginta quatuor annis non majorem, certo conflictatum eſſe morbo, cui ipſum brevi ſuccubiturum non obſcuris indiciis deprehendi potuerit.

Proles regi *maſcula* nulla; unde ſucceſſionis jus ſecundum conſuetudinem regni, ad regis *fratres*, quorum duo erant, ſpectabat. Horum *major natu* membris captus jus omne *fratri minori* conceſſurus videbatur: hic vero mutum ſe hactenus ſimulaverat, cavendis ſcilicet ſuſpicionibus, quarum primam quamque vitam ſuam in diſcrimen apud regem conjecturam timebat, utrique fratrum parum faventem,

ventem, eosque procul a negotiis regni habentem. Desponsa tamen secreto juniori huic tum ferebatur, sed inconstanti rumore, *unica regis filia*, viginti octo circiter annos nata, supercilii ingentis, & morum ac superstitionis avitæ retinentissima; quæ tum ex aula se proripuerat, ob offensam a Parente acceptam, cujus autorem *Constantium* credebat, eaque propter odio eundem prosequebatur. Has vero necessitudines solida apud regem gratia longe anteibat *filius* ipsius adoptivus, *Prapieus*, successor Principis, si per eundem staret, procul dubio futurus: sed hunc natalium obscuritas factione aliqua invalescere non sinebat, populi & officialium regni (*Mandarinorum*) affectu in fratres regios unice propendente.

Ex cæteris *aulæ obsequiis* unus *Percheratchas*, sive *Pitrachas*, magni quid primo statim conspectu portendere, supraque reliquos eminere visus est *Autori* nostro. Præterquam enim quod generis prærogativa eos antecellebat, (ex stirpe scilicet regia oriundum, quam regis parens olim throno dejecerat, fama ferebat;) ostentato insigni pro superstitione gentis suæ zelo, *Talaponum* universorum, quorum summa apud Siamenses existimatio, favorem consecutus erat; animum præterea gerebat, erga gentem suam sincerrime affectum, odii erga peregrinos pleniſſimum. Cæterum sensa sua & consilia premere apprime gnarus, amoliendæ omni suspicioni unum præ se ferebat vitæ privatæ desiderium; unde & ampliſſimas, quas rex ipsi filioque ejus subinde detulerat, dignitates constanter recusavit. Quod tamen adeo non detraxit eximiæ qua pollebat autoritati, ut inter præcipuos consilii regii haberetur, multoque intimioris quam, *Constantius*, esset admissionis: quem ex adverso Galli longe potentissimum credebant, quique idem ipsis persuadere contendens, cæterorum existimationi omni studio derogabat, ut sua unius fiducia & auspiciis quodcunque erat negotiorum gereretur.

Nec exigua quidem erat hujus *Constantii* apud regem gratia, qui tractandis exterorum causis hunc unum ministrum idoneum putabat, ob exactam, qua instructum se profitebatur, rerum aularumque Europæarum notitiam: eum tamen complures aulici antecedebant, & dignitate & libero ad Principem accessu, qui Constantio, nisi comparere jusso, non patebat. Hunc *Autor* ingenii vividi & capacis, aliisq; poſticis virtutibus præditum fuisse testatur; candoris tamen & integritatis

in eo

in eo defectum notat ſibi deprehenſum, præter ambitionem immodicam, & ſummum vindictæ ſtudium in eos exercendæ, a quibus ſe contemtim habitum opinabatur; ob quæ odium univerſi populi pluriumque exterorum in ſe concitaverit.

Quantum ad *Gallos* anno 1687 claſſe advectos: ex iis *Fargeſius Bankoki* ducentos habebat præſidiarios; *Bruanus Merguium* cum tribus cohortibus tenebat. De *Fargeſianis* tamen quadraginta circiter regis Siamici auſpiciis maritima expeditione piratas perſequebantur: cætera manus malefidas *Bankoki* munitiones tuebatur, vallo propugnaculisque nondum undiquaque cinctas, & pro tantillo defendentium numero nimium ſpatioſas.

Hæc regiæ facies erat aulæque *Siamenſis*, cum anni 1688 menſe Martio, rege gravius decumbere incipiente, *Prapieus* rebus ſuis incumbens clientelas parare ſibi occepit; *Pitrachas* vero, adornatis pridem conſiliis ſuis, ope *Mandarinorum*, cenſui populi præfectorum, quantam potuit multitudinem prope *Louvoum*, (ubi rex ægre degebat,) cogere, inque delubris vicinis poſitam tenere. Nec difficile ei ſubditorum quemque in partes ſuas trahere: occultato enim conſilio ſuo, nihil in animo ſibi cauſabatur, quam vitæ *Talaponum* ſolitariæ ſe mancipare; ante tamen totis viribus eo adniti, ut Principes fratres, quibus exitium a *Prapieo* & *Conſtantio* paratum ſciret, in ſolium ipſis debitum collocaret. Conciliandis autem animis per univerſum regnum rumorem occulte ſpargi curabat, accitos nuper *Gallos*, extirpandæ domui regiæ, religioni, moribusque avitis, evehendisque *Prapieo* & *Conſtantio*: quibus technis primores regni non minus ac promiſcuam plebem, quin ipſos etiam regni hæredes facile ſibi adſcivit, cauſam ſuam ab ipſo promoveri ratos, & *Prapieum* cum *Conſtantio* capitaliter exoſos.

At *Conſtantius*, quem pleraque horum latere non poterant, inſidias, utcunque ipſi blandientis æmuli declinaturus, medio Aprilis, regis nomine *Fargeſium* cum potiori parte copiarum *Louvoum* advocat. *Fargeſius* accepto mandato cum 70 circiter militibus eo movens, *Siami* (regiæ regni, præter quam via facienda erat) portas offendit clauſas, & tanquam imminente hoſte, omnia tumultus plena: ab amicis deinde certior redditur, publica fama regem fato functum perhiberi; medio *Louvoum* inter & *Siamum* itinere armis omnia

compleri; agitari consilia de *Constantio* in vincula conjiciendo; missamque amplam militum manum invadendo *Bankoko*, & Gallis ibidem internecione delendis. Hæc ut percepit *Fargesius*, absque mora *Constantio* perscripsit: hortatus eundem, ut ad se, prope *Siamum* tantisper subsistiturum, quamprimum divertens, suam suorumque operam & fidem legitimis regni hæredibus offerret, *Siami* tunc degentibus; dilueretque hoc ipso suspiciones, quibus in præsens onerabantur. Sed *Constantius*, sive non intellecta magnitudine periculi, seu intercluſa discedendi opportunitate, seu omnino *Prapico* factione junctus, consilium non amplexus est. *Fargesius* cum suis *Bankokum* recessit.

Intellecto *Fargesii* regressu, *Pitrachas*, qui 30000 manu succinctus regem regiamque *Louvoum* in potestate jam habebat, omni artificio contendit Principes fratres & filiam regis *Louvoum* pertrahere, ut solidum sibi arbitrium esset de illis statuendi, nec Gallis integrum socias manus iisdem jungere. Quanquam vero incompertum Principibus esset, quid rerum *Louvoi* tum temporis ageretur, iique a *Prapici* & *Constantii* machinationibus multum sibi metuerent; mallentque adeo *Siami* regium occupare palatium, ibidemque captis regni habenis fidelitatis juramentum ab accitis *Mandarinis* exigere: evicit tamen pertinax *Pitrachæ*, quem suis partibus sincere addictum, nec ambitu aliquo successionis regiæ negotiis implicari credebant, solicitatio, speciosis subnixa rationibus, ut cum filia regis minor natu Princeps *Louvoum* concederet, quos ille cultu regio & prolixa subjectionis simulatione excepit.

Hæc veluti scenæ præludia insecuta mox est cædes *Prapici* & *Constantii*: quorum prior funestum rerum suarum exitum, si regii fratres imperio potirentur, præsagiens, præsidio suo & capessendis regni auspiciis militum copias cogere armisque experiri constituit. Sed molitiones istæ in minima intento *Pitrachæ* facile patuere. Occupandum ergo hostem adhuc invalidum ratus, e regis cubiculo, in quo ægrotanti perdius atque pernox ministrabat, infidiose detractum *Prapicum*, nihil preces moribundi regis pro eo intercedentis moratus, extemplo jubet obtruncari. *Constantium* deinde in aulam, tanquam ex mandato regis, accersitum adorsus, perduellionis & peculatus acerbe insimulat; direptum catenis onerat, arctissimeque custoditum,

quæstio-

quæſtionibus ſemel iterumque habitis, tormentis ſubjicit: in quibus conſpirationem cum *Prapico* ærariique regii expilationem, ut ferebatur, confeſſus, poſt in fruſta comminutus eſt. Secundum hæc in domum, familiam, neceſſarios & amicos *Conſtantii* varie ſævitum: direptaille, uxore conſanguineisque per varia tormenta crudeliſſime excruciatis, & *Mandarinis* Conſtantio junctis in vincula miſſis. Secundis his rerum primordiis elato *Pitracha*, præcipuum de evertendis *Gallis* conſilium, quibus ſuperſtitibus nunquam tranquillum imperii ſtatum futurum, univerſo populo Principibusque perſuadebat. His ut tanto rectius ſecuriusque imponeret, a ſolicitando Principe majore natu, quem hactenus variis prætextibus inſtantiſſime *Siamo* exciverat, ſponte deſtitit; & ne ſuſpicioni, quam Principibus importuna illa flagitatione moverat, porro locus eſſet, præſente altero Principe Mandarinorumque præcipuis, coram idolo ſolenni ſacramento fidem & obſequium Principibus ſpopondit. Sic conciliatis Principum animis, nullum *Pitracha* impedimentum, perficiendis impigre deſtinatis ſuis. Longum foret ſigillatim explicare, quibus artibus incautos, ut putabat, *Gallos* fallaciis ſuis obnoxios reddere & in retia ipſis tenſa pertrahere laboraverit, tanto minori deinde negotio opprimendos: quæ eo tandem omnes vergebant, ut *Fargeſium*, prætento regis imperio, ſpecioſis rationibus ampliſſimisque promiſſis ad ſe pellectum, in poteſtatem ſuam redigeret.

Fargeſius diſcrimine, quod imminebat, probe perſpecto, mandatis obſequi conſtituit: honori regis ſui ſibique conſultius ratus, fidei ſimulatione deceptum peſſundari, quam ingratiis expugnari præfectum loci, commeatu, viribus, munitione aliisque belli neceſſariis fere deſtitutum. Commendato ergo caſtri præſidio *Verdeſalio*, *Lovoum* profectus a *Pitracha* honorifice quidem excipitur, at perplexis ſubinde quæſtionibus tentatur, quibus expedire ſe vix potuit. Summa poſtulatorum erat, ut evocatis *Bankoko* præſidiariis, *Bruano* negotium daret ſuos conjungendi cum *Fargeſianis:* conſtitutum enim eſſe regi, *Gallorum* opera in bello adverſus vicinos, quo diſtineri tum fingebatur, uti, univerſisque copiis ſuis præficere *Fargeſium*, bellicarum virtutum & fortitudinis laude ſibi commendatiſſimum. Quodque *Bruanum* attinebat, literarum, quas huic ſcribere *Fargeſius* poſcebatur, exemplum lingua *Siamenſi* conſcriptum *Pitrachae* offerebat.

At hunc de diversa hujus *Gallicaque* linguæ indole nihil suspicatum, sua ipsius fraude delusit *Fargesius*, translatis in Gallicum idioma literis, nihil immutato tenore ordineque vocum formulæ præscriptæ: Quæ translatio uti, fatente *Fargesio*, ridicula ineptissimique contextus fuit, ita clarissimum *Bruano* præbuit indicium, quo loco *Fargesii* res essent constitutæ, & a cujus arbitratu tam lubricum penderet negotium. Quantum porro ad milites *Bankoki* relictos, nullum absenti sibi in eos, more gentis suæ, imperium esse asserebat; relicto ibidem legato, qui, dum abesset ipse, pleno jure præsidiariis moderaretur. Dimissus ergo, ut cum milite suo quamprimum rediret, obsidum veluti loco duobus filiis relictis, in quos animadversurus erat *Pitrachas*, si petitis obsecundare parens negligeret.

At *Fargesius* propere domum reversus, totius causæ summam & momenta præfectis militum protinus exposuit. Qui intellectis injuriis, quibus Galli regni incolæ, nuper affecti essent (in vincula enim, ipso *Fargesii* filio non excepto, conjecti iniquis modis habebantur) nec meliora sibi fata, si *Pitrachas* obtineret, instare conjicientes, extrema omnia subire, quam barbarorum se permittere libidini, communi sententia decrevere.

Ad defensionem ergo quantocyus se comparantes, præfixis fudibus dispositisque tormentis, loca hostium incursibus maxime obnoxia firmaverunt; munitiunculam vero oppositi fluminis *Menan* lateri adstructam, quam tueri nequibant, diruto, quantum fieri potuit, vallo, ruptisque pulvere pyrio machinis bellicis aut obturatis, exarmavere. Hac tamen protinus occupata, excitatis super ea aggeribus, Siamenses obsidione cingere Gallos cœperunt: qui facta eruptione nequicquam hostes loco pellere conati, feliciori deinceps successu, displosis continue tormentis, obsidentium opera, plurimis eorum occisis, disturbavere; ab iisdem vicissim missilibus globis & bolidibus igniferis non intermisso impetu oppugnati. Diurnum hunc ignis & plumbi grandinem excepere noctu creberrimi assultus, distrahendis enervandisque obsessis ficti; quos præterea labores nunquam intermissi, commeatus inopia, & frequentes largissimique imbres, oculorum usum vel ad pedis distantiam subinde intercipientes, supra modum delassabant. Tantis difficultatibus conflictantes Galli, & rerum, quæ foris gerebantur, prorsus ignari, cymbam decem militibus instruunt,

Digitized by Google

unt, periculum facturis, si forte secundo flumine delati obviam fieri possent commilitonibus, quos contra piratas regiis auspiciis missos supra memoravimus, eosque in suppetias secum reducere. Sed vix extra conspectum præsidii provectos navigia *Siamensium* frequentia circumsistunt, impetuque facto Præfectum multitudine obrutum cogunt, se suosque, cum irruentium hostium non exiguo numero, succensa cymba in altum evibrare, non sine ingenti superstitum consternatione, extremam Gallorum insolitamque pertinaciam obstupescentium.

Pitrachæ interim Fargesius per literas nunciat, suos, rumore publico de interneciono in se decreta perculsos, & popularium violatorum exemplo cautos, profectionem detrectare; facturos vero, ut quam carissime ipsorum vita iis constet, si quos super hoc pignore secum experiri lubido aliqua incessat: promtissimos alioqui securitate pacta amice decedere, & navigiis acceptis patriam repetere. Hoc intellecto *Pitrachæ* atrocibus minis *Fargesii* constantiam expugnare non semel conatus, posteaquam nec Christiani nominis per universum regnum excidio, nec obsidum filiorum supplicio intentatis, quicquam se proficere animadvertit, ad mitiora animum inclinare cœpit consilia. Ab una enim parte Gallorum obstinatione, ab altera ancipiti armorum eventu sibi ob oculos positis, ne forte clade aliqua accepta *Siamensium* furor adversum *Gallos* concitatus, in se autorem converteretur, non vano augurio metuebat: tutiusque omnino habebat, cæde Principum, quorum alterum officii specie in custodia tenebat, alterum varia fraude amicis fidorumque hominum præsidio spoliaverat, quam Gallorum subversione in thronum regium eniti.

Coacto itaque procerum regni concilio, de Principibus gravissime conquestus, pro tot tantisque meritis insidias ab ipsis vitæ suæ strui, tanquam rem certissime compertam, asseverabat, simul, quid facto opus esset percontabatur: nec difficulter ab universis, sive potentiam *Pitrachæ* reformidantibus, sive sponte partes ejus amplexis, obtinuit, ut mortis sententiam in Principes ingratitudinis damnatos pronunciarent. Nec mora, submissis qui alterum Principem Siami comprehenderent, raptos ambos in delubrum prope *Louvoum* deportari, supplicioque extremo, quod in regii sanguinis Principes more gentis

decernitur, affici, hoc est saccis coccineis inclusos, fustibusque sandalinis cæsos necari curavit.

Sublatos ita Principes, ipse Rex, morbo solutus, postridie secutus est. *Pitrachat* vero jura regia jam non obscure usurpans, præcipuis regni muneribus clientes admovit, Mandarinos, quorum fidelem operam expertus fuerat, altius evexit, vinculisque hactenus constrictos solvit, servitiis etiam promiscuæ multitudini remissis, congiarioque eidem præbito: moderationis non minus quam magnificentiæ laude utique captata. In regiam porro filiam nihil durius statuit, interfecti sponsi injuriam connubiali fœdere cum ipsa ineundo, (cujus quidem solennia excedente *Fargesio* nondum celebrata erant,) non iniqua ratione expiaturus. Rebus ita ex voto partim perfectis, partim dispositis, nihil prius *Pitrachæ* visum, quam ut *Gallos* æquis conditionibus placatos, cum pace e regno dimitteret. Placuit vero negotium a liberatione filiorum *Fargesii* auspicari, quos ad se vocatos blande allocutus, excusata parentis obstinatione, inque milites ejus rejecta culpa, velut in tesseram amicitiæ *Bankokum* ultro remisit, ingenti applausu & congratulatione ibidem exceptos. Cessatum mox utrinque aliquantum ab hostilitatibus, variis hinc inde pacis conditionibus propositis; marcente sensim, ipso temporis tractu, *Siamensium* furore, qui primo sub impetu, ad imbellem usque sexum tanquam serpente, contagio, processerat.

Appellunt interim *Bankokum* binæ naves, in piratas nuper emissæ, exponuntque *Gallos* classiarios; advolant & *Louvoo* præfecti *Gallorum* libertati redditi, aliique ejus gentis, detinentium manibus furtim elapsi: commemoratisque prolixe adversis, quibus toto passim regno per hos motus expositi aut jactabantur aut succumbebant Christiani; & facto *Bruami*, qui cum suis in castro *Mergui* obsessus, aquæ inopia superincumbentibus hostium aggeribus compulsus, via per medios hostes vi facta, commodumque intercepto navigio regio fuga sibi suisque consuluerat; solicitudinem intendunt *Fargesii*, ancipiti instantium expectatione suspensi. Nec enim quieta obsessis tempora erant, qualicunque hac induciarum specie; vario eoque crebro rumore, simulate secum agi, ut nec opinantes subita fraude opprimantur, non leviter turbatis: accedentibus præcipue quotidianis perfidiæ *Siamensium* experimentis, pro sua libidine pacta conventa fingentium & re-

& refingentium. Dum autem difficultatibus iſtis *Galli* exercentur, confectum prope negotium totum pene irritum reddidit *Conſtantii* vidua, quæ captandæ fugæ occaſionem nacta, cuſtodes ſuos fefellerat, & *Bankokum* ſe receperat. Indigniſſime tulit hoc *Pitrachas*, & ni protinus ea dederetur, nullam compoſitionis ſpem ſuperfore interminabatur. Verebatur enim, ne illa regno digreſſa ſpes ſibi intercideret recuperandæ ingentis pecuniæ, quam *Conſtantium* clam evexiſſe uxore conſcia opinabatur: & jam *Fargeſio* de ſalute miſeræ anxio, ideoque tergiverſante, omnia ad vim denuo ſpectabant, bellumque crudelius exarſurum videbatur, cum *Fargeſius* deditioni annuens, interpoſita tamen novi regis fide impunitatem libertatemque illi, familiæ ejus & neceſſariis pactus, concitam tempeſtatem declinavit.

Tandem ergo poſt abrupta ſemel iterumque pacis negotia, ſequentibus conditionibus inter diſſidentes convenit: *Galli*, nullo munitionibus loci damno illato, militari pompa cum armis & impedimentis excedant; hos tribus navigiis præbitis, commeatu cæterisque neceſſariis juvent *Siamenſes*, duobus Mandarinis obſidum loco adjunctis, qui abeuntes ad fines usque regni comitentur.

Diſceſſere *Galli* feſto mortualium, altero quam advenere anno. Exterum *Autor* pene fidem ſuperare contendit, labores a *Siamenſibus* inſumtos excitandis tam multiplicibus operibus caſtrenſibus, aggeribus, munitionibusque, quibus vel *Gallos* circumcingere, vel ſuppetias adverſo flumine venturas arcere ſtuduerunt: non diſſimulat tamen, populum artium harum non perinde gnarum, ab hoſpitibus, *Anglis*, *Batavis*, *Luſitanis* ſtrenue adjutum; quibus ſingulis ſuæ in promovenda obſidione vices fuerint & munia. Recenſitos autem hoſce ſuos ſuorumque caſus illuſtri ſibi documento eſſe fatetur, ne in deſperatiſſimis quidem malis, quibusque par nullum remedium videatur, omnem ſpem ab afflictis unquam abjici, ſed ſalutarem a tempore medicinam expectari oportere.

HISTOIRE DE L' ETABLISSEMENT des Francois Refugiez dans les Etats de S. A. E. de Brandebourg.

id eſt,

Hiſtoria

Hiſtoria receptionis Gallorum exulum in ditionem *Sereniſſimi ELECTORIS BRANDEBURGICI.*

Berolini, apud Robertum Rogerum, 1690. in 8. plag. 26.

DUm avide expectamus majora opera Virorum nobiliſſimorum, *Samuelis Pufendorfii* & *Johannis Beſſeri*, quorum is prorſa Latina, hic vorſa Germanica res geſtas, quibus *FRIDERICUS WILHELMUS, Elector*, dum viveret, *Brandeburgicus*, MAGNI cognomen ex merito obtinuit, a Sereniſſimo hujus Succeſſore, FRIDERICO III, utpote non minus pio tanti Genitoris filio, quam bono Patriæ Patre, juſſus eſt; offertur nobis libellus præſens, quo non tota quidem vita Heroïs illius inclyti enarratur, una tamen illius actio, quæ inter cæteras quam maxime eminet, & amplisſimam ſcribendi materiam Duumviris ſupra laudatis ſuppeditabit, tanto accuratius memoriæ ſeræ poſteritatis commendatur. Eſt ea benigniſſima receptio Gallorum, qui patriam & bona religioni reformatæ poſthabuerunt, fugaque elapſi novam patriam in Electoratu Brandeburgico repererunt, cum, ut eſt in veteri proverbio, *patria ſit, ubicunque bene eſt.* Felicia iſta fata ac halcyonia exulum quondam miſerorum *Car. Ancillonius*, qui utramque fortunam cum civibus illis ſuis communem habuit, communi quaſi nomine in hoc quadripartito panegyrico meritiſſimis laudibus efferre ſategit. Diſtincte igitur memorat, quanta beneficia optimus Princeps contulerit partim in literatos omne genus, partim in militarem vitam amplexos, partim in mercatores, artifices que, aut ruſticos, partim deniq; in omnes, quotquot nec profeſſione aliqua ſingulari ab aliis diſtingui queunt, nec aliquid bonorum ſecum e Galliis adſportarunt, adeoque, quicquid poſſident, ſoli liberalitati Electoris debent. Longum foret, ire per ſingulos. Sufficiet lectorem harum rerum cupidum de editione libelli monuiſſe, in quo munificentiæ vere regiæ plura, quam putabit, exempla admirabundus reperiet. Nos, miſſis his ob ingentem copiam, memorabilia alia enotabimus, quæ nondum *Novellis publicis* celebrata meminimus. Inter colonias Gallico-Brandeburgenſes, una quoque Regiomontum in Pruſſia deducta eſt, ubi complures Galli, ſed *Romano-Catholici*, jampridem jus civitatis obtinuerant. Decem fere annis, antequam in Reformatos Gallicanos perſe-

perſecutio decerneretur, eccleſia reformata Gallica Berolini, ſub duorum Miniſtrorum verbi moderamine, coaluerat, *diſciplina ceremoniisque* uſa *iisdem*, quibus illic loci utuntur *Germani*. Anno autem 1685, cum ſeptem alii Concionatores exules eccleſiæ Gallicæ Berolinenſi adderentur, priores non minus quam hi haud alios ritus, indultu Electoris obſervare cœperunt, quam quales in Galliis obſervaverant. Inter ſummos Sereniſſimi Electoris Miniſtros, quibus Gallicarum coloniarum ſalus ac commoda curæ ſunt, *Danckelmanni* quo- p. 68.
que celebrantur, de quorum nobiliſſima gente notat Ancillonius, admiratione dignius eſſe, quod ſeptem ex ea uno patre nati, uni Principi omnes aut in aula propria, aut in exterorum aulis, ubi legationibus funguntur, ſerviant, quam quod fratres quinque ex illuſtri *Angenenſi* familia orti, ſuperioribus temporibus primarii Regis Galliarum miniſtri ac ad univerſos pene Europæ Principes legati fuerint. Singulis Jovis diebus Eruditi, quotquot voluerint, in ædibus illuſtriſſimi Viri, *Ezech. Spanhemii*, Berolini conveniunt, & de ſcriptis veterum æque ac modernorum ſermones inter ſe conferunt. Nos heic deſinimus, id p. 160.
ſolum addentes, noſtro judicio nihil poſſe reipublicæ literariæ gratius utiliusve accidere, quam ſi quis doctorum virorum, quibus tam beatis eſſe licet, ut colloquiis illis interſint, acta Societatis ſuæ evulgaret. Neque enim hujus *Directori* aliquid proletarium excidere poſſe videtur, nec credibile eſt, quemquam collegarum eo præſente aliquid proferre auſurum, quod non tanto judici omni ex parte ſeſe approbare poſſit.

KORT BONDIGE VERKLARING VAN de geſonde en ongeſonde Stand des Menſche, des ſelfs oorſaaken en Geneeſing.

id eſt:

Brevis Explanatio ſani & morbidi hominis ſtatus, utriusque cauſarum & hujus medelæ, Anatomiæ Corporis humani ac veræ Experientiæ ſuperſtructa: autore Gerardo Sermes, Med. D. Amſtel.

Amſtelodami, apud Wilhelmum de Jonge, 1690 in 8. Plag. 12.

ARtem Medicam, Hippocrati quondam longam salutatam, Autor hic breviſſime enucleaturus, tres ejusdem partes conſtituit: quarum duabus prioribus ſtatum hominis cum naturalem, tum præternaturalem ſive morboſum, & utriusque cauſſas, ultima vero medelam hujus ac remedia edocet. Statum naturalem ſive ſanum non ſolum quoad corpus ſive partes ſolidas a variis humoribus probe tenſas, qui ortum alimento in ventriculo primum diſſoluto debeant; ſed & quoad ipſam animam perpendit, hominem ſecundum utramque partem ſanum aſſerens, primo, ubi anima clariſſime & efficaciſſime corpus ſuum cognoſcat & regat; deinde, ubi vaſcula ſingula ſufficienter tenſa, bene locata & debite conformata exiſtant; ubi denique humores probe commixti ſint, ac convenienter per vaſcula ſibi proportionata moveantur. Quemadmodum vero homo generationis adminiculo propagatur, hinc in lucem editus a rebus non naturalibus vulgo dictis ſanus conſervatur: ita generationem a ſemine maſculino æque ac fœmineo ſive ovulo, ideam humanam jamjam continente, ſanitatis autem perpetuationem ab aere, cibo & potu, ſomno & vigiliis, motu & quiete, pathematis animi, veſtibus, medicamentis &c. tanquam cauſis dependere indigitat. Nec diſſimili ordine ſtatum morbidum & corporis & animæ, ejusque cauſas evolvit, ac quænam indicationes in medela tum corporis, tum animæ, tum cauſarum attendendæ veniant, una cum remediis reſolventibus, ſudorifera & diuretica comprehendentibus, emollientibus, ſomniferis, adſtringentibus, maturantibus, attrahentibus, veſicantibus, eſcharoticis, digeſtivis, ſarcoticis, abſtergentibus, epuloticis, ſternutatoriis, apophlegmatiſantibus, vomitoriis & purgantibus, ſuccincte ſuggerit.

HET MEDICINALE COLLEGIE OVER de Practyk der Medicinen &c.

hoc eſt:

Collegium Medicum Practicum, cauſas, ſigna & curationes præcipuorum internorum pariter atque nonnullorum externorum morborum comprehendens; una cum brevi deſcriptione Sceleti humani.

Autore L. S. M. D. & P.

Amſtelodami, apud Joh. ten Hoorn, 1690. in 8. Plag. 18.

Autor

Digitized by Google

Autor hic exactiorem Medicinæ theoriam ſupponens, magis de præſcribendis remediis, quam natura, cauſis & prognoſi morborum evolvendis deprehenditur ſolicitus, utpote de quibus integris LXXI capitibus non niſi parciſſime agit. Teſtimonium nobis præbeat Hæmoptyſis, Cap. 31. pertractata; hæc enim adeſſe innuitur, cum ſanguis e pulmonibus expuitur, ob glandulas exulceratas, quæ in pulmonum membranam ferantur, arteriarum oſcula quacunque de cauſa dilatata, vaſcula ſanguifera rupta, vel pravam quoque veſicularum pulmonalium conformationem &c. Eventum vero hujus morbi, ratione neceſſarii pulmonum uſus continui, dubium eſſe ac periculoſum, ac in peripneumoniam, empyema, hydropem pectoris, ſimilesque morbos omnino degenerare poſſe. Tandem curam abſolvi, ſi auxiliatrices ſymptomatis ferantur manus, & venæſectio ſemel iterumque, prout vires ægroti permittunt, adminiſtretur, ſimulque alimenta calida, omnia animi pathemata & Venus interdicantur. Et quamvis eàdem medicamina, quæ in narium hæmorrhagia propoſita fuerunt, hic quoque proficua commendentur, plura tamen alia ſuperadduntur tum interna, potiones videlicet ſive mixturæ, pulvis, conditum & linctus, tum externa, aceti ſcilicet roſarum libra dimidia cum opii Thebaici ſcrupulo ſemis vel granis duodecim mixta, & ſcroto nec non pudendis linteorum ope admovenda. Cæterum Collegio huic Practico brevis oſſium humanorum dilucidatio, ſeptem capitibus comprehenſa; Examen Chirurgicum Practicum, contuſiones & fiſſuras capitis, item pectoris & abdominis vulnera concernens; medicamentorum internorum æque ac externorum Catalogus; termini denique artis uſitati Latino ac Belgico idiomate annectuntur.

A SCHOLASTICAL HISTORY OF THE Primitive and General Uſe of Liturgies in the Chriſtian Church, by Th. Comber D. D. Precentor of York. ſive:

Thomæ Comberi, Theol. D. ac Præcentoris Eboracenſis, Hiſtoria Scholaſtica de primitivo ac generali uſu Liturgiarum in Eccleſia Chriſtiana.

Londini, apud Rob. Clavell, 1690. in 8. Plag. 41.

Digitized by Google

QUum notum ſit, quantis per Angliam diſſidiorum turbis occaſionem dederit factio eorum, qui varios eccleſiarum hujus regni ritus, ac ſpeciatim formulas Liturgicas faſtidiendo, puriorem ac primitivæ Eccleſiæ magis conſonam cultus formam affectant: hinc non parum ad conciliandam inter conterraneos ſuos unionem conferre ſe poſſe credidit Autor, ſi præter generalem Proteſtantium Eccleſiarum hac in re conſenſum, oſtenderet, cunctas objectiones, circa hoc negotium ab adverſa parte motas, infirmas ac nullius momenti eſſe. Præſertim vero ac tantum non unice directus hic Liber eſt adverſus poſthumum *M. Davidis Clarckſoni Diſcurſum de Liturgiis* non ita pridem, Anglico pariter idiomate, publicatum, ac tanto applauſu a ſectæ iſtius aſſeclis exceptum, ut etiam irrefutabilem paſſim jactare non dubitarint. Scilicet compoſuerat Clarkſonus duplex ſcriptum, alterum nempe adverſus Regimen Epiſcopale, alterum contra Liturgiam Angliæ contendens: quod utrumque licet ipſe, dum in vivis fuerat, ſuppreſſiſſet; mox tamen poſt ejus obitum, & parum quidem opportune pro præſentium temporum ſtatu, uti noſter judicat, in lucem emittere publicam, incertum cui editori placuerat. Et in poſteriori quidem tractatu (circa hunc enim tantum occupatus eſt noſter) Clarkſonus conatus fuerat, partim uſum precum extemporanearum commendare, & conceptis ac ſolennibus orationum formulis anteferre; partim vero oſtendere, Liturgias nunc vigentes non eſſe niſi recentem & corruptam cultus methodum; præſcriptaſque talismodi verborum conceptiones invaluiſſe durantibus ſeculis ignorantia & ſuperſtitione torpentibus; ac toleratas dein porro fuiſſe per ignaviam cleri ac decrementum veræ devotionis: cæterum ſtatas illas & conceptas formulas impedimento eſſe, quominus aut paſtores dona ſibi concredita debite exerceant, aut populus plenum fructum percipiat ex divinorum officiorum celebratione alioquin expectandum. Hæc omnia vero dum congeſtis magno numero Patrum ſcriptorumque eccleſiaſticorum teſtimoniis comprobare ſategerat, magnumque adeo ex eorum copia pondus cauſæ ſuæ addidiſſe plurimis fuerat viſus: Comberus antequam ad ipſius ſcripti refutationem ſe-met accingat, præmonet generatim, non eſſe cur quis numeroſo iſto allegationum cumulo capiatur: cum citationes iſtæ partim præter rem locis diverſis repetitæ compareant in dicto Diſcurſu; partim id

modo

Digitized by Google

modo probent, quod nemo inficietur, non autem illud, de quo quæſtio ſit; partim non ſatis fidæ ſint, ſed quandoque textum invertant ejusque ſenſum corrumpant; denique ob accumulationem promiſcuam & nulla cum temporum diſtinctione factam Lectori detinendo potius, quam inſtruendo inſerviant: quæ ſingula deinde in operis progreſſu pluribus deducit. In eo autem non modo confutare adverſarium ejusque hallucinationes oſtendere ſtatuit; ſed & ſimul, quo diſcurſum hunc ſuum magis fructuoſum redderet, quotquot licuit, teſtimonia de Liturgiis earumque antiquitate, origine & uſu colligere, ac ſingula exacto temporis ordine ſub diſtinctis Patrum nominibus diſponere; atque tum diſperſa fragmina, quæ iſte in contrarium allegarat, ad ſuum quodlibet locum reducere & ad ea reſpondere ſategit: unde confidit clariorem hanc & pleniorem Relationem fore de maturo ortu & uſu generali formularum Liturgicarum, quam quidem data hactenus fuerit ab ullo eorum, quotquot hac de materia ſcripſerint. Duabus vero partibus liber hic abſolvitur: quarum prior, quatuor prima Chriſtianiſmi ſecula percurrens alteri ab Autore præmiſſa ac ſeorſim fuerat edita: dum non ita expedite de reliquis ſeculis annotata in ordinem colligere potuerat, & tamen Vindicationis hujus publicationem maturandam duxerat, ob nimiam diſſentientium gloriationem, Clarkſoni argumentis invincibile robur paſſim tribuentium. Tametſi vero potiſſimus noſtri ſcopus ſit, antiquum Liturgiarum in Eccleſia Chriſtiana uſum deducere; utpote quod ad ſtabiliendam earum autoritatem jam ſufficiat: nihilominus, cum Clarkſonus non veritus fuiſſet ſcribere, formularum Liturgicarum patronos earum primordia nequaquam ad ſacram Scripturam referre audere, contentos ad praxin eccleſiaſticam hoc nomine provocaſſe: hinc Autor non abs re fore judicavit, ſi illarum veſtigia in operis ſui frontiſpicio ex ipſo etiam Sacro Codice allegaret. Tametſi vero a Fagio aliisque huc referatur textus *Gen. 4. v. 26.* ubi fertur, Enoſchi tempore cœptum eſſe invocari nomen Jehovæ, quod de ſolenni liturgia exponunt: tamen cum alii verba iſta ſecus intellecta velint, mavult Autor, probaturus populum Dei mox ab antiquiſſimis ſeculis generaliter in cultu ſacro formulas precum laudumque ſtatas adhibuiſſe, primum hujus rei exemplum in epinicio illo feſtivo Iſraelitarum *Exod. 15. v. 1. & 21.* deſcripto quærere; ubi nempe manife-

ſtum eſt, viros atque fœminas alternis ceciniſſe. Similiter allegat ſolennem formulam injunctam Sacerdotibus, cœtui benedictionem impertientibus, *Num. 6. v. 23;* Iſraelitis, primitias ſuas decimasque Domino offerentibus, *Deut. 26. v. 5. & 13;* pœnitentiam agentibus, *Hoſ. 14. v. 2. ;. 4.* Pſalmos præterea Davidis nil aliud fuiſſe arguit, quam verborum conceptiones ipſi a Spiritu Dei non in privatum modo, ſed & publicum Eccleſiæ uſum dictatas. Denique ab Hammondo, Lightfooto aliisque abunde demonſtratum ait, Judæos ad Salvatoris uſque tempora ſolennes publicarum precum formulas adhibuiſſe iis non multum abſimiles, quæ hodienum in Eccleſia Anglicana vigeant. Neque vero hoc ad veteris ſolum teſtamenti tempus reſtringi debere inde evincit, quia nulla ſufficiens dari ratio valeat, cur ſacra hæc officia nunc non ad eundum modum, ut olim peragi debeant, maxime cum Chriſtus & Apoſtoli in templo his ritibus ſemet conformaſſe legantur; neutiquam vero eos taxaſſe aut inter abuſus ejus ævi, alioqui ſatis libere reprehenſos, recenſuiſſe. Quin & Salvatorem a ſtatis precandi formulis non abhorruiſſe, ſed eas potius probaſſe, inde jubet colligere, quod ipſe diſcipulis rogantibus, ut eos orare doceret, præſcripſerit divinam illam Precationis Dominicæ formulam, quam aliis ſibi hactenus uſitatis adderent, in ſignum, quod ipſius eſſent diſcipuli; prout potiores iſtorum temporum Rabbini factitare fuerint ſoliti: præterea annotatum ab eruditis perhibet, ipſum ſingulas imperatæ hujus formulæ ſententias conſulto hauſiſſe ex Judæorum precationibus paſſim tunc uſu receptis. Porro huc refert canticum Chriſti poſt ultimam cœnam dictum, *Matth. 26. v. 30.* quod nempe extemporaneum non fuiſſe inde pateat, quia apoſtoli id una recitare potuerint; item Servatoris preces ad montem olivarum trina vice eodem licet tenore repetitas; nec non verba ex *Pſalm. 22.* in cruce prolata: Cæterum Apoſtolos quoque ſemet accommodaſſe formæ horisque precandi in Judaica Eccleſia receptis, & oratione Dominica uſos, Auguſtino teſte, etiam poſtquam Spiritu Sancto donati fuerint. Licet vero Clarkſonus multis Scriptorum eccleſiaſticorum teſtimoniis comprobare anniſus fuerat, intentionem hujus orationis, a Servatore ſuis, dictatæ non fuiſſe, ut formula eſſet; ſed tantum ut norma foret ac directio, quænam ſcilicet res a Deo expeti deberent: attamen nil aliud eum demonſtraſſe noſter largitur, quam quod non modo illi, ſed

Digitized by Google

ſed & huic fini inſervire juſſa fuerit; id quod vero nemo in dubium vocet: imprimis cum ex inſpectione cunctarum Liturgiarum evidens ſit, eas ad exemplar excellentiſſimæ hujus orationis compoſitas eſſe: dum nimirum Collectæ pro impetranda Dei gratia, prioribus tribus petitionibus; preces pro terrenis benedictionibus, quartæ; confeſſiones & Litaniæ peccatorum remiſſionem malorumque depulſionem efflagitantes, tribus poſterioribus; denique grates, hymni atque laudes Doxologiæ tanquam fundamento innitantur. Cum autem Clarkſonus multoties in ſuo Diſcurſu donum illud precandi in Eccleſia Apoſtolica olim vigens urgere & inculcare contendiſſet, paucis noſter quid de eo ſentiendum ſit, exponit. Nimirum innuit, nuſpiam ejus mentionem in Scripturis expreſſe factam reperiri: & quamvis hoc nomine allegentur textus *Matth. 10. v. 19. Rom. 8. v. 26. Eph. 6. v. 18*: nullum tamen ex his donum ejuſmodi preces extemporaneas fundendi diſerte indigitare oſtendit: cum *primus* tantum loquatur de verbis ad perſecutores faciendis pro ſui defenſione; unde ad colloquium cum Deo habendum inferri nihil valeat, utpote coram quo proferri nihil debeat, niſi quod probe prius conſideratum fuerit: *ſecundum* quod attinet, e contextu ſatis evidens eſſe arguit, eum ſolum tractare de infirmitate impatientiæ ſub præſentibus afflictionibus gementis & immediatam liberationem jam tunc efflagitantis, ubi nondum aut Deo viſum ſit, aut nobis proficuum: hac ergo in infirmitate nos a Spiritu ſublevari, docente quidem, quomodo nos Dei arbitrio ſubmittere oporteat & orare, ut ejus voluntas fiat; attamen interim intercedente apud Deum pro noſtri liberatione, & quidem ſuſpiriis inenarrabilibus: *tertium* denique textum de dono linguarum agere, non vero de iſto extemporaneo impetu donoque precandi. Hujus ipſius vero nec apud ullum e Patribus mentionem injectam haberi, putat Comberus, ante Chryſoſtomum: qui & ipſe tamen id neutiquam omnibus fidelibus commune, ſed ſolis Eccleſiæ paſtoribus peculiare fuiſſe innuat, idque non minus miraculoſum fuiſſe, ac linguarum illud, dudumque ante ſuum ævum ceſſaſſe agnoſcat: ſimul tamen inſinuans, formulas tum temporis in ſacris ſolennes originem ſuam fere ducere ex precibus per Viros ſanctos ſic inſpiratos olim fuſis, quorum nempe verba ſcriptis excepta & aſſervata, atque tunc in uſum adhibita fuerint, poſtquam miraculoſum iſthoc donum ceſſaſſet: teſtantibus

ſtantibus id Liturgiarum antiquarum formulis, utpote quæ non modo methodo, ſed ſubinde verbis etiam & phraſibus inter ſe mutuo conſonæ deprehendantur: ut adeo donum hoc precandi ſuffragetur potius Liturgiis modernis, earum inſpecta origine, quam uſum earum tollat. His ita prælibatis Autor ordine progreditur, & ſingula ſecula ſingulis capitibus pertractat: in quolibet ſigillatim exhibens, quicquid apud Patres ſcriptoresque eccleſiaſticos ſententiæ ſuæ ſuffragans reperire potuit; ac viciſſim diluens ea, quæ ex iisdem contra Liturgiarum uſum Clarkſonus corraſerat: autorum locis ubique in margine citatis: quo evolvere eos cuique liceret, Anglica translatione non contento, qua ſcilicet eorum fere verba modo exprimere placuit. Quamvis vero Seculi primi, quo nempe Paſtores & Epiſcopi toti in convertendis gentilibus occupati non ita multa literis mandarunt, pauciores extiterint ſcriptores, ac de eorum operibus vix quidquam ad nos pervenerit, unde & Clarkſonus illud plane ſilentio præterierat: non tamen omiſit noſter ex hujus etiam Seculi autoribus nonnulla conquirere, Liturgicarum formularum autoritati antiquitatique faventia. Sic in uſum ſuum vertit, quod Philo & Joſephus de Eſſenis traditum reliquere: nempe inter ritus in divino cultu ab ipſis obſervatos haud poſtremum fuiſſe, quod ante Solis ortum ſurgentes Deum invocarint certis precibus, quas a majoribus acceptiſſent, hymnisque alternatim decantatis: jam olim enim ab Euſebio & recentius ab eruditis quibusdam annotatum ait, Eſſenos illos aut reapſe Chriſtianos fuiſſe, aut ſaltem plures ſacrorum ritus cum iis communes habuiſſe. Pariter ex famoſa illa Plinii ad Trajanum epiſtola de Chriſtianis, hæc verba in rem ſuam citat, quod inter alia ſoliti fuerint *carmen Chriſto quaſi Deo dicere invicem:* ubi ſupponit Plinium, ethnicum ſcilicet & phraſi popularibus ſuis conſueta uſum, deſignare voluiſſe preces in ſtata verborum forma factas: ex Livio enim, Briſſonio aliisque ſatis liquere autumat, Romanos id omne *Carmen* vocare ſolitos fuiſſe, quod concepta & ſolenni verborum formula conſtaret: ut adeo non præciſe de hymnis tantum decantatis, ſed & de precibus fuſis commode capere id liceat, maxime cum *dicendi* modo, non *canendi* vocabulo Plinius hic utatur. Denique & ex Clemente Romano, nec non Ignatio unum alterumque locum pro Liturgiis facientem producit: prætereaque ex Socrate de ultimo

refert,

refert, Ignatium hunc introduxiſſe primum in Eccleſia Antiochena ritum per modum Antiphonæ canendi. Quod porro ad Seculum II & III attinet, monet Autor, tametſi jam plures ea nobis largiantur ſcriptores Eccleſiaſticos, pauca nihilominus in iis veſtigia extare de ſacris ritibus tunc uſitatis; partim quod iſtis perſecutionum temporibus cultus fere intra privatos parietes cohiberetur, curarentque Chriſtiani, ne ejus ceremonias propalando ethnicis irridendi blaſphemandique materiam præberent: partim quod ipſos quoque catechumenos, antequam baptiſmo donati eſſent, myſteria potioresque adeo ſacrorum officiorum formulas celare ſatagerent. His tamen non obſtantibus, varios ex utriuſque ſeculi Patribus textus affert, haud obſcure comprobantes, viguiſſe iſtis temporibus jamjam uſum formularum precandi in publico fidelium cœtu. Quartum porro ſeculum copioſiora jam Noſtro ſuppeditavit teſtimonia pro theſi ſua ſtabilienda: quæ ſola jam ſufficere potuiſſe ad refutandam Clarkſoni aſſertionem judicat; (aſſerentis nempe, Liturgiarum ſtatarumque precandi formularum uſum non niſi ſub finem quinti & initium ſexti ſeculi cœpiſſe:) præſertim cum quartum hocce ſeculum primum ſit, quo Eccleſia ſub Chriſtianis magiſtratibus eſſe, & dona miraculoſa ceſſare cœperint, adeoque ſtatus cum moderna publicorum Sacrorum facie congruere. Inter alia quamplurima hujus ſeculi monumenta, quæ quidem hic enumerare non vacat, allegatur etiam famoſus ille Hymnus, cujus initium *Te Deum laudamus* habet; quem ſcilicet Ambroſio deberi, Noſter contra Clarkſonum ſtrenue contendit: licet non diffiteatur, manuſcripta nonnulla eum tribuere Abundio Epiſcopo Comenſi, qui A. C. 450 vixerit, & in alio quodam exemplari eum audire Hymnum Nicetii, qui Trevirenſium Epiſcopus fuerit circa A. C. 530. Atque hæc de parte priori hujus operis dicta ſufficiant.

In parte poſteriori Comberus telam ſuam pertexere pergit, per ſeculum quintum, ſextum & ſequentia. Licet enim ſatis fuiſſe putaret, antiquitatem Liturgiarum per quatuor priora ſecula deduxiſſe: attamen quia ex ſequioribus etiam argumenta quædam Clarkſonus traxerat, Noſter ea intacta relinquere noluit: maxime cum ille, uti dictum, uno alteroque ſeculo recentiorem Liturgiarum originem facere conatus fuiſſet, imo oſtendere, earum uſum liberum & arbitrarium manſiſſe uſque ad ſeculum nonum. Autor itaque demonſtrare ad-

ductis ſcriptorum teſtimoniis allaborat, temporibus ſeculum quartum inſecutis formulas precum liturgicas non modo ulterius injunctas & uſurpatas fuiſſe, ſed & generali conſenſu creditas deſcendere ex traditione Epiſcoporum celeberrimorum ævoque Apoſtolico coætaneorum. Et licet non inficias eat, id quod a Clarkſono objectum fuerat, ſeculis hiſce jam multum corruptionis in Eccleſia invaluiſſe, adeoque unum alterumque in formulas horum temporum irrepſiſſe, quod probari non mereatur: non ideo tamen mox ipſam methodum per certas formulas precandi ait poſſe culpari, ut quæ in ſe innoxia ab additionibus ejusmodi perverſis facile liberari queat, prout etiam poſt Eccleſiæ Anglicæ reformationem factum fuerit. Appendicis loco, poſtquam hæc omnia prolixe executus eſt Autor, duo ſuperaddidit capita: altero in unum breviter collegit argumenta Clarkſoni hinc inde per ejus Diſcurſum diſperſa, nec ad certum aliquod tempus reduci commode valentia, iisque ſuas aptavit reſponſiones: altero, quo nempe ulterius convinceret Clarkſoni partibus faventes, & magis completam hanc hiſtoriam redderet, congeſſit teſtimonia famoſiorum recentioris ævi Theologorum Reformatorum, tam utilitatem & antiquitatem Liturgiarum in genere, quam ſpeciatim præſtantiam formularum precandi in Anglicana Eccleſia receptarum reſpicientia. Librum denique claudit indiculus, uno obtutu & ordine exhibens ſeriem temporum, quibus Scriptores per totum hocce ſcriptum citati vixerint: cujus certe univerſa compages de Autoris eruditione multaque lectione abunde teſtatur.

LA VIE DE CHARLES V. DUC DE LORraine & de Bar.

id eſt:

Vita Caroli V. Ducis Lotharingiæ & Barri, exercituum Imperialium Generaliſſimi.

Amſtelodami, apud Joh. Garrellum, 1691. in 12. plag. 19.

Hiſtoriam *CAROLI Quarti* Lotharingiæ Ducis, a Marchione *Bellovalenſi* (de *Beauvau*) in literas relatam, fuſſe, ut par erat, recenſuimus in *Actis Eruditorum* Anno 1687. p. 670-677, & 1688. p. 89-98. Non potuit non crebra illic mentio fieri *CAROLI Quinti*, Lotharingiæ Ducis, *Caroli* illius

illius *Quarti* ex fratre *Franciſco* nepotis & legitimi hæredis. Sed hujus vitam nuper ex profeſſo, ac juſto quidem volumine enarravit anonymus Auctor, quem laboris inſumti, noſtro quidem judicio, nec pudere, nec pœnitere oportet. At quominus æque ampla excerpta ex eo conficiamus, in cauſſa eſt, tum quod ea, quæ *Carolum* nondum viginti annos natum exercuerunt, infortunia maximam partem e *Bellovallio* deſumpta videantur, adeoque in compendio ſatis prolixo legi poſſint locis Actorum noſtrorum ſupra citatis, reliqua autem optimi Principis geſta ex *Novellis* publicis partim, partim ex Actis pacis Neomagenſis aliisq; libellis nota ſint, recentique omnium memoriæ inhæreant, adeoque vereamur, ne ſtrictius paulo pro more noſtro enarrata nauſeam cieant, quæ in ipſius libelli contextu, circumſtantiis ſuis accurate & copioſe digeſtis, non poſſunt non perplacere lectoribus curioſis. Cæterum natus erat *Carolus* 3. Apr. 1643; mortuus catharro ſuffocativo 18. Apr. 1690, poſtquam tot a Gallis æque ac Turcis victorias retuliſſet, ut extra dubium ſit, inter maximos ſeculi noſtri heroas eum nullo non ævo computatum iri. Utut vero in artibus cumprimis militaribus laudem nunquam intermorituram meruerit, eæ tamen haudquaquam, ut alias non raro uſu venit, effecerunt, ut a pietate, hiſtoriarum, politices, linguarumque Latinæ, Germanicæ, Gallicæ, Italicæque peritia, itemque modeſtia atque affabilitate alienus eſſet; quin dum has omnes illis feliciſſimo connubio junxit, utroque nomine dignus eſt æterna ſeræ poſteritatis memoria. Fortuna uſus eſt adverſa modo, modo propitia. Sed quicquid divinæ providentiæ in eum decernere placuit, æquo pertulit animo, ſemper ſibi conſtans. Merito ſibi gratulabatur de affinitate Auguſtiſſimi Imperatoris, utpote qui & fidem ſibi præſtitam viventi infinitis infucati amoris ſignis rependit, & quadruplicem defuncti ſobolem protectioni ſuæ quammaxime commendatam habet.

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN,

id eſt:

Epiſtolæ Cardinalis Mazarini.

Amſtelodami apud Andream Pierrot, 1690. in 12. plag. 13 ½

LOnge meliori fide uſum confidimus editorem anonymum epiſtolarum *Julii Mazarini*, ac qualem in Anecdotis Florentinis cæte-

risque operibus ſuis adhibuit *Varillaſius*, qui non una principibus illuſtribusque viris monumenta ex proprio cerebro ſuppoſuiſſe, magno eruditorum conſenſu creditur. Epiſtolarum harum aliquæ datæ ſunt ad *Ludovicum XIV*, Galliæ Regem, aliæ ad Regis *Matrem*, cæteræ ad miniſtros regios, *Lionneum* & *Tellerium*. *Prima* exarata eſt 10. Julii 1659; ultima eaque (ſi numerum requiras) *trigeſima ſexta* 4. Sept. ejusdem anni. Hiſtoriam illæ pacis Pyrenææ majorem in modum illuſtrant, nec pauca callidi Cardinalis cogitata & acta, quæ vulgati hiſtorici aut reticuerunt aut ignorarunt, detegunt ac produnt. Tria vero cumprimis notatu videntur digniora. Horum unum eſt affectus, quo Rex amplectebatur *Mariam Mancinam*, Mazarini e ſorore neptem, ac poſtmodum *Laurentii Columnæ*, Principis Palliani, Comeſtabilis Neapolitani conjugem. Id rei tolerare non poterat Cardinalis, cum inter pacis conditiones, quas cum *Ludovico de Haro* paciſci debebat, præcipua fere eſſet Infantis Hiſpanicæ cum Galliarum Monarcha conjugium. Acriter ergo (præſertim epiſtola XXIII.) ab illegitimis amoribus dehortatur Regem, & inter cætera argumenta, quibus illos ei dedecori fore operoſe probat, animum neptis ſuæ levem adeo ac a modeſtia & prudentia alienum repræſentat, ut non ſine ſtupore literæ illæ prolixiſſimæ, ſed magno cum verborum delectu conſcriptæ, perlegi queant.

Alterum, quod notatu dignum putabamus, ſtudium eſt indefeſſum, quo Mazarinus impedivit, quominus Condeo Principi, qui belli Hiſpano-Gallici tempore ab Hiſpanorum partibus ſteterat, *ἀνταπόδοσιν* imperium alicubi terrarum obtingeret, aut Carolo IV. Lotharingo ablata reſtituerentur.

Tertium eſt ars affectus ſuos diſſimulandi, qua Mazarinus terrorem Hiſpanis incuſſit, eosque adegit, ut in pacem conſentirent, etſi non obtinuiſſent, quod in gratiam Condei tantopere ac enixe adeo petierant.

L' HISTOIRE DE DON IEAN D' AUTRICHE, fils de l' Empereur Charlequint.

id eſt,

Hiſtoria Joannis Auſtriaci, Caroli V. Imp. filii.

Amſtelod. apud Petrum le Brun, 1690, in 8. plag. 18.

Joannes

JOANNES AUSTRIACUS, Caroli V. Imperatoris filius naturalis, natus e matre incomperti nominis 25. Febr. 1546, victoria contra classem Turcorum ad Naupactum 7. Oct. 1572 obtenta æternam famam meritus, Belgii dein Gubernator factus, Namurci extinctus est Kalendis Octobris 1578. Hujus historiam condere aggressus est Auctor anonymus, Pontificiæ religioni tanto fervore addictus, ut legem historicis fixam, ne studiis partium fidem suam suspectam reddant, sibi quoque latam non putasse videatur. *In Carolum* certe, Philippi II. Regis Hispani gnatum, Reformatis paulo æquiorem, quam Romano-Catholici volebant, vehementer adeo invehitur, ut, quod p. 30. lin. 12. ei exprobraverat, mox p. 32. lin 17. repetat, nimirum quod, dum puer adhuc esset, magnam voluptatem ceperit ex leporum jugulatorum ac inter moriendum palpitantium spectaculo. *Famianum Stradam* Jesuitam ducem sequitur Noster utplurimum, utpote quem *tantopere felicem esse* prædicat, (in discursu operi præfixo, quem præfationem dixissemus, nisi id nominis Auctor ipse, singulari novitatis elegantioris affectatione, deprecatus fuisset,) *ut approbationem adeptus sit omnium nationum, & in his illius quoque, quæ universas contemnere, nec nisi se solam admirari* eidem fertur.

Cæterum ne quis Auctorem *Stradæ* universa libelli contenta debere opinetur, in *limine* statim grata mente profitetur, hausisse se sua e sex historicis clarissimi nominis, quorum ætatem & elogia succincte edisserit, Guidone nempe *Bentivoglio*, Jacobo Augusto *Thuano*, Hugone *Grotio*, Famiano *Strada*, Ponto *Heutero*, Ludovico *Guicciardino*. Penultimi obitum refert in 6. Aug. 1611, cum alii & nuperrime *Hemingius a Witten* in diario biographico A. jam 1602. d. 6. Aug. illum decessisse, auctores sint. Vicissim vel ex hoc Anonymo supplere licebit *diarium* istud *biographicum*, ubi nulla facta mentio Guidonis *Bentivoglii* Ferrariensis. Natus is est anno 1579; Cardinalis creatus 28. Jan. 1621; metu Papalis dignitatis, quam post excessum *Urbani VIII.* in se collatum iri timebat, undecim noctibus nihil somni capere potuit, eaque de causa febri correptus, spiritum reddidit 7. Sept. 1644. Eadem fini in ipso operis exordio promittit Noster, *innumera* se memoraturum, quorum Strada aut nullo modo, aut vix verbulo meminerit, expeditiones nempe Joannis Austriaci, Melitensem, Tunetanam, Bisertensem, Granatensem, prælium ad Naupactum, iter Lauretanum, receptio-

Digitized by Google

nem reginæ Margaritæ Valesiæ, pacificationem Gandavensem, rationes adventus Matthiæ Archiducis in Belgium, exilium Soti secretarii, Escovedi a sicariis interempti obitum, fontes suspicionum Philippi II. erga fratrem consanguineum, Mariæ Stuartæ Scotiæ reginæ ac Caroli Infantis Hispaniæ fata, & centum curiosa inaudita, *cent curiositez inouies.* Imo nec soli illi historici sex Auctori nostro fuerunt usui, dum historiam hanc suam conscriberet. Plures enim subinde citat, ac sigillatim *Memorias Reginæ Margarethæ*, ipsius nomine, opera & studio non *Caroli Vivoni*, Baronis de Chataigneraye, (ceu illarum *editor* autumavit) sed (ut *Paulus Colomesius* docuit,) *Petri de Bourdeille*, domini de Brantome, compositas. *Antonium* quoque *Varillasium* allegat Noster p. 282, queriturque eum, reclamante conscientia, *T. V. de Revolutionibus* tradidisse, a *Joanne* nostro Caroli consilia patri hujus Philippo II. prodita esse, quod ille per regii hæredis interitum viam ad thronum affectaret. Non autem Auctori probabile videtur, ejusmodi regnandi libidinem Joannis, meri adhuc adolescentis, animum incessisse; quin nec suspicionem id genus cadere posse censet in eum, qui cum coronæ Tunetanæ, quam judice Papa Romano meruerat, spe excidisset, id haud invitus pertulit.

FASCICULUS RERUM EXPETENDARUM & fugiendarum, prout ab Orthuino Gratio Presbytero Daventriensi editus est Coloniæ A. 1535: una cum appendice sive Tomo II. scriptorum veterum, quorum pars magna nunc primum e MSS. Codicibus in lucem prodit, opera & studio Edvvardi Brovvn, Parochi Sundrigiæ in agro Cantiano.

Londini impensis Richardi Chiswell, 1690. in fol.
Alphab. 16.

CIrca prima, ut videtur, reformatæ religionis initia, incertum quo anno, quo loco, & cujus auspiciis, opuscula nonnulla uno volumine comprehensa in lucem prodierunt, nempe *Æneæ Sylvii* de gestis Basileensis Concilii commentarii; vita Hildebrandi; vita Henrici IV; professio fidei *Waldensium*; articuli *Johannis Wicleffi*, cum impugnatione *Wodfordi*; aliæ *Wicleffi* propositiones ex illius libris excerptæ, damnatæque

tæque tam Londini & Oxoniæ, quam in Concilio Conſtantienſi; fragmentum Æneæ Sylvii; *Aretinus* contra hypocritas; de vocatione *Bohemorum* ad Concilium Baſileenſe, eorumque petitiones; examen *Johannis de Weſalia*, item condemnatio Wicleſi, Huſſi & Hieronymi Pragenſis. Hanc farraginem *Orthuinus Gratius*, reſectis notis marginalibus, quæ hæreſin ſapere ipſi videbantur, multisque aliis tractatibus additis, Coloniæ A. 1535 eum maxime in finem denuo typis imprimi curavit, ut qui generali Concilio, quod a multis deſiderabatur, interfuturi eſſent, ad reformandam eccleſiam ea uti poſſent. Hoc ab Orthuino Gratio collectum Syntagma, quod *faſciculum rerum expetendarum & fugiendarum* inſcripſit, præter tractatus ſupra memoratos complectitur *Juliani* Cardinalis epiſtolas duas ad Eugenium Pontificem Romanum, de diſſolutione Concilii Baſileenſis cogitantem; *Academia Pariſienſis* appellationem contra Leonem X ad futurum concilium, in qua plurimi eccleſiæ abuſus perſtringuntur; *auream bullam* Caroli IV; *Conſtantini M. donationem* ex editione *Bartholomæi Piceni*, cum *Laurentii Vallæ* in donationem illam declamatione, & *Ulrici Huttemi* ad Vallæ declamationem præfatione, & aliorum de eadem donatione judiciis; *Poggii Florentini* relationem de obitu & ſupplicio Hieronymi Pragenſis; *Friderici Imperatoris* epiſtolam, in qua Carolum Franciæ Regem Moguntiam ad capienda de rebus quibusdam dubiis conſilia invitat; decretum *Synodi Saligunſtadienſis*, ab Aribone Moguntino Archiepiſcopo coactæ; *Gravamina Germanicæ nationis*, cum remediis & aviſamentis ad Cæſaream Majeſtatem in duos libellos diviſa; *Nicolai de Clamengiis* diſputationem ſuper materia Concilii generalis cum Parienſienſi quodam ſcholaſtico habitam; libellum de emendatione eccleſiæ a *Petro Alliaco* Conſtantienſi Concilio oblatum; *Johannis Franciſci Pici Mirandulani* orationem de reformandis moribus ad Leonem X & Concilium Lateranenſe; conſtitutionem ad removendos abuſus, a *Laurentio Cardinali* Ratisbonæ editam; *Antonii Cornelii Lynnichani* orationem in Colonienſi Synodo habitam; *Eraſmi Roterodami* libellum de ſarcienda Eccleſiæ concordia; *Johannis Fabri* orationem de origine, potentia & tyrannide Turcarum: ut cætera, quæ hoc faſciculo continentur, epiſtolarum aliorumque tractatuum monumenta taceamus. Quamvis autem Gratius ſedulo caverit, ne crabrones irritaret, eumque in finem annatarum taxas centum gravaminibus

minibus Germanicæ nationis ſubjectas omiſerit, quod ſe in honorem ſedis Romanæ, quam Apoſtolicam & ſacroſanctam appellat, feciſſe non diſſimulat: effugere tamen non potuit, quin Romani inquiſitores hunc faſciculum inter libros prohibitos referrent. Et forte non defuerunt, qui ſupprimendis omnibus exemplaribus ſedulam operam navarent. Certe in bibliothecis rariſſime comparent. Quod cum animadvertiſſet *Eduardus Brovvn*, operæ ſe pretium facturum arbitratus eſt, ſi faſciculum hunc iterum in lucem protraheret; quod ita præſtitit, ut non ſolum opuſcula Gratii faſciculo comprehenſa a plurimis mendis repurgarit, & ſcholiis quibusdam marginalibus illuſtriora reddiderit, ſed etiam novam ſimilium tractatuum, in quibus Pontificum Romanorum tyrannis, & varii eccleſiæ Romanæ abuſus accenſantur, appendicem addiderit, quæ duplo ferme major eſt, quam Gratii faſciculus; unde hoc opus jam *faſcis* potius quam *faſciculi* nomine dignum editori Brovvnio videtur.

Inter tractatus in Appendice exhibitos primum locum obtinent *Hildeberti* Cenomanenſis & poſtea Turonenſis Epiſcopi epiſtolæ nonnullæ, ſermo ſynodicus, curiæ Romanæ deſcriptio, quæ in nonnullis MSCis non Hildeberto, ſed Sidonio Apollinari tribuitur, & epitaphium in Berengarium. Hæc Hildeberti Cenomanenſis opuſcula proxime excipit *Antilogia Papæ*, quam *Matthias Flacius*, & *Wolfgangus Wiſſenburgius* junctis operis Baſileæ A. 1555. excudendam curarunt. Continet autem iſta Antilogia Papæ ſcripta quædam veterum de corrupto Eccleſiæ ſtatu, & Cleri Romani perverſitate: nempe ſcriptum Scholæ Pariſienſis de periculis Eccleſiæ anno 1389 compoſitum, cum præfatione *Matthiæ Pariſienſis*; articulos ſcholaſticorum Pariſienſium, & Johannis XXII. contra monachos; duos ſermones *Wilhelmi de S. Amore*; *Marſilii de Padua* tractatum de translatione Imperii; *aureum ſpeculum Papæ* ab Anglo quodam ſcriptum; *Jacobi de Paradiſo* tractatum de ſeptem ſtatibus Eccleſiæ in Apocalypſi myſtice deſcriptis; *Gregorii Heymburgenſis* appellationem primam & ſecundam, & confutationem primatus Papæ, una cum Pii II epiſtola, qua Gregorius Heymburgenſis excommunicatus denuntiatur; Hermanni *Ryd de Reen* tractatum de vita & honeſtate Clericorum; *Volcuini Abbatis*, qui inter alia miracula ranis, quæ fratres æſtivo tempore nimis inquietare ſolebant, perpetuum ſilentium indixiſſe dicitur, homiliam in parabolam de zizaniis, & *Hul-*

Digitized by Google

& *Hulderici* Epiſcopi Auguſtani epiſtolam contra Cleri cœlibatum. Hanc Antilogiam papalem ſequitur *Anonymi* cujusdam *Rotomagenſis* tractatus brevis contra Cleri cœlibatum, quem ex bibliotheca Collegii Corporis Chriſti in Academia Cantabrigienſi olim excerpſit, & libro ſuo de Cleri conjugati honore inſeruit *Joſephus Hallus*. Huic ſubjicitur *Gulielmi Grashavii* epiſtola expoſtulatoria ad *Severinum Binium* Pariſiis A. 1624 edita, in qua Binio exprobrat, quod delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum conſilium de emendanda Eccleſia juſſu Pauli III. conſcriptum, item opuſculum tripartitum ante 400 annos conſcriptum, & epiſtolam Leodienſium ad Paſchalem Papam a *Sigeberto Gemblacenſi* conſcriptam in ſua Conciliorum editione contra conſcientiam omiſerit, quæ *Petrus Grabbius* ſuæ Conciliorum editioni inſeruerat. Hanc epiſtolam comitantur illa ipſa ſcripta, de quorum omiſſione Grashavius cum Binio expoſtulavit, & conſilium quidem delectorum Cardinalium ex editione *Hermanni Conringii* exhibetur, ad cujus calcem Brovvnius lectorem monet, extare *Johannis Sturmii* epiſtolam Cardinalibus illis cæterisque Prælatis miſſam, & editam in libro quodam, qui Francofurti A. 1610 prodiit hoc titulo: *Diſcurſus epiſtolares politico-theologici de ſtatu reipublicæ Chriſtianæ degenerantis, tum de reformandis moribus & abuſibus eccleſiæ &c.* Ad alia monumenta, quæ in hac faſciculi appendice leguntur, pergentibus occurrit *Adriani IV* Pontificis Romani epiſtola ad Fridericum Barbaroſſam, & Imperatoris *Friderici* ad Pontificem reſponſio. Quæ autem has epiſtolas ſequuntur, eccleſiæ Gallicanæ Gravamina accepit Brovvnius a *Thoma Gale*, cui non minus ac Brovvnio ignotum fuit, an hæc Gravamina aliquando typis edita fuerint; interim ea ab utroque digna habita, quæ prælum iterum ſubirent, ſi forte jam olim edita fuerint. Non minoris æſtimandi ſunt ſermones quidam & tractatus *Roberti Groſſeteſt* ſeu *Capitonis*, Epiſcopi Lincolnienſis, quos nunc primum ex MSC. codicibus edidit clariſſimus Brovvnius. Primus ex his ſermonibus habitus eſt coram Papa & Cardinalibus in Conſilio quodam ſeu Conſiſtorio Lugdunenſi, etſi Robertus, dum ſermonem illum habuit, minime palluerit ut *Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram*, ſed magna cum libertate peroraverit. Et hunc ipſum quidem ſermonem jam pridem e tenebris extraxerat *Thomas Jameſius*, ſed neſcio quo fato, inſtar piſcis piſcatoris manibus elapſi, in profundum

rediit; unde ſibi Brovvnius gratulatur, quod Capitonem a Jameſio amiſſum iterum ceperit, non dubitans lectori ad palatum fore. Idem Brovvnius notat, ſe ex MSC. quodam codice, quo in edendis his ſermonibus uſus eſt, animadvertiſſe, quod Roberti Groſſeteſt tractatus de ceſſatione legalium, A. C. 1658. Londini a viro quodam docto editus, vix pro tertia parte integri tractatus haberi debeat. Quæ autem Lincolnienſis illius Epiſcopi opuſcula in hac faſciculi appendice leguntur, hæc ſunt: Sermo Lugduni habitus, de quo paulo ante diximus; ſermo de triplici Regis officio; ſermo ad verba Chriſti: *ego ſum paſtor bonus;* ſermo contra paſtores & prælatos malos; ſermo ad ſacerdotes de verbis Geneſ. I, 17. *poſuit ſtellas in firmamento cœli*; ſermo ad verba Lucæ XII, 13. *ſint lumbi veſtri præcincti;* dictum de bono judice, ad verba Pſ. LVIII. *recte judicate filii hominum;* dictum de Prophetis veris & falſis, de fide & ejus articulis, de gratia & juſtificatione hominis, de orando, de ſuperbia, de detractione & ejus malis; ſermones tres de humilitate; dictum de patientia, de miſericordia & juſtitia in omni Dei opere conjuncta; ſermo ad Clerum de verbis Apoſtoli I. Tim. IV, 12. *exemplum eſto fidelium in verbo* &c. & alius ad verba Pſ. CXXXII, 9. *ſacerdotes tui induantur juſtitia;* epiſtolæ variæ ex centum & viginti octo epiſtolarum, quas MSC. codices ſuppeditarunt, numero ſelectæ, quibus ſubjungitur *Innocentii IV.* epiſtola pro inveſtitura impuberis cujusdam adoleſcentis Itali in canonicatum eccleſiæ Lincolnienſis, una cum cordatiſſimo reſcripto Roberti hujus Lincolnienſis, in quo papale fulmen, retorto alio fulmine, brutum reddidit, & Pontifici Antichriſti notam inuſſit, quod reſcriptum etiam apud Matthæum Pariſienſem, & in Annalibus Burtonenſibus legitur. Adduntur denique Roberti hujus conſtitutiones ex Cottoniano codice deſcriptæ, & ad Sidneienſem codicem collatæ. Interſerit his Groſſeteſti opuſculis Cl. Editor diſſertatiunculas nonnullas de fide & doctrina Roberti Lincolnienſis, & *Matthæi Pariſienſis* narrationem de iis, quæ poſt Roberti reſcriptum paulo ante memoratum inter Innocentium IV. & Robertum acta ſunt. Refert etiam hæc, quæ nunc edidit, Groſſeteſti opuſcula vix quinquageſimam Operum illius partem conſtituere, quæ tribus magnæ molis voluminibus collecta *Johannes Williams* dudum in lucem emiſiſſet, niſi bella civilia hoc propoſitum interrupiſſent. Sed ad alia pergendum eſt, ſcilicet

ſcilicet ad antiqua regni & eccleſiæ Anglicanæ Gravamina, quæ ex *Matthæo Pariſienſi* recenſentur, variisque obſervationibus interpoſitis illuſtrantur, & Defenſorium *Gulielmi Occami* & fratrum ſuorum ordinis minorum, de paupertate Chriſti & fratrum minorum, ac ſtatu evangelico, contra varios errores Papæ Johannis XXII, per modum epiſtolæ ad univerſos Chriſti fideles conſcriptum, & hic ex Wilhelmi Crashavii apographo expreſſum, & forte etiam antehac typis impreſſum, etſi nihil certi ſe ea de re noviſſe, Brovvnius fateatur; qui inſuper obſervat, primam partem hujus Defenſorii eſſe breviarium quoddam ſeu compendium *operis nonaginta dierum* a Goldaſto aliisque editi, alteram autem partem nihil habere cum aliis illius Autoris operibus in iſtis editionibus commune. Huic Occami Defenſorio aliud jungitur, nempe Defenſorium Curatorum contra eos, qui ſe privilegiatos dicunt, propoſitum in conſiſtorio coram Papa & Prælatis a *Richardo Armachano* Hiberniæ Primate, & a Goldaſto in Monarchia, & aliquoties Pariſiis impreſſum. Hoc Defenſorium excipit *Nicolai Oreſmii* oratio coram Urbano V. & Cardinalibus habita, quam etiam Flacius catalogo teſtium veritatis inſeruit. Quæ ſequitur Prophetia *Johannis de Rupeſciſſa Ord. min. provincia Aquitania, cuſtodis Ruthenenſis ac Cauſidici Aureliaci, in Romana curia Avenione capti in carcere Papæ Clementis VI, pontificatus ſui anno 8, qui carcer vocatur Carcer Soldan A. C. 1349*, & ejusdem Autoris liber inſcriptus: *vade mecum in tribulatione*, prodeunt ex faſciculo Crashavii varia ſcripta eccleſiæ Romanæ oppoſita continente, quem manuſcriptum poſſidet Gulielmus Asheton, a quo illum Brovvnius mutuo accepit. Succedunt opuſcula nonnulla *Petri de Alliaco*, nimirum recommendatio Sacræ Scripturæ, & principium in curſum bibliæ præſertim in Evangelium Marci, item quæſtio in veſperiis: utrum Petri eccleſia lege reguletur? & quæſtio de Reſumpta: utrum Petri Eccleſia fide confirmetur? e quibus Petri Alliaceni tractatibus duo poſteriores etiam in Vindiciis doctrinæ majorum ſcholæ Pariſienſis Edmundi Richerii leguntur, priores autem ex editione Pariſienſi A. 1500 exhibentur. His Pariſienſis illius Theologi ſcriptis additur *Determinatio Univerſitatis Pariſienſis* in cauſa diuturni ſchiſmatis ſcripta A. 1397, & ex ſchedis Crashavii depromta. Duæ quæ proximo loco comparent epiſtolæ, una *Alexandri III.* ad Theobaldum Archiepiſcopum Cantuarienſem, altera *Peregrini* Patri-

archæ Aquilejenſis, aliorumque Epiſcoporum de electione & conſecratione Octaviani ſeu Victoris, ex Cottoniano codice MSCo ſunt excerptæ. Utraque etiam apud Radevicum in geſtis Friderici I. extat, verum cum in prædicto Cottoniano codice epiſtolæ illæ multo aliter, quam apud *Radevicum* legantur, & imprimis in poſteriori epiſtola nonnulla Radevicus omiſerit, quæ MSC. codex ille habet, operam rei literariæ non inutilem navavit appendicis hujus editor, quod iſtas in lucem denuo produxit. Ulterius ſequuntur *Nicolai de Clamengiis* liber de corrupto Eccleſiæ ſtatu, a plurimis mendis, quibus *Lydii* editio ſcatet, repurgatus; *Poggii* dialogus contra hypocriſin, juxta editionem Lugdunenſibus typis, ut præ ſe fert, A. 1679. impreſſam; *Matthæi de Cracovia* tractatus de ſqualoribus Romanæ Curiæ, juxta editionem A. C. 1551. Baſileæ factam; epiſtola *quinquaginta quatuor nobilium Moraviæ*, quæ in caſtigationibus Lydii ad hiſtoriam conciliorum Prateoli, item in paralipomenis Abbati Urſpergenſi annexis etiam legitur; *Bullæ* quædam *papales* adverſus Bohemos emiſſæ, & methodus *Cruciatæ* in Anglia inſtitutæ, prout tempore Martini V. Papæ & Henrici Chichele Archiepiſcopi Cantuarienſis geſta eſt, una cum proceſſu contra Henricum Cardinalem, quæ monumenta exſcripta ſunt ex veteri regiſtro, quod eſt penes Reverendiſſimum Archiepiſcopum Cantuarienſem *Wilhelmum Sancroft*; epiſtola *Procopii Smahors*, & *Conradi Samsmolich* Capitaneorum Bohemiæ ad Reges & Principes miſſa, quam itidem ſuppeditavit codex MSC. Wilhelmi Archiepiſcopi Cantuarienſis; epiſtola *Anonymi* cujusdam Cantuarienſis de miſero eccleſiæ ſtatu circa annum 1520 ſcripta, & in Wilhelmi Crashavii ſchedis reperta; conſilium *quorundam Epiſcoporum Bononiæ congregatorum* de ratione ſtabiliendæ Romanæ eccleſiæ Julio III. datum, quod nunc ex bibliotheca Wilhelmi Crashavii iterum editur; *Gentiani Herveti* oratio, qua ſextum canonem concilii Chalcedonenſis interpretatur, A. 1559 habita, & Pariſiis cum aliis, tum A. 1671. impreſſa; *Gulielmi Damaſi Lindani* Ruremundenſis Epiſcopi epiſtola ſeu præfatio ad Principes & Prælatos Germaniæ, de perditiſſimis Cleri moribus & reformationis mediis, ex ſchedis Crashavii expreſſa; *Clementis VII.* ad Carolum V, & duæ *Caroli* V. epiſtolæ ex MSC. Crashavii; *Caroli* V. proteſtatio ad collegium Cardinalium de indictione concilii generalis facienda, & alia proteſtatio adverſus concilium Tridento Bononiam translatum, cum quibus-

quibusdam aliis hujusmodi ſcriptis, ex editione *Hermanni Conringii*; *Georgii Wicelii* via regia, ſeu compendium de ſemitis antiquis eccleſiæ reformandæ, aut potius reſtituendæ, cum appendice abuſuum; ejusdem methodus concordiæ eccleſiaſticæ, & adhortatiuncula ad vocandum concilium, juxta exemplar A. 1533 Lipſiæ excuſum, cum notis marginalibus *Thomæ Jameſii*; doctrina & vita Wicelii ex ejus ſcriptis collecta, cum enumeratione autorum, qui ſcripſerunt contra ſqualores & errores curiæ Romanæ, & elencho omnium operum Wicelii per *Thomam Jameſium*; *Stephani Gardineri* Epiſcopi Wintonienſis oratio de vera obedientia, juxta veterem editionem Londinenſem, cum præfatione *Edmundi Boneri* Archidiaconi Leiceſtrenſis, poſtea Epiſcopi Londinenſis, quæ in Londinenſi Gardineri editione deeſt, juxta editionem Hamburgenſem ex officina Franciſci Rhodi 1536; *Richardi Sampſonis* oratio, qua docet omnes potiſſimum Anglos, ut Regiæ dignitati obediant, nec Epiſcopo Romano audientes ſint, qui nullo jure divino quicquam poteſtatis in eos habeat, etſi poſtea hic Sampſon æque ac Bonerus & Gardinerus palinodiam cecinerint, quibus ad complendas inconſtantiæ quadrigas Brovvnius Æneam Sylvium ſeu Pium II. non incommode jungi poſſe putat, cum bulla retractationum & verbis Virgilii, ſed mutatis: *non ſum pius Æneas*; *Johannis Barneſii* Catholico-Romanus Pacificus ex fide trium exemplarium, quorum unum Gulielmus Archiepiſcopus Cantuarienſis ſubminiſtravit; *Franciſci Broccardi* conſilia Vaticana retecta, ſive de fœdere contra Proteſtantes Romæ inito ſub auſpiciis Clementis VIII, & de duabus congregationibus ad eundem finem ab eodem Pontifice inſtitutis, quarum prima congregatio ſacri fœderis, altera de propaganda fide dicitur, quod opuſculum Amſtelodami A. 1679. in calce interpretationis numeri Apocalyptici DCLXVI excuſum, appendicis hujus Autor etiam manuſcriptum ex ſpoliis bibliothecæ cujusdam Anglicæ palam divenditæ nactus eſt; *modus ſolennis & authenticus ad inquirendum & convincendum Lutheranos*, valde neceſſarius ad ſalutem ſanctæ Apoſtolicæ ſedis, & omnium eccleſiaſticorum, A. 1519 compoſitus in Martini Lutheri perditionem & ejus ſequacium, per M. *Sylveſtrum Prieratem*, A. 1553. reviſus, & Romæ per Jordanum excuſus; excerpta ex Bernhardo, Gerſone & aliis, quæ ſunt pars *Specul papiſtici ab Ed. Bulcklejo* fabrefacti, & Londini circa præſentis ſeculi initia editi; & denique

Officium Ordalii e textu Roffenſi tranſcriptum, & ex eodem codice etiam in Speelmanni gloſſario editum.

Ad pleniorem horum opuſculorum, quæ vel olim a Gratio edita, vel nunc ad Gratii faſciculum addita ſunt, intelligentiam nonnulla monet doctiſſimus Editor in præfatione ad lectorem, in qua Gratium, cum ſyntagmati ſuo nomen *faſciculi rerum expetendarum & fugiendarum* impoſuit, vel ad definitionem prudentiæ reſpexiſſe putat, quæ per rerum expetendarum & fugiendarum ſcientiam definiri ſolet, vel *Georgii Vallæ* Placentini librum Venetiis A. 1501. editum imitari voluiſſe, qui titulo operis de expetendis & fugiendis rebus deſignatur. Non ſolum de tractatibus hactenus recenſitis in præfatione ſua Brovvnius diſſerit, ſed & alios quosdam tractatus addidit, nimirum *Scripta quædam ad Baſileenſis concilii hiſtoriam ſpectantia*, quæ mutuatus eſt e manuſcripto codice, quem ipſi Archiepiſcopus Cantuarienſis indicavit. Sunt autem iſta ſcripta 1. commiſſio *Henrici VI.* Angliæ & Franciæ Regis, data Ambaſiatoribus ſuis ad concilium Baſileenſe ſuo nomine ituris. 2. Ejusdem inſtructio iisdem credita. 3. Propoſitio ejusdem Regis nomine facta coram Papa Martino V. per *Abbatem Urſicampi* ſuper acceleratione concilii. 4. Collatio ejusdem Abbatis ad Collegium Cardinalium. 5. Propoſitio *Wilhelmi Sulburgii* Abbatis Belliloci ad Martinum V. ſuper acceleratione concilii. In eadem præfatione exhibetur etiam reſponſio, quam in Comitiis Auguſtanis A. 1518. Principes Germaniæ Cajetano Cardinali dederunt, cæterisque Oratoribus decimas a ſacerdotibus, a laicis vigeſimas ac quinquageſimas pro bello contra Turcas ſuſcipiendo petentibus aut exigendas ſuadentibus; item epiſtola Decani & Capituli Londinenſis ad Pontificem Romanum, qua canonizatio Roberti Groſſeteſti Lincolnienſis Epiſcopi efflagitatur, A. C. 1307. ſcripta, quam Brovvnio noſtro *Henricus Wharton* communicavit.

COMPENDIUM ANNALIUM ECCLEſiaſticorum regni Hiberniæ, autore Franciſco Portero Ord. Min. S. Theol. Lectore Jubilato.

Romæ typis Nicolai Angeli Tinaſſii impreſſoris Cameralis in 4. 1690. Conſtat plag. 46.

Incipit

Digitized by Google

INcipit hic tractatg, quem Typographus Alexandro VIII nuperrime defuncto Romanæ Eccleſiæ Pontifici dedicavit, ab epiſtola *Franciſci Eſchinardi* S. J. ad Porterum compendii hujus autorem e de quantitate Hiberniæ & erroribus mapparum hoc regnum repræſentantium, cujus doctiſſimi viri (Eſchinardum puta) induſtriæ novam quoq; Hiberniæ Mappam chorographicam, quæ A. 1689 edita tantummodo P. *Auguſtini Lubin* nomen præ ſe fert, debemus. Poſt hanc epiſtolam de Hiberniæ nominibus agitur, & cum generalis totius Hiberniæ, tum ſpecialis ſingularum provinciarum & inſularum minorum adjacentium deſcriptio proponitur; nonnulla, quæ *Giraldus Cambrenſis* & alii quidam Scriptores de Hibernia ejusque incolis retulerunt, falſi arguuntur; promontoria, ſinus & portus hujus regni recenſentur, & catalogus alphabeticus Regum & Monarcharum Hiberniæ veterum exhibetur, quorum primus dicitur fuiſſe Slanius, quem Porterus Moſis & Aaronis ævo anno ante Urbem conditam 700, ante Chriſtum natum 869, Hiberniæ imperio præfuiſſe ſcribit, addita tamen hac limitatione, ſi antiquis Hiberniæ faſtis fides adhibenda ſit. Hinc bella quædam ab antiquis Hiberniæ Regibus geſta referuntur, qui ex Hiberniæ Regibus provinciarumque Regulis pietatis & ſanctimoniæ famam adepti ſunt, commendantur, & quantum Hiberniæ Reges pro fide & patria per plures annos contra Danos & Oſtmannos militaverint, exponitur. Ad antiquitates eccleſiaſticas progrediens Autor, chronotaxin rerum præcipuarum a S. Patricio Hiberniæ Apoſtolo geſtarum ex *Uſſerio* aliisque delineat; ex *Conæo* Sanctos quosdam Hibernos enumerat, qui per varias mundi plagas Chriſtianam fidem diſſeminarunt; faſtos Sanctorum Hiberniæ ab incerto quodam Autore conſcriptos, & alium catalogum Sanctorum Hiberniæ ab *Henrico Dublinenſi* Societatis Jeſu juxta Alphabeti literas digeſtum ex *Suivillano* exſcribit; academias & inſigniores Hiberniæ ſcholas enarrat; epiſcopatus, eccleſias cathedrales, cœnobia, aliaque ad eccleſiaſticum Hiberniæ ſtatum pertinentia, & poſtremo, quanta reverentia Hiberni Romanam ſedem ſemper coluerint, quantaque conſtantia Pontificiorum doctrinæ adhæſerint, ediſſerit. Antequam autem, quantum detrimenti ſub Henrici VIII, Eliſabethæ, & ſequentibus temporibus, & noviſſime ſub præſenti Angliæ Rege Wilhelmo Romana religio paſſa fuerit, deſcribat, multis calumniis in Lutherum, tanquam omnium horum malorum originem debacchatur.

CHRI-

CHRISTIANI FUNCCII POSITIVA AD Orbis Imperantis Notitiam Introductio.

Lipsiæ apud hæredes Frid. Lanckisii, A. 1691. in 8. plag. 18.

PLures jam anni effluxerunt, quod Autor libelli hujus clarissimus, non sine orbis eruditi adplausu, *Orbis hodie imperantis Breviarium*, e celebrioribus ævi nostri scriptoribus concinnatum evulgavit: in quo de Imperiis, Regnis, Ducatibus & Rebuspublicis ἐφημεριτικῶς disserit. Huic nuperrime non tantum appendicem, de *Curia Romana*, seu *Statu Pontificio*, subjunxit; sed & *Isagogen* hanc ad lectionem Orbis sui jam laudati facientem, brevioribus aphorismis comprehensam adornavit. Qua ea, quæ per quæstiones & subjunctas responsiones fusius ante dilucidaverat, brevissimis positionibus, additisque rationibus, in gratiam tyronum studii historici atque politici comprehendit, secutus, ut ipse fatetur, vestigia celeberrimi Polyhistoris *Schurzfleischii*. In Prolegomenis opusculi hujus de orbis imperantis notitia in genere disserit. Inde progressus, de præcipuis orbis hodie imperantis Regnis, tum quæ in Europa, tum quæ in Asia florent, simili modo agit. In tertia sectione præcipuas orbis Respublicas, quæ non sunt monarchicæ, recenset. Tandem in posteriori libelli parte de Principatibus & liberis imperii Germanici Civitatibus tractat: atque adeo velut materiarum illustrium in studio historiæ civilis occurrentium indicem designat, unde quis ansam de iis plura in collegiis privatis differendi petere queat.

REFUTATION DES PROPHETIES fausſement attribuées à S. Malachie ſur les Elections des Papes, par le R. P. Meneſtrier.

ſive

R. P. Franc. Meneſtrerii Soc. J. Refutatio Prophetiarum falſo adſcriptarum S. Malachiæ ſuper Electionibus Pontificum.

Pariſiis, apud R. J. B. de la Caille, 1689. in 4. Plag. 7.

Tanto

TAnto libentius nunc ad recenſendum hunc Tractatum nos accingimus, cum novitatis gratia, qua pene exciderat, ſerius ad nos ob intercluſum hactenus cum Galliæ bibliopolis commercium perlatus, ei quadantenus reſtaurata videatur per inſecutam nuperrime mortem Alexandri VIII, renovatamque ſic veluti hujuſce ſcripti cauſam, ſolicitam nempe hominum curioſitatem, præſagia de proximo iſtius ſucceſſore ex famoſo illo, quod de futurorum Pontificum electione circumfertur, Malachiæ vaticinio capere ſatagentium. Scilicet dudum promiſerat amico, quem non nominat, *Meneſtrerius* orbi exponere, quid de jactata illa prophetia ſentire fas eſſet: commoda proinde occaſione uſus, quæ per obitum Innocentii XI. obtigerat, id præſtitit gemina, qua tractatus hic conſtat, epiſtola, quarum altera tempore Sedis tum vacantis, altera mox poſt ſecutam Alexandri VIII electionem edita fuit. Ne quis vero cum ſimplicioribus quibusdam ſibi perſuadeat, de Malachia Propheta hic ſermonem eſſe, qui quingentis ante Chriſtum natum annis vixit, & in quo donum prophetiæ veteris teſtamenti temporibus deſiiſſe putatur: noſter autor nonnulla præmonet, vitam Sancti hujus Malachiæ, de quo in præſens quæſtio eſt, concernentia. Nimirum vixiſſe ipſum circa medium ſeculi XII, non minus vitæ ſanctimonia, quam familiari cum divo Bernhardo amicitia celebrem: & primo quidem fuiſſe Monachum in Abbatia Bencorenſi; hinc factum Archiepiſcopum Ardinacenſem in Hibernia; cui ſedi cum aliquot annis præfuiſſet, abdicato circa annum 1137 illo honore, Dunenſi epiſcopatu contentum reliquo vitæ ſpatio fuiſſe; quam tandem in Clara Valle inter amplexus S. Bernhardi finierit anno 1148: qui & vitæ ejus Elogium poſtea compoſuerit, cujusque præterea ad ipſum exaratæ olim epiſtolæ inter cæteras extent 315, 316, & 317. Hic ergo eſt Malachias, cui vulgo tribuuntur obſcuri illi ac ſymbolici characteres, qui de ſingulis tam præteritis inde a Cæleſtino II, quam futuris Pontificibus, ordine ab illo traditi jactantur: quorum catalogum duplicem Noſter communicat, alterum breviorem, magisque conciſum, qualis Latino idiomate a primo horum autore, de quo mox, relictus fuit: alterum, qui paulo pleniorem ſingulorum expoſitionem largitur, lingua Gallica expreſſum. Neutrum huc transſcribere erit opus, cum ſymbola illa prophetica jam paſſim apud varios Autores habeantur: uti apud *Gabr. Bucelinum* in Hiſt. Univ. *Henr.*

Engelgrave in Cœlesti Panthco embl. 5. §. 1. aliosque. Tametsi vero putativa hæcce vaticinia non exiguo cum applausu hactenus ab octoginta circiter annis passim recepta fuerint, ac pro divinitus inspiratis fere habita: nihilominus cum videret Autor, ea quam plurimis ineptiis, erroribus atque nugis scatere, statuit tandem personato huic Vati larvam detrahere, totiusque hujus fabulæ scaturiginem aperire. Nimirum primum ejus traditionis fontem non altius quærendum esse arguit, quam in Scripto cujusdam *Arnoldi de Wion*, Belgæ Duacensis, Monachi S. Benedicti, Venetiis anno 1595 edito, cui titulus, *Lignum Vitæ*. Ait vero, opus illud Genealogicum esse, Philippo II. Hispaniarum Regi dedicatum; ac duobus constare voluminibus, quorum alterum persequatur genealogiam familiæ Aniciorum, e qua nempe Autor velit ortum traxisse tam S. Benedictum, sui Ordinis fundatorem, quam Domum Austriacam: alterum complectatur historiam virorum illustrium istius Ordinis. In hujus ergo *Lib. II. cap. 40.* ubi de S. Malachia sermo sit, potioribus ejus vitæ momentis succincte relatis, hæc verba subnecti: *Scripsisse fertur & ipse nonnulla opuscula, de quibus nihil hactenus vidi, præter quandam Prophetiam de Summis Pontificibus: quæ quia brevis est, & nondum, quod sciam, excusa, & a multis desiderata, hic a me apposita est.* his dein ordine subjungi istos Paparum characteres symbolicos, cum annotationibus singulos explicantibus & applicantibus; quoad has tamen addita hac monitione: *Quæ ad Pontifices adjecta, non sunt ipsius Malachiæ, sed R. P. Fr. Alphonsi Ciaconii Ord. Prædicatorum, hujus Prophetiæ Interpretis.* Suppositiam jam horum vaticiniorum falsitatem quo evincat Noster, considerare primo jubet, quod ante Wionum hunc nemo vel minimam eorum mentionem fecerit, adeoque integris quadringentis annis in occulto latuisse dicenda sint. At vero neutiquam probabile videri, Prophetiam hanc, si revera edita a Malachia foret, tam longo silentio sepultam fuisse mansuram: quandoquidem divus Bernhardus, intimus scilicet ejus amicus, quique & vitam ipsius descripserit, & parentatione habita epitaphioque facto eum celebraverit, neque vel minimas prædictiones ab isto datas, præsertim de loco & tempore sui obitus, reticuerit, omnino tam notabilem prophetiam sicco pede præterire haud potuisset. Neque porro apparere ait, quænam uspiam Malachiæ occasio data fuerit vaticinium hoc edendi; ut qui non nisi semel Romam adierit,

adierit, idq; ſub Pontificatu Innocentii II, cum pallium pro duabus Hiberniæ eccleſiis metropolitanis peteret. Urget ulterius, quod nec ullus Scriptorum ejus ævi, puta Otto Friſingenſis, Johannes Sarisberienſis, Petrus Abbas Cluniacenſis, aliive vel verbulo hujus rei meminiſſe reperiantur: neque unus ex tot autoribus, qui Vitas Pontificum literis conſignaverint, (uti ſunt Continuator Mariani Scoti, Bordinus, Platina, Papirius Maſſonius, Onuphrius Panvinius, Franciſcus Joannellus) Annaleſve Eccleſiaſticos compoſuerint (uti Baronius, Spondanus, Bzovius, Raynaldus) eandem tetigerit; nec denique Hiberni, tam ſolliciti alioquin in deprædicandis miraculis, viſionibus ac revelationibus Sanctorum ſuorum, S. nempe Patricii, S. Columbi Abbatis, nec non S. Brigittæ, vel minimo verbo hanc prophetiam commemoraverint. Non diffitetur quidem, vaticinia iſta recenſeri tam a *Thoma Meſſingham* in libro, quem inſcripſit *Florilegium Inſulæ Sanctorum Hiberniæ*, Pariſiis anno 1624 edito; quam a *Rob. Ruſca*, qui illuſtres viros Ordinis Ciſtertienſis deſcripſerit, & in eorum numerum quoque Malachiam retulerit: ſed utrumque ait ea ex Wionio hauſta fateri; ac ultimum inſuper hoc nomine reprehenſum ab *Angelo Manrico*, Annalium ejusdem Ordinis ſcriptore, qui his verbis uti non fuerit veritus: *Robertus Ruſca Sanctum Pontificem* (Malachiam puta) *ſcriptoribus annumerat ob oracula quædam ſeu prædictiones, de ſummis Pontificibus ad finem uſque mundi ſucceſſuris, quas ab Arnoldo Wionio vulgatas eſſe tranſcribit; ſed apocryphas, ut conjicere licet, nec ſatis ſapientes gravitatem viri ſanctiſſimi.* Alphonſum vero Ciaconium quod attinet, cui nempe explicationem oraculorum iſtorum ſymbolicorum tribuit Wionius, ante omnia quærit Noſter, ſiquidem ita ſe res habeat, quisnam, poſtquam ea tanto tempore & ſine interpretatione delituerint, aut Ciaconio, aut Wionio revelarit, ea Malachiæ eſſe, nec non unde & quo fato theſaurus hicce tandem in lucem protractus fuerit. Præterea vero valde in dubium vocat, num omnino Ciaconius pro interprete haberi queat. Scilicet cum Vitæ Pontificum & Cardinalium ab Autore hoc compoſitæ jam trina editione in lucem prodierint (prima nempe A. 1601, & ſecunda 1630, duobus, tertia vero 1677. quatuor voluminibus) in nulla tamen harum vel verbulo iſtius prophetiæ mentionem injici: ut adeo dicendum ſit, Ciaconium, qui Romæ fuerit anno 1595, quo tempore *Lignum Vitæ* Wionius Venetiis inprimi fecerat, ſi maxime ſymbolis illis interpreta-

tionem dediſſet, poſtmodo perſpecta eorum falſitate abſtinuiſſe ab illis in opere ſuo allegandis. Suſpicionem vero inde non parum augeri, quod nec apud *Nicolaum Antonium*, Bibliothecæ Scriptorum Hiſpanorum concinnatorem, nec apud *P. Ambroſium de Altamura*, qui Scriptores ex Ordine S. Dominici, cujus nempe Ciaconius fuit, congeſſit, vel minimum veſtigium hujuſce prophetiæ aut ejus interpretationis appareat: cum tamen eorum uterque exactam communicarit enumerationem omnium hujus autoris operum, ad ipſas uſque ſchedas ac tractatus nunquam typis impreſſos. Everſis ita fundamentis, & refutata antiquitate jactata hujus Prophetiæ, porro Meneſtrerius exponit, quid ſibi de vera ejus origine videatur. Autumat vero eam, quando a Wionio primum adoptata fuerit, ſatis recentem adhuc fuiſſe, nec niſi quinquennio ante compoſitam, tempore ſcilicet ſedis poſt mortem Urbani VII. vacantis, a clientum aliquo Cardinalis Simoncelli, poſt Gregorii XIV, ad perſuadendum nempe hominibus per ſuppoſititium hoc vaticinium, jam ab antiquo per ipſum Spiritus S. ſuffragium eum ſucceſſorem deſtinatum eſſe; hunc enim deſignari per ſymbolum *Ex Antiquitate Urbis*: nempe ex civitate *Orvieto* oriundum, quæ Latino nomine *Urbs Vetus* vocetur. Non abſimilem fraudem, licet non eodem ſucceſſu, recentius tentatam narrat a clientibus Cardinalis Bonæ, poſt obitum Clementis IX: qui nempe ad vota patrono ſuo concilianda, non modo per ora vulgi varia ominoſa dicteria ſpargere ſategerint, v. g. verba *Eccleſiaſtici 15. Qui timet Deum faciet Bona*; item Diſtichon:

Grammaticæ leges plerumque Eccleſia ſpernit;
Eſſet Papa bonus, ſi Bona Papa foret:

ſed & conductos clam mendicos magno numero inſtigaverint, ut ſubinde ad portam Baſilicæ S. Petri & proxime ſub feneſtris Cardinalitii conclavis vociferarentur: *Fate Papa Bona.* Tanto facilius vero talismodi commentis confingendis occaſionem fuiſſe Noſter exiſtimat iſto tempore, quod quinquaginta fere diebus tum duraverit Conclave electionem novi Pontificis parturiens, adeoque ſatis otii fuerit ad cudendas tales fabulas; cujusmodi nempe nunquam non tempore ſedis vacantis, a concurrente undique otioſorum hominum turba haud exigua copia excogitari ac publicari conſueverint. Tametſi vero hac ratione omnia illa oracula, Pontificibus Gregorium XIV antegreſſis ex poſtfacto accommodata fuerint, perſonatoq; adeo prophetæ facile

facile fuiſſe videatur de præteritis vaticinari: nihilominus & eorum intuitu quamplurima ſemet abſurda prodere, Meneſtrerius deducit: uti primo, quod in vaticiniis hiſce, legitimis Pontificibus admixti compareant octo Antipapæ, puta Victor IV, Calixtus III, Paſchalis III, Nicolaus V, Clemens VII, Benedictus XIII, Clemens VIII & Felix V, adeoque, ſi fides huic prophetiæ foret, eccleſia duo habuerit iisdem temporibus capita, pariter a viro θεοπνεύστῳ deſignata; maxime cum non ſatis e ſymbolis iſtis eluceſcat, quinam pro ſchiſmaticis habendi: porro quod anachroniſmi aliquot egregii ex ordine ſymbolorum iſtorum, iisque applicatæ interpretationis, oriantur minime tolerabiles; quos & ſpeciatim oſtendere occupatus eſt Autor. Ulterius non ſatis patere arguit, quis interpreti revelaverit, ut Prophetiæ hujus initium in applicatione caperet potius a Cæleſtino II, quam ab Innocentio II ejus prædeceſſore, vel ſucceſſoribus Lucio II aut Eugenio III, quandoquidem horum omnium ſub regimine Malachias vixerit: maxime cum characteres illis adſignati, ſatis nempe incerti, id non clare determinent; Denique & illud urget, quod Chriſtus prædixerit, mortalium nemini datum eſſe ſcire finem ſeculi ac tempus judicii extremi; quæ tamen, ſi genuina hæc prophetia foret, haud obſcure paterent: dum conſtanter dicere poſſemus, tot & non plures Pontifices ante ſeculi conſummationem expectandos eſſe; quandoquidem Prophetiæ hujus clauſula ita habet: *In perſecutione extrema Sacræ Romanæ Eccleſiæ ſedebit Petrus Romanus, qui paſcet oves in multis tribulationibus, quibus tranſactis civitas ſepticollis diruetur & Judex tremendus judicabit populum ſuum.* Cæterum notat Autor, inventionem univerſorum iſtorum characterum ſymbolicorum ad ſeptem aut octo circiter fontes ſeu capita generalia reduci poſſe: dum nempe alii deſumti ſint a nomine perſonæ deſignatæ; alii ab ejus patria; alii a ſtatu ſeu conditione; alii ab officiis aut titulis geſti olim Cardinalatus; alii ab armis gentilitiis; alii denique ex uno & altero horum conjunctis. Atque hæc fere ſunt, quæ in prima hujus tractatus parte propoſuit Noſter.

In altera ſemet accingit ad examinationem ſingulorum iſtorum epithetorum propheticorum, & hiſtoricæ explicationis cuilibet eorum accommodari ſolitæ; ſigillatim demonſtrans, quot modis larvatus iſte vates impegerit & quam inepte hac in re ſuam egerit perſonam. Sic aliquos horum characterum cum expoſitione ſua collatorum arguit

incertitudinis aut falsitatis historicæ: alios taxat ob insulsam & alienam expressionem, quæ scilicet nil minus sapiat, quam propheticam inspirationem: in aliis ignorantiam inventoris circa scientiam heraldicam & genealogicam deridet: alios tandem ita esse comparatos ait, ut in hunc usque diem commodus sensus ex iis exsculpi haud valuerit: quales nominatim allegat sequentes, nempe Innocentii IX, antea Fachinetti, *Pia civitas in bello;* Clementis VIII, Aldobrandini, *Crux Romulea;* Leonis XI, *Undosus Vir;* Pauli V, *Gens perversa;* Gregorii XV, *In tribulatione pacis*; nec non Urbani VIII, *Lilium & rosa.* Et quamvis symbolis tribus sequentibus aliqualis interpretatio adinventa fuerit: nempe Innocentii X, die Exaltationis Crucis electi, quod est, *Jucunditas Crucis;* Alexandri VII, Montes in scuto gentilitio gestantis, quod habetur, *Custos montium*, & Clementis IX. in conclavi Cardinalium cameram per sortem nacti, quæ depictam repræsentavit Cygni constellationem, adeoque indicati per *Sidus Olorum*: tamen in sequentibus duobus, *de Flumine magno* & *Bellua insatiabilis,* Clementi nempe X & Innocentio XI competentibus, rursus vacillare ait interpretationem: dum ratione prioris falso allegetur inundatio Tiberis, cujus tempore Clemens natus feratur: cum illa demum anno 1598 contigerit, ipso jam aliquot annis ante in lucem edito; & *Altieri* non nisi coacte ex Hispanorum *Alto rio* derivari queat: ratione alterius vero appellatio lupo melius congrueret, quam leoni Innocentii XI. Quod superest, ut jactatæ hujus prophetiæ vanitatem magis adhuc ob oculos poneret, ostendere conatus est, ex ænigmaticis istis epithetis facili opera systema aliud Pontificum exsculpi posse, commodiori etiam sensu ad alios applicatis, quam quibus a Wionio ea fuerant attributa. Ita loco Cælestini II, initio facto ab Innocentio II, huic congrue satis accommodat illius symbolum *Ex castro Tiberis:* Anacleto II. Antipapæ symbolum vulgo adscriptum Lucio II, *Inimicus expulsus:* huic vicissim symbolum Eugenii III, *Ex magnitud ne montis:* atque sic per aliquot sequentia exempla similiter pergens evincit, quam incerta & versatilis talismodi ænigmatum explicatio sit. Devenit tandem ad Alexandrum VIII, tum noviter electum, ejusque vitæ potioribus momentis breviter excussis, nihil in eo occurrere autumat, quod quadrare possit ad characterem ei in Prophetia Malachiæ adsignatum, *Pœnitentia* nempe *gloriosa:* nisi forte ejus interpretationem extorquere placeat, aut a die factæ promotionis,

Digitized by Google

motionis, S. Brunoni ſacra, aut ab antiquo ejus nomine, quo Petrus audierit, cum hujus nominis Apoſtolus æque ac S. Bruno pœnitentia ſua celebrentur: quæ tamen omnia Noſtro nimis longe videntur eſſe petita. Quamvis vero ſic eo tempore non ſatis Meneſtrerio judice apparuerit, qua ratione character ille ſymbolicus huic Papæ congrueret; attamen, uti dies diem docet, non deſunt hodie, qui ejus omen eventu neutiquam deſtitutum dicant: quando nempe Alexander VIII. *pœnitentia glorioſa* ductus, & blandæ tandem indulgentiæ, qua erga primogenitum Eccleſiæ filium, Regem Chriſtianiſſimum, Clerumque Gallicanum uſus hactenus fuerat, pertæſus, Bullam, quæcunque in comitiis Cleri Gallicani Pariſiis A. 1682. congregati peracta erant jurisdictioni Romanæ Eccleſiæ præjudicialia, ipſo jure nulla irritaque declarantem, & jam die 4 Aug. A. 1690 datam, paulo ante obitum, die nempe 30 Jan. A. 1691, ſolenniter promulgavit. Quid de cætero *Raſtrum in porta*, qui futuri proxime Pontificis character eſt, Sedi Romanæ portendat, id curioſioribus, quos fere futurorum eventus anxios tenet, ſpeculandum relinquimus: quibus fortaſſis non ignota erit *Diſſertatio* Marburgi anno 1677. ſub præſidio *Sam. Andreæ*, S. Theol. D. ac P. P. a *Joh. Pet. Graffio* habita *de Succeſſionibus Pontificum Romanorum ſecundum prænotationem Malachiæ Hiberno adſcriptam*; ubi & argumenta propheticorum iſtorum characterum latius exponuntur, & contra *Franciſcum Carriere* Aptenſem Minoritam defenduntur; qui & ipſe ſcilicet ſub finem *Hiſtoriæ Chronologicæ Pontificum Romanorum*, *Lugduni 1663.* denuo editæ, eorum autoritatem, licet ſibi ipſi non ſatis conſtans, elevare anniſus fuerat.

NOVA LITERARIA EX ANGLIA.

OXonii ex Theatro Sheldoniano proditurum proxime eſt volumen tertium Scriptorum Rerum Anglicarum. Conſimilis argumenti volumen unum aut alterum jam Londini ſub prælo habet D. *Warthonus*. Quin & *Thomas Gale* XV Scriptores veteres Britanniços edit, quos inter maxime meretur memorari liber, quem Angli *Domes-day* vocant, in quo terrarum fundorumque in Anglia diſtributio, Gulielmi Conqueſtoris temporibus conſignata reperitur: unde & antiquum MStum in theſauro regio hactenus aſſervatum ac care habitum fuit. Idem perſtat in propoſito librum *Porphyrii* de abſtinentia carnium edendi.

Thomas Hyde Protobibliothecarius Oxonienſis Librum Rabbinicum

nicum *Itinera mundi* vocatum, seu Cosmographiam Abrahami Peritsol, Judæi, Latinitate donavit, inque calce Turcarum Liturgiam, Peregrinationem Meccanam, ægrotorum visitationem atque alia exposuit. Idem Maimonidis librum *More Nebochim* seu Doctorem perplexorum Arabico sermone, quo ab auctore ipso conscriptus olim fuit, editurus est, prolixisque notis illustraturus. *Eduardus Pocockius* annum nuper octogesimum septimum ingressus est, quæ tamen ipsi vegeta adeo ætas contingit, ut elaborandis poliendisque utilissimis in Prophetas commentariis manum admovere queat, notas in Joelem sub prælo jam sudantes propediem editurus. *Eduardus Bernardus* in Tabula quadam omnium pene ætatum characteres Græcos Syrosque, Æthiopicos item ac Latinos in MStis nummisque repertos sic delineavit, orbisque eruditi literaturam a charactere Samaritano ita deduxit, ut jam facili opera ad MSta quis accingatur. De Josepho autem edendo spem plane omnem cuncti deposuerunt, cum ipsummet Auctorem nausea vasti operis cepisse videatur. Optat ille, ut *Joh. Andreas Danzius* Alcorano suo, quem Jenæ edit, Masoram quoque Turcicam, quæ Oxonii in MSS. nonnullis exemplaribus Collegii D. Johannis comparet, adjungat. *Johannes Mill's* Doctor Theologus & Aulæ S. Edmundi Præfectus accuratissimam eamque longe pulcherrimam Novi Testamenti editionem prælo jamdudum subjecit, ubi textus primo sacer exhibetur, loca deinde parallela magno numero indicantur, tandemque lectiones variantes ex universi pene orbis eruditi MSStis melioribus, Laudiano inprimis, Alexandrino seu Theclæano, atque Coveliano (quem nempe ex monte Sinai Covellus Theologus hodie Cantabrigiensis attulit) codicibus, ipsis denique SS. PP. copiose subjunguntur. Magnum profecto ac Herculei laboris opus, jamque ad Primam ad Timotheum Epistolam deductum. *Joannis Malela* Chronicon Græco- Latinum e Theatro Sheldoniano nondum prodiit. *Antonius Wood* prælo subjecturus est, sed lingua Anglica, Athenas & Fastos Oxonienses. *Thomas Smith* Epistolas Camdenianas edet.

Wilhelmus Lloyd S. Asaphi Episcopus, Regisque ac Reginæ supremus Eleemosynarius, ingens opus Chronologicum molitur. *Wilhelmus Sherlock* Theologus Londinensis, postquam diu juramentum præstare Regi Wilhelmo renuit, mutata tandem sententia & præstitit illud ipse, & præstandum omnibus illud esse, scripto publico asseruit; multis ob id aculeatis libellis petitus.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno M DC XCI.

MEMOIRES DE L' EGLISE.

id est,

Memoriæ ecclesiasticæ, quicquid consideratione dignum quolibet die toto passim orbe accidit, complexæ; auctore Abbate *de la Roque*, Protonotario S. Sedis Apostolicæ. *Tomus I.*

Parisiis apud Jo. Guignardum, A. 1690. in 4. Plag. 102.

OPtimum omnino institutum est, quod voluminibus quamplurimis exequi constituit clarissimus Auctor, quodque nec Protestantibus, historiæ universalis studiosis, improbatum iri putamus. Utut enim is zelo, quo Romanam religionem amplectitur, abreptus, gratiamque *Francisci Harlei* Archiepiscopi Parisiensis, (cui opus suum inscripsit,) imo ipsius Galliarum Monarchæ *Ludovici XIV* mereri cupiens, non ubivis æque modeste de *Lutheranis Calvinianisque* & sigillatim *Wilhelmo* III, Rege Magnæ Britanniæ, loquatur, ac historicum a studio partium alienum decuisset; id tamen non magnopere bilem his movebit, qui causam suam ejus arbitrio nec stare, nec cadere existimant, optabuntque modo, ut de rebus ecclesiæ suæ acturus, tanto majori studio veritati litare nitatur. Cæterum jam pridem *Diarium* ejusmodi *ecclesiasticum* molitus fuerat: sed specimen, quod ediderat, tantopere displicuerat *Petro Seguierio*, Duci de Vilamor, Pari & Cancellario Franciæ, ut hic mox auctoritate sua omnia illius cœpta disturbarit ac sufflaminaverit. Ex quo vero is ad plures abiit, (quod 28. Januarii A. 1672. contigit,) Abbati nostro nemo obstitit, quin, indultu Regis obtento, opus illud olim adumbratum denuo aggrederetur. Novum ergo specimen composuit decem abhinc annis, quod Parisiis *Johanne Cussonio* bibliopola obstetricante, lucem p. 226.

adſpexit, hoc titulo inſignitum: *Journal Eccleſiaſtique, ou Memoires de l' Egliſe, par M. l' Abbé de la Rocque*; ipſo *Roquio* teſte in *Ephemeridibus Eruditorum Pariſienſibus*, 20. Jan. 1681. a ſe publicatis. Verum nec hi doctiſſimi Viri conatus feliciores eo tempore fuere prioribus. Non multo tamen poſt Archiepiſcopus Pariſienſis & univerſus Clerus Gallicanus menſe Majo A. 1685. Lutetiæ congregatus facile ei perſuaſerunt, ut *Memorias* id genus in uſum eorum, qui futuris ſeculis hiſtoriam eccleſiaſticam conſcribere vellent, in literas referret. Orditus igitur eas eſt, non quidem ab annis illis, quibus olim ad ſcribendum appulit animum, ſed ab anno demum 1685 atque ea tantum, quæ hoc ſecutoque anno 1686 evenerunt, *ſex* librorum, (quibus tomus hic *primus* abſolvitur,) argumentum eſſe voluit.

Memorantur hiſce hypomnematibus, ut eſt in præfatione: (1.) *Converſiones illuſtrium hominum ab infidelitate, hæreſi aut ſchiſmate*; (2.) *Miſſionariorum geſta toto paſſim orbe Chriſtiano*; (3.) *Templa ſimiliaque pietatis monumenta recens extructa*; (4.) *Miracula*; (5.) *Sepulcra aliaque loca a devotis frequentari ſolita*; (6.) *Reliquiæ ſanctorum nuperius repertæ*; (7.) *Canonizationes ſanctorum*; (8.) *Intentio Eruditorum de aliqua re eccleſiaſtica aliquid commentari cupientium, eaque propter aliorum ſymbolis egentium*; (9.) *Intentio illorum, qui bonum aliquod opus in Chriſtianæ pietatis emolumentum facere apud animum ſuum conſtituerunt*; (10.) *Erectio novorum Seminariorum, fundatioque aut reformatio familiarum monaſticarum*; (11.) *Colloquia ſolenniora de rebus ſacris*; (12.) *Vita obitusque virorum virtute, ſanctitate munereve eccleſiaſtico eminentiori conſpicuorum*; (13.) *Exempla ſingularia bonorum operum a Regibus Principibusve viris patratorum*; (14.) *Exempla vindictæ divinæ adverſus populorum aut privatorum hominum impietatem*; (15.) *Promotiones ad primarias eccleſiæ dignitates, qua occaſione tum ortus, munera, dotes, actiones notabiliores ac ſcripta Promoti, tum fundatio, privilegia diverſaque fata ſingularum eccleſiarum particularium breviter recenſentur*; (16.) *Molimina Infidelium, Hæreticorum & Schiſmaticorum contra Eccleſiam; libellis tamen, quibus veritas dogmatum Romano-catholicorum impugnatur ac virorum eccleſiaſticorum fama læditur, ea ratione confutatis, ut æquum ſit ſperare, nec ipſos eorum auctores ægre id laturos*; (17.) *Sententiæ aut ſtatuta celebriora de claſſis eccleſiaſticis in Conciliis aut Synodis, in Cleri Gallicani convocationibus, in Congregationibus Romanis, in Curiis epiſcopalibus,*

palibus, in Officio Inquiſitionis, in Parlamentis aut ſanctioribus Regum Senatibus pronuntiata ac ſancita; (18.) *Statuæ, numi, picturæ ad pietatis incrementum facientes*; (19.) *Marmora, numiſmata aliaque profana eruditionis reliquiæ, quatenus aut articulum fidei confirmare, aut lucis aliquid Hiſtorico alicui eccleſiaſtico ſanctove Patri fœnerari poterunt.* Hæc ex præfatione excerpſimus. Nunc de ſingulis libris ſigillatim.

LIBRO PRIMO ſtatum eccleſiarum extra Europam ordine Geographico indagat Roquius, initio a regnis *Chinenſi, Japonenſi, Tunquinenſi* & *Cochinchinenſi* facto. Refert itaque inter alia, perſecutiones rigidiores illic locorum ceſſaſſe, multaque millia hominum Chriſto fidem dediſſe. Inter *Tunquinenſes* ſane centena millia Chriſtianorum dari, & in his centum fere moniales, *Crucis amaſias* ſeſe appellitantes. *Cochinchinenſem* Regem non averſari Chriſti fidem, bisque baptiſmum petere voluiſſe; ſed quo minus id fecerit, in cauſſa fuiſſe polygamiam, quemadmodum multi e plebe Chriſtianis ſeſe accenſeri cupiant, modo iis integrum eſſet, uxori repudium remittere aliamque in ejus locum ducere. *Siamenſium* dein theologiam idololatricam breviter perſtringit, ac ſpeciatim fabulam de *Thevahat* apud Inferos ob peccata ſua juſſu ſummi Dei Sommokodoni crucifixo, fraude diaboli ad ſimilitudinem hiſtoriæ paſſionis Chriſti effictam, qua Siamenſes faſcinati nolint Jeſum crucifixum Deum agnoſcere, veriti, ne ſub ejus nomine Thevahatus ſuus lateat. Addit, Chriſtianos paucos hodie in *Tennaſſerim, Cyampa, Golconda*, itemque regnis *magni Mogolis* exiſtere, in *Macaçar* nullos. *Maduренſes* fere univerſos, Jeſuitarum Brachmanum more veſtitorum miniſterio converſos eſſe. Hinc *Pegu, Bengalam, Goam, Moluccas, Philippinas, Maldivas, Ceylanum, Tanorum* percurrit Roquius. Chriſtianos *S. Thomæ* tantum non omnes, ex *Armeniis & Meſopotamienſibus* multos Eccleſiæ Romanæ reconciliatos ait. *Syros* eccleſiæ Latinæ placita amplexos *Patriarcham* habere *Antiochenum* Alepi habitantem, cui nomen ſit *Petri Gregorii*. Huic Innocentium XI. *pallium* tranſmiſiſſe. *Jacobitas* omnes, ſive Armenii ſint, ſive Cophti, ſive Abyſſini, Monophyſitas eſſe. *Melchitas* (quos etymologiæ argumento Latine *Regios* diceres) id nominis adſciviſſe, quod religionem *Regis* ſive Imperatoris Romani, in ſynodo *Chalcedonenſi* decretis firmatam, amplecti ſeſe teſtari voluerint.

p. 14. p. 19. p. 25. p. 31. p. 43. p. 38. p. 57

Maronitas universos ecclesiæ caput agnoscere Romanum Papam, qui vicissim conniveat ad conjugium clericorum, & eucharistiam sub utra-
p. 63. que specie, inter illos pristinis abhinc sæculis usitatam: attamen non paucos Syrorum, qui Romæ in collegio Maronitico, a Gregorio XIII. instituto, aliquo temporis tractu vixere, in patriam reversos more Latinorum & a *conjugio* & ab *altera specie* in sacramento altaris sibi temperare cœpisse. Lustratis cæteris ecclesiis, quarum nomina repetere nimis longum foret, vela orationis contrahit, ac appellit sub
p. 87. finem libri ad *Californiam*, quam anno demum 1683 sub Christi & Monarchæ Hispani obedientiam redegit Marchio de *Laguna*, Prorex Mexicanus, missis illuc navibus duabus bellicis sub imperio Isidori de *Arondo* summi præfecti classis Novæ Hispaniæ, totidemque Patribus Jesuitis, Matthia *Gagni* & Eusebio Francisco *Quino*, quos multas Barbarorum animas in suas pertraxisse partes fama tulit.

LIBRO SECUNDO recensus ecclesiarum Europæarum instituitur. Non paucæ heic earum antiquitates indigitantur, quas ab aliis fusius jam dum pertractatas silentio prætervehimur. E recentioribus, quas Roquius tradit, rebus pleraque memoria lectoris benevoli nondum excidisse arbitramur. Lubet tamen & hinc & illinc excerpta
p. 97. nonnulla in medium proferre. Meminit igitur diei natalis Alexandri VIII. R. P. (nuperis Kalendis Februariis defuncti,) qui fuit 19. Apr.
p. 98. A. 1610. Adjicit catalogum Cardinalium superioris anni mense Februario
p. 125. superstitum. Ad *Genuenses* delatus refert, propria auctoritate eos res suas ecclesiasticas coram duplici tribunali, Papis licet plus simplici vice contra nitentibus, expedire, ac quid in iis faciendum omittendumve sit, pro lubitu decernere, privilegio etiam Innocentii IV. nunquam Sedis Pontificiæ excommunicationem incurrere. In rebus *Germanicis* paroramata quædam notabimus, bona, ut speramus, Clarissimi Auctoris cum venia, qui eruditionis famam & existimationem præclaris in rempublicam litterariam meritis dudum partam facile tuebitur, etsi in his exoticis alicubi fortasse cespitaverit. Lib. II. pag. 145. ait, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Colonienſis ex sexaginta Canonicis, iisque nonnisi Principibus & Comitibus componi. Sed alii quinquaginta tantum numerant, atque inter hos locum quoque habent octo privatæ sortis viri, juris tamen Doctores aut Licentiati. Pag. 148. *Gebhardus Truchsesius*, cum Augustanæ Confessioni se addixisset, creditus

Digitized by Google

tis dicitur excidiſſe Colonienſi, quem obtinuerat, Archiepiſcopatu, vi decretorum *Paſſavienſis* atque Auguſtani. Et decreto quidem Comitiorum Auguſtanorum A. 1555. famoſum illud Reſervatum Catholicum, ad quod haud dubie Auctor reſpexit, invitis licet Proteſtantibus, fuit inſertum, cautumque, ut Epiſcopus ad Proteſtantes tranſiturus Epiſcopatu ſuo decederet: aſt pacto Paſſavienſi, quod triennio ante concluſum erat, hac de re nihil fuit conſtitutum. Pag. 150. Magdeburgenſem Archiepiſcopatum A. 1648. tenuiſſe dicitur Auguſtus, Electoris Saxoniæ *frater*. Erat vero is Electoris tum regnantis Joh. Georgii I. glor. record. non frater, ſed filius ſecundo-genitus. Pag. 152. memoratur, Epiſcopum Hildeſianum pacto cum Domo Brunſvicenſi A. 1643 inito conſenſiſſe, ut Duces ditionibus, quas eorum Majores Epiſcopatui quondam eripuerant, quiete fruerentur, atque ſic totum prope territorium Hildeſiani Epiſcopatus Brunſvicenſi Ducatui incorporatum fuiſſe. Sed longe aliter ſe res habet. Nam per illam transactionem a Ducibus potius Epiſcopatui reſtituta fuere, certis tamen legibus, quæ eorum Majores ultra ſeculum poſſederant. Pag. 156. conſtitutum dicitur in Inſtrumento Pacis Oſnabrugenſis, ut Epiſcopatum Oſnabrugenſem alternis vicibus Princeps aliquis Romano-Catholicus ex Domo Brunſvicenſi, & Princeps Lutheranus ex eadem Domo obtineret. Hæc talia legenti Sereniſſima illa Domus videri poſſet partim Romanis ſacris addicta, partim Evangelica. Sed per Dei gratiam nullum hoc tempore Principem illius Familiæ novimus, Romano-Catholicam religionem profeſſum. Dein alternativa ſucceſſio admittenda expreſſe in Inſtrumento Pacis dicitur inter Catholicos Epiſcopos *ex gremio Capituli electos vel aliunde poſtulatos*, atque Auguſtanæ Confeſſioni addictos ex familia Brunſvico-Luneburgica Principes. Quemadmodum & hodiernum Reverendiſſimum Epiſcopum Dn. *Erneſtum Auguſtum*, Evangelicum hujus Domus Principem, non ex eadem Catholicus alius, ſed *Franciſcus Wilhelmus* Comes Wartenbergicus præceſſit. Pag. 159. Epiſcopus Conſtantienſis dicitur ſuprematum, ſeu ſuperioritatem territorialem (*Souveraineté*) obtinere in Diœceſi ſua, excepta Imperiali urbe Conſtantia. Sed primum urbs Conſtantia non Imperialis ſeu Libera hoc tempore eſt, ſed juris Auſtriaci, circa medium ſuperioris ſeculi in Domus Auſtriacæ, poteſtatem redacta.

Dein non per universam Diœcesin reliquam, quæ utiq; latissime patet, sed in suo tantum territorio, quod angustioribus limitibus circumscribitur, suprematum obtinet Episcopus. Diœcesin enim Episcoporum Germaniæ cum eorundem territorio confundi non debere, rerum harum
p. 157. periti norunt. De Episcopatibus Bambergensi & Herbipolitano inquit Auctor: *Impræsentiarum ambo tenentur, aut nuperius certe tenebantur a Petro Philippo de Dernbach.* Verum non succurrit hæc scribenti, Dernbachium noctu inter 22. & 23. Apr. 1683. mortuum successores habuisse in Bambergensi *Marquardum Sebastianum Schenckium de Stauffenberg*, (cujus, ceu Episcopi *Aichstetensis*, obitum lib. V. pag. 594. ad 17. Jan. 1685. ipsemet refert,) in Herbipolitano *Conradum Wilhelmum de Werdnau*, ac (cum & hic fato esset functus) *Joannem Godofredum a*
p. 164. *Guttenberg.* Ultimum *Magnum Magistrum Ordinis S. Joannis Hierosolymitani* Roquius vocat Cardinalem *Fridericum, Landgravium Hassiæ*, Uratislaviæ episcopum. Sed hic non fuit ultimus (*le dernier qui possedoit cette dignité*). Huic enim 19. Febr. 1682. mortuo surrogatus fuit *Franciscus a Sonneberg* Helvetus, qui obitu suo locum vacuum reliquit, quem Eques Westphalus e Baronum *Droste de Fischeringen* stirpe prognatus totius Ordinis suffragiis occupavit, paulo tamen post mortalitate posita, cessit *Hermanno a Wachtendonck* Nobili Westphalo; quæ universa Auctor noster discere potuisset e nobilissimi *Imhofii* Notitia Procerum S. R. J. A. 1684. primitus emissa, A. 1687. cum non magno eoque fere tumultuario augmento recusa, propediem vero cum accu-
p. 180- ratissimo ac ad nostra tempora pertingente supplemento typis ter-
193. tium subjicienda. Inter Archiepiscopatus *Gallicanos*, ut ad hos pergamus, recentissimus est Albiensis, auctoritate demum Innocentii XI. R. P. 3. Oct. 1678. ex episcopatu Archiepiscopatui Bituricensi suffragante ad axioma metropoleos evectus. Nota est cõtroversia de *primatu Lusitaniæ*, quem in concilio Tridentino tanto conamine affectavit Archiepiscopus Bracarensis, *Bartholomæus de Martyribus*, ac, utut ringentibus Olyssiponensi & Eborensi Metropolitanis, *Philippi II.* Hispaniæ Regis indultu obtinuit. Neque hoc suo jure, post translatum Lusitaniæ imperium in Familiam Bragantinam, exciderunt ejus successores, quin, quocunque iter faciant, per totum regnum *crucem Primatis* præferri sibi curant. *Cameracensem* episcopatum Paulus Papa IV *Rhemensis* Archiepiscopi jurisdictione exemit, & in metropolim erexit; Gallis nunquam

quam non fruſtra proteſtantibus. Cum igitur Rex Galliæ Cameracum jure belli in ſuam ditionem redegiſſet 17. Apr. 1677, Archiepiſcopus *Rhemenſis* proteſtatione ſolemni 14. Febr. 1678. jus ſuum in epiſcopatum Cameracenſem urſit, illis dubio procul argumentis uſus, quæ hanc in rem pleno modio admetitur Roquius. Nondum autem ſententiam deciſivam Rex tuliſſe videtur. E *Poloniæ* epiſcopatibus non unos indicat Roquius, qui duos ſimul præſules, unum Romano-Catholicum, alterum Græco-Schiſmaticum alant. Imo *Leopolis*, Ruſſiæ Nigræ metropolis, utpote civibus triplicis religionis habitata, ſedes eſt tum Archiepiſcopi Latini Romano-Catholici, tum Archiepiſcopi Armenorum Romano-Catholici, tum denique Epiſcopi Ruſſici Græci ſchiſmatici. Libri hujus ſecundi extrema occupant partim digreſſio de variis generibus ac mutationibus *Liturgiæ* in Sacramento altaris, partim duplex catalogus omnium totius orbis Chriſtiani *epiſcopatuum*.

p. 227-232. p. 238. p. 255. p. 266-277.

Præmiſſis libris illis duobus ad inſtar propylæi, Auctor opus ipſum auſpicatur, & inter ea, quæ A. 1685. contigerunt, primo loco enarrandam ducit *converſionem Reformatorum Gallorum*. Integro igitur libro TERTIO deſcribit, quibus gradibus quibusque de cauſſis Rex ad tantæ molis opus proceſſerit. Et quemadmodum heic exulum de perſecutione exantlata querimoniæ calumniarum poſtulantur: ita tum exemplis, tum rationibus, toto libro QUARTO defendere nititur Roquius, quicquid Proteſtantibus in abolitione Edicti Nannetenſis ac cæteris id genus Ludovici XIV. geſtis iniquum viſum fuit.

Libro QUINTO cætera, ordine iterum Geographico, exiguntur, quæ annum 1685 in eccleſia Romana notatu dignum reddiderunt. Legi heic meretur bulla Innocentii XI data Romæ 10. Maji 1685. qua Superiori Ciſtercienſium generali abſoluta poteſtas fit convocandi ſynodum, id quod non niſi ſuo conſenſu prius obtento fieri debere voluerant quatuor Abbates monaſteriorum Ciſtercienſium, de Firmitate, (*de la Ferté*,) de Pontigniaco (*de Pontigny*,) de Claravalle (*de Clairvaux*) & de Morimundo (*de Morimond*). Ubi dein *Fulgentii Travelloni* Generalis Ordinis D. Auguſtini d. 2. Junii electi mentio injicienda fuit, anſam arripit Noſter in hiſtoriam totius illius Ordinis excurrendi. Subjungit dein Michaelis de Molinos dogmata & ſiniſtra fata, obitum Cardinalium *Carraccioli*, *Caſtaldi*, *Homodei*, *Savelli* atque *Grimaldi*, promotiones *Nerlii* aliorumque ad beneficia eccleſiaſtica,

p. 515-520. p. 530. 541.

digreſſio-

p. 544. digreſſionem de *pallio* epiſcopali, itemque de Sede *Beneventana*, quam
547. morte *Caſtaldi* vacuefactam conſcendit Cardinalis *Urſinus*; porro legata
p. 548. ad pias cauſſas *Maffei Barbarini* Principis Paleſtrinæ, & *Januarii Capuani*,
p. 549. fratris Ducis *Termoli*; translationem denique corporis S. Zenobii epiſcopi & patroni Florentini. Rebus *Italicis* expeditis, ad *Gallicas* re-
p. 550. vertitur Roquius, multaque de iis commentatur. Heic tamen oculos
p. 551. præ cæteris feriunt digreſſiones de Ordine *Minimorum* a *Franciſco de*
p. 553. *Paula* inſtituto, & de Abbatiæ Cluniacenſis fundatione ac reſtauratione, quarum illa A. 910, hæc A. 1676. contigit. Ubi notatu non indignum videtur, Abbatem, Priores, Officiales, cæterosque illius Abbatiæ Monachos (etſi non-conſecrantes) Euchariſtiam accipere *ſub utraque*. In Regis deinde laudes effunditur Auctor, quod Legatorum ſuorum
p. 555. precibus, tum apud Perſarum Monarcham *Armeniis orthodoxis* libertatem ab exactionibus & perſecutionibus Proregis Nakchavanienſis,
p. 557. tum apud Turcorum Imperatorem *Monachis Latinis* cuſtodiam ſacri
565. ſepulchri procuraverit. Notat quoque dies emortuales *Caroli Burlonii* Epiſcopi *Sueſſionenſis*. (cui ſucceſſor datus *Petrus Daniel Huetius*,)
p. 566. d. 26. Oct. *Joannis de Montpeſat de Carbon* Archiepiſcopi *Senonenſis*, d. 5. Oct. *Theodori Alardi* Epiſcopi *Vincienſis* d. 13. Nov. *Piqueti* Epiſcopi *Ceſaropolitani* in Perſia, d. 25. Auguſti; annexis excurſionibus de ori-
p. 570. ginibus Abbatiæ *S. Genovefæ* Pariſienſis, epiſcopatus *Rhegienſis* in Pro-
p. 572. vincia, *Aturenſis* in Vaſconibus, ut & Archiepiſcopatus *Aquarum Sextiarum*, hujusque æmuli *Senonenſis* Archiepiſcopatus. Nec reticet pro-
p. 575. motiones *Fleſcherii*, (qui variis parentationibus, vita Theodoſii Magni,
p. 576. vitaque Commendoni Cardinalis a Gratiano Latine conſcripta, a ſe vero Gallice reddita, inclaruit,) ad epiſcopatum *Vaurienſem* in Occitania, itemque aliorum ad alia beneficia Eccleſiæ Gallicanæ. Hinc
p. 594. ad Germanos pergit, refertque jacturam eos feciſſe hoc anno 1685. *Marquardi* Epiſcopi *Aichſtetenſis* d. 17. Jan. *Georgii Szelephani*, Archiepiſcopi *Strigonienſis*, eodem menſe, *Emerici* Cappuccini Epiſcopi *Viennenſis* menſe Februario, *Marci Renati Franciſci Sluſii*, Canonici Leodienſis, Polyhiſtoris, ſed Geometricis potiſſimum ſcriptis clariſſimi d. 19. ejusdem menſis, *Alberti Sigiſmundi* Bavariæ Ducis Epiſcopi Friſingenſis & Ratiſponenſis menſe Decembri juxta Roquium, aut potius d. 4. Nov. Narrat dehinc *Colonitſchium* in Arrabonis ſedem epiſcopalem, Comitem *Trautſonium* in Viennenſem, aliosque in alias, auſpiciis

Digitized by Google

auſpiciis Imperatoris Auguſti, nec non Ducem *Neoburgicum* Romano-Catholicum in Electoralem Palatinam collocatos. Neque ſilentio preſſit, quid armis Germanorum, Polonorum atque Venetorum contra Turcas effectum fuerit. E rebus Hiſpanicis potiores ſunt mors *Joannis Alphonſi Salizanes*, Cordubenſis epiſcopi, & promotiones *Monroji* ad Archiepiſcopatum Compoſtellanum, *Franciſci Alvari* ad Meſſanenſem, *Ferdinandi Baſſani* ad Panormitanum, &c. nec non Decretum Inquiſitionis Leridenſis in Arragonia contra *Michaelis de Molinos* Manuductionem ſpiritualem, datum 24. Nov. 1685. Anglicam deinceps hiſtoriam a *Titi Oates* contra *Jacobum II.* machinationibus ad decollationem uſque Ducis *Montmuthenſis* continuo orationis filo pertexit Roquius, finemque imponit libro quinto ablegatione Equitis *Chaumont* & Abbatis *Choiſy* in regnum Siamenſe. p. 605. p. 610. 625. p. 626.

Hactenus ordine *geographico* memorias anni 1685 non incommode diſpoſuerat; nunc LIBRO VI. in geſtis anno 1686 ordinem chronologicum obſervat, & a lectoribus conſilium expectat, utrum priori, an poſteriori modo ſequentium annorum memorabilia in ordinem redigi expediat. Extantiora hujus libri contenta ſunt ea, quæ ſequuntur; Die 7. *Jan.* Rex Galliæ, declaratione edita, prohibuit, ne filii familias, tyrones mechanici, itemque conjugati, ſub ſpecie *peregrinationis* ad D. Jacobi in Gallicia aut ad D. Mariæ Virginis Lauretanæ, extra regni fines evagarentur. *Kalendis Februarii* Dux Sabaudiæ *Waldenſibus* optionem dedit, aut religionem mutandi, aut patriam linquendi. *D. 2. Maji* Cardinalis *Eſtræus* Romæ memoriam converſionis Reformatorum Gallorum feſtivitate ſolemni celebravit, in templo S. Trinitatis de monte, cujus *decorationes* emblematicæ a Roquio exactius repræſentantur. *D. 6. Junii* obiit Zvvollæ in Tranſiſulania *Joannes Neercaſſel* Gorcomio Batavus, ex Oratorii D. Jeſu presbytero epiſcopus Caſtorienſis ac per Belgium fœderatum Vicarius Apoſtolicus, ætatis LX, Epiſcopatus XXIV anno. Ejusdem menſis *die 27.* in Parlamento Pariſienſi lis inter Epiſcopum Cenomanenſem, *Ludovicum de Lavergne-Montenard de Treſſant*, & Capitulum eccleſiæ cathedralis *Cenomanenſis* multis annis agitata, ita deciſa eſt, ut Canonici cauſſa ceciderint, & nullam ab epiſcopali jurisdictione exemptionem affectare juſſi ſint. *Die 6. Auguſti* epiſcopus Capuanus *Melzius* vita exceſſit. *Vigeſimo Maji* Innocentius XI. duplici diplomate indulſit Regi Galliæ p. 662. 668. p. 704-710.

Digitized by Google

nominare candidatos ad episcopatus *Audomarensem* & *Yprensem*, ut & ad omnia Comitatus *Burgundiæ* beneficia, quæ jure pacis Neomagensis ex Hispanorum ditione in Gallorum potestatem venerant. Idem 2. *Septembris* Cardinales creavit viginti septem, e quibus jamjam obierunt *Maximilianus Gandolphus* Archiepiscopus Salisburgensis, *Angelus Ranuzzi*, Archiepiscopus Bononiensis, *Horatius Matthæi*, Archiepiscopus Damascenus, *Joannes Sluse*, Secretarius Brevium. Sub calcem voluminis rejecta est narratio de Patre *Lacosta* Dominicano, quem *Galibes* barbaros ad fidem magna ex parte convertisse dicit Roquius; queritur tamen, vicinos Belgas, qui coloniæ Surinamensis nomen obtinent, pios ipsius conatus, crudelissima persecutione excitata, evertisse; unde ille in Europam reversus, Romæ rationem a se actorum Papæ redditurus, in itinere, mœrore forsan confectus, obierit. Cæterum libro hoc sexto bella Hungarica, res Jacobi II. Regis Angliæ variæ, calamitates Waldensium, aliaque id genus memoriæ produntur, quæ enumerare supervacaneum videtur, cum talia haud omissa fuisse conjectu cuivis facile sit. Immiscentur insuper digressiones de *expectativis* beneficiorum obtentis a Rege ex *jure*, quo is pollet, *primariarum precum*; de Conventu *Mathurinorum* Parisiensi; de Ordine equitum *D. Stephani* Magni Ducis Hetruriæ; de sede Pontificum Romanorum *Avenionensi*, (e qua post LXX. annorum intervallum Romam, ad instar Israelitarum post tantum temporis spatium ex Babylonica captivitate reducum, reversi sunt;) de archiepiscopatu *Auxitanensi*, &c. Operi tum *summaria*, tum *index rerum* accedunt.

p. 645.
p. 650.
p. 666.
p. 669.
p. 685. ſ.

DEFENSE DU TEXTE HEBREU ET DE la Version Vulgate, &c.

id est,

R. P. Michaelis Lequien Defensio Textus Hebræi & Versionis Vulgatæ, responsionis loco futura ad librum, cui titulus: *Antiquitas Temporum*, &c.

Parisiis, apud Amabilem Auroy, 1690. in 12. plagul. 22.

PAuli *Pezronii*, Bernhardinorum Prioris Parisiensis, *Antiquitatem temporum restitutam* kalendis Septembris atque Octobris A. 1687. ad

Digitized by Google

ad Acta Eruditorum retulimus, ſpe freti, fore, ut *Matthias Waſmuthus*, Profeſſor Kilonienſis, judicium de illa ſuum cum literato orbe communicaret. *Annalibus* enim *cœli & temporum*, quos tum moliebatur, non poterant non e diametro adverſa eſſe novi illius Chronographi paradoxa. Verum ſpes iſta decollavit, ex quo hic $\frac{11}{21}$ Nov. 1688. tempori valedixit, beatæque æternitatis compos factus eſt. Utinam autem non ſimul illa quoque decollaſſet ſpes, quam orbi erudito de Annalibus ſuis fecerat! Nam licet clariſſimum *Samuelem Reyherum*, eorum quondam encomiaſten, obſtetricantes manus fœtui illi poſthumo adhibiturum, non pauci crediderint, parum tamen abeſt, quin hodie ab omnibus de editione operis laborioſiſſimi conclametur. Interea non defuere, qui virgula cenſoria in Pezronii hypotheſes animadvertendum ſibi arbitrarentur. Ex his prior vocitatur Domnus *Martianay* Benedictinus, cujus labores nondum vidimus. Alter eſt *Michael Lequien*, Bononienſis Gallus, monachus Ordinis Prædicatorum Pariſienſis, præſentis libelli auctor. Duabus hic partibus abſolvitur, quarum *priori* Hebræi textus auctoritas, infra ſeptuagintaviralem verſionem non deprimenda, *poſteriori* integritas fontium Ebræorum & verſionis Vulgatæ in rebus Chronologicis vindicatur.

Parte igitur *priori* ante omnia negatur, ſeptuagintaviralem verſionem a Chriſto & Apoſtolis pro authentica agnitam, non item Ebræum textum. Contrarium probatur ex *Matth. II. 15. Joh. XIX. 37. Matth. XII. 18. Rom. IX. 17. I. Cor. XV. 54.* ubi loca *Hoſ. XI. 1. Zach. XII. 10. Eſai. XLII. 1. Exod. IX. 16. Iſai. XXV. 7.* citantur ad mentem Ebræi textus, a quo maximopere Interpretes Græci illis diſſident. Urgetur e Lightfooto, Judæos in Palæſtina Græcæ linguæ utplurimum imperitos, adeoque non fuiſſe cauſſam, cur Servator ejusque diſcipuli in allegationibus ſuis ſeptuaginta ſenes ſequerentur. Aliter ſe rem habere cum Luca, qui pro Græcis ſcribens, citationes ab iſtis viva voce ex Hebræo (vel potius Chaldæo paraphraſte) factas Græce ita reddiderit, ut verſioni illi reſponderent, cui aſſueti erant Helleniſtæ. Certe ſi Judæi textum ſuum corrupiſſent, uti voluit Pezronius, indubium eſt, Chriſtum illud eis exprobraturum fuiſſe. Hæc aliaque (a noſtratibus Theologis contra antiquiores quosdam Pontificios ſæpius prolata) cum dixiſſet *Lequienus*, auctoritate *Origenis*, *Hieronymi*, itemque qui ſeptuaginta interpretes ad ductum Hebræi codicis emendare auſi ſunt, c. 1. c. 2.

Luciani ac *Hesychii* probat, nec prioribus seculis a nato Christo Græcos rivulos Hebræis fontibus præferri sueviſſe apud Patres doctiores.

c. 3. Imo ex quo Hieronymi verſio Latina applauſum eccleſiarum occidentalium obtinuit, certatim Patres Pontificesque Romanos, ſigillatim *Gregorium Magnum*, & approbatores *Decreti* a Gratiano ex Hieronymi quoque dictis compilati, obſervat in id eniſos eſſe, ut quotiescunque Græci ab illa diſſentirent, ad Ebræi fontis authentiam recurrendum dictitarent.

c. 4. 5. Reſpondet deinde ad tritiſſima SS. Patrum loca, ubi Judæi textum ſuum corrupiſſe feruntur; & cum Richardo Simone ſtatuere videtur, ea maximam partem aut non ſatis intellecta nobis, aut potius non ſatis intellexiſſe ipſosmet Patres, quid de hoc argumento dici par eſſet.

c. 6. Præcipue vero provocaverat Pezronius ad *Geneſ. XVII. 14.* ubi τὰ *octavo die* ſuſtuliſſe Judæos, conſuetudini ſuæ, circumciſionem ultra octavum diem quandoque differendi, velificaturos, ſuſpicatus fuerat. Aſt hoc merito improbabile videtur *Lequieno*, cum ex v. 12. ejusdem capitis, nec non ex Lev. XII. 3. pateat affatim, Judæos noluiſſe e bibliis ſuis tollere verba illa, quibus ad circumcidendum infantes octo præciſe dierum obligabantur. Septuaginta itaque ſenes illa τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ *Gen. XVII. 14.* adjeciſſe, non quod inveniſſent in Ebræo, ſed ut paraphraſtice pro more ſuo textum illuſtrarent. Vocem כארי *Pſ. XXII.* in mendo cubare concedit Adverſario, negat autem id fraude accidiſſe Judæorum, quos potius laudat, ob alteram variantem lectionem כארו in plerisque codicibus una cum iſta annotatam; itemque ob ſingulare

c. 7. ſtudium S. Biblia intemerata aſſervandi. Hinc reſpondet ad dictum Talmudicum ab *Iſaaco Voſſio* & *Pezronio* in ſequiorem ſenſum, (ut Noſter putat) detortum: *Bonum eſt, ut litera evellatur e lege, ut nomen Dei ſanctificetur.* Neque enim aliud quid hoc axiomate ſuaderi monet, quam ut codicum privatorum exſcriptores nomen τετραγράμματον non perfecte exarent, ſed pro יהוה aut יוד aut יי aut ה ponant, ne forte illi in terram delabantur profaniusve tractentur, ac hoc pacto profanetur ipſummet ineffabile ac ſacroſanctum nomen Dei. Urget viciſſim πολυθρύλλητον iſtud Rabbinicum: *Non eſt litera in lege,*

c. 8. *a qua non magni montes pendeant.* Mox varias detegit cauſſas, cur ſæpenumero ab archetypo Ebræo ectypon Græcum diſcrepet, easque

c. 9. in vulgus notas; quibus addit loca prophetica V. T. non pauca, neque

ignotiora

ignotiora de Chriſto juxta Ebræum textum & allegationes in N. T. factas agentia, a ſeptuaginta autem interpretibus in ſenſum plane alienum raptata atque deflexa.

Initio *Partis ſecundæ* Lequienus reſpondet ad dictum, quod apud Judæos circumferri non ſemel inculcaverat Pezronius, de ſex millenariis mundi, quorum ſub finem Meſſiæ adventus expectandus ſit. Negat probabile eſſe, numeros annorum patriarchalium a Judæis corruptos, ne millenarius VI, adeoque & tempus, quo Meſſias venire debuit, præterfluxiſſe credatur. Namque Talmudiſtas in *Sanhedrin*, *Abboda Sara* & *Schabbath* effatum illud Domus Eliana ita referre, ut tradant, duobus millenariis ſubſtitiſſe mundum absque lege, duobus legis tempus fuiſſe, duobus dies Meſſiæ fore. Accedere R. Salomonem Jarchi aliosque interpretes, qui multum temporis elapſum jam eſſe fatentur eo abhinc termino, quo Meſſiæ adventus juxta hanc traditionem expectandus erat. Non immerito igitur concludit Auctor, Judæos non corrupiſſe chronologiam Moſaicam, cum hæc ea, qua ſe hodie habet, ratione, ſententiæ noſtræ, quod Jeſus Nazarenus exeunte quarto millenario venerit adeoque Meſſias ſit, admiſſa illa Elianorum traditione, faveat magis, quam adverſetur. Probari cupit, apud Judæos πατροπαράδοτον haberi, quod Meſſias ſub finem millenarii VI. venire debeat. Utut enim tale quid apud *Julianum* Toletanum Archiepiſcopum in libris *contra Judæos* legatur, (ubi & his dicta impingitur, ac ſi temporum patriarchalium ſeriem contractiorem reddidiſſent,) *Lequienus* nihilominus pluribus monſtrat exemplis, bonum illum virum multories dormitaſſe, dum veterum Chriſtianorum, *Epiphanii*, *Auguſtini*, *Hieronymique* ſententias refert, ex fide nimirum aliena, aut absque contextus conſideratione attentiore, adeoque nec hanc controverſiam ejus arbitrio dirimendam. *Abulpharajum*, ſeculi XIII. ſcriptorem Arabem, absque Veterum auctoritate Judæis eandem corruptorum bibliorum actionem intentantem, contemnit, ac ceu teſtem ob ætatem & rerum harum imperitiam inidoneum rejicit. Explodit deinceps Pezronii conjecturam, R. *Akibam*, Ælii Hadriani Imperatoris coætaneum & Aquilæ Apoſtatæ magiſtrum, manum intuliſſe criticam Geneſi Moſaicæ, ut ægre Chriſtianis faceret. Namque uti hæc nullo prorſus teſtimonio ſuffulcitur, ſic vel hoc dilemmate haud difficulter ſubruitur: Aquila aut *ante* aut *poſt* cladem *Bar Chothbæ* id c. 1.

facinoris perpetravit. Non *ante*. Namque ab omnibus credi volebat, Barchochbam esse Messiam, adeoque non expunxisset secula quindecim e chronologia Mosaica, ea tantum ratione inductus, ut demonstraret Jesum Nazarenum non posse esse Messiam, eo quod ad terminum adventui illius in prophetarum scriptis fixum plures mille annis restarent. Eadem quippe opera adversariis suis argumenta firmissima ministrasset, *Barchochbam*, utpote non nisi seculo uno ab ætate Jesu distantem, repudiandi. Neque vero *post* impostoris illius mortem integrum fuit Akibæ, sacrilegium istud committere. Paulo enim post *Bethera* captus interiit, aut certe a Romanis miserum in modum excarnificatus non diu supervixit. Sed ut magis liqueat, Septuagintaviralem chronographiam nullo modo melio-
c. 4. rem esse Ebraica, urget Lequienus, quod juxta versionis illius probatissimos codices Mathusala ultra diluvium superstes fuerit. Et cum in his aliisque rebus id genus Pezronius Ebræorum bibliorum lectionem versioni Græcæ prætulerit, nihil cause fuisse ait, quominus & in cæteris Ebræos sequeretur, nullius adhuc parachronismi convictos.
c. 5. Agit dehinc de *Fl. Josepho*, eumque ad ductum bibliorum Septuagintaviralium a sciolis librariis perperam correctum probat satis eviden-
p. 317-337. ter; qui Nostri locus uti prolixior paulo est, quam ut in compendium redigi queat, ita in toto opusculo omnium maxime notabilis ac lectu
c. 6. dignus videtur. Nonnullas porro Pezronii conjecturas impugnat Lequienus, aut eadem potius facilitate, qua allatæ fuerant, rejicit, curatius vero agit de *Cainane* secundo, *Usserii* de eo placita potissimum amplectens. Neque *Chaldæorum* & *Arabum* Reges, Nimrodum proxime insequentes, *Ægyptiorum* Dynastas aut Reges ac *Chinensium* Monarchas antiquiores mitius tractat; adeoque e fabulosis horum chrono-
c. 8. logiis negotium Judæis facessi vetat. *Romana* etiam *Ecclesia* auctoritate pugnat contra Pezronium, utque Vulgatæ, Ebræam chronologiam exactius referentis, Græcam posthabeat versionem, eundem obtestatur. Coronidis loco *anarchias* illas prolixiores, quas *Judicum* Ebræorum regiminibus & populi *servitutibus* ex liberrima conjectura interjecit Pezronius, confutat. Sed non est, ut his immoremur; quin
p. 92. 345. potius, cum *Samaritanorum* calculum una alteraque vice reprobarit Noster, occasione hac commoda illecti, Lectori benevolo invidere nolumus *chronologiæ Samaritanæ laterculos binos*, e MSCtis excerptos, aut Latine versos, nobisq; per epistolã nuper cõmunicatos a clarissimo Oxonien-

sium

ſum Profeſſore *Edvardo Bernardo.* In tanta enim memoriarum Samaritanarum penuria vel hæc breviaria theſauri inſtar habebuntur rerum orientalium cupidis.

CHRONOLOGIÆ SAMARITANÆ SYNopſis a Cl. Edvardo Bernardo ex Manuſcriptis eruta & Oxonio transmiſſa.

Pinacion primum.

Anni ante Chriſtum	Mundi
4425.	1. Rerum conditus.
3118.	1307. Diluvium Noe.
2176.	2249. 942 diluvii, natalis Abrahami.
2101.	2324. 1017 diluvii, exiit e Charrane Abrahamus, natus annos LXXV.
1671.	2754. 1447 diluvii, 595 Abrahami nati, Exodus Hebræorum abs Ægypto.
1631.	2794. 40 Exodi. Obierunt Aaron ſacerdos & frater ejus Moſes Legumlator annos natus CXX. Finis Pentateuchi Sacri. Initium Joſue Principis & ſimul annorum Redvan, quod eſt gratiæ aut faventis Numinis. Statim ab ingreſſu terræ Canaan menſe Niſane, nubis prodigium a Tabernaculo Dei receſſit. In culmine Garizim bis ſex lapides Jordanii & Scena ſacra reponuntur.
1625.	2800. 46 Exodi, anno ſeptimo imperii ſui terram Canaan in Iſraelitas diſtribuit Joſue. Anno eodem ſacro, ſed civili ſequente, abs initio menſis ſeptimi, qui & Tiſris vocatur, proceſſit *Semita* omnium prima, quæ eſt primi ſeptennii σεμσάχθεια apud Hebræos.
1612.	2813. 50 Exodi, 13 poſſeſſionis terræ Canaan, ego Abiſua filius Pinchaſi filii Eleazari, filii Aaronis ſacerdotis, exemplar iſtud legis cõſcripſi pro foribus tabernaculi Conventus in Hargarizim. Anno eodem cœi naturalis modum horis 24 (ɜiiz) determinavit Pinchaſus.

1606.

1606. 2819. 65 Exodi, moritur Josue Dux, cum imperasset annos XXV & menses aliquot, vixissetque annos CXX. Sepultus autem est in Temna, quæ & Gaureta.

1371. 3054. 300 Exodi; Subinde a nece Somsonis, qui & Samson vocatur, cum dissidentibus inter se Aaronis nepotibus Deos alienos populus quæreret, exierunt bona tempora, Gratiæ anni CCLX. Imo vero densissimis tenebris oppressum subsedit ipsum Tabernaculum Hargarizim & evanuit, Ozi Pontifice multum obstupescente. Tum Pontificatum usurpavit in Silunte annos L Elis filius Jophni e domo Ithamari,

708. 3717. Decem tribus Israelitarum in Edessam, Charranem & Ninum captivas abduxit Assyrius cum Aebia Pontifice: qui vasis sacris in monte Garizim prius defossis legis volumen in Ninum secum detulit.

1190. 3235. moritur David, Rex Hebræorum, cum regnasset annos XLVII, vixissetque annos LXV, a die primo Scenopegiorum anni ipsius *Semitæ*.

1186. 3239. Salomon Rex Hebræorum Templum Deo in Jerosolymis, quæ & Ælia, & Cuds, & Beitmæctas, anno Regni sui quarto extruere cœpit, cum Jair Pontifex cultoribus Hargarizim præsidebat.

1149. 3276. Initio Roboami fatui Principis in factiones quatuor abierunt Hebræi. Familiæ enim Pinchasi & Josephi tenebant montem benedictum Garizim: atque domum Mæktas, *diruendam* illam ædem Solomonis, frequentabant Judæi. Pars autem tertia Jeroboamum secuta est in Sebasten & Dan: & ad ritus gentium defecit reliqua. Hoc tempore miraculis claruit Elias Propheta, sicut posteris temporibus Elis Escanida, & Abdelus, & Sedecias, & Elisemas, & Apollonius.

520. 3905. A. 35 Abdeli Pontificis Samaritani, in terram sanctam redeunt ab exilio, volente Rege Sauredio (Dario) tercenties mille Israelitæ cum familiis, duce Adi filio Simeonis. Alphabethum Hebraicum, septem & viginti literis, quarum quinque erant finales, scribit Ezra.

Anni

ante natũ Christum	Anni Mundi	
331.	4094.	Alexandro Magno, cum per Neapolin Samariæ in Ægyptũ contenderet, in genua decumbenti benedixit Hezechia, Pontificatus ſui anno 15: qualem hominem habitu ſacerdotali per quietem nuper viderat Macedo, de bello Perſico proſpera ei quæque promittentem. Hunc ergo antiſtitem & gentem Samaritarum donis magnis cumulavit Alexander; item hoc elogio: Jam certe novi, Deum veſtrum Diis cunctis eſſe majorem. Idem Hezechia hymnos ſacros compoſuit, & Hoſanna.
330.	4095.	Alexandriam in Ægypto condit magnus Macedo. Dein eidem per Samariam redeunti non imprudenter profeſſus eſt Hezekia Pontifex, ſe ſtatuis omnibo (quas Moſes jam olim fieri vetuerat) monumentum melius nomini illius dedicaturum, & natos adeo omnes Samaritas eo anno Alexandros nuncupaturum. Mox Alexander in monte Garizim Deum adoravit.
325.	4100.	1046 (4100 minus 3054.) Phanutæ aut recedentis Dei moritur Hezekia anno XXI Pontificatus, non ſine luctu Alexandri M. Succeſſit autem filius ejus Dalia, Ptolemæo Lagi nulla gratia notus.
324.	4101.	Obiit Alexander M. a. æt. 31, regni vero 18.
321.	4104.	Anno tertio Philippi Aridæi aut anno eodem Ptolemæi Lagi, Orodes ipſo jubente ædem Garizenam ſpoliavit, tributumque grave a Neapolitis exegit.
275.	4150.	Anno decimo Ptolemæi Philadelphi, egregii literatorum fautoris, acitis Alexandriam Aarone & lectiſſimis Samaritarum, nec non Doctoribus Judæorum ſub Eleazaro ſuo, Legem Moſaicam in Græcorum dialectum translatum ex Hebraico: cum de monte locoque electo templi & in Deut. 32, 35. *in die retributionis* (in Græco & Samaritico, pro *ἐμοὶ ἐκδίκησις* Pauli Apoſtoli & Maſorethanum) aliisque

in versibus versiones istæ variarent, Rex approbavit magis Samaritarum interpretationem, hosque splendidis muneribus donavit: Imo vero Judæos ille monte benedicto Garizim, rescripto omnino arcuit. Referunt autem triduanas tenebras passum fuisse mundum, cum Judæi in Græcum Mosis libros verterent. Hoc autem tempore inter Judæos exortæ sunt tres sectæ, Pharisæi, quasi nomine suo Schismatici, patres equidem traditionum; & Sadducæi, qui rationi amant tribuere quantum Legi Mosis: & tertia portio Hasidæi, quod est Viri probi & sani. Hi sunt Philosophorum Samaritanorum adfines, & prope Hargarizim ultro habitant.

30. 4395. Cæsare Augusto Alexandriam ingresso, necem sibi invenit Cleopatra Regina, fautrix Samaritarum, cum regnasset annos 22. Condidit illa Nilometrum in Chemmi. Herodes Rex Samaritas Judæosque plurimos occidit.

1. 4425. 1371. (425 minus 3054) non 1300 Phanutæ aut aversi Numinis. Christus e Maria natus vulgo creditur, anno 25. Johiami Pontificis Samaritani.

1. 4426. Christi circumcisi Epocha vulgaris, anno 16 Johiami Pontificis Hargarizim.

30. 4455. Sub Tiberio cruci affixus est Jesus Messias apud Jerosolyma anno XXI Jehunein sive Joannis Pontif. Samaritani.

32. 4557. A. 16 Acbonis Pontif. Samaritani, Hadrianus Imperator ex Ægypto reversus, ubi complures Christianos interfici jusserat, Judæos adfligere cœpit, & obsidione Jerosolyma premere; neque pepercit Samaritanis, quanquam uxorem habuerit Samaritidem ex Jasuph.

35. 4560. A. 19 Acbonis Pontificis, Hadrianus usus consilio Ephræmi & Menassis profugorum e Samaritis, urbem Jerosolyma expugnat & delet ignibus, Judæis omnibus pœna capitis loco isto prohibitis, imo & agro Samaritano ad bis duodecim parasangas. Idem Impe-

Anni Domini	Mundi	
		Imperator poſt hæc Samaritis beneficia & honores eximios contulit, erectis etiam ſtatuis profugorum, quos dixi, ſuper tetraſtylo in Neapoli. Fanum etiam extruxit in Hargarizim juxta Templum Samaritarum, idque januis Jeroſolymitanis ex ære Hiſpanico munivit exornavitque.
138.	4563.	A. 22 Acbonis, Hadriano Imperatori, anno Imperii XLI demortuo ſucceſſit Antoninus Samaritarum amicus. Is legem Moſis addidicit, & ſecundum illam vitam ac regimen ſibi inſtituit. Florebant ſane ſub illo Principe res Samaritanæ, velut jampridem virtute & auſpiciis Joſue Nunidæ. Imperavit autem Antoninus annos XXXII, & cum illo ſimul interiit gloria & felicitas Samaritarum.
183.	4608.	Confeſtim ab altercatione Levi Pontificis & Alexandri Philoſophi Aphrodiſienſis de novitate mundi, in Samaritas enſe, flammis, crucibus & omni genere mortis ſæviit Commodus Imperator. Idem etiam ſuaſu Galeni medici & domos, & Synagogas Samaritarum, carne porcina & idolis polluebat.
222.	4647.	Alexander Imperator Samaritas pretio XX follium æreorum paſſim occidi jubet.
233.	4658.	545 Anno Græcorum a Seleuco, quod eſt annorum 312 & 233, Perſarum dominium inſtaurat Ardaſir Babecida, anno 20 Acbonis Pontif. Samaritani, 12 Alexandri Severi Imp. Rom. qui Natheneelem aut Parentem ejus Acbonem a cultu unici Dei minis nullis potuit deterrere.
622.	5047.	Hegiræ 1. 1993 (5047 minus 3054) poſt elapſos annos gratiæ divinæ, anno 12 Pontificatus Eleazari Samaritæ Nathanaele geniti, evenit Hegira Mohammedis, annorum Arabicorum origo.
1187.	5630.	583. Samariam occupat Saladinus.
1492.	5945.	898. Deſinit Chronicon Samaritanū Abulphetachi

Digitized by Google

Danefæi. Confiunt autem anni 5945 orbis conditi ex annis Julianis 5047 & Arabicis 898, qui conſtituunt annos 28 ſupra Julianos 870, propter modum anni Lunaris

1596. 1005. die 3 Dulhagæ, qui eſt dies 2 Abi Syrogræcanici, antigraphum Chronici Abulphetachi, quod nunc ſervat Bibliotheca Huntingtonia, abſolutum eſt.

1672. 6811. 1083. (1625 & 1672, cum exceſſu Lunari annorum 14) a poſſeſſione Palæſtinæ, die 15 menſis ſexti Samaritarum, aut die 15 menſis quinti ſive Gomadæ prioris Arabum, quibus annum aperit vagabundus menſis Moharramus: pariterque Abi Syrogræcorum aut Auguſti menſis Romanorum die 27, anno ſecundo a *Semita*, id eſt, a præcedenti Sabbato annali, ad Huntingtonum noſtrum epiſtolarum ſuarum priorem ſcribebant Cultores Hargarizim. Cœpit autem annus mundi Samariticus 611 die 18 Adari aut Martii.

1685. 6125. 1097. die 13 menſis ſeptimi Samaritarum, nec non Tiſris prioris Syrogræcanici & Octobris Romani, qui fuit dies primus Dulhagii ſuperioris, anni Arabici, manu eadem Merchabi Ephræmitæ ad Jobum Ludolfum ſcribunt Cives iidem Sichimorum.

Pinacion ſecundum.

Pontifices Samaritani.

	ann. 39
1. Aaron.	
2. Eleazar	50
3. Pinchas	60
4. Abiſua	40
5. Siſi	50
6. Boaci	35
7. Oci	25
Gratiæ anni ab exceſſu Aaronis	260

1. Joſue Dux (aliis 45)	25
2. Nathaneel, natus fratre Calebi	9
3. Jaot, Ehud	18
4. Hamar, Samgar	20
5. Parac, Barac	30
6. Gedeon	7
7. Abimelech (aliis 30)	3
8. Thola	23
9 Jair	22
10. Jophtach, Jephtae	7
11. Abidom, Abdon	18
12. Nathaneel Ephræmita	18
13. Nathaneel e Juda	40
14. Somſom	20
Deſinunt gratiæ anni	260

Ponti-

Digitized by Google

Pontifices Samaritani

Vacat Pontificatus Hargariſim annos	39
Siſi filius Boaci	23
Safet	28
Salom	25
Hezekia	20
Jehunein	28
Jair	22
Sedekia	18
Ahid	20
Machir	21
Joſed	25
Dalja	25
Jair	19
Jehunein	28
Iſmael	26
Tobia	28
Sadoc	20
Amram	28
Tobia	24
Amram	38
Acbon	36
Acbia	39
Hillel	45
Seraja	40
Levi	50
Nethaneel	52
Azaria	35
Abdel	40
Hezekia	40
Hebabiah	24
Amram	32
Haban	25
Hezekia	21
Dalja	42
Acbon	40
Acbia	35
Levi	41
Eleazer	44
Nathaneel	38
Johiam	32
Jehanein	27
Eliſema	33
Semaja	10
Tobia	8
Amram	9
Acob Jacob	9
Amram	11
Acbon	30
Pinchas	40
Levi	25
Eleazar	32
Neba	28
Eleazar	41
Acbon	23
Nathaneel	32
Baba raba, Rex & ſacerdos durante vita Levi filius Babæ.	
Acbon	20
Nathaneel	40
Nathaneel	31
Eleazar	25
Nathaneel	20
Eleazar	18
Anni ab Aarone conſecrato (anno Domini 628, Hegiræ 7.)	2038.

ſi hiatus ſuppleantur. In annalibus enim cum Judæorum Rabinis Samaritæ videntur contendere, quinam turpius delinquerent.

JO. HEINRICI MAJI DISSERTATIONES Sacræ, in quibus V. T. Oracula ſecundum ſeriem locorum Theologicorum explicantur.

Francofurti & Wezlariæ, impenſis Chriſtophori Olffen 1690. in 8.

Conſtant plagulis 38.

CUm anni præteriti menſe Decembri in Actis noſtris p. 590. *ſelectiores Diſſertationes quatuor*, Richardo *Simoni* ejusque adverſariis, *Theologis Batavis* imprimis, a *Johanne Heinrico Majo*, SS. Theologiæ

Doctore ejusdemque ut & linguarum orientalium Professore Giessensi, oppositas recensemus, non tantum aliarum *dissertationum sacrarum* in dicta Scripturæ classica, auctore eodem concinnatarum, mentionem, sed & spem faciebamus, nos de ipsis tempore plura dicturos esse. Quare ut datam fidem liberemus, pauca quædam pro instituti ratione ex utilissimo libro nunc subjiciemus. Et anni quidem amplius elapsi sunt viginti, cum venerandus senex, *Sebastianus Schmidius*, duo *Collegia Biblica* publicæ utilitati consecraret, in quibus juxta ordinem Locorum Theologicorum extantiora Scripturæ sacræ tum veteris tum novi Testamenti dicta nervose explicaverat: istud igitur institutum, ut videtur, imitatus *Auctor*, itidem secundum seriem, qua Loci alias Theologici, ut vocantur, insequi se invicem jubentur, interpretationem dictorum classicorum aggreditur; sed in hoc ab ipso diversus, quod de singulis oraculis duobus agat capitibus, quorum primo, philologia sacra in subsidium vocata, in genuinum dicti sensum inquirat, altero demum Locum aliquem Theologicum sive articulum fidei exinde pluribus ulteriusque deducat. Ut autem ratio hujus methodi tanto magis pateat, libet, quæ ad dictum statim primum ex *Psal. XL. 8. In capite libri scriptum est de me*, plurimum reverendus *Majus* commentatus est, speciminis loco excerpere.

In capite igitur *primo*, quæ circa vocis מגלת originem & significationem moneri solent, diligenter affert, morem antiquorum fuisse observans, in membranis & chartis plicabilibus scribere, quas super cylindrum seu axem ligneum in orbem circumvolverint, unde & Latina formula *evolvere librum* sine dubio enata sit. Qua occasione obiter disquirit, quid veteres *umbilicum voluminis*, qui & proverbio locum dederit, appellaverint, non sane, qua in opinione hucusque fuerint eruditi, cornua quædam ex osse, ære, ebore similive materia confecta, quæ caudici seu ligno, circa quod membranas volvebant, imposita fuerint; sed funiculum, quo circumligata fuerint volumina, ut aptius clausa, nitidius possent a sordibus conservari, commodiusque seponi. Annotat hic etiam, Hebræos volumina sua scripsisse lineis non per longitudinem totius membranæ seu chartæ deductis, sed multis spatiis & columnis, veluti totidem areolis, distinctis, ut paginas nostras, non autem folia referrent, hucque respici *Jer. XXXVI. 23.* ubi דלתות *Januæ* dicantur. Ipsa illa volumina interdum latitudine in decem, longi-

longitudine in viginti ulnas & ultra excurriſſe, id quod contra *Iſaacum Voſſium*, abſurditates hic multas necquicquam fingentem, prolixius adſtruit; *Richardum* poſthæc *Simonem* ejusdem erroris arguens, qui nullo idoneo argumento, ſed ſola conjectura ductus, Hebræorum libros comminiſcitur in parvis membranis ſcribi ſolitos, quæ aliæ ſuper alias circa lignum aliquod convolutæ cauſam præbuerint, ut non ſatis accurate voluminum illorum ordine ſervato, ipſarum quoque rerum ordo in pluribus locis Scripturæ ſacræ fuerit turbatus, neque ſine cenſura *Marcum Meibomium* dimittendum opinatur, qui aliam adhuc transpoſitionis cauſam in *Job. XXXI. 32. usque ad finem*, a novo quodam librariis uſitato ſcribendi modo temere invenerit. Sed cum מגלה & epiſtolam notet, & integrum aliquod volumen, quin ſtylo etiam Talmudicorum totum ſacrum codicem, in id nunc inquirit, qua acceptione hoc loco vox iſta ſumenda ſit, quam in rem confert allegationem Pauli *Ebr. X, 7.* ad quem locum obſervat, κεφαλίδα minus commode reddi per *caput* vel *ſummam*, quum & LXX. interpretes per illud non caput, ſed volumen integrum ſignificarint. Totum igitur codicem ſacrum intelligi, quia ſingula volumina aliquid de Meſſia tradant, ad eumque ſcopum tendant omnia, quæ viri divino afflatu excitati literis conſignaverint; quo ſenſu & Talmudicos doctores aſſerant, *omnes vates in univerſum non niſi de Rege Meſſia eſſe vaticinatos*, nempe *inde a Moſe*, ſecundum explicationem Maimonidis, *uſque ad Malachiam*. Similiter quoad vocem ספר procedit; ipſius enim cum origines explicaſſet, varie eam accipi annotat, hoc in loco tamen integrum canonis volumen denotare, ſynonymaque duo conjungi, quod admodum in ſacris frequens ſit, & recte adeo *Lutherum* noſtrum in Germanica verſione per unicum ſaltem vocabulum duo iſta expreſſiſſe. Circa vocabulum כתוב, evoluta prius radice, ſacras literas hoc nomine venire obſervat, partitionemque veterem Scripturæ in *Legem*, *Prophetas*, & *Cethubim*, quam ex *Luc. XXIV, 44.* conſtare ait, admitti poſſe, cum haud negatur, hagiographos etiam eſſe propheticos. Denique ultima voce עלי, poſt ſententiam *Judæorum*, *Calvini*, *Marlorati* & *Buceri*, quorum illi (recutiti) vel de Davide vel de populo Iſraelitico; hi autem (Chriſtiani) de quibusvis electis eam exaudiant, excuſſam & refutatam, ex communi noſtratium explicatione, ſolum hic Meſſiam intelligi, auctoritate Pauli, ad Chriſtum verba hæc referentis, tum ex ipſis textus

viſceribus

viſceribus evincit, & Chriſtum totius Scripturæ ſcopum eſſe hexinde concludit.

Poſtquam iſthæc veluti fundamenti loco præmiſiſſet, jam cap. II. ad ipſum Articulum de *Scriptura ſacra* ulterius explanandum pergit, expoſitaque Scripturæ origine & dignitate, de ſanctitate ejus prolixius agit, quam ab Auctore ſancto & argumento ibi pertractato proficiſci, neque adeo libris apocryphis ait, ſed canonicis tantum competere, qui quales ſint, exactius docet, refutato *Huetio* & *Simone*, Judæorum Eccleſiæ canonem concinnare licuiſſe ſtatuentibus. Eam de cætero verbum Dei eſſe proprie ſic dictum, & frivolam diſtinctionem Pontificiorum inter verbum Dei ſcriptum & non ſcriptum. Inſpirationem divinam non ad res ſolummodo, ſed ad verba etiam pertinere; Scriptores ſacros nulli errori fuiſſe obnoxios, eorumque in ſtylo formando diverſitatem ex peculiari Spiritus Sancti in ipſos συγκαταβάσει exortam fuiſſe, unde pateat, male concludere inde *Huetium* & *anonymum Theologum in Batavis* (*Joannem Clericum* ſine dubio innuit, in *judicio de hiſtoria critica V. T. Richardi Simonis*) verba non eſſe θεόπνευστα; quos ubi ſolidis argumentis refellerat, Richardi Simonis de ſcribis publicis hypotheſin, itemque *Theologi* illius *Batavi* periculoſam de inſpiratione divina ſententiam prætextuſque ejusdem vanos, cum duabus objectionibus ſpecioſis profligat. Poſthæc de Scripturæ *materia* agit, *formaque* tum *interna*, conciliatis variorum ſententiis, tum *externa*, ubi contra *Capellum* & *Waltonum* etiam puncta, vocales & accentus eo pertinere propugnat, & ex eo, quod vetus Teſtamentum lingua Ebraica perſcriptum ſit, recte omnino colligi ait, *Ebraicum textum ſolum eſſe authenticum* excluſa Vulgata, de qua varias Pontificiorum affert opiniones, *Simonem*que, nullius momenti illam eſſe controverſiam & decidi facile poſſe exiſtimantem, refutat. Denique cum de *fine* Scripturæ quædam ſubjunxiſſet, lectionem veteris Teſtamenti utilem eſſe & neceſſariam, contra Socinianos adſtruit. Ultimo demum loco de *affectionibus* Scripturæ diſſerit, eidemque *divinam auctoritatem* ex teſtimonio ipſius Scripturæ, ex vaticiniorum certitudine, ex harmonia ſingulari, ex doctrinæ genere cœleſti, ex teſtimonio veritatis hoſtium, & martyrum, ex antiquitate, conſervatione miraculoſa, (refutato hic obiter Simone omnem divinam providentiam circa Scripturam ſacram tollente, & Pontificiis, auctoritatem Scripturæ ab

auctori-

Digitized by Google

auctoritate Eccleſiæ dependere ſtatuentibus fuſius vindicat. Vindicat eidem etiam veritatem infallibilem, quam in naturalibus Carteſius & Wittichius perperam ipſi detrahant. Ubi *perfectionem* & *integritatem* ſacro codici aſſertum it, traditiones ait a Simone propugnatas incertas, in Scripturas injurioſas, a Chriſto & Apoſtolis rejectas, Judaicis denique ſimiles eſſe. Contra eundem & *perſpicuitatem* ejus probat, eandemque ſe ipſam interpretari poſſe evincit. Denique eam eſſe normam controverſiarum, ejusque lectionem omnibus eſſe concedendam, contra Papiſtas id negantes vel fuco utentes evincit.

Ex quo ſpecimine, ut arbitramur, pateſcet, libellum hunc iis vel maxime, qui Theologiæ ſacris operantur, apprime utilem, & inde optandum eſſe, ut quoniam *plurimum reverendus Auctor* ad *octavum* ſaltem *Articulum*, qui *de lege ceremoniali* agit, ſacrum hunc laborem perduxit, reliquos locos eadem diligentia illuſtret, ad quod opus, ut & ad *Examen Hiſtoriæ Criticæ Novi Teſtamenti Richardi Simonis*, quod in præfatione promittit, feliciter perficiendum, animi corporisque idoneas vires eidem apprecamur.

O. V. E. ADDITIO AD SCHEDIASMA DE Medii Reſiſtentia publicatum in Actis menſis Febr. 1689.

POſtquam Meditationes quasdam de Medii reſiſtentia in his Actis publicavi, venere in manus meas, quæ Viri in Mathematica naturæ cognitione præcellentiſſimi *Hugenius* & *Newtonus* in noviſſimis operibus de eodem argumento ſunt commentati. Animadverti autem eos reſpectivam tantum (quam voco) reſiſtentiam attigiſſe, qualem ſcilicet ſentit corpus in liquido tenacitate notabili carente, velut in aere; non vero abſolutam, quæ oritur a tenacitate medii, aut aſperitate ſuperficiei contactus attritum efficiente, inter quas multum intereſſe jam tum oſtendi; cum reſpectiva habeat reſpectum ad celeritatem mobilis, eaque aucta creſcat, abſoluta non item. Circa reſpectivam video nos iisdem fundamentis inædificaſſe, etſi prima fronte aliud videri poſſit. Ipſi enim ſtatuunt reſiſtentias in duplicata ratione velocitatum; ego vero abſolute loquendo reſiſtentias (quas decrementis velocitatis a medii denſitate ortis exiſtimo) eſſe dixi in ratione com-

posita velocitatum & elementorum spatii, quæ scilicet velocitatibus respondentibus decurri inchoantur, unde jam elementis temporis sumtis æqualibus (quo casu elementa spatii decurrenda velocitatibus proportionalia sunt) utique resistentiæ erunt in duplicata ratione velocitatum; quod etiam annotaveram sub Artic. 5, prop. 3. Nec dissentit conclusio circa relationem inter tempora & velocitates in gravi per medium descendente. Hanc enim ad sectorem hyperbolicum reduxit *Newtonus*, ad seriem infinitam *Hugenius*, quam invenit pendere a quadratura hyperbolæ, nos ad logarithmos artic. 5, prop. 4, tanquam perfectissimum talia exprimendi modum præbentes. Nempe sit velocitas *maxima a*, præsens *b*, tempus *t* fie $t = \int \frac{dv \cdot aa : aa - vv}{}$ quo posito, *t* sunt ut Logarithmi rationum $a + v$ ad $a - v$, fit etiam $t = \frac{1}{1}v + \frac{1}{3}v^3 + \frac{1}{5}v^5 + \frac{1}{7}v^7$ &c. posita *a* unitate. Circa compositionem motus in medio resistente rectissime monuit Celeberrimus *Hugenius*, eam non ita simpliciter locum habere, ut in motu libero, itaque ea quam exposui Articulo 3 & 6 ita accipienda est verbi gratia, ac si corpus aliquod moveatur in medio secundum unam legem motus compositi, & huic ipsi corpori (veluti navi) sit inclusum medium ejusdem cum priori naturæ in quo iterum aliud corpus feratur, cujus jam motus ex communi navis motu, & ipsius proprio, velut projectionem faciet, ita se habentem ut descripsimus.

O. V. E. QUADRATURA ARITHMETICA communis Sectionum Conicarum quæ centrum habent, indeque ducta a Trigonometria Canonica ad quantamcunque in numeris exactitudinem a Tabularum necessitate liberata: cum usu speciali ad lineam Rhomborum nauticam, aptatumque illi planisphærium.

JAm anno 1675 compositum habebam Opusculum Quadraturæ Arithmeticæ amicis ab illo tempore lectum, sed quod materia sub manibus crescente limare ad editionem non vacavit, postquam aliæ occupationes supervenere: præsertim cum nunc prolixius exponere vulgari more, quæ Analysis nostra nova paucis exhibet, non satis pretium operæ videatur. Interim insignes quidam Mathematici, quibus veritas primariæ nostræ propositionis dudum in his Actis publicatæ innotuit, pro humanitate sua nostri qualiscunque inventi candide meminere

Digitized by Google

BIBLIOTECA DERECHO

TAB. IV. ad A. 1691. pag. 179.

Quadratura Generalis Sectoris Conici ex Centro.

Autore G.G.L

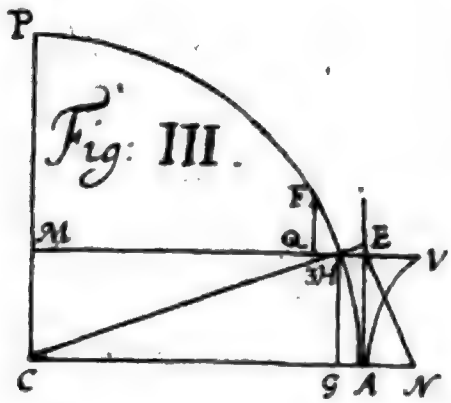

Fig: III.

Fig: I.

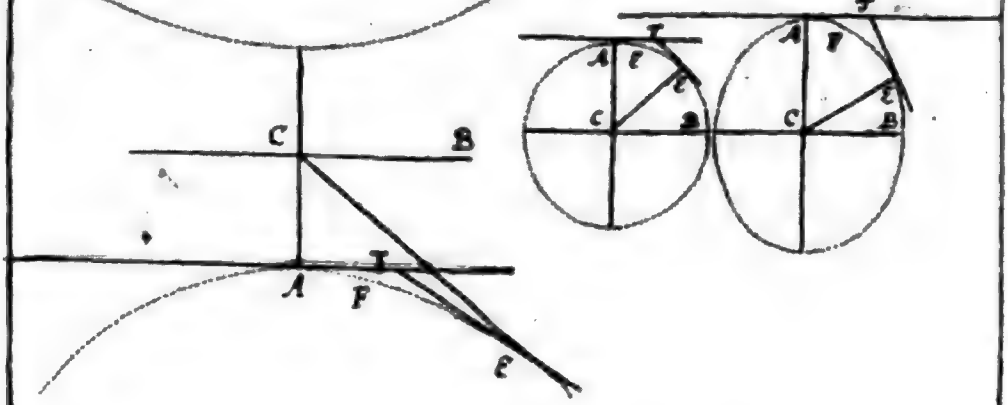

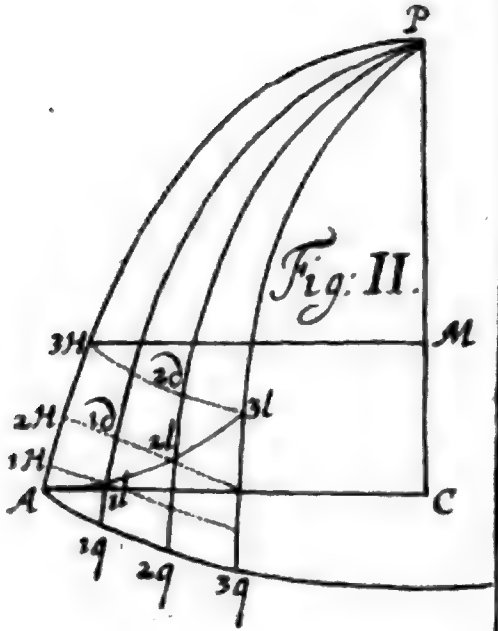

Fig: II.

$BC, 1. \quad AT, t.$

Sector CAFE aequatur rectangulo sub AC, et recta cujus longitudo est:

$$\frac{t}{1} \pm \frac{t^3}{3} + \frac{t^5}{5} \pm \frac{t^7}{7} + \frac{t^9}{9} \text{ etc.}$$

Digitized by Google

minere. Quos inter Ill. *Hugenius* etiam analogum aliquid in Hyperbola elegãter adjecit, a noſtri olim ſchediaſmatis analogia diverſum. Ut enim nos dederamus ſeriem $\frac{1}{1}t-\frac{1}{3}t^3+\frac{1}{5}t^5$ &c. per circulum; ita ipſe $\frac{1}{1}t+\frac{1}{3}t^3+\frac{1}{5}t^5$ &c. per hyperbolã primariam exhiberi notavit, de quo adde dicta ad ſchediaſma hic præcedens. Et ſane etiam in Opuſculo noſtro inedito nec ipſi viſo, inter alias propoſitiones una continebatur ſatis memorabilis ob generalitatem, ambasque illas & plura complexa: *Sectorem, curva conica a vertice incipiente, & radiis ex centro eductis, comprehenſum, arithmetice quadrare.* A T, portio rectæ in vertice tangentis, comprehenſa inter verticem A, & T occurſum tangentis alterius extremi vocetur t, & CB ſemiaxis conjugatus (ſeu recta, quæ poteſt rectangulum ſub dimidiis lateribus recto & tranſverſo) ſit unitas, erit ſector CAFEC æqualis rectangulo comprehenſo ſub AC ſemilatere tranſverſo, & recta, cujus longitudo ſit $\frac{1}{1}t+\frac{1}{3}t^3+\frac{1}{5}t^5+\frac{1}{7}t^7$. Ita exprimitur non ſolum area ſectoris Circularis aut ſectoris Hyperbolæ primariæ æquilateræ cum angulus Aſymptotarum eſt rectus, ſed & alterius ſectoris Elliptici aut Hyperbolici cujuscunque. Cæterum ex ſeriebus infinitis a me aliisque ut *Mercatore, Newtono, Gregorio* exhibitis, ſequitur Trigonometriæ Canonicæ ſine Tabulis praxis quantum libet exacta. Neque enim ſemper Tabulas per maria & terras circumferre in poteſtate eſt. Nempe ſit radius unitas, arcus a tangens t, ſinus rectus f, ſinus verſus v, logarithmus l, numerus $1+n$ (logarithmo ipſius unitatis ſeu l exiſtente 0), fiet

TAB. IV. Fig. I.

(1)
$$a=\tfrac{1}{1}t-\tfrac{1}{3}t^3+\tfrac{1}{5}t^5-\tfrac{1}{7}t^7+\tfrac{1}{9}t^9 \text{ &c.}$$

(2)
$$f=a-\frac{a^3}{1.2.3.}+\frac{a^5}{1.2.3.4.5.}-\frac{a^7}{1.2.3.4.5.6.7.} \text{ &c.}$$
id eſt, $a-\frac{1}{6}a^3+\frac{1}{120}a^5$ &c.

(3)
$$v-\frac{a^2}{1.2.}-\frac{a^4}{1.2.3.4.}+\frac{a^6}{1.2.3.4.5.6.}-\frac{a^8}{1.2.3.4.5.6.7.8.} \text{ &c.}$$

(4)
$$l=\tfrac{1}{1}n-\tfrac{1}{2}n^2+\tfrac{1}{3}n^3-\tfrac{1}{4}n^4+\tfrac{1}{5}n^5. \text{ &c.}$$

(5)
$$n=\frac{l}{1}+\frac{l^2}{1.2.}+\frac{l^3}{1.2.3.}+\frac{l^4}{1.2.3.4.}+\frac{l^5}{1.2.3.4.5.} \text{ &c.}$$

Digitized by Google

Semper autem quantitas, cujus potentiæ in ſerie infinita adhibentur, debet eſſe minor unitate, ut in progreſſu fiant quantumvis parvæ. Hujusmodi ſeries dari poſſunt plures, & efficere etiam per ſeries licet, ut ex arcu dentur ſinus & tangentes artificiales, ſeu logarithmici (non ſuppoſitis naturalibus) & viciſſim arcus ex ipſis: Sed placuit eas tantum adſcribere ſeries, quæ tam ſimplicis ſunt compoſitionis, ut facillime memoria retineri, & ubivis defectum librorum ac tabularum ſupplere poſſint: Itaque unam tantum ob ſuam ſimplicitatem, & quia hujus ſchediaſmatis occaſionem præbuit, addo, ſi ſinus complementi ſint c, logarithmos ſinuum rectorum, vel potius (quod eodem redit) reciprocorum ab his ſinubus, fore = (6) ut $\frac{1}{2}c^2 + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6 + \frac{1}{8}c^8$ &c. Quemadmodum ſequitur ex his quæ innuimus in ſchediaſmate de Reſiſtentia Med. *Act. Januarii 1689, pag. 4, artic. 2, prop. 6.* Unde rurſus patet, etiam pendere a quadratura Hyperbolæ. Nec abludunt quæ dederat *Nic. Mercator*, unde ad meum Circuli Tetragoniſmum ſecundo menſe primi anni horum Actorum editam, duxerã Analogiam cum Hyperbola non inelegantem. Inveneram ſcilicet circulum eſſe ad quadratum circumſcriptum ut $\frac{1}{1} - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7}$ &c. ad unitatem; ſeu circulum eſſe ad quadratum inſcriptum ut $\frac{2}{4-1} + \frac{2}{36-1} + \frac{2}{100-1}$ &c. ad $\frac{1}{4}$; ubi numeri 4, 36, 100, &c. ſunt quadrati a paribus quaternario differentibus 2, 6, 10, &c. Similiter ex ſupradictis, cum Numerus cujus logarithmus quæritur, $1 + x$ eſt 2, tunc x eſt 1, adeoque $\frac{1}{1} - \frac{1}{2} + \frac{1}{3} - \frac{1}{4}$ &c. eſt Logarithmus Hyperbolicus binarii. Eadem ſeries facit $\frac{4}{9-1} + \frac{4}{49-1} + \frac{4}{121-1}$ &c. (nam $\frac{4}{9-1}$ eſt æqu. $\frac{1}{1} - \frac{1}{2}$, & $\frac{4}{49-1}$ eſt æqu. $\frac{1}{3} - \frac{1}{4}$, & ita porro) ergo Logarithmus Hyperbolicus binarii eſt ad unitatem, ut $\frac{2}{9-1} + \frac{2}{49-1}$ &c. eſt ad $\frac{1}{4}$. Ubi Numeri 9, 49, 121 &c. ſunt quadrati a 3, 7, 11, &c. qui ſunt impares unitate excedentes ſupra dictos pares quaternario differentes; unde origo patet analogiæ olim a nobis exhibitæ in his Actis, ut dictum eſt. Eſſe autem $\frac{1}{2}cc + \frac{1}{4}c^4 + \frac{1}{6}c^6$ &c. log. de $1 : \sqrt{1-cc}$ ſic demonſtratur: log. de $1 + c$, $= \frac{1}{1}c - \frac{1}{2}cc + \frac{1}{3}c^3$ &c. & log. de $1 - c = -\frac{1}{1}c - \frac{1}{2}cc - \frac{1}{3}c^3$ &c. Utrumque per æqu. 4. Ergo log. $1+c$ + log. $1-c$ id eſt log. $1-cc = -\frac{2}{2}cc - \frac{2}{4}c^4 - \frac{2}{6}c^6$ &c. & proinde $\frac{1}{2}$ log. $1-cc$, id eſt log. $\sqrt{1-cc} = -\frac{1}{2}c^2 - \frac{1}{4}c^4 - \frac{1}{6}c^6$ &c.

Sed

Digitized by Google

Sed quo magis horum usus appareat, ostendere operæ pretium erit, eundem calculum prodesse ad lineam Rhombicam in superficie sphærica a navigantibus descriptam recte æstimandam atque in plano projiciendam, quæ vulgo parum accurate tractantur, rem usu amplissimam paucis explicemus. Sit Polus P, Æquator Aqq, Meridiani PA, PQ, &c. Linea Rhombica, A 1 *l* 2 *l* 3 *l* &c. quæ describitur quamdiu eadem plaga seu venti rhombus tenetur. Per puncta *l*, *l* ducantur paralleli Hl, nempe 1 H 1 *l*, 2 H 1 *d* 2 *l*, 3 H 2 *d* 3 *l*, &c. Quod si jam punctorum *q*, *q* intervalla sint incomparabiliter parva, portiones arcuum quippe inassignabiles erunt pro rectis, & triangula 1 *l* 1 *d* 2 *l*, 2 *l* 2 *d* 3 *l*, &c. erunt similia; ob angulum lineæ Rhombicæ semper eundem ad loci meridianum. Ergo 1 *l* 2 *l* *quantitas Rhombicæ percursæ seu itineris in eodem rhombo, est ad* 1 H 3 H, *differentiam latitudinis extremorum, ut sinus totus ad anguli rhombici sinum.* Itaque ex dato angulo rhombico & differentia latitudinum datur quantitas itineris, vel contra. Huc usque res pervulgata est, sed ut ex iisdem differentia longitudinum calculo æstimetur, negotium est Geometriæ transcendentis, quam pauci recte tractaverunt. Id ergo supplere nostræ methodi est. Radius seu sinus totus sit unitas, & tangens anguli rhombici constantis sit *b*: patet esse 1 *d* 2 *l* ad 1 *l* 2 *l* seu ad 1 H 2 H, vel 2 *d* 3 *l* ad 2 *l* 2 *d* seu ad 2 H 3 H ut *b* ad 1. Sed 2 *q* 3 *q* est ad 2 *d* 3 *l*, ut AC (sinus totus seu sphæræ radius) ad 3 HM, sinum anguli 3 H C P cujus arcus 3 HP est latitudinis A 3 H complementum, seu 2 *q* 3 *q* ad 2 *d* 3 *l*, ut C 3 H ad 3 HM, seu ut CE secans anguli latitudinis ad AC sinum totum. Latitudo seu arcus meridiani AH sit *h*, & 2 H 3 H erit *dh*. Jam CE secans sit *n*, & 1 *d* 3 *l* erit *b dh*, & 2 *q* 3 *q* erit *b n dh*, & portio tota æquatoris A 3 *q* erit *b ſn dh*, et *ſn dh* est area secantium arcui applicatorum. Jam angulo CEN recto educta EN ipsi CA occurrat in N, sumtaque 3 HQ, particula ipsius 3 HM & normaliter ex Q educta ad circulum QF ob triangula similia, nempe ordinarium NEC & characteristicum inassignabile 3 HQF erit rectangulum CE in 3 HF seu *ndh* æquale rectangulo CN in QF. Si jam CM sinus latitudinis sit *e*, QF erit *de*, & CN vel MV (sumta in M 3 H continuata) reperietur esse $s : \overline{1-ee}$ ductaque linea *per* AVV, erit *ſn dh* seu area ACMVA æqu. $ſde : \overline{1-ee}$; & $b ſ de : \overline{1-ee}$, seu $\frac{b.e}{1} + \frac{b.e^3}{3} + \frac{b.e^5}{5}$ &c. erit A 3 *q*, arcus æquatoris inter A (initium lineæ rhombicæ A 3 *l* in æquatore) & meridianum P 3 *l* 3 *q* ad quem pervenit, interceptus: posito

Fig. II.

Fig. III.

p posito *e* esse sinum latitudinis extremi 3*l*; & *b* esse numerum qui sit ad unitatem, ut tangens Constantis anguli Rhombicæ cum meridiano est ad sinum totum. Unde si quæratur 1*q* 3*q*, differentia longitudinis duorum rhombicæ lineæ 1*l* 2*l* 3*l* punctorum 1*l* & 3*l*, ex data, 1H 3H, differentia latitudinis eorundem; oportet tantum invenire A 1*q*, & A 3*q*, eritque differentia 1*q* 3*q*; adeoque si sinus latitudinis puncti 3*l* sit *e*, & puncti 1*l* sit (*e*) tantum opus $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ &c. multiplicare per *b* tangentem anguli Rhombici ad meridianum, posito sinum totum esse unitatem: & productum erit differentia longitudinis quæsita. Denique ex superioribus re ad logarithmos redacta ad modum *artic. 5, prop. 4 nostri schediasmatis de Resistentia Medii*, erunt differentiæ longitudinum, punctorum 3*l* & 1*l*, ut logarithmi rationis $\overline{1+e} : \overline{1-e}$ ad $\overline{1+(e)} : \overline{1-(e)}$ Posito radium sphæræ esse unitatem, & sinus latitudinum dictorum punctorum respective esse *e*, & (*e*). Ex his jam canones practicos facile ducet peritus. Veluti si data differentia longitudinis & latitudinis locorum quæras rhombum seu angulum rhombicæ lineæ ab uno ad alium ducentis: Nam *tangens anguli quem Rhombus quæsitus facit ad meridianum est ad sinum totum, ut arcus differentiæ longitudinum est ad Logarithmum hyperbolicum dictæ rationis, seu ad* $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. Quod si meridiani in planisphærio projiciantur rectis parallelis, quod cautionibus debitis adhibitis plerumque commode satis fieri potest salva exactitudine, tunc etiam lineæ Rhombicæ erunt rectæ. Si jam gradus longitudinis horumque partes projiciamus æqualibus intervallis, oportet gradus latitudinis assumi inæquales; & sic quidem, ad mappam Geometrice construendam, ut ducta ad libitum recta omnes meridianos oblique secante, latitudines punctorum intersectionis habeant, ut ex dictis patet, numeros, qualis est, $\overline{1+e} : \overline{1-e}$ geometrica progressione incedentes; id enim si una recta præstet, præstabunt omnes. Unde comparando cum numeris scalæ latitudinis facillimum erit in ipsa mappa mensurare ex vero rectam quamvis in ea ducibilem, seu quantitatem Rhombicæ datæ. His mappis si alias jungas, ubi sphæricæ superficiei partes projiciuntur ex centro in plana tangentia omnesque arcus circulorum magnorum, adeoque viæ brevissimæ exhibentur rectis, pleraque in praxi probe satis præstari possunt.

ANI-

Digitized by Google

ANIMADVERSIONES SUPER RESOlutione Geometrica duarum mediarum continue proportionalium D. Nicolai Coppolæ I. V. D. Panormitani, Sereniſſimæ Celſitudine Franciſci ſecundi Eſtenſis, Mutinæ, Regii &c. Ducis, annuente, editæ a Joh. Bapt. Boccabadato I. V. D. Mutinenſi, ejusdem Celſ. Sereniſſimæ Mathematico.

Mutinæ 1690. in 4. plag. 2.

Juſſerat Sereniſſimus Dux, petente Reſolutionis autore, ut non minus reſolutio, quam examen ejus a D. Didaco Merino de Rojas Equite S. Jacobi ſcriptum, ambo Madriti A. 1690 edita ſub novum examen vocarentur. Hoc fecit auctor animadverſionum doctiſſimus, nec minus in his quæ profitetur ſtudiis quam theatrica poeſi egregius, & pro indubitato habet, calculoque analytico adhibito ſub oculos ponit, primo auctoris conſtructionem non eſſe demonſtratam, deinde abſolute, non eſſe veram. Transferri eam huc non putamus neceſſarium: dudum enim pro demonſtrato habent Analyſeos interioris periti, Meſolabum ſolis circulis rectisque in plano ductis obtineri non poſſe, ſed alias altioris gradus lineas veterum exemplo eum in finem deſcribi oportere, idque jam ita præſtitum eſſe, ut in ea re nihil amplius a Geometris deſideretur.

CINQVIEME DENONCIATION DU Philoſophiſme.

id eſt,

Denuntiatio quinta Philoſophiſmi ſive Hæreſeos novæ de Peccato Philoſophico.

Coloniæ apud Nic. Schoutem 1690. in 8. plagul. 9.

ART. I. Quinta hæc denuntiatio peccati philoſophici ab *Antonio Arnaldo* opponitur cumprimis *theſibus* menſe Auguſto ſuperioris anni *Antverpiæ* in diſputationis publicæ argumentū propoſitis, de *ignorantia & inadvertentia, quibus peccatum excuſabile redditur.* His namque acceſſerat *appendix de peccato philoſophico*, qua Profeſſor Antverpienſis, (cujus nomen adverſarius reticuit,) ad exemplum Bouhurſii, affir-

affirmaverat, Jesuitas nunquam peccatum theologicum a philosophico ita distinxisse, ut reipsa a se invicem separari posse totove genere differre crediderint, sed de utroque *praecisione* tantum *Metaphysica* loqui, ac unum eundemque actum pravum *philosophicum* appellare, *quatenus* rectæ rationi, *theologicum* autem, *quatenus* voluntati Dei revelatæ contrarietur. Nulla vero ratione docuisse, peccatum *philosophicum*, quod non esset theologicum, unquam extitisse.

ART. II. Urget ex adverso *Arnaldus* (præter alia in prioribus quoque *Denuntiationibus* notata) *Disputationem* a *Pugeano* Claromonti in Arvernia habitam A. 1688, hujusque præsertim trigesimam thesin: *Peccatum etiam grave philosophicum SINE ADVERTENTIA AD DEUM non meretur pœnam æternam.* Huic præmittit locum parallelum *Jacobi Platelii*, Jesuitæ Duacensis, in *Synopsi Cursus Theologici* recognita ac recusa

ART. III. Duaci A. 1679. Subjungit exemplum *Mutii* cujusdam monachi Trappensis in Gallia, nuper defuncti, qui priorem vitæ partem in concatenatis iisque maximopere horrendis criminibus *absque ulla de Deo cogitatione* transegerit, tandem vero pœnitentiam seram quidem at seriam egerit. Hinc ergo patere ait, dari reapse actus, qui etiam SINE ADVERTENTIA AD DEUM theologice peccaminosi ac damnabiles sint, nisi forte Jesuitæ dicere vellent, *Mutium* illum homicidia, adulteria, & id genus scelera absque peccato commisisse, nullumve contraxisse

ART. V. pœnæ æternæ reatum. Provocat quoque ad exempla Romanorum & Græcorum, qui vel ex superstitione Deos suos æmulaturi ac culturi, vel ex Epicuræorum placitis persuasi, res suas Superis curæ non esse, scortati ac mœchati sint, iisdemq; jungit Chinensium literatos atheos & exterius tantum cultum aliquem Deorum professos, adeoque omni Numinis metu solutos, quicquid libuerit, perpetrantes. Ex his omnibus neminem peccare observat cum ADVERTENTIA, actione sua verum Deum offendi. Ideoque concludit, necessitatem incumbere Jesuitis, ut statuant, aut actus illos Gentilium pœnam æternam non mereri, quod est hæreticum, aut nullum dari actum materialiter malum, qui formaliter malus esse desinat ob inadvertentiam peccatoris ad legem Dei.

ART. IV. Excerpit itidem propositiones non unas ex ipsis thesibus *Pugeani*
VI. VII. Antverpiensibus, insimulatque eum de *inadvertentia*, ob quam pec-
VIII. IX. catum aliquod *materiale*, (quod *formale* fieret in volente offendere
X. verum

verum Deum,) excuſationem admittat & impunitate dignum evadat, ita loqui, ut dum nomen peccati mere philoſophici averſatur, ejusdem fundamenta jaciat.

Longe autem liquidiora, de peccato philoſophico revera dabili neque tamen damnabili, ſunt ea, quæ producuntur ex MSCtis dictatis a PP. *Beccaferro* (Becheſer,) *Beguino* & *Audrio*, Theologiæ Profeſſoribus in Collegio Jeſuitarum Rhemenſi, a *P. Sanligeriano* (St. Ligier) Lugdunenſi, a P. quodam *anonymo* Camberiacenſi, a P. denique *Brone* Maſſilienſi. Plura de ſingulis afferre non difficile foret; ſed fortaſſis non ſine nauſea lectoris id fieret, quum de iſta controverſia hoc ac nuper elapſis annis prolixe ſatis diſſeruerimus. Ultimi ergo tantummodo verba exſcribenda ducimus. Unum enim ſi audias, omnes fere audiveris. Hic itaque Maſſilienſium Profeſſor adhuc ſuperſtes, ſequentibus omnino verbis A. 1689. mentis ſuæ ſenſa diſcipulis explicavit: *Dico 1.) In omni peccato, etiam materiali, reperitur offenſa Dei, quæ in eo eſt, quod fiat actio diſplicens Deo, quæ offenſa ſi advertitur, evadit formalis. Hic jam quæritur, utrum aliquando offenſa non fiat formalis, ſeu utrum detur de facto aliquando peccatum philoſophicum, hoc eſt, actus pravus & de ſe diſplicens Deo, ita tamen ut diſplicentia ignoretur; ſive quia ignoratur Deus, ſive quia ignoratur, quod peccatum ei diſpliceat, ſive denique, quod non attendatur & ipſa diſplicentia. Quocirca alii alia reſpondent. Ego dico, poſſe contingere ex triplici illo capite, ut non evadat offenſa formalis, fiatque tantum peccatum philoſophicum non pertingens ad malitiam theologici.* (2.) *Inter Chriſtianos adultos reipſa non dari philoſophicum tantum: non eſſe tamen, cur negetur, dari in aliquibus hominibus, puta pueris, rudibus, ſilvicolis, barbaris,* &c.

Libello adjecta eſt *bulla*, feria V. die 24. Auguſti A. 1690. ab *Alexandro VIII.* R. P. edita, adverſus duplicem illam propoſitionem de *non obligatis hominibus ad amandum Deum*, & *de peccato philoſophico*, Eccleſiæ Romanæ ab *Arnaldo* denuntiatam.

DE CONSTITUTIONE ANNI M. DC. LXXXX, ac de Rurali Epidemia, quæ Mutinenſis Agri & vicinarum regionum colonos graviter afflixit, Diſſertatio BERNARDINI RAMAZZINI in Mutinenſi Lyceo Medicinæ Profeſſoris.

Mutinæ, typis Hæredum Juliani Caſſiani, 1691. in 4. plagul. 6½.

CONſtitutum eſt Clariſſimo huic Autori, poſt finem cujusque anni publico enarrare ſcripto, quæ temperies iſto anno in Mutinenſi vicinaque regione fuerit, qui graſſati fuerint morbi, quæque remedia profligandis illis deprehenderit ſalutaria aut noxia. Hujus ergo utiliſſimi inſtituti ſpecimen primum circa annum proxime elapſum in Diſſertatione præſenti exhibet, celebratiſſimo *Maliabechii* nomini inſcripta, a cujus liberaliori & nos eam manu accepimus. Præmittuntur vero temporum ante actorum conſtitutiones, ceu a quibus variæ & inſolentes aeris alterationes, fœcundæ illæ epidemicorum affectuum genetrices, ſoleant dependere. Scilicet, uti quatuor aut quinque anni in tota pene Italia ſiccisſimi, perquam fertiles tamen & ſaluberrimi, præceſſerant; ita e diverſo annus ultimus, octogeſimus nempe nonus integer fere, ſi duos poſtremos menſes excipias, copioſis pluviis moleſtus, fruges & triticea maxime ſeges rubigine corræptæ, morbi vero non niſi ſporadici & minus periculoſi fuerunt obſervati. Hinc ipſius anni nonageſimi temperies maximam partem pariter pluvioſa, toto veris tempore & per totam fere æſtatem, commemoratur: ubi circa Æquinoctium vernale imprimis imbres unius diei naturalis ſpatio Mutinenſem, Finalenſem, Mirandulanum & Ferrarienſem agros adeo inundarunt, ut plures veluti inſulæ ad longum tempus apparuerint. Quamobrem in Climate illo, cum pluviis Borea utplurimum flante, nulla tum æſtas extitit, cicadis ut plurimum aphonis, ranis vero per totam æſtatem coaxantibus, ut fruges non niſi ſero admodum ad maturitatem perveuerint, meſſisque Julio demum menſe utcunque perageretur. Rubigo hoc itidem anno in morum, frumenta & omnia legumina, præſertim fabas, nec non uvas, atque olera in ipſis hortis, quos erucæ deſuper & bruchi devaſtabant, nucibus tantum intactis, multum ſævivit, frugesque non rubro colore, quemadmodum anno ſuperiori, ſed inſigni potius atredine infecit. Interim cum hic annus in iis regionibus piſculentus admodum eſſet, piſcesque vel in agris facile caperentur, hi plebi urbanæ, multoque magis agreſti, familiarem præbebant victum, donec ſuper eodem ruſticanus ſtomachus nauſeans, cum Hebræis quondam in deſerto allia potius & cepas appeteret, quæ coctæ ipſis quoque ruſticis febricitantibus primum pro ferculo, poſtmodum vero remedii loco, æque ac Elixir proprietatis, paſſim inſerviebant. Morbum namq; Epidemicú, qui

hyberno

hyberno tempore deprehenſus non erat, quod concernit, ineunte vere febris tertiana intermittens omnes primo ſine diſcrimine ruricolas, cujuscunque ſexus, ætatis ac temperamenti, mox oppidanos quoque, inferiori tamen numero, cum magno horrore, frigore & tremore, interdum etiam vomitu, tam pertinaciter corripiebat, ut pauciores, ſudoribus copioſis morbi progreſſu remittentibus, perfecte reconvaleſcerent, ſed omnes fere, qui evaſiſſe videbantur, recidivas absque vitæ nihilominus diſpendio experirentur, multi quoque ſanguinem intermiſſionis die mittentes tertianam duplicem incurrerent. Accedente autem æſtate omnes febres tertianæ duplicis typum aſſumebant, ad paucas ſaltem horas remittentis & veſperi ut plurimum magna ſymptomatum ferocia, veluti vomitione, anxietate, cephalalgia, vertigine, ſtupiditate, aliquando mentis emotione, affligentis: & quamvis magna virium noctu eſſet proſtratio, interdum cum aſphyxia ſociata, mane tamen cuncta hæc remittebant, ipſique ægri lectulos tunc deſerentes & ad matutinos Solis radios ſub porticibus ſe exponentes, commode ſatis cibum appetebant, febribus ejusmodi magis famelicis, quam ſiticuloſis exiſtentibus, atque copioſiori vermium proventu non ſolum in pueris, ſed & provectioris ætatis hominibus, ſtipatis. Sanguis e ſecta vena eductus utplurimum craſſus & ſubpallidus; nonnunquam icterodes, licet in corporis habitu ſimilis color haud floreret; alvi excrementa compacta; urinæ craſſæ & turbidæ, multum lateritii ſedimenti habentes; hypochondria dura ac diſtenta, & quæ ore rejiciebantur, ſubacida deprehendebantur. Nonnullis poſt multos febriles inſultus erumpebant parotides, plerumque ad ſuppurationem tendentes; at neque hoc pacto contumaciſſimæ febres & ad recidivandum pronæ ceſſabant, multo minus phlebotomiis, purgationibus & alexipharmacis, nec decantato Cortici Peruviano, qui ſæpius in extremum vitæ diſcrimen ægros conjiciebat, aut ſaltem non tam ad febrim extirpandã, quam vermes inſignis amaroris ratione necandos proficiebat, cedebant. Quin citius ac tutius reſtituebantur, qui omne remedii genus ſusque deque habebant, ac unice vinum generoſum, aquæ uſu ablegato, potus vice ſeligebant; adeo omnia artis Medicæ hic ſilebant oracula. Equidem autumno Quartanam ſperabant ægri, ſed fruſtra, dum parcior hoc anno Quartana, nulla ardens febris, tantummodo Tertiana obſervaretur, ſub finem autumni & prima hyemis

parte rarior quidem, gravior tamen & demum in continuam ac lentam degenerans, qua ægri cum ſolita periodo circa veſperam fere horreſcebant. Multi alias morbi ſporadici, v. g. diarrhœa, dyſenteria præ illa mitior, icterus, hydrops, catarrhus ſuffocativus, aliique febrili huic exercitui comites adſociabantur, inter Padum ſaltem & Viam Æmiliam, pueris potiſſimum infra trimatum ſubſiſtentibus, cladem inferenti; quemadmodum in ſolo Finalis oppido plures quam tercentum pueri extincti perhibentur, ictero & paulo poſt epilepſia ſupervenientibus: cum e diverſo pauciores adulti, nec niſi ob morbi diuturnitatem & frequentiam recidivarum expirarent, plurimi tamen reconvaleſcentes icterici, lienoſi & cachectici evaderent. Ut ſtragem copioſam, quam pecudes pariter, ſues, apes & bombyces hoc quoque anno experiebantur, nunc prætereamus, cauſas tantummodo brevibus adhuc indigitabimus, a quibus tam febris epidemia, quam ſingula phænomena hactenus enarrata, prolixius & diſtinctius deducuntur. Cauſas inter externas atque communes omnium primo Aer inſimulatur, a copioſis imbribus & ventis borealibus utrumque vitium, defectus non minus volatilium & ſpirituoſarum particularum a ventis disjectarum, quam exceſſus corpuſculorum acidorum e terra lutulenta ac veluti fermentata elevatorum, contrahens, & febribus tertianis æque producendis, atque adeo pertinacibus reddendis, fomitem continuum ſubminiſtrando, appropriatus. Hinc & culpa in prava alimenta ingeſta, qualia fructus ſunt horæi a rubigine corrupti, & piſces præter conſuetudinem ac in nimia quantitate ingurgitati, facillime in ſtomacho putredinem ſive acorem contrahentes, nec non in puteales aquas ex nimia illuvie cænoſas ac ſemiputridas rejicitur. Contagium hic plane negligitur, cum, quod uno in aliqua familia a febre correpto reliqui paulo poſt ex eadem quoque febri decumberent, communi potius diatheſi eodem tempore ad maturitatem evectæ adjudicetur. Interna vero cauſa fermentum acidum pituitæ craſſæ ac viſcidæ commixtum, vel in ventriculo ad mentem Ettmulleri, vel in pancreate juxta Sylvium ſubſiſtens, aſſeritur, quod bile inerti ſimul exiſtente, in venas transfuſum & ſpirituoſis ſanguinis partibus permixtum febrilem orgaſmum concitarit. Etenim diſcraſiam acidam, non bilioſam ſive alcalicam hic prævaluiſſe, partim ex febris ſynochæ ac ardentis abſentia, partim ex præſentia famis, (forſan in vermes quoque referendæ,) colligitur

colligitur; prout in rubigine præpollens itidem acida roris acrimonia aquis ſtygiis ſimilis evincitur, tum quod calores adeo remiſſi ſali alcaliſato producendo minus proportionati videantur; tum quod foliis v. g. fabarum, lactucæ & braſſicæ, a ſpiritu acido vitrioli vel nitri adſperſo, a nullo autem alcali ſive volatili ſive fixo, flavedinis nota inuratur; tum denique quod ea, quæ in brutorum ſtrage evenerunt, in rubiginis acido demonſtrando conſpirent. Solas autem nuces a rubigine integras perſtitiſſe, vel ob duplex quo cinguntur involucrum, vel ſalis volatilis ratione in cortice viridi multum abundantis, ceu cujus intuitu & Decoctum ex hoc expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam in Anglia, ex D. Nathan Lacy Medici cujusdam Angli communicatione, paretur.

ODORICI RAYNALDI TARVISINI Congregat. Orat. Presbyteri, Annalium Eccleſiaſticorum ab A. 1189, ubi Cardinalis Baronius deſinit, Tomi XXI

Pars I. Romæ 1676. Pars. II. ibidem 1677. in fol.

PErvenit tandem ad nos, poſt longas moras, *Tomus* hic Annalium, quem poſt octo alios diverſis temporibus editos (quorum & Synopſis Romæ A. 1667. hoc titulo prodiit: *Annales Eccleſiaſtici ex tomis octo ad unum pluribus auctum redacti*) *Odoricus Raynaldus*, ſenio gravis, & operi, quod in continuandis Baronii Annalibus ſuſceperat, immoriturus, utcunque elaboravit. Ejus pars prima editionis annum 1676, altera 1677 præfert: ſed utraque, etſi typis exſcripta eo jam tempore fuerit, non ita pridem demum ex tenebrarum carceribus, quibus tantum non damnatum opus videri potuit, in publicam lucem erupit. Cauſas, cur ſuppreſſus tanto tempore tomus hic fuerit, aliis perſcrutandas relinquimus. Munitus quidem eſt liber conſuetis approbationibus, ſed anno demum 1685 & 1686 impetratis: neque tamen celare lectorem voluerunt editores fatum libri, quod non ſolum Autoris, morte præventi, limam ultimam non ſubierit, ſed nec melius ab eo tractatus fuerit, cui emendatio commiſſa erat. Fatentur itaque, *opus innumeris pene errorum ſcatere fœditatibus*, longumque erratorum indicem ſubjiciunt, ſed præciputorum tantum, multo pluribus neglectis, quam indicatis. De erratis in ſtylo vel orthographia, maxime autem

in nominibus hominum & locorum loquimur: nam de aliis alii viderint. Hanc nimirum legem ſibi jam dudum conſtituiſſe videtur Autor, ut majeſtatem Pontificiam omnibus modis adſtrueret, omnes autem, qui illi detrahunt, ut hæreticos, Satanæ filios, æternæque damnationis reos, totique Orbi Chriſtiano execrabiles ſiſteret: his enim elogiis illos paſſim perſequitur. Majori autem id cum acerbitate facere cœpit, poſtquam *Tomo Operis* XX (qui anno 1663 Romæ, non multo quam hic correctior, prodiit) ad hiſtoriam cœptæ a Luthero anno 1517 diſputationis pervenit. Nulla enim tam falſa atque inepta de moribus & actionibus Lutheri fabula fuit a perfrictæ frontis hominibus diſſeminata, licet a modeſtioribus inter ipſos adverſarios ſpreta aut rejecta, quam Raynaldus libris ſuis non inſeruerit, ipſis verbis autorum, qui infenſiſſimi Luthero fuerunt, liberaliter deſcriptis. Quapropter ubi de rebus Proteſtantium agit, (facit autem id maxima operis parte) omnes prope paginæ floſculis *Eccii*, *Cochlei*, *Surii*, *Remondi*, *Roſſæi*, *Belcarii*, *Sanderi* & ſimilium reſperſæ ſunt. Idem hoc *Volumine XXI* præſtitit, quod in duas partes diſtributum eſt. Prima incipit ab anno 1534, & finitur anno 1549: altera, quæ ab anno 1550 uſque ad annum 1565 geſta ſunt, perſequitur. Compilationem Bullarum & Diplomatum aut Brevium, quæ vocant, Pontificiorum, eodem, quo in prioribus Tomis, modo continuavit, *Bullaria* & *Regeſta Brevium* typis publicata exſcribens; aliquando manuſcripta allegans, ſed ſæpe verbis tantum initialibus documentorum recitatis, ex quibus contenta percipi non poſſunt. Prolixus eſt in actis Concilii Tridentini, neque tamen ſolertiam Pallavicini æquat, nec judicari, niſi poſt diligentem collationem poteſt, an ſemper conſentientia cum illo tradat. Opus hoc ſummatim conſiderantes minimam ejus partem Raynaldo tribuendam eſſe deprehendent, & quæ ipſius ſunt, fere in convitiis & rigidis cenſuris conſiſtere. Noſtrates tamen ex veneno etiam his medicamenta colligent, quibus in veritatis agnitione confirmari poterunt. Prodidit etiam Autor, ſive odio cæcus, ſive lapſus judicio, quæ cautiores ſiluiſſent. Ex his, ut & aliis, ſpeciminis ſaltem cauſa quædam indicabimus, cum compendium tot rerum & hiſtoriarum exhiberi non poſſit.

Ad annum 1536. n. 37. integer exhibetur libellus in 72. paragraphos diſtinctus, a *Johanne Fabro* Epiſcopo Viennenſi d. 4. d. Julii A. 1536 ad Pontificem Paulum III. transmiſſus hoc titulo: *Præparatoria futuri univerſalis*

nuper

super indicti concilii &c. Summa nimirum *Fabri*, velut omniū Lutheri hostium primicerii, solicitudo & cura erat, ut Lutheri dogmata in Concilio cōdemnarentur. Suadet vero, ut vasta Lutheri volumina, quæ in Concilio perlegi minime possint, doctis quibusdam viris a Pontifice tradantur, qui errores ex iis excerpant; exempli causa, quod a Luthero statuatur, omnia ex absoluta necessitate evenire, & nullum plane esse liberum arbitrium. *Ea omnia*, ait §. 14, *ex libris editis expiscari & emulgere & trahere oportet*, (quod profecto diligenter factum esse, ostendi posset.) Addit §. 18, *quia angelus Satana ita pulchre sese transfiguravit in angelum lucis, formidandum esse, si totos libros hæreticorum legerent in Concilio nationes, ut non modo illos non impugnarent, verum potius inde Lutherani & hæretici redderentur. Nam in his*, ait, *reperies non nisi mellita & (ut est in Isaia) placentia quæque; totus enim ad hoc intendit Lutherus, ut rejiciat ac damnet bona opera, consuat (ut est in Ezechiele) pulvillos sub omni cubito manus, & faciat cervicalia sub capita universæ ætatis, ad capiendas animas. Proinde tutum non erit, omnibus omnium hæreticorum libros, sed tantum constantissimis & probatissimis viris communicare. Alioqui si inciderit quispiam vel sciolus, qui prurientes aures habet, facile illicietur, ut malo adhæreat. Proinde ad lucrandum tempus & animas multorum Christi fidelium, saltem propositiones intolerabiles, pugnantes, & quæ prima facie quibuvis bonis abominabiles & explodenda videbuntur, sunt excerpenda ac extrahenda, quibus oblatis & simul originali, ad verificationis revisionem procedendum.* Monet porro §. 27. *Biblicos* ac in *Biblicis Scripturis bene armatos* esse oportere, qui cum Lutheranis disputare velint; argumenta enim scholastica ab illis pro sophisticis haberi & irrideri. Addit: *exempla sunt odiosa; alias hoc longius deducere possem:* neque enim ignarus erat, qua cum confusione sæpe istiusmodi sophistæ ex disputationibus cum Evangelicis discesserint. Urget §. 37. Bibliorum Latinorum reformationem, *quia per ignorantiam linguarum & impiissimam injuriam* (legendum forte *ineuriam*) *multa intolerabiles irrepserint menda.* Exempla allegat ex Matthæo, *lignum* fumigans pro *linum*, & ex Johanne, *sic* volo eum manere, pro *si* volo. Excerpi etiam jubet errores ex versione Lutheri & Zvinglii, quorum plus quam tria millia esse opinatur, & ut contradictiones ex scriptis Lutheri colligantur, (emulgendo nempe & expiscando, ut supra suaserat.) Commendat tractatus suos de Missa & primatu Petri, optatque ut acta Conciliorum & editiones veterum scriptorum in Concilio

cilio præsto sint; talia enim a Lutheranis allegari, & fortasse non satis nota Romæ esse. Accusat tamen *Capitonem* & *Oecolampadium*, quod loca quædam Patrum in versionibus suis omiserint, aut corruperint. Audet etiam Pontifici distinctionem *Curiæ & Ecclesiæ Romanæ* §. 54. proponere, & flagitare, ut *abusiones, maculas, rugas & nævos, quibus magna ex parte Ecclesiæ facies defœdata sit, daleat*, & inprimis *centum* illa *gravamina nationis Germanicæ moderetur & mitiget*, quod fieri posse sperat, sine magno Pontificis incommodo; consultius vero esse dicit Sedi Romanæ, *ultro in abusionibus, quæ irrepserunt, cedere, quam tandem cadere*. Sic caveri posse ait §. 56. opprobria a Lutheranis, qui dicturi sint: *Medice, cura teipsum*, & alia ex Rom. II. 21. 22. 23. & Ps. L. 16. *Hæc* (scribit) *summa necessitate adactus dico, bono zelo ac animo; ita me Deus amet*. Suggerit postea §. 60. Pontifici, ut viatica doctis Catholicis, qui plerumque Codro pauperiores sint, præbeat, quo frequentiores adsint in Concilio. Tandem nescio quæ inter Lutheranos & Zvinglianos Francofurti & Isenaci acta Pontifici mittit, (hæc enim Raynaldus non produxit) ex quibus dissensiones illorum probare vult. Hactenus de illo Fabri libello. Raynaldus vero etiã Pontificis responsum ad singula capita *n. 38.* subjicit, in quo pleraque sibi probari & curæ futura esse testatur, operamque *Fabri, Eccii, Cochlei, Nauseæ*, & aliorum, desiderat. Hæret tamen ad §. 48. an integra edenda sint (ut Faber suaserat) *acta Concilii Constantiensis & Basileensis*; veretur enim periculum autoritatis summi Pontificis, *in cujus dignitate*, dicente Hieronymo, *pendeat salus Ecclesiæ*. Quamvis autem fateatur, illum de Episcoporum singulorum dignitate loqui, id tamen ait multo melius accommodari posse ad Summum Pontificem, qui sit *Episcopus Episcoporum*. Confidenter quoque pronuntiat, Basileense Concilium post translationem degenerasse in conventiculum schismaticorum & synagogam Satanæ. Ad liberam illam admonitionem de reformatione Curiæ Romanæ frigide & breviter regerit, vocatos a se esse hanc ob causam Prælatos quosdam, doctrina & sanctitate vitæ insignes. Sequitur *n. 39.* longa Fabri ad *Moronum* Legatum Pontificis epistola, in qua progressum Lutheranismi & aliarum sectarum deplorat, & necessitatem Concilii urget, Cochleum & similes eximie commendat, & multam spem ex dissidiis Lutheranorum ostentat, de quibus magna profecto cum hyperbole jactat, quod non in una provincia aut civitate, sed ne in domo aut mensa quidem una inter se conveniant.

In

Digitized by Google

In hiſtoria aliorum actorum hujus anni, ubi literas Cæſaris clementiſſimas d. 7. Jul. ad Proteſtantes datas, & ab his ſæpe allegatas, quibus de pace bene ſperare jubebantur, Raynaldus refert, errat in loco. *Sibiliæ* enim datas eſſe notat: nec correctores peritiores fuerunt, cum *Hiſpalin* legi jubent; ſcriptæ enim fuerunt in caſtris ad *Savilianum*, oppidum in Subalpinis. De concordia hoc anno Wittenbergæ in cauſa Sacramentaria tractata, nil niſi *Cochlei* & *Surii* nugas refert, impacta etiam Luthero calumnia, quod pulſis Auguſtinianis, ædes eorum per latrocinium hoc anno invaſerit; cum Auguſtiniani ante annos plusquam decem Evangelicæ doctrinæ nomen dediſſent, ædes autem vacuas, Principis haud injuſta conceſſione, Lutherus, qui ſolus ex ſodalitio ſupererat, inhabitaret. Pari modeſtia Proceres Proteſtantium, Cæſari cauſam ſuam literis commendantes, *infeliciſſima Satanæ mancipia & ſtulte cæcos* vocat; *Paulo* quoque *Veneto* ſive *Suavi* ferociter inſultans.

Ad annum 1537 Inſtructio n. 6. exhibetur, d. 24. Octob. anni præteriti *Joh. Morono* Mutinenſi Epiſcopo a Pontifice data, cum is legationis tyrocinium ſubiret, ad Ferdinandum Regem Romanorum miſſus. Excuſat ante omnia Pontifex, quod Hungariæ Epiſcopos *Johanni Waywodæ* adhærentes & interdicto ſubjectos ad Concilium vocaſſet. Mandat Nuntio, ut hæreticos Calixtinos in Bohemia, quia in multo paucioribus, quam Lutherani & Zuingliani a Romanis diſſentirent, bonis modis conciliaret, & ad Concilium invitaret. Modum oſtendit, quomodo Proteſtantibus tuti commeatus literæ partim a Cæſare, partim ab ipſo Concilio dari poſſint. Acceſſerunt arcana monita lectu non indigna. Commendatur inter alia *Morono*, ut ſumtuum rationem habeat, vitata avaritia pariter & prodigalitate: humanitatem & gravitatem juxta colat, ne contemtum aut odium incurrat: in diſpenſationibus & indulgentiis neque avidus & rapax, neque nimis largus ſit. Nominatim benefacere jubetur *Fabro* & ejus adjutoribus ſupra nominatis, & *Vicelio*, (qui perperam *Vecchius*, nec magis recte in indice corrigendorum *Vecrellius* vocatur,) denique etiam Ludovico *Bero* Pariſienſi, qui Baſilea religionis cauſa *Friburgum* in *Brisgoviam* abiiſſe dicitur. Diligenter præterea monetur, ut a diſputationibus de materia Lutherana abſtineat, ut & de gravaminibus Germaniæ, utque plus de talibus omnibus audiat, quam loquatur, & ad ſilentii potius partem inclinet, ea tamen cum prudentia, ut cauſæ

Pontificiæ diffidere non videatur: in compotationibus ipſe aut comites ejus hilari quidem vultu invitationes acceptare ſe fingant, ſed in reſpondendo modum non excedant; ubi de quodam nobili Saxone, Camerario ſecreto Leonis X (*Miltitium* intelligit) refertur, *quod ſæpe perturbatus vino, effutierit de Pontifice & Romana Curia non modo quæ facta erant, ſed & quæ alii e malo mentis affectu ſibi ſint imaginati & optaverint, eaque omnia ſcriptis excipientes poſtea in conventu Wormatienſi publice coram tota Germania Pontifici exprobraverint.* De *Vorſtii* Epiſcopi Aquenſis (*Veſtrium* vocat Raynaldus, nec emendat corrector) legatione in Germaniam *n. 13.* vulgata refert; literas tamen ejus producit, ex quibus paulo plura, quam ex Pallavicino *Lib. IV. cap. I. §. 6.* percipi poſſunt, inprimis de actis cum Cardinali Moguntino. Memorat enim aliquid de hujus lite cum Electore Saxoniæ de oppido *Badenſi* (*Halenſi* dicere debuit) & inſtituto eam ob cauſam inter Principes conventu *Zictenſi* (Cizenſi) quo vel amice componi controverſia illa debebat, vel bellum Moguntini judicio metuendum erat. Et hic quidem, quando cum Proteſtantibus agebat, non leve pacis ſtudium præ ſe ferre ſolebat, ſed per *Vorſtium* (cujus ſane hoc in negotio relationi fides haberi debet) Pontificem hortatus eſt, ut vires compararet, quibus Proteſtantes poſt decreta Concilii, imperata facere cogeret. Negat promiſſam in Comitiis Norimbergenſibus A. 1522. fuiſſe Concilii convocationem in Germania, nec *Chercgati* Nuntii officioſa verba eo trahi debere putat. Elidit querelam Proteſtantium, quod in Bulla indictionis hæretici nominentur, cum tamen illud vocabulum de Anabaptiſtis & Zuinglianis intelligi poſſit; ſuæ itaque conſcientiæ ſtimulis convictos, nomen illud ſibi attribuiſſe exiſtimat. Exceptioni, quod Pontifex in propria cauſa judex eſſe nequeat, Veteris Teſtamenti autoritatem opponit, ſummo Pontifici ſupremum judicium tribuentis, & nequiores Judæis eſſe contendit Lutheranos, quod minoris faciant Novi Teſtamenti ſummum Sacerdotem, quem Papam eſſe putat. Supremum vero hujus imperium vulgatis Cypriani & aliorum dictis tuetur, & juris Canonici deciſione, quod etiam in ſua cauſa judex eſſe poſſit, *cap. cum veniſſent, de judiciis.* Eandem poteſtatem Principibus quoque ſecularibus vindicat. Poſt multa convitia *Surii* & *Hoſii* verbis Luthero inflicta, etiam hoc ei exprobrat, quod Smalcaldiæ morbo, quo moriturum ſe eſſe credebat, afflictus odium Papæ ſuis cõmendaverit ſeu legave-

Digitized by Google

legaverit. Hoc eum ait a Satana didiciſſe, qui in magorum & ſagarum conventu odia & vindictas imperet. Luthero tamen cum perſona Papæ nihil erat negotii; cauſæ modo veritatem defendendam commendabat, quæ cum odio falſi non poteſt non eſſe conjuncta. Producit reſcriptum (*n. 35.*) Pontificis, quo *Archiepiſcopum Salisburgenſem* objurgat, quod ſynodum diœceſis ſuæ intempeſtive indixiſſet, & ad eam vocaſſet, qui de jure & conſuetudine admitti non debuiſſent, multa etiam erronea circa fidē propoſuiſſet, & de controverſiis dudum deciſis libere tractari permiſiſſet; quod Pontifici tanto gravius fuerit, quia plus quam quinquaginta Catholicos (de Prælatis ſine dubio hoc intelligendum eſt) in Germania eſſe audiat, qui Concilium nationale flagitent. Quæ de *Poli* irrita in Angliam legatione narrantur, nota ſunt. Refert tamen Autor literas Pontificis ad Leodienſem Epiſcopum datas, quibus ab eo petit, ut *Polo*, quantum æris poſceret, numerari juberet, omne bona fide a Pontifice recepturus, cavetque ei oppignoratione omnium ſuorum & S. Sedis bonorum.

Anno 1538. inter literas, quas pro inſtituto ſuo ex compilationibus *Brevium* Pauli III. exſcribit, notabiles ante alias ſunt, quas Pontifex d. 8. Aug. ad Johannem Hungariæ Regem dedit, *n. 10.* Hoc enim titulo jam eum honorat, poſtquam cum Ferdinando hoc tempore transegiſſet, multumque laudat ejus pietatem & prudentiam. Magna inde ſpe elatus, Carolum Cæſarem *d. 15.* Octob. hortatur, ut ipſe exercitum in Turcos ducat. In Lutheranos ſolita acerbitate invectus Raynaldus, Cochlei ſycophantiam mire probat, quod contradictionem inter Auguſtanam Confeſſionem & Lutheri ſcriptum quoddam eruerit. In illa enim aſſeritur, Miſſam a Lutheranis retineri & cum veneratione celebrari, Lutherus vero Miſſam pro abominatione ſumma habet. Sed valde obtuſum eſſe oportet, qui inſpectis libris non deprehendat, in Confeſſione de *Sacramento Cœnæ*, in libello vero Lutheri *de ſacrificio miſſatico* agi; neque tunc primum hanc diſtinctionem a Luthero factam eſſe, ſed ab annis viginti, ut ex ſcriptis ejus conſtat, omnibus inculcatam fuiſſe, manifeſtū eſt. Interim Sadoleto Cardinali elegantis doctrinæ & moderatæ mentis viro, nugivendus Cochleus impoſuit, ut ex literis ad hunc patet, quas Raynaldus *n. 43.* exhibet. Inſerit poſt hæc articulos ab *Alexandro* & *Thoma Badio* Magiſtro Palatii ſatis moderate conceptos, quibus *Auguſtinus Tarviſinus*, qui *Senā* Lutheri dogmata pro-

ponere cœperat, ſententiam de peccato & libero arbitrio profiteri coactus fuit. Inter illos tractatur etiam de quæſtione, num infantes, qui ante Baptiſmum decedunt, pœna damni aut ſenſus afficiantur, & ſtatuitur, indifferentem eſſe utramvis opinionem; commendatur tamen ea, quam major pars ſequi ſolet.

Anno 1539. acta conventus Francofurtenſis & concordiæ meditamenta in cenſuram vocat Raynaldus, productis inter alia literis *Cochlei* ad Cardinalem *Contarenum*, d. 27 Febr. datas, in quibus vehementer dolet, quod audiat Melanchthonem Pontificiis auſpiciis in Italiam vocari, oblato quingentorum, imo ſi aliter moveri ad iter non poſſit, mille aureorum annuo ſalario; cum tamen, ut ait, intra viginti annos nemo hoſtilius egerit, licet falſis blanditiis Papæ & Cardinalibus illuſerit; addit, veniam abeundi ab Electore Saxone impetraturum eum non eſſe. Cavere itaque ab hoc, ut & a *Bucero*, quem verſipellem, vagum & malignum hominem eſſe dicit, ſibi jubet Aulam Romanam. Addit, *Bucerum* quidem in tractatu quodam multa largitum eſſe contra ſectam ſuam, ſed nunc librum edidiſſe, quo ſævior & malignior in Clerum nunquam prodierit. De legatione *Riccii* ad Cæſarem in Hiſpaniam miſſi, ut ratihabitio Francofurtenſis conventionis impediretur, paulo plura & apertiora prodit *Raynaldus*, quam apud Pallavicinum reperiuntur, utque Johannes Lundenſis 2500 aureos ab Auguſtanis acceperit, & a Rege Daniæ promiſſionem habeat penſionis annuæ 4000 aureorum ex Archiepiſcopatu Lundenſi: ſed iſta omnia Lundenſis falſiſſime ſibi affingi queſtus eſt. In mandatis *Riccii* hoc etiam erat, ut Cæſari demonſtraret, omnes Germanorum conventus in Eccleſiæ Romanæ damnum redundare. Nominatim accuſat Pontifex *Spirenſem* A. 1526, *Norimbergenſem* anno 1532, *Cadanenſem* anno 1534, acta Viennæ inter Ferdinandum Regem & Electorem Sax. anno 1535. Acerrime vero de *Maria* Hungarica, Cæſaris ſorore, Belgii Gubernatrice queri juſſus erat, quod clandeſtina cum Proteſtantibus conſilia haberet, & Archiepiſcopum Trevirenſem, & per hunc alios Principes a fœdere Catholico dehortata eſſet. Aliæ *Cochlei* literæ d. 1. Jul. ad *Contarenum* datæ exhibentur, in quibus ſtrenue mentitur, a Luthero & Pomerano jam ſutores & ſartores, magno numero ad eos accurrentes, ſacerdotes creari. Nec magis vera ſunt, quæ his verbis de morte Georgii Saxoniæ Ducis ad Contarenum refert: *Dolorem nobis auget ferme in immenſum horrenda*

Digitized by Google

horrenda de toxico ſuſpicio, per quam populus Dreſdenſis vehementer furebat in Medicum, quando inopinata morte præripiebatur filius. Suppreſſus autem patris autoritate aliquantiſper popularis fremitus nunc ex patris ipſius obitu vehementer recrudeſcit, atque invaleſcit ſuſpicio, ſuſpicantibus pluribus, ambos Principes noſtros veneno periiſſe: moventur autem ad ſuſpicandum ex accelerato utriusque obitu. Addit, nonnullis interjectis: *Paſtor Dreſdenſis celebrata coram eo Miſſa, Communionem ſacram & extremam Unctionem ei impertiit, cum dixiſſet Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apoſtolicum, atque crebro Deo gratias agens, dixiſſet: Benedictus Dominus Deus in omnibus operibus ſuis. Expiravit XX. Aprilis MDXXXIX.* Quis in aliis credat Cochleo, qui ne diem quidem obitus recte novit? Georgius enim non d. 20, ſed *d. 17. Aprilis* deceſſit. Teſtimonia veriora habemus, Georgium morti proximum, a nobilibus quibusdam, Evangelicæ doctrinæ clam addictis monitum, in ſolo merito Chriſti ſpem ſalutis poſuiſſe. Sed hæc, ut diximus, ſpeciminis loco ſunto, nec plura nunc afferri potuerunt. Fortaſſe aliis etiam curæ erit reliqua, quorum magnam ſegetem deprehendent, perſequendi.

LIBRI NOVI.

Inſcriptionum antiquarum Sylloge in duas partes diſtributa, quarum prior Inſcriptiones Ethnicas ſingulares & rariores pene omnes continet, quæ vel Gruteri Corpore, Sponii Miſcellaneis aliisque ejusdem argumenti libris reperiuntur: altera Chriſtiana monumenta antiqua quæ hactenus innotuerunt omnia complectitur. Edita & notis illuſtrata a Guillelmo Fleetwood. Londini 1691. fol.

Teatro Gallico, o vero la Monarchia della Real Caſa di Borbone in Francia, ſotto i Regni di Henrico IV. Luigi XIII. e Luigi XIV. di Gregorio Leti. Amſterdam 1691. in 4, charta auguſta.

Sebaſtiani Schmidii Myſterium Gratiæ Divinæ in incarnatione & paſſione Filii Dei, Spiritus S. chariſmatibus, Angelorum miniſterio. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Nicolai Pechlini Obſervationum Phyſico-Medicarum Libri III. Quibus acceſſit Ephemeris vulneris thoracici. Hamburgi 1691. in 4.

Joh. Andreæ Schmid Otium Negotioſum Jenenſe. Jenæ 1691. in 4.

Floræ Lugduno-Batavæ Flores, ſive Enumeratio ſtirpium Horti Lug-

duno-Batavi expositarum a Paulo Hermanno, editarum a Lothario Zumbach. Lugd. Bat. 1690. in 8.

Jeremie traduit en François, avec une explication. Suivant la Copie imprimée à Paris, 1691. in 12.

Ahasveri Fritschii Additamenta ad Capitulationem Josephi Electi Romanorum Regis Angustissimi. Lipsiæ 1691. in 4.

Laurentii Ingewaldi Elingii Historia Græcæ Linguæ, cum Præfatione Adami Rechenberg. Lipsiæ 169 . in 8.

Friderici Spanhemii F. de Papa Fœmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica. Qua ut Onuphrii, sic præcipue Allatii, Labbei, Blondelli, Launoii, Mabilloni, adversus Papissam præsidia excutiuntur. Lugd. Bat. 1691. in 12.

Nouvelles Conjectures sur la Pesanteur, par Mr. Varignon. A Paris 1690. in 12.

Reflexions Morales de l'Empereur Marc Antonin, avec des Remarques. A Paris 1691. in 8.

Memoires de Mr. le Comte de Tavanes. A Paris & Amsterdam 1691. in 12.

L'Histoire du temps, ou Relation de ce qui s'est passé de memorable en Europe, & principalement en Angleterre, depuis les regnes de Charles II. & de Jaques II. Traduit de l'Anglois. Tome 1. & 2. A Amsterdam 1691. in 12.

La Conchiglia Celeste. Elogii di Prencipi ed Huomini illustri d'Italia; di Gioan Battista Fabri. Venetia 1690. fol.

NOVA LITTERARIA.

In Anglia Oxoniæ *Jo. Billius* (is quem nitidissimam Novi Testamenti editionem curare alio loco innuimus) in colligendis primorum Ecclesiæ Doctorum monimentis strenue pergit, proximeq; *S. Barnaba* Epistolã cum omnium, quotquot in eam extant, commentariis, & amplissima *Henrici Dodwelli* Dissertatione, ejusque Paraphrasi editurus est. Parata quoque ad prælum jam sunt *Clementis Romani* τὰ σωζόμενα cum *Millii* Animadversionibus. Prodeunt & *Dodwelli* Prælectiones in Historiæ Augustæ Scriptores, magnam partem jam impressæ.

In Gallia, referente in Historia Actorum Eruditorum Basnagio, *P. Bernardus de Montfaucon* typis Anissonianis subjecit S. Athanasium. In

Mona-

Digitized by Google

Monaſterio Benedictinorum S. Germani editio *S. Ambroſii* abſoluta jam eſt: *S. Auguſtini* vero abſolvetur propediem. Operum *S. Hilarii* pars fere dimidia typis jam eſt exſcripta. *S. Hieronymus* poſt quinque aut ſex menſes prælo ſubjicietur: quæ nova editio integrum exhibebit volumen operum hujus Patris hactenus ineditorum, quæ inter *Canon Hebraicæ veritatis* momenti eſt non exigui. *Boſſuetus* Meldenſis Epiſcopus Commentarium ſuum in Pſalmos Davidis jam abſolvit, in quos paratum quoque prælo Commentarium habet *Ludov. Ellies du Pin. P. Pezeron* in eo eſt, ut vindicias edat libri ſui de Antiquitate temporum adverſus P. Martianay, qui illum impugnavit. Vita Carteſii, cujus auctor *Baillet* fertur; nec non vita Cromvvelli, quam Abbas *Raguenetus* expolivit, ſub prælo jam ſunt. Proxime quoque proditura eſt Hiſtoria Caroli V. Regis Galliæ, ab Abbate *de Choiſi*, ut putatur, compoſita. Liber Gallicus *L' Avis aux Refugiez* Lutetiæ Pariſiorum denuo, & cum privilegio quidem Regio, imprimitur. Auctor, qui latere hactenus voluit, quod continerentur libello quædam, quibus Archiepiſcopus Pariſienſis & P. de la Chaiſe non potuerunt non offendi, modum invenit redeundi cum iis in gratiam, additis nonnullis, aut demptis quæ diſplicere illis poſſent. Imprimitur & Hiſtoria Janſeniſmi, quæ inter *P. Rapini* ſchedas, & integra quidem reperta eſt, Janſeniſtis haud dubie multum negotii faceſſitura. Jacobinus quidam, *P. Benedictus*, Hiſtoriam Valdenſium duobus tomis in 12. edidit, uſus Manuſcripto quodam admodum pretioſo *Graveroli* Advocati Nemauſenſis, quod veluti protocollum eſt eorum, quæ ab Inquiſitoribus fidei tempore Cardinalis Claromontani adverſus Albigenſes actitata fuere. In Flandria impreſſus dicitur liber precũ, in quo loco verborum: *Sancta Maria mater Dei*, ſubſtituta hæc ſunt: *Sancta Maria mater Chriſti*. *Du Bois* Officiorum Ciceronis verſionem Gallicam molitur, juxta editionem Latinam *Grævii*, quæ optima omnium viſa ipſi fuit. Proditura proxime eſt vita Cardinalis Ximenii, auctore *Fleſcherio* Nemauſenſi Epiſcopo. *Nodotus* haud parum ſibi de recuperatis felici caſu in Germania Petronii Fragmentis gratulatur, quæ Belgradi, cum expugnata ea urbs a Chriſtianis eſſet, reperta creduntur. Primordia Satyrici, quibus hactenus deſtituimur, ibi comparent. Encolpius continua nec interrupta ſerie, quæ ſibi evenerint, enarrat. Legitur primis paginis genuina Tryphænæ & Lycæ, eorumq; omniũ, quæ in navigio cõtigerunt,

Hiſtoria,

Hiſtoria, ac denique Eumolpi populo Crotonienſi ſacrificati infauſtum fatum: quæ omnia eleganter cohærent, & pro legitimo Petronii fœtu fortaſſe haud difficulter agnoſcentur. Hactenus ex Baſnagio Excerpta dedimus.

P. *Richardus Simon*, quod aliunde habemus cognitum, Lugduni in Gallia Dictionarium edit Biblicum, Rabbinica bene multa complexum. Eſt & Lutetiæ Pariſiorum vir quidam inſignis, linguarumque orientalium peritia Simonem ſuperans, qui ſimile Lexicon prælo paratum habet: adeo Dictionariorum jam ſeculum viget. *P. Imbert* e Soc. Jeſu Introductionem in Notitiam Numiſmatum editurus eſt, *Morellus* Tabulas Chronologicas ſub manibus habet, nummariæ itidem rei illuſtrandæ inſervituras. *Le Blanc* quoque Tractatum de antiquis numiſmatibus adornat, difficultates quamplurimas, quibus aliorum hujusce argumenti ſcripta laborant, explicaturus. *Vaillantius* in Cilicia numiſmatum ope illuſtranda occupatus eſt. Ita quo tempore res nummaria magis magisque labaſcit, monetaque paulatim ex argentea in cupream & ferream degenerat, doctorum virorum induſtria in eruendis e tenebris inque lucem protrahendis atque illuſtrandis antiquis numismatibus non ſine æmulatione, eaq; honeſtiſſima, occupatur. Nam & *Carolus Patinus* 6000 nummos nunquàm antea luci publicæ expoſitos cum litterato orbe propediem communicaturus dicitur. *Græveolum*, cujus jam ſupra mentionem fecimus, Sicilia Parutæ occupatum adhuc habet. *Lantinus* verſionem Arithmeticæ *Nicomachi Geraſeni*, & in eam notas adornat, quibus Analyſin veterum reſtituturum ſe confidit. *Samuel Chapuzeau* libellum apologeticum adverſus Jurium compoſuiſſe dicitur eluendæ notæ, quam ſibi ab illo inuſtam in libro, quem *Genium Arnaldi* (l' Eſprit de Mr. Arnaud) inſcripſit, conqueritur.

Errata quædam.

Pag. 97. l. 11. pro *a. 168. p. 702.* lege *a. 1682. p. 70.* P. 147, l. 11. pro *Columbi* lege *Columbani*. l. 20. in quibusdam exemplaribus, pro *Sanctum (Malachiam puta) Pontificum*, lege *Sanctum Pontificem, Malachiam puta*. Pag. 130. lin. antepenultima pro *fuſſe* lege *fuſe*. P. 143. l. 3. pro *autorem e de*, lege *autorem de*. P. 175. l. 20. pro *Talmudicos* lege *Talmudici*.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maji, Anno M DC XCI.

VETERES ARCUS AUGUSTORUM TRIumphis insignes cum imaginibus triumphalibus restituti, antiquis nummis notisque Jo. Petri Bellori illustrati, æneis typis vulgati per Joannem Jacobum de Rubeis.

Romæ, ad Templum S. Mariæ de Pace, 1690, in folio. Constant plagulis majoribus 39, quarum 36 schematismos exhibent.

INter monumenta, quibus olim magnificentiam suam terrarum illa gentiumque Dea Roma ostentavit, quorumque nunc reliquiis pristinæ majestatis suæ speciem quandam adumbrat, vel maxime Arcus Triumphales in pretio semper habiti fuerunt antiquitatum cultoribus. Horum ergo studiis gratam operam præstiturus *Editor* præsentis operis, postquam dudum in *Admirandis Romanarum Antiquitatum ac Veteris Sculpturæ Vestigiis* Arcuum dictorum selectiores aliquot suo ære expressos exhibuit, jam omnium, quotquot quidem Romæ adhuc extant, facies & ornamenta curiosæ Posteritatis oculis exponere constituit. Ad quod institutum impigre persequendum non parum excitatum se fatetur editione *Arcus Severiani*, qui elegantissime depictus cum explicatione *Josephi Mariæ Suaresii* typis *Barberinis* anno 1676 Romæ prodiit: adjutum etiam ex *Bibliotheca Barberina* codice *Francisci Jamberti* architecti, cognomento *Sangallii*, Arcus aliquot delineatos descriptosque continente, qui ea ætate, anno circiter 1468, non adeo ut hodie mutili attritique, integriorem faciem referebant, ut ex ejus delineationibus deperdita nonnulla restituere potuerit.

Primum in Opere locum occupat *Arcus* Imperatoris *Titi*, quatuor olim suffultus columnis; quarum duæ tantum adhuc superant, reliquæ in *Jambertino* codice ac veteribus ectypis spectantur. Junctæ sunt arcui Tabulæ septem, duæ laterales transeuntibus occurrentes, triumphus

UNIVERSIDAD CENTRAL BIBLIOTECA DERECHO

phus ſcilicet ac ſpolia Judææ ſubactæ: una fornici medio affixa, apotheoſin Titi; quatuor, triumphalem pompam, in zophoro arcus parvis ſigillis ſculptam exhibentes.

Succedunt *Arcus Septimii Severi. Unus Severi* ejusque filii *Antonini*, ad radices Capitolii collocatus, de novo nunc æri inciſus, additis *Suareſii* explicationibus. Exornant hunc itidem ſeptem Tabulæ, quatuor majores ad bellum Parthicum ſpectantes; duæque minores: quibus ſeptimam Editor illuſtrando arcui ſuperaddidit, Nummorum *Severi & Filiorum*, belli ac victoriæ decora referentium. *Alter*, ab Argentariis in veteri foro Boario eidem *Severo, Julia uxori, filiisque* dicatus, duarum facierum; quarum una frontem exhibet, altera ejus latus cum captivis & ſacrificiis. Hos excipit *Gallieni*, vulgo *S. Viti*, a templo cui adhæret, dictus: ruditer extructus absque imaginibus.

Sequitur *Conſtantini* arcus, qui ex *Trajaniano*, ſive ex triumphalibus *Trajani* monumentis dejectis excitatus, ab una alteraque fronte quatuor præfert Tabulas ejusdem *Trajani* rebus geſtis inſignes. Sub his totidem rotundi clypei ſpectantur cum ſacrificiis & venationibus. Reliquum hinc inde ſpatium ſupra minores fornices tabula exornat *Conſtantini* facta repræſentans. Accedit huic alia major ex iisdem triumphalibus *Trajani* monumentis detracta, victoriæ Dacicæ imaginibus decorata.

Ultimus eſt *Portugallia* vulgo cognominatus, ab Alexandro VII Pontifice deſtructus, auctoris incerti: qui ab una fronte duas Auguſtas imagines, ſed deleta vultus ſimilitudine, prætulit, quas ad M. *Aurelium & Fauſtinam* conjugem pertinuiſſe conjectura eſt.

His Auguſtorum arcubus breves *Jo. Petri Bellorii* notæ explicationis cauſa ad calcem uniuscujusque ſchematiſmi adjectæ ſunt; & coronidis loco peculiari in Tabula ſubnexi arcus Auguſtorum honoribus extructi, qui temporum injuria pridem intercidere, ea figura, qua in nummis conſpiciuntur, quorum beneficio eorum ad nos exempla pervenere.

LA CONCHIGLIA CELESTE. ELOGII DI Prencipi ed Huomini illuſtri d' Italia.

id eſt,

Joannis

Digitized by Google

Joannis Baptiſtæ Fabri Concha cœleſtis, Elogia Principum illuſtriumque Virorum in Italia

Venetiis, apud Jo. Jac. Hertz, 1690. in Folio. plag. 75.

PLus ſimplici vice in Actis Eruditorum mentio injicienda fuit *Brixiæ*, celebris in Inſubria urbis, Venetorum imperio ſubjectæ. Namque *Leonardi Cozzandi* Bibliothecam *Brixienſem* a. 1686. p. 385; *Actæ* novæ *Academiæ Brixienſis* Philo-exoticorum naturæ & artis, ibidem p. 556; *Sanctorum Brixienſium Apologiam* adverſus Henſchenium & Papebrochium ſtudio *Honorii Stellæ* exaratam, Supplemento III. p. 134. memoravimus. Prodit nunc in eruditi orbis ſcenam *Joannes Baptiſta Fabri* Brixienſis, tertii Ordinis S. Franciſci Concionator Generalis, occaſione pompæ theatralis, qua paucis abhinc annis pluviam ſe impetraſſe, cives ejus perſuaſi ſunt. Palladii enim ad inſtar inter hos aſſervatur imago Deiparæ, Hieroſolymis a. 1477. a *Chriſtophoro Martinonio* Brixienſi, Generali Carmelitarum, in patriam ſuam tralata, & pro opere D. *Lucæ Evangeliſtæ* habita. Hæc quotiescunque publico cultui exponitur, copioſos ac fœcundos imbres cœlo deducere creditur. Hinc cum non diu ante Innocentii XI. R. P. fata ager Brixienſis ſiccitate graviſſima laboraret, & tota quaſi humus in pulverem abire videretur, ad effigiem iſtam recurrerunt in extrema neceſſitate conſtituti incolæ, & proceſſione ſolemni per plateas urbis arcubus triumphalibus exornatas inſtituta, illam circumgeſtarunt, tam felici ſucceſſu, ut quamprimum in templum & ſacrum rediiſſet, voti ſui ſe damnatos ſentirent. Hæc fide *Fabri* noſtri referimus, qui ſtylo ſublimi ac plusquam poetico, utut nullis numeris adſtricto, rem totam deſcripſit. Cum vero arcubus illis ac plateis icones Principum & virorum illuſtrium, præſertim *Franciſci Mauroceni* D. Veneti, *Coſmi III.* M. D. Hetruriæ, *Ferdinandi Caroli* D. Mantuani, *Franciſci* D. Mutinenſis, & *Ranutii II.* D. Parmenſis, Federici *Marcelli*, Dominici *Bragadini*, aliorumque Venetorum magni nominis hodienum maximam partem ſuperſtitum, appenſæ eſſent, in horum, ut & præcipuorum abbatum, monachorum, pictorū, ſtatuariorum, qui pompam illam manu ſua aut ingenio promoverunt ac in ordinem redegerunt, laudes evagatur, adeo ut totum opus nihil aliud ſit præterquam panegyricus fuſiſſimus, quo B Virginis Mariæ

(*Concha cœleſtis* titulo ob Chriſtum partu editum quovis unione pretioſiorem inſignitæ,) illuſtriumque ac principum Italiæ virorum fœminarumque encomia μαχρῶις αὐλοῖς decantantur. Potior horum pars e Gentibus *Martinengorum*, *Marcellorum* & *Bragadinorum* deſumitur; eoque nomine hunc *Fabri* laborem Genealogis non ingratum fore putamus, inprimis ſi indubitatis omnia argumentis nitantur, quæ ab Encomiaſte noſtro tradita ſunt, poetas non phraſi tantum, ſed & licentia quandoque imitante. *Martinengorum* enim e. c. ſtirpem antiquiſſimam nobiliſſimamque eſſe, vix fuerit qui diffiteatur. At (quod bis terque Auctor aſſerit confidentiſſime) ex poſteris *Anci Marcii* quarti Romanorum regis ortum eam ducere, absq; monumentorum ſatis vetuſtorum teſtimonio narratur, nec apud omnes forte fidem inveniet. Eam tamen ob rem incredulitati lectorum ab Auctore litem motum iri, nulli veremur. Cæterum multum gratiæ accedit volumini huic a non paucis figuris perquam elegantibus, quas *Iſabella Piccina*, monialis ad S. Crucis Veneta, pinxit ac æneis tabulis incidit, egregio hoc opere merita, ut ipſius elogio Franciſcanus noſter panegyrico ſuo finem imponeret.

TEATRO BELGICO.

id eſt,

Gregorii Leti Theatrum Belgicum.

Amſtelod. apud Wilh. Jongium 1690. in 4. Partes II. Conſtant plagulis 129. & figuris æneis 212.

TEATRO GALLICO.

id eſt,

Gregorii Læti Theatrum Gallicum.

Ibidem 1691. in 4. Partes II. cum fig. æneis multis. Conſtant plagulis 145.

GREGORIUS *Letus*, natione Italus, civitate hoc tempore Amſtelodamenſis, ſexaginta nunc annos natus, cephalalgia nunquam, aliis morbis non niſi ter toto vitæ ſuæ tractu infeſtatus, vir laborioſiſſimus ac ex Vitis *Philippi II.* R. Hiſpaniarum, *Sixtiq;* V. R. P. Hiſtoria *Genevenſi*, *Ceremoniali* politico, *Italia* Regnante, Theatro *Britannico*, Hiſtoria *Saxonica*, Hiſtoria

Branden-

Brandenburgenſi aliisque ſuis operibus notiſſimus, omnium nuperrime edidit *Theatrum Belgicum*, quod eſt, obſervationes hiſtorico-chronologico-politico-geographicas de Fœderato Belgio, & *Theatrum Gallicum*, ſive Monarchiam Regiæ Domus Borboniæ ſub *Henrico IV.* ac *Ludovico XIII.* & *XIV.* Galliarum Regibus, ubi cumprimis poſtremi vita, paceque ac bello geſta fuſius curatiusque recenſentur. Cum ſtylus & methodus Auctoris dudum innotuerint, ac ex titulis librorum, utut perbrevibus, facile ſatis ſit lectoribus conjicere, quid heic *Latus* pertractarit, plura non addimus, ſufficere rati, nos editionem hanc novorum librorum vel verbulo iſtarum rerum ſtudioſis indicaſſe.

JOHANNIS JACOBI ZIMMERMANNI, Philo-mathematici, Scriptura S. Copernizans, ſeu Aſtronomia Copernico-Scripturaria bipartita.

hoc eſt,

Ein gantz neu- und ſehr curioſer Aſtronomiſcher Beweißthum des Copernicaniſchen Welt-Gebäudes aus Heil. Schrifft.

Hamburgi & Altonæ, anno 1690, in 4. plag. 9.

REcenſuimus *menſe Majo anni proxime elapſi* p. 258, Clariſſimi Auctoris *Exercitationem theoricorum Copernico-cæleſtium*, preſſo ejus nomine: quod quia ſub finem ejus anni in præſenti tractatu profiteri non dubitavit, nec nos in Indice dicti anni Lectorem porro latere voluimus. Cæterum quæ Idem in memoratæ *Exercitationis Parte III, Prop. 2*, circa Solis & Fixarum localem ſtationem, Telluris vero cæterorumque Planetarum motum in orbitis ſuis, ex principiis Theologiæ Platonico-Chriſtianæ explicuit, in hujus Opuſculi Parte priori ex opere creationis hexaemero, cap. Gen. I deſcripto, aſſertum it: objectiones vero e Pandectis ſacris contra *Copernicanos* depromtas, iisdem, quibus *prop. 3* dicti *tractatus* uſus eſt, argumentis in adverſarios retorquet, eorumque hypotheſi cum controverſis illis textibus ſacris quam optime convenire, altera tractatus hujus parte oſtendit. Conſcriptus vero eſt libellus idiomate Germanico, ut & vulgo gentis noſtræ, quod ut

Digitized by Google

plurimum præconceptæ vulgaris philoſophiæ *Ptolemaicæ* impetu a ſcitis *Copernici* nimium quantum abhorret, de harmonia inter hæc & S. Scripturam planius atque hactenus conſtare poſſit. Præmittuntur tractationi *hypotheſes* partim Scripturam, partim Aſtronomiam attinentes: interq; *illas* primo loco ſupponitur, S. Scripturæ ſtylum in naturalibus non ad captum vulgi accommodatum ſive popularem eſſe, quod *Copernicæis* alioqui viſum hactenus fuerit: ſupponitur etiam eandem inexhauſtum eſſe fontem divinæ ſapientiæ, e quo novis contentionum difficultatibus ſubinde ſe prodentibus, novæ eæque prius non animadverſæ ſæpenumero interpretationes exundent; conſentientibus huic pronunciato orthodoxis Eccleſi Doctoribus: ubi tamen *Auctor* ex ſacris literis hic deducta, non thetice a ſe aſſerta vult intelligi, ſed ſub hypotheſi ad ulteriorem eruditorum diſquiſitionem propoſita. *Hæ*, ſyſtemata famoſa Terræ immotæ & mobilis exponunt, cum cæleſtibus motuum phænomenis eorumque cauſis juxta *Copernicanum*, de quibus altum ſilere cogitur prius *Ptolemaicum*. Speciatim in *Parte primâ* novem capitibus conſtante *Auctor* tria omnino Univerſi principia in Chao Moſaico, hiſtoria creationis indice, agnoſcit, duo hypoſtatica *cœlum* & *terram*, quorum prius agens & maſculum, alterum patiens & fœmininum ſit; tertium vero priorum (tanquam univerſalium naturæ conjugum) commune vinculum ſeu principium commune, *aquam*, cui præcipua proprietas ſit fluiditas, quæque ſub diverſo ſubtilitatis gradu complectatur aquam elementarem, aerem atmoſphæricum, ætherem, aquasque ſupracœleſtes. Ex communi hoc principio & cæteris duobus hypoſtaticis poſtea conglobata eſſe ſtatuit duorum generum principiata ſeu corpora macrocoſmica a *Moſe* recenſita, *Solem* puta, *Lunam*, *Stellas* & *Tellurem*: unius quidem activi, (primo *Carteſii* elemento reſpondentis) ex cœlo & aqua in *globos lucidos*, *Solem* & *Fixas*; alterius paſſivi (tertii *Carteſii* elementi) ex terra & aqua, in *globos tenebricoſos*, *Tellurem* & *Planetas*: quorum amborum commune vehiculum ſit tenuis fluidiſſimaque aqua ætherea (æther, ſecundum *Carteſii* elementum) Ubi porro אֶרֶץ, alterum principium hypoſtaticum non habitabilem Terram, ſeu Tellurem noſtram, ſed univerſalius quid (cum *Buxtorfio*) deſignare oſtendit; cum alioqui ſenſus S. Scripturæ Univerſum hoc in cœlū & terram dividentis, futurus eſſet popularis, omiſſaque tunc forent a *Moſe* principia Planetarum

tarum hypoſtatica. Cætera hujus partis quæ ſeparationem horum principiatorum; fœcundationem globorum terraqueorum; ordinationem corporum macrocoſmicorum, eorumque ratione lucis ſuæ reſpectum generalem, & ſpecialem, quatenus tellurem noſtram illuminant; motum *Solis* & *Fixarum*, non localem ſed circa axem converſivum; Planetarum primariorum, & converſivum & in orbem localem; ſecundariorum, circa & cum primariis localem, circaque centrum proprium oſcillatorium exponunt, Benevolens Lector ex ipſo libello cognoſcet.

Secunda pars *Copernicaia* ex literis ſacris objecta diluit: quæ quia citato ſupra *Actorum* loco cum reſponſionibus Auctoris jam dum ἐν συνόψει recenſuimus, hic repetere ſupervacuum arbitramur: notamus tantum, & ampliorem hic olim dictorum ἐξήγησιν hinc inde; quædam etiam notatu non indigna, e textu præſertim Hebræo & LXX-virali, priſtinis ſuperaddita haberi.

Coronidem tractatui imponit Poema, quod triplicem naturalis Lucis facultatem, Splendorem, Calorem & Motum, theologice per varia emblemata contemplatur, iisque, quibus cum affinitatem quandam habent, non indecore comparat.

NUMMI ANTIQUI AUREI, ARGENTEI & ærei, primæ, ſecundæ ſeu mediæ, minimæ & maximæ forma, Latini, Græci, Conſulum, Auguſtorum, Regum & Urbium: in theſauro CHRISTINÆ Reginæ Suecorum aſſervati; a Franciſco Camelo Ejusdem Majeſtatis Antiquario per ſerium redacti.

Romæ, ex typogr. Jo. Fr. de Buagnis, 1690. in 4. plag. 27 ½.

INter ditiſſima, quibus Italia gaudet, antiquitatum Romanarum promptuaria principem fere locum obtinet *CHRISTINÆ Suecorum* quondã *Reginæ* gazophylacium, in cujus laudes *Mediobarbus*, *Spanhemius*, *Vaillantius*, & quis non antiquariorum? certatim effunduntur. Curam ejus quondam geſſit *Franciſcus Gottifredus*, ac, hoc defuncto, *Franciſcus Camelus*, cui oculis poſtmodum capto ſuffectus eſt *Joannes Petrus Bellorius*. Is ergo, quem diximus, *Camelus* gazam hanc vere regiam in ordinem redegit, ac numorum illic aſſervatorum catalogum con-

concinnavit; ſed, ut verum fateamur, ſatis properanter, ac niſi fallimur, in privatos tantum uſus & memoriæ ſuæ ſubſidium. Neque enim partes univerſæ totave epigraphe numiſmatis ob nimium forte brevitatis ſtudium exacte ubivis deſcribuntur, neque ullibi aliquid explicationis aut reſtitutionis vocum mutilarum additur. Adeoque index iſte emptoribus theſauri, non item veteris rei nummariæ cultoribus ſufficiet. Sæpe etiam vocabula offendas non, ut par erat, excuſa, quæ correctiora dubio procul eſſent, ſi *Bellorius* editionem accuraſſet. Quis enim hodie *Vetranii* e. c. aut *Theodonati* Imperatorum Auguſtorum nomina in *Vetranionis* ac *Theodahati* mutanda neſcit? ut alia id genus innumera, præſertim in Græcis inſcriptionibus, admiſſa taceamus. Neque tamen abs re fore putavimus literatis indicaſſe, *recenſum* hunc tamdiu expectatum in lucem tandem prodiiſſe.

DION. PAPINI OBSERVATIONES QUAEdam circa materias ad Hydraulicam ſpectantes, Menſi Februario hujus anni inſertas.

IN *Actis Erud. A. 1691, Menſ. Feb. pag. 74*, exhibetur demonſtratio, qua vir clariſſimus *Dominicus Gulielminus*, Auctor libri de aquarum fluentium menſura, evincere conatur: quod *eadem ſit velocitas aquæ fluentis per aliquam ſectionem canalis inclinati ac ſi fluxerit e vaſe per lumen ſimile & æquale ſectioni tantundem a ſuperficie aquæ remotum, quantum ſectio ab horizontali per initium canalis ducta.* Quum autem ejusmodi aſſertum prima fronte pugnare videatur cum eo, quod Ego protuli in *Act. Erud. A. 1690, menſe Majo p. 225*, ne ejusmodi oppoſitio apparens plurimos lectores in ſuſpenſo relinquat, non abs re fore arbitror, ſi ejus, quod nude ibi aſſeveraveram, demonſtrationem hic ſubjungam, ſimulque oſtendam, in præſtantiſſimo ſupradicto libro aliquid adhuc deſiderari: illud enim a doctiſſimo Auctore ſuffectum iri confido, adeo ut Lectoribus circa has materias nihil in poſterum dubii relinquatur. Meum igitur aſſertum, prout ex loco citato facillime poteſt colligi, tale eſt; *Aquæ per cubum uniformem ſemper plenum & utrinque apertum fluentis velocitas dimidia eſt illius, quæ flueret e vaſe per foramen ſimile & æquale diametro tubi tantundem a ſuperficie aquæ remotum, quantum apertura inferior, ſive ſectio, tubi ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta.*

Sit

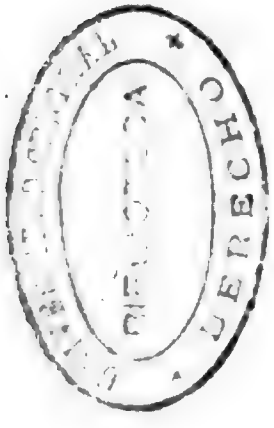

Digitized by Google

TAB. V. ad A. 1691. pag. 209. §99.

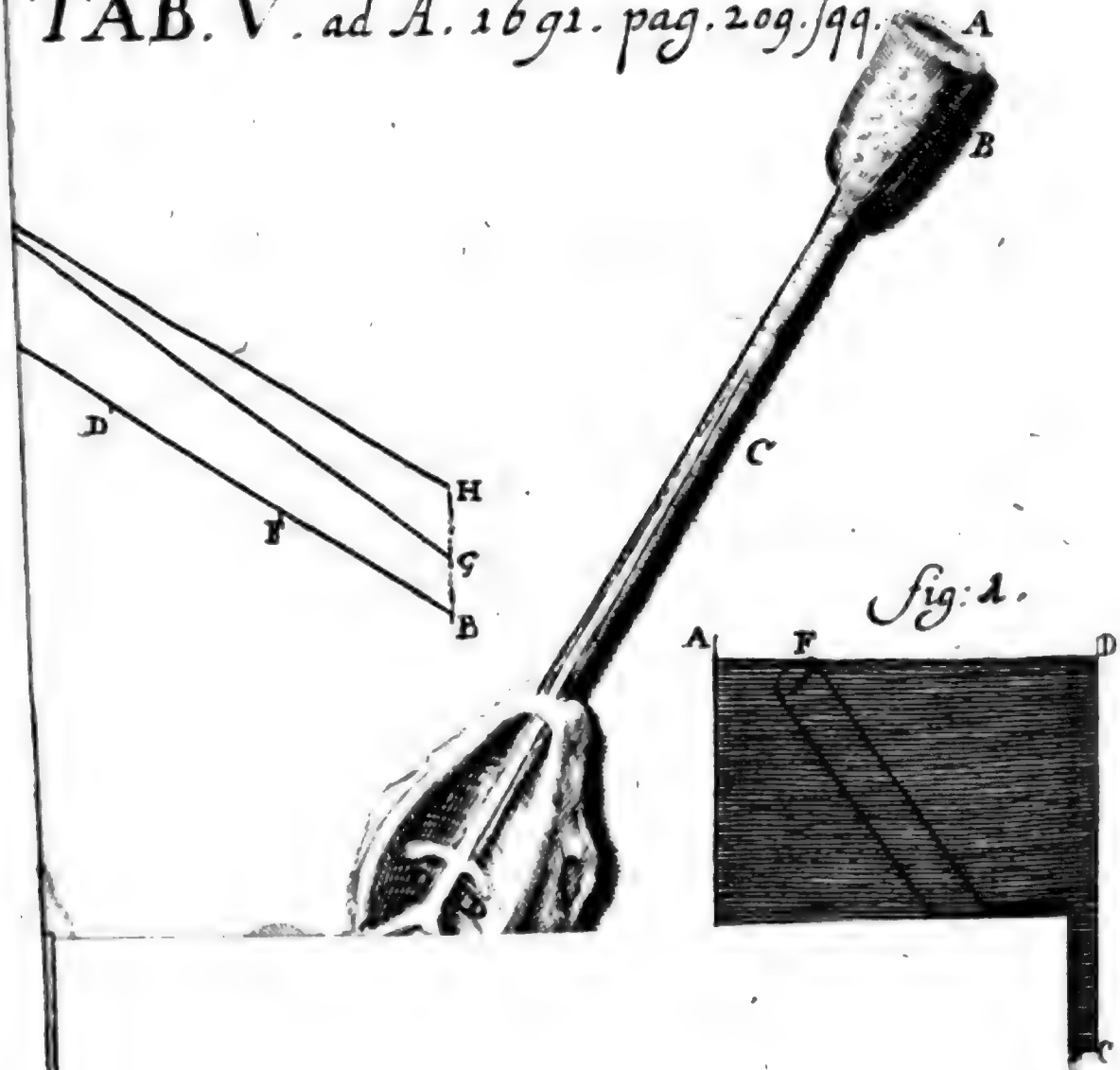

Fig: 1.

Digitized by Google

Sit ex. gr. tubus uniformis EF, fig. 1, utrinque apertus, fundo vasis ABCD adferruminatus, dictumque fundum penetrans, non vero inferius descendens: vas autem ita sit aqua repletum, ut tubus EF ab ea continue tegatur & repleatur: atque horizontales per initium tubi ductæ sint in superficie aquæ, eademque altitudo semper conservetur: sit præterea foramen G, in fundo ejusdem vasis horizontaliter posito, simile & æquale diametro tubi EF: assero quod velocitas per dictum tubum subdupla erit velocitatis aquæ per foramen G erumpentis. Certissimum enim est, quod aqua per totam longitudinem tubi EF æquabili celeritate descendit: partes enim inferiores descendere nequeunt, nisi partes superiores spatium relictum eodem tempore repleant. Inde sequitur quod aqua egressa, si horizontaliter moveri pergat cum celeritate per descensum acquisita, tempore æquali tantundem spatii percurret quantum descendendo percurrit: uterque enim motus debet esse uniformis & ejusdem celeritatis. *Galileus* autem demonstravit, quod gravia celeritate per descensum acquisita debent horizontaliter pereurrere duplum spatii, quod tempore æquali descendendo percurrerunt. Ergo velocitas aquæ per E est tantum dimidia ejus, quam grave per descensum ex eadem altitudine acquireret: erit igitur etiam subdupla velocitatis aquæ per G: constat enim quod velocitas aquæ per foramen G æqualis est celeritati acquisitæ a gravi per descensum ex proposita altitudine: Ergo *Aquæ per* &c. q. e. d. TAB. V. Fig. 1.

Posset hæc eadem veritas demonstrari per numerum impressionum a gravitate acceptarum, ratione habita ad quantitatem materiæ motæ; verum, brevitatis gratia, talia omittam: quum superior demonstratio a nemine negari queat: sicque constet fluida non semper easdem sequi leges, quas de gravibus descendentibus *Galileus* demonstravit: ac proinde non satis firmum esse fundamentum, quo nititur clarissimi *Gulielmini* demonstratio.

Fateor tamen quod casus ab excellentissimo viro propositus a nostro casu non nihil differt: Ego enim suppono tubum semper plenum, & non nisi in duobus extremis apertum; Ipse vero supponit canalem, qui non solum per duo extrema aquæ recipiendæ & emittendæ patet; verum etiam per totam longitudinem detectus est aeremque admittit. Quanquam autem non possit negari hæc casuum disparitas, restat tamen satis magna convenientia ex natura fluidorum petita, ut clarissimi viri assertio

ſtare non poſſe videatur: ſemper enim varie afficiuntur partes in canali ſuperiores, pro varia partium inferiorum celeritate: res autem aliter ſe habet in gravibus, de quorum deſcenſu tractavit *Galileus*. Id quo clarius percipiatur attendamus ad fig. 2, ubi AB ſupponitur eſſe canalis fundum per totam longitudinem æquale, cujus latera cum fundo conſtituant angulos rectos: ſitque longitudo AB diviſa in 4 partes æquales in punctis C, D, F: conſtat quod grave deſcendens per planum AB acquiret in B velocitatem duplam illius quam acquiſiverat in C. Si igitur aqua ſequatur easdem leges, debebit in B replere in canali partem tantum dimidiam ejus quam replebat in C: ratio manifeſta eſt, quod quum eadem aquæ quantitas per totam longitudinem canalis eodem tempore tranſeat, ipſius altitudo tanto minor eſſe debet quo major eſt ipſius velocitas: ut longitudo columnæ aqueæ in B tranſeuntis, compenſetur per craſſitiem illius quæ in C translabitur: ac proinde ſi aqua in C repleat canalem usque ad E, dum pervenerit in B non pertinget niſi uſque ad G, ſupponendo BG ſubduplam ipſius CE: patet igitur quod aqua in E non deſcendet per planum EH parallelum ipſi CB (quod tamen fieri deberet, ut leges a *Galileo* demonſtratæ hic locum haberent) ſed deſcendet per planum multo magis declive: quin etiam declivitas illa non æqualis eſt per totam canalis longitudinem: ſed quo magis ad initium accedimus, eo majus fit celeritatis augmentum in certa canalis longitudine data. Mihi igitur videtur clariſſimus Author in eo erraſſe, quod de fluidis deſcendentibus eodem modo philoſophandum cenſuerit, ac de gravibus a *Galileo* ſuppoſitis: atque ad perfectionem operis ipſi quærendum reſtat: qualis ſit linea EG ſecundum quam ſuperficies aquæ in canali defluentis incurvari debet: hinc enim cognoſcemus quanta ſit area aquæ in quocunque loco fiat ſectio, atque ex variis ſectionum areis ſtatim etiam colligentur variæ velocitates in iisdem locis. Nullus dubito quin Vir excellentiſſimus veritatis amans monitum hoc æqui bonique conſulat.

TAB. V. Fig. 2.

In eodem *Actorum menſe*, pag. 65, proponitur conſtructio motus perpetui pure artificialis, quam ingenioſus Author per filtrum perfici poſſe arbitratur: ſub finem vero meritiſſime proponitur conſiderandum, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta ſatis intervenire queat, ſicque Lectores in dubio relinquuntur. Ne igitur aliqui forſan fruſtra inſudent in quærendis variis liquoribus, quorum alii aliis facilius

per fil-

per filtrationem ſecerni queant, nullum ex ejusmodi tentaminibus ſucceſſum eſſe ſperandum oſtendere non inconſultum exiſtimo: quum præſertim id probaturus ſim, per experimentum inſtitutum ope clepſydræ cujusdam hactenus parum cognitæ, quæ tamen ſuis omnibus numeris multo magis abſoluta eſt, quam illæ a *Kirchero* & *Scoto* in lucem editæ: inſpiciatur ergo fig. 3.

TAB. V. Fig. 3.

AA, BB, ſunt duo vaſa metallica ejusdem capacitatis.

CC, eſt tubus utrinque apertus ad fundum inferius vaſis AA ferme pertingens, penetrans vero fundum ſuperius, ipſique exacte adferruminatus.

DD, vas vitreum fundo ſuperiori vaſis AA exacte affixum.

FE, tubus, cujus orificium ſuperius F ex vitro DD aquam admittit; orificium vero inferius E eandem aquam in vas BB emittit, prout ex figura patet: Vas autem BB iisdem partibus quibus vas AA inſtructum eſt.

Hæc machina ut rite operari queat, debet alterutrum vas, puta AA, repleri aqua; alterum vero aere plenum relinqui: debet inſuper includi aliqua aquæ quantitas in vitro ſuperiori DD: ſic fit ut aqua ex DD per tubum FE defluat in BB, ibique aerem premat: aer ille preſſus, quum nullam viam inveniat niſi per tubum CC, eidem vaſi BB inſertum, illum neceſſario ſubingreditur, & in vitrum inferius DD penetrat: inde per alterum tubum FE aſcendit in vas AA, ibique aquam premit eo fortius quo major eſt longitudo tuborum FE, FE: atque aqua ſic preſſa magno impetu in ſuperius vitrum DD ſalit per tubum CC: ſicque ſemper ſufficitur aqua per tubum FE deſcenſura, donec paulatim evacuato vaſe AA, repletoque vaſe BB, reſidua aqua per tubum CC in vitrum inferius DD neceſſario delabatur. Jam patet, quod invertendo machinam idem effectus ſupra memoratus ſtatim obtinebitur, totiesque renovabitur operatio, quoties machina invertetur. Hæc clepſydra aliquot ante annos inventa fuit a Dn. *de Comiers* Pariſiis Matheſeos Profeſſore celebri, cujus mentionem honorificã Eruditorum Ephemerides Gallicæ plus ſemel fecerunt, hancque deſcriptionem, etſi forſan non prorſus hic neceſſariam, nemini tamen diſplicituram ſpero: tale autem fuit experimentum, cujus cauſa ipſam protuli. Quum aliquando anguſtis tubis ejusmodi machinam inſtruxiſſem, factum eſt ut ſaltus aquæ ad exiguam admodum altitudinem pertingeret, vixque

transverſo digito ſupra lumen C emicaret: poſtquam vero eandem machinam tubis inſtruxi patentioribus, qui trium ferme linearum diametrum haberent; tum aqua ſaliens ipſam vitri DD ſummitatem magno impetu feriebat: tum ſuſpicatus ſum, exiguum ſaltum in tubis anguſtis aſcribi poſſe aeri, cujus ea eſt natura, ut non niſi cum magna difficultate per vias anguſtas tranſire poſſit: credidi tamen poſſe etiam aquæ adhæſionem ad latera tuborum ipſius motum plurimum retardare. Quum igitur machinam jam haberem ejusmodi tubis inſtructam, per quos aer libere tranſire preſſionemque ſuam exerere poterat, tentare libuit, annon liquor aliquis magis viſcoſus quam aqua, poſſet etiam viſcoſitate ſua ita retardari, ut non altius per hos tubos ſaliret, quam aqua per tubos anguſtos. Succeſſus autem expectationem non fefellit: quum enim exempta aqua machinam oleo repleviſſem, nullus apparuit ſaltus; ſed oleum ſolummodo exundans per lumen C ſenſim defluebat: hinc igitur manifeſtiſſime patuit, liquorum viſcoſitatem tuborumque lateribus adhæſionem plurimum impedire, quominus theoreticæ leges æquilibrii liquorum obſervari queant: quum ergo ſecretio liquorum per filtrationem non fiat niſi per poros anguſtiſſimos, debeatque præterea magna eſſe congruitas inter partes filtri & partes liquoris filtrati, ſequitur quod in filtro neceſſario ſemper erit magna partium adhæſio, quæ reſiſtet liquori graviori, impedietque, quominus ipſius preſſio ſatis interveniat ad liquorem leviorem ad requiſitam altitudinem propellendum. Ac ſane per conſtantiſſimam experientiam notum eſt, quod ſecretio liquorum per filtrationem non perficitur niſi pars filtri exterior valde ſenſibiliter deſcendat infra ſuperficiem liquoris filtrandi: quia, ſcilicet, ſatis magno pondere opus eſt, quo liquoris in filtro adhæſio ſuperari queat. Quod ſi regeratur, poſſe pro lubitu augeri vaſis & tubi altitudinem, adeo ut ſine dubio obtineri queat requiſitus exceſſus ponderis alterius ſupra alterum: quum interim non augeatur adhæſio in filtro, illud enim ſemper idem in parte tubi inferiore remanebit. Ego reſpondeo, aucta ſic altitudine tubi non ſperandum eſſe, quod liquor filtro per ſuperiorem tubi partem ſenſim delabens ad fundum usque deſcendat, ut ibi iterum filtretur: experientia enim conſtat, quod vinum ex. gr. ſi ſenſim aquæ infundatur, ſupernatat, neque alte in eam penetrat niſi validius concutiatur aut commoveatur: quod ſi liquores adhibeamus, qui propter majorem

partium

partium congruitatem, facilius ſibi invicem permiſceantur, quales ſunt aqua dulcis & aqua ſalſa: tum oſtendet experientia, illos per filtrationem a ſe invicem ſecerni non poſſe: non igitur dubito, quin Vir ſagaciſſimus nullum hactenus motum perpetuum pure artificialem in lucem prodiiſſe fateatur.

A VINDICATION OF THE DOCTRINE of the holy & ever bleſſed Trinity and the Incarnation of the Son of God.

id eſt,

VVilhelmi Sherlock Vindiciæ dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.

Londini, imp. W. Rogerii 1690. in 4. plag. 35.

PAucis abhinc annis Scripta duo Sociniana in Anglia typis excuſa fuêre. Alteri nomen erat: *Brief Notes on the Creed of St. Athanaſius*, i. e. Notæ breves ad Symbolum S. Athanaſii. Alteri: *The brief hiſtory of the Unitarians*, h. e. Brevis Hiſtoria Unitariorum ſive Socinianorum. Utrumque refutaturus *W. Sherlockius*, Doctor Theologus Londinenſis, ante omnia memorat, *Annotatorem* illum, ſub prætextu explicationis, non niſi contradictionum perpetuarum notam inurere voluiſſe *ſymbolo*, quod *Athanaſianum* vulgo dicitur. Hinc duo præfanda duxit, & primo quidem, quod rei non-intellectæ exiſtentia abſurde negetur; dein, quod ſymbolum Athanaſianum toto ſuo ambitu nihil omnino complectatur, niſi cui omnes illos aſſenſum præbere oporteat, qui ſeſe *Trinitatis* & *Incarnationis* articulos pro veris ac divinitus revelatis agnoſcere ac ab Arianis aut Socinianis diſſentire profitentur. His præmiſſis, ſingulas *notas* Sociniani verbotenus plerumque, quandoque tamen quoad ſenſum, exſcribit, ac ubivis reſponſionem ſubjicit. In hac prolixius aſſerit, catholicam fidem ad ſalutem eſſe neceſſariam, cum adverſarius vitam inculpatam ſufficere adnotaſſet. Commendat uſum veterum ſymbolorum. Athanaſium non ob hæreſin, ſed ob alia crimina, utut falſo objecta, in tot conciliabulis tantas ſubiiſſe perſecutiones, ex hiſtoria eccleſiaſtica aſſeverat. Incredibile ſibi videri ait, quod antagoniſta auctoritate *Gennadii Scholarii*,

SECT. I. p. 1.

SECT. II. p. 10.

SECT. III. p. 21.

larii, Constantinopolitani patriarchæ, retulerat, Græcos nempe dicere solere, *Athanasium ebrium fuisse, cum hoc symbolum concinnaret.* Producit potius ex *Ger. Jo. Vossio* de III. symbolis diss. 2. c. 1. locum *Gennadii*, ubi ille ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ καὶ ὁμολογητὴς, ὁ μέγας Ἀθανάσιος salutatur.

SECT. IV. p. 45. Cum autem primaria, quam *Socinianus* Athanasiano symbolo objecerat, contradictio in eo consistat, quod *tres distincta substantiales personæ subsistere dicantur in essentia numerice una*, princeps operis sui argumentum aggreditur Noster, ac qua ratione substantia aliqua *numerice una* evadat, operosius disquirit. Respondet igitur, substantiam materialem fieri unam per unionem suarum partium; non item spiritualem, utpote quæ partibus nullis prædita sit. In spiritibus creatis finitis unitatem numericam (hoc est, id, quo ipsimet subsistunt ac ab omnibus aliis spiritibus separantur & distinguuntur,) nihil aliud esse, quam ἑαυτογνωσίαν (*self-conscioufneff*) notitiam sui ipsius suarumve cogitationum, ratiocinationum & affectuum. Hæc enim omnia dum hic vel ille spiritus solus novit, eopse distinguitur ab aliis, qui & suas cogitationes soli novere, adeoque vicissim ab illo distinguuntur. Posito itaque, dari tres spiritus creatos adeo unitos, ut quilibet alterius cogitationes tam probe nosset, quam suas; personas illas tres spirituales numerice unam fore Sherlockius statuit, eo quod non minus inter se invicem unitæ sint, ac quælibet in seipsa una est. Simili ratione Trinitatem in unitate divina explicandam putat. Nimirum & Deus, (ceu infinita mens, non corpus infinite extensum,) unitatem agnoscit non partium, quas non habet, sed ἑαυτογνωσίας, adeo ut licet omnibus præsens sit, sibi tamen nunquam non intimus ac sui semper & ubivis conscius maneat. Adeoque tres personæ divinæ, si sibi invicem non minus sint familiares mutuoque conscia, ac quælibet suimet ipsius est conscia, revera ac proprie unitatem numericam habebunt. Et hanc a Veteribus περιχώρησιν appellari opinatur Auctor; id autem nominis obscuriusculum esse atque non æque commodum, quam similitudinem a tribus distinctis animæ facultatibus, *memoria, intellectu & voluntate*, ab Augustino *lib. contra serm. Arian. c. 16.* desumptam. *Nam*, (verba *Sherlockii* sunt,) *memoria tenemus, quicquid intelligimus & volumus; intelligimus, quicquid memoria tenemus & volumus; quicquid denique volumus, id omne & intelligimus & memoria tenemus. Hanc ob*

rem

Digitized by Google

rem tres illæ facultates unum hominem componunt; parique modo si ſupponas tres infinitas mentes, quarum quælibet omnium, quæ in reliquis ſunt, æque conſcia ſit, ac ſui ipſius, illæ poterunt eſſe Deus numerice unus.

Cum dein multis Scripturæ ſacræ locis eviciſſet Noſter, *perfectam unionem* quoad cognitionem, voluntatem, amorem atque opera tribus Trinitatis ſacroſanctæ perſonis intercedere, ulterius probat, ejusmodi *unionem*, quæ in creatis *moralis* tantum foret, in divinis *eſſentialem* eſſe, adeo ut per eam divinæ perſonæ ſibi invicem conjungantur & uniantur tam arcte, quam homo ſibimetipſi unitus eſt, non autem ea tantum ratione, qua alii homini extra ſe unitur.

Provocat idcirco ad dictum Chriſti in Joanne toties repetitum: p. 56. *Ego ſum in Patre, & Pater in me eſt.* Hoc enim aut proprie, aut metaphorice accipiendum. At non metaphorice. Omnis enim metaphora deſumitur a re naturali aut realiter exiſtente, ob ſimilitudinem quandam, quæ utrique intercedit. Cuicunque vero nihil ſimile exiſtit in rerum natura, illud metaphora dici nequit. Nihil autem eſt in natura, quod ita ſit in alio, ut iſtud ei quoque inſit. Quatenus namque ineſſet alteri, ac ab eo comprehenderetur, eatenus eo eſſet minus; & quatenus comprehenderet alterum, eatenus eo ipſo eſſet majus; id quod contradictionem involvit. Proprie itaque Servatoris effatum intelligendum venit. Jam unus tantum unionis id genus ſubſtantialis *mutuo-comprehenſivæ* (ut ſic loquamur) modus ſupereſt, nempe mutua cognitio ſupra deſcripta. *Si Filius* (inquit Sherlockius) *conſcius eſt in* p. 57. *ſemetipſo omnis illius, quod eſt Patris, ſive æque conſcius paternæ, quam propriæ ſuæ cognitionis, voluntatis ac amoris, tunc totus Pater eſt in Filio; ſic ſi Pater omnis illius, quod in Filio eſt, conſcius eſt, tum totus Filius eſt in Patre; ſi denique Spiritus Sanctus eadem ratione conſcius eſt omnium eorum, quæ ſunt in Patre & Filio tum Pater & Filius ſunt in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in Patre & Filio, vi mutuæ conſcientiæ, per quam tres illæ perſonæ eundem in modum inter ſe uniuntur, quemadmodum homo ſecum unitur ſive unus eſt per ἑαυτογνωσίαν ſeu conſcientiam ſui ipſius.*

Hactenus *Sherlockius*, qui hanc ſuam hypotheſin latius porro ex- SECT. ponit dictis biblicis, phraſibusque SS. Patrum ac Scholaſticorum non IV. V. VI. adverſam eſſe, demonſtrare nititur, ac ab objectionibus Socinianorum, præſertim *anonymi*, auctoris *Hiſtoriæ Unitariorum*, (de quo confer ſis *Bibliothecam univerſalem hiſtoricam amſtelodamenſem* t. XV. a. 1689. p. 364.)

p. 364.) defendit. Sed æque prolixe de his omnibus differere, inſtitutum noſtrum non patitur. Utile potius fortaſſis eſſet, ſi liber non adeo magnus, at ſpeculationibus multis ſubtiliſſimis & expoſitionibus Scripturæ non ubique vulgaribus refertus, licet Evangelicorum confeſſionibus non ubivis conſonus, in Latinam linguam transfunderetur. Cæterum, ne, cujus in titulo libri mentio facta eſt, *incarnationem Filii Dei* ſilentio prætervehamur, per ſumma capita recenſeamus potiora,

SECT. VII. p. 267. quæ de ea tradidit *Sherlockius*. Dixerat Antagoniſta in *notis ad ſymbolum*, quod *unio inter Deum & hominem nequeat efficere perſonam unam, quale quid ſit per unionem animæ & corporis humani. Hanc enim animæ & corporis unionem non eſſe unionem duarum perſonarum, ſed unius tantum perſonæ (animæ) cum re alias omni vita, ratione, memoria, liberove arbitrio deſtituta. Contra vero in unione Dei & Hominis, duas dari diſtinctas ac valde a ſe invicem differentes vitas, memorias, rationes ac libera arbitria; ſicque deſtrui omnimode unionem perſonalem, utpote quæ ſupponat non niſi unam vitam, unam rationem, unam memoriam, unum liberum arbitrium.* Non negat heic Noſter, animam eſſe perſonam; negat autem, quod homo, in quo anima & corpus unita ſunt, unam vitam, rationem, memoriam, appetitum & voluntatem habeat; imo ei tribuendam judicat vitas voluntatesque, tum animalem ſenſualemque, tum rationalem, itemque rationes duas, carnalem alteram, alteram ſpiritualem, tanquam diverſa carnis & ſpiritus principia, tan-

p. 368. tundem fere efficientia, ac ſi homo duas haberet animas. Solicitus igitur, paucis interjectis, eſt, quomodo naturæ duæ diverſæ ita uniantur, ut unum Agens evadant, hoc eſt, una perſona. Nec niſi duo requirit. Primum eſt, ut natura inter unitas illas ſuperior totius perſonæ rectrix ac moderatrix ſit. Ita animam, juxta adverſarium, eſſe perſonam in homine, cum ſit principium κυβερνητικὸν ſupremum; rationem moderari ſenſibus, ceu ſpiritui convenientiſſimam, cum ſenſus tantum ex unione cum materia reſultet. Sicque in Chriſto τὸν λόγον eſſe perſonam, inque unione Dei & Hominis perſonali non minus regere ac gubernare Humanam Naturam, quam in homine ſenſum ratio regere ſoleat. *Alterum* requiſitum eſt, ut inter binas naturas unitas intercedat mutua conſcientia, adeo ut utraq; alterius actiones aut paſſiones ſuo modo ſciat ac ſentiat. Ubi tamen Sherlockius hanc ſuam theſin ita explicat, ut *omniſcientiam* & cætera axiomata divina humanæ Chriſti

naturæ

naturæ deneget ex eccleſiæ ſuæ placitis, eo tantum prætextu, quòd ubi naturæ diverſi generis uniantur, in ſuperiore tantum ac gubernatrice natura deceat collocare univerſalis conſciéntiæ perſonalis ſedem. Quas Viri clariſſimi opiniones Theologis examinandas relinquimus, & ad alius argumenti librum pedem promovemus.

FLORÆ LUGDUNO-BATAVÆ FLORES,
ſive,
Enumeratio Stirpium Horti Lugduno-Batavi,
methodo Naturæ veſtigiis inſiſtente diſpoſitarum, & anno 1689 in lectionibus tam publicis quam privatis expoſitarum
a Paulo Hermanno, Med. & Botan. P. P. editarum
opera Lotharii Zumbach condicti Coesfeld,
Med. Cand.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring, 1690. in 8. plag. 19.

QUantum rei herbariæ numerus a Cl. Hermanno auctus ſit, id quidem vel ſolus Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, quem menſe Majo anni 1687 recenſuimus, teſtari abunde poteſt. Accedit ejusdem Prodromus Paradiſi Batavi, in quo Plantæ rariores omnes in Batavorum hortis hactenus cultæ, & plurimam partem a nemine antea deſcriptæ recenſentur; prout annexus Scholæ Botanicæ clariſſimi Joſephi Pitton Tournefort, edente in lucem Simone Warthon Anglo, Amſtelodami anno 1689 prodiit.

Creſcente igitur magis magisque plantarum numero, ſuarum eſſe partium arbitratus eſt Autor, ad imitationem Roberti Moriſon, Raji aliorumque recentiorum, cogitare ſerio de ordine ac diſtributione illarum methodica: non ignarus, ejus beneficio multum levari difficultates ſtudii Botanici haud contemnendas. Eum ergo in finem non ea modo, quæ A. 1689 publice privatimque diſſeruit huc ſpectantia, ſub titulo Florum Floræ Lugduno-Batavæ edi a quodam ſuorum auditorum paſſus eſt: ſed & præterea, quæ inibi corrigenda duxit, reviſa ſuperioris anni æſtate, meliorique digeſta ordine, in Appendice paulo poſt annexa exhiberi voluit. Erit autem Botanophilis non ingratum opus, ſi breviter recenſebimus ſumma plantarum genera ad mentem Autoris diſpoſita.

Nimirum ante omnia dividuntur plantæ in Gymnoſpermas & Angioſpermas.

Illius generis ſunt 1. *Gymnopolyſperma* ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores plurimis nudis, uti ſunt Chelidonia minor, Ranunculus, Anemone, Pulſatilla, Clematis, Pentaphyllum, Fragaria, Cariophyllata, Filipendula, Ulmaria, Thalictrum, Plantago aquatica, Sagitta, Malva & Alcea.

2. *Gymnodiſperma* Umbellatæ ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores binis; Fœniculum, Cuminum, Meum &c.

3. *Gymnomonoſperma*, ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores ſolitariis; Valeriana, Valerianella, Limonium, Dentillaria, Mirabilis Peruviana & Fumaria. Quibus affines ſunt Monocarpæ, Circæa atque Agrimonia; quamvis & Unicapſularibus ſubjungi poſſint tanquam unicapſularia diſperma.

4. *Gymnoſperma* floribus compoſitis, & quædam *pappeſcentes & lacteſcentes*, Lactuca, Chondrilla, Sonchus, Hieracium, Scorzonera, Tragopogon: *pappeſcentes non lacteſcentes*, Helenium, Aſter, Doronicum, Conyza, Jacobæa, Senecio, Virga aurea, Eupatorium, Cacalia, Tuſſilago, Petaſites, Elichryſum, Gnaphalium, Xeranthemum: item *capitata pappeſcentes* floribus fiſtuloſis, Carduus, Cnicus, Cirſium, Cinara, Jacea, Centaurium majus, Serratula, Cyanus, Lappa: & *lacteſcentes non pappeſcentes*, Scolymus chryſanthemus, Intybus, Cichoreum: & tandem *Corymbifera nec pappeſcentes nec lacteſcentes*, Flos Solis, Chryſanthemum, Calendula, Tagetes, Bellis, Chamæmelum, Matricaria, Ptarmica, Millefolium, Abrotonum, Abſinthium, Artemiſia, Draco, Tanacetum, Ageratum. Quibus affines ſunt Scabioſa, Dipſacus & Eryngium.

5. Plantæ *Gymnodiſperma* ſtellatæ, Rubia, Mollugo, Aſperula, Aparine.

6. *Gymnotetraſperma aſperifolia*, Borrago, Bugloſſum, Cynogloſſum, Anchuſa, Heliotropium, Symphytum, Echium, Cerinthe.

7. *Gymnotetraſperma verticillata*, Lavendula, Stœchas, Stachys, Betonica &c.

Ex altera parte *Angioſperma* ſive quæ ſemina capſulis incluſa geſtant, ſunt:

1.) *Unicapſulares polyſperma*, Primula veris, Auricula urſi, Cortuſa, Alſine,

Alsine, Lychnis, Caryophyllus, Nummularia, Anagallis, Portulaca, Hydrophyllon, Trifolium paluſtre, Glaux.

2.) *Bicapſulares polyſperma*, Centaurium minus, Lyſimachia, Sanicula, Blattaria, Verbaſcum, Gentiana, Digitalis, Gratiola, Hyoſciamus, Nicotiana, Linaria, Antirrhinum, Scrophularia, Pedicularis, Melampyrum, Euphraſia, Veronica: quibus addantur *bicapſulares diſperma*, Branca Urſina, & Polygala.

3.) *Tricapſulares polyſperma*, Hypericum, Ciſtus humilis, Pyrola, Gramen Parnaſſi, Viola, Aſarum, Convolvulus, Campanula, Rapunculus, Reſeda, Valeriana græca. His annumerentur *Tricapſulares tricocca*, Ricinus & Tithymalus.

4.) *Quadricapſulares*, Ruta & Stramonia.

5.) *Quinquecapſulares pentacocca*, uti Geranium; & *polyſperma*, Althæa, Ciſtus, Balſamina, Oxys, Capparis folio portulacæ.

6.) *Multicapſulares* polyſpermæ, Nymphæa, Nigella, Linum: & *Multiſiliquæ polyſpermæ*, Sedum, Telephium, Pœonia, Helleborus, Fraxinella, Caltha paluſtris, Staphiſagria, Aconitum, Aquilegia, Conſolida regalis.

7.) *Siliquoſa unicapſulares bivalves & polyſperma*, Chelidonium majus, Sinapiſtrum, Hypecoon, Epimedium, Fumaria ſiliquoſa: item *unicapſulares*, Clematis, Clematis Daphnoides, Aſclepias, Apocynum, Nerium.

8.) *Quadricapſulares polyſperma*, Lyſimachia dicta Chamænerion & corniculata.

9.) *Bicapſulares ſiliculoſa tetrapetala* Thlaſpi, Burſa paſtoris, Naſturtium, Iberis, Lepidium, Myagrum, Cochlearia, Leucojum incanum, & luteum utriculato ſemine: & *ſiliquoſa*, Braſſica, Rapum, Sinapi, Eruca, Eryſimum, Naſturtium ſylveſtre, Raphanus ruſticanus, Leucojum, Dentaria, Draba, Heſperis, Thlaſpi Mechlinenſe: cum *ſiliquoſis fungoſis*, Raphano, Raphaniſtro.

10.) *Leguminoſæ papilionaceæ* jam ſequuntur longa ſerie, *unicapſulares*, Phaſeolus, Piſum, Lathyrus, &c: *bicapſulares* Aſtragalus & Tragacantha: *unicapſulares ſiliculoſæ*, Onobrychis, Melilotus, Trifolium: *unicapſulares cochleatæ*, Medica. Quibꝰ addantur *ſiliquis unicapſularibus papilionaceis affines*, Sēna & Mimoſa, ut & *ſiliculoſa quinq; capſularis*, Tribulꝰ terreſtris.

11.) *Tricapſulares* Lilium, Corona Imperialis, Martagon, Fritillaria, Tulipa, Hyacinthus, Ornithogalum, Squilla, Phalangium, Aſphodelus, Dens canis, Leucojum bulboſum, Narciſſus, &c.

12.) Tandem sequuntur *baccifera*, Rubus, Smilax, Bryonia, Christophoriana, Laurus Alexandrina, Ruscus, Polygonatum, Lilium convallium, Asparagus, Solanum, Moscharellina, Capsicum, Arum.

13.) & *Pomifera*, Cucurbita, Pepo, Colocynthis, Anguria, Melo, Cucumis, Flos passionis: quibus affines sunt Ficus Indica, Cereus, Ficoides, Ananas.

14.) Plantæ autem *apetala* sunt vel *monospermæ*, Pimpinella, Lapathum, Bistorta, Persicaria, Frumentum Saracenicum, Polygonum, Blitum, Atriplex, Parietaria, Alchimilla, Amaranthus tricolor, Urtica, Cannabis, Kali, Ambrosia, Spinachia; vel *dispermæ*, Mercurialis, Xanthium, Plantago, Psyllium; vel *polyspermæ*, Beta, Amaranthus.

15.) Præterea dantur & *Juliferæ*, Acorus, Ophioglossum, Equisetum, Typha: & *piluliferæ*, ut Sparganium: & *epiphyllospermæ*, Phyllitis, Hæmionitis, Polypodium, Lonchitis, Asplenium, Trichomanes, Adianthum, Filix.

16.) *Graminifolia culmifera* sunt Frumentum Indicum, Triticum, Hordeum, Oryza, Panicum, Phalaris, Milium, Lachryma Jobi, Avena, Gramen; *non culmifera*, Cyperus, Juncus &c.

Seorsim autem in Flora pag. 153 & sqq. Arborum habetur dispositio, quorsum evitandæ prolixitatis gratia L. B. remittimus.

LAURENTII INGEVVALDI ELINGII in Regia Upsal. Academ. P. P. Ordin. Historia Græca Linguæ, cum præfatione Adami Rechenbergii P. P. Lipsiensis.

Lipsiæ, impensis Joh. Frid. Gleditsch, Anno 1691 in 8. Plag. 25.

AD quatuor capita, quæ de hoc scripto dicenda videntur, reducimus, scopum, argumentum, ordinem, & dictionem. Scopus est, quæ de Græca Lingua, ejusque cultoribus & fatis, ex variis scriptoribus, tam veteribus, Græcis æque ac Latinis, quam recentioribus haberi possunt, colligere, ordineque & per modum conscriptæ historiæ explicare. Argumentum constituunt origo, cultus, incrementa, decrementa, restauratio literarum Græcarum. Exhibentur Poetæ, Philosophi, Medici, Historici, Oratores, & qui in Græcia, & qui aliis locis floruerunt. Apparet, quibus occasionibus ad alias etiam gentes linguæ

hujus

igitized by Googl

hujus ſtudium devenerit. Videas aliorum ſententias afferri, & nunc probari & confirmari, nunc refelli rejiciique. Contingit interdum, non ſine autoritate, quæ traduntur, affirmari. Contingit, conjecturis etiam indulgeri. Ordinem quod attinet, in quatuor partes opus dividitur. Præmiſſis enim de Hebraica lingua omnibus gentibus ante confuſionem linguarum Babylonicam communi, confuſione ipſa, aliisque generalioribus, prima pars ab origine usque ad tempora porrigitur, quibus Homerus florere incepit. Secunda viros eruditos exhibet, qui in ipſa Græcia clari fuerunt. Tertia oſtendit, qua ratione ad alias gentes hæc lingua deducta ſit. Quarta ſiſtit decrementa, & qua ratione poſt iſta caput iterum exerere cœperit. In dictione obſervamus multos floſculos ex veteribus Latinis ſcriptoribus, imprimis Vellejo Paterculo, ſparſos inveniri. Perſuadetque §. 70, vel ipſum ordinem ex Floro petitum eſſe. Ut enim ille Romanam Hiſtoriam compoſiturus, populum Romanum ut hominem conſiderat, infantiamque ejus a Romulo per Reges ad Conſules deducit; adoleſcentiam in eo tempore conſtituit, quo Italiæ populos vicerit inque patria quaſi floruerit; virilem ætatem, quo usque ad Auguſtum gentes extra Italiam ſubegerit, totumque orbem pacaverit; ſenectutem denique, quo ignavia Cæſarum defecerit, usque dum ſub Trajano lacertos iterum moviſſet: ita & infantia Græcæ Linguæ ſtatuitur ab origine usque ad Homerum; adoleſcentia, qua in patria per viros claros adoleverit; virilis ætas, qua ad alias gentes propagata ſit; ſenectusque tandem, qua per irruptiones Barbarorum in Græcia defecerit, donec in Occidente poſt id tempus per viros in Italiam profugos reſtaurari quodammodo cœperit. Hæc nos recenſenda duximus. Cætera, quæ vel ad ſcripti hiſtoriam pertinent, vel quid de ipſo ſentiendum ſit, docent, ex eruditiſſima præfatione abunde haberi poſſunt, quam clariſſimus Rechenbergius noſter præmiſit. Ex ea enim conſtat, partim, ſcriptum poſthumum & poſt fata autoris præmatura morte extincti ex Suecia in Germaniam allatum, Lipſiæ excuſum eſſe; partim laudandũ eſſe opus ob ſingularem induſtriam, qua compoſitũ ſit, utilitatemque quã ſtudioſæ juvẽtuti elegantioribus bonisq; literis deditæ afferre queat; partim deſiderari poſſe, quod quædam quæ ad ampliorem hiſtoriæ hujus lucem facere poſſint, parcius tacta aut prætermiſſa fuerint; im-

primis quod Autor novam opinionem clarisſimi in Suecia viri, Olavi Rudbeckii, de characteribus Græcis a Runis veterum Gothorum exortis ſecutus ſit, quæ apud eruditos fidem vix inventura videatur.

אגרת אורחות עולם

id eſt,

ITINERA MUNDI; *ſic dicta nempe Coſmographia, autore* Abrahamo Peritſol; *cum verſione & notis* Thomæ Hyde.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, imp. H. Bonvvick bibliopolæ Londinenſis, 1691. in 4. plagul. 31.

QUem Vir celeberrimus *Thomas Hyde*, S. T. D. e Collegio Reginæ Oxonienſi, Protobibliothecarius Bodlejanus, nuperrime Latii jure donavit, Judæus Avenionenſis eſt, רבי אברהם בן מרדכי פריצול dictus, quod Latine vulgo effertur *R. Abraham, Filius Mordechai* פְּרִיצוֹל *Peritſol* aut *Perizol*, rectius forſan פָּרִיצוֹל ſive פָּרִיסוֹל *Pareſol* vel *Paraſol*, (quo nomine Italis Gallisque umbella mantuaria ab ardore Solis defendens vocitatur,) uti poſt *Julium Bartoloccium de Celleno* clariſſimus Editor monuit.

Tria novimus opera a Judæo hoc compoſita. Primum eſt *in Jobum commentarius*, (פירוש על איוב) quem *Hydius* noſter nunquam vidit, in bibliis vero Rabbinicis Venetis tum a. 278 [1518]—280 [1520], tum 283 [1523]—288 [1528] impreſſis, extare notavit *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sepher Siphthe Jeſchenim* ſive bibliotheca Rabbinica f. 88. n. 46. Cum rariſſimus inventu ſit, ampla ex eo excerpta, ſed Latine tantum, ſuis in Jobum commentariis merito inſeruit *Sebaſtianus Schmidius*, ſacrarum literarum interpres feliciſſimus.

Alterum eſt מגן אברהם, Magen Abraham, *Scutum Abrahami*, id eſt, diſputatio contra Chriſtianos; juxta *Hydium*, qui libri exemplum (nondum typis excuſum) ac mole ſuppar *Itineribus mundi*, in Bodlejana a ſe ſervari, p. 151. teſtis eſt. Paulo plura de eo *Schabbethai* tradit f. 39. Nimirum duabus ait abſolvi partibus, quarum utramque Amſtelodami MSCtam reperire liceat. Priorem complecti ויכוח הדת בין היהודים והנצרים *diſceptationem de religione inter Judæos*

Judæos & Chriſtianos; poſteriori ſermonem inſtitui de Judæis, qui ultra Æthiopicos & Sabbaticum fluvios degunt, ut & de quibusdam Muhammedanorum ritibus.

Tertium eſt *Coſmographia* præſens, triginta capitibus conſtans, cui titulus eſt Hebraice: אגרת ארחות עולם Jggéreth Orchot Olam, *epiſtola*, (ſive *libellus* epiſtolæ molem non multum excedens,) inſcripta: *Itinera mundi*; exarata Ferrariæ a. 285. id eſt, Chriſti 1525. Meminere opuſculi hujus *Buxtorfius* & *Hottingerus*, ſed cum *commentario in Jobum* perperam id confuderunt. Rectiora de eo docuere *Bartoloccius*, *R. Schabbethai*, ac Altorfenſium Polyhiſtor *Wagenſeilius* in exercitationibus ſex varii argumenti, a. 1687. editis p. 161: tametſi Bartoloccium plus ſimplici vice ceſpitaſſe, paſſim monſtret Hydius. Quamvis vero & *Ferrariæ* a. 285. Chriſti 1525, & *Venetiis* a. 347. Chriſti 1587, prælum ſubiiſſe feratur ſæpius memorato *Saturnino* (ſive *Schabbethæo*) *Strimero*, non licuit tamen Thomæ Hydio tam beato eſſe, ut exemplar ullum typis exſcriptum oculis poſſet uſurpare. Tanto autem felicior fuit in MSCtis exquirendis, quorum primarium invenit inter codices Laudianos in Bodlejana ſua; alterum Venetiis emi curavit ac in propriam bibliothecam repoſuit. Cum itaque in ea eſſet ſententia, a coſmographo hoc Avenionenſi *multis poſt ſe paraſangis relinqui* notiſſimi Judæi *Benjamini Tudelenſis Itinerarium*, quod tamen curis ſuis non indignum cenſuere Benedictus *Arias* Montanus, Conſtantinus *l' Empereur* & (qui nondum, quod molitur, opus abſolvit,) Matthias Fridericus *Beckius* Auguſtanus, ſæpiuſcule in his Eruditorum Actis laudatus; copiam illius nova editione philologis faciendam eſſe, non immerito perſuaſus fuit. Addidit verſionem Latinam verbalem atque accuratam e regione, & ſubjecit ſingulis fere paginis animadverſiones & notas, ſed eruditas ac ipſo textu meliores.

Mittamus Perizolidem, qui ubi vera narrat, nihil fere habet, quod non e Chriſtianis geographis tutius petas, ac ubi fabulas illas de decem Iſraelis tribubus in neſcio qua Utopia ſuperſtitibus, a *Spizelio* aliisque ut par fuit exſibilatas, occentat, non adeo dignus eſt, cujus excerptis relatio hæc noſtra nimium turgeſcat. Ex commentatore autem doctiſſimo pluſcula excerpere, bona cum lectoris venia licebit. Barbaram Numidiæ ſeu interioris Libyæ linguam *Aquel Amarig* dici, *Joannes Leo* memoriæ prodidit, neſcius, quid vocibus illis notaretur. p. 16.

Nec

Nec felicius earum ſenſum inveſtigavit *Golius*, qui ſcribendas putavit اوال اماريغ *Auwel Amarig*, ac exponendas *ſuavis & nobilis lingua*; At, ſi Noſtrum audias, *Leo* a Muhammedanis itineris comitibus, interrogatis, qualis Numidarum illorum eſſet ſermo, reſponſi loco, non peculiare aliquod linguæ nomen, uti Leo & Golius putarunt, ſed verba ex contemtu, quo ethnicos Muhammedani afficere ſolent, profecta, accepit: اقوال اماريغ *Aquel Amarig*, id eſt, *ſermones garrulitatum ineptarum.* In Ulug-beigho, omnia Chataica ſeu Sinica vitioſe legi obſervat; *quæ* (inquit,) *ſi literarum patronis imprimendi ſumtus facere placeret, facile reſtituere & emendata edere poſſem; additis inſuper plurimis aliis capitibus de Sinenſium idololatria, opinionibus de Deo & Paradiſo, de Gehenna & gradibus & modis ſupplicii, de literatura & libris & charta & imprimendi modo & antiquitate, de doctorum virorum gradibus & modo promovendi in philoſophia & dein in militia, de modo perveniendi ad dignitates in aula regia; cum pyxide ſortilega, & compaſſo ventorum, & ſymbolo Apoſtolico, & decalogo, & familiaribus colloquiis, & epiſtolarum formulis, & aliquot Geographicis aliisque pluribus; cum omnium characteribus Sericis & eorundem ſonis.* Fortean, quam jam olim edere voluit geographiam Arabicam *Abulphedæ*, ſuo tempore idem vir πολυγλωτ]ώτατος publici juris faciet. Promiſit itidem *diſſertationem de Tataria* ſeu Turcia Aſiatica & orientali; *Notas biblicas*; Hiſtoriam *Regum Perſiæ*, aliaque, quæ avide a nobis expectabuntur. Pro obſcuriſſimo Talmudis vocabulo, גבלן, (quo de *Joh. Bened. Carpzovius* noſtras, in eruditiſſimis ad *Schickardum* notis p. 465. nonnulla conjectavit,) in emendatiſſimo *J. Seldeni* exemplari ad marginem haberi refert correctionem Critici Judæi: הלבנון *Libanon.* Ac hac ratione nodus ille aut ſolvitur, aut ſcinditur.

In addendis.

præfat. p. 21. p. 26. 169. p. 13. 8. p. 19.

Notat Perizolidis ineptam verſionem *Magni Canis* (*h.e.* قاان *Imperatoris*) per כלב הגדול. Putavit nempe Judæus, a *cane* (beſtia) Tatarorum Imperatorem in Italorum lingua *il gran Cane* nominari. Solet enim nomina propria exotica Hebraice quandoque vertere, uti *Granatam Hiſpaniæ* רמון ספרד, *Tridentum* (*Trente*) שלשים, &c.

p. 25.

Apud *Plinium* lib. V. c. XIX. alias XXIII. vulgo legitur: *Cœleſyria habet Apamiam Marſya amne diviſam a Naxerinorum Tetrarchia: Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog.* Quod

p. 42.

nemini

Digitized by Google

nemini adhuc animadverſum, *Mabog* pro *Magog* legi jubet *Hydius*, ac primo urbem illam olim *Mambe* appellatam, teſtem citat *Calcashendium*, qui T. II. p. 29, interprete Anglo noſtro, ſcripſit: *Hierapolis ſtructa eſt per Coſroes Reges Perſiæ & dicta eſt* منبج *Mambe; quod dein Arabizatum ſit* منبج *Mambegz. Inque ea olim fuit* πυρεῖον *Perſarum.* Obſervat porro *He* finale in Perſicis nominibus in *Koph* vel *Gjim*, itemque *Pe* aut *Be* in *Mim* vulgo mutari. Hinc ſtatuit, urbis antiquum nomen fuiſſe منبة *Pambe*, quo ſignificetur *bombyx* ſeu bombycinum quodvis, propter *bombycina lana* in illius regionis arboribus naſcentis copiam. Pro *Pambe* vulgus dein effutiiſſe *Mambe*. Præter alia tranſmutationis ejusmodi exempla, (quæ omittimus) Bombycinum ſcribi & *Mamug*, & *Mamuc*, & *Pambuc* vel *Bambuc*. Ideoque urbem iſtam Græcis dictam Βαμβύκην, q. d. bombycinam urbem, bombycis copia gaudentem. Quæ autem Arabibus *Mambigz*, Syris ſalutari *Mabog*. Iſa Bar Ali Syrus: مابوج مدينة منبج هي الحصن *Mabog eſt urbs quædam, quæ ſcil. eſt Hierapolis: nempe urbs Mambigz.*

Terram Uz, Jobi patriam, (alias *montem* vel *terram Seir*, aut *terram Edom* dictam, uti pateat ex *Thren. IV. 21.*) id nominis accepiſſe ait ab *Uz filio Diſan*, Horita, *Gen. XXXVI. 28. Belam* filium Beor, Regem Idumææ, *Gen. XXXVI. 32.* eundem eſſe arbitratur cum *Bileamo* Beoris filio, *Num. XXXI. 32.* ejusque ſucceſſorem *Jobabum* cum *Jobo*, ſpeculo patientiæ. Argumentum hoc latius exequitur Auctor, quem videſis.

De triremibus Venetis & Turcicis luculenter agit, ſimulque *Arſenalis* & *Dogana*, h. e. Navalis & telonii Veneti, etyma ex lingua Turcica eruit. p. 80. ſ.

Eccleſ. XII. 11. per בעלי אספות *authores conſtrictionum* clavos ferreos majores longos intelligit, quibus communiri ſolent rotarum canthi & quibus geminati aſſeres conſtringuntur ac combinantur, dum craſſiores urbis aut majoris domus portæ ſeu duplices fores fabricantur. Itaque pro: *As nailes faſtened by maſters of aſſemblies*, vertere mallet: *As nails fixed, which are Binders*, addito ſcholio marginali: *great binding nails*. Q. d. Verba ſapientum ſunt ſicut clavi infixi combinatorii. p. 94.

De *Amomo*, de *Sanguine Draconis*, (arboris Canarienſis ſucco) p. 101-104

p. 110. ſ. de *Ambra*, de *Benzoin* ſive laſerpitio dulci, amplas ac lectu dignas di-
p. 159. ſſ. greſſiones inſtituit, Medicis cumprimis uſui futuras. Sufficiant hæc
p. 162. ſ. ſpeciminis loco.

Accedit volumini huic appendix duplex; Primo nempe loco *Tractatus* Alberti Bobovii, *de Turcarum liturgia, peregrinatione Meccana, circumciſione, agrotorum viſitatione*, &c. Accepit hunc Editor a doctiſſimo *Thoma Smitho*, Doctore Theologo, ad cujus preces in chartam eum conjecerat *Albertus Bobowsky*, gente Polonus, qui primo ætatis flore a Tataris captus & Turcis venditus viginti annis in Seraglio educatus, ac tandem, ejurata Chriſti fide, *Tergjuman Bashi* ſive primarius interpres in aula *Muhammedis IV. Sultani* factus eſt. Cum religione & nomen mutavit vocarique ſuevit *Ali-Beigh*. Multa ſcripſit, præſertim *Grammaticam* & *Lexicon* linguæ Turcicæ, & circa annum 1653. rogatu D. *Baſire*, Eccleſiæ Anglicanæ *Catechiſmum* Turcice vertit, itemque tota *S. Biblia* in eandem linguam tranſtulit in gratiam *D. Levini Warneri*, qui, (ut typis mandari poſſent) tranſmiſit ea Leydam, ubi hodie in bibliotheca publica, ſed MSCta tantum, aſſervantur. *Pſalmos Davidis* ejusdem manu Turcice ſcriptos Hydius poſſidet. Morte præreptus eſt, antequam ad Chriſtianiſmum rediiſſet, quod facere ex animo cupiit, deſiderans, in Anglia inter Chriſtianos honeſto aliquo modo panem lucrari. Cum itaque a Muhammedano ſcripta ſit hæc relatio, de arcanis ceremoniis, quibus nullum Chriſtianorum intereſſe fas eſt, & fide dignam & eruditis gratam fore, Bodlejanus Protobibliothecarius confidit; qui ſuis quoque annotationibus eam auctiorem reddidit atque explanavit; ſigillatim vero *Rycautum*, autorem *Hiſtoriæ Imperii Othomannici*, in Supplementis noſtris memoratæ, refellit, docuitque mulieres Turcicas omnino ſperare, ſe aliquando, æque ac viros, in paradiſum receptum iri, quod iſte p. 271. negaverat. Subjunxit Noſter titulos *τῦ Tatar-chan* Crimenſis, *Imperatoris Turcici* & *Magni Vezirii*, cum verſione Latina.

Appendix altera conſtat unica plagula hocque titulo inſignitur: *Caſtigatio in Angelum a S. Joſepho, aliar dictum de la Broſſe, Carmelitam diſcalceatum, ſui ordinis in Iſpahan Perſidis olim Præfectum.* Prodiit nimirum a. 1681. Pariſiis *Pharmacopœa Perſica*. Hunc ex Perſico in Latinum ſe tranſtuliſſe editor *Angelus a S. Joſepho* gloriatus, plagii eapropter

ab *Hydio* poſtulatur, cum verſio illa *P. Matthæi* opus ſit. Adjecerat autem in præfatione digreſſionem *de bibliis polyglottis Londinenſibus*, ac in verſionem Perſicam *Simonis Tabrizenſis*, eis inſertam, hujusque editores Samuelem *Clericum*, Brianum *Waltonum* & Thomam *Gravium* virgulam cenſoriam nimis libere expedierat. Cum itaque & *Thomas Hyde* triumvirorum illorum συνεργὸς fuerit, famam mortuorum vindicare, ſuum eſſe exiſtimavit. Acri ergo ſtylo par pari refert & in Carmelitam ob inſcitiam ac temerarium judicium graviter animadvertit. Probat, *Simonem Tabricenſem* non reprehendendum, quod *Jeſu* Servatoris nomen ایسی *Iſa*, expreſſerit, cum non tantum Muhammedani ſic loquantur, ſed & in Xaverii hiſtoria evangelica & in ſigillo, quo Pater *Joannes* Carmelita, *Broſſii* Anteceſſor, autographum Pſalterii a ſe Perſice verſi muniverit, eundem in modum legatur. *Gjan-pâk* nomen eſſe *Spiritus Sancti* in lingua Perſica unicum & commodiſſimum, contra cenſorem illum diſputat & ad miſſionarios Jeſuitas appellat, qui in verſione *Evangeliorum* Perſica dicant, Chriſtum conceptum eſſe a *Gjan-pâk*, & in deſertum ductum a *Gjan-pâk*, &c. Eodem vocabulo, neutiquam contumelioſo, ab interpretibus Perſicis verba Alcorani arabica רוח אלקדש h. e. Ebraice רוח הקדש *Spiritus Sanctus*, quo nomine Deus unus Muhammedi venit, nunquam non reddi. Utut igitur *Gjan* primario notet *animam ſenſitivam*, poſtea tamen id translatum ad mentem Divinam ſeu Spiritum Dei, quemadmodum quoque רוח & πνεῦμα primo ſpiritum materialem ſive ventum indicent, hoc tamen non obſtante ſublimiorem poſtmodum ſignificationem nanciſcantur. Similem in modum & Verbum سرشتن *ſeriſchten* primario eſſe *depſere* maſſam farinæ, depſendoque temperare & indere ei fermentum. Deinde autem figurate Nomen سرشت *Seriſcht* ſignificare hominis *indolem*, *temperamentum* vel *naturam*, quæ ei quaſi *indepſitur* & immiſcetur. A natura humana tralatum uſurpari deinceps de natura divina. Nequaquam ergo fuiſſe, cur Angelus objurgaret Simonem Perſam, quod verba Chriſti: *Sicut Pater habet vitam IN SEMETIPSO*, expreſſerit: *in* (SERISCHT, h. e. non fermento, ſed) *natura ſua*, ſive *in ſemetipſo*. Defenſione non egere dicit, quod baptiſmus *lavacrum* alicubi eidem *Simoni* vocetur, cum revera *lavacrum* regenerationis ſit. Sed omnium maxime diſplicuerat *Angelo de la Broſſe* nomen Chriſtiani ترسا *Terſa*, cum

hoc ex ejus ſententia *Ignicolam* potius vel *Infidelem* notet. Docet ergo *Hydius*, auctoritate multorum ſcriptorum Perſicorum partim Chriſtianorum, partim Muhammedanorum, *Terſa* eſſe nomen Chriſtianorum apud Perſas unicum ac proprium, quod formali ſuo conceptu nihil contumeliæ contineat, quin vi etymologiæ notet *Timentem*, q. d. eum, qui maxime timet Deum. Fraudi fuiſſe conjicit *Angelo*, quod *Terſa* in quibusdam Lexicis Muhammedanis exponatur *Kiafir* i. e. *Infidelis, perfidus, apoſtata*, eo quod contumelioſo iſthoc nomine Muhammedanis Chriſtiani non raro appellari ſoleant. Unde & vocem *Naſrani* (Nazarenum, ſive Chriſtianum) per idem *Kiafir* interpretentur. Hinc forte τῶ *Kiafir* addere voluiſſe ſciolum aliquem aliud, quod putarit, ſynonymum, *Ignicolam* nempe, quia & *Ignicola* non quidem *Terſa* h. e. Chriſtianus, attamen *Kiafir* infidelis, vocitari ſoleat. Hæc *Hyde* repoſuit cavillationibus Carmelitæ. Quod ſi excerpta noſtra paululum obſcura nimiumque ſuccincta videantur, benevolus lector conferre poterit, quæ a. 1682. p. 181. ſ. ex Angeli de S. Joſepho *Pharmacopœa* ad Acta Eruditorum retulimus; ſicque ſtatus controverſiæ ſatis dilucide patebit. Cæterum minatus eſt Hydius, Carmelitam, ni quieſcat, adhuc pejus vapulaturum, magnamque ſe errorum ſegetem indicaturum tum in ea, quam diximus, *Pharmacopœa*, tum in *Gazophylacio linguæ Perſarum*, cujus mentionem a. 1684. p. 439. fecimus.

JOH. ROD. VVETSTENII FIL. DISSERTATIO de Hiſtoria Suſannæ.

Baſileæ, typis Jacobi Bertſchii 1691. plag. 8.

AUctor Diſſertationis, *Johannes Rodolphus Wetſtenius*, Filius, SS. Theol. D. & in Academia Baſileenſi Profeſſor ordinarius, uti quamplurimis aliis, ita cumprimis vel hoc nomine celebris eſt, quod quatuordecim abhinc annis *Origenis epiſtolam ad Julium Africanum* omnium primus Græce edidit. Ad hanc Latine vulgatam confidenter provocaverant *Bellarminus*, *Pererius*, *Sixtus Senenſis*, *Halloix*, aliique Pontificiorum, *Hiſtoriam Suſannæ*, ut *canonicam* ſcripturæ partem, defenſuri. Nimirum putaverat Africanus, hiſtoriam iſtam *ſcriptum* eſſe *adulterinum, fictitium, novum, hebraïs codicibus ignotum ac Phi-*

liſtionis

Digitized by Google

listionis mimo comparandum. Ferre id non potuit *Origenes*, pro eo, quo veteres ecclesiæ mores ritusque amplectebatur, affectu, operosiusque contra Africanum demonstrare nisus est, librum illum, non quidem, (quod Papæi juxta Wetstenium Origeni affingunt,) *canonicis*, sacris tamen ac in ecclesia prælegi solitis accensendum, adeoque non tantopere contemnendum aut inter *fabulas* rejiciendum esse. Hanc veram S. Patris mentem esse, sex argumentis probatum ivit Noster, lectu oppido dignis. Præstat tamen percipere, quomodo speciosæ adversariorum objectioni satisfaciat capite VIII eoque totius dissertationis ultimo.

Affirmat Origenes p. 234. *Seniores* (Judæorum) *Susannam suffuratos esse & abstuliisse ἀπὸ τῶν γραφῶν, a scripturis.* Videri ergo posset existimasse, hanc olim partem genuinam τῶν γραφῶν θεοπνεύστων fuisse. Respondet *Wetstenius*, vocem γραφῆς non tantum de canonicis scripturis, sed & de libris, utut apocryphis, utilibus tamen ac res sacras tractantibus, ecclesiæ doctoribus crebro usurpari. Sic *Origeni* ipsi apocryphum, in quo Esaiæ dissectio descripta fuit, Irenæo librum Pastoris, aliis alios hujus commatis libros vocitari. Sane modo laudatum *Adamantium* p. 241. epistolæ suæ, non inter *ῥητὰ ἢ Φανερά*, *aperta ac canonica*, quale Danielis prophetia, sed *ἀπόῤῥητα* sive *arcana sacrarum rerum volumina* apud Judæos servata, *Susannam* referre. En Viri verba. *Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἑρμηνεύσαντάς τινας τὸ περὶ Σωσάννης ἑβραϊκὸν, ἐν ἀπορρήτοις, ὡς εἰκὸς, πάλαι παρ' αὐτοῖς κείμενον, κλ. Non igitur mirum, interpretes quosdam Hebraicis de Susanna textus (in occultis, ut videtur, libris olim apud illos habiti & apud doctiores & veritatis amantiores conservati) aut primitivas edidisse dictiones, aut inveniisse similia Hebraicis denominativa.* Statuere ergo Origenem solummodo, Susannam, quod suo tempore apud Hebræos desideraretur, fraude quorundam Seniorum deperditam ac ablatam esse *ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἀπορρήτων* nempe, non vero *canonicarum*, sive *ἐνδιαθέτων* aut *ῥητῶν*, utpote quas divinæ providentiæ beneficio ita conservatas esse, non uno loco ipse Pater asserat, ut nihil detrimenti passæ sint, sive fraude, sive incuria Judæorum.

His expeditis, alios quoque Origenis locos *Wetstenius* vindicat, ac ea ratione argumentum suum tota passim dissertatione pertractat, ut multa in universa de Apocryphis controversia observatu necessa-

ria, quanquam nec *Gerhardo* noſtrati, nec *Riveto*, aliisque Reformatorum penitus intacta, in medium afferat, ac optimo ordine perſpicuoque dicendi genere eadem eloquatur.

JO. NICOL. PECHLINI, SERENISSIMI Cimbriæ Ducis Conſiliarii & Archiatri Obſervationum Phyſico-medicarum Libri tres, quibus accesſit Ephemeris Vulneris Thoracici & in eam Commentarius,

Hamburgi, ex Officina Schultziana, 1691. in 4. Conſtant plagulis 8. & Figur. plag. 2.

CUm in ſingulis & obviis quotidie morbis ſingularia quoque vigilanti Medico occurrant annotanda, rariſſima vero ad uſum minus accommodata ſint; ea, quæ hic ſiſtuntur obſervata, neque rara nimium eſſe, nec vulgaria, ab ipſo Celeberrimo Autore in Præfatione Epiſtolari, qua veniam libertati ſuæ, ſolennes Academiæ Naturæ Curioſorum leges tranſilienti, apud Venerabilem hujus Præſidem Volckamerum prætendit, perhibentur. Indices autem, quibus ſingulæ Obſervationes *tribus libris* cõprehenſæ inſcribuntur, fere nihil promittere dicuntur; forſan, quod parvi videantur momenti in comparatione ad immenſam illam rerum penum, quæ ubique, vel quoad generaliora ſaltem periſmata, vel quoad ſpecialia ſimul paradigmata, depromitur, quæque vel e paucioribus a nobis huc transferendis mox eluceſcet. *Libri I.* ex *LXXII Obſervationibus* compaginati, *Obſervatione 2.* in calculo veſicæ ejusque conditione cathetere explorandis circumſpecte agere jubentur Lithotomi, ne carneo quodam vel ſcirrhoſo veſicæ tumore, catheterem ſonitu minus tinnulo minusque duro repellente, decipiantur, neve calculi poſitu, figuraque & nexu negligentius indagatis, ſectionem præſentaneo cum vitæ diſcrimine aggrediantur, qualem Pater æque religioſus Aurelianenſis, quam filius patricii cujusdam Hamburgenſis omnino ſuſtinerint, ceu in quorum illo tota veſica intus lapide obducta, in hoc vero lapis durus duodecim unciarum undique veſicæ agglutinatus, ut ſine ejus ruptura haud potuerit divelli, poſt mortem apparuerunt. Calculum quippe revera mendacem eſſe, *Obſ. 3.* duorum virorum exemplis confirmatur, quorum prior plusquam ſexagenarius

Digitized by Google

genarius, cunctis calculi signis præsentibus, ab ipso Ludovico von Hammen felicissime sectus & ad sanationem quoque postmodum perductus nullum calculum, sed scirrhum saltem vesicæ innatum, acuto forcipe frustillatim eximendum, dedit; posterior autem Normannus 65. annorum, postquam se Jannotti & Collotti, celebratissimorum Lithotomorum, manibus curandum commisisset, calculum equidem trium unciarum extrahendum, item duos alios nucis avellanæ magnitudine per plagam concessit, mortem tamen nec hac ratione quarto & vigesimo a sectione die evitare potuit, tuberculis callosis & tartaro internam vesicæ superficiem obsidentibus. Rarum autem est, quod *Obs. 4.* in puero quodam a Lithotomo mercenario, dubia quamvis calculi indicia essent, ac Medicus reniteretur, temeraria manu secto non calculus, sed quarto post die cum emplastro vermis spithamam excedens, remotus fuerit, a rene qui dextro per ureterem ad vesicam transierat; in quantum exilis in dextro latere tumor, a renibus secundum ureteris ductum ad vesicam usque extensus, atque intolerabili cruciatu stipatus, non solum præcessit, sed in cadavere, ex vulnere viriumque lapsu octavo die occumbentis, ren quoque dexter ultra modum magnus cum pelvi & uretere justo majoribus comparuit. *Obs. 7.* uti calculorum diversimode figuratorum mentio injicitur, ita & pisiformes crena hiloque distincti producuntur, ab inopi in Batavia puero per tumorem perinæi, cui emplastra & linimenta a Chirurgis frustra fuerant admota, sponte suppurascentem & aliquando post liberaliorem pisorum ingurgitationem nimis prurientem, unguibus propterea nonnihil laceratum, cum pure excreti. *Obs. 11.* in pharmacopœo aulico a renum & vesicæ calculo alias misere divexato, cum aliquando ichuria 11. dierum laboraret atque copiosissime biberet, urina per alvum quinquies vel sexies de die eliminata refertur; utrum vero a vesica in substratum proxime intestinum rectum per novas tubulatasque vias, an a renibus ad intestina deducta fuerit, in obscuro relinquitur. *Obs. 19.* quatuor hydatides pyriformes in cadavere gravidæ ab uteri ligamento lato ejusque laciniato margine ex vinculis rotundulis & vel digitum longis libere propendentes; aliæ autem non ita longe ab ovario ejusdem ligamenti plano adstrictæ, commemorantur. Num vero hæ vesiculæ ab ovulis sede sua extrusis & velut hypenemiis, hinc etiam peduncuculo nimia humiditate laxato debeantur,

beantur, an a lymphaticorum vaſorum valvuloſa obſtructione hincque nata extenſione ligamentoſa atque ampullata oriantur, aliorum pariter arbitrio committitur. *Obſ. 23.* Colis gangræna, febre lipyria, hæmoptoe, hæmorrhoidibus & diarrhœa cincta, ab idiota ſuperveniente aqua fere inſipida traditur extincta, forſan decocto vitri, a nonnullis pro arcano empirico in gangræna commendato. *Obſ. 25.* fœtus jam fœtens & manu pedeque, inteſtinis etiam evolutis, ab obſtetrice truncatus, fortuito demum ſaltu, quò mater novem dierum partu fruſtra defatigata velut furibunda e lecto ſe præcipitaverat, excluſus innuitur, ipſa quoque puerpera ex febri delira & urinæ incontinentia, quam vis intulerat, convaleſcente. *Obſ. 36.* multæ matres Lugduni Batavorum beneficio menſium, toto graviditatis tempore vel brevi ante partum fluentium, a morbo illo Epidemio, qui anno hujus ſeculi 69. totam urbem ſine diſcrimine vaſtabat, annotantur præſervatæ. Imprimis Matronam quandam Autori notiſſimam, jamque quinque liberorum matrem, circa medium geſtationis tempus a contumaciſſimo & ad extremam usque partus horam perſeverante ſanguinis ſtillicidio adeo correptam fuiſſe, ut Medici plane deſperarent, ipſaque mater generoſo ſibi conſilio funus appararet; adventante nihilominus Lucina, fœtum obeſulum & nitidum longe commodius, quam unquam alias, edidiſſe. Menſtrua interdum per verticem, pedum ulcus, nares vel pulmones exitum quærere, *Obſ. 38. 39. 40. & 43.* oſtenditur. A ſanguine item menſtruo in caput regurgitante virginem quandam ſervilis conditionis viſum tunc amiſiſſe, vena vero ſecta eundem recuperaſſe, *Obſ. 42.* indigitatur. *Obſ. 57.* dum varia circa flatus in primis viis aut vaſis quoque ſanguineis oberrantes, eorumque cauſas edocentur, id oppido rarum, quod ſolus decubitus in unum alterumve latus tantam in Titio generaverit flatuum & borborygmorum copiam, graviſſimis comitantibus ſymptomatis, cardialgia, frequentia pulſus & ſudore frigido, ut non niſi erecto in angulum corpore & mutato viſcerum ſitu a præſenti periculo liberari potuerit, quatenus tum ἄνω καὶ κάτω miſſi ructus crepitusque in ſpeciem choleræ ventriculum & inteſtina omnino exoneravere. Icterus a depravata ſanguinis textura unice deducitur *Obſ. 58.* neutiquam ab obſtructione hepatis aut folliculi fellei, cum, obſtructionem ejusmodi icterum vel concomitari, aut nullam plane eſſe, imo aliquando folliculum tum

a bile

a bile crassiori, tum a calculo obstrui absque auriginis præsentia, exemplis evincatur. Hydrops vero icteri vel comes vel antesignanus ad duas refertur causas, lymphaticorum videlicet rupturam & capillarium vasorum obstructionem itidem a sanguinis vitio dependentem, quæ in specie quomodo hydropem tam universalem, quam particularem producat, *Obs. 60.* affatim explicatur. *Obs. 65.* mirabilia accidentia in adolescentulo a clandestino lumbricorũ fermento patrata recensentur. *Obs. 67.* Scorbuti indoles atq; curatio prolixius designantur, ejusque affinitas cum lue venerea, *Obs. 72.* adumbrata, singulari cujusdam Scorbutici exẽplo, præter totius corporis tubercula bubonibus quoq; inguinum & pudendorum furunculis divexati, comprobatur.

Lib. II. quem LXX *Observationes* complent, *Obs. 1.* verus polypus utrumque cordis ventriculum diversa mole inhabitans e corpore Æthiopis illius fœminæ, quæ ansam quondam librũ de nigredine Æthiopum conscribendi Autori suggessit, protrahitur. Pseudopolypus autem niger atque tenax sinus cerebri occupans in muliere, ex atrocissima multorum annorum cephalæa pereunte, *Obs. 2.* detegitur. *Obs. 4.* tres exhibentur calculi tussi a studioso quodam Anglo sine ulteriori incommodo rejecti, a lympha forsan bronchiorum ab halitu Gorgoneo subito coagulata enati. Quamvis ex incisa vena rarissime sanguis prorumpat albus, *Obs. 13.* nihilominus Polonus quidam vexillifer doloribus alias modo arthriticis, modo nephriticis, nunc hypochondriacis exagitatus memoratur, e quo purpureus aliquando sanguinis rivus, etiam repititis vicibus emissus, mox ad aeris patinæque commercium colore niveo indutus fuerit. Variolas in viro juvene post venam sectam feliciter erupisse, imo fœminam quandam nobilem, cum variolæ jam in cutim essent protrusæ, insciis Medicis venam in utroque pede non sine successu sibi incidendam curasse, *Obs. 14.* indicatur. Quemadmodum de Arthritidis natura, medela & prophylaxi *Obs. 25. 26. & 27.* agitur: ita *Obs. 28.* prodigiosa podagræ annectitur cura, dum peditum præfectus jam per tres septimanas rigida hyeme pessime a podagra habitus, remediis olim proficuis nihil conducentibus, insultum ejus ex villici cujusdam suasu sola nive, tam eandem affricando, quam super eam nudatis pedibus ambulando, compescuit; non secus atque Princeps quidam Regii sanguinis, post itidem frustrata Medicorum consilia, dolorem podagricum frigida falsa de-

linire fructuoſe conſuevit. Inflammationem oculorum nonnunquam vermiculis deberi, *Obſ. 35.* indigitatur exemplo cujusdam puellæ, quæ licet ciliorum rubedine & prurigine moleſtiſſima quinque jam annos laboraſſet, atque ſal Saturni, ſaccharum candum, mel aliaque incaſſum adhibuiſſet, ſuaſa tamen vetulæ demum accedentis dimidiato ovo ad duritiem cocto & vitello exemto, quoad cavum oculi convexo calide admoto, & animalcula minuta lentium inſtar evocante, ſtatim a prurigine liberata fuit. *Obſ. 42.* miles producitur, cui, duobus digitorum internodiis in prælio abſciſſis, ungues in ultimo internodio renati fuerunt, quamvis fœdi ex parte ac rugoſi. *Obſ. 50.* ſacerdotis mentio fit, animam ſemper fœtidam, quoties vero gravioris morbi tempeſtas inſtat, gratum & odorem moſchi ſpirantem, exhalantis. Cum omnes plantarum ſucci plus minus lenitivi *Obſ. 60.* videantur, raris accenſendum, quod Principi cuidam maximum ſanguinis & ventriculi ardorem non alio temperare remedio, quam centum mori fructibus quotidie jejuno ventriculo ſine alvi damno ingerendis, ſolenne fuerit. Tandem Paralipomena, quæ circa Chamæleontem *Obſ. 70.* conduntur, ante omnia colorum hujus varietatem, tot ſymbolis fabulisque jactatam, in unius viroris, prout conſtat, ex cœruleo ac flavo conflati, & obſcuro-nigri graduali mutatione ſcrutantur.

TAB. V. Fig. 4. Hinc partes Chamæleontis diſſecti & delineati evolvunt, obſervando: cutim cancellatam fuiſſe viſam, deductis ſecundum longitudinem corporis lineis, quæ a mediis & lateralibus ſectæ interſtitia quædâ latiora, alibi quidé magis irregularia & aſpera, imo ſqāmoſa, velut colliculos convexo-concavos & ab aere inflandos, comprehenderint. Aperto ventre, præter venarum ſanguinearum ubique copiam & viſcerum intus omnium a ſuperficiali quodam rore ſingularem nitorem, in conſpectum prodiiſſe; Ventriculi I. ſuperficiem albam multisque venulis pertextâ; Inteſtina KKK ob pellucentem tenuem membranulam araneatam nigra, interius cum ventriculo viſcida pituita obducta bileque ex parte tincta; bilis Veſiculam M eleganter rotundam ſuccique non nimium amaricantis plenam in ſiniſtro latere, quo Hepatis LL lobus unus rejectus erat. Lienem impune defeciſſe, niſi forte particula quædam rudis atque cruenta, ventriculi convexo negligentius adſuta, pro liene accipienda veniat. Remotis autem inteſtinis Ovarium Botryoides FF

vitel

vitellorum rotundulorum, & ut numero ita quantitate creſcentiũ ſpectaculo mirifice oculos delectaſſe. Ad poſtica prope ſpinam lumbarem, ubi alias muſculi pſoas locantur, Renes quoque GG a Panarollo falſo negatos, deprehenſos fuiſſe cum ureteribus inſcriptis ac circa HH in uropygium exeuntibus. Aſt abdominis viſceribus exemtis coſtarum miram apparuiſſe & mechanicam diſpoſitionem, candoremque earum pulchre diſtinxiſſe ſerpentem per media venulam, nervulis ſociatam; Pulmones NN, ut in lacertis, quorum genus eſt, veſiculares & areis ſuis comprehenſos, perreptantibus quoque diviſuras ſingulas vaſculis ſanguineis; Aſperam Arteriam ex teneris mobilibusque annulis conflatam, intusque & extus membranula obvolutam; Corque O cum auriculis paulum inclinatum. Præ cæteris tamen ſingularem & miram fuiſſe texturam linguæ miſſilis, e tendine oſſeo, theca nerveo-ligamentoſa tubulata & pulpa craſſa coagmentatam: tendinem ſcilicet oſſeum, duabus apophyſibus DD uncis & reflexis multa carne veſtitis exſurgentem, ac in linguæ longitudinem circa C abeuntem, oſſi hyoidi E multa pariter carne cooperto per arthrodiam adhæſiſſe; thecam vero tubulatam C, quamvis elongata corporis longitudinem æquarit, totam tamen tendini oſſeo tres fere uncias longo annulata plicatura inductam fuiſſe, & ad latus nerveis cincinnis arteriolisque pertextam; pulpam denique linguæ B peculiarem obtinuiſſe cavitatem A, quæ intus poroſa ad preſſionem copioſum viſcum etiam triduo poſt ſudarit, atque aquæ immacerata totam hanc glutine impleverit. Hanc emiſitiam linguam a Chamæleonte quidem æſtate, cum apricatum venit, adhiberi ad inſecta, ſegnem corporis motum facile evatura, celeriter apprehendenda viſcoque illo detinenda; hyeme autem adventante, ubi latebras petit, omnem ejusdem uſum, uti aliarum fere partium, ceſſare, niſi quod copioſus ſuccus in ſpongioſum illius contextum affluens neceſſario in clauſo tunc oris rictu ad ventriculum regurgitare, & labaſcentium viſcerum actionem ſuſtinere videatur. Alias a mero tum aere hoc animal conſervari, & quidem temperato, cum in noſtro aere & ſupra terram nullus unquam Chamæleon poſt hyemem ſuperſtes vixerit, neque inſecta in os intruſa poſt tres ſeptimanas in ventriculo immutata fuerint deprehenſa.

Lib. III. qui ex *XLVI. Obſervationibus* coaleſcit, *Obſ. 3.* vetula

moribunda ſiſtitur a Gallico milite miſere domo ejecta, quæ etſi ultimis tribus diebus nullum pulſus veſtigium ederet, non prius tamen expiravit, quam filiæ amplexibus unice deſideratis frueretur. Tantam interdum animæ vim eſſe, ut ſe a corporis obſequio legibusque exſolvat, nec protinus ab humorum ſpirituumque corruptela afficiatur, *Obſ. 4.* juvenis cujusdam nobilis demonſtratur exemplo, qui ſcorbuticus totos dies pancratice & comedens & bibens, tam felici nihilominus tamque ſtupendo celebratur ingenio, ut quamcunque ſcientiam vel ſolus absque magiſtro addidicerit, cunctaque ſemel lecta vel audita feliciſſime memoria tenuerit. *Obſ. 8.* alias inter inſtantias, quibus externorum ſenſuum vitia aliorum ſenſuum prærogativa compenſari oſtenditur, duo quoque proferuntur cœci, quorum alter faber lignarius in aula Cimbriæ non tantum guſtu, tactu aliisque omnes lignorum ſpecies diſtinxit, verum etiam proportiones mechanicas, operaque teſſellata curioſiſſima elaboravit; alter vero in Gambriviis omnis generis inſtrumenta muſica inimitabili manuum orisque modulatione rexit. *Obſ. 13.* multæ in determinandis medicaminum effectibus imaginationi adſcribuntur vires. Sic namque Studioſum Hypochondriacum a vitrioli albi granis quindecim, cum acido tartari in gratiam ventriculi evacuandi præſcriptis, ſudoris unice, quem ſibi perſuadebat, beneficium perſenſiſſe; item alium Studioſum a ſcrupulo pilularum de cynogloſſa, quas purgantes reputabat, evacuatum fuiſſe; idem & fœminæ ex colica nephritica laboranti ac pilulas ex ſucco liquiritiæ, extracto angelicæ & laudani opiati granis tribus aſſumenti, eandem ob cauſam contigiſſe. Mira quoque imaginationis virtus in morbis eudendis antea non viſis *Obſ. 16.* declaratur in Sacerdote, qui tres annos domi ſe continere eo coactus fuerit, quod peregrini hominis colloquiū aerisq; externi uſum affectanti mox majorem reſpirandi neceſſitatem, quaſi aer jamjam deficeret, imponi, tandem etiam abrumpi videretur, ſolicitudinem hanc cordis anxietatibus, vertiginibus, ſudoribus frigidis & aliis concomitantibus; nunc tamen quemvis inſultum vini hauſtu & minuere & occupare noverit. Terror morborum non ſaltem cauſa *Obſ. 23.* ſed & remedium *Obſ. 24.* traditur; v. g. tegulæ illapſum fœminæ diu multumque quartanariæ & caput vitiaſſe, & febrem diſpuliſſe; item piiſſimum virum cum Quartana diu conflictatum & hinc Amſtelædamum tendentem, vehiculi caſu humerique luxa-

tione

tione a febri liberatum fuiſſe &c. Admirandæ, quas Gretrakius Nobilis Hybernus ante 26 annos in publicis hominum conventibus Londini, Oxonii, & paſſim alibi ſolo manuum contactu præſtitit ſanationes, fuſe *Obſ. 31.* recenſentur. Svvalbacenſis crypta Puteolanæ illi ſimilis, quæ vulgo Grotta di cane audit, *Obſ. 44.* eruitur. *Obſ. 45.* experimenta in thermis Emſenſibus facta ſuppeditantur. Tandem *Obſ. 46.* Steatoma glanduloſum quatuor fere libras æquans auſpicata Medici manu e dextro ſuper coſtis ſpuriis latere vetulæ cujusdam ruſticæ ſexagenariæ detrahitur, figuraque appoſita depingitur.

Cæterum *Ephemeris cum Commentario* adjecta vulnus concernit thoracis toto tempore curationis, quæ demum feliciter inſecuta, ultra 40. libras tum ſanguinis, tum puris, eructans; aſt cum hiſtoria hujus ſub diſputationis ſchemate jam novem abhinc annis Kiloni publice ab Autore ventilata fuerit, nunc que ſaltem notabilium pariter quorundam vulnerum additamento locupletata & emendata prodeat, diutius eidem haud immoramur, Dialogum impenſe ab Autore acutiſſimo efflagitantes, quo damna, ab hominum & vulgi opinione, jam etiam Medicaſtrorum Lucripetarum ſordibus & Theoreticorum ſupercilio in nobiliſſimam Medicinam illata, proxime traducenda promiſit.

JACOBI PERIZONII CUM ULRICO Hubero Disquiſitio de Prætorio, cum alibi, tum maxime in urbe Roma, ejusque Prat. Præfecto, ac vero ſenſu verborum Pauli Philip. I. 13. Accedit ejusdem Diſſertatio de Auguſtea orbis terrarum deſcriptione, & loco Lucæam memorantis.

Franequeræ apud Jo. Gyſelaer 1690. in 8. conſtat plag. 6½.

VErba Pauli in *epiſtola ad Philippenſes cap. I. commate 13*, quibus innocentiam vinculorum ſuorum in prætorio toto manifeſtam ſe reddidiſſe indicat, occaſionem litigandi dederunt doctiſſimis viris *Ulrico Hubero & Jacobo Perizonio* ſuper *Prætorio*; quod urbanum iſte juri dicundo auditorium partemque Palatii Cæſarum; hic prætoriarum cohortium corpus, ſeu caſtrum ubi Romæ prætoriani tendebant, unde ſubmittebantur cohortes quæ per vices ad palatium Cæſarum ſtatio-

nem agerent, contendit. Sententiam ſuam *Perizonius* edita anno 1687 academica diſſertatione *de origine, ſignificatione & uſu vocum Prætorii & Prætorii, veroque ſenſu loci ad Philip. I, 13.* expoſuerat. Huic in *Prælectionum Juris Romani & hodierni Parte II.* in expoſitione *tit. XI. Lib. I. de Off. Præf. Præt.* per modum Digreſſionis contradixit *Huberus*; adverſus quem opinionis ſuæ veritatem aſſerturus *philologicam Diſſertationem* anno 1688 edidit *Perizonius*: quod ægre ferens *Huberus* ſingularem librum *de Prætorio quod Paulus Philip. I, 13. memorat*, annexum *Diſſertationibus ſeptem Juridico-theologicis* anno 1688 publici juris fecit, a nobis in Actis iſtius anni menſe Sept. p. 475. enarratum: quo tempore nondum conſtabat, quem adverſarium ſibi ſumſiſſet Huberus, cujus ſententiam oppugnet, *Viri clariſſimi* ſolum nomine notatum; nunc demum cognitum, poſtquam hic liber prodiit, in quo continentur omnia hactenus enumerata doctiſſimi utriusque Viri ſcripta, a *Perizonio* junctim edita, qui *Huberi* etiam ſingulari iſti libro fuſe reſpondit: unde ſententiam ipſius non adeo novam aut paradoxam eſſe intelligimus, ut ingenti inopia veri opus ſit ad eam probandam; mitioribus certe verbis litem hanc prætoriam agi potuiſſe arbitramur, cujus præcipua momenta exponemus.

Perizonius ex veteribus melioris ævi ſcriptoribus, Tacito cumprimis *Hiſt. 1, 20, 5. 2, 11, 6. 4, 46, 9.* & Suetonio in *Neron. cap. 9. & 47.* ut & Inſcriptionibus veteribus oſtendit, propria & prima *Prætorii* ſignificatione (a *Prætore* deducta, quo nomine ducem exercitus ſeu imperatorem venire conſtat, præſides item provinciarum, quoniam & illi imperium militare habebant) tabernaculum caſtrenſe in quo imperator tendebat denotari, idque poni fuiſſe ſolitum in præcipuo caſtrorum loco, qui *principia* dictus fuerit, inque illud conveniſſe ad imperatorem duces reliquos, ibique conſilia de rebus ad belli ſummam pertinentibus agitata, judicia exercita, diſceptatas & cognitas militum cauſas, pœnasque exactas eſſe. Ab hoc caſtrenſi prætorio ductum, ut ædes deſtinatæ habitationi & manſioni præſidum, qui pacatæ provinciæ præerant, & proinde non in caſtris ſed urbe habitabant, quoque dicerentur *prætoria*, quod earum ædium in provinciis eadem eſſet ratio quæ tabernaculi iſtius in caſtris. Eadem appellatione Regum etiam aulas, quæ in urbe aliqua fuerunt, imo & lautiores in agris villas, veniſſe. Poſteprioribus temporibus ædificia illa publica, quæ

deſti-

deſtinata erant judiciis publice exercendis, dicta fuiſſe eodem nomine, nec ab ipſa tamen judicum habitatione diſtincta, niſi ſeris valde temporibus. Sed de se urbana uſurpatam hanc vocem ſignificare prætoriarum cohortium corpus, vel etiam locum ubi tendebant illæ cohortes; neutiquam vero palatium, aut aliquam ejus partem judiciis habendis deſtinatam. Igitur cum *Prætorii* vox nequaquam ex urbe & foro, ſed ex caſtris primam originem trahat, neque in Urbe ullus fuerit locus ita appellatus, qui juri dicundo eſſet deſtinatus, verba Pauli ad *Philip. I, 13.* ubi innocentiam ſuam Romæ declaratam a ſe ait ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, non de tribunali quodam, ſive auditorio, aut judiciorum ſubſelliis, neque de palatio Cæſaris, ſed de prætorianorum militum in unis caſtris ad Urbem tendentium multitudine, accipienda docet: Paulum enim una cum reliquis δεσμίοις ex Judæa Romam avectis, non ad Senatum aut Magiſtratus urbanos, ſed ad Cæſarem fuiſſe miſſum, & proinde traditum Præfecto prætorii; ab hoc in militari cuſtodia habitum, & catena militi prætoriano alligatum, multam cum prætorianis militibus (a quibus per integrum biennium & amplius fuit cuſtoditus) conſuetudinem habuiſſe, & quotidianis cum iisdem ſermonibus, εἰς πρόχειρον εὐαγγελίου ſemper tendentibus, ſuorum vinculorum rationem expoſuiſſe, crebram declarandæ innocentiæ occaſionem per quotidianam Evangelii expoſitionem, & approbatam omnibus vitæ ſuæ integritatem ac ſanctimoniam, nactum.

Hæc ſententia, quæ a vero nil alieni continere videtur, talis non viſa eſt *Hubero*, qui ingenti inopia veri opus eſſe ad eam tuendam & ex Pauli verbis exprimendam ſtatuit. Exiſtimat potius & dialectice demonſtrare annititur, milites prætorianos nunquam *prætorii* appellatione veniſſe, ſed *prætorium* tempore Cæſarum fuiſſe partem palatii, in qua extiterit auditorium Imperatoris & ejus præfecti, cum ſtatione militum Prætorianorum: diſtinctam tamen eam manſiſſe ab habitatione Cæſaris, licet utraque eſſet in palatio: Præfectum prætorii a Græcis Romanarum rerum ſcriptoribus ſæpe vocatum eſſe *præfectum aulæ* ἔπαρχον αὐλῆς, Dioni Caſſio, Plutarcho, Herodiano & Zoſimo; inde ſequi, aulam eſſe prætorium. Ex alio etiam Pauli loco *poſteriori ad Timoth. epiſt. cap. ult. v. 16.* domum in qua auditorium fuit, *prætorium* vocatam eſſe oſtendit. Nec militem Paulo qui cuſtos additus fuerat,

ſucrat, pro prætoriano habendum eſſe; videri potius, aliquem ex Judæa de Julii centuria legionis Auguſtæ, quæ vinctos Romam deportaverat, fuiſſe: nullum autem prætorium ſeu tabernaculum Imperatoris in caſtris extitiſſe, ſed in palatio; quod nomen de Cæſarea domo populariter notum, partis ejus, id eſt, prætorii appellationem abſorpſerit, æquo animo ferentibus Cæſaribus, ut odioſum in Urbe *prætorii* nomen appellatione *palatii* permutaretur. Paulum igitur in auditorio Cæſaris Neronis, ſine ullo patrono, Burrho & Seneca præſentibus, glorioſiſſimam illam utiliſſimamque orationem apologeticam habuiſſe, & cum attentione ac admiratione omnium, Cæſari, ejus præfecto, aſſeſſoribus judicii, comitibusque & reliquis e Cæſaris domo, tum & aliis qui adfluxerant, innocentiam non modo ſuam, ſed & Evangelii veritatem manifeſtam feciſſe. Pro ſententia hac Chryſoſtomi locum affert, ut & Belgarum ac Italorum interpretationes loci Paulini, e quibus apologiam a Paulo non in caſtris extra urbem, ſed in palatio habitam fuiſſe confirmat. Præterea ex Aſconio Pædiano, qui *prætorium dici tabernaculum prætoris* ſcripſit, opinionem ſuam ſtabilit, nec ſermonis Latini proprietatem ferre, ut *in prætorio* vel *ad prætorium* ſignificet *inter* vel *ad cohortes prætorias*, cenſet; probationem autem per argumenta cauſarum linguæ Latinæ adverſus uſum popularem & receptiſſimum, adeoque petitum ab analogia aliorum verborum metonymice corpus hominum ſignificantium, v. g. *familia, officii, ſervitii, conſilii, auditorii*, &c. ad vocem *prætorii*, argumentum rejicit; in caſtris nulla de cauſis civilibus, nedum de religione, habita fuiſſe judicia, ſed in habitaculo Imperatoris inque palatio locum fuiſſe eorum, æque ac appellationum ſeu provocationum accipiendarum, exiſtimat.

Has objectiones *Huberi*, in libro ſingulari expoſitas, *Perizonius* in Reſponſione ad ſingula ejus capita, copioſe diluit, id inprimis prænotans, Paulinum locum ex prima & genuina *prætorii* ſignificatione, apud omnes Latinos ſcriptores iſtius ævi, quo Paulus epiſtolam ſcripſit, recepta, explicandam; neutiquam vero ex Pauli verbis, in quibus nihil plane reperitur quod prætorii ſignificationem ullam in partem determinet, controverſum iſtud vocabulum definiendum eſſe. Nec alterum illum in *poſt. ad Timoth. cap. IV. v. 16.* locum cum hoc ex *epiſt. ad Phil. I, 13.* conjungendum, & unius veluti temporis & hiſtoriæ narra-

narrationem inde conflandam esse: cum inter eruditos constet, Paulum bis Romam venisse, bis isthic reum fuisse, primum cum a Festo missus esset ex Judæa, dein quando ex prioribus vinculis dimissus peragrato orbe sub finem imperii Neronis rediit: priori tempore scripsisse epistolam ad Philippenses paulo ante dimissionem suam, quam *& cap. I. v. 25. 26. & cap. II. v. 24.* prædixit; posteriori vero alteram illam ad Timotheum, paulo ante quam a Nerone capite truncaretur, quod *e cap. IV. v. 6.* ubi necem sibi instare vaticinatur, manifestum sit. Perperam primam Pauli apologiam, cujus fortunam Timotheo nunciat, referri ad priorem Pauli reatum, & controversa de Prætorio verba, Auctor annotat: simulque observat, Paulo & Evangelio æque glorioſum fuisse, si quotidiana Evangelii prædicatione, sanctimoniæ suæ atque innocentiæ declaratione, & expositione causarum, quare hæc vincula lubens pateretur, milites & quosvis alios ad agnoscendam suam & Evangelii innocentiam adegerit, quam si unico Apologiæ judicialis actu (quem commentum esse *Huberi* existimat) in auditorio Judicibus vinculorum suorum causam declararit. Chrysostomi autoritatem, qua per prætorium aulam vel regiam Neronis denotari probare studuit *Huberus*, & de prima illa Apologia in ep. ad Philipp. loqui Apostolum affirmavit, Auctor ita accipit, ut homini Græco, qui tot seculis post primum vixit, condonandum putet, si per Palatium explicet *prætorium*; neutiquam tamen partem judicialem Palatii intelligere ipsum, imo innocentiæ Paulinæ declarationem in Prætorio a prima ejus apologia Timotheo nunciata, tanquam rem prorsus diversam, distinguere, quod vero attinet ad ipsam *Φανέρωσιν*, Chrysostomum omnino sentire cum ipso, factam nempe eam non unico apologiæ judicialis actu, sed potius quotidiana Evangelii prædicatione, & vitæ sanctitate. Quatuor in contrarium allatis argumentis *p. 369. sqq.* respondet. Postea in *Resp. ad cap. 5. & 6.* militem, qui custos Paulo datus fuit, quem ex Judæa & Julii centuria fuisse *Hubero* persuasum est, prætorianum fuisse, nec ullum in omni Romanorum historia repertum iri exemplum legionarii militis ex longinqua adeo provincia a sua legione & signis abducti, & Romæ sine ulla necessitate retenti, solummodo ut vinctum aliquem asservaret; sub prætoriani potius militis in castris habiti cura fuisse reorum custodias, ex historia Romana docet, & ex annotatis Grotii ad *Act. 28, 16.* probat. Cumque Adversarius negarit *Prætorii*

vocem cohortes militum & prætorianas significare, sed tabernaculum Imperatoris solum denotare, *cap. 7. & seq.* respondet, monstratque tempus & locum distinguendâ esse in vocabuli hujus significatione. Nempe in castris ante & post Cæsares significasse tabernaculum illius qui cum summa potestate exercitui præerat: in provinciis habitationem præsidum: at in Urbe etiam prætorias cohortes eo fuisse denotatas, postquam Augustus eas ex castris in urbem deduxit: sicut & in agris præcipuas & sumtuosas maxime villas. In loco autem Paulino commodissimam interpretationem videri eam, quæ a cohortibus prætoriis petitur, nec analogiam, quominus *in prætorio* non idem sit ac *inter cohortes prætorias*, repugnare ad *cap. 8.* ostendit, usumque hujus significationis, allegatis veterum exemplis, *cap. 9. & 10.* probat; eaque a contorta, quam vocat, & dura expositione Adversarii, liberat, nunquam *Prætorii* vocabulum, determinatum in aliquam rei urbanæ significationem adhiberi asserens, quin proxime & unice prætorias cohortes denotet: cumque *prætorium* adjectivum sit, subintelligi debere *castrum* ad *cap. 11.* docet, ibique de nummis quibusdam ex Oudano depromtis disserit. Præfectum prætorio ἔπαρχον αὐλῆς dictum fuisse a Græcis ætate posterioribus, nec ab ullo, præter Plutarchum, ante Constantini tempora ita vocatum; Latinos omnes veteres & Græcos ante Constantinum non aliter Præfectum prætorio exposuisse, quam præfectum prætoriis cohortibus, ἔπαρχον τῆς δορυφορικῆς vel τῆς στρατοπέδου ad *cap. 13.* notat, & h. l. bene monet, quod & in *Diss. II. §. 43.* observaverat, ex modicis initiis, potentiam & curam muneris Præfecti prætorio majorem in modum paulatim fuisse auctam, adeo ut tandem Cæsares omnia per Præfectos illos prætorio administrarent. De Dionis Cassii loco e lib. 53. quo is habitationem Augusti *Palatium* appellatam fuisse indicat, *quod ille in monte Palatino habitaret, & haberet τὸ στρατήγιον prætorium*, quod Huberus de judiciali auditorio accepit, Auctor de prætoriæ cohortis statione, quæ isthic sub Cæsaribus fuit, vel loco ei destinato, explicandum docet, pluribus ad *cap. 14. 15. 16.* disserit. De *templo* in castris an idem sit cum prætorio, an diversum, *p. 217. & 675.* disquirit, & prætorium ab Augusto in Vrbe collocatum indeque a Tiberio in castra translatum esse, ad *cap. 17.* negat. De judiciis autem in castris exercitis, exemplum Silii & reliquorum Messalinæ adulterorum e Tacito affert ad *cap. 18.* Cæsares primi

seculi

ſeculi in palatio auditoria ſtata, ſeu conclavia vel ædificia juri dicundo & provocationibus accipiendis dicata, habuiſſe negat ad *cap. 19. 20. 21:* privatis enim litibus in urbe & palatio attendendis nunquam vacaſſe Cæſares exiſtimat, quorum plerique maximam imperii ſui partem extra urbem egerint in ſeceſſibus & villis, privatas lites foro & ordinariis judicibus aut extraordinariis ſorte lectis relinquentes. Ex his, ut & aliis pluribus quæ omnia recenſere nimis longum foret, colligit *§. 901. 902,* quum neque uſum neque analogiam ſignificationis *Prætorii* pro parte palatii judiciali in qua auditorium fuerit, toto iſto ſingulari libro *Huberus* probaverit; nec ullum attulerit locum, in quo vocabulum iſtud tali ſenſu fuerit adhibitum; neque publicum ac ſtatum juris dicundi auditorium in palatio Cæſarum primi ſeculi extiterit; ſalvam eſſe ſententiam, qua de prætoriis cohortibus *Prætorium* intelligendum eſſe, & Paulum militi prætoriano, qui ipſi alligatus erat, reliquisque qui crebro accedebant, vinculorum rationem innocentiamque ſuam expoſuiſſe, & de Chriſto Evangelium prædicaſſe, cenſuit.

Prætorianæ liti ſubjungit Diſſertationem *de Auguſtea orbis terrarum deſcriptione, & loco Lucæ eam memorantis* doctiſſimus Auctor; in qua, ſecus ac Interpretes hactenus ἀπογραφὴν Luc. II. 1, expoſuerunt, non tributi cauſa eam inſtitutam & ἀποτίμησιν τῶν ψυχῶν, ſed deſcriptionem ſingulorum hominum factam, eorumque nomina in publicas tabulas conſignata fuiſſe docet: inſtitutum autem id, ut conſtaret, quam frequens eſſet quæque regio, & quantum auxiliorum poſſet tum provinciis, tum & ſociis civitatibus, & regibus, ſi res ita exigeret, ac vicina forte provincia bello flagraret, imperari. Notum eſſe Breviarium Auguſti, ex deſcriptione hac ὅλης τῆς οἰκουμένης confectum: & proinde ut accuratior numerus iniretur ſubditorum, eos non in locis ubi habitabant, ſed unde per majores ſuos orti erant, ſeu ubi majores perpetua ſerie vixerant, & ubi idcirco genealogicæ illorum tabulæ reperiebantur, fuiſſe recenſitos: quæ cauſa etiam fuerit, ob quam Joſephus ex urbe Galilææ Nazaretho Bethlehemum Judææ conceſſerit (quia erat ex familia Davidis) & omnes reliqui in ſuam quisque civitatem ſe contulerint. De tempore hujus ἀπογραφῆς an ſub Cyrenio ſeu Quirino, (de quo nomine *§. ult.* diſſerit) an Sentio Saturnino, an Quintilio Varo facta ſit, *§. 6. & ſeqq.* quo item ſenſu prima ea dicatur, late & circumſpecte, ut autoritatem Scripturæ

tueatur, quam aliorum vel emendationes vel interpretationes labefactare videntur, disserit, & cum Heervvarto, Reinesio & Coccejo πρώτη positum esse ἀντὶ τῆ πρότερα censet, verumque verborum sensum hunc esse putat: descriptionem hanc *prius* vel *ante* factam esse, quam Syriæ præsideret Quirinus: quam loquendi rationem fuse ostendit & explicat, optimi Grammatici partes implens & hoc veluti documento monstrans, quem usum accurata verborum cura in gravioribus studiis rebusque præstet.

ΦΛΑΒΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

Flavii Josephi opera quæ extant omnia, juxta editionem Græco-Latinam Genevensem, quæ nunc prolegomenis & appendice aucta redditur.

Coloniæ, seu potius Lipsiæ, sumtibus Mauricii Georgii Weidmanni A. C. 1691. fol. Alphab. 14.

AUctor τῶν προλεγομένων, qui est *Thomas Ittigius*, vir Clarissimus, nosterque in colligendis Eruditorum Actis Socius æstumatissimus, primum de quorundam celeberrimorum Virorum in Josephum lucubrationibus frustra hactenus promissis & expectatis disserit; qua occasione etiam præcipua Josephi manuscripta memorat, quæ passim in bibliothecis asservantur, & imprimis Vindobonensia, quæ Petrus Lambecius in peculiari ad Augustum Brunsuicensium & Luneburgensium Principem epistola delineavit. Deinde de ipsis Josephi scriptis agit, de 7 libris ἁλώσεως, de 20 libris ἀρχαιολογίας, quorum appendix est vita Josephi ab ipsomet conscripta, de duobus libris contra Apionem, de panegyrico in Maccabæos, seu tractatu qui περὶ αὐτοκράτορος λογισμῦ inscribitur, nec non de scriptis a Josepho promissis, & vel temporum injuria deperditis, vel non absolutis. Postea Græcas operum Josephi editiones, quæ rariores & infrequentiores hactenus fuerunt, tum etiam versiones Latinas, Germanicas, Italicas, Hispanicas, Gallicas, Anglicas, & Belgicas enumerat. Antiquis Josephi interpretibus Latinis, Rufino & Amicis Cassiodori, accenset etiam Autorem librorum quinque de excidio Hierosolymitano, cum quoad

quoad maximam partem ex Joſepho translati fuerint, unde etiam Joſephi ſeu Joſeppi aut Joſippi nomen illis quondam adſcriptum fuiſſe obſervat, quod poſtea librariorum vitio in Igiſippi vel Egeſippi nomen tranſiit. Occaſione Hebraicæ verſionis, quæ in Vaticana bibliotheca manuſcripta extare dicitur, de Joſepho Gorionis filio & Hebraica ejus hiſtoria, in qua & ipſe plurimis in locis Joſephi noſtri interpretem egit, breviter diſquirit, eumque Joſepho noſtro longe recentiorem, & propter aniles quas admiſcet fabulas nullius pretii eſſe probat, etſi a Judæis quibusdam magni æſtimetur, & tantum non Prophetis æquiparetur. Fragmenta quædam, quæ ab Euſebio, Hieronymo, Suida & aliis ex Joſepho allegantur, & hodie in Joſephi operibus non reperiuntur, pleraque Joſepho potius afficta, quam ex ejus operibus expuncta ſtatuit, ſi forte excipiatur fragmentum de Haranæ combuſtione, quod apud Euſtathium in hexaemero legitur. Joſephi de Chriſto periochen adulterinam eſſe ſtatuit, & inter alia Lambecium refutat, non ſolum in eo, quod in epiſtola ad Auguſtum inter ſcriptores, qui decantatiſſimæ illius perioches mentionem faciunt, Photium numeraverit, & poſtea in commentariis de bibliotheca Vindobonenſi hunc errorem defendere conatus fuerit, ſed imprimis etiam in eo, quod Joſephi verba ita interpretetur, quaſi non ad Chriſti laudem, ſed potius ad ejus contemtum & vituperium ſpectarent; quam Lambecii explicationem prolixe refert, & coactam atque a Joſephi verbis alienam eſſe demonſtrat. Hac diſputatione finita, dignitatem & utilitatem operum Joſephi commendat, & quamvis non diſſimulet, hunc Scriptorem multis nævis & erroribus obnoxium fuiſſe, quorum aliquos etiam recenſet, non dubitat tamen a multis Joſephi errores præter neceſſitatem multiplicari, cum nonnulla, quorum arguitur, non incommode excuſari & defendi poſſint, nonnulla etiam librariis potius & interpretibus quam ipſi Joſepho tribui debeant. Poſtremo de iis agit, quæ in appendice novæ hujus editionis occurrunt.

Continet autem hæc appendix primum Ariſteæ de 7. Interpretibus hiſtoriam cum Latina verſione Matthiæ Garbitii, & notis ad epitomen Ariſteæ, quæ apud Joſephum legitur, a præſtantiſſimo Juvene M. Joh. Alberto Fabricio concinnatis. Has ſequuntur variæ lectiones librorum de bello Judaico, & tractatus de imperio rationis, ex codice

manuſcripto bibliothecæ noſtræ Paulinæ ab ornatiſſimo Juvene Joachimo Friderico Fellero, *Joachimi Felleri* S.S. Theol. Lic. Poeſeos in hac Academia Profeſſoris publici meritiſſimi, & Academiæ Bibliothecarii (cujus beatum quidem, at acerbum obitum, qui in diem $\frac{6}{16}$ proximi menſis Aprilis incidit, ex animo lugemus.) filio collectæ. Subjicitur nova verſio libelli de Macabæis adornata a Fráciſco Combefiſio, qui perperam exiſtimavit, nullã aliam hujus libelli verſionem Latinam præter Eraſmi paraphraſin extare. Additæ ſunt ejusdem Combefiſii notæ ex noviſſimo, quod vocat, bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ auctario depromptæ. Accedit ultimo loco fragmentum libri περὶ παντὸς, quod ab Hœſchelio in notis ad Photii bibliothecam ſub Joſephi nomine editum eſt, & poſtea a Stephano Le Moyne, qui etiam verſionem Latinam addidit, in Variis Sacris ſub Hippolyti nomine publicatum, cum in laterculo ſtatuæ marmoreæ ſuperiore ſeculo effoſſæ & in bibliothecam Vaticanam translatæ opus aliquod περὶ παντὸς contra Platonem reliquis Hippolyti ſcriptis accenſeatur: etſi nonnulli, in quorum ſententiam Photius proclivis eſt, opus illud περὶ παντὸς Cajo Presbytero Romano aſſignare malint, quippe qui in alio opere, quod Labyrinthum inſcripſit, ſe librum hujus argumenti literis tradidiſſe refert. Cur autem hoc opus Joſepho a nonnullis adſcriptum fuerit, ejus rei in prolegomenis quatuor cauſæ afferuntur.

THE NEVV STATE OF ENGLAND UNder their Majeſties K. VVilliam and Q. Mary.

id eſt,

Recens ſtatus Angliæ ſub imperio VVilhelmi Regis & Mariæ Reginæ; auctore G. M.

Londini, Imp. Joh. Wyat, 1691 in 12. plag. 38.

QUem non una vice, imperantibus *Carolo II.* & *Jacobo II.* M. Britanniæ Regibus, *Eduardus Chamberlayne*, Regiæ Societatis collega, deſcripſit, *recentiorem Angliæ ſtatum*, nuperius enarrare cœpit opere hoc tripartito vir quidam patriæ amantiſſimus, anteceſſorem ſuum non infeliciter æmulatus. Priori is parte Angliam ſingulaque ejus oppida topographice perluſtranda ſiſtit. Altera multa lectu jucunda refert de incolarum originibus, genio, moribus, legibus, religione ac regiminis forma; ut & Regis ac Reginæ hodie ſummam rerum obtinentium

Digitized by Google

nentium aula, jure ad coronam, reditibus, copiis militaribus; nec non de ordinibus cæteris, nobili puta, eccleſiaſtico, œconomico, &c. Tertia repræſentat omnes curias & collegia, in quibus regis auctoritate jus dicitur. Subjungit nomenclationem Anglorum in eccleſia aut politia, in ſago aut toga eminentiorum.

APPENDIX AD HISTORIAM GENEALOGICAM Regum Pariumque Magnæ Britanniæ anno ſuperiori editam.

Noribergæ, ſumt. Joh. Andr. Endteri filiorum, 1691. in Fol. plag. 3.

NObiliſſimi Viri, *Jacobi Wilhelmi Jm-Hoff*, Genealogias Britannicas anno ſuperiori M. Junio ad Acta Eruditorum p. 268. retulimus. Nunc appendicem earundem prodiiſſe indicamus. Habes in ea *tabulam, qua omnium, quotquot a regio ſtemmate ſanguinem derivant, ſeries & cognatio uno conſpectu patet.* Ex his non pauci religionem *Romanam* profitentur; uhde non poſſumus non ex præcedentis *Libri Anglici* Parte II. c. X. p. 120. obiter memorare decretum ſatis prolixum Parlamenti, regio aſſenſu ſancitum *d. 16. Dec. 1689*, nullum Principem Romano-catholicum nullamve Principem Romano-catholico nuptam unquam aliquid juris ad Magnæ Britanniæ regnum in poſterum habituros.

Excipit illam *præfatio*, in qua lector invitatur ad ferendam opem in opere, in quod omnes ingenii nervos nunc intendit *Imhofius*. Eſt illud *novum ſupplementum ad Notitiam Procerum Imperii*, a ſummis viris enixe hactenus ac ſerio expetitum deſideratumque. Et quemadmodum eorum humanitate multæ ac exactiſſimæ memoriæ ad Auctorem pervenere: ita optandum eſt quam maxime, ut qui familiarum illuſtrium caſus in promtu habent, Imhofio aut non recte annotatos, aut plane ignoratos, eos haud gravatim impertiantur, quo tandem hoc in genere ſtudiorum aliquid extet, a ſphalmatibus, quantum fieri poteſt, purgatum ac correctum. Incompertos ſibi eſſe fatetur Noſter progenitores hodiernorum Præſulum *Hildeſheimii, Leodii, Paderbornæ & Monaſterii*; certior fieri cupit de noviſſima ſerie Canonicorum *Colonienſium, Hildesheimenſium, Leodienſium* atque *Oſnabrugenſium*; dubitat, an *Joh. Dietericus* Abbas monaſterii *S. Cornelii ad Indam* ſuperſtes

ſuperſtes ſit. Fugere ſe queritur noviſſimas mutationes familiarum *Mecklenburgicæ*, *Haſſiacæ & Badenſis*, *Naſſovicarum*, *Oſtfriſicæ*, *Liechtenſteinicæ*, *Croienſis*, Weſtphalicarum tantum non omnium, præſertim *Manderſcheidiæ*, *Metternichiæ* ac *Salmenſis*, porro ex Wetteravicis *Hazfeldenſis*, *Rheingraviæ*, *Schœnburgenſis*, *Solmenſis*, *Stolbergenſis* & *Waldeccenſis*; *Lœwenſteinenſis* denique e Franconicis.

Sequuntur præfationem *Supplementa* ipſa ad genealogias Britannicas, maximam partem a nobili viro, *Henrico San-Georgio*, Equite & Clarencienſi Rege Armorum nuper admodum accepta. Poſtremo loco noviſſimus Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Angliæ Catalogus exhibetur, ſed qui ob mutationem nuperrime exortam correctione jam aliqua indiget. Si enim Novellis Hamburgenſibus fides eſt, diem quidem ſuum obiit *Herbertus Crofts* Herefordienſis Epiſcopus, ſucceſſorem nactus *Gilbertum Ironſide* Epiſcopum hactenus Briſtolenſem, cui viciſſim in hoc Epiſcopatu *D. Bathurſt* ſuffectus memoratur. Plures vero munere privati ſunt, quod Regi Wilhelmo fidem ſuam ſacramento obſtringere tanto tempore renuiſſent. Hi recenſentur hoc ordine: *D. Wilhelmus Sandcroft* Archiepiſcopus Cantuarienſis, cui ſucceſſit *D. Tillotſon* Eccleſiæ D. Pauli hactenus Decanus: *D. Franciſcus Turner* Elienſis Epiſcopus, cui ſurrogatus eſt *D. Simon Patrick* Ciceſtrenſis antea Epiſcopus, ſucceſſorem in hoc Epiſcopatu *D. Groue* adeptus: *D. Thomas Ken* Epiſcopus Bathonienſis & Welſenſis, cui ſucceſſit *D. Beveridge*: *Wilhelmus Lloyd* Norvicenſis epiſcopus, qui ſucceſſorem nactus eſt *D. Meare*: *D Thomas White* Petroburgenſis Epiſcopus, cui *D. Cumberland* ſuffectus eſt: & *D. Robertus Frampton* Epiſcopus Gloceſtrenſis, cui ſurrogatus eſt *D. Fowler*.

Quod reliquum eſt, monemus (vel ipſo Imhofio in nuperrimis ad Amicum litteris indicante) in Supplementis hiſce pag. 7. lin. 37. emendandum eſſe ſphalma, & pro *Maynardo* Ducis Schombergenſis filio, legendum *Carolum*: hic enim in Ducali dignitate patri ſucceſſit. Addimus obſervationem aliam, ex ejusdem nobiliſſimi Viri epiſtola excerptam, nempe *Eduardum* illum *Villerium*, ſtabulo Reginæ præfectum, cujus genealogia in Appendice enarratur, ineunte menſe Aprili hoc ipſo anno, axiomate *Baronis de Hoo & Vicecomitis Dartfordienſis in Comitatu Cantienſi* gratia *Wilhelmi* Regis auctum ac ornatum fuiſſe.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Junii, Anno M DC XCI.

שלחן ערוך *SCHÜLCHAN ARUCH.*

id est,

Mensa instructa, ex scriptis R. Isaaci Loriæ excerpta; Accedit R. Abr. Aben Esræ אגרת שבת Epistola Sabbati.

Francofurti ad Viadrum, in ædibus Joh. Christoph. Becmanni D. & Professoris Francofurtani, a. 451. Christi 1691. in 8. plag 7.

QUæ R. *Isaacus Loria* Germanus, Kabbalistarum princeps, discipulis intimioris admissionis cõmunicavit, theologiæ secretioris Judaicæ mysteria, ea in chartã cõjecit *R. Chajim Vitalis*, magnis vero sumptibus comparavit *Christianus Knorrius*, Baro a *Rosenroth*, dum viveret, harum rerum studiosissimus ac callentissimo, nec tantum aliquot eorundem partes Latii jure in *Kabbala* sua *denudata* donavit, verum & in præfatione *tomo secundo* præfixa de universo operum Lorianorum syntagmate plura docuit, quam ullus alius. Ex his itaque a Loriæ discipulis excerptus esse dicitur præsens libellus, MENSÆ INSTRUCTÆ titulo insignis, eo quod juxta ordinem libri homonymi ab *Isaaco Karo* conditi ritus præcipuos Judæorum enarrat, hoc tantum discrimine, quod in illo rituum rationes *Talmudicæ* h.e. juridicæ, in hoc *Kabbalisticæ* sive mysticæ adferantur. Opusculum hoc antea Cracoviæ excusum fertur. In editione autem Francofurtana mantissam habet adjectam hactenus *ἀνέκδοτον*, אגרת חשבת nempe *Epistolam* rhythmicam, *quam Sabbatum* a. 4929. Chr. 1169. *ad R. Abrahamum Aben Esram somniantem misisse* fingitur. Fabulæ illius *ἀπρομύθητον* est, ad sabbathum referendam non eam noctem, quæ subsequatur diem sive solis occasum, sed quæ solis ortum præcedat. An ea vero satis respondeat gravitati Auctoris, (qui una cum Mose Maimonide

& Isaaco Abarbanele trigam Judæorum eruditissimorum & a nugandi pruritu suæ genti communi magis alienorum constituit,) numque adeo pro genuino AbenEsræ fœtu habenda sit, non injuria vehementer dubitamus.

סֵפֶר עִבְרוֹנוֹת *SEPHER ABHRONOTH*

id est,

Liber computi astronomici, auctore R. Eliesere, R. Jacobi Filio, בלין Germano.

Ibidem, eodem anno, in 4. Constat plagulis 9.

DE calendarii Judaici computo varii luculentas dissertationes edidere. Ut *Munsterum*, *Scaligerum* vetustioresque alios mittamus, e Christianis multum operæ huic argumento impendit a. 1678. *Julius Bartoloccius de Celleno*, Tomo II. Bibliothecæ Rabbinicæ, fol. 392-728. E Judæis (præter R. *Abrahamū Hannasi* & *Issascharem F. Mardochei Susan*, quorum is סֵפֶר הָעִבּוּר, hic עִבּוּר שָׁנִים literis condidit,) ipsomet titulo סֵפֶר עִבְרוֹנוֹת usi sunt *R. Jacobus* מַרְקְרִיאָה *Markria* (vel potius fortassis *Merceria*,) non, (uti *Plantavitius* & *Schabbethai* legunt,) מַקְרִיאָה *Makria*, (de quo confer *Bartoloccium*, tomo III. n. 876.) nuperrimeq; *R. Eliesер Jacobi F.* Ballen cognominatus, qui, nisi fallimur, perspicuitate antecessoribus palmam dubiam fecit.

סֵפֶר מְגַלֶּה עֲמֻקוֹת *SEPHER MEGALle Amukoth.*

id est,

Liber, inscriptus: Revelans profunda; auctore R. Nathane Spirensi.

Fürthi, a. 451. Christi 1691. in 4. plag. 26.

REvelator hic *profundorum* plane alius est, quam quatuor illi, qui a *Johanne Buxtorfio* Filio, parte altera *Bibliothecæ Rabbinicæ*, sub hoc titulo, ex *Jobi XII. 22.* petito, recensentur. Auctorem enim habet R. *Nathanem* שְׁפִירָא. Cognomentum hoc legere licebit *Schappira*, id quod Chaldaice *Pulchrum* notat; aut potius *Spira*, ut innuatur, Rabbinum

binum hunc *Spira Nemetum* esse oriundum. Utut enim juxta Grammaticæ leges dicendum foret משפירא, nihil tamen tritius, quam מ illud ante patriæ nomen omittere, quemadmodum auctor libri *Schaare Zijon* anno superiori Wilhermsdorfii una cum ספר פתרון חלומות sive Onirocriticis *Salomonis Almoli* recusi, vocitatur נתן נטע בן הקדוש מוהר"ר משה הנובר זצ"ל אשכנזי החונה על רגלו בק"ק פ"ס לע"ע i.e. *Nathan Neta, filius Sancti Domini R. Mosis* Hanoverani *p.m. Germanus, degens p.t. in S. synagoga Jas.* Cæterũ, ut e diverticulo in viam redeamus, *Nathan* noster *Spirensis* Archisynagogus fuit Cracoviensis, mortuus a. æt. 48, æræ Judaicæ 393, Christi 1633. Opus ejus sylloge est observationum Kabbalisticarum ducentarum quinquaginta duarum in precationem Mosis *Deut. III. 24. 25.* Prodiit primum in lucem, obstetricante auctoris filio *R. Salomone*, Cracoviæ a. 396. Chr. 1636. in 4. Altera vice פה ק"ק פירדא Fürthi, Norimbergæ proximi, ac ex *Wagenseilii* Sota & *Arnoldi* annotationibus ad eandem, si non aliunde, satis noti.

ספר אורחות צדיקים *SEPHER ORchoth Zaddikim.* Liber: Viæ Justorum.

Solisbaci, apud Mosen Uri Scharga Blech, a. 451. Chr. 1691. in 12.
Constat plag. 26.

EST liber anonymi sed vetusti auctoris ethicus, 28. capitibus absolutus, puriori exaratus stylo, impressus primum Pragæ a. 341. Christi 1581. in 4. *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sipthé Jeschenim* laudat eum ceu ס' נכבר *librum excellentem*, refertque, alio illum titulo dici ספר המדות *librum morum*, ac Latine conversum typis Isnensibus (opera procul dubio *Pauli Fagii*) in lucem publicam exiisse a. 302. Christi 1542. in quarta forma.

MISNÆ PARS: ORDINIS PRIMI ZERAim tituli septem. Latine vertit & commentario illustravit Gulielmus Guisius.

Oxoniæ e theatro Sheldoniano, 1690. in 4. plag. 24.

MISCHNAM opera ac studio R. *Jehudæ Sancti* seculo a C.N. secundo

cundo congeſtam eſſe, ſæpius a nobis dictum meminimus. Videatur modo Supplementum noſtrum VII. p. 363. ubi nova Ebræi textus, *Bertinorio* & *Jom-tobbo* commentatoribus ſtipata, editio Amſtelodamenſis recenſetur. Ut δευτέρωσις illa Latine extaret, multum operæ inſumtum eſt eruditis non unis; quorum aliqui unum, alii duos, tres, quatuor, quinque aut ſex titulos Latina veſte indutos in orbis literati conſpectum produxerunt. In his ſunt Samuel *Clericus*, Joannes *Coccejus*, Joãnes *Druſius*, Conſtantinus *l' Empereur*, Paulus *Fagius*, Joannes *Leusdenius*, Joh. Henr. *Otho*, Guſtavus *Peringerus*, Paulus *Riccius*, Sebaſtianus *Schmidius*, Robertus *Sheringhamius*, Franciſcus *Taylerus*, Jo. *Ulmannus*, Jo. Chriſtoph. *Wagenſeilius*, Joannes *Wilſerus*. Eorum omnium diligentiam ſuperare niſus fuerat vir doctiſſimus ac Oxonienſium Academiæ immortale decus *Gulielmus Guiſius*; ſed optimis conatibus immortuus, quod moliebatur opus vix duodecima ex parte omnibus numeris abſolvit ac perfecit. Prodeunt enim, obſtetricante clariſſimo *Eduardo Bernardo*, ſeptem ſolum tituli ordinis primi Talmudici, (*Maſſichtoth* puta *Berachoth*, *Pea*, *Demai*, *Kilajim*, *Schebbiith*, *Terumoth*, *Maaſeroth*,) accurate ac eleganter in Latinam linguam converſi, cum notis eruditione rariori ac varia refertis, quibus multa commentatorum Judaicorum itemque philologorum Chriſtianorum paroramata indicantur, difficiliores voces Biblicæ ac Talmudicæ face ſatis clara colluſtrantur, itemque barbaro-Ebrææ, in quibus mirifice ceſpitarunt interpretes Rabbini, ex Græca lingua conjecturis plerumque felicibus explicantur. Nos e multis aliqua ſeligemus, quæ ſpecimînis vice erunt.

p. 29. Vocem חרצן *Pſalm. CXXIX. 7.* ex Arabiſmo exponit Auctor de
p. 30. faſciculo tanto, quantus ſub axilla portari poteſt; cum חרצן proprie ſit locus corporis ab axilla ad latus uſque. לוף *Luph*, vocabulum Talmudiſtis frequenter uſurpatum & a modernis Judæis pro *capa* habitum, *arum* eſſe demonſtrat, a *Dioſcoride* his verbis memoratum: Ἄερον τὸ καλάμενον παρὰ Σύροις λάφα. Vox רמאי
p. 41. ſignificat rem primitiis immixtis infectam adeoque profanis uſibus eximendam, deſcenditque, juxta Noſtrum, non a רמעה *lachryma*, ſed רמע quod notat Samaritice, (ac conſequenter Ebraice,) *medullam* vel *præſtantiſſimam* partem, qualis ſunt *primitiæ*. Sic ponitur pro חלב Gen. XLV. 18. Num. XVIII. 12. 29. 32. imo & pro חבל *funiculus* Deut. XXXII. 9.

ubi

ubi pari modo חלב *medulla* Interpres legisse videtur. Lightfootus p. 66.
crebrius refellitur, v. g. quod in decade Chorographica in Marcum c. V. sect. II. vocem צלמון ad *Dalmanutha* detorsit, quam Noster de *Salamine Cypri* accipi mavult, quodq; שער *portam* vertit, cum *frondem* vertere debuisset. Regium hortum Babylonicum *hortum Bagou* p. 84.
vocatum *Plinius* refert, l. XIII. c. IV. & a *Bagoa* spadone dictum suspicatur. At Guisius *Bage* vel *Bag* & Chaldæis & Persis viridarium hortumve amœnum signare ostendit simulque emendari cupit locum Theophrasti: *ἐν μόνῳ τῷ βάττῃ κήπῳ τῷ παλαιῷ*, legendo: *ἐν μόνῳ τῷ Βάγῳ κήπῳ τῷ παλαιῷ περὶ βαβυλῶνα.*

Præcipuus notarum Guisianarum usus in eum redundabit, qui Buxtorfii Lexicon Talmudicum auctius atque emendatius reddere voluerit. Nos ea tantum excerpsimus, quæ occasione Mischnici textus monita fuisse, non quemlibet subodoraturum credidimus. Cæterum, ut fortean volumen paulo spissius fieret, præmittitur ei præfatio *Maimonidis* in *Seder Seraim* ex sola *Eduardi Pocockii* versione latina, quam in ejus *Porta Mosis* p. 5—133. reperire est. Utq; esset, qui telam morte Guisii abruptam pertexat, compellat Bernardus clarissimum *Alexiũ*, (hoc est, ni fallimur, Petrum Allixium, cujus *historiam ecclesiarum Pedemontanarũ* aversa pagina recensemus,) ut opus, quod unius hominis vires hactenus excessisse videtur, ad colophonẽ feliciter perducat.

SPECIMEN THEOLOGIÆ MORALIS, quo vera & naturalia omnis juris atque honestatis principia breviter eruuntur, quinque Disputationibus in Universit. Rostochiensi propositum, auctore Justo Christophoro Schomero, S. Th. D. & Prof. Prim. Consil. Consistor. & Superint. Mecklenb.

Rostochii, typis Jo. Wepplingii, a. 1690. plag. 18.

CUm duæ sint Theologiæ partes, una quæ dogmata seu fidei Christianæ articulos complectitur, altera quæ officia & mores vitam Christianam decentes continet; tractatus hujus *Autori venerando* visum est, nunc posteriorem ejus partem a paucis hactenus excultam, hic velut per modum Pædiæ delineare; ut quomodo vita Christiana multis modis corrupta instrui debeat, S. Theologiæ cultoribus con-

Digitized by Google

ſtaret. Quinque ille *capitibus* abſolvitur. In *primo* de natura Theologiæ moralis, eandem definiendo & diſtinguendo ab Ethica & Jurisprudentia, agit: in *ſecundo* finem ejus, qui eſt ſanctitas & perfectio Chriſtiana, explicat. Qua occaſione juxta analogiam fidei declaratur, ut lex Dei abs homine renato ſervari & impleri queat. In *tertio capite*, primum actionis moralis principium, h. e. intellectum & conſcientiam exponit: in *quarto*, alterum principium, quod eſt voluntas hominis regeniti, traditur, ad quam affectus, eorumque moderatio referuntur. In *quinto* denique norma actionum Chriſtianarum, quæ eſt jus divinum, ejusque obligatio exponuntur. Inde juſtitia univerſalis & quæ hic regulæ obſervandæ ſunt, explicantur. Univerſam hanc Pædiam Theologiæ Moralis ſane accuratam, non ex lacunis, qui vocantur, Moraliſtarum, ſed ex ſolis Scripturæ ſacræ fontibus ac juris naturæ fundamentis, idoneo ordine ac puro & eleganti ſtylo deducit: ut optandum ſit, virum ſolida eruditione & judicandi facultate inſtructum, telam quam exorſus eſt valde utilem pertexere; quo ſtudioſa juventus S. Theologiæ dedita habeat, unde ad mores & officia Chriſtianorum inſtruenda & dirigenda magis magisque proficiat.

SOME REMARKS UPON THE HISTORY of the ancient Churches of Piedmont, by P. Allix, D. D.

ſive,

Annotationes aliquæ ſuper hiſtoriam antiquarum Pedemontii Eccleſiarum, autore P. Allixio, Th. D.

Londini apud Rich. Chiſvvell, 1690. in 4. Plag. 45.

OCcaſionem præſenti ſcripto dedit edita ante hoc triennium a *Boſſueto, Epiſcopo Meldenſi*, Hiſtoria de Variationibus Eccleſiarum Proteſtantium: cujus recenſionem dedimus in *Actis anni 1689, pag. 65, & 157.* Scilicet cum inter alia ille toto libro XI. magno ſtudio id egiſſet, ut Albigenſium atque Waldenſium famam denigraret, atque ſic omne Proteſtantibus adminiculum eriperet, quod ex iſtorum conſenſu ſubinde quærere conati fuerant: Allixius ſui muneris eſſe credidit, iniquum

iniquum iſtius animum, defectumque ſinceritatis, in tradenda harum Eccleſiarum hiſtoria detegere, adeoque hanc ſpeciatim partem memorati operis impugnare: non dubitans, reliqua ejus capita ab aliis Proteſtantium Doctoribus affatim confutatum iri. Tametſi enim ab iſtorum Waldenſium Albigenſiumve juſtificatione non præciſe dependere autumet noſtræ defenſionis robur: nihiloſecius laborem hunc nequaquam vanum fore exiſtimavit, tum quod per ſe res Chriſtiano digna ſit, propugnandam ſuſcipere innocentium famam, teterrimis calumniis impetitam & tantum non oppreſſam; tum quod parum ab ingratitudine abſit, ſi eorum memoriam, tam atrocibus modis oneratam vindicare negligamus, qui tam gravia pro fide Chriſtiana perpeſſi, tantaque cùm conſtantia anniſi ſint illibatam conſervare antiquam religionem, quam nempe Romana Eccleſia eo tempore adulterare ac pene abolere ſategerit, ſurrogato in ejus locum Chriſtianiſmo ſpurio & ſuum ad placitum confiſto. Præmonet vero, neutiquam ſibi propoſitum eſſe integram Waldenſium Albigenſiumve Hiſtoriam conſignare; quandoquidem id jam antea factum ſit ab aliis viris egregiis, *Chaſſagnonio* puta, *Perrino, Uſſerio, Legero & Morlando:* quorum ſcriptis vix quidquam addi poſſe judicat, niſi forte circa originem harum eccleſiarum, & continuationem fili hiſtorici ab eo tempore, quo Legerus & Morlandus opera ſua finierint. Quin potius ſcopus ejus eſt, oſtendere modo veram antiquitatem utriusque harum Eccleſiarum; ac nil falſi ab earum membris jactatum eſſe, dum aſſeruerint, eas a Romanæ ſedis jugo immunes originem ſuam ad ipſa Apoſtolorum tempora referre: quod proinde ex hiſtoria præteritorum ſeculorum deducere intendit, adeoque docere ſucceſſionem continuam tam reſpectu ſanioris doctrinæ & cultus, quam miniſterii ſacri in his eccleſiis, inde ab Apoſtolorum ævo ad ſeculum uſque XIII, quo nempe tantopere cœtus hi inclaruerunt maſcule ſemet opponendo erroribus atque corruptionibus Romanæ ſedis. Quo pacto iis ſatisfactum iri confidit, qui poſtulent audacter, ut ſibi oſtendatur ulla Eccleſia, quæ ante Lutheri reformationem, aut ſaltem ante ſeculum XII, easdem cum Proteſtantibus opiniones foverit. Ab ovo itaque rem exorſus, primo omnium inquirit in originem Eccleſiarum Italiæ, non univerſæ, ſed ſpecialiter quondam ſic dictæ, ac e ſeptem regionibus compoſitæ: quas enumerat Liguriam,

Æmi-

Æmiliam, Flaminiam, Venetam ditionem, Alpes tam Cottias, quam Grajas, ac denique Rhætiam. Tametsi vero Mediolanensis & reliquarum Liguriæ Ecclesiarum fundator Barnabas, S. Pauli comes, fuisse tradatur a Baronio, Ughello ac Ripamontio, & quidem circa annum Christi 51, aut 49 rectius: tamen cum hæc assertio nullo nitatur autore antiquo, Noster eam rejicit, totamque istam traditionem tribuendam ait vanæ isti jactantiæ ac æmulationi Prælatorum Occidentis, de præcedentia & jurisdictionis prærogativa contendentium, ex qua nempe factum sit, ut inde a Seculo VIII vix ulla fuerit Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ Ecclesia, quæ non gloriaretur, se ab aliquo Apostolorum, eorumve discipulo fundatam: non exigua scilicet pietatis parte incudendis plebique credulæ obtrudendis talismodi fabulis passim tum temporis reponi solita. Licet autem sic, antiquorum scriptorum testimonio deficiente, determinatu difficile censeat, an primo mox, an vero secundo demum seculo Christianam fidem regio hæc receperit: attamen cum Mediolanum jam tum primiceria istis in oris civitas habita, & vero Apostolis eorumve successoribus solenne fuerit, evangelium in metropoli cujusvis regionis omnium primo prædicare, quo id dein tanto facilius in circumsita loca se diffunderet: hinc Autor conjicit, aut eosdem doctrinæ Christianæ præcones, qui ex Græcia ad Gallos convertendos appulerint, Mediolanensem quoque Ecclesiam plantasse, ut quæ & ipsa ad Galliam Cisalpinam spectarit; aut vero emissarios Petri Paulique discipulos, qui civitates Romæ proximas sub Evangelii ditionem redegerint, hasce suas victorias etiam Mediolanum usque protulisse: ex quo ipso tamen haudquaquam concludi posse ait, Episcopos Romanos sibimet jus aliquod asserere potuisse in diœcesin Mediolanensem: non magis, quam Polycarpus jurisdictionem nactus dici queat in diversas illas Galliæ Ecclesias, ab emissariis suis plantatas: maxime cum constet, autoritatem Episcoporum Romanorum multo tempore satis tenuem mansisse; & ipse Pius II. in Apologia sua pro Ecclesia Romana fateatur, ante Concilium Nicenum non magnam eis ab exteris reverentiam fuisse habitam: quod vel ideo præmonendum duxit Autor, quoniam in sequentibus probare intendit, Diœcesin hanc ab Episcoporum Romanorum ditione independentem perdurasse. Pergit hinc, & per capita aliquot sequentia ex Autorum coævorum testimoniis deducere satagit, quisnam singulis

sæculis

Digitized by Google

ſeculis religionis atque doctrinæ ſtatus fuerit in Diœceſi hac Italica: quo inde liqueat, quatenus ea ab erroribus in Romanam Eccleſiam paulatim irrepentibus manſerit libera. Ac de primis quidem tribus cum dimidio ſeculis, cum nullius pene ex illa diœceſi ſcriptoris eccleſiaſtici opera ſuperſint, neceſſe habuit ex ſtatu ſaltem vicinarum aliarumve ejus ævi eccleſiarum ad iſtam quoque argumentari: per compendium nempe exponens, quid tam circa doctrinam, quam ritus eccleſiaſticos tunc inter Chriſtianos receptum fuerit: in quibus recenſendis, cum aliunde conſtent, non eſt cur detineamur. Speciatim vero notat, plerosque iſtorum rituum non eo cum rigore obſervatos fuiſſe, quo nunc a Romana Eccleſia injungantur; aliquos etiam ſucceſſu temporis mutatos iterum & abolitos eſſe: item diſſentientes circa varias Theologiæ quæſtiones tum magna cum animi moderatione ſemet invicem toleraſſe, dummodo in fundamentis fidei concordarent; denique quamlibet Diœceſin tunc independentem ab alia qualibet fuiſſe reputatam, ita ut licet reverentia aliqua habita fuerit erga Eccleſias ab Apoſtolis fundatas, tamen eas ſequi neceſſum haud putarint, ſicubi ipſas puritatem fidei violaſſe conſtaret. Diſtinctis porro capitibus ſingula ſecula ſequentia percurrens Autor probare allaborat, articulos illos Eccleſiæ Romanæ, quos Proteſtantes hodie pro rejiculis habent, jam tum a fidelibus Diœceſeos hujus Italicæ aut formaliter improbatos, aut ſaltem ignoratos adhuc penitus fuiſſe. Teſtes vero hanc in rem citat ſcriptores, quos illis in oris epiſcopatu aut ſacerdotio functos eſſe conſtat: ex quorum operibus ſigillatim excerpſit, quicquid ad ſtabiliendam hanc ſuam aſſertionem facere viſum fuit: amoliendo aut ſaltem emolliendo inſimul ea, quæ in eorum ſcriptis Romanenſium partibus favere videri poſſent. Sic ex ſeculo IV in medium producit Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem, nec non Philaſtrium & Gaudentium Præſules Brixienſes; e ſeculo V Rufinum Presbyterum Aquilegienſem, ut & Chromantium ac Niceam ejusdem Diœceſeos Epiſcopos; e VI Laurentium epiſcopum primo Novarienſem, dein Mediolanenſem, Ennodium Ticinenſem ac Dacium Mediolanenſem epiſcopos; e VII Maurum Ravennæ, Manſuetum Mediolani, & Maximum Aquilegiæ epiſcopos: cumque præterea *Liturgia* illa, *Ambroſiana* dicta, non incongrua viſa fuerit, ad dandam nobis ideam de fide & cultu ſacro, tum temporis per illos tractus vigente, Noſter

ei peculiare impendit *caput VII*, in quo de ejus autore, contentis & corruptione ſecuta latius diſcurrit. Sequentia capita teſtes allegant e ſeculo VIII, præter Concilium Forojulianum ejusque ſanctiones, Paulinum epiſcopum Aquilegienſem, & Paulum ejusdem diœceſeos diaconum; e IX Claudium Epiſcopum Taurinenſem, & Angilbertum Mediolanenſem; e X Ratherium Veronenſem, & Hattonem Vercellenſem Præſules. In capite XI affertur Gerhardi Epiſcopi Cameracenſis & Atrebatenſis relatio data Reginaldo Præſuli Leodienſi de nonnullis Gundulphi diſcipulis, qui ex Italia venientes præceptoris ſui dogmata per inferiorem Germaniam ſpargere cœperant, ſed a Gerhardo in vincula conjecti opiniones ab Eccleſiæ Romanæ placitis diſcrepantes abjurare fuerant adacti. Ex qua relatione Allixius noſter colligit, Gundulphum ejusque aſſeclas non ab omni quidem errore immunes fuiſſe; attamen ex eorum confeſſione nil quidquam elici poſſe, quod Manichæiſmum ſimilemve hæreſin iis imputatam ſapiat: quin potius in doctrina eorum tale quid offendi, quod iisdem articulis fidei contrarietur, quos ſequenti tempore Waldenſes in Eccleſia Romana improbarint. Unde porro infert, manifeſtum hinc eſſe, quod jam ſub initium ſeculi XI certum hominum genus in Italia extiterit, quod contraria opinionibus Romanæ Sedis docuerit ejusque errores condemnarit, nec non per emiſſarios ſuos hinc inde ablegatos ingruentibus paſſim ſuperſtitionibus opponere ſemet ſategerit. *Caput XII.* jam ſubjicit conſiderationes quasdam ſuper iis, quæ in præcedentibus capitibus propoſita fuere. Nimirum confidit Autor aperte ſatis a ſe oſtenſum eſſe, quod Diœceſis Italica ſufficientem tam in fide, quam ritibus ſacris puritatem retinuerit, quæ ad conſtituendam genuinam Chriſti Eccleſiam requiri queat. Non diffitetur quidem, nonnullas etiam ſuperſtitiones & erronea dogmata eo in tractu paulatim apud plures irrepſiſſe, uti Preces pro defunctis, nimiam Reliquiarum veneracionem, Sanctorum invocationem, rigidam nimis Jejuniorum obſervationem ac cœlibatus clericorum injunctionem, denique etiam abuſum Imaginum & craſſiores quasdam notiones de carnali præſentia corporis Chriſti in Sacramento cœnæ: attamen obſervat inſimul, Liturgiam his in Eccleſiis adhibitam horum nihil continere: e cujusmodi tamen publicis ſcriptis potiſſimum de loci alicujus religione judicium ferre oporteat: deinde privatorum aut etiam clericorum

quorum

quorundam errores non mox toti Eccleſiæ imputandos eſſe: denique non defuiſſe ſubinde iſta per tempora etiam viros egregios atque doctos, qui ingruentibus illis erroribus maſcule ſemet opponerent. Probata ſic Italicæ hujus Diœceſeos puritate in doctrina fidei & cultu ſacro, progreditur Autor *in capite XIII* ad oſtendendum etiam, eam ipſam independentem manſiſſe, nec obnoxiam Romanæ Sedi fuiſſe, ad medium uſque ſeculi XI, quo nempe tempore jam Waldenſes apertius conteſtari cœperint ſuam ab Eccleſia Pontificia, tanquam Antichriſtiana, averſionem. Argumenta hujus aſſertionis hæc inter alia adducuntur: quod Imperator Aurelianus in examinanda cauſa Pauli Samoſateni deciſionem æqualiter demandarit Epiſcopis Italiæ & Romæ, diſerte a ſe invicem diſtinctis; idemque poſt a Conſtantino obſervatum fuiſſe legatur in negotio Donatiſtarum; quod Athanaſius expreſſe diſtinguat Mediolanum & Romam, tanquam duas Eccleſias a ſe mutuo haud dependentes; quod Ambroſii electio, teſte Theodoreto, facta ſit abſque ullo conſenſu Epiſcopi Romani, quod tamen haud potuiſſet fieri, ſiquidem ille pro Patriarcha totius Italiæ habitus fuiſſet; quod non reperiatur ullus Epiſcoporum Italiæ a Papa ordinatus, ad ſeculum XI uſque: nec veſtigium in hiſtoria appareat inde a ſeculo VII, quod Eccleſia Romana eam habuerit autoritatem ſuper Diœceſin hanc Italicam, qualem quidem in alias Eccleſias ſibi jam tum arrogarit: indeque eſſe, quod, cum alioquin omnes Epiſcopi Pontificum jurisdictioni obnoxii mox in ordinatione ſua jurato promittere adigerentur, ſe ritus & cultum in Romana Eccleſia præſcriptum ſervaturos, Mediolanenſis tamen Eccleſia propriam ſibi Liturgiam retinuerit, Ambroſianam dictam; porro quod fateatur Ughellus, Angilbertum Epiſcopum Mediolanenſem circa annum 817 non erubuiſſe contendere cum Romano Pontifice de poteſtate ac dignitate, quodque iſthæc contumacia per ducentos annos ejus ſucceſſores infecerit atque invaſerit: quod ipſum licet ille rebellionem ac defectionem a Sede Romana vocitet, Autor tamen contendit, non fuiſſe niſi conſtantem defenſionem, qua Epiſcopi illi ſe oppoſuerint conatibus Romanorum Præſulum, paſſim alias Prælatorum Occidentis jura invadere molientium. Reſpondetur etiam argumentis, quibus Scriptores Pontificii evincere laborant, horum quoque tractuum diœceſin jurisdictioni Pontificis ſubfuiſſe. In *capite XIV.* latius narratur occaſio,

qua Ecclesiæ Diœceseos Italicæ ab Ecclesia Romana fuerint separatæ, & origo nominis *Patarinorum* eorumque dogmata describuntur. Nimirum Romanam sedem non absque indignatione hactenus ferentem, quod diœcesis sibi adeo vicina tamdiu suam tueretur libertatem, cum tamen aliæ remotiores Ecclesiæ dudum fasces submisissent, anno 1059, regnante Nicolao II, Mediolanum ablegasse Anselmum Episcopum Luccensem, & Petrum Damianum Cardinalem Ostiensem, quo tentarent Diœcesin hanc sub Romanæ sedis ditionem redigere: prætextum vero fuisse, ut sedarentur dissidia inter plebem & clerum enata, & obex poneretur Simoniæ plerisque e sacro istorum locorum ordine, ob pecuniam pro ordinatione & confirmatione dari solitam, imputatæ, nec non hæresi Nicolaitarum; quo nempe nomine ii sacerdotes tum appellati fuerint, qui obstrictos semet haud putarint ad servandum cœlibatum. Et sub horum quidem Legatorum adventum magnopere indignatum fuisse populum Mediolanensem, quod Ambrosiana Ecclesia, semper hactenus libera, nunc Romanis legibus subjici deberet; quin adeo efferbuisse, ut Legatis tantum non vitæ periculum ab ejus furore immineret: Damianum tamen mox turbas composuisse, & callidis argumentis (manifesta licet falsitate nixis, uti Noster ostendit) toti cœtui persuasisse, Romanæ Ecclesiæ dignitatem & prærogativam non ab Imperatoribus modo indultam, sed a Christo ipso concessam & injunctam esse; tum vero examinata causa cleri Legatos rem omnem tandem eo deduxisse, ut ecclesiastici suos errores agnoscerent, indictisque pœnis leviculis expiarent, obedientiam jurato promittentes imposterum septem Conciliorum generalium sancitis; quorum postremo tamen, Niceno II. nempe, diœcesis hæc constanter sese hactenus opposuerat. Sed nihilosecius dein post Legatorum discessum, errore animadverso, Widonem Archiepiscopum promissorum pœnituisse iterum, suffultumque favore Nobilitatis maxime, vocato concilio confirmasse rursus Sacerdotibus jus conjugii: quamvis Arialdus, ex Alciata familia clericus decumanus, Landulfo Cottæ, populi præfecto autor fuisset, ut eam rem tanquam turpem palam oppugnandam aggrederetur, idque secundis populi auribus animisque exceptum fuisset. Denique rem mutuis altercationibus eo deductam esse, ut Sacerdotes uxorati separatim a cæteris divinum officium facere juberentur in loco quodam, *Patria* vel potius *Pataria* dicto; indeque talibus

Patari-

Digitized by Google

Patarinorum nomen per contumeliam a pueris inditum esse; idque postea promiscue attributum Waldensibus etiam fuisse, sive Subalpinis illis, qui eodem tempore, teste Petro Damiano, in Archiepiscopatu Taurinensi, maxima ex parte easdem cum illis opiniones defenderint, speciatim quoad sacerdotum conjugium: pariterque & Berengarianis, qui & ipsi jam circa illud tempus Romanæ sedis erroribus semet opponere cœperint. Atque jam corpus hocce dissentientium, frustra subinde tentata a Pontificibus reconciliatione, separatum jugiter ad tempora reformationis usque continuasse, sub nomine Patarinorum ac postea Waldensium. Cum vero notum sit, Waldenses subinde, & novissime adhuc ab Episcopo Meldensi, Manichæorum & Catharorum hæreseos incusatos fuisse; Autor in *Capite XV.* ac *tribus sequentibus* late ostendit, undenam hujus calumniæ origo fluxerit. Nimirum occasionem præcipuam fuisse, quod Manichæorum (quorum opiniones ex diversis autoribus distincte commemorantur) non pauci tum temporis ex Bulgaria in tractus occidentales spargi cœperint, per Italiam inprimis & Aquitaniam, regiones a Waldensibus & Albigensibus etiam frequentatas: indeque factum, ut utraque hæc secta a Romana Ecclesia, licet modis diversissimis, dissentiens, sive ex errore sive ex malitia, eadem Catharorum appellatione pedetentim involveretur: idque studio majori adhuc factum, postquam passim in Manichæos capitali supplicio animadverti cœpisset; tum enim proclive admodum & familiare Romanæ sedis clientibus fuisse, hoc titulo promiscue eos mactare hæreticos, quos populo odiosos reddere ac summe denigrare vellent; calumniæque huic fulciendæ eum potissime prætextum inserviisse, quod inter alios Manichæorum characteres non ultimus foret, concelare erronea sua dogmata: id enim facile dein ad eos etiam applicatum esse, qui aliis ex causis metuque persecutionum opiniones suas clam haberent: dummodo vel minima doctrinæ alicujus conformitas in uno alterove fidei articulo inter utrosque appareret. Cæterum Waldenses nequaquam Manichæis erroribus inquinatos, quin potius ab iis alienissimos fuisse, perspicue inter alia demonstratur ex antiquo poemate Gallico, circa annum 1100 a Waldensium aliquo conscripto, & hodienum in Bibliotheca Cantabrigiensi extante, cui titulus *Noble Lesson*, sive Nobilis Lectio: ex quo satis elucescit, quam sobrie de plerisque fidei articulis senserint, quantæque

innocentiæ morum atque vitæ ſtuduerint genuini Waldenſes, & quam diverſa a Manichæorum abominationibus dogmata ſuſtinuerint. Porro in *Cap. XIX.* pluribus argumentis edocet Allixius noſter, Waldenſes haudquaquam primum fidei ſuæ autorem agnoſcere *Petrum Waldum* civem Lugdunenſem: (quamvis negari nequeat, virum hunc iis in tractibus haud parum emolumenti dediſſe, procurata Italica verſione ſacri codicis:) quin potius veritatis evangelicæ conſervationem in Diœceſi Italica, Taurinenſi præſertim ditione & vallibus adſitis, deberi Patarinis illis & Albigenſibus, jam ante Waldi ætatem, puriorem doctrinam profeſſis: quibus cum ſe dein junxiſſent nonnulli ex Waldi iſtius diſcipulis, arrepta hac occaſione Pontificios doctores perſuadere aliis conatos eſſe, ac ſi integri illi cœtus a Waldo demum ſuam habuiſſent originem, nullaque adeo ante finem ſeculi XII eccleſia extitiſſet in Italia aut alibi, quæ idem cum illis ſenſiſſet: *Wallenſium* appellatione, qua jam antea Cœtus iſti Vallium Lucernenſium & Angronienſium vocati fuerant, hunc in finem facili mutatione in *Waldenſium* nomen converſa. Cum vero Epiſcopus Meldenſis Waldenſes ab Albigenſibus ſeparare contendat, & hos quidem pro meris Manichæis venditet, illos vero initio ſchiſmaticos tantum, non hæreticos fuiſſe, nec ante annum 1532, quo ſe primum Proteſtantibus adſociarint, in articulis fidei, ſed unice quoad diſciplinam eccleſiaſticam a Romana Eccleſia ſeceſſiſſe velit: autor e contrario oſtendit, Waldenſes pariter & Albigenſes eandem foviſſe doctrinam, & utrosque pro hæreticis ob diſſenſum in articulis fidei a Romana ſede habitos fuiſſe. Cæterum cum objici potuiſſet, Waldenſes multo plures recentius doctrinas Eccleſiæ Romanæ tanquam erroneas taxaſſe, quam quidem olim a Patarinis iſtis ac Subalpinis factum fuiſſe legatur, adeoque vel hoc nomine ingentem inter utrosque differentiam extitiſſe: Noſter dubio huic occurrit in *Cap. XXI*, pluribus exemplis commonſtrans, plerosque Romanæ eccleſiæ errores tempore ſeparationis Patarinorum aut penitus nondum receptos & ſtabilitos, aut ſaltem nondum pro talibus articulis habitos fuiſſe, quorum profeſſio iis neceſſaria foret, qui eam communionem ſequerentur. Nihiloſecius tamen jam Romanam eccleſiam pro meretrice Babylonica & Antichriſti ſede reputari a Wallenſibus Albigenſibusque cœpiſſe propter idololatriam, uſurpationem poteſtatis ſecularis, nec non crudelitatem perſe-

perſecutionum ad ſtabilienda falſa ſua dogmata adhibitam. *Caput XXII* & *XXIII* impenduntur ad delineandam fidem vitamque fratrum Bohemorum, tanquam propaginis cujusdam Waldenſium, ſedibus ſuis expulſorum, & in iis oris ſedem nactorum, rivulique adeo, ex cujus qualitate facile de fontis puritate judicium ferri queat. Duplex vero hanc in rem affertur teſtimonium, tanto minus ſuſpectum ratione eorum, quæ in laudem iſtarum Eccleſiarum cedere poſſunt, quod utrumque ab hoſte adverſæque parti addicto datum ſit: alterum ſcilicet eſt Inquiſitoris cujusdam, profitentis ſe exactam de iis cognitionem habere, ac pluſculis ipſorum examinibus interfuiſſe; conſignatum circa finem ſeculi XIV, quod licet in aliquibus manifeſtas contineat calumnias & ſcurriles inculpationes, tamen vel ideo legi meretur, quod una exponit, quænam occaſio fuerit hominibus illis in hoc vel illo fidei articulo a Romana eccleſia diſcedendi, & quibusnam argumentis ſententiam ſuam defendere ſciverint: alterum, idque modeſtius conceptum, eſt Æneæ Sylvii, quod hiſtoriæ ſuæ Bohemicæ inſeruit; e quo non minus ac ex priori illo abunde liquet, quam rectam jam tum boni illi viri circa ea fidei capita, in quibus hodienum Proteſtantes a Romana eccleſia diſſident, ſententiam tenuerint. In *Capite XXIV.* id agit Autor, ut doceat, cœtus illos Waldenſium haudquaquam juſto regimine eccleſiaſtico deſtitutos, ſed legitima miniſterii ſacri ſucceſſione gaviſos eſſe, neque ut adverſarii calumnientur, Laicis unquam promiſcue conceſſiſſe poteſtatem prædicandi & adminiſtrandi Sacramenta. Tametſi vero non neget, difficile eſſe, ſeriem paſtorum hujus gregis nominetenus percenſere, abolitis præſertim per continuas perſecutiones ipſorum commentariis & annalibus: nihilominus e diverſis autoribus & argumentis comprobat, Waldenſium miniſterium ſacrum juſta ordinatione ac ſucceſſione non interrupta potitum eſſe, inde ab iis temporibus, quando Mediolanenſium Archiepiſcopus Wido cum aliis clericis uxoratis, uti ſupra dictum, Romanæ ſedi ſemet opponere cœperat: ab ea enim ſic ſecedentes jugiter in exercitio ſuæ functionis perſeveraſſe, nil curantes Paparum definitiones & excommunicationes. Cum vero horum numerus, reliquorum comparatione exiguus eſſet, inde factum ait Autor, ut ab adverſæ factioni addictis ſummo in contemtu, tandemque pro meris Laicis haberentur, legitima poteſtate ſacra faciendi non inſtructis: eamque inculpationem deint obſtinate

ſtinate propagatam, nec parum auctam fuiſſe, ex quo Waldi diſcipuli ſeſe his Italiæ eccleſiis junxiſſent: huic denique & id acceſſiſſe, quod miniſtri illi ſucceſſu temporis titulum vocationis ſuæ clam habere cœperint, quo tanto melius evitarent odium & perſecutionem a Romana Eccleſia & ejus inquiſitoribus ſibi alias imminentem. In *Capite XXII* perſecutiones, quas Waldenſium eccleſiæ ſubinde ſuſtinuerunt, ſtrictim percenſentur, aſperitate primis illis Chriſtianorum perſecutionibus parum aut nihil cedentes: diverſa etiam afferuntur edicta a Pontificibus Regibusque ad eorum exterminationem propoſita, allegatis ſimul Autoribus, qui latius deſcripſerint perſecutiones illas & furorem paſſim adhibitum ab Inquiſitoribus: quorum aliqui præterea quam calumnioſe cum miſeris illis egerint, in conſignanda ipſorũ depoſitione & reſponſione ad quæſtiones in examine propoſitas, demõſtratur *Cap. XXVI*, in quo nempe unum alterumq; exemplum Proceſſus ab iſtis habiti communicatur, ex Manuſcripto quodam Bibliothecæ Cantabrigienſis: unde ſatis pateſcit, inſtrumentum a Notario ſuper inſtituto examine confectum non ſatis concordare cum protocollo, ſed ſubinde verba ab iis prolata non parum perverti, atque in ſiniſtram partem detorqueri. In *ſequenti capite* comprobat Autor, Eccleſias Vallium Pedemontii conſtanter perſeveraſſe in eadem fide uſque ad tempora reformationis Lutheri, allata hanc in rem relatione & ingenua confeſſione acris cujusdam adverſarii, *Claudii Seiſſelii*, Archiepiſcopi Taurinenſis; qui cum jam ante annum 1518 contra Waldenſes ſcripſerit, evidens eſt, eos non anno demum 1532, ut Epiſcopus Meldenſis voluit, opiniones Proteſtantium adoptaſſe. In *Capite ultimo* tandem obteſtatur Autor, ſe haudquaquam juſtificandos ſuſcipere errores, qui nonnullis harum eccleſiarum membris adhæſerint: at cum a talibus ne quidem primitivæ Eccleſiæ Patres omnino immunes fuiſſe reperiantur, facilius iis ignoſcendum eſſe autumat; quandoquidem ex deductis alias conſtet, fideliter cœtus iſtos inter ſe conſervaſſe, quicquid ad conſtituendam genuinam Chriſtianorum ſocietatem requiri queat: quale quid etiam Lutherum ſenſiſſe oſtendit, utpote qui contemtis malis rumoribus, paſſim de Waldenſium vita & doctrina ſparſis, re nempe penitius indagata calumniarumque perſpecta falſitate, ipſos pro fratribus agnoſcere eorumque fidem commendare nil dubitaverit.

GRAM-

Digitized by Google

GRAMMATICA GRÆCA EX ALIIS ACcurato ordine ac ſolicito quorumvis examine collecta, inque ſectiones & capita digeſta, ad uſus Gymnaſii Ratisponenſis Poetici ab ejusdem Rectore ac Prof. Publ. GEORGIO HENRICO URSINO Spirenſi.

Norimbergæ ſumtibus Wolfgangi Mauritii Endteri. A. 1691. in. 8.
Conſtat plagul. 39.

EX quo humaniores literæ, Græcæ imprimis, ex tenebris emerſerunt literarum, varii varia in iis excolendis conati ſunt; nec defuere, qui præcepta Grammatica exhibuerunt. In quibus ſcriptis ut non facile nihil invenias, quod laudari non conveniat; ſic fatendum quoque habemus, nullum adhuc extitiſſe, quod vel omnia tradiderit, quæ ad ſtudium Grammaticum pertinent, vel eo ordine etiam res tractarit, qui quibusvis placuerit. Ex qua cauſa ſubinde inventi ſunt, qui novas Grammaticas compoſuere, in quibus, quæ in aliis vel non probaverant, vel non invenerant, aut emendarunt, aut ſuppleverunt; nec alio conſilio clariſſimus Autor adductus eſt, ut quod exhibemus Grammaticum opus conſcriberet. Nam in eo & plenius ſcriptum ſuum, quam aliorum opera, reddidit, & inventa aliorum emendavit. In omnibus nempe libellis Grammaticis, quos hactenus habuimus, deſiderantur, vel quæ ad naturam accentuum accuratius cognoſcendam ſpectant, vel quæ ad formationem temporum pertinent, vel quibus ad varietatem dialectorum diſcendam opus eſt, vel quæ conjunctionem verborum conſtruendique rationem Græcis peculiarem concernunt, vel quæ exempla commoda exhibent, in quibus uſus præceptorum Grammaticorum per Analyſin haberi poſſit. Sed hic omnia convenientiſſimo ordine exhibentur. Traditur enim primo Etymologia, ſive in literis & ſyllabis earumque affectionibus, ſive in partibus orationis tam declinabilibus Articulo, Nomine, Pronominibus, Verbis & Participiis, & quoad declinationes atque motiones, & quoad formationes aliasque affectiones conſideratis, quam indeclinabilibus, Adverbiis, Interjectionibus, Præpoſitionibus, Conjunctionibusque verſetur; mox Syntaxis in explicandis præcipue Græcæ linguæ Idio-

tiſmis occupata; deinde Proſodia ſelectiora ſola inveſtigans; porro figuræ Grammaticæ; poſt dialecti tandemque electa Græca, quæ Chrias ſeu ſententias, apophthegmata, ſimilia, narrationes, epiſtolas & colloquia ſiſtunt, perinde ut Michael Meiſnerus exercendæ in Latina lingua Juventuti varios floſculos ex ſimilibus, ſententiis, narrationibus atque exemplis conſtantes ex Cicerone collegit, & ſub nomine Hortuli Romani ad eo magis imbibenda Grammatica præcepta publici juris fecit. Sed & corriguntur obſervationes, quæ vel vulgo ponuntur, vel a variis Autoribus traduntur. Quarum emendationum duo genera facimus; partim enim corrigit, quæ aliis Autoribus promiſcue viſa ſunt, partim ſpeciatim clariſſimum Vervvey tractat, quem in Belgio poſt Stephanos, Sylburgios, Welleros, non parum claritatis literis Græcis attuliſſe, nova via docendi Græca præmonſtrata, in præfatione ſcribit. Ad priorem claſſem pertinent: verbum κεῖμαι, non, ut alii volunt, a κέημι ejusque Paſſivo & Medio κέσμαι ortum eſſe, ſed a Poetico κείω pro κέω, unde Paſſivum & Medium κείομαι per Syncopen κεῖμαι. It. Verba non pura & barytona θέλω, ὀφείλω, μέλω &c. quæ in Futuris habeant, θελήσω, ὀφειλήσω, μελήσω, non ex circumflexis & puris antiquatis, θελέω, ὀφειλέω &c. orta eſſe, ſed hæc potius circumflexa antiqua ex barytonis, quæ adhuc ſuperſunt, originem traxiſſe, contra Schmidium. In Vervvey poſt multa alia præcipue reprehenduntur ſequentia: Dualem numerum e verbis & nominibus ejici; vocativum in declinationibus nominativo proximum ſubjungi; Medium verbum paſſivo præmitti; ordinem temporum valdopere turbari; Futurum primum Paſſivum formari a futuro Activo ψ in φθήσομαι, ξ in χθήσομαι, σ in σήσομαι mutato: Nomen ἀτάθαλος non ex ἄτας accuſativo plurali nominis ἄτη componi, ſed ex ἄταις dativo plurali & verbo θάλλω deflectendum eſſe, ut ſit ὁ ταῖς ἄταις θάλλων. Sed quanquam multa vituperat, non pauca tamen etiam ſunt, quæ in viro hoc ſequitur. v. g. conſuetudinem compoſitiones ex pronominibus μὲ, σὲ &c. & αὐτὸ in compoſitis, ἐμαυτὸ, σεαυτὸ, ἑαυτὸ, contra rationem induxiſſe, quod μὲ, σὲ &c. Accuſativus & αὐτὸ Genitivus ſit, Homerusq; ſemper ſcribat ἐμὲ αὐτὸν, σὲ αὐτὸν, vel ἐμὲ, σὲ ſimpliciter; ut & duas eſſe conjugationes, unam verborum in ω, alteram verborum in μι; porro verba ἔδομαι, πίομαι, φάγομαι, non eſſe futura media, pro ἐδόμαι, πόμαι, φαγόμαι, ſed præſentia

pro

Digitized by Google

profuturis poni; iterum, quæ de ratione, qua nomina cum nominibus componantur, afferuntur, ab aliis nondum perſpicue obſervata, v.g. quod nonnunquam duo nominativi jungantur eliſo σ, inprimis poſt υ, αυ, & ου, ut βάγλωσσα ex βᾶς & γλῶσσα; nonnunquam Genitivus integer & Nominativus coeant, ut νεώϛοικος navale ex νεὼς Genitivo vocis ναῦς, & ὄικος: nonnunquam Dativus ac Nominativus copulentur, ut in χειρόϕος. Sed hæc ſufficiant. De cætero ipſum ſcriptum eximie commendandum eſt, ſive plenitudinem ſelectumque rerum, ſive perſpicuitatem orationis, ſive convenientiam ordinis intueamur. Neque dubitamus, quin ſtudiis ſuis ex diſcentibus maxime profuturi ſint, qui ductum in libello monſtratum ſequi velint. Quin apparere vel ex adſcriptis exemplis arbitramur, non incipientibus ſolum proficuum fore librum, ut quæ ad ponenda literarum Græcarum fundamenta neceſſaria ſunt, facile hauriant, ſed adultiores quoq; inventuros eſſe, quibus quam jam poſſident cognitionem, confirmatiorem, illuſtriorem, elegantioremque efficiant.

HENRICI COETSII EUCLIDIS ELEMENtorum ſex libri priores, magnam partem novis demonſtrationibus adornati.

Lugduni Batavorum, apud Danielem a Gaesbeck, anno 1691, in 12.
Conſtat plagulis 30.

INter Mathematicos, qui dilucidandis *Elementis Euclideis* poſteritati ſuam commendare operam inſtituerunt, & præſens *Autor* nomen ſuum, in gratiam præcipue tyronum, profeſſus eſt. Cum autem non una hucusque methodo *Euclidis* commentatores inceſſerint: aliis quidem veterem, & ab *Euclide* nobis traditum ſervantibus ordinem; aliis autem, illo inſuper habito, ad naturalem veritatum inibi demonſtratarum nexum & ſequelam attendentibus: priorem demonſtrandi viam *Autor* ſibi vel ob hanc rationem eligendam putavit, quod *Elementorum Euclideorum* notitia aliqua jam imbutis, ad ſublimiora veterum Mathematicorum opera longe faciliorem altera illa ſuppeditare manuductionem, aditumque patefacere arbitraretur. Nec tamen huic orbitæ ſic ubique inſtitit, ut ab ea hinc inde non diverterit, ubi commodum diſcentium demonſtrationisque brevitas ab ordine communi

diſceſſum ſuaſit: unde non raro in demonſtranda aliqua pro poſitione ſequentem & nondum demonſtratam in ſubſidium advocat, ſed (ne in paralogiſmum aut principii petitionem demonſtratio abeat) a priori illa independentem. Cæterum ipſis demonſtrationibus methodum quodammodo applicuit Algebraicam, ſed ita tamen, ut a tyrone debitam attentionem adhibente, & ſignorum Algebraicorum, quorum ſyllabus præfationi ſubnectitur, memori, demonſtrationum vis & ratio facile poſſit percipi. Ut adeo dubium non ſit, *Autorem* non tantum idonea libri forma, & eleganti typorum diſpoſitione, ſed & reſectis prolixarum demonſtrationum ambagibus, & ſuccinctis ratiociniis ſuis, largam eorum gratiam promeriturum, qui in geometricis elementis ipſo hodego ingenium ſuum exercere ſtudebunt.

GERARDI NOODT JCTI PROBABILIUM Juris Libri IV. quibus accedunt de Jurisdictione & Imperio Libri 2. & ad L. Aquiliam Liber ſingularis.

Lugduni Batav. ex offic. Felicis Lopez. 1691. in 4. plag. 62.

DIverſi argumenti materias uno volumine conſociatas ſimul publici juris fecit Conſultiſſimus *Noodt*, Anteceſſor in Academia Lugduno-Batava ordinarius, easdemque tum ſecundum fortuitum elaborationis ordinem, tum quoad externæ molis habitum diſpoſuit. Prima etenim pars cæteris duabus amplitudine longe potior & in quatuor libros ſubdiviſa, *Probabilia Juris* ſiſtit, quæ ſparſim hactenus (præter libri ultimi capita) fuerant edita. De ſcopo, quem in hoc ſcribendi genere præfixum habuit Autor, vel ex ſolo titulo ſufficienter conſtare videtur. Felici quippe ſucceſſu æmulatus eſt celeberrimorum JCtorum induſtriam, qui cum animadverterent, veneranda Jurisprudentiæ Romanæ monumenta communem cum aliis rebus humanis ſuſtinuiſſe ſortem, & veterum Doctorum atque librariorum maxime incuria plurimis in locis obſcurata, depravata atque corrupta fuiſſe, pertinaci ſtudio maculas iſtas inducere, & hilariorem perſpicuitatem, priſtinumque ſplendorem Juri noſtro conciliare aut reſtituere potius certarunt. Prodierunt hunc in finem tot volumina ſub titulis Obſervationum Juris, Emendationum, Receptarum Lectionum, Amœnitatum,

mitatum, Paradoxorum, & qui adhuc ſunt alii, conſpicua. Quamvis autem in textibus obſcurioribus emendandis Autor noſter præcipuam conſumſerit operam, unice tamen id ipſum egiſſe non putandus; ſiquidem hac in re libera & ſoluta prorſus digeſtione uſus, paſſim interjecit capita, quibus modo verba ac phraſes ſingulares ex claſſicis autoribus declarare; modo textus absque ulla emendatione interpretatione nova juvare, aliorumque intempeſtivas correctiones convellere; ſubinde & integras materias clarius exponere gaviſus eſt. Seorſim vero quod textuum emendationes attinet, molliora hæc remedia paſſim uſurpat, ut per breviſſimas literarum mutationes ſenſum legis vexatæ perſpicuum reddat, aut qua ratione per notas potiſſimum & ſiglorum captiones, librariis in deſcribendis juris Romani codicibus admodum familiares, menda inſenſibili prope motu irrepſerint, commonſtret; cui poſteriori conjecturæ cum ipſe Juſtinianus locum fecerit in Mandato ad Tribonianum de conceptione Digeſtorum §. 13. paragraphum eundem ceu maxime notabilem primæ ſtatim paginæ commendavit. His ſubſidiis aggreditur *l. pen. ff. de cond. caus. dat.* circa quam vulgo diſceptari ſolet, quomodo Præfectus vigilum ſervum ſummo ſupplicio afficere potuerit, cum ex *l. un. C. de Off. Præf. Urb. & l. 3. §. 1. ff. de Off. Præf. Vigil.* manifeſte conſtet, neutiquam Præfecto vigilum, ſed Præfecto urbi merum competiſſe imperium. Errorem exinde natum conjicit Autor, quod, cum veteres diverſimode notaverint hæc duo officia, modo clarius PRAEF. URB. & PRAEF. VIGIL. modo magis contracte P. V. hoc forte ſiglo uſurpato pro Præfecto Urbi Præfectus Vigilum facili lapſu fuerit ſcriptus. Offert ſe dehinc *l. 4 §. 13. ff. de re milit. Edicta Germanici Cæſ. militem deſertorem faciebant, qui diu affuiſſet, ut is inter remanſores haberetur; ſed ſive redeat quis & offerat ſe, ſive deprehenſus offeratur, pœnam deſertionis evitat; nec intereſt cui ſe offerat VEL a quo deprehendatur.* Poſtremum membrum hujus textus *l. 13. §. ult. l. 5. pr. & §. 3. & 4. ff. h. t.* haud leviter obſtat, ceu in quibus maxime intereſſe videtur, utrum miles fugitivus a patre, an publice deprehenſus ſit & cum neceſſitate reverſus. Ut ergo diſcordia textuum ceſſet, pro particula VEL ſubſtituitur VERUM (*nec intereſt cui ſe offerat, verum a quo deprehendatur*) & quidem hoc ſub prætextu, quod ſiglum V olim forte adhibitum ad utramque particulam teſte Valerio Probo, Magnone & Diacono ſemet l. 2. c. 5. l. 2. c. 10.

referat; quæ ambiguitas festinantem librariorum calamum facile elu-
l. 4. c. 4. serit. Haud alio remedio restituitur textus *l. f. ff. de condict. caus. dat.* qui varias Dd. glossas atque commentationes prolixas ægre sustinet. Neque enim adhuc inter eos convenit, quamobrem negotium ibi propositum Celsus ad quasi contractum, dationem videlicet ob causam referat, licet omnia requisita emptionis & venditionis præsto esse videantur. Noster putat notarum compendio textum primitus sic conceptum fuisse *Dedi tibi pe. pec. ut mihi &c.* (dedi tibi peregrinam pecuniam, ut mihi) librarios deinceps priorem notam *pe.* per imprudentiam tanquam supervacaneam neglexisse; id sane liquido constare, quod peregrina pecunia pro merce habita non ex forma publica, sed ex substantia magis æstimari sueverit. Adducitur hunc in finem de nummo victoriato testimonium *Plinii* ex *l. 33. Hist. nat. c. 3: Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia pereussus est; antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur.* Alios insuper duos textus unius literæ mutatione cæteris consonos reddere molitur.
l. 1. c. 4. Prior ex his prostat in *l. 13. §. f. ff. de Pignerat. act. Venit autem in hac actione & dolus & culpa, ut in commodato venit & custodia, vis major non venit. Ea igitur* &c. Mutatur hic particula *ut* in *at* (*at in commodato venit*) ut cum subsequente *l. 14. d. t. & l. 5. §. 2. t. 18. ff. Com-*
l. 4. c. 3. *mod.* connexio & concentus integer servetur; cumque Autori de hac ipsa emendatione controversia a non nemine fuerit mota, infra ad objectiones plenius respondet. In posteriore textu *l. 6. C. de pact. conv.* verbum *conveniat* mutat in *convenit*, quo ipso pacti expressi ratio manifesta redditur, & Accursii aliorumque operosa divinatio, nec non Ant. Fabri singularis doctrina de effectu nudæ pollicitationis, si b. f. judiciis causam dederit, honeste dimittitur. Notantur & nonnulli errores, quos per nimiam acceleratione atque memoriæ inconstantiam ipsi JCti forte commiserint, ut in *l. 5. pr. ff. ad L. Aquil.* ubi *Actio L. Cornelia* pro *Actione L. Aquilia*: *l. 5. §. 4. ff. de his qui effud.*
l. 1. c. 9. ubi *Actio Legis Aquiliæ* pro *Actione in factum*: *l. 1. ff. de L. Pomp. de*
10. 11. *Parricid.* ubi *L. Cornelia de sicariis* pro *L. Cornelia de Parricidiis* posita præsumitur. Imo quod & gratiæ atque affectui nonnihil dede-
l. 2. c. 2. rint subinde JCti, ex vexata satis *l. 14. ff. de Transact.* curiosa demonstratione eruere laborat. Non dubitavit hoc in textu Scævola asserere, quod post transactionem inter legitimum & scriptum hæredem

inter-

Digitized by Google

interpositam, creditores hæreditarii utrosque hæredes teneantur convenire, pro rata hæreditatis per transactionem assignata; licet idem JCtus in anteriore *l. 3. ff. eod.* contrariam sententiam tali in casu secutus esset. Variæ quidem conciliationes in promptu sunt, quas inter duæ potissimum ab Accursio prolatæ commemorantur. Neutra cum Autori plene sufficiat, pro ingenii libertate contendit, *in d. l. 14*, utpote ex l. 2. Responsorum depromta, Scævolam a certo jure recessisse longius quam oporteret, ut amico, a quo consultus forte, gratam acceptamque rem faceret, eumque imaginaria ambiguitate utcunque juvaret; e contra *d. l. 3.* ex l. 1. Digestorum petitam, claram ac rotundam juris decisionem exponere, quo in commentario JCtus usus fuerit judicio libero & minus obnoxio. Et ex hoc ipso argumento quæstionem inter Nic. Boerium & Uldaricum Zasium agitatam decidit, quod JCtorum commentariis potius, quam responsis credendum sit. Hæc de textuum quorundam censura ac emendatione dicta sufficiant; obiter adhuc notamus materias nonnullas fusius paulo illustratas. De rebus publicis ac communibus ad §. *1. 2. & seq. Inst. de Rer. Div.* satis prolixa disceptatio instituitur, plurimisque argumentis probatur, veteres publica & communia parili potestate accipere, & quod publicum est, idem & commune nuncupare, & vice versa; diversitatem solum in eo subesse, quod quædam jure naturali, quædam jure civili publica habeantur. Amœnæ dehinc digressioni serviens Autor, in officia, quæ ex humanitate & philanthropia mutua præstare tenemur, inquirit, istudque argumentum ex consensu nostrorum JCtorum cum Cicerone, Seneca aliisque Philosophis concinne declarat. Ad penitiorem intellectum *l. 3. §. 1. ff. d. A. vel A. P. l. 5. §. 1. l. 55. ff. de A. R. D.* ex Seneca, Phædro, Plauto congeruntur testimonia, quæ veteres in diversas abiisse sectas circa doctrinam de acquirenda possessione, haud obscure evincunt, cujus disidii vestigia circa textus allegatos sollicito scrutinio exhibentur. Integro quoque capite fictiones Juris antiqui præsertim expositas habemus, quatenus in testamentis per æs & libram, in bonorum possessionibus, in querela inofficiosi testamenti, interdictione aquæ & igni, servitute pœnæ aliisque negotiis fuerunt conspicuæ. Nec silentio prætermittenda, quæ habentur de interpretatione L. Corneliæ de Sicariis, & potissimum *l. 1. §. 3. ff. h. t.* Operose ex hoc textu adstruitur, istud tantum homicidium L. Cornelia coerceri, quod consulto

l. 1. c. 7. & 8.

l. 2. c. 6.

l. 4. c. 7.

fulto & deliberato ſeu integra voluntate factum eſt, non quod in rixa fortuita atque improviſa contigit ſubito impetu; hoc etenim caſu extraordinariam ac leviorem pœnam ſurrogari. Quod ipſum aſſertum
l. 4. c. 8. cum in dubium vocarit Vir clariſſimus Ulricus Huberus, in eo jam occupatus eſt Noſter, ut argumentorum ſibi objectorum vim infringat.

Qui ſequuntur de *Jurisdictione* & *Imperio* libri 2. rerum forenſium ſtatum ex Jure Romano antiquo potiſſimum repræſentant, cujus cognitio, etſi praxi modernæ haudquaquam ſufficit, propterea tamen penitus non contemnenda eſt; ſiquidem ad textuum plurimorum interpretationem genuinam inſigne momentum confert, & ipſa varietate animum detinet. Diſtincte vero hic declaratur primum, non ſolum quas ſpecies, quas partes, quæ initia Jurisdictio & Imperium ſeorſim ſibi vendicent; ſed & mutua Jurium iſtorum collatio inſtituitur, circa quam iſtud præſuppoſitum ex *l. 3. & 4. ff. de Jurisd. l. 26.*
l. 1. c. 3. *pr. & §. 1. ff. ad Municip.* deductum advertimus: Imperium a Jurisdictione, quantum ad Magiſtratus municipales attinet, non tam vocabuli proprietate, quam docentium uſu ſeparari; & quia lex notionem municipalium Magiſtratuum jurisdictionem appellavit, feciſſe vocabulorum paupertatem & diſtinguendi neceſſitatem; ut eadem ſi cum poteſtate Romani Magiſtratus conferretur, tantum jurisdictio diceretur; ea vero quæ Romani Magiſtratus eſſet, magis imperium appellaretur; ut tamen in Romano Magiſtratu iſta quæ imperii, eadem jurisdictionis, & quæ jurisdictionis, eadem imperii haberentur. Tranſitus dehinc fit ad perſonas in foro Romano venerabiles, Prætorem videlicet, & Judicem, ac circa utrumque quæ occurrunt egregia
l. 2. & ſingularia ſtrictim exponuntur. Diverſus denique mandatæ & prorogatæ jurisdictionis habitus laxe deducitur, ubi inſimul extantiores hac de materia textus *l. 2. ff. de Off. ejus cui mand. eſt jurisd. l. 5. C. de Jud. l. 2. §. 1. ff. de Jud. l. 18. ff. de Jurisd. l. 4. C. de Jurisd. omn. Jud.* ſingulari cura enucleatos obſervavimus.

c. 1. & 2. Liber ſingularis & poſtremus continuam commentationem exhibet *ad L. Aquiliam.* Inquiritur primum in autorem hujus legis ſeu plebiſciti, cumque illud tribus conſtet capitibus, ex quibus tamen medium in deſuetudinem abiit, ordine hoc ſervato potiora cujusque momenta ceriſe explanantur. Intermiſcentur vero ad textus complures

hujus

hujus tituli animadverſiones philologicæ, quæ aut caſus probabilitatem, aut ſi quid aliud forte ex antiquitatibus hiſtoriæ Romanæ ſupponitur, declarant. Sic querela Martialis l. 7. Epigr. 60, quod tonſores olim, ut & coqui ac caupones, in publico artem ſuam exercuerint, confertur cum *l. 11. ff. ad L. Aquil.* in qua tonſor ſervo gulam præcidit pilæ ludibrio confuſus. Caſum *l. 45. §. 3. ff. eod.* refert deinceps ad Palilia anniverſaria ſacra, in quibus natalem urbis Romæ celebrare paſtores atque per ardentia ſtramenta tranſilire conſueverunt, adnotante Ovidio Faſt. l. 4. Quæ differentia inter pugillatum, luctam & pancratium, ad expoſitionem *l. 7. §. 4. ff. eod.* latius recenſetur. Eundem in cenſum veniunt, quæ de medicis chirurgis, ut & de fœminis medicis, occaſione *l. 7. §. ult. l. 8. l. 9. d. t.* habentur. Plura quidem ex commentario iſto non jucunda minus quam utilia congerere licuiſſet; verum dum ſub calcem libri de ſupplementis uberioribus ſpes haud obſcura ſemet offert, commodam magis aucupari occaſionem fas eſto. c. 7. c. 8.

SOLUTIONES PROBLEMATIS A J. B. in Actis A. 1690, pag. 219 propoſiti.

Benevolus Lector haud gravate recordabitur Problematis a clariſſimo Baſileenſium Profeſſore Jacobo Bernoulli, Actorum anno 1690, menſe Majo p. 219, *propoſiti. Hujus ſolutionem, methodo ſua impetratam, ſi ante anni exitum nemo ſolutum a ſe Problema ſignificaverit, ſe publicaturum*, ejusdem anni menſe Julio p. 360, *pollicitus eſt* celeberrimus G. G. L. *Solvit vero illud, ſolutionemque nobis communicavit praterito menſe Decembri proponentis* Frater, Dominus Joannes Bernoulli, Medicinæ Candidatus, *in hiſce ſtudiis verſatiſſimus; eamque, ut ſuo tempore alteri illi* Leibnitianæ *jungeremus, humaniſſime per* Fratrem *nos compellavit. Factum inde eſt, ut* Virum *ſupra memoratum* celeberrimum *pulſaremus de edenda ſua: quam etiam nuperrime nobis pro ſumma humanitate ſua transmiſit.* Huic *etiam debemus, quod vir ſummus Dn.* Chriſtianus Hugenius *non dedignatus eſt, cum plurima favoris erga nos ſignificatione, & ſua Problematis dicti ſolutione Acta hac noſtra exornare. Exhibemus ergo Tibi B. L. & geminam ſolutionem ab* Illuſtri Virorum pari, *&* Bernoullianam; *ſed eo ordine, quo ad manus noſtras pervenere.*

SOLUTIO PROBLEMATIS FUNICULARII, exhibita a Johanne Bernoulli, Basil. Med. Cand.

ANnus fere est, cum inter sermocinandum cum Cl. Fratre mentio forte incidisset de Natura Curvæ, quam funis inter duo puncta fixa libere suspensus format. Mirabamur rem omnium oculis & manibus quotidie expositam nullius hucusque attentionem in se concitasse. Problema videbatur eximium & utile, at tum ob prævisam difficultatem tangere noluimus; statuimus itaque illud publice Eruditis proponere, visuri num qui vadum tentare auderent: nesciebamus enim, quod jam inde a Galilæi temporibus inter Geometras agitatum fuisset. Interea dignum censuit nodum hunc, cui solvendo se accingeret summus Geometra Leibnitius, significavitque non multo post (vid. Act. a. 1690. mens. Jul. pag. 360) se clave sua aditus problematis feliciter reseraſse, concesso tamen & aliis tempore, intra quod si nemo solveret, ipse solutionem suam publicaturus esset. Id animum addidit, ut problema denuo aggrederer, quod eo quidem cum successu factum, ut brevi & ante termini a Viro Cel. positi exitum ejus solutionem omnimodam & plenariam, qualem antea ne sperare quidem ausus fuissem, invenerim. Reperi autem Curvam nostram Funicularium non esse Geometricam, sed ex earum censu, quæ Mechanicæ dicuntur, utpote cujus natura determinata æquatione Algebraica exprimi nequit, nec nisi per relationem curvæ ad rectam, vel spatii curvilinei ad rectilineum habetur, sic ut ad illam describendam alterius curvæ rectificatio vel curvilinei quadratura supponatur, ut ex sequentibus Constructionibus
TAB. VI. liquet:

Fig. I. *Constr. I.* Ductis normalibus CB, DE sese secantibus in A, centroque C ubivis sumpto in axe CB, & vertice A descripta Hyperbola æquilatera AH, construatur curva LKF, quæ talis sit, ut ubique CA sit media proportionalis inter BH & BK; fiat rectangulum CG æquale spatio EABKF, erit productis IG, HB punctum concursus M in Curva Funicularia MAN.

Fig. II. *Constr. II.* Descripta ut prius ad axem BA Hyperbola æquilatera BG, construatur ad eundem axem Parabola BH, cujus latus rectum æquetur quadruplo lateris recti vel transversi Hyperbolæ, ordinatimque

Digitized by Google

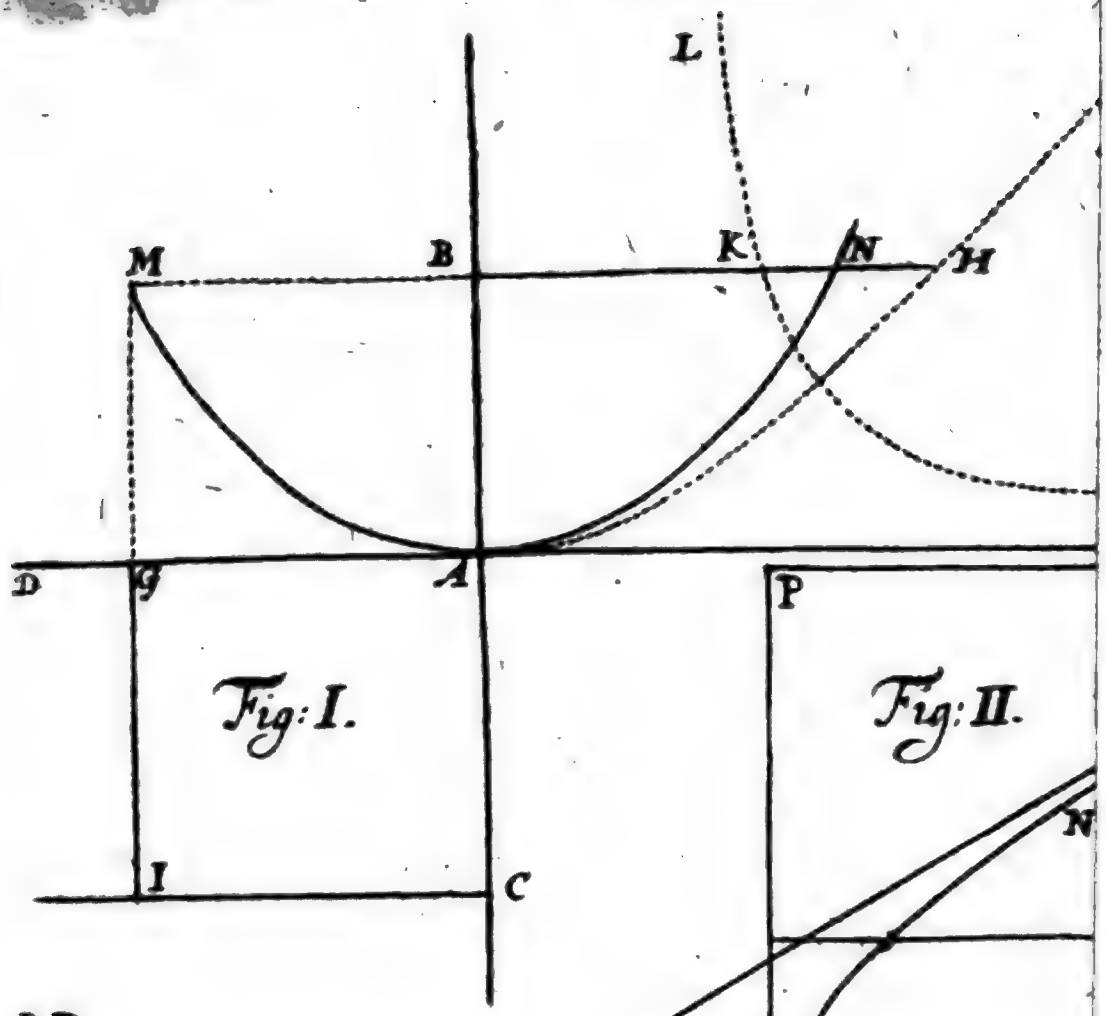

Fig: I.

Fig: II.

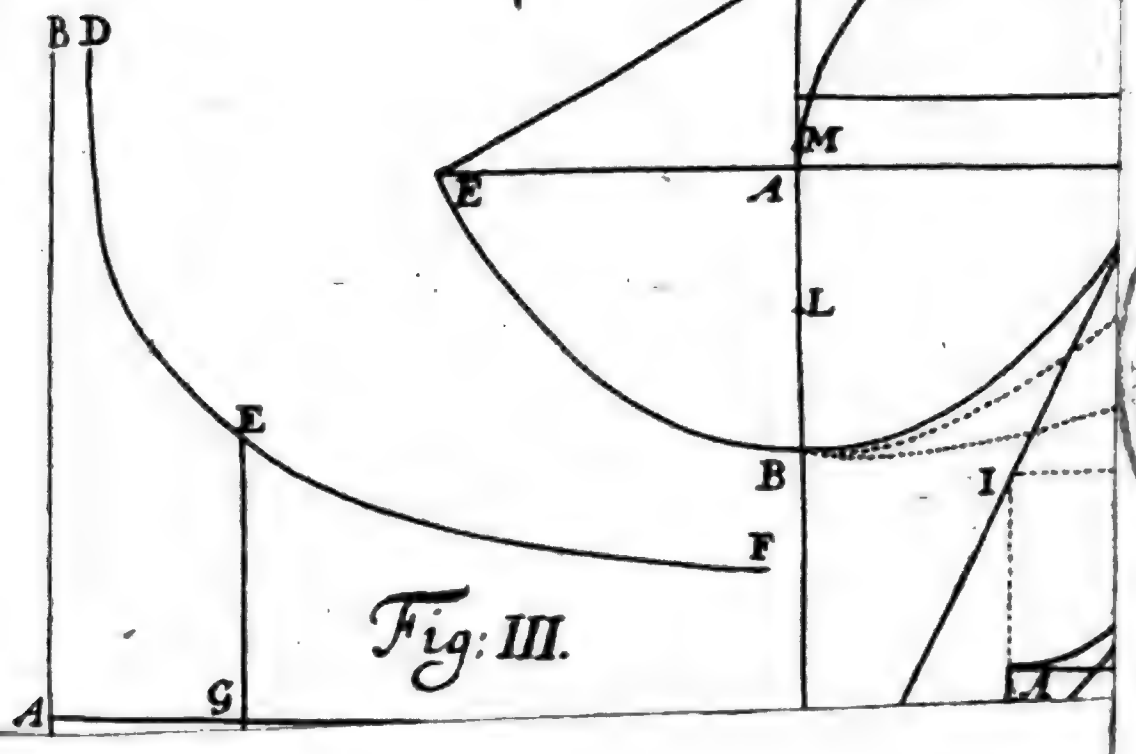

Fig: III.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DERECHO

natimque applicata HA producatur ad E, ita ut recta GE ſit æqualis lineæ Parabolicæ BH; dico punctum E eſſe in Curva Funicularia EBF.

Ex his patet, Curvæ hujus EBF naturam per æquationem Geometricam haberi non poſſe, niſi ſimul rectificatio lineæ Parabolicæ detur. Hujus autem & præcedentis Conſtructionis demonſtrationem lubens omitto, ne Celeberrimo Viro primæ inventionis palmam vel præripiam, vel inventa ſua ſuper hac materia plane ſupprimendi anſam præbeam: ſufficiet hic, ſi notabiliores hujus Curvæ proprietates addidero:

1. Ducta tangente FD, erit AF. AD :: BC. BF curvam. Fig. II.
2. AE vel AF æquatur curvæ Parabolicæ BH dempta recta AG.
3. Curva BE vel BF æqualis eſt rectæ AG, i. e. portiones curvæ funiculariæ ad axem applicatæ conficiunt Hyperbolam æquilateram: inſignis eſt hujus Curvæ proprietas.
4. Spatium Funicularium BAE vel BAF eſt æquale rectangulo ſub BA & AF, diminuto rectangulo ſub CB & FG.
5. Curva MNO, ex cujus evolutione deſcribitur Funicularia, BE, eſt tertia proportionalis ad CB & AG.
6. Recta vero evolvens EO eſt tertia proportionalis ad CB & CA.
7. Recta BM usque ad principium curvæ MNO ſumta æquatur ipſi CB.
8. MP eſt dupla ipſius BA.
9. Rectangulum ſub CB & PO duplum eſt ſpatii hyperbolici ABG.
10. Recta CP biſecta eſt in puncto A.
11. Curva EB eſt ad curvam MNO, ut recta CB ad rectam AG.
12. Si ad AG applicentur duo Rectangula AI, AK, quorum unum AI ei quod ſub ſemilatere transverſo CB & recta FG comprehenditur rectangulo, alterum AK quod ipſi ſpatio Hyperbolico BGA æquatur; & differentiæ latitudinum KI ſumatur in axe a vertice B æqualis BL, erit punctum L centrum gravitatis curvæ Funiculariæ EBF.
13. Si ſuper EF infinitæ intelligantur deſcriptæ curvæ ipſi Funiculariæ EBF æquales, illæque in rectas extendantur, & in ſingulis ſingulæ extenſæ punctis applicentur rectæ ipſis reſpective diſtantiis a linea EF æquales, erit omnium ſpatiorum quæ ſic efficiuntur illud quod a Funicularia gignitur maximum.

Digitized by Google

Cœpit Hon. Frater ſpeculationem hanc extendere etiam ad ſines inæqualiter craſſos, quorum craſſities ad longitudinem relationem obtinet æquatione algebraica exprimibilem, notatque unum caſum quo problema per Curvam ſimplicem Mechanicam ſolvi poſſit: nempe ſi ſupponatur Figura Curvilinea ABDEG, cujus applicata GE ſit reciproce in dimidiata ratione abſciſſæ AG, eaque ſit in omnibus ſuis applicatis flexilis, hoc eſt, ſi concipiatur funis AG gravatus in ſingulis ſuis punctis reſpectivis rectis GE, vel (quod tantundem eſt) differentiis applicatarum GH in Parabola AHI, aut denique portiunculis curvæ cycloidalis AHI (cujus vertex A) isque ſic gravatus ſuſpendi intelligatur, ita ut punctum A ſit omnium infimum (quod fit, ubi connexum habuerit a parte A alium funem ejusdem longitudinis & in æqualibus a puncto A diſtantiis æqualiter gravatum): tum jubet ad axem AG conſtruere Hyperbolam æquilateram ABC cujus vertex A, applicatamque BD producere ad E, ita ut rectangulum ſub ſemilatere recto vel transverſo & linea DE, ſit æquale ſpatio ADB; oſtenditque punctum E eſſe ad curvam quæſitam AEF, quam funis dicta ratione gravatus format, ipſam vero curvam AE eſſe tertiam proportionalem ad rectum vel transverſum latus Hyperbolæ & applicatam ejus DB; tangentem EH haberi ſumpta IH quarta proportionali ad ſemilatus rectum, abſciſſam AD & applicatam DB, &c. Reperit autem, quod memorabile eſt, curvam hanc AEF illam ipſam eſſe, ex cujus evolutione altera BE, quam uniformis craſſitiei funis format, deſcribitur; adeoque eandem cum curva MNO.

Fig. III.

Fig. IV.

Notare convenit, quod ſi quis experimentis hæc examinare inſtituat, catenulam præ fune ſeligere debeat, quem ob nimiam cum levitatem tum rigiditatem ad id ineptum deprehendimus. Cæterum qui materiam hanc perficere & ampliare volet, poterit inveſtigare naturam curvæ, quam refert funis in hypotheſi a Terræ centro diſtantiæ finitæ, vel ſi ſupponatur inſuper a proprio pondere extenſibilis, aut quocunque alio modo gravatus: vel etiam vice verſa qualiter illum gravare conveniat, ut referat lineam Parabolicam, Hyperbolicam, Circularem aliamve quamcunque datam curvam: Res enim omnino in poteſtate eſt.

Fig. II.

DE

DE LINEA IN QUAM FLEXILE SE pondere proprio curvat, ejusque usu insigni ad inveniendas quotcunque medias proportionales & Logarithmos. Autore G. G. L.

PRoblema *Linea Catenariæ vel Funicularis* duplicem usum habet; unum, ut augeatur ars inveniendi seu Analysis, quæ hactenus ad talia non satis pertingebat, alterum ut praxis construendi promoveatur. Reperi enim hanc lineam ut facillimam factu, ita utilissimam effectu esse, nec ulli Transcendentium secundam. Nam suspensione fili vel potius *catenulæ* (quæ extensionem non mutat) nullo negotio patari & describi potest, *physico* quodam *constructionis genere*. Et ope ejus ubi semel descripta est, exhiberi possunt quotcunq; mediæ proportionales, & Logarithmi, & Quadratura Hyperbolæ. Primus *Galilæus* de ea cogitavit, sed naturam ejus assecutus non est: neq; enim Parabola est, ut ipse erat suspicatus. *Joachimus Jungius*, eximius nostri seculi Philosophus & Mathematicus, qui multa ante *Carteſii* præclara cogitata habuerat circa scientiarum emendationem, calculis initis, & experimentis factis parabolam excluſit, veram lineam non substituit. Ex eo tempore a multis tentata quæstio est, a nemine soluta, donec nuper mihi ab eruditissimo Mathematico præbita ejus tractandæ occasio est. Nam Cl. *Bernoullius*, cum meam quandam Analysin infinitorum, calculo differentiali, me suadente introducto, expressam, feliciter applicuisset ad quædam problemata, a me publice petivit Actorum Anni superioris mense Majo, p. 218, sq. ut tentarem, an nostrum calculi genus etiam ad hujusmodi problemata, quale est lineæ catenariæ inventio, porrigeretur. Re in gratiam ejus tentata, non tantum successum habui, primusque, ni fallor, illustre hoc problema solvi, sed & lineam egregios usus habere deprehendi, quæ res fecit, ut exemplo *Blasii*, *Paschalii* aliorumque ad eandem inquisitionem invitaverim Mathematicos certo tempore præstituto, experiundarum Methodorum causa, ut appareret, quid illi daturi essent, qui fortasse alias adhiberent ab ea qua *Bernoullius* mecum utitur. Tempore nondum elapso, duo tantum significarunt rem se consecutos, *Christianus Hugenius*, cujus magna in rem literariam merita nemo ignorat; & ipse cum fratre ingenioso juvene & pererudito *Bernoullius*, qui his, quæ dedit, effecit, ut præclara quæque

porro ab iis ſperemus. Eum igitur reapſe expertum puto quod ſignificaveram, huc quoque porrigi noſtram calculandi rationem, & quæ antea difficillima habebantur jam aditum admittere. Sed placet exponere quæ a me ſunt inventa; quid alii præſtiterint, collatio oſtendet.

Linea ſic conſtruitur Geometrice, ſine auxilio fili aut catenæ, & ſine ſuppoſitione quadraturarum, eo conſtructionis genere, quo pro Tranſcendentibus nullum perfectius & magis Analyſi conſentaneum mea ſententia haberi poteſt. Sint duæ quæcunque lineæ rectæ, determinatam quandam & invariabilem inter ſe habentes rationem, eam ſcilicet quam א & ב, hic expoſitæ, qua ratione ſemel cognita cætera omnia per Geometriam ordinariam procedunt. Sit recta indefinita ⊙N horizonti parallella, eique perpendicularis ⊙A, æqualis ipſi ⊙ʒN, & ſuper ʒN verticalis ʒNʒξ, quæ ſit ad ⊙A, ut א ad ב. Inter ⊙A & ʒNʒξ quæratur media proportionalis ıNıξ; & inter ıNıξ & ʒNʒξ, itemque inter ıNıξ & ⊙A quæratur rurſus media proportionalis, & ita porro quærendo medias, & inventis tertias proportionales, deſcribatur continueturque linea ξξA(ξ)(ξ) quæ erit talis naturæ, ut ipſis intervallis verbi gr. ʒNıN, ıN⊙, ⊙, (N), ı(N) ʒ(N), &c. ſumtis æqualibus, ſint ordinatæ ʒNʒξ, ıNıξ, ⊙A, ı(N) ı(ξ), ʒ(N) ʒ(ξ) in continua progreſſione Geometrica, qualem lineam *Logarithmicam* appellare ſoleo. Jam ſumtis ⊙N, ⊙(N) æqualibus, ſuper N vel (N) erigatur NC vel (N)(C) æqualis dimidiæ ſummæ ipſarum Nξ, (N)(ξ), & C vel (C) erit *punctum lineæ catenariæ* FCA(C)L, cujus ita puncta quotcunque aſſignari Geometrice poſſunt.

TAB. VII. Fig. I.

Contra ſi linea catenaria phyſice conſtruatur ope fili vel catenæ pendentis, ejus ope exhiberi poſſunt quotcunque mediæ proportionales, & Logarithmi inveniri datorum numerorum vel numeri datorum Logarithmorum. Sic ſi quæratur Logarithmus numeri ⊙ω, poſito ipſius ⊙A, (tanquam Unitatis, quam & *parametrum* vocabo) Logarithmum eſſe nihilo æqualem. Seu quod eodem redit, ſi quæratur Logarithmus rationis inter ⊙A & ⊙ω, ſumatur ipſis ⊙ω & ⊙A tertia proportionalis ⊙ψ, & ipſarum ⊙ω & ⊙ψ ſummæ dimidiæ ⊙B, tanquam abſciſſæ, reſpondens Lineæ Catenariæ ordinata BC vel ⊙N, erit *Logarithmus quæſitus Numeri dati*. Contra, dato Logarithmo ⊙N inde ductæ ad Curvam Catenariam verticalis NC duplam, oportet ſecare in duas partes tales, ut media proportionalis inter ſegmenta ſit

æqualis

TAB

Fig. 1.
G. G. L. De Linea Cat

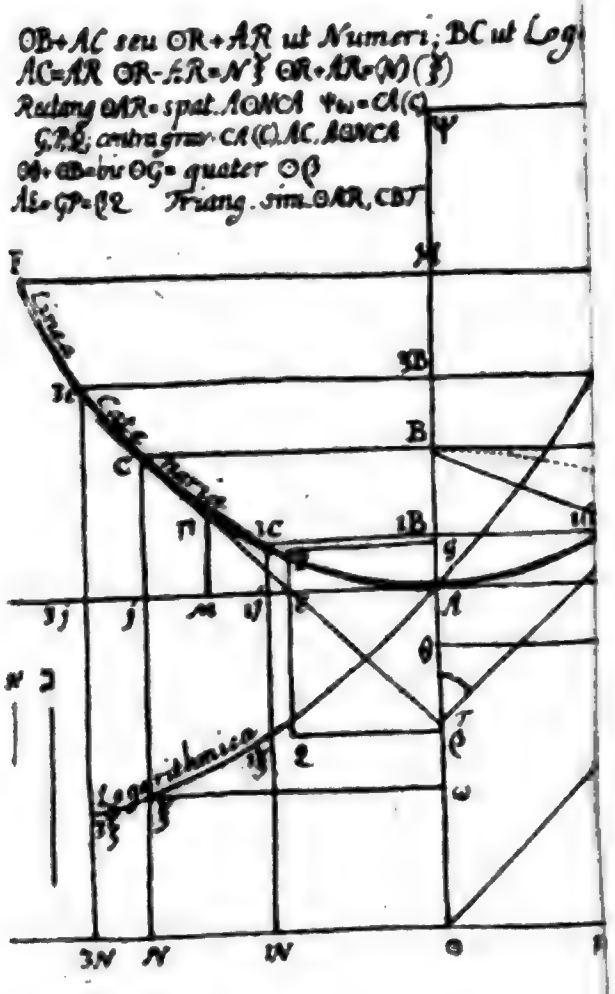

BIBLIOTECA DERECHO

æqualis datæ (Unitati) ⊙A, (quod facillimum eſt) & duo ſegmenta erunt *reſpondentes dato Logarithmo Numeri quæſiti*, unus major, alter minor unitate. Aliter: inventa, ut dictum eſt, NC ſeu ⊙R (ſumto ita puncto R in horizontali AR, ut habeamus ⊙R æqualem ⊙B vel NC) erunt ſumma ac differentia rectarum ⊙R & AR duo reſpondentes Logarithmo dato Numeri, unus major, alter minor Unitate. Nam differentia ipſarum ⊙R & AR eſt Nξ, & ſumma earum eſt (N)(ξ); uti viciſſim ⊙R eſt ſemiſumma, & AR ſemidifferentia ipſarum (N)(ξ) & Nξ.

Sequuntur *ſolutiones Problematum primariorum*, quæ circa lineas proponi ſolent. *Tangentem ducere ad punctum linea datum* C; in AR horizontali per verticem A ſumatur R, ut fiat ⊙R æqualis ⊙B datæ, & ipſi ⊙R ducta Antiparallela CT (occurrens axi A⊙ in T) erit tangens quæſita. *Antiparallelas* compendii cauſa hic voco ipſas ⊙R & TC, ſi ad parallelas AR & BC faciant non quidem eosdem angulos, ſed tamen complemento ſibi exiſtentes ad rectum, AR⊙ & BCT. Et Triangula rectangula ⊙AR & CBT, ſunt ſimilia.

Rectam invenire arcui catenæ æqualem. Centro ⊙ radio ⊙B deſcribendo Circulum, qui horizontalem per A ſecet in R, erit AR æqualis arcui dato AC. Patet etiam ex dictis fore ψω æqualem catenæ CA(C). Si catena CA(C) æqualis eſſet duplæ parametro, ſeu ſi AC vel AR æqualis ⊙A, foret catenæ in C inclinatio ad horizontem, ſeu angulus BCT, 45 graduum; adeoque angulus CT(C) rectus.

Quadrare ſpatium linea catenaria & recta vel rectis comprehenſum. Scilicet invento puncto R, ut ante, erit rectangulum ⊙AR æquale Quadrilineo A⊙NCA. Unde alias quasvis portiones quadrare in proclivi eſt. Patet etiam, arcus eſſe areis quadrilineis proportionales.

Invenire centrum gravitatis catenæ, aut partis ejus cujuscunque. Arcui AC vel AR, ordinatæ BC, parametro ⊙A inventa quarta proportionalis ⊙θ, addatur abſciſſæ ⊙B, & ſummæ dimidia ⊙G, dabit G centrum gravitatis catenæ CA(C). Porro tangens CT ſecet horizontalem per A, in E, compleatur rectangulum GAEP, erit P centrum gravitatis arcus AC. Cujuscunque arcus alterius ut CıC diſtantia centri gr. ab axe, eſt AM, poſito πM eſſe perpendicularem in horizontem verticis, demiſſam ex π concurſu tangentium Cπ, ıCπ. Quanquam & centrum ejus ex centris arcuum AC, AıC, facile habeatur.

Hinc

Hinc & habetur BG, maximus descensus possibilis centri funiculi seu catenæ aut lineæ flexilis non extendibilis cujuscunque, duabus extremitatibus C & (C) suspensæ, longitudinem habentis datam $\psi\omega$; quamcunque enim figuram aliam assumat, minus descendet centrum grav. quam si in nostram CA(C) curvetur.

Invenire centrum gravitatis figuræ, linea catenaria & recta vel rectis comprehensæ. Sumatur $\odot\beta$ dimidia ipsius $\odot$G, & compleatur rectangulum βAEQ, erit Q centrum gravitatis quadrilinei A$\odot$NCA. Unde & cujuscunque alterius spatii linea catenaria & recta vel rectis terminati centrum facile habetur. Hinc porro sequitur illud memorabile, non tantum quadrilinea ut A$\odot$NCA arcubus AC proportionalia esse, ut jam notavimus, sed & amborum centrorum gravitatis distantias ab horizontali per $\odot$, nempe $\odot$G & $\odot\beta$ esse proportionales, cum illa sit semper hujus dupla; & distantias ab axe $\odot$B, nempe PG, Qβ adeo esse proportionales, ut sint plane æquales.

Invenire contenta & superficies solidorum, rotatione figurarum linea catenaria & recta vel rectis comprehensarum, circa rectam immotam quamcunque genitorum. Habetur ex duobus problematibus præcedentibus, ut notum est. Sic si catena CA(C) rotetur circa axem AB, generata superficies æquabitur circulo, cujus radius possit duplum rectangulum EAR. Nec minus aliæ superficies vel etiam solida dicto modo genita mensurari possunt.

Multa Theoremata ac Problemata prætereo, quæ vel in his continentur quæ diximus, vel non magno negotio inde derivantur, cum brevitati consulere visum sit. Sic sumtis duobus catenæ punctis, ut C & 1C, quorum tangentes sibi occurrant in π, ex punctis 1C, π, C, in ipsam AEE horizontalem verticis demittantur perpendiculares 1C1J, πM, CJ: fiet 1JJ in AC minus 1CC in 1JM æquale 1BB in $\odot$A. Possunt & series infinitæ utiliter adhiberi. Sic si parameter $\odot$A sit unitas, & arcus AC, vel recta AR, dicatur a, & ordinata BC vocetur y, fiet $y = \frac{1}{1}a - \frac{1}{6}a^3 + \frac{2}{40}a^5 - \frac{5}{112}a^7$, &c. quæ series facili regula continuari potest. Datis quoque lineam determinantibus, haberi possunt reliqua ex dictis. Sic dato vertice A, & alio puncto C, & AR longitudine catenæ interceptæ AC, haberi potest lineæ parameter A$\odot$, vel punctum $\odot$: quoniam enim datur & B, jungatur BR, & ex R educatur recta Rμ, ita ut angulus BRμ sit æqualis angulo RBA, & ipsa Rμ (producta) occurret Axi BA (producto) in puncto $\odot$ quæsito.

Atque

Digitized by Google

Atque his quidem potiſſima contineri arbitror, unde cætera circa hanc lineam, ubi opus, facile duci poterunt. Demonſtrationes adjicere ſuperſedeo, prolixitatis vitandæ gratia, præſertim cum novæ noſtræ Analyſeos calculos in his actis explicatos intelligenti ſponte naſcantur.

CHRISTIANI HUGENII, DYNASTÆ IN Zülechem, ſolutio ejusdem Problematis.

SI Catena CVA ſuſpenſa ſit ex filis FC, EA utrinque annexis, ac gravitate carentibus, ita ut capita C & A ſint pari altitudine, deturque angulus inclinationis filorum productorum CGA, & catenæ totius poſitus, cujus vertex ſit V, axis VB. TAB. VII. Fig. 2.

1. Licebit hinc invenire tangentem in dato quovis catenæ puncto. Velut ſi punctum datum ſit L, unde ducta applicata LH dividat æqualiter axem BV. Jam ſi angulus CGA ſit 60°, erit inclinanda a puncto A ad axem recta AJV, æqualis $\frac{1}{2}$ AB, cui ducta parellela LR, tanget curvam in puncto L. Item ſi latera GB, BA, AG ſint partium 3, 4, 5, erit AIV ponenda partium $4\frac{1}{2}$.

2. Invenitur porro & recta linea catenæ æqualis, vel datæ cuilibet ejus portioni. Semper enim dato angulo CGA, data erit ratio axis BV ad curvam VA. Velut ſi latera GB, BA, AG ſint ut 3, 4, 5, erit curva VA tripla axis VB.

3. Item definitur radius curvitatis in vertice V, hoc eſt ſemidiameter circuli maximi, qui per verticem hunc deſcriptus totus intra curvam cadat. Nam ſi angulus CGA ſit 60°, erit radius curvitatis ipſi axi BV æqualis. Si vero angulus CGA ſit rectus, erit radius curvitatis æqualis curvæ VA.

4. Poterit & circulus æqualis inveniri ſuperficiei conoidis, ex revolutione catenæ circa axem ſuum. Ita ſi angulus CGA ſit 60°, erit ſuperficies conoidis ex catena CVA genita æqualis circulo, cujus radius poſſit duplum rectangulum BVG.

5. Inveniuntur etiam puncta quotlibet curvæ KN, cujus evolutione, una cum recta KV, radio curvitatis in vertice, curva VA deſcribitur; atque evolutæ ipſius KN longitudo. Velut ſi angulus CGA fuerit 60°, erit KN tripla axis BV. Si vero latera GB, BA, AG ſint ut 3, 4, 5, erit illa $\frac{8}{4}$ axis BV.

6. Præterea ſpatii NKVAN quadratura datur. Poſito enim angulo CGA 60°, erit ſpatium illud æquale rectangulo ex axe BV, & ea quæ poteſt triplum quadratum ejusdem BV. Si vero latera GB, BA, AG ſint ut 3, 4, 5, erit idem ſpatium æquale ſeptuplo quadrato BV, cum parte octava.

7. Porro puncta quotlibet catenæ inveniri poſſunt, poſita quadratura curvæ alterutrius harum $xxyy = a^4 - aayy$, vel $xxyy = 4a^4 - x^4$. Vel etiã data diſtantia centri gravitatis ab axe, in portionibus planis, quas abſcindunt rectæ axi parallelæ in curva harum priore. Quadratura autem hujus curvæ pendet a ſummis ſecantium arcuum per minima æqualiter creſcentium: quæ ſummæ ex Tabulis ſinuum egregio quodam adhibito compendio inveniuntur quamlibet proxime. Hinc ex. gr. inventum, quod ſi angulus CGA ſit rectus, & ponatur axis BV partium 10000; erit BA, 21279, non una minus. Curva autem VA, per ſuperius indicata cognoſcitur hic eſſe partium 24142, non una minus.

In his omnibus non niſi ad caſus ſingulares ſolutiones problematum dedi, vitandæ prolixitatis ſtudio, & quoniam non dubito quin regulas univerſales Viri docti affatim ſint exhibituri. Quod ſi tamen aliquæ ex noſtris requirentur, eas lubenter mittam. Ac jam pridem omnes apud Clariſſimum Virum *G. G. Leibnitium* involucro quodam obtectas depoſui.

SPECIMEN ALTERUM CALCULI DIFferentialis in dimetienda Spirali Logarithmica, Loxodromiis Nautarum, & Arcis Triangulorum Sphæricorum: una cum Additamento quodam ad Problema Funicularium, aliisque, per I. B.

TAB. VIII. Fig. I. DE *Spirali Logarithmica:* Si in plano circuli BCH. jaceat curva BDEIPG, quam ſecent eodem angulo obliquo radii CB, CL &c, ex centro circuli C educti, dicetur Curva hæc *Spiralis Logarithmica*; quoniam ſumtis arcubus LM. MN &c, infinite parvis & æqualibus, hoc eſt, ipſis BL, BM, BN, Arithmetice proportionalibus, radii DC, EC, IC, ſunt Geometrice proportionales, ob Triangula ſimilia DCE, BCI, &c. Spiralis iſthæc jam *Walliſio & Barrovio* conſiderari cœpta eſt;

nec

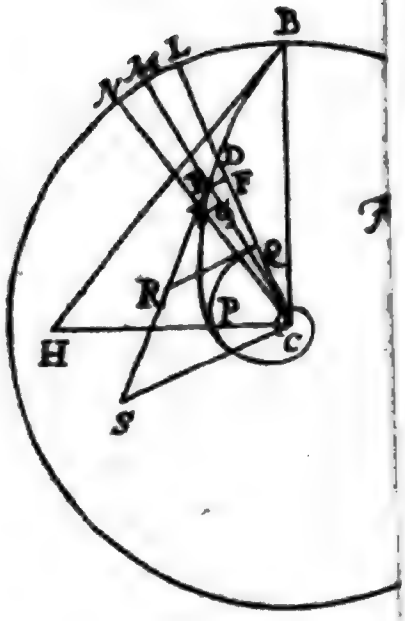

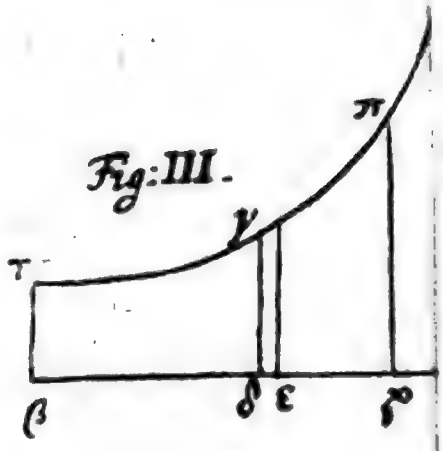

Fig: III.

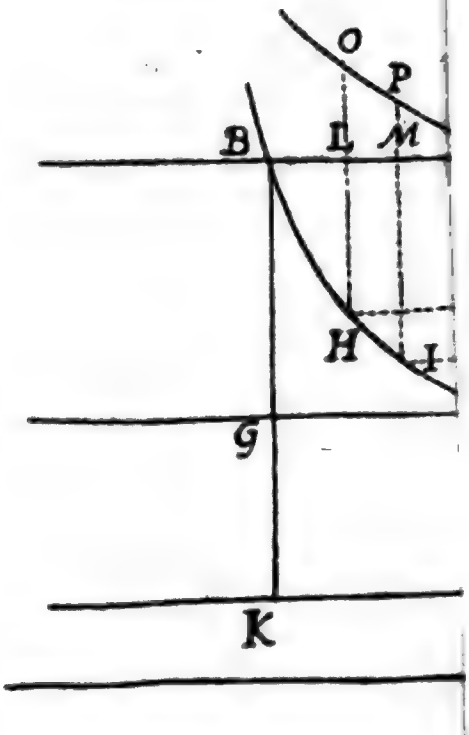

BIBLIOTECA

nec actum agerem, nisi affinitas illi intercederet cum Loxodromiis seu Rumbis Nautarum, quibus dimetiendis nunc occupabimur: ipsamet enim esset vera Loxodromica, si Terra plana foret.

1. *Longitudo Curvæ:* Centro C describantur arcus EF, IG, PQ, & ducantur rectæ CH, CS & QR, perpendiculares ipsis CB, CD, quæ secent tangentes curvæ BH, DS in H, S, & R: sic erunt Triangula DFE, EGI similia ob angulos FDE, GEI ex hypothesi æquales, & DFE, EGI rectos; quare CD. DS :: FD. DE :: GE. EI :: FD + GE. DE + EI. &c; hoc est:: DC. DIPC: quare DS = DIPC. Eadem opera ostenditur DR = DIP, adeoque & RS = PC.

Coroll. Quia spiralis hæc infinitis gyris circa centrum C convolvitur, patet, curvæ alicui interminatæ posse rectam finitam æqualem dari.

2. *Spatium:* Positis CB = r, CH = t, BM = x, CE = y. erit r (CM). dx (LM) :: y (CE). $\frac{ydx}{r}$ = EF; hinc EF in $\frac{1}{2}$ EC = $\frac{ydx}{r}$ in $\frac{1}{2}y$ = $\frac{yydx}{2r}$ = ΔECF, sed DF (dy). FE $\frac{(ydx)}{r}$ :: BC (r). CH (t). Unde $ydx = tdy$, adeoque $\frac{yydx}{2r}$ (ΔECF) = $\frac{tydy}{2r}$; & hujus integrale $\frac{tyy}{4r}$ = omnibus triangulis FCE, GCI, &c: hoc est, spatio DIPCD. Si y ponitur = r, erit $\frac{tyy}{4r}$ (= $\frac{1}{4}tr$ = $\frac{1}{2}$ ΔBCH) = toti spatio spirali BDPCB, repetitis vid. toties portiunculis circa centrum C existentibus, quot gyris singulæ communes sunt.

De Loxodromiis Nautarum: Esto jam in eadem figura BLDC superficies sphæræ, C polus, BL æquator, CB, CL &c. meridiani secantes curvam BIPC constanti angulo FDE, erit Curva hæc dicta *Loxodromica*,

1. *Longitudo Loxodromiæ*: Descriptis arcubus æquatori parallelis FE, GI, PQ, ut prius, erit haud absimiliter: Sinus totus ad secantem ang. FDE :: DF. DE :: EG. EI :: DF + EG &c. DE + EI &c. :: hoc est, arcus meridiani DQC (complementum elevationis poli loci D) ad longitudinem loxodromiæ DIPC: Et ita quoque arcus DQ seu

differentia latitudinum locorum D & P, ad partem Loxodromiæ MIP his locis interjectam.

Cor: Hinc portiones Loxodromiæ inter duo quæcunque loca latitudine æquidifferentia sunt æquales, & generaliter partes Loxodromiæ ejusdem proportionales sunt differentiis latitudinum inter partium terminos.

Fig. II. Porro ad inveniendam locorum longitudinem ex datis latitudinibus & angulo Rumbi, aut vice versa: Esto ABC planum meridiani, A centrum sphæræ, C polus, AB radius æquatoris seu sinus totus $= r$, BD latitudo loci $= y$, DG radius paralleli æquatoris $= z$; adeoque DE $= dy$, & DF $= dz$, tangens anguli Rumbi & meridiani $= t$, ipse vero arcus æquatoris BL in *fig. præced:* $= x$, ejusque differentiale LM $= dx$, quibus positis erit primo, $r. z :: dx \frac{zdx.}{r}$ = different. paralleli: deinde $\frac{zdx.}{r}$. $dy :: t. r$, adeoque $dy = \frac{zdx}{t}$: denique DE (dy). DF (dz) :: AD (r). AG $(\sqrt{rr-zz})$; unde $dy\left(\frac{zdx}{t}\right) = \frac{rdz}{\sqrt{rr-zz}}$, ac proinde $dx = \frac{trdz}{z\sqrt{rr-zz}}$ quod sic constituitur: Applicetur extremitati radii AC normalis CP $= t$, & per punctum P asymptotis AC, AB describatur Hyperbola PI: deinde assumto in peripheria quadrantis quovis puncto D, agantur DO, DI parallelæ radiis AC, AB, & abscindatur LM $=$ GI, ductaque AMN sumatur LO $=$ BN, erit punctum O ad curvam optatam OQ. *Dem:*

A G. AC :: CP. GI vel LM, AL. LM :: AB. BN seu LO

$\sqrt{rr-zz}. \; r :: t. \frac{tr}{\sqrt{rr-zz}}, \quad z. \frac{tr}{\sqrt{rr-zz}} :: r. \frac{trr}{z\sqrt{rr-zz}}$,

quare spatium OLVX latitudinis LV seu $dz = \frac{trrdz}{z\sqrt{rr-zz}}$ (ut modo ostensum) rdx, & propterea totum spatium TBVX $= rx$, ideoque spatium hoc applicatum ad radium exhibet rectam æqualem arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exhibet puncti B, & ejus in quo linea loxodromica parallelum per E transeuntem secat. Non secus, si la-

ſi latitudo loci e quo proficiſceris ſit BD, & ejus in quem per Rumbum datum perveniſti, BR, erit ſpatium OLSQ ad radium applicatum æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum dictorum locorum metitur. Præterea datis longitudinibus & latitudinibus loci a quo & ad quem, quæritur *t*, hoc eſt, in quem navis Rumbum dirigi debeat: Reſp. differentia longitudinum duorum locorum eſt ad differentiam duorum aliorum latitudine cum prioribus convenientium, ut tangens anguli prioris Rumbi ad tang. ang. poſt. Etenim deſcripta alia hyperbola YZ & alia curva WK, erit CP. GI (LM):: AG. AC:: CY. GZ (LH), & permutando CP. CY:: LM. LH:: LM. LA + LA. LH:: BN (LO). BA + BA. BT (LW):: LO. LW; quod cum ubique valeat, erunt omnes LO, LW; hoc eſt, ſpatio LOQS, LWKS, diviſa per communem radium, hoc eſt, differentiæ longitudinum, ut CP, CY, ſeu ut tangentes angulorum, quos Rumbi faciunt cum meridianis: unde datis latitudinibus BD, BR, ſi fiat, Ut ſpatium LOQS ad radium applicatum, ad datam longitudinum differentiam; ſic data CP ad aliam CY: erit hæc tangens anguli quæſiti.

Conſtructio Problematis ſuccinctior: Extenſo quadrante meridiani BC in rectam $\beta\kappa$ & abſciſſa quavis $\beta\delta$ = BD, ſi applicetur $\delta\gamma$, quæ ſit ad $\beta\tau$ ſeu *t*, ut AB ad DG, erit curva $\tau\gamma$ ita comparata, ut ſpatium curvilineum $\delta\gamma\pi\varsigma$ ad radium AB applicatum ſit æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exprimit locorum, quorum latitudines ſunt $\beta\delta$, $\beta\varsigma$, ſeu BD, BR. Cum enim ex conſtructione ſit DG. AB :: *t*. $\delta\gamma$: erit $\delta\gamma = \frac{tr}{z}$; adeoque $\square\, \gamma\delta\varepsilon = \frac{trdy}{z} = rdx$ per ſup. oſtenſa, &c. Fig. II & III.

Præterea, ſi ſpatium curvilineum $\beta\tau\pi\varsigma$ adeoque & ſingula $\square\gamma\varepsilon \left(\frac{trdy}{z}\right)$ commutari intelligantur in alia parallelogramma, quorum communis altitudo ſit $\beta\tau = t$, erit ſingulorum latitudo reſpectiva $\frac{rdy}{z}$ quæ eſt ad $\delta\varepsilon$ ſeu *dy*, ut *r* ad *z* (radius ad ſin. compl. latitudinis $\beta\delta$ vel BD, ſive ut ſecans latitudinis ad radium) quare ut *r* ad *t*, ſic unius

parallelogrammuli latitudo $\frac{rdy}{z}$ ad $\frac{tdy}{z}(=dx)$ & ita ſumma omnium ad x loci longitudinem. Hinc ratio perſpicitur conſtructionis *Tabulæ*, quam vocant *latitudinum creſcentium*, qua de vide ſis *Snellium* & P. *Des Chales*.

2. *Spatium Loxodromicum:* Quod portionem ſuperficiei ſphæricæ curvæ Loxodromicæ & polo vel Æquatori interjectum concernit, fiat: *r. p.* (radius ad peripheriam) :: $z. \frac{pz}{r}$ = circumferentiæ paralleli per D tranſeuntis, quæ ducta in latitudinem $DE = dy = \frac{r\,dz}{\sqrt{rr-zz}}$, exhibet $\frac{pz\,dz}{\sqrt{rr-zz}}$ aream annuli DE, ejusque integrale $p\sqrt{rr-zz}$ dat ſuperficiem Zonæ ſphæricæ, rotatione arcus BD ſuper axe AG genitæ. Quia $p\sqrt{rr-zz} = p$ in $\sqrt{rr-zz} = p$ in AG, obiter notamus inſigne *Theorema Archimedæum*, quod ſuperficies fruſti ſphæræ cujuslibet æquetur producto altitudinis ejus in peripheriam circuli maximi, & proportionalis partis proportionaliter; adeoque quod ſuperficies portionum inter ſe ſint ut altitudines) hinc $p. dx :: p\sqrt{rr-zz}. dx\sqrt{rr-zz}$ (ſeu per ſup. oſtenſa $\frac{trdz}{z}$) = areæ trapezii ſphærici, cujus baſes oppoſitæ ſunt differentiolæ arcuum æquatoris & paralleli; ejus itaque integrale æquale areæ ſpatii curvæ Loxodromicæ & æquatori interjecti: eſt vero integrale ipſius $\frac{trdz}{z}$ = ſpatio hyperbolico; quare ſi aſymptotis AB, AC deſcribatur hyperbola *pqr*, eadem cum altera PI, erit portio ejus quæcunque *p*BV*r* æqualis ſpatio comprehenſo curva Loxodromica, æquatore & meridiano dictam Loxodromicam ad latitudinem BE interſecante; cumque totum ſpatium TBVX ſit æquale *rx*, hoc eſt, ipſi radio AC in arcum æquatoris x, hoc eſt per modo laudatum *Theor. Archim.* toti triangulo ſphærico duobus meridianis & æquatori

quatori intercepto, sequitur reliquum $TprX$ æquari ipsi spatio, utroque meridiano, loxodromica & polo terminato. *Not.* 1. $Lq.\ LO :: \frac{rr}{z} . \frac{rrr}{z\sqrt{rr-zz}} :: \sqrt{rr-zz}.\ r :: AG.\ AC.$ Unde alia habetur constructio curvæ OQ. 2. Si duas Loxodromias idem æquatoris parallelus secet, & per puncta sectionum transeant meridiani, spatia Loxodromiis, meridianis & æquatori utrinque interjecta erunt, ut tangentes angulorum, quos Rumbi constituunt cum meridianis; patet, quia spatia plurium hyperbolarum, quale $pBVr$, abscissa ab eadem EX sunt ut ipse Bp.

De Areis Triangulorum Sphæricorum. Esto ABC Triangulum Sphæricum rectangulum ad C; D polus circuli AC; I Sphæræ centrum; IA, IC, IF radii; AF, DF, DC, DO quadrantes circulorum maximorum; CH, OG, sinus arcuum CA, OA, sitque OC pars infinite parva cruris AC: ac ponatur $IA=r$, tangens arcus FE seu anguli *Fig. IV.* $BAC=t$, $IH=z$, $HC=\sqrt{rr-zz}$: erit

$HC.\ IC :: HG,\ OC \left| \begin{array}{l} IF(\text{sin. AF}).HC(\text{sin AC}) :: \text{tang. FE}.\text{tang. CB}. \\ r.\quad \sqrt{rr-zz} :: t.\quad \frac{t}{r}\sqrt{rr-zz} \end{array} \right.$

$\sqrt{rr-zz}.r :: dz. \frac{rdx}{\sqrt{rr-zz}} \left| \begin{array}{l} \text{per Doctr. Trigon.} \\ \text{sec. CB.}\ \sqrt{\frac{ttrr-ttzz+r4}{rr}}\ \text{tang. CB}\ \sqrt{\frac{ttrr-ttzz}{rr}} :: \text{Rad.}\ r.\quad r\sqrt{\frac{ttrr-ttzz}{ttrr-ttzz+r4}} \end{array} \right.$

sin. CB in GO $\left(\sqrt{\frac{trrdz}{ttrr-ttzz+r^4}}\right) = BCOL$, per sup. cit. *Theor. Archim.* cujus integrale = areæ Triang. ABC.

Constr. Describatur semicirculus centro I radio $IM = \frac{r\sqrt{tt+rr}}{t}$ seu quartæ proportionali ad tang. & sec. ang. BAC ac radium IA, tum fiat alia curva PQR ejus naturæ, ut HQ sit tertia proportionalis ad HN & radium sphæræ IA, eritque planum AHQR = superficiei Trianguli Sphærici ABC. *Dem.* $IMq - IHq = HNq \left| \begin{array}{l} \frac{ttrr+r4}{tt} - zz = \frac{ttrr+r4-ttzz}{tt} \\ HN. \end{array} \right.$

$$HN. \quad IA :: IA. \quad HQ.$$
$$\frac{\sqrt{ttrr+r4-ttzz}}{tt} \cdot r :: r. \frac{trr}{\sqrt{ttrr+r4-ttzz}}$$

adeoque $QHG = \frac{trrdz}{\sqrt{ttrr+r4-ttzz}} = BCOL$, &c.

Cor. 1. Planum AIPR (= Triang. Sphær. AEF) applicatum ad radium IA = arcui EF, per *Th. Arch.*

2. Si t = infin. hoc est, ang. BAC rectus, erit IM = IA & planum AHQR ad radium applicatum = arcui AC.

Additamentum ad Problema Funicularium.

Postquam *Problematis* de *Curva Funicularia* solutionem nuperrime exhibuisset *Frater*, speculationem istam continuo promovi ulterius, & ad alios quoque casus applicui, quo pacto præter ea quorum tum mentio facta est, nonnulla sese obtulerunt, quæ recensere operæ pretium existimo.

Fig. V. 1. Si crassities vel gravamina funis aut catenæ inæqualia sint & sic attemperata, ut dum est in statu quietis, gravamen portionis HI sit in ratione portionis rectæ utcunque ductæ LM, iisdem perpendiculis HL, IM interceptæ curva AIHB, quam funis vel catena sic suspensa proprio pondere format, erit Parabolica. Sin gravamen portionis HI sit in ratione spatii LOPM iisdem perpendiculis HL, IM, intercepti, erit Funicularia AB curva Parabolæ vel Cubicalis, vel Biquadraticæ, vel Surdesolidalis &c. prout Figura CLO est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut semiparabolæ Cubicalis &c. Quod si vero gravamen portionis HI sit in ratione spatii QRST iisdem rectis horizontalibus HQ, IR, abscissi, erit Funicularia IB curva aliqua ex genere Hyperbolicarum (recta AG existente una ex asymptotis) puta vel Apolloniana, vel Cubicalis, vel Biquadratica &c. prout vid. Figura AQT est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut cubicalis, &c.

2. Si funis sit uniformis crassitiei, at a pondere suo extensibilis, peculiari opus est artificio: Vocetur portio funis non extensi, cujus ponderi æquipollet vis tendens imum funis punctum, a, & excessus longitudinis, quo portio hæc a dicta vi extensa non extensam superat, b, suma-

ſumaturq; in perpendiculo FA=a, & in definita FC=x: tum fiat curva DE ejus naturæ, ut ſit applicata CD = $\frac{ab}{\sqrt{2ax+2bx}-2a\sqrt{aa+bb+2bx}}$ ſive $a\frac{\sqrt{aa+bx}+a\sqrt{aa+bb+2bx}}{2xx-2aa}$, (perinde enim eſt) ac ſpatio curvilineo ACDE conſtituatur æquale ▭FG, producanturque rectæ KG, DC ad mutuum occurſum in B; ſic erit punctum B ad requiſitam funicularium AB. Suppono autem, extenſiones viribus tendentibus proportionales eſſe, tametſi dubium mihi ſit, an cum ratione & experientia hypotheſis illa ſatis congruat. Retinere autem iſtam nobis liceat, dum veriorem ignoramus.

3. Occaſione *Problematis funicularii* mox in aliud non minus illuſtre delapſi ſumus, concernens flexiones ſeu curvaturas trabium, arcuum tenſorum aut elaterum quorumvis, a propria gravitate, vel appenſo pondere aut aliâ quacunque vi comprimente factas; quorſum etiam Celeberrimum *Leibnitium* in privatis, quibus ſub idem me tempus honoravit, literis digitum opportune intendere video. Videtur autem hoc Problema, cum ob hypotheſeos incertitudinem, tum caſuum multiplicem varietatem, plus aliquanto difficultatis involvere priori, quanquam hic non prolixo calculo ſed induſtria tantum opus eſt. Ego per ſolutionem caſus ſimpliciſſimi (ſaltem in præmemorata hypotheſi extenſionis) adyta Problematis feliciter reſeravi; verum ut ad imitationem *Viri Excellentiſſimi* & aliis ſpatium concedam ſuam tentandi Analyſin, premam pro nunc ſolùtionem, eamque tantiſper Logogripho occultabo, clavem cum demonſtratione in nundinis autumnalibus communicaturus. Si lamina elaſtica gravitatis expers AB, uniformis ubique craſſitiei & latitudinis, inferiore extremitate A alicubi firmetur, & ſuperiori B pondus appendatur, quantum ſufficit ad laminam eousque incurvandam, ut linea directionis ponderis BC curvatæ laminæ in B ſit perpendicularis, erit curvatura laminæ ſequentis naturæ: Fig.

Qrzumu bapt dxqopddbbp poyl fy bbqnfqbfp lty ge mutds udsbbtubs tmixy yxdksdbxp gqsrkfgudl bg ipqandtt tcpgkbp aqdbkzs.

Fig. VII. 4. Istis vero omnibus multo sublimior est speculatio de *Figura veli vento inflati*; quanquam cum *Problemate Funiculario* eatenus affinitatem habet, quatenus venti continuo ad velum adlabentis impulsus ceu funis alicujus gravamina spectari possunt. Qui naturam pressionis fluidorum intellexerit, haud difficulter quidem capiet, quod portio veli BC, quæ subtensam habet directioni venti DE perpendicularem, curvari debeat in arcum circuli. At qualem curvaturam induat reliqua portio AB, ut difficilis est perquisitio, sic in re nautica eximii prorsus usus futura est, ut præstantissimorum Geometrarum occupationem juxta cum subtilissimis mereri videatur. Cæterum in his Problematibus omnibus, quæ quis nequicquam alia tentet methodo, calculi *Leibnitiani* eximium & singularem plane usum esse comperi, ut ipsum propterea inter primaria seculi nostri inventa censendum esse æstimem. Quanquam enim, ut nuper innui, ansam huic dedisse credam calculum *Barrovii*, qualem appello, qui ab hujus viri tempore passim fere apud Geometras præstantiores invaluit, quemque etiamnum *Nobilissimo Tzschirnhausio* solemnem esse video: hoc tamen non eo intelligendum est, quasi utilissimi inventi dignitatem ullatenus elevare, aut *Celeberrimi Viri* laudi meritæ quicquam detrahere & aliis ascribere cupiam; & si quæ conferenti mihi utrumque intercedere inter illos visa est affinitas, ea major non est, quam quæ faciat, ut uno intellecto ratio alterius facilius comprehendatur; dum unus superfluas & mox delendas quantitates adhibet, quas alter compendio omittit: de cætero namque compendium isthoc tale est, quod naturam rei prorsus mutat, facitque ut infinita per hunc præstari possint, quæ per alterum nequeunt: præterquam etiam quod ipsum hoc compendium reperisse utique non erat cujusvis, sed sublimis ingenii & quod Autorem quam maxime commendat.

JACOBI USSERII ARMACHANI Archiepiscopi historia dogmatica controversiæ inter Orthodoxos & Pontificios de Scripturis & Sacris vernaculis nunc primum edita. Accesserunt ejusdem dissertationes duæ de pseudo Dionysii scriptis & epistola ad Laodicenos antehac inedita. Descripsit, digessit & notis atque auctario locupletavit Henricus Wharton Archi-Episcopo Cantuariensi a Sacris Domesticis.

Londi-

Digitized by Google

Londini typis R. R. impensis Richardi Chiſvvell, ad inſigne roſæ coronatæ in cœmeterio S. Pauli 1690, in 4. plag. 6i.

CUm Pontificii linguarum vernacularum uſum in Scripturæ translationibus & publico ſacrorum cultu improbent, longe aliam Eccleſiæ ab omni ævo ſententiam fuiſſe, Epiſcopus Armachanus in poſthumo hoc tractatu prolixe probat, ut adverſarii, cum alias Reformatorum rationes variis argutiis eludere nitantur, ſaltem tot Veterum oraculis, & hiſtoria praxeos per tot ſeculorum centurias continuata confundantur. Et primo quidem capite veterum Hebræorum ſententiam, ac deinde c. 2 & 3 Græcorum & Latinorum Patrum, qui ad annum usque ſexcenteſimum floruerunt, teſtimonia adducit. Antequam vero ad ſequentia ſecula deſcendat, c. 4 nonnulla de Pontificii erroris origine interfatur, obſervans imperioſam civitatem Romam ſcilicet una cum jugo etiam linguam ſuam domitis gentibus per ſpeciem ſocietatis impoſuiſſe, & Romanos Pontifices imperium imitatos, ut Romanæ linguæ uſus in eccleſiaſticis officiis receptus Romanæ autoritatis in gentibus propagatæ indicium foret, non minori ſedulitate curaſſe, & Carolum M. id negotii haud parum promoviſſe, qui, cum Romana lingua in provinciis Romano Imperio ſubjectis per barbarorum incurſiones corrupta admodum fuiſſet, diſſonantia cantus eccleſiaſtici inter Gallos & Romanos offenſus per duos Clericos, qui cantum a Romanis didicerunt, Metenſem primum eccleſiam & deinceps omnem Galliam ad Romani cantus autoritatem revocavit. Origine erroris explicata ad eccleſiæ teſtimonia redit, & c. 5 orthodoxam ſententiam de Scripturis & Sacris vernaculis e novem poſtremis a Chriſti adſcenſione usque ad reformationis tempora ſeculis confirmat, ut oſtendat, nunquam veritatis teſtes defuiſſe, qui peregrinam linguam in ſacris improbaverint, & Scripturam omnibus legendam inculcaverint, ideoque etiam in linguas vernaculas vel ipſi tranſtulerint, vel ab aliis translatas commendaverint. Contrariam eccleſiæ Pontificiæ ſententiam & praxin, & ſævam Orthodoxorum S. Scripturam legentium perſecutionem ſuperiore ſeculo agitatam, ex nonnullis Anglicorum Antiſtitum regiſtris aliisque monumentis c. 6 breviter exponit, quam Conciliorum canonibus multisque juris civilis & canonici decretis & plurimorum Imperatorum ac Regum ſanctionibus adverſari c. 7 oſtendit. Capite, quod proxime ſequitur, octavo Scriptu-

ram S. passim in vulgares linguas jam olim translatam fuisse ex Chaldaicis, Græcis, Gothicis, Syriacis, Armenis, Æthiopicis, Ægyptiacis, Persicis, Arabicis, Dalmaticis plurimisque aliis Sacrorum Scriptorum versionibus demonstrat, & ex variarum gentium liturgiis primitivam ecclesiam commune officium vulgari lingua celebrasse probat. Nono capite cum Pontificiis laicos a Scripturæ lectione arcentibus, & biblia in vulgares linguas translata inter libros prohibitos referentibus aut ad ignem damnantibus, comparat Jojakimum Jerem. XXXVI, 23; Antiochum 1. Macc. I, 59; Diocletianum, de quo Euseb. lib. 8, c. 2; Georgium Cappadocem, de quo Athanasius in epistola ad Orthodoxos agit, nec non veteres quosdam hæreticos quos Tertullianus de resurrect. carn. c. 47 Scripturarum lucifugas appellat, aliosque Sacrorum Codicum adversarios, quibus etiam Ulpianum & Paulum Jureconsultos annumerat, cum ille sub libris improbatæ lectionis, hic sub libris magicis etiam Scripturam Sacram comprehendisse videatur. Decimo denique eoque ultimo capite nonnulla adversariorum testimonia producit. Et hunc Usserii tractatum Clarissimus Whartonus non solum in ordinem digessit, & brevibus scholiis illustravit, sed insigni etiam auctario locupletavit, quod antequam recenseamus, de interjectis duabus Episcopi Armachani dissertationibus nonnihil referemus. Harum prior agit *de scriptis, quæ vulgo sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur*, quæ pseudepigrapha esse pluribus rationibus evincit. De ætate autem pseudo-Dionysii differens *Magdeburgensium* sententiam, qui ad 4 seculum hunc scriptorem retulerunt, tum veram esse dicit, si Apollinarius hæreticus librorum istorum Autor statuatur, quod a Græcis nonnullis factum *Laurentius Valla* in annotationibus ad Act. 17 observavit. Ipse autem hunc Pseudo-Dionysium ad quintum seculum referre mavult. Dissentit igitur hæc Usserii dissertatio ab ejusdem bibliotheca Theologica manuscripta, in qua librorum Dionysio Areopagitæ suppositorum autorem esse Apollinarium probare conatus est, ut Whartonus indicat, qui bibliothecæ illius Theologicæ legendæ copiam sibi quondam datam, impræsentiarum vero denegatam addit, interim tamen ex eadem insignem Usserii de *Johannis Scythopolitani* & *Maximi* in Dionysium scholiis observationem excerpit, quam in usum Cl. *Cavei* quondam inde transcripserat. Animadvertit nimirum Usserius Johannis Scythopolitani

Digitized by Google

tani & S. Maximi in Dionyſium ſcholia a Morellio & deinceps ab aliis ſimul confuſa fuiſſe, & uni Maximo tributa, cum olim non ſolum in antiquioribus exemplaribus, quæ Cypariſſiotæ tempore ferebantur, ſed etiam in utroque, quo ipſe Morellius uſus eſt, codice diſtincta fuerint. Obſervat præterea Johannis Scythopolitani ſcholia illa ipſa eſſe, quæ nonnulli Dionyſio Alexandrino tribuerunt. Id probat ex ſententia quadam, quæ a Cypariſſiota ex Dionyſii ad ſcriptorem ſibi cognominen ſcholiis allegatur, & in Johannis Scythopolitani Scholiis totidem verbis reperitur. Quod autem Scythopolitani illa ſit ſententia, non Maximi, confirmat ex Latina verſione ſcholiorum ſcythopolitani a Roberto Lincolnienſi facta, quæ in bibliotheca Collegii Corporis Chriſti apud Oxonienſes manuſcripta aſſervatur. Brevior eſt altera Uſſerii diſſertatio *de epiſtola Pauli ad Laodicenſes.* In ea inquirit, cur Marcionitæ epiſtolam Pauli, quæ ad Epheſios inſcribitur, pro epiſtola ad Laodicenos habuerint. Cauſam eſſe dicit verba Pauli Col. IV, 15, 16 collata cum his duabus rationibus, quod 1. epiſtola ad Coloſſenſes cum ea quæ ad Epheſios ſcripta eſt, ejusdem argumenti ſit, & 2. eodem tempore utraque ſcripta videatur. Obſervat præterea, quod in epiſtola ad Epheſios c. I, v. 1, verba ἐν ἐφέσῳ in antiquis nonnullis exemplaribus defuiſſe, ex Baſilii libro 2. adverſus Eunomium colligi poſſit.

Duplicem hanc diſſertationem excipit *Henrici Whartoni auctarium* ad Uſſerii hiſtoriam dogmaticam de Scripturis & Sacris vernaculis. In auctario capitis 1, quo veterum Hebræorum ſententiam Uſſerius recenſuit, de ætate Judæorum ab Uſſerio allegatorum nec non de variis Bibliorum verſionibus, quæ a Judæis & Samaritanis adornatæ ſunt diſſerit, & inter alia *Bartoloccii* ſententiam refutat, qui Scripturæ lectionem Judæis quondam interdictam fuiſſe probaturus, arbitratur puncta quidem Hebraica a prima linguæ origine in uſu fuiſſe & in profanis ac civilibus ſcripturis paſſim uſitata, ſacræ autem Scripturæ codices ſine punctis conſulto exaratos fuiſſe, ut tantū a peritioribus & doctioribus legi atq; addiſci poſſent, & ne quis idiota ſine Magiſtro aut Doctore legem pervolvere auderet, ſed ad Sacerdotes ſciſcitandi gratia confugere cogeretur. Cui Whartonus reſpondet, punctorum defectum a Scripturæ ſcientia populum Judaicum removere minime potuiſſe, cum in aliis etiam orientalibus linguis puncta deſint, neque in communi etiam

uſu adhibeantur & nemo tamen tam bardus ſit, qui linguæ maternæ ſolis conſonantibus deſcriptæ proprias vocales apponere nequeat, neque probari poſſe ſacri & profani ſeu communis characteris apud Judæos diſtinctionem, quam eruditiſſimus Waltonus in prolegomenis ad biblia polyglotta invicte refutaverit. In auctario capitis 2 & 3 nonnulla Græcorum & Latinorum Patrũ, qui 6 prioribus ſeculis vixerunt, teſtimonia ab Armachano Antiſtite prætermiſſa profert. Et Græcis quidem Patribus etiam *Autorem teſtamenti 12 Patriarcharum* annumerat, cujus ætatem præciſe determinari non poſſe, & id ſolum ſibi liquere ait, quod Origene, a quo allegatus, antiquior, & Chriſto poſterior ſit. Minime enim dubitat, quin Chriſtianus fuerit, etſi Judaicam ſectam ſimulet, & nonnullis impoſuerit, ut eum Judæum fuiſſe & Hebraice ſcripſiſſe exiſtimaverint. In auctario capitis 4 quod de origine erroris Pontificii agit, obſervat, Autorem linguæ ignotæ in ſacris introductæ, & certam mutationis hujus epocham indicari non poſſe, cum abuſus ille non ſimul & ſemel ſed paulatim in eccleſiam invectus fuerit, & alias regiones citius, alias ſerius occupaverit. Dixerat Uſſerius, Romanum Ordinem & Pſalmodiam a Carolo M. in eccleſiis Gallicanis introductam, at Whartonus, etſi eam rem a Carolo M. maxime promotam & conſummatam non diſſimulet, a Pipino tamen cœptam aſſerit, quem ipſe Carolus in conſtitutione de emendatione librorum eccleſiaſticorum ob unanimitatem Apoſtolicæ ſedis Gallicanum cantum ſuſtuliſſe, & Galliarum eccleſias Romanæ traditionis cantibus decoraſſe ſcribit. Interim plebis inſtructioni non uno modo cautum fuiſſe Whartonus obſervat, cum Caroli M. ætate inter linguam Latinam & Ruſticam Romanam non tanta diverſitas fuerit, quin populus Miſſam Latinam toties recitatam intelligere potuerit, & poſtea, ex quo Latina lingua apud plebem penitus exolevit, non ſolum officia divina a Sacerdotibus vernacula lingua in cœtibus eccleſiaſticis expoſita fuerint, ſed ſcholæ etiam paſſim fundatæ, in quibus pueri cujuscunque ſortis Latinam linguam gratis diſcerent. Auctarium capitis 5 plura teſtimonia pro Scripturis & Sacris vernaculis ex ſeptimi & ſequentium ſeculorum ſcriptoribus collecta continet. In horum numero *Cedmonus*, cujus paraphraſin Saxonicam in Geneſin & præcipuas S. Scripturæ hiſtorias Franciſcus Junius Amſtelodami A. C. 1655 evulgavit, & quem Johannes Tinmuthenſis in hiſtoria aurea MSC. divinitus

vinitus edoctum in lingua patria carmina, ut loquitur compunctiva tam feliciter ſcripſiſſe refert, ut nemo illi in his æquiparari potuerit. Primus quem ex octavo ſeculo Whartonus producit, eſt *Aldhelmus* Epiſcopus Schirburnenſis cujus epiſtolam ad Ehfridum hactenus ineditam exhibet. Eam quondam ex codice monaſterii Abendonienſis, qui poſtea ad doctiſſimum virum Thomam Allen Oxonienſem tranſiit, deſcripſerat Uſſerius, & cum aliis tribus codicibus in bibliotheca Regia Cottoniana & D. Wilhelmi Hovvard de Navvorth inventis accurate contulerat. Hoc apographum inter laceras quasdam ejus ſchedas mutilatum quidem Whartonus invenit, ſed quæ in fine deerant, ex Abendonienſi Codice ſupplevit, & Cottoniano contulit, ut integram evulgare poſſet. Ad idem ſeculum pertinet Venerabilis *Beda*, ex quo loca quidem nonnulla protulit Armachanus, ſed Whartonus alia ſuperaddit ex commentario ad 21 priora Geneſeos capita, qui ſi expoſitionem capitis 1 ſeu commentarium in hexaemeron excipiamus, inter Bedæ opera hactenus nondum comparuit, item ex expoſitione ſuper canticum Prophetæ Habacuc itidem MSC, & aliis quibusdam Bedæ monumentis. Inter Scriptores 9 ſeculi floruit *Otfridus* Wiſſenburgenſis Monachus, de quo Uſſerius ex Trithemio notaverat, quod ad Luitbertum Moguntinum Archiepiſcopum quatuor libros evangeliorum metrice in lingua Teutonica quibusdam regulis formata ſcripſerit, & quod hoc opus inſcripſerit: *gratia Dei Theotiſce*, & quod hanc evangeliorum expoſitionem *Achilles Gaſſarus* evulgaverit. At Whartonus in auctario ſuo obſervat, Otfridi opus non eſſe verſionem evangeliorum, ſed diateſſaron ſeu harmoniam evangeliorum rythmis germanicis concinnatam, & in libros non quatuor ſed quinque diſtributam, neque titulum operis fuiſſe: *gratia Dei Theotiſce*, ſed: *volumen evangeliorum*, occaſionem autem falſi tituli inde natam, quod Otfridus in limine veterum exemplarium dicat, ſe id opus Gratia Dei Theotiſce compoſuiſſe. Notat inſuper Achillem Gaſſarum, qui opus illud Otfridi edidit, non alium fuiſſe, quam *Flacium Illyricum*, codice admodum mendoſo & hiulco uſum, cujus lacunas ex Vindobonenſi codice in ſuis de Cæſarea bibliotheca commentariis *Lambecius* ſupplevit. Addit Otfridum hoc opus non ſolum Luitberto Archiepiſcopo Moguntino, ſed etiam Salomoni ejusdem Deceſſori & Ludovico Franciæ Orientalis Regi nuncupaſſe, & rythmicam evangeliorum

verſio-

verſionem, quam *Waldoni Friſingenſi* Epiſcopo Armachanus Beati Rhenani ductum ſecutus tribuit, non aliam eſſe, quam ipſam Otfridi harmoniam, quam Waldo Sigefridi Presbyteri manu deſcribi fecit. De *Methodio* & *Cyrillo* ad idem ſeculum pertinentibus parum accurate Armachanum tractaſſe, Auctarii Autor animadvertit. Id conſtare dicit, quod Methodius & Cyrillus Sclavis a ſe converſis S. Scripturam & liturgiam in lingua vernacula tradiderint, quod autem Latinam liturgiam abrogaverint, purum putum commentum videri, quum Slavi nullam antea liturgiam habuerint, quam a Methodio & Cyrillo converſi eſſent. Id probat ex annalibus manuſcriptis Andreæ Dandali a Lucio lib. 2 de regno Dalmatiæ citatis, & ex hiſtoria Presbyteri Diocleatis, quam Maurus Orbinus operi ſuo de regno Slavorum Italice ſcripto incluſam publicavit. Extare autem dicit in bibliotheca Lambethana codicem literis Slavicis, quales a Cyrillo inventæ perhibentur, pulcherrime exaratum, acta Apoſtolorum & quædam alia cum liturgia ad finem addita continentem, neque tamen certo affirmare audet, quod illa verſio Cyrillum autorem habeat. Cæterum Johannem VIII, quem Uſſerius ob datam Slavis ſacra vulgari lingua celebrandi licentiam inter teſtes veritatis numeraverat, Whartonus invitum id feciſſe auguratur, veritum ſcilicet, ne Slavi, ſi ipſorum deſideriis non obtemperaret, Patriarchæ Conſtantinopolitano Bulgarorum exemplo ſe ſubmitterent, quem in finem etiam aſtutus Papa Methodium honorifice habitum Romæ detinuerit. Ad finem decimi & initium undecimi ſeculi refert *Ælfricum* Abbatem, qui Saxonicæ Geneſeos verſioni inſignem præfationem præmiſit, qua translationem S. Scripturæ in linguas vernaculas adverſus eos, qui pravum imperitorum intellectum objicere ſolent, ſtrenue vindicat. Eam hactenus ineditam una cum interpretatione Latina, quam ex viri doctiſſimi & literarum Saxonicarum peritiſſimi Georgii Hickeſii Decani Wigornienſis Anglicana verſione expreſſit, publici juris facere operæ pretium cenſuit. Sub Canuto Angliæ & Daniæ Rege biblia in Danicam quoque linguam translata fuiſſe, ex codice bibliothecæ Cottonianæ probat, qui Canuti quondam fuit, & Danico ſermone harmoniam quatuor evangeliorum complectitur. *Berengarii* Andegavenſis Archidiaconi teſtimonia ex ejusdem in Apocalypſin commentario dum profert, non diſſimulat, in manuſcriptis quibusdam codicibus iſtam Apocalypſeos expoſitionem non Berengario

Digitized by Google

gario ſed *Beringuedi* vel *Berengaudo* adſcribi, cui etiam a Cl. Cave in Hiſtoria Literaria hunc tractatum adjudicari notat. Veretur autem Whartonus, ne Monachorum vel ignorantia vel odio adverſus Berengarium Beringuedis nomen confictum fuerit, cum aliunde de Beringuede vel Berengaudo nihil plane conſtet, & Pitſæus in appendice ſua, ac Boſtonus Burienſis in catalogo manuſcripto ſcriptorũ eccleſiaſticorũ de Beringuede & Berengaudo nihil aliud dicendum habeant, quam quod ejus nomen manuſcriptis quibusdam codicibus præfixum invenerint. Suam autem ſententiam de Berengario Johannis Subprioris autoritate confirmat, cujus in Apocalypſin commentarius in bibliotheca Lambethana manuſcriptus aſſervatur. In illius enim prologo cæteris Apocalypſeos interpretibus Berengarium adnumerat, & ſubinde ampla fragmenta inde tranſcribit. Adducitur etiam inter teſtes undecimi ſeculi *Ivo Carnotenſis*, ejusque liber de eccleſiaſticis officiis, qui in Lambethana bibliotheca manuſcriptus extat. Ex hoc ipſo autem manuſcripto Whartonus deprehendit, Ivonem autorem eſſe operis, quod ſub *Micrologi* nomine allegari ſolet. Equidem octo priora illius codicis capita, quæ de nocturnis vigiliis, de matutinis laudibus, de prima, de tertia, de ſexta, de nona, de veſpertina ſynaxi, & de completione inſcribuntur, nondum, quod ſciat, prodierunt; at ſequentia capitula 62 Micrologum conſtituunt, quibus in manuſcripto codice additur capitulum de Miſſa & ſingularum ejus partium autoribus, quod in Micrologo deſideratur. Eſt autem codex iſte præclaræ vetuſtatis & Ivone ipſo haud multo inferior, & in fronte iſtiusmodi titulum præfert: *liber Ivonis Carnotenſis Epiſcopi de eccleſiaſticis officiis*. Inter Scriptores 13 ſeculi, qui a Whartono pro Scripturis & ſacris vernaculis adducuntur, comparet *Rogerus Bacon*, cujus epiſtolam de laudibus S. Scripturæ ad Clementem IV bibliotheca Lambethana tenet. Obſervat autem, Autorem illum portentoſa quædam & impoſſibilia in prolixa illa epiſtola comminiſci. Non enim tantum neceſſarium eſſe docet, ut omnes Chriſtiani ſacram Scripturam tanquam fidei ſuæ fontem & regulam perfecte ſciant, ſed etiam fontes Hebraicos & Græcos ab omnibus conſulendos aſſerit. Et quamvis incredibile videatur, ut ſinguli Chriſtiani linguarum iſtarum notitiam ſibi compararo poſſint, id tamen Baconus factu perquam facile eſſe perſuadere ſuis Lectoribus cupit, imprimis cum ſe Grammaticam quandam univer-

salem inveniſſe glorietur, cujus ope intra paucisſimos dies quilibet linguam Hebraicam, Græcam, Latinam & Arabicam addiſcere queat; & ut omnes, quod legunt, etiam intelligant, ſe opus quoddam manuductorium ſeu præliminare ad promovendam S. Scripturæ intelligentiam editurum ſpondet, enixe Pontificem orans, ut artificium ſuum ſummis omnium votis expetitum & frequentibus vaticiniis confirmatum, apoſtolica autoritate confirmet, & univerſæ eccleſiæ commendet, unde innumera in eccleſiam beneficia redundatura minime dubitat. Inter Scriptores ſeculi 15 occurrit *Gualterus Hilton*, Carthuſianus Anglus, in cujus laudem non parum cedere ait, quod celeberrimum illud opus de imitatione Chriſti non minus æquo jure ſibi vendicare poſſit, quam Thomas Kempenſis, & quivis alius. In auctario capitis 6. de perſecutionibus orthodoxorum commemorat inſtrumentum A. C. 1530 a *Gulielmo Warhamo* Archiepiſcopo Cantuarienſi confectum, & Notariorum publicorum ſubſcriptionibus confirmatum. Narrat in ejus præfatione Archiepiſcopum Henrici Regis conſilium explicare, quod nimirum late ſerpenti hæreſeos veneno obicem poſiturus plures Præſules, Doctores, & Theologos congregaverit, ut libros quosdam vernaculos examini ſubjicerent, & cenſura notarent. Refert porro, poſt hæreſes & blaſphemias ex variis libris excerptas & ſigillatim notatas, e quibus quatuor tantum ſpecimiuis loco apponit, Regis interdictum ſequi, quo hæreſes illæ una cum libris illas continentibus, & translatione Scripturæ per Gulielmum Tindallum adornata prohibentur & damnantur, & ut hoc decretum plebi innoteſceret, monitorii cujusdam formulam, quæ a ſingulis Sacerdotibus e ſuggeſtu prælegeretur, compoſitam fuiſſe, in qua omnes & ſinguli, ut libros iſtos damnatos, & in his Anglicam Novi Teſtamenti verſionem Curatis ſuis traderent, ſub gravi pœna admoniti fuerunt, ac ne quis injuriam ſibi fieri quereretur, Epiſcopos & alios viros doctos a Rege conſultos decreti illius juſtitiam concordi ſuffragio approbaſſe. Dolet autem Whartonus, Pontificios non ſolum ſacros codices Chriſtianorum manibus excutere conatos, ſed etiam poſtea falſarias iisdem manus intuliſſe. Prodiiſſe dicit a triginta annis in Gallia plures Scripturæ verſiones vernaculas a Theologis Pontificiis elucubratas, & vix ullam in his ſinceram & fraudis immunem reperiri. Præ cæteris autem notat verſionem Novi Teſtamenti a Theo-

logis

logis Lovanienſibus confectam, & A. C. 1686 typis Burdigalenſibus excuſam. Ex ea nonnulla corruptelarum ſpecimina ſeligit. Cum enim in vulgata, ex qua Lovanienſes Gallicam ſuam verſionem ſe expreſſiſſe dicunt, Act. XIII, 2, legitur: *miniſtrantibus autem illis Domino*, Gallica ſic habent: *or comme ils offroient au Seigneur le ſacrifice de la Meſſe*, i. e. offerentibus autem illis Domino ſacrificium Miſſæ. Sic I. Cor. III, 15. in Lovanienſium verſione legitur: *mais il ſera ſauve ainſi toutefois comme par le feu du Purgatoire*, cum tamen in vulgata nulla hic purgatorii mentio occurrat. Sic I. Tim. IV, 1. Gallica verſio pro apoſtaſia a fide, apoſtaſiam a fide Romana poſuit, ut cætera taceamus. In auctario capitis 7. nonnulla Conciliorum decreta pro Scripturis & ſacris vernaculis per modum ſpicilegii recenſentur. In auctario capitis 8. verſiones quædam Bibliorum, quorum notitia illuſtriſſimum Hiberniæ Primatem fugerat, commemorantur, & in his Biblia Moſcovitica A. C. 1581. characteribus Slavicis ſeu Cyrillianis Oſtroviæ impreſſa, in cujus præfatione interpres pro conceſſis viribus Deo gratias agit, cui orationi Baſilii Magni Ducis admonitio ſuccedit, qua omnibus catholicis linguæ Slavicæ peritis hæc Biblia commendat.

NOUVELLES CONJECTURES SUR LA Peſanteur, par Monſieur Varignon de l' Academie Royale des Sciences, & Profeſſeur de Mathematique au College Mazarin. i. e.

Dn. Varignoni novæ Conjecturæ circa gravitatem.

Pariſiis apud J. Boudot, 1690, in 12. Plag. $3\frac{1}{2}$.

AUthor præmittit brevem diatypoſin totius ſyſtematis, quæ huc redit: ſupponit gravia non habere naturalem inſtinctum tendendi deorſum, ſed indifferenter ſe habere ad motum in quamcunque plagam inſtituendum; unde deſcenſum illorum proficiſci concludit a corporis alicujus externi preſſione. At cum Luna cæteriquè Planetæ, quanquã ſint vaſtiſsima & ſolidiſſima corpora, non tamen decidere cõſpiciantur, infert, exilitatem & ſubtilitatem corporum non ſufficere ad hoc ut gravitatis ſint expertia, ſed fieri poſſe, ut maxima quoq; corpora in certa a Terra diſtantia poſita gravitate careant. In qua ſententia confirma-

tus fuit experimento, quod recenſente in Epiſtolis Carteſio, Pater Merſennus cum Dn. Petito ſæpius iterata vice inſtituerat circa majus tormentum bellicum, quo perpendiculariter erecto & diſploſo globum ejusve veſtigia fruſtra in terra quæſivere, argumento eum non recidiſſe, ſed etiamnum in aere hærere ſuſpenſum. Miri hujus effectiut inveniret cauſam, ſuppoſuit gravia pelli verſus terram a materia quadam inviſibili proximeque ambiente, hoc eſt, ab aeris particulis ſeu groſſioribus ſeu ſubtilioribus ſeu utrisque; at cum corpora undique ab aere cingantur, hactenus nullam perſpexit rationem, quare potius Terram quam Cœlum verſus pelli deberent, donec tandem principium aliquod inæqualitatis animadvertere ſibi videretur. Fingit aerem iſtum cingi in extrema regione ingenti fornice ſolido & impenetrabili, aerem moveri in omnes partes conceptibiles æqualiter, inque aere ſuſpenſum hærere cubum Terræ tamen quam fornici multo propiorem. Quibus poſitis apparet, cubum in nullam plagarum lateralium moveri poſſe, cum ab ortu & occaſu, meridie ac ſeptentrione æqualiter prematur; at hedræ ſummæ & imæ diſpar ratio eſt, adeo ut cum prior a multo majore aeris columna impellatur quam poſterior, cubum propterea deorſum ferri & quidem ſecundum perpendiculum neceſſum ſit; quo oſtenſo difficultatem diluit reſpondendo quærenti, qui fieri poſſit, ut etiam partes remotiſſimæ hujus columnæ in cubum agere queant. Colligit hinc 1. quod ſi cubus ſtatuatur loco intermedio inter terram & fornicem, ibi quieturus ſit ob columnarum ſupernæ & infernæ æqualitatem: 2. ſi collocetur prope fornicem, non tantum non deſcenſurus ſed aſcenſurus ſit: 3. quod futurus ſit nunc magis nunc minus gravis, prout videlicet terræ fornicive propior a magis minusve alta aeris columna deſuper premitur. 4. quod ob reſiſtentiam aeris fieri quoque poſſit, ut circa ejus medium ſat magnum plurium leucarum relinquatur ſpatium, in quo conſtitutum grave necdum aſcendat nec deſcendat, quod vocat *ſpatium quietis corporum gravium leviumve*, in quo globum Merſennianum (ſi vera ſit hiſtoria) ſubſtitiſſe judicat. Rationem etiam hinc patere arbitratur, cur Luna nec accedat nec recedat a nobis, ité cur cæteri Planetæ non accedant ad ſe invicem; quoniam videlicet vaſta hæc corpora ad findendum fluidum, quo ambiuntur, plus virium requirerent quam a columnarum inæqualitate accipere poſſunt. 5. quod alius ejusdem magnitudinis cubus, ſed ubique perforatus, ob tranſitum liberum quem permittit plurimis aeris vel materiæ ſubtilis filamentis,

minus

Digitized by Google

minus gravitate valeat quam prior, quod hinc lignum viride ficco, metallum ligno gravius sit. Infert hinc etiam, baculos ejusdem materiæ & crassitiei, sed diversæ longitudinis, ad perpendiculum erectos æquiponderare, quin & (si accuratius loquamur) breviorem longiori præponderare debere, in eadē videlicet a terra distantia, eo quod utriq; immineant paria numero filamenta aerea eo longiora quo brevior est baculus. Quibus explicatis ostendit, cur aqua aere licet gravior per vapores ascendat, cur saccharum in aqua aut metalla in liquoribus acidis dissoluta superiora petant, cur lignum per fumum in sublime feratur? Denique rationem explicat ex istis principiis, pluviæ, tonitrus, fulguris &c. tandemque fornicem illum, quæ pura mentis fictio fuit, iterum tollit, ejusque officium præstare posse innuit circumferentiam vicinorum vorticum, qui rapidissimo suo motu impediant, quo minus aer nostri vorticis in ipsos expelli possit.

HIERONYMI VITALIS, CLERICI REgularis, Lexicon mathematicum &c.

Romæ, apud Joh. Vannaccium, A. 1690. in 4. Constat plagulis 141.

TRes & viginti sunt anni, ex quo *Autor* Lexicon Mathematicum Parisiis primum in lucem emisit; sed Geometricum fere & Astronomicum, cum plurima farragine terminorum Arabicorum, Ægyptiorum & Barbarorum, ex Astrologia veteri depromtorum. At vero Operis dignitati, votisque hominum doctiorum consulturus, *Universale Lexicon Mathematicum* adornare post cœpit, quod Erudito Orbi superiore anno publice exhibuit. In hoc pristinum institutum adeo mutavit, ut in eo prius illud parum agnoscas: cum vix quarta pars terminorum utrique editioni sit communis. Constat enim prior 1349, posterior 1269 titulis seu locis, quorum tantum 306 utrobique, immutata tamen in hac sæpius, aut aucta exegesi, extant, reliqui uniuscujusque editionis sunt proprii.

Atque ut, quæ juvenili olim, ut *ipse* fatetur, ardore & festinatione indigesta apposuerat, hic recoxit Autor; sic & lacunas ibi obvias solicite nunc replere, sentesque & inutiles herbulas evellere studuit. Pro inanibus ergo Genethliacorum commentis, aut etiam vulgo notis, utiliora variarū disciplinarū mathematicarum argumenta reposuit, iisq;

BIBLIOTECA

promtuarium hoc ſuum locupletavit. Cæterum doctrinæ ordinem Lexicis domeſticum retinuit, diſpoſitis juxta alphabeti ſeriem titulis; tractatione vero ſic inſtituta, ut plus quam Lexicographus ſubinde præſtitiſſe non immerito cenſendus ſit. Præcipue vero *Architectonicen* utramque exornandam ſibi ſumſiſſe *Autorem* Lector deprehendet; nec ingrata novitate explicata comperiet, quæ circa militares artes ingenium & induſtria hodiernorum Ingeniariorum protulit, veteribus ignota, nec Scriptorum Latinorum ſtylo multum hactenus frequentata. His aliisque ſparſim *figuræ, æri inciſæ*, ſunt adjectæ, oculorum illecebræ, & intellectus adjumenta. Præmiſi etiam Operi *Indices locorum* ſive *verborum*; *Autorum*, quorum monumentis ſua *noſter* inædificavit; & *quæſtionum amœniorum*, quas extra ſepta mathematica, data occaſione hinc inde diſceptavit.

VAL. HENR. VOGLERI INTRODUCTIO univerſalis in notitiam cujuscunque generis bonorum Scriptorum, cum notis & augmento HENR. MEIBOMII.

Helmeſtadii apud Georg. Wolfg. Hamm. 1691. in 4, Plag. 28.

INter ea quæ ad diſciplinas ac bonas artes literarumque ſtudia ſpectant, haud poſtremum locum ſibi vendicat ſcriptorum librorumque cognitio. Cui comparandæ cum plures libelli in eruditionis ſtudioſorum verſentur manibus, queis veluti indicibus præclari autores & eorum ſcripta in quovis doctrinæ genere recenſentur; tum haud novimus, an utilitate ullus præſtet hunc Voglerianum, poſtquam recentioribus ſcriptoribus & eorum monumentis auctiorem eundem inſtructioremque reddidit doctiſſimus *Meibomius*. Ex hoc enim non duntaxat nominis, ſive ſcriptoris ſive ſcripti, nudam notitiam haurire licet, ſed præterea in penitiorem cujusque cognitionem is deducit, & quomodo in argumento, quod quisque ſibi tractandum delegit, ſe geſſerit, exponit. Editus eſt viginti abhinc annis ab Autore, non eo animo, ut notitiam omnium Scriptorum daret, ſed ut oſtenderet, qua ratione in ejusmodi cognitionem pervenire poſſint, qui eam expetunt. Pluribus interea editis *Morhoſii*, *Bailleti*, *Labbei*, *Teiſſerii* libris (quibus addendam exiſtimamus *Thomæ Pope-Blountii* Cenſu-

ram

ram, a nobis hoc anno p. 24. memoratâ) magnam cognitioni huic acceſſionem factam eſſe *Meibomius* in Additamentis, quibus amicisſimi ſui Collegæ (qui vitam A. 1677 cum morte cõmutavit) librum auctiorem dedit, affirmat: quorũ ſcrinia tamen excutere, & ab iis annotata referre clariſſimo Viro propoſitum non fuit, ſed extemporanea opera, quæ in lectione Voglerianî libri, dum is recudebatur, in mentem veniebant, eidem annectere, & quosdam tantum in bibliotheca ſua extantes ſcriptores, Voglero non memoratos, proferre, & quid in hoc argumento ii præſtiterint explicare. In Præfatione *p. 126. ſqq.* oſtendit, notitiam Scriptorum, quæ circa ætatem, patriam, vitæ genus, mores, peritiam, famam, omnem denique vitam verſatur, quæque ingenuitatem librorum inquirit, ita eſſe comparatam, ut ſine ea cum fructu evolvi Scriptores nequeant, nullusque eã, ſive Theologus, ſive Jureconſultus, ſive Medicus, ſive Philoſophus, qui quidem nominum illorum juſtum ambitum implere velit, carere queat. *Pag. 145. ſqq.* de utilitate epiſtolarum eruditarum diſſerit, & earum auctores recenſet, non ſine laude *Ant. Magliabechii*, quo neminem ſtudioſiorem ejusmodi literarum eſſe ex vero prædicat. *Pag. 156.* Bibliothecam Academiæ ſuæ Juliæ commendat, & de ea ſcriptam *Chr. Heidmanni* orationem. *Pag. 157.* Catalogi Bibliothecæ *Thuanæ*, a Bullialdo digeſti & a Quesnelio editi, laudes & nævos oſtendit. Jungendus ei videtur catalogus Bibliothecæ *Slufianæ* Romæ anno ſuperiori editus. *Pag. 160. 161. Ant. Teiſſerii catalogum auctorum*, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas, virorum litteratorum elogia, vitas aut orationes funebres, ſcriptis conſignarunt, anno 1686. editum, præ *Labbei Bibliotheca Bibliothecarum* recte commendat. *Pag. 162 Marquardi Gudii* ſtudio collectas veteres Inſcriptiones, quarum in quibusdam e marmoribus recte deſcribendis a ſe ipſum adjutum fuiſſe narrat, cum itineris comitem ante hos triginta annos in Italia haberet, e manuſcriptis ejus in publicum proferri optat. *Pag. 163. Balth. Venatorii* panegyricum *Jano Grutero* dictum in exemplum de vita eruditi Viri hiſtoriæ condendæ proponit. *Pag. 163.* imaginum doctorum virorum ſtudium laudat, & nonnullos qui eas congeſſerunt recenſet. *Pag. 165. & ſqq.* Ephemeridum ſive Actorum eruditorum inſtitutum laudabile eſſe, & plurimum conferre ad notitiam librorum acquirendam, affirmat; eaque occaſione cum aliorum in hoc genere laboribus noſtrum etiam ſtudium laudat; Parmenſium

menſium quoq; & Amſtelodamenſium operam commendat; iniquiorem tamen *Rerum Germanicarum* operi ab ſe edito *Joannem Clericum*, qui *Bibliotheque hiſtorique* evulgat, *p. 167. & ſeqq.* notat, & ad ea quæ is pulcherrimo utiliſſimoque operi objecerat, reſpondet. *Pag. 172.* quædam annotat de Vitarum ſcriptoribus, iisque qui propriam vitam deſcripſere, ut *Thuanus* & *Cardanus*. *Pag. 174. & ſeqq.* de Scriptoribus eccleſiaſticis, Patrumque & Eccleſiæ doctorum veterum & recentiorum vitis agit. *Pag. 178.* de epiſtolis theologicis diſſerit. *Pag. 181.* Parentis ſui, doctiſſimi Viri, *Jo. Henr. Meibomii* inſigne opus *de Vitis medicorum* ſe editurum eſſe pollicetur, cauſamque exponit cur nondum id hactenus publicæ luci dederit. *Pag. 184. 185.* de hiſtoria nummaria diſſerit, & earum collectores præcipuos enumerat. *Pag. 188.* Criticorum induſtriam in medii ſeu barbari ævi ſcriptoribus excutiendis exerceri cupit, quæ hactenus Veteribus ſaltem impenſa fuit. Nec obſcuram ſpem facit ſui in hoc genere adhibiti ſtudii in publicum aliquando proferendi, cum plurimas obſervationes habeat ſibi a multis annis in Hiſtoricis Germanicis, partim cum MSStis collatis, partim aliorum Hiſtoricorum ope examinatis, natas: quas ut, æque ac paternam *de Vitis Medicorum* hiſtoriam, dudum eruditorum votis expetitam, luci exponere velit, publico nomine Autorem, de ſtudiis cujuscunque generis præclare meritum & in omni eruditione inſigniter verſatum, rogamus.

LIBRI NOVI.

Chriſtiani VVeiſii Tabulæ Chronologicæ, quibus Rerumpublicarum mutationes a nato Chriſto ad noſtrum usque tempus ſub unum conſpectum revocantur. Dreſdæ 1691. in 4.

La Sience de la Nobleſſe, ou la Nouvelle Metode du Blaſon, par le P. C. F. Meneſtrier; & augmentée par.. a Paris 1691. in 12.

Cornelii Nepotis ſeu Æmilii Probi Excellentium Imperatorum Vitæ, notis illuſtratæ ab Hermanno Eſſenio. Trajecti ad Rhenum 1691. in 12.

Voiage du Monde de Deſcartes. Suivant la copie à Paris. 1691. in 12.

L' Heritiere de Guyenne, ou Hiſtoire d' Eleonor fille de Guillaume dernier Duc de Guyenne, femme de Louis VII Roy de France & de Henri II Roy d' Angleterre. A Rotterdam 1691. in 8.

Johannis Claubergii Opera omnia philoſophica: quibus acceſſere opuſcula quædam nova, nunquam antehac edita. Amſtelod. 1691. in 4.

Nouvelle Pratique de Chirurgie Medicale & Raiſonnée, par Michel Ettmuller. A Amſterdam 1691. in 12.

Les Comedies de Terence traduites en François, par Madame d—Avec des Remarques, Derniere Edition enrichie de figures. A Amſterdam 1691. in 12.

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Julii, Anno M DC XCI.

L' AMBASCIADORE POLITICO CRIſtiano.

id eſt,

Legatus Politico-Chriſtianus, auctore CAROLO MARIA CARAFA, Principe Buteræ, Roccellæ, S. R. J. &c.

Mazzareni, 1690. in 4. plag. 32.

NE Actorum Eruditorum volumen, cui colligendo operam damus hoc anno, pejoris conditionis eſſet, quam illud, cui ante ſemeſtre colophonem impoſuimus, tam beatis nobis nunc eſſe licet, ut ejusdem *Celſiſſimi Principis*, cujus *Exemplar Horologiorum Solariumcivilium* literati orbis venerationi tunc expoſuimus p. 618, Opere præſenti, non minorem reipublicæ literariæ applauſum merente, iſti quoque decus ſingulare conciliare queamus. Eſt is *CAROLUS MARIA CARAFA, Dominus univerſalis familiæ Carafa, Branciforte, Barreſe, Santapaù & Speciale, Butera Princeps, inter Dynaſtas titulis claros in regno Siciliæ dignitate primus, atque in regno Caſtellæ e Magnatibus primi ordinis, Roccellæ ac S. R. Imperii Princeps, Marchio Licodiæ, Caſtriveteris, Militelli & Barrafrancæ, Comes Cryptæ aureæ, Graſſuliati, Mazzareni & Condoiannus, Dominus Prioratus Hieroſolymitanæ Roccellæ, &c.* Celſiſſimæ familiæ, cui origines ſuas Princeps noſter debet, hiſtoriam tribus tomis in folio nuperrime vernaculo idiomate recenſuit clariſſimus genealogorum Italorum, *Blaſius Altimarus*, quo de in poſterum plura dicere habebimus. Tanto igitur ſanguine cretus eruditiſſimus Auctor, natalium gloriam auget decoratque, bonarum ac principe viro dignarum literarum ſtudiis ad invidiam excultus. Cujus rei fidem affatim facit novus hic de *Legato Politico-Chriſtiano* liber, dono Auctoris, cura illuſtris *Magliabechi*, ad nos delatus. Equi-

Equidem hoc ipsum argumentum alii scriptores dudum occupaverant, e quibus recentior ac modernorum Politicorum usui prioribus omnibus accommodatior est *Wiquefortius*, ab ipso *Butera Principe* lectus. Non tamen CARAFÆ nostro hi obstitere, quin & ingenium in eo exerceret, & quæ alii fusius tradiderant, strictius edisseret, præcepta ab aliis obscurius proposita stylo perspicuo pariter ac eleganti concinnaret, denique, quæ alii e veteribus solis solisve recentioribus historiis illustrarant, iis facem accenderet ex sacra non minus quam profana, & veteri æque ac moderna historia, imo ex propria quoque experientia rerum a se gestarum in legatione extraordinaria, quam jussu Hispaniarum Regis apud Innocentium XI R. P. octo abhinc annis felicissime obiit. Adjiciemus jam recensum capitum undeviginti, quibus Opus hoc absolvitur. Post definitionem nominalem ac realem Legati, tribus prioribus capitibus enarratam, dotes Legati enumerat Illustrissimus Auctor, eumque fidum & prudentem c. 4, nobilem & opibus affluentem c. 5, eloquentem c. 6, obedientem c. 7, sincerum c. 8, taciturnum c. 9. esse cupit. Hinc monstrat, qualem se gerere debeat erga Principem, a quo ablegatur, c. 10, in itinere c. 11, in aula Principis, ad quem ablegatus fuerat, dum negotia fidei suæ commissa exequitur c. 12. 13. 14, in civili conversatione c. 15. Addit, quibus privilegiis fruatur, c. 16. Docet, qua ratione familiæ suæ curam gerere debeat, c. 17, qualia præmia ac dona pro labore suo recipere queat, c. 18, quo denique modo legatione sua defungi ejusque rationem apud herum suum reddere teneatur. Lectu præsertim jucunda est digressio c. XII. de ceremoniis, quibus Legati recipi solent in aulis Pontificia, Imperiali, Hispanica, Gallica, Anglica, Veneta, Belgii Fœderati Hagiensi, Helvetiorum pagorum, Turcica & Persica.

DE ABBREVIATORUM DE PARCO MAjori, sive Assistentium S. R. E. Vicecancellario in Literarum Apostolicarum expeditionibus, antiquo statu illorumve in Collegium erectione, munere, dignitate, prærogativis ac privilegiis, dissertatio historica JOANNIS CIAMPINI Romani.

Romæ, ex typogr. R. Cameræ Apostolicæ 1691. fol. Constat plag. 55. & fig. æneis 2. quarum una *Magnus Parcus* repræsentatur.

Joannes

JOannes Ciampinus, Vir Clariſſimus & de quo a ſe edito Roma ſibi merito gratulatur, nobis plus ſimplici vice laudatur, præſertim in Actis Eruditorum A. 1690. p. 414. & in Supplementorum Sectione IV. p. 167. 171. Audiamus jam ſuimetipſius hiſtoriam condentem: *Anno* cIↃIↃcLXXII (inquit P. II. p. XLVIII.) *Joannes Ciampinus Romanus, Brevium Gratia Magiſter, ac Præfectus Minutarum Brevium Juſtitia, nec non S. R. E. Vicecancellario rerum Conſiſtorialium a ſecretis, literarumque Apoſtolicarum Proſummator, in Abbreviatorum albo deſcriptus, per obitum Nicolai Oregii die 27. Septembris. In fine anni 1689 ab Eminentiſſimo & Reverendiſſimo Domino Petro Cardinali Ottobono, S. R. E. Vicecancellario ac S. Laurentii in Damaſo Diacono Cardinali, ejuſdem inſignis Collegiatæ Eccleſiæ Vicarius deputatus, mox a felicis recordationis Alexandro PP. VIII. ſacrarum Congregationum Conſiſtorialis ac Indicis Conſultor electus eſt.* Ut ergo pateret, quanta obſervantia ac adfectu proſequatur Collegium, cujus non poſtrema pars eſt, hoc de eo opus magna induſtria congeſſit geminaque parte abſolvit. Priori præmittitur *Propylæum* de auctoribus ſeptendecim, apud quos Abbreviatorum mentio reperta, e quibus antiquiſſimi ac ſæculo orbis redempti decimo quinto clari ſunt *Paulus Barchinonenſis* & *Polydorus Vergilius*. Longe autem altius repetit origines Abbrevi- C. I.
atorum ſuorum illuſtriſſimus Auctor, a *cancellariis* puta, de quibus *J. Gutherius* in *de Officiis Domus Auguſtæ* l. II. c. IX, aut *Notariis* ſeptem, quos per totidem Urbis regiones inſtituiſſe Clemens I. fertur, quique ſcribendis Martyrum actis olim occupabantur, poſtea vero, ceſſantibus perſecutionibus, ad alias res publicis ſcriptis conſignandas adhibiti videntur. His itaque analogos eſſe exiſtimat *Abbreviatores*, i. e. Scriptores Brevium ſive Epiſtolarum Papalium, plerumque mi- C. II.
noris momenti, quibus non bulla plumbea appenditur, ſed tantum cera rubra imprimitur annulo Piſcatoris ſignata. Parcus vero ſignificat proprie locum muro, palis, cratibusve ſeptum, ubi feræ vivæ aſſervantur; eaque vox ab Anglis in Galliam, ac dein Avenione in Italorum linguam tralata eſt. Dum igitur Avenione hæreret Papalis curia, *Parcus major* per metaphoram dici cœpit *locus in interiori aula ipſius* C. III.
Palatii Cancellaria, tornatilibus cancellis circumſeptus ad altitudinem fere hominis, in cujus medio ſtat ovalis forma menſa, cum quatuor magnis ſcamnis ad circuli ſive potius ellipſeos proportionem fabrefactis,

in quorum singulis tres commode Abbreviatores sedent. Ad istius mensæ caput parvus est thronus, ad quem per duos gradus ascenditur, in quibus parva adest quadrata mensa; super qua scribit Vicecancellarius, quando literariis expeditionibus in cancellaria faciendis intervenit. Mensæ imminet baldachinus holosericus viridis coloris. Appellatur *Parcus major*, ad differentiam alterius *minoris*, *qui conspicitur in banco Scriptorum Apostolicorum, quique tantæ latitudinis ac*
C IV. *altitudinis minime est, sed hominis pectus tantum æquat.* Vetustissimum monumentum, quo aliquot abhinc sæculis Abbreviatores ejusmodi in aula Pontificia fuisse probatur, est Extravagans Joannis XXII. *Cum ad sacrosancta*, data Avenione IV. Idus Decembris, Pontif. A. I, Christi 1317. Huic verbotenus a Ciampino relatæ succenturiantur carmen Gaufridi seculo XIV. exaratum, itemque hoc recentiora
C. V. decreta Martini V, Eugenii IV, Callisti III, ac Pii II. PP. RR. Justum vero ac peculiare collegium Abbreviatorum majoris Parci institu-
C. VI. tum demum est auctoritate Pii II. A. 1463. 1464. Sed iterum sufflami-
C. VII. natum a successore Paulo II. eodem A. 1474. Confirmatum autem, non obstante Pauli II. diplomate, a Sixto IV. A. 1478. hactenusque sartum tectumque conservatum: memorabili sane exemplo fallibilitatis ac inconstantiæ humanæ. Quod enim necessarium judicarat *Pius*, id *inutile* & *scandalosum* vocavit *Paulus*, & rursus utile ac omnino
C. VIII. restituendum censuit Sixtus. Multa nunc essent excerpenda de Abbreviatorum *munere*, *residentia in Cancellaria*, *admissione*, *ordine*
XIX. *ac sessione*, *assistentia in Cappellis Pontificiis aliisque solennioribus functionibus*, *solennibus equitationibus*, *vestibus*, *quibus tum in equitationibus illis*, *tum festis diebus induuntur*, *privilegiis*, *statutis decretisque*, *exequiis*, *Oratorio sive Cappella privata*, *ac Substitutis*. Sed quum hæc recensere omnia prolixum nimis foret, sufficiet digitum quasi tantum intendisse in fontem, unde rerum id genus curiosi sitim suam affatim restinguere queant.

Parte altera habetur Enarratio synoptica nominum, titulorum gestorumque omnium Abbreviatorum, quotquot in veteribus Regestis aliisque documentis hujuscemodi reperire licuit Ciampino. His præmittuntur duo antiquiores, quorum regesta deperdita sunt. Primus est *Nicolaus de Francavilla* A. 1355, proximus *Franciscus Petri de Ragazzis* A. 1410, celebres. Cæteri ab A. C. 1419. ad præsentem annum

annum officio illo functi sunt. Clariores aliquot recensebimus. Sunt ex iis: *Æneas Piccolomineus*, postea *Pius* II. R. P. Abbreviator A. 1431. *Georgius Trapezuntius* A. 1448. *Radulphus Bartholomæus de Platina* a. 1464. celebris vitarum Pontificum conditor, de cujus infortuniis prolixius Noster hac occasione agit. *Matthias Palmerius* Pisanus A. 1475. Hunc Gesnerus ac Martinellus confundunt cum *Matthæo Palmerio* Florentino, qui Eusebii Chronicon ab a. 444. ad a. 1449. continuavit, eo quod alter idem Chronicon ab a. 1450. ad a. 1481. pertexuit, mortuus 19. Sept. 1483. *Laurentius Puccius* Florentinus A. 1506. *Hugo Boncompagnus*, A. 1540. qui postea *Gregorius XIII.* P.R. Porro *Camillus Burghesius*, A. 1573. vertente tempore *Pauli V.* P.R. dictus. *Jo. Antonius Odescalcus* A. 1576. (Hinc ansam arripit Ciampinus, *Odescalcos* non paucos *ὡς ἐν παρόδῳ* commemorandi, duces secutus eruditos autores *Propylæi ad Acta Sanctorum Maji* A. 1685. Antverpiæ evulgati.) His addantur *Mapheus Barberinus* sive *Urbanus VIII.* R. P. a. 1589. *Franciscus Nerlius* Cardinalis A. 1656, cui opus suum inscripsit Ciampinus, quique composuit, at nondum publici juris fecit, versionem Italicam Annalium Cæsaris Baronii. Is hodienum supersest, æque ac *Franciscus Barberinus* sextus suæ gentis Cardinalis, A. 1678. inter Abbreviatores receptus, itemque *Palutius Palutius* Cardinalis, *Altierus* hodie dictus qui jam A. 1642 Abbreviatoris dignitate potitus est. p. XXIV. conf. p. XXIX.

Mittamus nunc *Ciampinum*; propediem tamen de eo iterum sermonem instituturi, cum Part. I. pag. 50. *Supplementum Pontificiorum numismatum* in lucem edendum minetur, id quod avide abs eo expectabimus.

ADAMI RECHENBERGII LIBER Memorialis Prælectionum Historicarum in Academia Lipsiensi.

Lipsiæ impensis Joh. Frid. Gleditsch, A. 1691 in 8. plag. 30.

CLarissimus Autor libri hujus memorialis historici, tres ejus partes constituit. Quarum *prima* velut *εἰσαγωγὴν* historicam continet. Nam historiæ in universum consideratæ indolem, naturam ac divisiones varias non tantum exponit; sed & ordinem in lectione historica observandum, cum adminiculis ex Chronologia, Geo-

Digitized by Google

graphia, Genealogia atque Politica doctrina petendis ostendit; ut circumstantiæ in historia juxta annotatæ rectius intelligi queant. *Altera parte*, quæ delineationem sive connexionem historiæ cum antediluvianæ, tum postdiluvianæ complectitur, insperſis variis quæstionibus historicis, breviter simul quatuor monarchiarum, quæ vocantur, ortus & interitus, cum descriptione gentis Israelis, seu Reipublicæ Hebræorum exhibet. In *tertia* autem *parte* de magnitudine, potentia & interitu Imperii Romani veteris agit, qui post factam illam solennem divisionem Imperii in orientale & occidentale contigit. Inde cum de Imperio orientali seorsim *cap. 2.* tractasset; de Imperio Turcico, quod illi interitum attulit, *cap. 3.* memorat. Hinc ad Imperium Romano-Germanicum progressus, tria ejus intervalla insigniora constituit. *Primum* est a Caroli M. Imp. ætate, ad interregnum illud magnum, quod post Rudolphus Habsburgicus rerum potitus est: *alterum* ab ejus tempore ad Maximiliani I. imperium porrigitur; unde *tertium* inchoatur, cujus res memorabiles tum in Germania, tum in aliis Europæ regnis, per duo propemodum secula gestas, paullo fusius enarrat, insperſis subinde lemmatibus quasi interlinearibus, quæ materiam de historia civili, ecclesiastica & litteraria copiosius disserendi, historiam professis præbere possunt. Scopus enim Autoris, ut ex inscriptione libri adparet, non tam fuit historiam perpetuo filo contextam scribere, quam argumenta varia historica studiosæ juventuti suppeditare: ut qui studio huic sane jucundissimo incumbunt. eo ceu libro memoriali uti, atque quæ ab aliis, justis jam commentariis, qui passim laudantur, uberius descripta prostant, repetere inde possint. Sub finem libri dissertationem de mutatione formæ statusque Imperii R. Germanici adjecit, qua variæ ejus mutationes inde a Caroli M. ævo ad nostram usque ætatem enarrantur. Appendicis velut loco duo Pontificis R. decreta, superiori anno Romæ publicata subjunguntur, quæ forte Theologis de noviter excitatis controversiis disquirendi ansam præbere possunt.

GESTA PONTIFICUM ROMANORUM, auctore Jo. Palatio.

Venetiis, apud Jo. Parè. Vol. I. 1687. Vol. II. III. IV. 1688. Vol. V. 1690. in fol. cum figuris æneis. Constant Alphabetis circiter 20.

Oculos

Digitized by Google

OCulos non minus quam animum Lectoris opere hoc ſuo paſcere atque oblectare ſtuduit *Joannes Palatius* I. V. D. Collegiatæ S. Mariæ Matris Domini Plebanus & Archipresbyter ejusdem Congregationis, Canonicus Ducalis, in Veneto Lyceo Jurisprudentiæ, uti olim Patavii Sacrorum Canonum, Profeſſor, S. C. M. Hiſtoricus atque Conſiliarius, vir toto literario orbe celebris, ex Monarchiæ Occidentalis Hiſtoria a Carolo M. ad Leopoldum Imp. Aug. Latine compoſita & vaſtis voluminibus comprehenſa, ac Italico quoque idiomate in compendio exhibita, itemque commentariis in IV. Inſtitutionum libros, Leone maritimo ſive diſſertatione de dominio maris Adriatici, vita D. Petri Apoſtoli Italice exarata, vita M. Antonii Juſtiniani Ducis Veneti, paucos ante annos defuncti, aliisque pluribus animi ingenioſi ac ſolertis ſpeciminibus.

Habet Auctor bene multa, quæ & in numiſmatibus Pontificum *Caroli Molineti*, & in vitis Pontificum ab *Alphonſo Ciaconio*, hujusque Continuatoribus *Franciſco Cabrera*, *Andrea Victorello*, *Hieronymo Aleandro*, *Ferdinando Vghello*, *Luca Wadingo*, omniumque recentiſſimo *Auguſtino Oldoino* enarratis, ac eorum hermis & monumentis ſepulchralibus illuſtratis, reperias. Sed *Ceſarem Baronium*, annalium eccleſiaſticorum conditorem, omnium maxime facem ſibi prætuliſſe profitetur in hiſtoria, quæ quidem non tam primarium argumentum quintuplicis hujus libri, quam ejus fundamentum eſt. Namque illud, noſtra quidem ſententia, præcipue eſſe videtur *Elogium* forma lapidari in ſingulos Pontifices compoſitum. Huic præmittitur ubivis effigies Papæ æri inciſa, eundem in modum, quo in ligno ſpectatur apud *Ciaconium* Oldoini. Buſtum vero illud baſi innititur, cujus ſuperior pars exhibet *Pontificis monogramma*, *ſigillum* ſive *inſignia gentilitia*, quæ tamen in prioribus ſeculis deſiderantur; inferior *emblema* aliquod, plerumque e S. Bibliis petitum, ac ad res iſtius Pontificis poetica nonnunquam licentia accommodatum. Elogio ſubjiciuntur fuſiores *annotationes* hiſtoricæ, quibus acuminum in Inſcriptione ratio redditur; adjectis ſub finem *numorum* a Pontificibus illis percuſſorum & *epitaphiorum* imaginibus ære expreſſis.

Lubet exempli cauſa cum lectore ejusmodi elegantiarum cupido communicare breviuſculum aliquod *elogium*, quo in laudes *Benedicti VI.* R. P. CXXXVII, A. Sal. DCCCCLXXII. electi, Palatius effunditur,

ditur, ac emblema a crucifixo Chriſto quæſitum iconique papali ſubſtratum explicat:

Quem e fune pendere ſuſpicis,
Romanus eſt Pontifex,
Benedictus filius Hildebrandi.
Qui adſtat carnifex,
Bonifacius Romanus Pſeudopapa.
Volebant ſuperi laqueum frangere;
Sed recordati, Deum ipſum inter latrones pependiſſe,
Permiſere vicarium Chriſto non diſſimilem.
Breve itaque ſit epitaphium.
SI CRUCIFIXUS DEUS:
SUSPENSUS PRO NOBIS EST BENEDICTUS.

In *annotationibus* annexis refert, quomodo Bonifacius VII. opera uſus Romani civis *Cincii*, Benedictum VI. in mole Hadriani ſtrangulaverit; addita hac in Platinam animadverſione: *Tanta injuria quia vindictam nec Romani exegerunt, nec Otho Imperator, (qui Romana eccleſia fuit defenſor acerrimus,) Platina, qui geſta Pontificum ſæpe interpretatur in pejus, veretur*, ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium a Cincio conſecutus eſt; *minime advertens, Cincium ſub Benedicto VII. meritas luiſſe pœnas.* Quæ Apologia ſi vel maxime locum habeat, *ſuſpenſus* tamen *pro nobis Benedictus* num dici debuiſſet, aliorum eſto judicium.

Quod reliquum eſt, cum Oldoinus in *Clemente IX.* ſubſtitiſſet, Palatius *Clementem* quoque *X*, *Innocentium*que *XI*, imo & *Alexandrum VIII.* recens tum electum non præteriit. Inter cætera memorat, ubi poſt Clementis IX. fata quinque fere menſibus de novo Pontifice eligendo diſſenſiſſent purpurati Patres, novum ſydus exortum eſſe, quod primo ſuper conclavi emicuerit, inde ad Vaticanum montem progreſſum prædixerit quaſi pontificatum Æmilii Alterii, mox Clementis X. nomine compellandi, utpote qui ſex ſtellas in gentilitio clypeo præferebat. Fuit vero & Alterius ille Roma, quam Tybris alluit, oriundus; unde Palatius impletum ait vaticinium S. Malachiæ: *De Flumine magno.* Nam paſſim ceu genuinum Malachiæ fœtum laudat prophetiam illam, ab Arnoldo Wiono primitus vulgatam, *νοθείας* vero nuperius poſtulatam a *Claudio Franciſco Meneſtrerio* S. J.

cujus

ujus librum Gallicum recenſuimus ſupra p. 144. ac Germanice redditum nundinis vernalibus venum expoſuerunt Frid. Lanckiſii Bibliopolæ quondam Lipſienſis hæredes.

Cum *vita Innocentii XI.* imprimeretur, ut ut nondum certis de cauſſis publici juris fieret, Innocentius adhuc in vivis erat: Hinc non miraberis, ab Auctore commendari, quod Nepotiſmum eccleſia Romana exterminare voluerit. Sic enim inquit Encomiaſtes:

Pro nepote Livio Odeſcalcho primum decretum,
Ut viveret more privati. Vol. V.
Chriſti vere vicarius, pag. 4.
Cui fratres & ſorores, qui faciunt voluntatem Dei.
Onerant alii Rempublicam, ut exonerent familiam:
Ad levandam rempublicam, gravat iſte familiam.
Sic thronum ſcandunt Pontifices Sancti:
Sine patre, ſine matre, ſine genealogia.
Annos ſupra duodecim regnat
Nepotiſmo ſepulto:
ABSIT, UT POST HUMUM RESURGAT INNOCENTII.

Putares igitur, difficile fuiſſe Palatio, *Alexandrum* quoque *VIII.* in appendice operis deprædicare, qui de nepotibus Principum in morem alendis majorem in modum ſollicitus fuit. Sed ingenio tam fœcundo pollet, ut nullo negotio repererit argumenta, cauſſæ quam deſperatam reddiderat prædeceſſoris exemplum, ſpecioſe defendendæ idonea; dicendo: *Fidos ut ſibi vita cuſtodes, ac certos populorum Prin-* pag. 207.,
cipumque interpretes, validos onerum curarumque conſortes, ſuique arcani fidedes miniſtros adſcriberet, Nepotes vocavit in partem ſollicitudinis, exemplo non ſolum prædeceſſorum plurium R. P. ſed ipſius Chriſti, qui plures cognatos inter Apoſtolos coopt avit.

Dum Auctor Michaelis Molinæ dogmata recenſet aliunde nota, addit eodem tempore damnatum *Antonium Mariam de Leonibus*, e Comenſi diœceſi, ſpretorem ſenſuum S. Scripturæ allegoricorum, tropologicorum, ac anagogicorum, & cõmendatorem acerrimum orationis quietis. Ut alia mittamus illius dicta, ſequentia ipſis fere Palatii verbis adduxiſſe ſufficiet: *Per orationem Quietis anima unitur Deo & fit Deus: Dantur quatuor leges, Naturalis, Moſaica, Evangelica, Quietis, qua ad ſimilitudinem virga Moſaica devorat leges*

priores, eritque Deus Deorum, ac post præsentem Pontificem reformabit mundum universum, ut fiat unum ovile & unus pastor. Tunc anima cœlum conscendent una cum corpore: interim Christus & Deipara extra Paradisum expectant, ut moriantur, & postea ad hanc quietem resurgant, in qua nec jejunia, nec sacramenta. Male dicitur in symbolo Athanasiano: Filium esse increatum. *Ecclesia decipitur, cum deficiat ei Spiritus Sanctus.* Hæc ajebat revelari tantum, magistro Deo, in carcerem conjectis a Patribus Inquisitionis, ac per ignem & aquam probare pollicebatur. Post bimestre spatium, quo Theologorum consilia obstinatus susque deque habuit, palinodiam cecinit, carceri perpetuo datus, *ut ibi recitatione diurna* (Palatium audis) *Symboli Apostolici & Corona Mariana Deum sibi reconciliaret iratum.*

Tomo V a pag. 26 usque ad p. 74. prolixe recensentur, quæ in causa Regaliæ tum inter Galliæ Præsules Clericosque alios (quorum plerique Regiis edictis velificaturi jus illud ad eas quoque Ecclesias, quæ ejusmodi oneri obnoxiæ antea non fuerant, extendi æquo animo patiebantur; quidam vero libertatis Ecclesiasticæ tenaciores mala quæque & cruciatus perpeti quam Regiæ hoc in negotio auctoritati vel minimum cedere malebant) tũ inter Pontificem Innocentium XI & Regem Galliæ hodiernum magnis utrinque contentionibus fuerunt agitata. Subjiciuntur Vitæ Pontificis numismata honori ejus percussa, magnamque partem Christianorum de Turcis triumphos, ad quos Innocentii in Fœderatos munificentia momenti haud parum contulerat, exhibentia.

Vitam Alexandri VIII. tumultuarie conscriptam fatetur Auctor; unde nec numismatibus, sed solum iconibus ipsius Pontificis, trium Othobonorum Cancellariorum Reipublicæ Venetæ, Antonii Nepotis Papalis, & Petri Cardinalis Pronepotis eam illustriorem reddidit. Justo tamen studio eandem imposterum concinnare spopondit.

Cæterum non semel in historia Lutheri, iniquioribus memoriis, innixus fuit. Ea tamen nolumus sigillatim persequi; sed Italos veritatis historicæ studiosos remittimus ad incomparabile opus Viri Illustrissimi *Viti Ludovici Seckendorfii*, Potentissimi hodie Electoris Brandenburgici Consiliarii Intimi, Historiam Lutheranismi, quæ maximam partem ac in Folio quidem, ut loquuntur, typis Lipsiensibus jam impressa propediem venum prostabit.

JOH.

Digitized by Google

JOH. CASP. EISENSCHMIDT PHIL. ET Med. Doct. Diatribe de figura Telluris elliptico-sphæroide.

Argentorati ap. Joh. Frider. Spoor, 1691. in 4. plag. 7.

CUm doctiſſimus Auctor obſervaſſet, quam frivolis imo nullis rationibus inniteretur receptiſſima *de figura ſphærica telluris* ſententia, operæ pretium ſe facturum ratus eſt, ſi rem omnem accuratius meditaretur, exactamque terræ tum figuram tum magnitudinem calculo definiret. Hunc ergo in finem duas præcipuas rationes, quibus ſphærica terræ figura defendi ſolet, miſſis illis, quæ nihil aliud quam gibboſam eam eſſe evincunt, examinat ſuisque momentis ponderat. Quarum prima cum ex ſuperficie aquæ ſphærica globoſam terræ figuram deducat, altera vero ex eo, quod ſectiones telluris omnes per polos tranſeuntes ſint circuli, ſphæricam ipſi formam vindicet, utramque tamen perquam infirmam eſſe demonſtrare nititur. Illam ſiquidem perperam ſupponere figuram aquæ eſſe ſphæricam, cum ſuperficies aquarum niſi ex figura telluris, quæ adhuc controverſa eſt, determinari nequeat: hanc vero gratis ſumere, ſingulos latitudinis gradus eſſe ejusdem magnitudinis, cum tantum abſit, ut hoc ab ullo fuerit probatum, ut potius contrarium ex dimenſionibus terræ variis in locis inſtitutis eluceat. Ante vero quam ad harum recenſionem accedat, ſolicitus eſt de diverſis menſuris, quibus illius menſores uſi fuerunt, afferitque pedem Regium Pariſienſem

eſſe ad { Rhinlandicum / Romanum antiqv. / Bononienſem } ut 1440 ad { 1390 / 1331 / 1686 }

falſumque adeo eſſe Ricciolum in ratione pedis Rhinlandici ad Pariſienſem determinanda. Porro de Eratoſthenis, Fernelii, Snellii, Riccioli & Piccardi dimenſionibus præcipue diſſerit, Eratoſthenem ab objectionibus, quibus a Snellio & Ricciolo premitur, liberans & Snellium contra Ricciolum defendens. Deinde magnitudines varias unius gradus terreſtris ab illis auctoribus obſervatas inter ſe contendendo oſtendit, illas magis magisque decreſcere, prout loca in quibus obſervationes fuere inſtitutæ, polo fuere viciniora, & quidem eadem quam proxime proportione, qua latitudines dictorum locorum a ſe invicem differunt, ut ex ſequenti tabella adparet:

Obſervatores	Latit. Locor.	Magnit. unius gradus in milliar. Rom. ant.
Eratoſthenes	27 gr.	100
Ricciolus	44½	80
Piccardus	49	74
Fernelius	49½	73½
Snellius	52	71⅓

Ex quibus proinde concludit, planum telluris ſecundum longitudinem axis ſectæ non eſſe circulum ſed ellipſin, in cujus verticibus poli ſunt collocati, & cujus diameter major ſive axis transverſus coincidit cum axe telluris, diameter vero minor ſive axis rectus communem ſectionem plani Æquatoris exhibet; atque hinc terram eſſe non ſphæram, ſed ſphæroides oblongum, cujus menſuram atque magnitudinem ſequens tabella exhibet:

Menſuræ	Axis Tellur.	Diamet. Æquat.	Circumfer. per polos.	Circúf. Æqv.
Paſſ. Rom. ant.	10889750	8287665	30123813	26036467½
Toiſes	8388195½	6383852 1/10	23203878	20055463
Pertic. Rhinl.	4344964½	3306743½	12019275	10388441 1/10

Menſur.	Superficies convexa Telluris		Soliditas Telluris	
Paſſus Rom. ant.	26215052564409 1	Quadr.	391634468671764004687	Cub.
Toiſes	1555435461981 41		17899166288577395 1043	
Pertic. Rhin.	417337479163 17		24876305448240417936	

Tandem ne ſolus videatur diſcedere a communi ſententia, J. Childræum, Claud. Franc. Milliet Dechales, Th. Burnetium, & Iſ. Newtonum allegat, figuram terræ ſphæroidem aſſerentes; miratus poſteriores duos ex converſione telluris circa axem effectus plane contrarios produxiſſe, quippe cum ille terram pro ſphæroide oblongo, hic pro ſphæriode lato venditet. Newtoniana autem ſententia cum Auctori e diametro adverſa ſit, hinc contra hypotheſes, ex quibus deducitur, diſputat, neque illas accuratiſſimis obſervationibus, quibus ſuus calculus nitatur, præferendas contendit. Coronidis loco fragmentum Tabulæ adjectum eſt, quæ magnitudinem unius gradus latitudinis in tellure, pro diverſa ejus ab Æquatore diſtantia, indicat.

DEMON-

J.B. DEMONSTRATIO CENTRI OSCILLATIONIS ex Natura Vectis, reperta occasione eorum, quæ super hac materia in Historia Literaria Roterodamensi recensentur, articulo 2. mens. Jun. 1690.

ANte decennium eruditus quidam Gallus Illustris *Hugenii* doctrinam de Centro Oscillationis labefactaturus supposuit, *celeritatem totalem penduli compositi æquari summæ celeritatum partium ejus separatarum.* Ego *Hugenii* aliquanto post susceptæ causæ, principii hujus falsitatem ex natura vectis demonstravi, juxta quam perpetuo partem celeritatis penduli in ipso axe consumi & deperdi necessum sit; quod tum sufficere poterat ad paralogismum Adversario ostendendum. Ideoque cum eadem opera determinare volebam, quanta præcise celeritatis pars in axe absumeretur, accidit mihi, ut rem quam præter institutum esse judicabam, paulo negligentius curarem, indeque in calculum inciderem ab *Hugeniana* Propositione abludentem, quod suspicari me fecit, diversam esse rationem vectis, cujus alterum fulcrum sit in motu, quam quæ est vectis ordinarii: id quod tunc quidem aliis discutiendum reliqui, ipsemet vero materiam hanc ab eo tempore prorsus sepositi. Interea præclustris & generosus quidam Vir, qui avitæ *Hospitaliorum* gloriæ nunc insuper scientiarum literarumque decus eximium addit, re maturius perpensa observavit, huic meo principio e vulgari vectis natura desumto apprime cum *Hugeniano* calculo convenire, inque eo duntaxat peccatum a me esse, quod celeritatem penduli acquisitam considerarim, cum nascentis tantum ratio habenda fuisset. Cujus correctionis certior per literas factus *Hugenius* approbavit methodum, sed difficilem eandem pronuntiat, & quædam haud satis evidentia continere asserit: veluti, quod celeritas vel quantitas motus penduli initialis, non acquisita spectanda sit; quod distribuendus ejus excessus eo modo quo fecimus, & quod in pendulo trium pluriumve ponderum fulcrum vectis respectu unius ponderis concipiendum sit in centro oscillationis reliquorum: miratur denique cum illustri *Hospitalio*, quod Propositionis suæ veritatem, quam modo agnoscere videbar, calculo meo dubiam reddere coner. Ad quæ sequentia notanda habeo: *Primo*, miror mirari Viros acutissimos, cum verba mea satis clare innuant, ex calculi istius ab *Hugeniana* hy-

potheſi diſſenſu inferre me voluiſſe potius, peculiarem ut jam dixi in oſcillatorio vecte obtinere communicationis motus legem, quam dictam hypotheſin ullatenus ſuſpectam reddere; quanquam, ſi verum fateri licet, nondum a me obtinere poſſum, ut hujus veritatem vel in Axiomatum numero habeam, vel ab *Hugenio* ſatis in propatulo conſtitutam arbitrer, eo præſertim caſu, quo pondera durante motu ſuo mox inter ſe connexa, mox ſoluta ſupponuntur. *Secundo*, ratio cur celeritas penduli initialis, non acquiſita, ſpectanda ſit, attendenti obſcura eſſe nequit, nec mihi fuiſſet olim, ſi vel per momentum ſpeculationi inhæſiſſem diutius: Intelligantur pondera quotvis B, C, D, E,

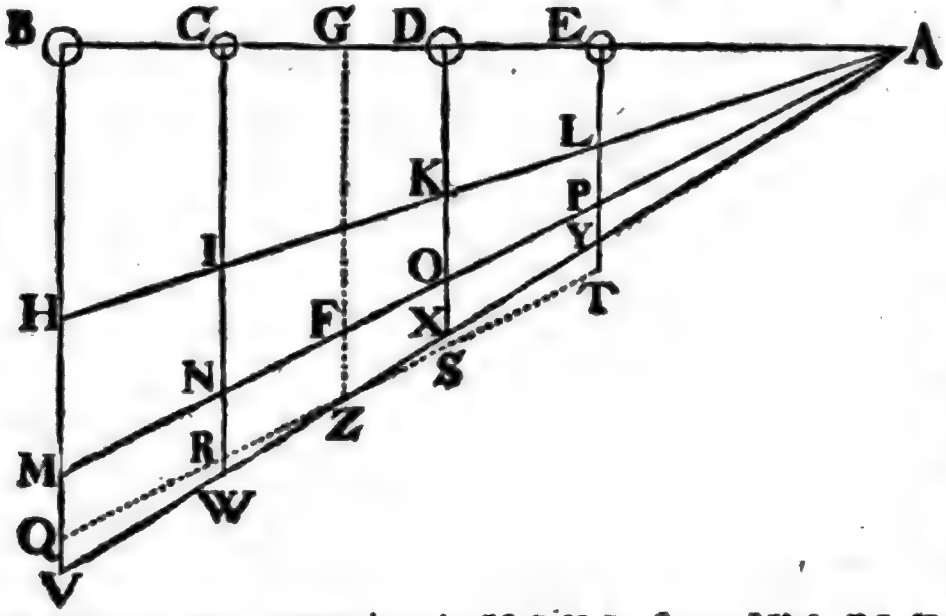

virga inflexili AB connexa, junctim deſcendere in perpendicularibus, ut ante hac ſuppoſui: celeritates quas acquirunt eo momento quo perveniunt in H, I, K, L, ſunto HM, IN, KO, LP, quæ cum proportionales eſſe debeant ob commune vinculum ipſis ponderum diſtantiis ab axe AB, AC, AD, AE, ſequitur, virgam cui implicata ſunt ipſorum deſcenſui cum his celeritatibus continuando nihil afferre alterationis, & propterea nullum pondus hactenus in alterum quicquam de motu ſuo transferre. Supereſt ergo ſolus gravitatis impulſus, qui quolibet temporis inſtanti acquiſitis celeritatibus de novo ſuperadditur, qui alterationem patiatur. Repræſentetur hic, (cum omnibus corporibus æqualis imprimatur) per æquales lineolas MQ, NR, OS, PT, quæ quidem reſpectu celeritatum acquiſitarum HM, IN, KO, LP, uti hæ ipſæ reſpectu ſpatiorum percurſorum BH, CI, DK, EL, habendæ pro incomparabiliter parvis, ſic ut hæc tria QM, MH, HB, habeant ſe quodammodo, ut linea, ſuperficies & corpus. At vero ob

inter

interpoſitam virgam fieri nequit, ut pondera ſimul ſint in punctis Q, R, S & T, hoc eſt, in recta QT parallela ipſi MA; quin potius in directum jacere debent cum axe A, ſecundum rectam VWXY, adeo ut cum pondera axi propiora terminos ſuos S & T nondum attigerunt, remotiora ſuos Q & R jam præterierint, parte reſidua virium gravitatis ab illis in hæc translata, parte in axe abſumta. *Tertio*, in pendulo trium pluriumve ponderum centrum oſcillationis omnium excepto uno conſiderat *Hoſpitalius* ceu fulcrum reſpectu reliqui. Hoc quia inevidens judicat *Hugenius* (quanquam verum deprehendam) & præterea quia ad demonſtrationem aliter quam per Inductionem inſtituendam parum aptum, malo rem invertere, & pondus duntaxat extimum habere loco fulcri, quod ferat reliqua pondera omnia ſuis quæque locis vectem urgentia. *Quarto*, diſtributio ſeu translatio quantitatis motus (olim ſolas celeritates conſideravi, quia pondera ſuppoſui æqualia) nihil obſcuritatis habere tandem poteſt, fluitque ex natura vectis ordinarii: nimirum ponderis D incrementum celeritatis extra virgam eſt OS, in virga tantum OX, reſiduum XS, quantitas ergo motus transferenda tum in axem tum in pondus extimum D x XS; unde AB eſt ad AD, ſicut D x XS ad $\frac{D \times AD \times XS}{AB}$ portionem quantitatis motus transferendam in ſolum pondus B: Similiter portio, quam de motu ſuo pondus E in pondus B transmittit, eſt $\frac{E \times AE \times YT}{AB}$. At pondus C, quod majus celeritatis incrementum in virga quam extra virgam accipit, motui ponderis B contraria ratione adimere cenſendum eſt portionem $\frac{C \times AC \times WR}{AB}$. Eſt vero totum incrementum quantitatis motus, quod ponderi extimo B a reliquis ponderibus accedit, præter id quod a propria gravitate nanciſcitur, B x VQ: tandem ſit Z interſectio rectarum QT, VY, & ducatur GZ parallela rectis BV, CW, &c.

Quibus poſitis centrum oſcillationis ſic invenitur: Per hypotheſin & ex natura vectis eſt, $\frac{E \times AE \times YT + D \times AD \times XS - C \times AC \times WR}{AB} = B \times VQ$, quare æque-multiplicando & addendo erit, E x AE x YT + D x AD x XS = C x AC x WR + B x AB x VQ, ſeu (quia YT, XS, WR, VQ, ipſis ZY, ZX, ZW,

ZW, ZV, vel ipſis GE, GD, GC, GB, proportionalia) $Ex\ AEG + Dx\ ADG = Cx\ ACG + Bx\ ABG$, additisque utrique parti tum $ExAEq + Dx\ ADq$, tum $Cx\ CAG + Bx\ BAG$, fiet $Ex\ EAG + Dx\ DAG + Cx\ CAG + Bx\ BAG = Ex\ AEq + Dx\ ADq + Cx\ ACq + Bx\ ABq$; unde tandem $AG = \frac{Bx\ ABq + Cx\ ACq + Dx\ ADq + Ex\ AEq}{Bx\ AB + Cx\ AC + Dx\ AD + Ex\ AE}$. Si quædam pondera ultra axem ex adverſa parte conſtituta ſint, eadem pro AG invenitur quantitas, niſi quod membra denominatoris ponderibus iſtis reſpondentia fiant negativa.

Jam vero puncti G a virga ponderibus B, C, D & E gravata abrepti & per rectam GZ deſcendentis, incrementum celeritatis, cum pervenit ad F, neceſſario eſt FZ, quæ eſt æqualis, ob Parallelogrammum FQ, ipſi MQ vel NR &c. incremento ſcil. velocitatis, quod pondus quodlibet ſeparatim deſcendens a propria gravitate acquirit; quod cum ſimiliter valeat in omnibus ſpatii GZ partibus, ſequitur, ſpatium iſtud, hoc eſt, angulum GAZ eodem tempore pertranſiri a virga, ſive omnibus ponderibus B, C, D & E, ſive unico tantum pondere in G gravata, & proin G fore centrum oſcillationis, quod itaque repertum eſt. Neque variat demonſtratio pro pendulo ordinario, cui pondera ita inhærent, ut per arcus circulorum deſcendere cogantur; cumque reperta quantitas AG eadem ſit cum illa, quæ alias pro centro percuſſionis invenitur, ſequitur, *centrum oſcillationis & percuſſionis* corporum, ut recte notavit *Hugenius*, unum idemque eſſe, quanquam *Walliſius* in Cono ex. gr. aliud percuſſionis, *Hugenius* aliud oſcillationis centrum aſſignat: fallitur enim *Walliſius* in eo, quod integræ baſi Coni circuliſque baſi parallelis non majorem diſtantiam ab axe rotationis celeritatemque tribuit ea, quam ipſa horum circulorum centra obtinent. Hæc vero centri oſcillationis demonſtratio ſic reformata, uti generalis eſt & facilis, inque Geometrica exactitudine *Hugeniana* neutiquam cedit, ſic eidem in eo præferenda videtur, quod principium vectis, quo nititur, indubitatum eſt ac evidens, cum *Hugeniana* hypotheſis obſcura fere ſit, nec aliam ob cauſam pro vera habeatur, quam quod nihil in contrarium afferri poſſit, intellige in ſolidis corporibus: in liquidis enim res magis dubia videtur; cum vix appareat, quomodo cum iſta hypotheſi conciliari poſſit ſpontaneus communis centri gravitatis aſcenſus, qui accidit, cum metallum in imo liquoris acidi poſitum ac diſſolutum,

aut

Digitized by Google

aut liquor levior graviori leniter superinfusus eidem sensim permiscetur; id quod ansa & fundamentum extitit Perpetui Mobilis nuper a *Fratre* inventi ac in Actis publicati, cui proin ibidem subjunctam stricturam neutiquam officere existimamus. Cæterum collegeram, quod si celeritas totalis penduli compositi minor esse debeat summa celeritatum partium ejus separatarum, reliquum in axe premendo consumi necessum sit. Negat *Hugenius* hanc consequentiam, dicendo, sæpenumero deperdi aliquid de motu, quod nullibi insumatur: at ego contra sentio, si quid amittatur, illud perpetuo alicubi impendi, sed quandoque in premendo firmo obice, quandoque in tollendo motu contrario, adeo ut cum penduli nostri pondera moveantur in eandem partem, jure inferre potuerim, motum deperditum necessario in axe premendo consumtum esse. Denique & illud dubium est, quod mihi objicit Vir acutissimus, effectum videlicet resistentiæ aeris, disruptionis vinculi, quod partes penduli connectit, aliorumque obstaculorum indeterminatæ quantitatis esse, minuique in infinitum posse, sic ut non tollat (ut existimaram) possibilitatem motus perpetui, qui alias obtineret, si sine his impedimentis centrum gravitatis penduli altius ascendere quam descendere supponeretur. Constat enim, id quod de motu communicatur aut absumitur occursu obstaculorum, ad celeritatem mobilis, & hanc ad motus altitudinem determinatam semper relationem obtinere. Tantum de his. Notum occasione præsentis materiæ Eruditis facio, *Fratrem* meum observasse, quod præter *Hugenii* Cycloidem infinitæ dentur curvæ, per quas descendens grave oscillationes peragat isochronas: item non solum cum *Newtono* & *Tschirnhausio* infinitas cycloides animadvertisse, quæ sui evolutione seipsas describant, sed & detexisse quampiam ex alio quam cycloidalium genere, quæ eadem proprietate gaudeat.

HISTORIA VVESTFALIÆ IN QVA IN-primis de origine gentis &c. & c. summa fide atque diligentia tractatur. Opus posthumum Auctore R. P. Nicolao Schaten Societ. J.

Neuhusii apud Joannem Todt, Paderbornensis Aulæ Typograph. 1690. in fol. Constat Alphab. 7. pl. 9.

AD conſcribendos hosce Annalium Weſtfalicorum libros ut animum Autor Clariſſimus applicaret, ſe non pietate tantum ac ſtudio erga patriam adductum, ſed aliorum quoque exemplo provocatum, cumprimis vero Epiſcopi ſui, raræ atque eminentis doctrinæ Principis, Ferdinandi, (qui *Monumenta Paderbornenſia* edidit,) autoritate & ſubſidio, permotum fuiſſe profitetur. Florentiſſimo enim hoc literarum ævo cum plerique per Germaniam non minus, quam per cætera regna & provincias, majorum ſuorum res domi forisque præclare geſtas legantur celebraſſe, is ſibi non committendum ratus eſt, ut patriæ res hærerent in tenebris: utpote quæ non minus, quam cæterarum gentium origines, & res laudabiliter geſtæ mereantur illuſtrari.

Propoſitum ſuum itaque ſic exequitur, ut primas nominatæ gentis origines, ejusve bella cum præcipuis orbis populis, Romanis atque Francis geſta, propugnatam invictis animis per plura ſecula libertatem, abjuratam ſervitutem idolorum, ſuſceptam religionem Chriſti, aliaque ad gloriam gentis ſpectantia ſcitu lectuque digniſſima, luculenter hoc in opere exponat. Narrationem tamen longius ſubinde fundi per vicinorum quoque populorum campos non miraberis, quod rerum ac temporum ſtatus, fœderati, hoſtesque, & innexa ſociorum bella intermitti non potuerint, ne affinium luce ſpoliarentur. Romanos etiam Cæſares paſſim obſervabis introductos vinculum ſcriptionis, ut quæ ſub ſingulis geſta ſunt a Germanis, Francis & Saxonibus, ordine
f. 2. ſuo poſſent dilucidius exponi.

Tribus vero partibus opus totum diſtinguitur. Quarum prima Weſtfaliam Romanam, altera Francicam & Saxonicam, tertia Weſtfaliam Chriſtianam contemplandam nobis ſiſtit. Et in Romana quidem actum legas potiſſimum de gentis hujus origine, de priſcis harum regionum populis, Tacito etiã memoratis, & de bellis, quæ pro libertate cum Romanis tum ante, tum poſt nativitatem Domini ſtrenue geſſerunt. Atque iſtam laudis partem Paderbornæ potiſſimum vendicandam Autor cenſet, quod fontes Luppiæ, ad quos toties Romanorum exercitus legatur conſediſſe: quod caſtra & ſtativa: quod montes Teutonicos Variana clade nobiles: quod campum Martis: quod ſedem belli ad Aliſonem, aliaque ex bellis Romanorum memoratu non indigna, ibi locorum reperire liceat. Idque egit Libro I. & II.

Parte media Francorum exponuntur origines, ipſique Franci ex iisdem populis Rhenum inter & Viſurgim incolentibus, deducuntur.

Docet

Docet hic enim prolixius, quomodo ſumto Francorũ nomine pro liber- f. 144. ſq.
tate aſſerenda, & limite Rheni tuendo decertarint, donec ex æquo
Marte diu certantes, victores tandem Rheno perrupto, utramque
Belgicam, & Galliam occuparent, conditoque nobiliſſimo Franco-
rum regno, imperium quam latiſſime extenderent. Inde Autor con-
ficit, Franciam veterem non alibi quam in Weſtfalia quærendam eſſe,
meritoque eam partem, Weſtfaliam *Francicam* a ſe inſcriptam: iſta
gentis ſuæ gloria nihil ullam Germaniæ partem ex omni antiquitatis
memoria habere illuſtrius: tantum abeſſe, ut Weſtfali pro gente obſcu-
ra, abjecta & ignobili haberi cum antiquitatum imperitis debeant.
Cum ipſis quoque Francis aurora quaſi Chriſtianæ religionis hic oſten-
ditur: quæ Pipino Auſtraſiæ præfecto ac Majore domus, Carolo 325.
Martello Principe, & Pipino Rege, per viros Apoſtolicos cœperit
in eas regiones introduci: id quod Libro III, IV, V, & VI. præſtitum
invenias.

Poſtrema partium Weſtfaliam Chriſtianam exhibet, jucundaque
ratione Libro VII, IIX, IX atque X. cruentum tricennale bellum, a 418. ſqq.
Carolo M. geſtum, quo de Saxonia & barbaris harum regionum po-
pulis eſt triumphatum, memorat. Tandem enim gentem bellicoſiſ-
ſimam, quæ ſubigi hactenus neque Romanorum, neque Francorum
in ipſos Francos atque Saxones reflexis armis potuerit, perdomitam
a Carolo, juxta cum Francorum imperio Chriſtianæ legi ſe ſubmiſiſſe.
Aureum hoc, poſt tot ferrea, ſeculum cœli munere tandem illuxiſſe,
quo proculcata idololatria, plena Solis luce religio Chriſti fuerit
introducta, & gens a fœdiſſima dæmonum ſervitute liberata. Quo
loco inſimul refertur, qua ratione per Saxoniam primum Epiſcopatus
conditi, ſancti Paſtores conſtituti, & diſtributi per parœcias Sacerdotes
fuerint: quomodo item populus ex tenebris denſiſſimis in admirabile
illud lumen gentium emerſerit. Ut adeo intelligatur, quam barba-
rus olim is fuit & pertinax, tam mitem ac ferventem Chriſtiana reli-
gione recepta eundem evaſiſſe. Chriſtianam interim religionem,
quam imperante Carolo M. Saxonia ſuſcepit, nequaquam imperante Ca-
rolo V. uti quidē Autori viſum, abjecit, licet ſordes & maculas, abs hu- f. 657.
mana traditione profectas, procul eſſe juſſerit, Lutheri miniſterio admo-
nita. Carolũ M. enim nobiscũ potius, quã cũ hodiernis Pontificiis ſenſiſ-
ſe, ſeu, ut ipſe loquitur, *formaliter non fuiſſe Papiſtam*, peculiari libro

Francofurti A. 1670 excuso ostendit *Christianus Nisanius*, cumq; oppositio & Neuhusii A. 1674 edito libro alio hic ipse *Schatenus* noster Carolum M. pro Romano-Catholico venditasset, iterū justo opere, quod inscribitur, *Carolus M. Veritatis Evangelicæ Confessor denuo exhibitus atque ab Impugnationibus* Nic. Schaten S. I. *vindicatus*, Francof. A. 1679. edito, demonstratum ita dedit, ut dubitandi de eo nullus sit relictus locus. Sub finem habes accuratum rerum memorabilium in hac historia contentarum indicem.

GUILIELMI FLEETVVOOD INSCRIPTIonum antiquarum Sylloge.

Londini, prostat apud Tim. Childe, 1691. in 8. plag. 37.

DE juventute rerum antiquarum studiosa bene mereri cupiens *Guilelmus Fleetvvood*, antea Collegii Regalis apud Cantabrigienses socius, Londini nunc munere Ecclesiastico fungens, in illius usum *Syllogen* hanc bipertitam edidit.

Prior pars *Inscriptiones ethnicas* singulares & rariores complectitur, e *Gruteri* corpore, *Reinesii* syntagmate, *Sponii* miscellaneis, *Ferretii* Musis lapidariis, aliisque id genus libris selectas, digestasque in classes quinque. Harum prima est *Deorum*; altera *operum publicorum*; tertia *Imperatorum*; *Sacerdotum*, *Magistratuum*, *Honoratorum*, *militum* quarta; ultima variorum, *parentum* puta, *liberorum*, *conjugum*, *fratrum*, *sororum*, *gentilium*, *cognatorum*, *hæredum*, *amicorum*, *sodalium*, *benemeritorum*, *corporum*, *singulariorum*, *dominorum*, *patronorum*, *libertorum*, *servorum*. Secunda pars *Christiana monumenta antiqua*, quæ hactenus e libris impressis innotuerunt, *ad unum omnia* ambitu suo, non sane magno, comprehendere fertur.

Ut chartæ lectorumve sumptibus parceretur, Inscriptiones universæ non capitalibus, sed minusculis literis exprimuntur. Notæ necessariæ ac succinctæ hic illic interspersuntur, quas partim ex aliorum observatis, partim ex suis conjecturis depromsit Auctor. Carminum Græcorum abs eo emendatorum exempla vide p. 303. 322. 338. Ultimo loco habetur epitaphium *Philamidis Samia* ab *illustri Viro* aliquibus cum mendis, si *Fleetvvoodo* credas, non paucis abhinc annis primitus vulgatum. Sæpe vicissim de lapidis sensu eruendo conclamandum dictitat

Criticus

Digitized by Google

Criticus noſter. Quandoque tamen non omnem ſpem deponere, æquum erat. Exempli loco ſunto, quæ apud eum leguntur p. 100. n. 1.

Interamna.

Providentiæ. Titi Cæſ. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. ſublato. hoſte. pernicioſiſſimo.

NOT. Neſcio, quis hic hoſtis, niſi Cacina, quem Titus interfecit, circa A. D. 77. patre vivo.

Quin enim ſuſpicemur, hanc nullibi terrarum exiſtere inſcriptionem, niſi in alia, eaque Tiberiana, quam primus exſcriptor paulo negligentius legit & in compendium præter neceſſitatem redigere auſus eſt? Integra autem legitur apud Noſtrum p. 51. n. 3.

Interamna in Umbria.

Saluti. perpetuæ. Auguſtæ. libertatique. publicæ. Pop. Romani.
Genio. Municipi.
Anno. poſt. Interamnam. conditam. DCCIIII. ad. Cn.
Domitium. Ahenobarbum . . . . . Coſ.
Providentia. Ti. Cæſaris. Aug. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. ſublato. hoſte. pernicioſiſſimo. P. R.
Fauſtus. Titius. Liberalis. VI. vir. Aug. iter. P. S. F. C.

NOTA Fleetvvoodi: *Ahenobarbus cum Vitellio Nepote Coſ. erat anno Tiberii XVIII. Chriſti XXXII. Hic hoſtis pernicioſiſſimus erat Sejanus, anno præcedente Conſul occiſus.*

Omnia recte, niſi quod dum Vitellio *Nepotis* cognomen additur, Virorum magnorum error nobis in memoriam revocetur, a ſummo eruditæ antiquitatis arbitro, *Henrico Noris*, confutatus in *epiſtola conſulari* p. 14. ſeqq. unde etiam diſcere licebit, Cn. Domitii Ahenobarbi ordinarium collegam fuiſſe non A. Vitellium, ſed M. Furium Camillum Scribonianum. Nam quanquam Vitellius Coſ. mortuus ſit, juxta Suetonium in Vitellio c. 2. ex Grutero tamen p. MLXXXVII. n. 1. aperte patet, Kal. demum Juliis *ſuffectum* fuiſſe *A. Vitellium*. Hinc lacunam in marmore aut *Furii* aut *Vitellii* nomine explere neceſſe fuerit; qua de re vide Noriſium c. l.

Non raro in notis hiſce, etſi ethnicas inſcriptiones illuſtrantibus, Pontificiorum dogmata ſale aliquo perfricantur; e. c. p. 90. 95. 189. 249. Nec illepidum eſſe videtur id, quod ex p. 181. repræſentabimus:

I. Fl. Celina, in ripa, in Noricis.

C. Hoſtilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. leg. Tribuni P.S.P.Q.P. dimicantes. pariter. heic. occiſi. pariter. jacent. ſingulare. poſteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis.
Cilienſes. XXI. dies. atrati. lucſerunt.

2. Prope Goritiam.

C. Hoſtilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. Legionis. Tribunus. pro S. P. Q. R. cum. barbaris. dimicantes. pariter. occiſi. pariter. hic. jacent. ſingulare. poſteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis.
Noreenſes. XXI. dies. atrati. luxerunt.

NOTA: Audiebam multoties, ſanctorum corpora diverſis locis eodem tempore manere, Tribunorum autem, non antehac.

Inſcriptionem utramque recenſet *Gruterus* p. DXLIV. n. 4. & 5. ac priorem extare ait, fide *Aloiſii Lolini*, in Celinæ fluminis ripa in Noricis; poſteriorem prope Goritiam, auctoritate *Wolfgangi Lazii*. Altera alteram emendat, adeo ut in priori legendum ſit: *P. S. P. Q. R.* pro *P. S. P. Q. P.* In poſteriori: *Tribuni.* Contradictionem, quam perſtringit Fleetvvoodus, non incommode ſuſtuleris, ſi obſerves, Tribunos iſtos non in ripa fluminis Celinæ *pariter ſepultos*, ſed ibi tantum *pariter occiſos* dici. Contra vero, prope Goritiam *pariter ſepultos*, non ibidem *pariter occiſos* ferri. Prior itaque lapis erectus eſt loco, quo obiere, alter eo, quo ſepulti ſunt.

Utut autem heic aliisque locis bene multis jocis ſubinde delectetur Auctor, jocoſas tamen inſcriptiones, æque ac ſuppoſititias vel quoquomodo recentioris ætatis ſuſpectas Sylloge ſua eliminavit, paucis tantum ex Ferretio admiſſis, quemadmodum in præfatione non ſine ſingularis pœnitentiæ profeſſione ipſemet notat.

Sed fortean nec tam antiquum eſt epigramma illud elegans, quod Fleetvvoodus p. 305. n. 4. exhibet, non adjecto loco, ubi marmor viſatur, id quod fraudis optimo viro factæ ſuſpicionem auget:

D. M.
Flavia Ruſilla.
Quid gnatum cadit Venus? Arcum perdidit. Arcum
Quis rapuit? Tuſco Flavia nata ſolo.
Qui factum? Petit hæc, dedit hic; nam lumine formæ
Deceptus, matri ſe dare crediderat.

Diſtinximus, *Fleetvvoodi* pace, textum commatibus punctisque interrogationis, & pro *crediderit* reſcripſimus *crediderat.*

Si vertente tempore contingat, ut divenditis libri hujus exemplis de nova editione cogitandum ſit, e re lectoris ſine dubio foret, accuratos indices nominum præſertim propriorum addere. Annectitur enim ſolummodo unus, quem gloſſarium antiquitatum in marmoribus occurrentium non injuria forte dixeris. Sed rari illic apparent numeri paginarũ Sylloges; qui ſi adeſſent, valde utiles deprehenderentur illis, qui auctoritate marmoris gloſſam aliquam Fleetvvoodi illuſtrare confirmareque cuperent. In altera etiam illa editione non incongruum eſſet, ſingularum inſcriptionum titulis, cum ſpatium lineæ nunquam fere expleant, adjicere literam *G.* vel *R.* aut *S. A. B. P. F. W.* quo innoteſceret, num eas *Fleetvvoodus* depromſerit ex *Grutero*, an ex *Reineſio* aut *Sponio*, *Aringho*, *Baronio*, *Papebrochio*, *Ferretio*, *Whelero*, *&c.* Sic namque, ſi forte de menda typographica ſuſpicio ſubnaſceretur, vel fuſior explicatio deſideraretur, ad fontes recurrere facile foret.

GEORGII ADAMI STRUVII JCTI COMmentarius ad Lib. V. Decretalium, editus a Filio Georgio Gottlieb *Struvio J. U. L.*

Jenæ literis Bauhoferianis 1691. in 4. plag. 27.

ETſi indefeſſo literarum ſtudio ac longa rerum gerendarum experientia nomen ſuum inter Jure Conſultos Germaniæ jam pridem celebratiſſimum reddiderit Autor Magnificus, pulchrum tamen ducit continuare labores, & omiſſo vacationis privilegio tueri ſpartam, quam in vicina Salana nactus eſt, primariam. Hæc cum ex more & in aliis Academiis recepto, Decretalium interpretationi deſtinata ſit, illam docendi rationem egregie ſibi finxit Autor, ut poſt ſingulorum titulorum & capitulorum expoſitionem obſervationes practicas jus modernum potiſſimum reſpicientes adjungeret. Eodem ergo ordine & ſucceſſu, quo ante tredecim annos, circa librum tertium Decretalium, materiam Conventionum & Contractuum editis Deciſionibus Sabbathinis illuſtraverat, hac vice etiam ex libro quinto Delictorum ſpecies varias ac pœnas competentes exponit, collatis utrobique Juris Cæſarei Saxonicique ſuffragiis, & ex iis deductis Collegiorum Juridicorum præjudiciis. Speciminis loco obſervationes quasdam, præ cæteris notabiliores quæ nobis viſæ ſunt, exhibere deproperamus. *Cap. 1. Obſ. ult.* expo-

exponit, quomodo apud Proteſtantes Jurisdictio in cœmeteriis & locis religioſis, ut & in perſonas Eccleſiaſticas exerceri ſoleat. Porro refert *c. 2. obſ. 7.* ſi matrimonium ſit initum contra prohibitionem graduum ex Jure humano dependentem, & in alio loco nuptiæ ſint celebratæ, in alio vero conjuges illi domicilium habeant, non ſufficere diſpenſationem in foro, ubi nuptiæ celebratæ, impetratam, ſed & in foro domicilii ulteriorem diſpenſationem petendam eſſe. *C. 3. obſ. 3.* ex moribus Germaniæ Canonicatus ſeu præbendæ reſignationem certæ perſonæ, quæ remunerationem præſtat, hodie licitam reputari. *Ejusd. Cap obſ. 5.* non incidere in crimen aliquod Simoniæ, quando gradus Doctoratus vel Magiſterii confertur accepta pecunia. *C. 4. obſ. 7.* admittendum eſſe Judæum ad juramentum ſuppletorium, ſecus ac opinatus Fulv. Pacian. in Tr. d. Probat. *l. 1. c. 7. n. 33.* & Schraderus ad *l. 31. ff. de Jurej. n. 307. §. 6. Obſ. 6.* exhibet præjudicium, quo fœminæ perpetua relegatio dictata, quæ propter infanticidium culeo in aquas ſubmerſa, & poſt aliquod ſpatium conſueto more extracta, rurſus convaluerit. *Cap. 8. obſ. 4.* ſiſtit reſponſum Facult. Theol. Jenenſis, in quo collatis rationibus dubitandi & decidendi juxta normam Juris divini, pœna ultimi ſupplicii homicidæ remittitur, qui rixa ſubitanea ab altero excitatus, in iræ fervore, interveniente licet hoſpite, absq; neceſſitate adverſarium vulnere lethali confodit. Quod vero ſcrupuloſitas nimia circa vulneris lethalitatem in homicidio, ſanctioni Carolinæ parum ſit conveniens, *obſ. 11.* taxat. In *c. 12. obſ. 9.* ſingulares circumſtantiæ recenſentur, quarum intuitu, ob interceſſionem conjugis innocentis, Princeps pœnam ordinariam in adulterio duplicato remittere ſolet. In *c. 29. obſ. 4.* reſpondetur D. Theodorico Paulo, qui in diſſertatione quadam litem moverat Autori circa actionem injuriarum, quatenus illa contra Sacerdotem, verba contumelioſa pro concione contra aliquem proferentem, locum habeat. Poſtrema duo capita, de pœnitentiis videlicet & ſententia excommunicationis, ad ordinationes Eccleſiaſticas Principum Proteſtantium, Saxonicorum maxime ac Luneburgenſiū, obſervationes ſuas componunt & ad uſum noſtri fori attemperant. Quæ denique mutua titulorum hujus tractatus & libri quinti Decretalium ſit connexio, quique textus ex iſtis præ cæteris fuerint tacti, index ſpecialis poſt primam ſtatim paginam liquido demonſtrat.

AN

AN ANSVVER TO THE LATE OBIECTIons made by Mr. Eraſmus VVarren againſt the Theory of the Earth.

id eſt,

Reſponſio ad objectiones nuperas Eraſmi VVarreni adverſus Theoriam Telluris Sacram.

Londini, imp. Gualteri Kettilby 1690. in Fol. plag. 22.

REcenſu Geologiæ, quam *Eraſmus Warren* Theoriæ Telluris *Thomæ Burnetii* oppoſuit, Acta Eruditorum Kalendis Martii 1691. publicata auſpicati ſumus. Nunc Reſponſum auctoris Theoriæ ad Geologi exceptiones commemorabimus. Sequitur *Burnetius* antagoniſtam ſtricto pede, & ad ſingula ſibi objecta habet, quæ reponat, cumprimis autem ſtigma injuriarum in Scripturam ſacrã adeoq; Spiritum Sanctũ, & in philoſophiam ſanæ rationi conſentaneam, quod Warrenus ei inurere ſubinde auſus fuerat, omni ſtudio ei ipſi intentat. Nolumus in litigia illa evagari. Enarrare tantum lubet, quæ Burnetius in maxime portentoſa, aut (mollius ut loquamur) paradoxa Warreni de *Cataclyſmo Noachico* ſententia reprehenderit. Ut ergo ſequentia melius percipias, non incongruum fuerit, Acta Eruditorum allegata levi oculo perſtringere ac illorum ſummam, quam repetere non vacat, in memoriam tuam revocare.

Animadvertit primo Burnetius in Warrenum, quod (juxta Acta noſtra p. 98. l. 8.) hemiſtichium poſterius Gen. VII. 20. divellat a priori, cum tamen hoc illius ἐξηγητικὸν ſit, æque ac verſus præcedens undevigeſimus. Indignatur quod vocem תְּהוֹם *abyſſus* Gen. VII. 11. de loco altiſſimo exponat, (quemadmodum p. ead. l. 14. monuimus,) demonſtratque, potius imum aliquem locum notare, ſecundum *Gen. XLIX. 25. Deut. XXXIII. 13. Rom. X. 7.* non obſtante dicto *Pſal. LXXVIII. 15.* (quo de confer ſupra p. 98. l. 21.) utpote ubi conſentientibus tantum non omnibus in univerſum interpretibus, ut & verſus ſequentis συναφεία exigente, ſubintelligere oporteat particulam comparativam, h. m. *Diffidit rupes in deſerto & potavit populum* (TANQVAM) *abyſſis magnis.*

Objectionem ſibi fecerat Warrenus, a nobis quoque p. 102. in

literas relatam: *Cacumina montium apparere caperunt decrescente diluvio, Gen. VIII. 5. Ergo prius aquis fuere cooperta:* respondetque, non emersisse ex aqua, sed e tenebris, sicque apparuisse. Regerit Burnetius, sibi potius credibile videri, post nubes omnibus vaporibus in aquas olim condensatis, continuo imbrium per quadraginta dies defluxu, exhaustas, aerem non turbidum sed pellucidiorem atque a nebulis liberum evasisse. Quærit itaque, cur non montium cacumina post cessationem pluviarum sive die diluvii XL, sed demum post plures centum quinquaginta diebus apparuerint? Neque aliam rationem dari posse persuasus est, quam quod ultra sesquicentesimum diem diluvii, montium apices aquis undiquaque, non vero aere tenebricoso tecti fuerint. Explodit conjecturam Warreni nulla prorsus ratione staturninandam, Solem statim post quadraginta pluviosos dies exactos, magnam imbrium delapsorum partem iterum in vapores commutasse & in altum evexisse, hacque ratione aquas ex orbe nostro removendi initium fecisse, id quod p. 102. adjicere negleximus. Contrarium enim liquere ait ex *Gen. VIII. 3.* ubi initium decrementi aquarum in diem demū centesimum quinquagesimū rejicitur. Et quia Solem in partes heic vocaverat Warrenus ad turbandū & obtenebrandū atmosphæram, Burnetius false ridet, (quod & supra ex professo fecerat) hypothesin ejus de vaporibus materiæ humidæ ac flatulentæ primigeniæ tertia creationis die calore Solis in altum eductis, dein subsidentibus ac inter se in moles prægrandes terreas lapideasque, quas montes vocamus, vario modo concrescentibus; hac occasione problema ventilari posse festive arguens: *Utrum Henricus VIII. prior fuerit Henrico VII?* eo quod Warrenus similem in modum disputarit, num Sol, quem quarto demum die creationis memorat Moses, aliquid ad opus diei tertiæ contulerit?

Inter cætera argumenta, quibus depugnat Burnetius in diluvium Warrenianum, reperias & istud, non opus fuisse arca Noachi, nisi omnes montes undique inundati fuerint. Potuisse enim Patriarcham cum familia novique orbis seminario, faciliori negotio in montem secedere, ac sese hunc in modum periculo cataclysmi quindecim-cubitalis subducere.

Sed mittamus opinionem illam quadrata rotundis, superna inferis pro lubitu miscentem, simulque ejus antagonistam Burnetium, qui de-

functus

functus pugna cum Warreno inita, alii ex adverſariis ſuis reſponſum ullum dare recuſat, *Herberto* puta *Croſto*, epiſcopo quondam *Herefordienſi*, de quo menſe Martio, an ſuperaret vivus, dubitabamus, nunc autem inter mortuos referendum eſſe, ſub finem jamjam menſis Maji ex novellis publicis ſignificavimus.

BIBLIOTHECA CHRONOLOGICA ILLUſtrium Virorum provinciæ Lombardiæ Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab Ordine condito ad hæc usque tempora in eccleſiæ utilitatem calamum acuerunt. Autore P. F. Andrea Rovetta de Brixia Theol. M. Inquiſitore Veronenſi & Priore Provinciali ejusdem provinciæ.

Bononiæ 1691. typis Joſephi Longi in fol. 3. alphab. 7. plag.

HIſtoriam Ordinis FF. Prædicatorum plures illuſtrarunt. Aliqui annales & chronica hujus Ordinis conſignarunt, ut *Thomas Malvenda*, & Hiſpanico idiomate *Ferdinandus de Caſtillo*, ejusque continuator *Johannes Lopezius*, quorum hiſtoriam generalem Ordinis Dominicani *Timotheus Botonus*, & *Hyacinthus Cambius* Italice reddiderunt, ut *Johannem a Cruce*, *Ludovicum de Caceres*, & reliquos, quos labor ille occupavit, taceamus. Alii viros hujus Ordinis ſcriptis aliisve rebus præclare geſtis illuſtres recenſuerunt, ut *Antonius de Conceptione*, qui ab inſigni erga Catharinam Senenſem affectu Senenſis cognominari ſolet, in bibliotheca Ordinis FF. Prædicatorum, quam ejusdem Ordinis chronico adjunxit; *Leander Albertus* in opere de Viris illuſtribus hujus ordinis; *Ambroſius Gozzæus* in catalogo Virorum ex familia Prædicatorum literis inſignium; *Seraphinus de Razzis* in hiſtoria Sanctorum & illuſtrium hujus Ordinis Virorum; *Alphonſus Fernandez* in concertatione Prædicatoria pro eccleſia catholica contra Hæreticos, Gentiles, Judæos & Agarenos per epitomen in annales diſtributa, cui adjuncta eſt notitia Scriptorum Prædicatoriæ Familiæ; *Ambroſius de Alta Mura* in bibliotheca Dominicana; *Petrus Malpæus* in Athenæo Dominicanorum; *Johannes Baptiſta Lancius* in elencho Scriptorum Ord. Dominic. *Vincentius Maria Fontana* in theatro Or-

dinis Dominicani &c. Alii intra certas illustrium Dominicanorum classes constiterunt, ut *Hieronymus Bursellus*, & *Sebastianus de Olmedo*, qui Generalium hujus Ordinis historiam exposuerunt; *Antonius Maletus*, qui Paparum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Doctorum & aliorum virorum illustrium, qui in conventu S. Jacobi Parisiensis vel Priores vel Religiosi fuerunt, historiam contexuit; *Balthasar Sorionius*, qui de illustribus Dominicanis Provinciæ Aragoniæ egit, & quis omnes enumerare possit?

Progredimur ergo ad Rovettam præsentis voluminis Autorem, qui provinciæ Lombardiæ Dominicanos, quotquot ingenii sui monumentis claruerunt, juxta annorum seriem ita delineat, ut ipsorum studia, dignitates, virtutes, aliaque ad vitæ curriculum spectantia, & denique elucubrata ab ipsis opera breviter enarrat. Auspicatur hoc opus ab ipso Ordinis Prædicat. fundatore Dominico, cui Postillam in epistolas Paulinas, & aliam in epistolas canonicas, nec non in Davidis Psalterium, & Matthæi evangelium, & seorsim in illa Matthæi verba c. 8. *Adscendente Jesu in naviculam*, item duos fidei libellos, quos sæpe in ignem conjectos nunquam tamen combustos fuisse tradit, nec non tractatus nonnullos de laudibus Mariæ, & diversos sermones de Psalterio Virginis tribuit; etsi *Natalis Alexander* ejusdem Ordinis socius Dominicum inter Scriptores ecclesiasticos non retulerit, cum veteres, qui Dominici acta scripserunt, operum illorum non meminerint, nec ullibi hodie inveniantur, & præterea quidam non duos libros, sed schedulam tantum in ignem conjectam & miraculo illæsam manssisse memorent: qua de re Dominicani fratres inter se transigant. A Dominico ad cæteros Dominicani Ordinis Lombardiæ provinciæ Rovettæ pergit. Scriptores numero fere sexcentos Permistæ sunt Fratribus etiam nonnullæ Sorores, nempe Petronilla Bava, Martha de Rosa & Paulina de Aymericis. Inter autores, quibus in hac bibliotheca adornanda se usum profitetur, memorantur *Jacobus de Susato*, *Ambrosius Tegnus*, *Johannes Michael Plodius*, & *Vincentius Maria Rivalius*, cujus catalogum MSC. Scriptorum Provinciæ Lombardiæ ad manum habuit. Atque his aliisque, quos usurpavit, Scriptoribus errores suos acceptos referri cupit. Refert autem ad Lombardiam non eos modo, qui in hac provincia nati, sed etiam qui solenni professione conventuum hujus provinciæ filii facti sunt, ut Cardinales Ursinum & Howardum.

Adjun-

Adjuncta est huic bibliothecæ Syntaxis Amplissimorum Virorum Provinciæ Lombardiæ Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab ordine condito usque ad hæc tempora primos ordinis gradus atque dignitates obtinuerunt. Quod opus in sex partes seu tabulas distributum est. Prima tabula eos complectitur, qui ad totius Ordinis regimen assumti sunt. Secunda illos, qui ad munus Magisterii sacri Palatii in Romana Curia exercendum a Romanis Pontificibus electi sunt. Tertia eos, quibus regimen Commissariatus generalis Romanæ universalis inquisitionis commissum & demandatum fuit. Quarta eos, qui Conciliis aliisque disceptationibus & colloquiis adversus hæreticos interfuerunt. Quinta eos, qui ad varia ardua & difficilia Romanæ sedis negotia tractanda adhibiti fuerunt. Sexta denique eos, qui pro fide sanguinem fuderunt.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROjano, sive L. Septimii Ephemeridos belli Trojani Libri sex; cum notis Josiæ Merceri, Casparis Barthii, Ulrici Obrechti, Pauli Vindingii, & indice Sam. Artopæi. Accessit Daretis Phrygii Historia Trojana.

Argentorati sumtibus Jos. Stædelii 1691. in 8. Plag. 24.

HIstoriam sive fabulam de Trojæ obsidione & excidio plurimi veterum literis mandarunt, neque Trojanorum virtute atq; fortuna, & ut Priamus stulta in Paridem filium, qui rapinæ juxta & adulterii crimine se commaculârat, indulgentia, simul quid patris quid regis officiũ esset oblitus, potius duxerit implicari bello funestissimo quam reddere Helenam, eaque ratione & genus regium & omnem Trojanorum potentiam admoverit fatis ultimis, quicquam decantatum magis a vetustis scriptoribus, quos ferme omnes temporũ injuria nobis subduxit. *Dictym Cretensem & Daretem Phrygium* ex naufragio isto tot belli Trojani scriptorũ utcunq; evasisse quidam existimant, sed ita ut non nisi eorũ Interpretes sint superstites: ac *Dictym* quidem Phœniceis literis scriptum & stannea arcula conditum, a pastoribus forte inventum & Neroni inde oblatum, a *L. Septimio*, *Daretem* autem a *Corn. Nepote* in Latinam linguam translatos, præfationes commentariis his præfixæ suaviter fingunt. Rectius eruditi existimant, *L. Septimium* virum quempiam haud vul-

garis ingenii, inclinantibus jam rebus Romanis, Conſtantini aut Theodoſii ætate, cum cerneret multa diverſis modis de famoſiſſimo illo bello differri, ſtatuiſſe omnem hiſtoriæ ſeriem, omiſſis & reſecatis iis quæ de Deorum pugnis fabuloſe vulgata & a Poetis conficta erant, quæque fidem antiquiſſimæ & maxime memorandæ Græcorum expeditionis elevabant, inſtar certæ narrationis ſex libris complecti, iisque omnem belli hujus hiſtoriam ab ipſo initio uſque ad Græcorum ducum reditum deſcriptum includere: uſum autem fuiſſe nomine *Dictys*, & commentum ac ſi e ſcriptoris iſtius libris ſuos traduxerit, ut autoritatem & fidem ſibi conciliaret, dum narrationem petiiſſet ab eo qui bello ipſi interfuerit, ab Idomeneo juſſus rerum geſtarum ſeriem literis exponere: libellum de excidio Trojæ *Daretis* nomine præſcriptum, ab Argonautica expeditione injuriarum Græcis illatarum initium repetentem, dein ab inſecuta Heſionæ ſervitute, Cornelii Nepotis nomine præfixa epiſtola, nemini imponere, cum cuivis manifeſtum ſit, ejus venuſtati ſcriptorem hunc reſpondere minus: utriusque autem libros *commenta* eſſe *eorum, qui de bello famoſiſſimo ludere voluerunt*, ceu de iis loquitur *Lud. Vives Lib. V. de trad. diſcipl.* Etſi autem ambo hi ſcriptores ex compacto rem egerunt, quaſi in velabro olearii, multum tamen alter alteri præſtat, & judicio ac elocutione Dictys longe eſt ſuperior: quibus virtutibus *Scioppio* impoſuit, ut *Velleji, Valerii Maximi & Curtii ætate ab aliquo elegantis ingenii & judicii homine animi gratia & exercitationis* ſcriptos ejus libros ſibi videri affirmet, *Joſias* autem *Mercerus* elegantem mediæ ætatis ſcriptorem *maxima eruditione & judicio pollentem* eum vocare haud dubitet. Cui *Mercero* etiamſi non ſalutem & integritatem, certe quod plurium manibus terantur, uterque horum ſcriptorum debet. Is enim poſt Mediolanenſem anni 1477 & Venetam anni 1499 ac Baſileenſes anni 1573 & 1583 editiones, novam adornans opē duorum manuſcriptorum codicum, quorum alter Petri Danielis, alter Pauli Petavii fuerat, infinitas in Dicty mendas, quæ priores editiones inſederant, ſuſtulit, & Daretem e codicibus duobus bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis meliorem conſtituit, geminosque hos Pſeudonymos, adjectis Dictyi annotationibus, anno 1617 in Gallia evulgavit. Quæ editio poſtea aliquoties in Belgio repetita, undecim abhinc annis doctiſſimam in Galliis virginem *Annam Tanaquilli Fabriſiliam*, (quæ in Andr. Dacerii matrimonio jam agit) ſtimulavit, ut

& ipſa

& ipſa binos hos commentitios ſcriptores interpretatione & notis ſuis nitidiſſime ad Delphini uſum adornatos, & ex Homero aliisque Græcis & Latinis autoribus illuſtratos, in publicum ederet. Cum vero in Academiæ Argentoratenſis bibliotheca MSCtus Codex Dictyis extaret, eundemque olim, cum ſtudiis iſtam Academiam exornaret, qui hodie univerſam eam urbem conſilio & auctoritate regit, Vir illuſtris *Ulricus Obrechtus* accurate contuliſſet, eruditas etiam obſervationes in difficiliores & impeditos Septimii hujus, qui Dictyn in Latinum ſermonem transtuliſſe ſe finxit, locos literis conſignaſſet, eas nactus Juvenis eximius & literarum elegantiæ ſtudioſus *Samuel Artopæus*, has de bello Trojano ephemeridas, capitibus diſtinctas, eumque fere in modum, quo ex iſta Academia olim Tacitus, Suetonius, Juſtinus, Florus, Cornelius Nepos & Velleius Paterculus concinnati, ab utili & bonis autoribus conveniente induſtria Berneggeri, Freinshemii & Bœcleri prodierant, adornatas dedit, ac integras *Merceri*, collectasque ex *Adverſariis* ordine diſpoſitas *Barthii*, & ineditas hactenus doctiſſimorum Virorum *Obrechti* & *Vindingii* notas adjecit. Utque numeris omnibus abſoluta extaret editio, *Indicem* etiam ejus concinnitatis, quam Argentoratenſes primi reperiſſe ex vero laudari poſſunt, annexuit: in quo non rerum ſaltem in Dicty memoratarum ſumma capita, verum etiam phraſium & locutionum rariores annotavit, oſtenditque cum Salluſtiana dictione Septimianæ prorſus convenire. De Pſeudo Darete autem, quod non omittendum duximus, in *Præfat.* obſervavit Artopæus, ejus libellum periocham videri carminis illius, quod ſex libris Hiſtoriam de bello Trojano complectum, olim Cornelii etiam Nepotis nomine circumlatum fuit, procul dubio hanc ipſam ob cauſam, quod expoſuiſſet hiſtoriam quæ a Cornelio Nepote e Daretis Græco in Latinum ſermonem tranſlata ferebatur; ſed a *Joſepho Iſcano* ſive *Exonienſi* Anglo, quem *Dellenium* nonnulli vocarunt, ſcriptos fuiſſe ſex iſtos poematum libros, *Cambdenus* in *Britannia* annotavit, eosque vero autori ſuo aſſertos *Samuel Dreſemius* anno 1620 cum Notis edidit.

FASCICULUS DISSERTATIONUM Hiſtorico-Critico-Philologicarum, collectus ac pleniſſimis indicibus auctus a Thoma Crenio.

Roterodami apud P. Vander Staart, 1691. in 8. plag. 35.

Cum

CUm pro exercitiis Academicis publicis, quibus ad disceptandas rite scholasticas controversias studiosa juventus assuefieri amat, non nudæ semper theses, sed luculentæ subinde Dissertationes justo studio elaboratæ, certumque argumentum velut exhaurientes, ad disputandum proponantur, quas Posteritatis etiam usibus conservari Litterariæ Reipublicæ interest: improbandum minime videtur *Crenii* nostri institutū, quo Dissertationes ejusmodi diversos in fasciculos colligendas typis denuo committere decrevit. Neque id sine judicio atque selectu, qualis in tali opere omnino requiritur, præstitum ab eo iri, vel primum hoc, quod nuper exhibuit, Specimen abunde comprobat, quinque Dissertationes, eruditas sane eas quasque legisse neminem pœnitere possit, complexum. Verum eas quidem, quia novæ non sunt, sed in multorum jam manibus versantur, & perlustrari ab aliis brevi temporis spatio possunt, indicasse nobis hoc loco sufficerit.

Prima est *Edmundi Dickinsonii*, quam Delphos Phœnicizantes inscripsit, Oxonii, etsi non per modum Academicæ Disputationis, A. 1655 edita, & postea Francofurti A. 1669 denuo impressa, qua Græci, quicquid apud Delphos celebre erat, e Josuæ Historia & Scriptis sacris traxisse demonstrantur. Altera est *Adami Tribbechovii*, in Academia Kilonienſi (in qua Professorio tum munere fungebatur, Superintendens postea Saxo-Gothanus, *νῦν ἐν ἁγίοις*) publicæ olim ventilationi exposita, qua veritas creationis, prout a Mose descripta est, in traditionibus gentium ac vetustissimis antiquitatis profanæ monumentis ostenditur. Tertia *Martinum Geierum* auctorem agnoscit, Theologum Saxoniæ nostræ post fata etiam venerandum, & locum Esaiæ LIII. 8. 9. 10. de morte, sepultura & resurrectione Messiæ illustrat, pro Licentia olim adeundi supremum in Theologia gradum, in Academia hac nostra ad disputandum proposita. Quarta Historico-Chronologica Computum sacrum LXX Hebdomadum Danielis explicat, in Wittebergensi quondam Academia, cujus antequam ad Gedanenses abiret, illustre ornamentum fuit, ab *Ægidio Strauchio* edita, sæpiusque postea recusa. Quinta denique de Davidis & Salomonis Satellitio, Crethi & Plethi, auctorem habet *Henricum Opitium*, præclaris in litteras & orientales cumprimis meritis celebrem, & SS. Theologiæ hoc tempore in Academia Kilonienſi Professorem.

RELA-

RELATIO DE LITERIS APOLOGETICIS Carolæ Catharinæ Patinæ, Pariſinæ, Academicæ Recuperata, Patavio A. 1689 Lipſiam ad Actorum Eruditorum Collectores datis.

CUm *Collega deſideratiſſimus*, cujus obitum immaturum paucis abhinc menſibus ex merito luximus, celeberrimi viri *Caroli Patini* commentarium in monumentum Marcellinæ ad Acta Eruditorum A. 1688, p. 557. ſ. retuliſſet, appendicis loco, (ut ſæpius in ſimilis argumenti libris olim fecerat,) adjecit de ſuo *conjecturas* nonnullas, quas non ægre laturum ſperabat Auctorem a ſingulari modeſtia æque ac exquiſita eruditione commendatiſſimum. Neque ſane ſpes eum fefellit, cum is hactenus nihil regeſſerit. At doctiſſima ejus filia, CAROLA CATHARINA, (anno jam 1684. p. 587. una cum ſorore *Gabrielide Carola* nobis laudata,) pro ea, qua meritiſſimum Parentem colit, pietate, objectiones Patino factas, non multo poſt, *epiſtola* ad nos data, refellere juſto ſtudio ſategit.

Hanc in compendium redigere, ac publici juris facere non tamdiu diſtuliſſemus, niſi Συνεργὸς ille noſter, cujus potiſſimum res agebatur, aliquid in literas referre incepiſſet, quo & rationes τῆς ἐξ ἐναντίας ſumma fide recenſebat, ac quandoque quidem herbam ei porrigebat, cauſſa diſſenſus in æneum apographum a Patino publicatum rejecta, quandoque tamen oſtendebat, habere ſe nonnihil, quod reponere poſſet, niſi ab altercandi pruritu abhorreret. Sed cum per concatenata negotia alia partim, partim per mortem beatam, non integrum ei fuerit, id ſcriptionis, quod olim molitus erat, ad umbilicum perducere, nobis incumbit, vel nunc tandem Lectori ſignificare, quibus armis Pallas illa Patavina contra eum depugnarit.

Non vero negamus, nobis haud inſciis, aut impedientibus, conjecturas illas a Collega noſtro, Patini eruditorumque aliorum judicio ſubjectas. Utut enim non per omnia (præſertim quoad *ſiſtrum*, quod putabat, & *ciſtam ſacram*) cum eo conſenſerimus, cætera tamen, quæ conjiciebat, non omni probabilitatis ſpecie deſtituebantur, ac ad minimum anſam dare poſſe videbantur *Patino*, ut adhuc ſemel marmor inſpiceret, & ne figura ænea aut nobis aut aliis fraudi eſſet, epiſtola brevi ac nihil habente nigri ſalis, doceret, quid ſibi de dubiis illis videretur.

Quod a Patino expectavimus, præstitit Patina. Observat illa ante omnia, patrem non quæsiviſſe, cur *amplisſimo* Ἀρχιερείας *honore* Marcellinam affecerint, ſed cur *monumentum* publicis ſumtibus ei *fecerint Magnetes ac Smyrnenſes*? Legerat Noſter in marmore non ΟΤΑ. Θ. uti Patinus, ſed ΟΤΑ. Θ. h. e. ΟΤΑΛΕΡΙΟΤ ΘΥΓΑΤΗΡ. Sed Patina ad monumentum ἀρχέτυπον provocat, quod Patavii tam ab aliis, quam a Germanis etiam, hosque inter a viro celeberrimo, *Gothofredo Guilielmo Leibnitzio*, Lipſienſi, Conſiliario Brunſuico-Luneburgico inſpectum fuerit. Neque ſe ait tam imperitam eſſe Græcæ linguæ, quin Λ ab Α rite diſtinguere valeat. His lectis, ingenue fatebatur Noſter, quæ de Valeriis diſſeruiſſet, a ſcopo aliena fuiſſe. Sed querebatur ſubinde, non curaſſe ſatis Patinum, ut ſculptor ſuus orthographiæ ſtudioſus eſſet. Quod ſi enim figuram æneam inſpiciat aliquis, vel lynceis oculis præditus, non appariturum ei aliud quidquam, præter ΟΤΑ, hoc eſt ΟΤΑΛΕΡΙΟΤ, non ΟΤΑ, h. e. ΟΤΑΠΙΟΤ.

Inſtrumentum illud, quod altera Marcellinæ miniſtra tenet, non noſſe ſe dixerat Patinus. Noſter *ſiſtrum* eſſe conjectabat, adducto in partes ſuas *Pignorio*. Sed Patina obtendit, ſiſtrum Pignorianum inſtrumentum illud ſphæriſterii referre, quo pilæ propulſari ſolent. Et quamquam non potuit oſtendere, quem uſum habuerit in ſacris Iſidis inſtrumentum ejuscemodi *foliatum & cuſpidatum*; ſiſtrum tamen non eſſe certo certius autumavit, quia nullæ virgulæ intermediæ per latera inſtrumenti, quæ recurva eſſe deberent, trajectæ in marmore integerrimo viſantur.

Miniſtram iſtud tenentem Patinus nominaverat *lugentem*; Noſter *meditabundam* vel *devotam* ac *ſubmiſſam*. Patina concedit eam *meditari*, ſed obitum Antiſtitis ſuæ, quem non poterat nonlugere. Sicque obſervat, loco ſacerdotularum ejusmodi, in aliis epitaphiis Cupidisne Muſasve præpropera mortuorum fata lugentes conſpici.

Miniſtras ambas *calamiſtratas* agnoverat Patinus; Noſter *vittatas*. Sed auctoritate ipſius archetypi litem hanc iterum dirimit Patina, nullumque *reticulum* muliebre in marmore extare aſſeverat. Nimirum acceperat Noſter dubio procul *umbras* pro reticulo; nec dubitamus, adſtipulatum poſtea Patinæ.

Quoad veſtitum, *probe induſiatas* ſacerdotes illas dixerat Patinus. Noſter, *induſium* accipiens pro linea veſte cutim proxime tangente,

(quæ

(quæ Gallis *une chemiſe*, nobis ein Hembde vulgo appellatur,) illud non apparere objecerat, ſed tantum *camiſiam* veſtem ſuperiorem & *tunicam* talarem, hoc eſt, *une camiſole & une jupe*, ein Camiſol und Rock; ſub quibus intus lateat *induſium*, ſive *la chemiſe*. Non niſi de nomine *camiſia* Collegæ noſtro controverſia moveri potuit. Nam non admodum alias diſſenſit a Patino; niſi quod hic tunicam ſive ſtolam talarem ipſi cuti ſacerdotum harum adhæſiſſe adeoque & induſium fuiſſe, æque ac filia ſtatuere videatur. Hinc, explicata ſententia per voces Gallicas, non eſt neceſſe, ut quæ contra eam prolixius diſputat Patina, excerpamus; hoc ſolum addimus, ſi barbara *camiſia* voce Noſter, non ad ſenſum Gallorum ac Italorum, uſus eſt, nec Patinianam *induſii* acceptionem pro quolibet *indumento*, uſu ſatis receptam eſſe.

Sacerdotula altera aram offerre Marcellinæ Patino viſa eſt; Noſter inquit: *Fert illa omnino aram* Ἔρωτι Οὐρανίῳ *ſacram. Nam & in ſacris Deæ Iſidis, quæ eadem cum Venere cæleſti eſt, a ſacerdotibus aræ gerebantur.* At Patina: *in ſacris Deæ Iſidis a ſacerdotibus* aræ gerebantur, *dum procedebant, fatemur. Sed in marmore noſtro omnia ſtant, tanquam proceſſura.* Quia vero ex ænea figura adeo firmiter ſibi perſuaſerat Noſter, aram illam non tantum penes ſacerdotulam extare, ſed & abs ea ipſa manibus ferri, addit tandem virgo literatiſſima: *Quid dein repugnaret, aram hanc PROCEDENDO, Marcellina, ſumma Uraniæ Veneris miniſtra, offerri?*

Gravius diſſidet Patina a Noſtro quoad hujus *ciſtam vimineam*, ex qua ſerpens promineat; qualem etiam in onychino vaſculo a. 1683. p. 141. depictam ſtitimus. Verum nec pauci fuere e noſtratibus, qui in ſculptura quoque a Patino divulgata, facile agnoverunt arborem, & id quod *Appendicis* auctor *baſin* ciſtæ eſſe putavit, pro reliquo ſerpentis corpore habuerunt. Cæterum neque illa Patinæ verba heic prætermittenda arbitramur: *Veram eſſe Parentis conjecturam circa ſerpentem & cupreſſum, affirmabunt opinor, qui ejus in ſua priora marmora Smyrna allata commentarios legerint, in quibus nihil dubii relictum mihi videtur.*

In ſuperiori eaque dextra parte tabulæ viſuntur duo ἀνάθεματα *ornamenta ſculptoris*, ut Noſter putavit, aut potius, quæ Patini Patinæque ſententia eſt, *arcula* duæ, quæ thus vel alias res ad ſacerdotium pertinentes continent.

Pergit Noſter: *Marcellinam -- ipſam inter duos dextræ manus priores digitos aliquid ſacri inſtrumenti tenere dixeris.* Reſpondet Patina: *Nil ipſa tenet; manum admovet velo ſeu tunicæ parti, caput operienti & ab ipſa pendenti. Patere id Vobis potuit ex alia velantis panni parte, ab ejus ſiniſtra pendente, quamvis nonnihil obſcuriore. Solent pictores noſtri, -- figurarum latus luci expoſitum albo, oppoſitum nigro ſeu umbris exprimere; ſtatuarum inciſores, extantia beneficio gaudentes, tali arte non indigent. Sic in marmore noſtro apertiſſime conſtat veli ſpecies in utroque latere. Et ne fallere vos videar, ſinceros, quæſo, admovete oculos ſiniſtræ colli parti; inter umbras animadvertetis æqualem pendere pannum ac in dextra.*

Fatetur tandem Patina, non cingulum ſed tunicam a Patre *ceſtum Veneris* dici. Ac hic iterum de ἀχειροβολογίᾳ tantum lis videtur mota a τῷ Μαχαιρίτῃ. Unde non potuit non contentus eſſe illis Patinæ verbis: *Ipſe parens confirmavit,* (in marmore) *eſſe indumentum, non cingulum, opinaturque eſſe ſtolam Medicam ſeu Perſicam, fluxam ſcilicet & talarem, qualem repræſentat Oct. Ferrarius in Analectis p. 80.* Monet porro, a Noſtrate confundi *Veneres, cœleſtem & vulgarem*; cum de illa ſola Patinus loquatur, de hac vero exaudiendum ſit proverbium: *Veneris ceſtum habere.* At hoc ipſum eſt, quod male habebat collegam noſtrum, cum non imaginari ſibi poſſet, qua ratione *ceſtum*, Veneri terrenæ adſcribi ſolitum, *Cœleſti Veneri* tribueret Patinus.

Hæc contenta ſunt epiſtolæ a doctiſſima Patini gnata exaratæ. Epitomen hanc ſumma fide confecimus. Et ſi quid porro nos velit virgo illa erudita, poterit monere. Contentiones ejusmodi rem literariam mirifice illuſtrant, modo a convitiis utrinque abſtineatur, quæ eruditos minime decent.

AANTEKENINGEN OVER DE VIJF Boeken Moſis, Pſalmen en Hoogelied, met een bericht belangende ſommige tegenwerpingen tegen de onvervalschtheid van de Hebreeuſche Text, ende de aantrekkinge van de Rabbijnen in deſe Aantekeningen, door Henricus Ainsworth, ende nu uit 't Engelſch vertaalt door Sibrandus Vomelius, Dienaar Jeſu Chriſti tot Bolsward. i. c.

Henrici

Henrici Ainsvvorthi Annotata in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum, cum enumeratione refutationeque objectionum quarundam contra Hebræi Textus integritatem, ac Rabbinorum in iisdem Annotatis citationem: ex Anglica lingua in Belgicam translata a Sibrando Vomelio, V. D. Ministro Bolsvvardensi.

Leovvardi, apud Heronem Nautam, 1690. in fol. Alph. 12. pl. 16.

DUdum est, quod inter lumina decoraque Sacrorum Interpretum, quibus Anglia gloriatur imprimis, Henricus Ainsvvorthus innotuit, itaque ingenio judicioque, ac doctrina in Divinioribus literis interpretandis abunde spectata probataque affecit legentes & tenuit, ut nec pauci Commentatorum Mosaicæ potissimum Scripturæ suos inde duxisse latices, & de isto fonte se ingurgitasse probe haud temere videantur. Quo factum ut Matthæus etiam Polus in sua Criticorum Synopsi passim sæpiusque vocare ad partes, & deflorare accuratius hæc ipsa Ainsvvorthi Annotata pensi habuerit, *tanto* scilicet *acumine & judicio, tanta fide & peritia exarata, ut digna ausit pronuntiare, quæ in exteras linguas transfundantur.* Quare omnino operæ pretium fecit Vomelius, dum vertendi hanc aleam jecit, nec possumus non approbare industriam studiumque in isto labore Belgis civibus suis navata. Adeo enim exquisita & egregia plurima habet, quæ a vulgo Interpretum fere aliena sunt, & demorsos ungues, solertiamque amussitatam satis superque præferunt. Quippe cum id sedulo Auctor agat, ut non tantum phrasin & dictionem ex fontibus excutiat, explicetque, si quid obscurum & ambiguum, verum etiam ut in *μυστικώτερα* inquirat, evolvatque, ubi sensus reconditior insit, qui Christum ejusque disciplinam tegat figuris, & ambagibus typorumque involucris cœleste velet arcanum; nec alia incedit linea, quam ut signa ac umbras cum corpore, priscumque Fœdus cum Novo considerate atque apte jungat contendatque, & insuper ea, quæ quavis ratione facessunt negotium ac turbant, ex clarioribus ipsiusmet Scripturæ locis discutiat amoliaturque. Id quod pulchrum est, & mirifice decet, ut ipsa vis orationis, & linguæ indoles, Scripturæque virtus ac dignitas, ex ipsa potius Scriptura magis eniteat ac

magis. Namque ſolet fieri, ut varient mutentque ſermonem Scriptores Sacri, & easdem res alio aliove quaſi amictu conveſtiant, & nunc preſſe atque conſtricte agant, nunc dilatent ſe, & quiddam amplius afferant, itemque ſub tenebris & denſa quadam involvant nocte, quod aliquanto plenius ac apertius alibi, &, remota caligine, diſertius exponunt. Atque hanc ſibi jucundam rationem potiſſimum duxit Ainſworthus, ut nec aliam ad germanos Scripturæ ſenſus eruendos, pertentandasque omnes latebras, viam inſiſteret, ſequereturque ipſum Spiritum Divinum, velut Ariadnæum filum, ac optimum verborum ſuorum
p. 21. ἐξηγητήν. Hinc Geneſ. IV. v. 1. *Et Adam* ידע חוה optime exponit ex Numer. XXXI. 17. אשה ידעת איש למשכב. Sic Numer. XIV. 21. חי אני, tanquam Divini juramenti formulam ex Jeſaiæ XLV. 23. arceſſit, בי נשבעתי, quod Paulus Rom. XIV. 11. ita adducit: ζῶ ἐγώ,
p. 597. λέγει Κύριος. Et Deuteron. VI. 13. ובשמו תשבעו, ubi jurare in ſolo Dei nomine jubemur, de ἐξομολογήσει, ſeu religioſa Divini Nominis confeſſione cultuque ex Apoſtolo intelligit, qui Jeſaiæ iſtud, לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, cap. XLV. 23. ad Romanos loco antea citato transtulit: ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα
p. 740. ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ. Genes. XLVIII. 16. ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק vertit, juxta Belgicam expreſſionem, *ende laat mijn name over haar genoemt worden, ende de name van mijne Vaders*
p. 165. *Abraham en Iſaak*, ſenſumque petit ex Deuteron. XXVIII. 10. II. Chron. VII. 14. Jerem. XIV. 9. ubi *nomen Dei vocari* dicitur *ſuper nos*, quos ut
p. 166. filios nempe adoptavit, inque nomen ſuum aſſumſit. Secus atque τῶν ἐξ ἐναντίας ſententia, qui hunc Geneſeos locum ad Sanctorum invocationem cogunt inflectuntque, quos male inde urit Ainſworthus in Præfatione, qua præparandis Lectorum animis, & quodam imbuendis guſtu de Moſaica Interpretatione, multa haud contemnenda eruditaque inſpergit. At enim de Græca Septuaginta Verſione, Chaldaicoque textu, quantum inter ſe confligant, aut bene reſpondeant concinantque, non tralatitie juxta ſatagit: tum ipſa Hebræorum quoque monumenta, egregii & non vulgaris commatis, varie atque ſubinde ad partes aſſumit, præcipue in ritibus Judaicisque cæremoniis pertexendis enucleandisque. Quarum cum ubique in Levitico occaſio & copia præſto ſit, emolumentumque ingens ac fructus largiſſimos Maimonidis Scripta præ cæteris afferant, horum vineta ſane quam inſigniter

cædit,

Digitized by

cædit, resecatque ad vivum omnia, quæ in Divinis oraculis adprime vim atque momentum habent. Cæterum cum vanum non tantum, sed noxium prope nonnulli existimarent, in Rabbinorum fæce illustrandæ Scripturæ præsidia & adminicula petere, in quibus nihil sani atque perpensi magnopere ineſſe posſit; detrahenda omnino hæc larva erat, & Judaicorum monumentorum auctoritas utilitasque in appendice dignis modis asserenda: juxtaque tuenda Divini textus integritas contra maleferiatorum insultus, qui ex diversa lectione קרי & כתיב nubes & inania captabant indeque velut ex arce Hebraicam veritatem oppugnabant. Ainsworthus totam hujus fabulæ scenam explicat, & utriusque lectionis causam pluribus disceptat, ut authentiam utrinque evincat stabiliatque. Nihil posthæc solicitus magis, quam ut vocis ירהם, quam ipse Exodi XXVIII, 18. *Sardonichem* reddiderat, uberiorem paulo *ουζήτησιν*, & quendam *ἀπολογισμὸν* breviter attexat, quo *ψευδεμηνείας* culpam enixissime deprecaretur, quam inter cætera accusationis capita obtrectatores intentabant. Nec aliud præsentius promptiusque patrocinium videbatur, quam ex Apocalypsi Johannea cap. XXI. 20. jam tum desumtum. Ubi duodecim lapidum nomina in Aharonitico Pectorali expressa signataque notari plane persuasum habebat, indubitatumque *Adamantem* a Prophetis Zacharia VII. 12. Ezechiele III. 9. Jeremia XVII. 1. per שמיר significari. In quo tamen hodiedum pugnant dissentiuntque Scriptores, qui partim אנך ex Amoso cap. VII. 7. quod Septuaginta *ἀδάμαντα* vertunt, partim vero illud ירהלם ad *Adamantem* trahunt, non levibus sane rationibus inducti, quarum inire numerum instituti nostri non est, præsertim cum *Joannes Braunius* id jam fecerit. Quibus & istud Aben Ezræ ad Exodi XXVIII. si recte ponimus calculum, decretorium fere: ואין לנו דרך בבירות לדעת אבני המלואים. Atqui in re difficili & impedita saris certo & firmiter judicare, fraudem plerumque ac noxam adfert. Interim desideratissimum Bocharti libellum *de gemmis S. Scripturæ* fatorum injuria nobis interceptum ereptumque etiam atque etiam dolemus, qui egregia in hac arena, si quisquam alius, spatia fecerat.

p. 190.

p. 190.

LIBRI NOVI.

Cursus Mathematicus. Mathematical Sciences in nine books: by William Leybourn. London printed for Th. Basset 1690. fol.

Political Arithmetick, or A Discourse concerning the Extent and Value of Lands, People, Buildings &c. by Sir William Petty. London 1691. in 8.

Medici-

Digitized by Google

Medicina Hydroſtatica: or Hydroſtaticks applyed to the Materia Medica. By the Honourable Robert Boyle. London printed for Sam. Smith, 1690. in 8.

Φαρμακο-βάσανος: or the Touchſtone of Medicines. Diſcovering the Vertues of Vegetables, Minerals & Animals, by their Taſtes & Smells. Vol. II. by John Floyer. London printed for Mich. Johnſon 1691. in 8.

Oſteologia nova: or ſome nevv obſervations of the Bones, by Clopton Havers. London printed for Sam. Smith, 1691. in 8.

Prodromus de oſſium tum generatione tum corruptione interna, auctore Diderico Goodſchalk. Lugd. Bat. apud Petrum de Graaf 1691. in 8.

Laur. Odhelii Synagoga bifrons, ſeu de ſcrutandis collapſæ Synagogæ ruderibus Diſſertatio. Francof. ad Mœnum apud J. D. Zunnerum 1691. in 4.

Summa & Cenſura libri, cujus hæc inſcriptio: Jacobi Perizonii cum V. A. Ulrico Hubero Diſquiſitio de prætorio & vero ſenſu Pauli Phil. I. 13. auctore P. F. Franequera apud Henr. Anama &c. 1691. in 8.

Abſterſio Cenſuræ Huberianæ in nuperas reſponſiones Jac. Perizonii ad librum ſingularem Ulrici Huberi de Prætorio. Franequ. apud Joh. Gyſelaer 1690. in 8.

Les Conciles Generaux. Tome I. contenant le premier Concile de Nice, avec des Notes. A Paris chez Dan. Horthemel 1691. in 8.

Nouvelles Découvertes dans le globe de Jupiter faites à l' Obſervatoire Royal par M. Caſſini. A Paris chez Jean Cuſſon 1691.

La vie de S. Thereſe, ecrite par elle meme. Traduction nouvelle exactement conforme à l' original Eſpagnol, par Mr. l' Abbé Chanut. A Paris chez Ant. Dezallier 1691. in 8.

Hiſtoire des Albigeois, des Vaudois & des Barbets, par le P. Benoit. A Paris chez Jaques le Fèvre 1691. in 12.

Réponſe au livre qui a pour titre: Petri Danielis Huetii Cenſura Philoſophiæ Carteſianæ, ſervant d' éclairciſſement à toutes les parties de la Philoſophie, & ſur tout à la Metaphyſique, par Pierre Silvain Regis. A Paris chez Jean Cuſſon 1691. in 12.

Du Royaume de Siam. Par M. de la Loubere Envoyé Extraord. du Roi auprés du Roi de Siam. A Paris chez J. B. Coignard 1691. in 12.

Examen d' un Libelle, intitulé: Avis important aux Refugiés ſur leur prochain retour en France. A la Haye chez Abraham Troyel 1691. in 12.

La Cabale chimerique, ou Refutation de l' Examen d' un Libelle &c. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1691, in 12.

Hiſtoire de Charles VIII par Mr. Varillas. A Paris 1691. in 4. & à la Haye chez Adrian Mœtjens, 1691, in 12.

Joh. Fred. Gronovii de Seſtertiis, ſeu ſubſecivorum pecunia Veteris Græcæ & Romanæ Libri IV. Lugduni Bat. apud Joh. du Vivié, 1691. in 4.

Les juſtes bornes de la Tolerance, contre l' Avis ſur le Tableau du Socinianiſme. A Amſterdam 1691. in 12.

Memoires de la Cour d' Eſpagne. A la Haye chez Adr. Mœtjens 1691. in 12.

Sacrum Muſeum Mantuanæ Congregationis Carmelitarũ de obſervantia, authore Clemente Maria Felina. Bononiæ ex typographia Piſariana, 1691. in 4.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Auguſti, Anno M DC XCI.

VITI LUDOVICI a SECKENDORFF Conſiliarii intimi Saxonici & Brandenburgici Commentarius hiſtoricus & apologeticus de Lutheraniſmo, jam integer proditurus, in libros III. diſtributus.

Lipſiæ apud Jo. Frid. Gleditſch in fol. Alphabeta, ut vocant, habebit circiter XV, non computatis Proœmiis, Summariis & Indicibus amplisſimis.

Cum de prima hujus Operis parte in Actis anni 1688 p. 1. *& de ejus Supplemento in Actis* anni 1689 p. 301. *egerimus, repeti quidem ſine tædio non poſſent quæ dicta ſunt, non pauca vero dicenda nobis ſupereſſent, niſi Autor ipſe, Vir Illuſtris, de Opere ſuo, quod proximo menſe, Deo dante, integrum proditurum eſt, non ſolum in novo, quod ſub initium Voluminis Lectores reperient, præfamine, ſed & in Actis hiſce noſtris rationem reddere conſtituiſſet. Fecit autem id per modum Epiſtolæ, ad quendam ex noſtratibus, quam integram, ut ad nos pervenit, exhibemus.*

QUamvis non dubitem, *Vir Clariſſime*, quin aliquis e veſtratibus enarrationem *Commentarii* mei *de Lutheraniſmo* Actis inſerendam benevole & lubenter ſuſcepturus ſit; cauſas tamen habui, ut ipſe potius legentibus, quid expectare ex labore meo poſſint, ſimplici quadam recenſione aperirem, quam ut in alium hanc moleſtiam devolverem, & ſimul occaſionem darem ut denuo elogia, quibus in enarratione *Libri primi* ante quadriennium editi, honoratus ſane, ſed & oneratus ſum, adderentur. Magni equidem facio Virorum doctiſſimorum mihique amiciſſimorum judicia & laudes, ſed tanto majus harum tædium ſentio, quanto propius ad metam curſus a Deo mihi præfiniti accedo;

ideoque, qui mihi ſuperſunt ex lumine a Deo conceſſo, radios, ab externis & vanis retractos, ad meipſum penitius introſpiciendum & cognoſcendos emendandosque nævos, intentius reflecto. Expoſui ſatis prolixe in *Praloquio partis primæ*, ut & in *Proœmio Supplementi* anno 1689 publicati, quo inſtituto & fine ſcripſerim, quibusque adminiculis uſus ſim; faſſus etiam, me poſt editam *Partem primam*, ad inſpectionem accuratiorem ampliorum documentorum ex Archivis Principum acceſſiſſe. Natum inde non ſolum mihi eſt *Supplementum* illud, de quo dixi, & ſpeciminis loco tunc evulgatum, ſed & poſtea, habita cum Amicis deliberatione, conſilium cepi totum illum *Librum primum* revidendi, corrigendi & augendi, tum curandi ut una forma unoque volumine, cum *duobus* ſequentibus qui nunc producuntur, excuderetur. Dolui quidem, quod hoc modo emtoribus Partis prioris nummi erogati pereant, ſed damnum illud & per ſe exiguum eſt, & majori commodo penſabitur, dum integrum opus uſui publico & Eccleſiarum, quibus id favore & providentia Sereniſſimorum Principum quorundam & Illuſtrium Civitatum deſtinatum eſt, aptius fiet. Invenient etiam novi Voluminis emtores librum *primum* non correctum ſolum, ſed etiam centum fere & quinquaginta locis auctum: addita enim ſunt non modo quæ in *Supplemento* exhibui & ad paucos pervenerunt, verum & alia ex ſcriniis & bibliothecis illuſtribus aut ab amicis ſubmiſſa, quæ nunc primum lucem adſpiciunt: *Additamenta*, quæ in priori editione ad finem Libri rejecta erant, in nova hac locis convenientibus inſerta reperiuntur.

Inter augmenta autem notabiliora & ampliora Libri *primi* (de quo prolixa relatio in Actis *d. l. a. 88. p. 1.* extat) hic tantum indicare & referre volui ex Manuſcriptis deſumta, quæ ſequuntur. *Paragr. II. Addit. I.* Friderici Myconii relationem de ſtatu Eccleſiæ ante reformationem. §. *VI. Add. II. lit. l.* diploma indulgentiarum memorabile anno 1516 Smidbergenſi Paſtori datum. §. *VII. Add. e.* Myconii narrationem de actis Guardiani Franciſcani cum Alberto Archiepiſcopo Magdeburgenſi & Moguntino, circa præconium indulgentiarum: itemque de initio oppoſitionum Lutheri adverſus abuſus indulgentiarum. §. *XXXIV. Add. II.* epiſtolam Capnionis ad Fridericum Sax. Elect. de Melanchthone, anno 1518 ſcriptam. §. *XXXVII. Add. II.* duas Lutheri epiſtolas ad Staupitium. §. *XLII. Add. II. e.* ex Luthero quædam de Friderico Saxoniæ Electore: item epiſtolam Conradi Mutiani, *ibid. f.*

§. *XLVII.*

§. *XLVII. & LXVII.* multa ex actis & ſcriptis Caroli Miltitii. §. *XLVIII. Add. c.* literas Lutheri ad Fridericum Electorem de Degenhardo Pfeffingero, & de tributis. §. *LXI.* epiſtolam Jo. Eccii de diſputatione Lipſienſi. §. *LXII. Add. II. f. g.* de Moſellano quædam recens inventa, *Ibid. lit. m. n.* literas D. Simonis Piſtoris, & Spalatini narrata MSta de diſputatione illa Lipſienſi. §. *LXXIV. Add.* Burcardi Baronis Schenckii, monachi Franciſcani, literas de Luthero Venetiis ſcriptas. §. *LXXXI. n, 6.* relationem ex MSto Spalatini de colloquio Friderici Electoris cum Eraſmo Roterodamo. §. *LXXXIIX. Add. II.* colloquium magni momenti inter Joannem Glapionem confeſſionarium Caroli V, & Pontanum Cancellarium Saxonicum de reformatione: item Jo. Fabri Dominicani literas de eadem. *Add. III. b. & ſeqq.* gravamina Georgii Saxoniæ Ducis de Eccleſiæ Romanæ abuſibus. §. *XCI. Add.* ſummam orationis ab Alexandro Wormatiæ habitæ, diverſæ ab ea quam Pallavicinus compoſuit. §. *XCIII. Add.* literas Viti Warbeccii de adventu Lutheri ad Comitia Wormatienſia. §. *XCVI. Add. I.* relationem ex MSto Spalatini de actis Wormatienſibus: *Add. III.* literas Friderici Elect. Sax. de iisdem. §. *CX. Add. I. c.* Myconii narrata de ſeipſo, & alia de illo. *Add. II.* de Henrico Sax. Duce quædam, & de literis uxoris ejus Catharinæ, ex quibus converſio illius ad Evangelicam doctrinam intelligitur. §. *CXVIII. Add. d.* acta Friderici Electoris cum Melanchthone in cauſa Anabaptiſtarum. §. *CXXI. Add. II.* ſingularia quædam de Caroloſtadio. §. *CXXX. Add. I.* amplam narrationem de reformatione Wittenbergenſi, ortaque inde diſceptatione per literas inter Fridericum Electorem & Georgium Ducem Saxoniæ: item, acta viſitationis ab Epiſcopis Miſnenſi & Martisburgenſi in ditione Electoris Sax. ſuſceptæ. *Add. II.* relationem de fundatione Eccleſiæ collegiatæ Wittenbergenſis, & de cultu reliquiarum in ea repoſitarum. §. *CXXXII. Add. I.* literas Lutheri de Paſtore Coronacenſi. *Add. II.* quasdam Hartmuthi Cronebergii. §. *CXXXIX. Add. I. b* de reformatione oppidi Curienſis in Variſcis. *Add. II.* de reformatione Francofurtenſi ad Mœnum. *Add. III.* de Hamburgenſi. *Add. IV.* de Magdeburgenſi. *Add. V.* ſcriptum Lutheri ad Stetinenſes. *Add. VII.* ſupplementum ad hiſtoriam de Guttelio. §. *CXLVII. n. 10. & ſeqq. &* §. *CLXIII. Add. I.* relationes Planitii Legati Saxonici ex comitiis Norimbergenſibus. §. *CXLIX. Add. II. & III.* de reformatione

matione Daniça & Holſatica. §. *CLIII. Add. II.* de reformatione Canonicorum Wittenbergenſium. §. *CLXXVI. Add.* de actis & dogmatibus Munzeri. §. *CLXXIX. Add.* epiſtolam Eraſmi ad Lutherum. §. *CLXXX. Add.* aliam ejusdem ad Electorem Saxoniæ.

Librum *ſecundum* cum Maimburgio exorſus ſum ab hiſtoria belli ruſtici anno 1525, & finivi in actis Comitiorum Auguſtanorum anno 1530. Servavi in hoc & ſequenti libro accuratius, ut puto, ordinem temporum & connexionem materiarum: ſcriptaque Lutheri potiora, non edita ſaltem, ſed & inedita, ſive literas aut reſponſa manuſcripta, quia id deſiderari & probari a viris piis & gravibus intellexi, operoſius recenſui. Index autem ſcriptorum Lutheri diligenter elaboratus in fine Voluminis invenietur. Quapropter nullam hic eorum mentionem facio, niſi quod paragraphos enumero, in quibus de iis tractatur; de reliquis autem ſummarium quoddam in hac epiſtola exhibeo. A §. *I.* ad §. *IV.* egi de bello ruſtico, & ex documentis idoneis oſtendi, nullam ejus culpam nec ad Principes Evangelicos nec ad Lutherum pertinere. §. *V.* de conjugio Lutheri diſſerui. §. *VI.* de adhortatione ejus ad Albertum Moguntinum, ut uxorem duceret, & de ſimili ad D. Wolfg. Reiſſenbuſchium. §. *VII.* de reformationis & viſitationis in Saxonia primis moliminibus; ſpeciatim ex epiſtola manuſcripta Lutheri *d. l. n. ſ. adde* §. *XVI.* §. *IX. X. XI. XIII.* de ſcriptis Lutheri hoc 1525 anno. In *Additione* ad §. *X.* de teſtamentis, morte & exequiis Friderici Elect. Sax. relatio accurata invenitur. § *XII.* incrementa & impedimenta reformationis Evangelicæ hoc anno 1525 indicantur; ſpeciatim Georgii Sax. Ducis oppoſitiones. Dicto §. *XII. n. ſ.* item *XIV.* reformatio Haſſiaca. §. *XV.* geſta in Comitiis Spirenſibus anno 1526, in quibus jus reformandi Proceribus Imperii permiſſum fuit; etiam primum inter Evangelicos fœdus, & conſilium ſingulare MStum de reformatione & uſu bonorum eccleſiaſticorum; item literæ Regis Galliæ Franciſci I. notabiles, *Add. III. Ibid. n. 9.* acta Comitiorum Eslingenſium. *Add. IV.* progreſſus reformationis & ſufflamina hoc anno 1526. §. *XVIII.* conſilia de conjunctione Evangelicorum, & de ea Lutheri conſilium *n. ſ.* Ejus ſcripta *a* §. *XIX. ad XXV.* §. *XXVI. XXVII.* de actis quibusdam Caroli Cæſaris. §. *XXVII. Add. a. b. c.* digreſſio de vita Georgii Fronsbergii. *Ibid. a lit. d. ad bb.* alia de Sebaſtiano Schertelio, abavo meo materno, tota fere ex Diario ejus MSto excerpta. §. *XXIIX.* annotatio

tatio ad longam Maimburgii narrationem de capta anno 1527 a Caroli V. exercitu Roma. *A §. XXX. ad XXXIV.* acta & ſcripta Lutheri hoc 1527 anno; ſpeciatim indicantur quæ ſcripſerit occaſione perſecutionum quarundam, & imprimis ſupplicii quod *Leonhardus* cognomento *Cæſar* in Bavaria paſſus eſt §. *XXXI. n. 5. & ſeqq.* §. *XXXIV. Add. I.* de diſputatione Friderici Myconii, cum Johanne Corbachio monacho Franciſcano anno 1527 Duſſeldorffii habita, memorabilis narratio. *Add. II.* acta Georgii Ducis cum Alexio Croſnero ex manuſcripto. §. *XXXV.* relatio tumultus, ex delatione Othonis Paccii de fœdere contra Evangelicos anno 1528 orti, maximam partem ex MSStis deſumta. §. *XXXVI & XXXVII.* conſtitutio viſitationis & reformationis eccleſiaſticæ in Saxonia publicata, ejusque executio, quæ tota ex MSSta hauſta eſt. *A §. XXXIX.* ad §. *XLI. item* §. *XLIII.* ſcripta Lutheri hoc anno 1528 edita recenſentur. §. *XLII.* progreſſus reformationis in Saxonia inferiori, Franconia & alibi narrantur. *Ibid. Add. III.* de fuga Eliſabethæ Electricis Brandenburgicæ religionis cauſa; item *n. 13.* egreſſus Urſulæ, Ducis Monſterbergenſis filiæ, ex cœnobio Freibergenſi. §. *XLIV. XLV.* acta Comitiorum Spirenſium 1529, in quibus decretum pro libertate religionis, anno 1526 publicatum, abolitum eſt, in contrarium proteſtantibus Evangelicis; maximam partem ex MSStis ſumta. §. *XLVI. Add.* hiſtoria de legatione Proteſtantium ad Cæſarem male accepta. §. *XLVII & Add.* acta conventus Marpurgenſis inter Theologos Saxonicos & Helvetios. §. *XLVIII.* conventus Principum & Ordinum Evangelicorum Smalcaldiæ & Suabaci. §. *XLIX.* acta inter Cæſarem & Pontificem Bononiæ §. *L.* progreſſus & impedimenta reformationis. §. *LI. LII. LIII. LIV.* Lutheri hoc anno 1529 ſcripta. §. *LV. n. 5.* de conſultatione Electoris Saxoniæ cum Luthero ante Comitia 1530 Auguſtæ indicta. §. *LVI.* de itinere & adventu Evangelicorum ad Comitia, & acta ante adventum Cæſaris, aliquot etiam Lutheri ſcripta & reſponſa. §. *LVII.* de Melanchthone digreſſio. §. *LVIII. ad LXVII.* de actis poſt adventum Cæſaris. §. *LXII.* de articulis Confeſſionis, qui a Melanchthone Secretario Imperatoris Alph. Valdeſio traditi eſſe putantur, admonitio. *A §. LXV. ad §. LXVIII.* de exhibitione Confeſſionis Auguſtanæ, & ejus Confutatione, & de tractatibus concordiæ cauſa ſecutis. §. *LXIX. LXX.* de literis a Luthero & ad eum tempore Comitiorum ſcriptis; ſpeciatim §. *LXXI. & LXXIV.*

d libello ad Ordinem ecclesiasticum. §. *LXXII.* de consiliis Cæsaris consideratio. §. *LXXIII.* de actis & scriptis Melanchthonis illo tempore quædam. §. *LXXVI.* Erasmi scripta occasione Comitiorum. §. *LXXVII.* de separata confessione Argentoratensium, & aliarum Civitatum. §. *LXXIIX.* de abitu Electoris Saxoniæ, & decreto Comitiali. *Eod.* §. *Add.* compendium Apologiæ insignis manuscriptum, contra narrationem de Comitiis Augustanis ab adversariis publicatam, ex Archivo Vinariensi. §. *LXXIX.* de Apologia a Melanchthone composita & publicata. §. *LXXX.* acta quædam post publicatum decretum Comitiorum; cum epicrisi de successu actorum in Comitiis. §. *LXXXI. LXXXII.* de actis inter Cæsarem & Pontificem circa indictionem Concilii. §. *LXXXIII.* scripta Lutheri hoc anno 1530, & incrementa quædam reformationis. Hæ fere sunt materiæ Libri *secundi*; inter quas eminet tractatio de Comitiis Augustanis. Quamvis enim de his clarissimorum autorum monumenta extent, *Georgii puta Cælestini* & *Davidis Chytræi*, quibus etiam adjutum me esse minime dissimulo; puto tamen detecta a me esse ex Actis authenticis haud pauca, quæ illos latuerunt, neque operam, quam in prolixa hac de Comitiis Augustanis relatione impendi, quæ folia integra plus quam triginta implet, ingratam aut inutilem lectoribus futuram esse.

Libro *tertio* historiam anni 1531 & sequentium quatuordecim ad 1546 complexus sum, labore quidem longe majori, quam is fuit, quem prioribus duobus impendi. Tanta enim hic rerum copia & gravitas ex Actis sese obtulit, ut hic Liber priores duos simul sumtos mole superet. Maimburgii quidem artificium fuit, ut libros suos æquales faceret, ita ut major non sit qui XV, quam qui VII annorum gesta refert. Sed ego ad id neque ingeniosus satis fui, nec violentiam in resecandis aut contrahendis, quæ scribenda erant, consultam esse existimavi, ne latronem illum Atticum imitarer, qui homines ad spondæ suæ mensuram crudeliter truncabat, aut cum membrorum distortione extendebat. Libri autem *tertii* contenta præcipua hæc sunt. §. *I. & IV.* agitur de fœdere Evangelicorum Smalcaldico, anno 1531 inito, & speciatim de scriptis & decreta legatione ad Reges Galliæ & Angliæ. §. *II.* de impugnatione electionis Ferdinandi I. in Regem Romanorum. §. *III.* sistitur Lutheri cõmonitio ad Germanos de Comitiis Augustanis. §. *IV. Add.* consilia theologica & juridica de jure defendendæ religionis.

§. *V.*

§. *V.* Regum Galliæ & Angliæ reſponſa & legationes ad Evangelicos: horum acta in conventu Francofurtenſi: & ſpeciatim inter Electorem Moguntinum & Saxonem, quibus ad tractatum de induciis mox ſecutis præparatio facta eſt. §. *VI. & VII.* ſcripta quædam Lutheri hoc anno 1531 edita. §. *VIII.* reformationis progreſſus & impedimenta hoc anno. §. *IX.* prolixa & notabilis expoſitio actorum Suinfurti, Norimbergæ, Ratisbonæ de induciis in cauſa religionis anno 1532. §. *X. XI.* de bello hoc anno cum Turcis in Auſtria & Hungaria geſto, item congreſſus Pontificis & Cæſaris Bononiæ. §. *XII.* morbus, mors & exequiæ Johannis Electoris Sax. cum refutatione falſi rumoris & mendacis epiſtolæ de mutata ab eo ſub vitæ finem religione. § *XIII. XIV. XV.* Lutheri ſcripta hujus anni. §. *XVI.* reformatio in Principatu Anhaltino & alibi, item ejus remoræ. *Add.* acta Crammeri & Pageti Legatorum Anglicorum cum Saxonicis. §. *XVII. XVIII.* de Legati Pontificis & Cæſaris, Hugone Rangono & Lamberto Briardo, et quæ a Proteſtantibus cum iis anno 1533. acta ſunt. §. *XIX.* de Pontificis conſiliis, & de Landgravii Haſſiæ actis ſingularia quædam. §. *XX.* Eraſmi de concordia in religione propoſitiones. §. *XXI.* Georgii Sax. Ducis cum Luthero rixa, Lipſienſium potiſſimum occaſione. §. *XXII. XXIV. XXV.* ſcripta hoc 1533 anno a Luthero. § *XXV. Add. I.* de reformationis cujusdam ſpecie in Ducatu Juliacenſi & Clivenſi. *Ibid.* & *Add. II.* de perſecutionibus, Anglicis præſertim, itemque de converſionibus illuſtrium. *Add. III.* repetita viſitatio Eccleſiarum in Saxonia. *Add. IV.* ordinatio eccleſiaſtica Georgii Marchionis Brandenburgici & Senatus Norimbergenſis. Sequuntur geſta anni 1534. §. *XXV. & XXVI. Add. I. & II.* de Clementis VII. Pont. obitu & electione Pauli III; de conventu Proteſtantium Norimbergenſi; de expeditione Landgravii in Ducatum Wurtembergicum, & ſecuta transactione Cadanenſi; de rebus Monaſterienſibus; & de Proteſtantium gravaminibus contra Cameram Spirenſem. § *XXVII. XXVIII.* ſcripta quædam Lutheri, ſpeciatim de controverſia Sacramentaria, & præparatio ad tentandam in ea concordiam. §. *XXIX. XXX.* plura de ſcriptis Lutheri hoc 1534 anno. §. *XXXI.* incrementa quædam reformationis Auguſtæ Vindelicorum, & in Dania atque Anglia. *Add.* tentamenta concordiæ Lipſiæ fruſtra inita, & rixæ novæ inter Georgium Sax. Ducem & Lutherum. §. *XXXII.* de actis quibusdam Pauli III. Pont. anno 1535; cum

digreſ-

digreſſione de Nicolao Schonbergio Cardinale & ejus familia. *A §. XXXIV. uſque ad §. XXXVII.* de Petro Paulo Vergerio a Pontifice ad Proteſtantes Legato, & horum cum illo actis & decretis in conventu Smalcaldico. *§. XXXIX & XL.* ſpeciatim de ſcriptis & legatione Regis Galliæ ad Proteſtantes, cum apologia Sleidani adverſus injurias Maimburgii; item de Melanchthonis in Galliam itinere deſiderato & impedito. *§. XXXIX.* de actis Henrici VIII. Angliæ Regis, ejusque Legatorum, cum Electore Saxonico & Theologis Wittenbergenſibus. *§. XLI.* de Anabaptiſtis ſcriptum Lutheri; & quæ cum iis in Saxonia acta ſint. *§. XLII. XLIII.* ſcripta alia Lutheri hoc anno 1535 edita. *§ XLIV.* reformatio Ducatus Wurtembergenſis; item Auguſtani miniſterii cum Saxonicis in doctrina de Cœna conciliatio. *Add.* mutationis in Marchia Brandenburgenſi initia, poſt mortem Joachimi I. Electoris. *§. XLV & XLVI.* acta quædam inter Cæſarem & Proteſtantes anno 1536, & circa indictionem Concilii. *Ibid.* & *Add. I.* diſſidia & compoſitio inter Electorem & Georgium Ducem Saxoniæ. *§. XLVII.* de concordia in lite Sacramentaria anno 1536. Wittenbergæ tractata. *§. XLVIII. XLIX.* ſcripta Lutheri hoc anno; ſpeciatim *§. L.* epiſtola de ancilla a dæmone obſeſſa; legatio item Pontificis ad Proteſtantes. *Ibid.* & *Add. I.* Hermanni Archiepiſcopi Colonienſis reformationis initium. *Add. II.* de Pomeraniæ reformatione compendioſa relatio. *Add. III.* acta quædam Proteſtantium in conventu Francofurtenſi, & ſpeciatim Electoris Sax. *§. LI. LII. LIII.* acta Proteſtantium anno 1537. cum Petro Vorſtio, Legato Pontificis, & cum Heldo, Cæſaris Oratore. *Add. II.* libellus Proteſtantium, quo Concilium recuſarunt; conſilia Theologorum & Politicorum in illa cauſa. *§. LIV.* acta in conventu Smalcaldico, præcipue in negotio cum Rege Galliæ. *§. LV. LVI.* de articulis Smalcaldicis a Luthero, & de poteſtate Pontificis a Melanchthone conſcriptis. *§. LVII.* de viſitatione ab Henrico Duce Sax. in ditione ſua Freibergenſi inſtituta. *§. LVIII.* acta quædam fœderatorum Evangelicorum Smalcaldiæ ſingularia. *Add. I.* de literis, quas Ferdinandus Rex ad Lutherum ſcripſiſſe putatur, diſquiſitio. *Add. II.* ordinatio eccleſiaſtica in Haſſia. *§. LIX.* de reformatione curiæ Romanæ ſine effectu tentata. *§. LX.* Lutheri morbus in conventu Smalcaldico, & acta quædam. *§. LXI.* ſcripta Lutheri hujus 1537 anni. *§. LXII. LXIII.* molimina Pontificia adverſus Evangelicos

anno

anno 1538. & procuratio fœderis Norimbergenſis, quod Catholicum vocabant. §. *LXIV.* fœdus Evangelicorum cum Daniæ Rege. §. *LXV.* præparatio ad pacificationem Francofurti tractandam. §. *LXVI.* legationes Proteſtantium in Galliam & Angliam. *Ibid.* reformationis progreſſus in Marchia, in Ducatu Hannoverano & Megapolitano, in urbe Nordlingenſi & Bopfingenſi. *Ibid. n. 15.* tentamen quoddam reformationis a Georgio Sax. Duce. §. *LXVII. LXIIX.* ſcripta Lutheri hoc anno 1538. §. *LXIX, LXX.* acta conventus Francofurtenſis de pacificatione cum Cæſare & Pontificiis anno 1539. item Wormatiæ. §. *LXXI.* de morte Georgii Ducis, &, quæ eam anteceſſit, tractatione de concordia in religione, Lipſiæ fruſtra tentata; & alia quædam ad hiſtoriam Georgii, &, qui ei ſucceſſit, fratris Henrici Ducis, ſpectantia. §. *LXXII.* acta reformationis in Ducatu Saxonico, poſt Georgii mortem ad Henricum delato. §. *LXXIII,* acta Evangelicorum varia, maxime in Anglia; refutatio ſparſi apud Anglos per calumniam libelli de mutata ab Evangelicis in religione ſententia. *Ibid. n. 13.* acta cum Rege Poloniæ. §. *LXXIV.* acta cum Ferdinando Rege Rom. *Ibid. n. 6.* de conventu Proteſtantium Arnſtadienſi. §. *LXXV.* de converſione Electoris Brandenburgici Joachimi II. & ſecuta in Marchia reformatione. §. *LXXVI. LXXVII.* ſcripta Lutheri anno 1539. §. *LXXIIX.* acta anno 1540 inter Cæſarem & Proteſtantes, item cum Gallis & Anglis. *Ibid. Add. I.* contenta ſcripti apologetici Proteſtantium ad Legatos Cæſaris pro cauſa ſua. *Add. II.* conſilia Dresdenſium Theologorum, item Brandenburgenſis Electoris. *Add. III.* reſponſa theologica notabilia. §. *LXXIX.* acta conventus Hagenoenſis. *Ibid Add. I.* relatio de digamia Philippi Landgravii Haſſiæ, & ſecutis inde diſceptationibus; cum refutatione Boſſueti & aliorum. *Add. II.* ſcripta Ruperti a Mosham. §. *LXXX.* acta conventus Wormatienſis, aliaque in aula Cæſaris, & in conventu Proteſtantium Numburgenſi. §. *LXXXI. LXXXII. LXXXIII.* ſcripta Lutheri hoc 1540 anno. §. *LXXXIV.* cum *Add. I. II. III.* de Societate Jeſu ampla diſſertatio, ex auctoribus ipſius Societatis, aut Pontificiarum partium aliis, fideliter conſcripta. §. *LXXXV. n. 3.* de actis Card. Contareni in comitiis Ratisbonenſibus anni 1541. §. *LXXXVI. LXXXVII. LXXXIIX,* alia in comitiis iſtis inter Cæſarem & Ordines, maxime Evangelicos, geſta; item de colloquio Ratisbonenſi, & de libro ſuper quo in Colloquio tractatū eſt. §. *LXXXIX.*

de declaratione Cæſaris, Evangelicis ſeparatim data; multaque ſpecialia & notabilia alia. §. *XC.* refelluntur iniqua Maimburgii judicia. §. *XCI.* mors Henrici Sax. Ducis; ſucceſſio Mauritii; de Sueciæ Regis epiſtola ad Lutherum, hujusque ad Regem. *Add.* reformatio urbis Halenſis in Saxonia, & relatio de reliquiis ibi cultis. § *XCII. XCII.* ſcripta Lutheri per hunc annum 1541. §. *XCIV.* acta in Comitiis Spirenſibus 1542. Gallica item & Pontificia conſilia. §. *XCV.* occupatio Ducatus Brunſuicenſis Guelferbytani per Smalcaldicos; acta in Comitiis Norimbergenſibus. §. *XCVI.* de Epiſcopatu Numburgenſi, & Nicolai Amsdorffii ad eum vocatione. § *XCVII.* reformatio urbis Ratisbonenſis, item Palatinatus Neoburgici, nec non urbis Hildeſienſis, & de Epiſcopi cum illa & cum Ducibus Brunſuicenſibus litigiis; quædam reformationis molimina in urbe Metenſi; viſitatio in diſtrictu Wurzenſi; literæ Evangelicorum Italorum, & Lutheri reſponſa. §. *XCIIX.* acta Electoris Saxoniæ cum Mauritio Duce; item cum Gallis. *Add.* quædam ex Raynaldo excerpta & notata. § *XCIX. C. CI.* ſcripta Lutheri anno 1542. §. *CII.* acta in Comitiis Norimbergenſibus anni 1543. Evangelicorum anguſtiæ; conventus Smalcaldienſis; legatio ad Cæſarem; conventus alius Francofurtenſis. §. *CIII.* acta viſitationis Cameræ Spirenſis. §. *CIV. CV.* varia conſilia & acta Evangelicorum in periculo, in quo ſe verſari videbant. §. *CVI* de ſuſpenſione Concilii Tridentini. § *CVII. CVIII.* de reformatione Evangelica ab Hermanno Archiep. Colonienſe inſtituta, ejusque formula & eventu. §. *CIX.* ordinatio Eccleſiaſtica in occupato ab Evangelicis Ducatu Brunſuicenſi; *Add.* item in urbe Brunſuiga. §. *CX* continuatio reformationis in Ducatu Mauritii Sax. Ducis. §. *CXI. CXII.* ſcripta Lutheri anno 1543. §. *CXIII.* acta in comitiis Spirenſibus anno 1544. §. *CXIV.* de literis expoſtulatoriis Papæ ad Carolum V. cum annotationibus. § *CXV.* de aliis ejusmodi literis a Raynaldo evulgatis, cum reſponſo Cæſaris. §. *CXVI.* acta Evangelicorum particularia in comitiis Spirenſibus, & de ſocietate Gallica & Bavarica. § *CXVII.* de electione Auguſti Sax. Ducis ad Epiſcopatum Mersburgenſem, & demandata Georgio Principi Anhaltino, Præpoſito Magdeburgenſi, inſpectione Eccleſiaſtica: acceſſit ampla de Georgii hujus vita & ſcriptis relatio. §. *CXIIX.* ſcripta Lutheri hoc 1544 anno. § *CXIX.* ultima conſultatio de reformatione, & quatenus in ea pergendum aut cedendum ſit,

a Luthe-

a Luthero & collegis Electori Saxoniæ anno 1545 exhibita; quæ integra ex autographo editur. §. *CXX.* Electoris Sax. & Landgravii Hassiæ de scripto illo communicationes. *Add.* Buceri aliud de reformatione consilium. §. *CXXI.* acta in comitiis Wormatiensibus ex MSto excerpta; Valentini Teutlebii Episcopi Hildesiensis consilium de reformatione, sive assertio religionis Romanæ adversus Augustanam Confessionem & doctrinam Evangelicam. §. *CXXII.* deliberationes ulteriores de reformationis formula; item de scriptis & stylo Lutheri judicia. *Add. I.* Buceri libellus, quem inscripsit *Admonitio christiana.* *Add. II.* alter, Germanicus, de actis Lipsiæ 1539. *Add. III.* tertius, *de Concilio.* §. *CXXIII.* Pontificis ad comitia Wormatiensia legatio, & acta inter Protestantes de concilio. §. *CXXIV.* pericula & gesta Protestantium; clades & captivitas Henrici Ducis Brunsuicensis; legatio Protestantium ad Galliæ & Angliæ Reges, pro pace inter eos constituenda. *Add. I.* de consiliis Philippi Landgravii & Mauritii Sax. Ducis pro novo fœdere. §. *CXXV.* de actis quibusdã in concilio Tridentino; itẽ consultationes de colloquio Ratisbonæ habendo; quædã ex Raynaldo; Electoris Sax. constitutio de stipendiis; Evangelicæ religionis status in Italia. §. *CXXVI.* afflictiones & acta quædam Lutheri, ejusque consilium de deserenda Wittenberga, mutatum ab Electore Sax; item falsa de ejus morte sparsa fama. §. *CXXVII. CXXIIX.* scripta ejus hoc anno 1545. §. *CXXIX.* de decretis anno 1546. in prioribus concilii Tridentini sessionibus. §. *CXXX. n. 2. & seqq.* libellus Protestantium, quo Concilium anno 1546 recusarunt, integer refertur, lectu dignissimus, stylo Melanchthonis compositus, solidissimis argumentis necessitatem reformationis adstruens. §. *CXXXI.* acta Protestantium in conventu Francofurtensi, ob belli sibi imminentis suspiciones, & speciatim cum Friderico II. Electore Palatino, hujusque reformatione Evangelica; formula item novi fœderis inter Evangelicos proposita, sine successu. §. *CXXXII.* acta colloquii Ratisbonensis. §. *CXXXIII. CXXXIV. CXXXV.* de morte Lutheri, actisque proxime ante & post eam, speciatim de exequiis & testamento. §. *CXXXVI.* Historia de cæde Joannis Diazii Hispani, Evangelicæ doctrinæ causa, fratris germani Alphonsi Diazii scelere procurata; ejusq; in *Add.* confessio doctrinæ. §. *CXXXVII.* Landgravii Hassiæ iter ad Cæsarem; Evangelicorum acta in conventu Francofurtensi, & postea in comitiis Ratisbonensibus, horumque dissolutione;

lutione; de reformatione urbis Leutkirchenſis in Suevia; de Th. Naogeorgi opinione de electione & gratia. §. *CXXXVIII. & CXXXIX.* ſcripta Lutheri ultima.

Habes, *Vir clariſſime*, ſceleton quoddam operis; quomodo vero corpus, ut ita dicam, libri carne & muſculis ſuccoque veluti veſtiverim & repleverim, a legentibus deprehendendum & judicandum eſt. Ego, qui laudes ab aliis, ut dixi, non affecto; proprias, ut fœtidiſſimas, prorſus deteſtor. Hoc tamen, ut in Prœmio & Epilogo operis pluribus feci, ea aſſevero fide, quam, teſte toto vitæ meæ tenore, omnibus rebus potiorem habeo, & de qua annorum quinque & ſexaginta ſenex Deo propediem reſponſurus ſum; me veritatem & conſcientiam meam ſincere ſecutum eſſe, fraudesque calumnias & cavillos, quos magno cum tædio & dolore in adverſæ partis ſcriptoribus, tum in veteribus, *Cochlæo* præſertim & *Surio*, tum recentioribus, *Pallavicino*, *Raynaldo*, *Boſſueto*, *Varillaſio*, &, quem ubique oppoſitum habeo, *Maimburgio* detexi, ſumma cum ſollicitudine vitaſſe, modeſtiæ etiam ſcientem volentemque minime eſſe oblitum, immo non dicta & ſcripta velle, ſi quæ contra illam peccavero. Interim mihi, ut homo ſum, nec vigore, quo junior gaudebam, inſtructus, tum etiam a diſtractionibus & curis neutiquam immunis, multa ſine dubio exciderunt, quæ emendationem poſcunt; ut de typographorum erroribus, quos nulla diligentia præcavere potui, nihil dicam: quædam loco aut tempore non commodiſſimo, quædam etiam bis aut otioſe, plurima minus polite aut terſe ſcripta deprehendentur. Si quid tamen de meo labore, non quatenus ille meæ induſtriæ, ſed gratiæ divinæ, ex qua ſola quicquid eſt boni habemus, donis tribuendus eſt, promittere mihi licet; affirmare & fiduciam lectoribus facere auſim, reperturos illos eſſe in hoc opere plurima & prope innumera (quorum in Indicibus, quos adorno, locupletiſſimis recenſio fiet) quæ, ſi abſque mea fuiſſet opera, in tenebris ad finem forte mundi delituiſſent. Inter hæc, ſi quædam minuta & exilia eſſe videbuntur, quod non diffiteor, ſunt tamen multa etiam graviſſima, & tam Politicis quam Theologis profutura. In univerſum autem demonſtratum eſſe ſpero, quod demonſtrandum ſumſi, & in Epilogo operis, qua poſſum perſpicuitate, paulo pluribus oſtendam; nempe reformationem a Luthero cœptam & poſtea auſpiciis Principum & Civitatum continuatam, neceſſariam, juſtam & piam fuiſſe, nec eſſe, ut ejus

nos pœniteat, multoque minus ut adverſariorum doli aut violenti inſultus nos a profeſſione religionis, qualem majores noſtri ex divinarum literarum præſcripto formarunt, & ab erroribus abuſibusque plurimis purgatam ad nos transmiſerunt, ullo modo dimoveant. Illis vero, qui ex oppoſita parte honeſti candidique animi ſunt, quos profecto plurimos eſſe ſcio, ex intimo cordis affectu precor, ut (etſi non mea, ſed Dei ſolius ope) ex conceptis adverſus nos præjudiciis odiisque eluctati, ſolem veritatis apertis oculis intueri poſſint: eosdemque hoc tantum oro, ut de fideli Actorum allegatione non dubitent. Extant enim cuncta in locis a me indicatis, nullumque folium a me excerptum & relatum eſt, quod non ipſe ex quingentis fere voluminibus manuſcriptis, quorum ſupra *viginta & quadringenta* ſolum ex Archivo Vinatienſi, reliqua ex Bibliothecis illuſtribus aut amicorum, mecum communicata fuerunt, legerim, & ſepoſita omni interpolatione aut corruptione, quæ cum moribus meis minime convenit, exſcripſerim, aut integra, partim qua ſcripta ſunt lingua, pleraque tamen fideliter verſa, retulerim. Magnum etiam documentorum numerum ad mei ipſius confirmationem deſcribi ex autographis feci, & ſervo. Si quid autem commodi ad Eccleſias noſtras in veritate confirmandas, aut adverſarias ad eandem convertendas, vel ſaltem ad æquiorem erga nos animum pacisque ſincerum ſtudium induendum, conferre labor hic meus poſſit, id omne Deo optimo maximo acceptum fero, illiusque benignitati gratias ago, qui mihi ad opus difficile & ingens ad hanc usque metam perducendum vires, inter tot ſenectutis & valetudinis incommoda, largitus eſt. Excitet is alios, qui me ingenio, eruditione, judicio atque facundia ſuperent, ut iſta vel augeant vel emendent, vel etiam quæ ego, feſſus annis & morbo fractus, omittere cogor, eadem fide, majori vero cum induſtria & ornatu, proſequantur & perficiant. Vale. Dabam Meuſelvvizii pridie Non. Jul. MDCXCI.

C. SVETONIUS TRANQUILLUS EX Recenſione Joannis Georgii Graevii, cum ejusdem animadverſionibus, ut & commentario integro Lævini Torrentii, Iſaaci Caſauboni & Theodori Marcilii, nec non ſelectis aliorum. Editio ſecunda auctior & emendatior.

Hagæ Comitis apud Jo. a Velſen, Trajecti ad Rhenum typis Rud. a Zyll & Ant. Schouten 1691. in 4. Plag. 136. Icones 12.

INter eos ſcriptores qui ſummorum princip m aut illuſtrium virorum res geſtas fidelibus hiſtoriarum monumentis commendarunt, primæ merito partes tribuendæ ſunt Suetonio; cujus hiſtoria, a Julio in Domitianum uſque deſcendens, duodecim Cæſarum res bene ac male geſtas mira perſpicuitate ac elegantia exponit, ut haud immerito a Flavio Vopiſco *emendatiſſimus & candidiſſimus ſcriptor* appellatus fuerit, multique hodie mirentur, tam multa & varia (nam plurimos alios libros ſcripſit temporum injuria perditos, quos recenſet Ang. Politianus in præfat. *de Græcorum luſibus, de Romanorum certaminibus & ſpectaculis, de anno Romano, de ſignis quæ in libris reperiuntur, de republica Ciceronis contra Didymum Grammaticum, de veſtium genere atque nominibus, de ominoſis verbis, de Roma ejuſque inſtitutis & moribus annales, ſtemma & ſeries illuſtrium Romanorum, de officiorum inſtitutione, de prætoribus, de vitiis corporalibus*) eum commentari potuiſſe, qui & in foro cauſas ſumma cum laude ageret, & Hadriani epiſtolarum eſſet magiſter. Factum inde, ut ſummo ſemper in pretio Scriptor hic haberetur, & ab ipſis renaſcentibus literis eſſent ſubinde qui eundem aut ſi quibus in locis corruptus eſſet emendarent, aut ubi difficilior videbatur dilucidiorem redderent & ex aliis ſcriptoribus explicarent: quos commentarios junctos exhibet Pariſienſis editio, quæ anno 1610 in fol. prodiit, annexos Caſauboni animadverſionibus, qui ex fide vetuſtiſſimorū librorum Scriptorem hunc recenſuerat & anno 1595 evulgarat. Iſtorum commentatorum ſtudium continuarunt, & ſpicilegia poſt meſſes ſibi relicta arbitrati, corrupta quæ videbantur adhuc aut obſcuriora loca emendare & illuſtrare ſategerunt hoc ſeculo viri docti: quorum omnium induſtriam ſupergreſſus eſt inſigni erga bonas literas favore & ſtudio emaculandorum veterum auctorum celeberrimus *Joannes Georgius Grævius*, dum ante annos undeviginti (anno 1672.) Trajecti ad Rhenum, quam doctrina ſua exornat, Suetonium eleganti cura recenſitum, & integris Torrentii ac Caſauboni commentariis, nec non Marcilii & Guyeti notis, ut & ab ingenio ſuo profectis obſervationibus, ac Berneggeri abſolutiſſimo indice, inſigniter inſtructum edidit: jamque, divenditis iſtius libri exemplis, novam eamque auguſtiorem Tranquilli editionem in publicum emiſit. Hæc & ea omnia, quæ prior continebat, repræſentat,

tat, & epistola ad Potentissimum Electorem Brandenburgicum (cujus laudes succincta brevitate & gravitate decora exponit) splendidiorem, iconismis Imperatorum duodecim venustiorem, & Gul. Coetierii & Gul. Goesii annotationibus auctiorem se exhibet: observationes etiam doctissimi Editoris non paucis accessionibus locupletatas, & seorsim a pag. 775 ad p. 822 excusas (cum prior editio eas Torrentii & Casauboni commentariis substratas referret) sistit; ut ad dignitatem hujus Scriptoris quod faciat nihil plane omissum, & nativa ejus venustas insignium additamentorum bene collocatorum gratia haud parum aucta videatur.

GERHARDI FELTMANNI DISSERTATio de Accessionibus memorabilibus, immani aquarum vi vel terræ motu factis.

Amstelodami apud Henricum & Viduam Th. Boom 1691 in 8. plag. 9.

INsignes illæ aquarum exundationes, quibus tum nostro tum superiori seculo Ostfrisiæ & Comitatus Oldenburgici tractus fuerunt expositi, rarioribus aliquot Juris controversiis fecere locum. Dum enim illæ alibi ingentes terrarum portiones, cum arboribus & prædiis, nec non hominum pecudumque magno numero, sede sua naturali avulsas & vi fluctuum longius protrusas, alienis fundis superinjecerunt, alibi vero totos ruperunt aggeres, materiam JCtis præbuerunt, de natis inde quæstionibus in utramque partem differendi. Præcipua vero contentio fuit ista, utrum scilicet ager aliunde advectus & alterius territorio ita superinjectus, ut illud plane tegat, accederet agro, qui huic novo tanquam fundamentum substernitur, an vero maneret ejus, cujus ante fuerat? Hanc quæstionem, quam principaliter per totum opusculum erudite tractat Auctor consultissimus, jam olim a quibusdam Judicibus hoc modo fuisse sopitam, ut dominus vel totum, quod ejus antea fuerat, tolleret, vel adverlario, in cujus solio consederat, linqueret, ex Gryphiandri tractatu, quem ille *de Insulis* conscripsit, testatur, & quidem per has rationes, quod secundum Juris Romani placita superficies, & quicquid illi annumeretur, solo cedat, cujus superficiei instar sit fundi portio fluctibus abscissa & alii rursus ingesta. Verum enim vero aliud plane postea in casu simili, idque magis rationi legali consonum, a JCtis pronun-

pronunciatum fuiſſe aſſerit. Cum enim anno hujus ſeculi quadrageſimo tertio domus cujusdam, cui nomen Hullemanni, cum horto olitorio & nemore a continenti abrupta alterius terram occupaſſet, reſuſcitata fuit illa quæſtio, tandemque volutatis inter ſe rationibus, placuit judicantibus, ut ager ita ab alio oppreſſus haberetur pro extincto, nulla, ne quidem utili, rei vindicatione priſtino domino relicta. Rationes decidendi has fuiſſe proponit (1) quod nihil interſit, an ager alicujus vaſto hiatu aut voragine, maris æſtu facta, an vero per oppreſſionem alterius terræ, ipſius eſſe deſinat. (2) quod juris perpetui ac naturalis non ſit, proprietatem ſuperficiei pertinere ſemper ad ſoli dominum; poſſe enim id pactis mutari, & illud in hodiernum diem ſæpius inter agrarios Groninganorum ſocios fieri, qui cum dominis, a quibus prædia conduxerunt, conveniunt, ut liceat in fundo conducto ædificium ſibi hac lege ponere, ne iſtud ſolo cederet, quæ pactio penes illos vernacula lingua **Beklemminge** appelletur. Deinde licet (3) immutabili jure conſtitutum eſſet, ut ſuperficies ſemper ſoli domino cederet, non poſſe tamen de tali fundo, qui vi aliunde avectus alterum occupaſſet, dici, quod ille ſe habeat inſtar domus, quæ in alieno poſita acquiratur ſoli domino, cum illa demum ſupra terræ faciem poſita eſſe dicantur, quæ, hac manente ſalva, fieri & ſine illa conſiſtere nullo modo poſſunt. At talem fundum, aquarum impetu alteri ſuperimpoſitum, non ſolum non relinquere ſuperficiem oppreſſi fundi ſalvam, ſed etiam ſine eo omnino ſtare poſſe, cum hæc ſit terræ mere paluſtris natura, ut non demergatur, ſed natando tandem vel ab aggere quodam aut ſuper alienis arvis ſiſtatur. Præterea (4) inter domum alterius agro inædificatam & talem terræ portionem alii intruſam, hanc differentiam intercedere, quod ædificium in alieno conſtruens facto ſuo aliquid præſtet, quod ſi omnem adhibuiſſet diligentiam, ſcire facili negotio potuiſſet; hincque adeo rationē decidendi apparere, cur domus ab alio exſtructa fundi domino acquiratur, territoriū vero tale minime, cum hoc non facto aliquo humano, ceu illa, ſed ingruentium undarum vi ac pondere, abſciſſum & in alterius locum delatum eſſet. Concludit igitur, obſtantes ubique diluendo leges & rationes, æquius ac juri tam naturali quam civili magis conſentaneum fuiſſe viſum, eum hoc in caſu pronunciare dominum, cujus ager alterius ſolo acceſſit: cum enim tollere aut auferre non poſſit acceſſionem, niſi & rem amittere & inani ſimul ſumptu vexari velit,

velit, iniquiſſimum fore, illum, ſi id non fecerit, privare rei ſuæ proprietate. Cui tamen ſententiæ ſuæ Auctor ſub finem opuſculi aliquot limitationes prudenter ſubjicit.

Subjuncta libro huic eſt *Benedicti de Pratis* (quisquis ille ſit) Diſſertatio forenſis de Stellionibus Maritimis, vernacule *Lorrendraeyers* dictis; ſed quam, cum ad facti ſpeciem ſingularem & variis circumſtantiarum involucris opertam unice ſemet referat, ſatius eſt integram legi a quoque hujus argumenti curioſo, quam in compendio a nobis recenſeri, quippe quod foret ſeu prolixum nimis, ſeu obſcurum.

JOBI LUDOLFI COMMENTARIUS AD Hiſtoriam ſuam Æthiopicam.

Francofurti apud Zunnerum, 1691. fol. Conſtat plag. 173. iconiſmis 12.

Jobus Ludolfus, Conſiliarius Cæſareus & Saxonicus, vir celeberrimus, præteritis demum Nundinis Francofurtenſibus, Commentarium ad Hiſtoriam ſuam Æthiopicam, anno 1681 impreſſam, edidit. Continet is non ſolum uberiorem expoſitionem rerum ad Hiſtoriam Æthiopicam ac deſcriptionem Æthiopiæ pertinentium, & refutationem contrariorum, cum documentis, epiſtolis & actis publicis, in primo Opere promiſſis: ſed etiam multa ſingularia, & quædam plane nova, ad varias eruditionis partes ſpectantia, quæ, occaſione data, prolixe & luculenter tradit, ut multa ad hunc diem obſcura vel ignorata inde declarentur & illuſtrentur.

In *Præfatione* conſilii ſui rationem exponit, & refutationem contrariorum ad veritatem ſtabiliendam neceſſariam eſſe aſſerit. Acta & documenta ſeparatim ſe tradere voluiſſe, ne Lectorem in lectione Hiſtoriæ morarentur, monet. Prolixitatem in tradendis opinionibus novis excuſat; dubiis enim & argumentis contrariis ſe obviam ire voluiſſe. Tradita a veteribus, & fabuloſa nonnullis viſa, declarare & conciliare annititur. Verſiones peregrinarum Linguarum ad verbum reddit. Nullum ordinem materiarum obſervat, niſi quem fors obtulit, ſecundum numeros in ipſo textu poſitos. Probat morem autores ſuos laudandi, monetque quibus ex cauſis omiſſio rei tam neceſſariæ fiat, & quæ ex iis culpanda maxime ſit. Denique moram dilati tam diu commentarii excuſat.

Initium *Proœmii* facit a plurimis fabulis, quæ per Scriptores ſu-

perioris noſtrique ſæculi de Habeſſinis diſſeminatæ fuerunt, donec Hiſtoria *Balthaſaris Tellezii* prodiret, qui veriora ſuppeditans, ea ſimul, quæ *Gregorius Habeſſinus* in aula Gothana de gentis ſuæ inſtitutis & natura regionis narraverat, maxima ex parte confirmavit. His aliisque documentis & relationibus, inprimis annuis PP. Societatis Jeſu Regumque Æthiopiæ epiſtolis innititur Ludolfi *Hiſtoria & Commentarius*, in quo ante omnia judicium ſuum dat de plerisque Habeſſinicarum rerum ſcriptoribus, præcipue rejiciens *Matthæum Armenium*, *Tzagazabum*, *Viretam* & *Baradæum*; quorum tamen fide plurimi hactenus ſteterunt. *Paulum Jovium* quoque perſtringit, *Scaligerum* vero aliosque claros Viros, ubi hallucinati ſunt, notat vel declarat. Itineraria pleraque exiguæ fidei eſſe pronunciat, cumprimis *Rauchwolfii*, *Joannis de Montevilla*, *Benjamini Tudelenſis*, &c. præ cæteris æſtimans *Bernierium*, *Vincentium le Blanc*, *Cotovicum*, *Linſchoten* & *Thevenotium*. Denique vitam & res geſtas *Gregorii* ſui, utpote viri fide digni, prolixe exponit: Æthiopicas quasdam ejus ad Ducem Saxoniæ *ERNESTUM*, ejusque filium natu maximum *Johannem Ernestum* p. mem. ut & ipſum Ludolfum epiſtolas in Europa nondum viſas, cum verſione Latina adjungit, procœmiumque claudit indicio verſionis *Anglicæ*, *Gallicæ*, *Belgicæ* & *Moſcovitica*, qua Hiſtoriam ſuam exteri ornarunt, non omnes æquali diligentia & dexteritate; ſimulque refellit imputationes a Gallis nonnullis ſibi factas.

Commentarium *ad librum primum* orditur a ſcriptione & derivatione nominis *Habeſſini*, ex Arabica lingua; vulgares omnes rejiciens, quibus nulla indoctior ſit, quam quæ deducitur ab antiquo Ægyptiaco vocabulo Ἀνάσεις, *Avaſes*, ſive *Oaſes*. Hæ enim nihil aliud fuerunt, quam inſulæ quædam terreſtres villis & vicis habitatæ, & arena tanquam mari late circumdatæ; quarum aliquot in Africa dantur. Unde redarguuntur ridiculæ quorundam JCtorum de Oaſibus gloſſæ. Porro Autor noſter exponit latitudinem & ambiguitatem nominis *Æthiopum*, prolixeque de tempore transfretationis Habeſſinorum ex Arabia in Æthiopiam, adverſus *Ryckium* in epiſtolis ad illum datis, ſed ἀνεκδότους, diſputat, eamque minime recentem & poſt Juſtinianum, ut Scaliger fingit, ſed ab antiquiſſimis temporibus factam contendit. Agit quoque diſtincte de *Sabæis*, ſeu *Homeritis*, *Axumitis* & *Nubæis*, horumque (ſecundum Heſychium) homonymis *Pygmæis*, quos olim hodieque exſtitiſſe

ſtitiſſe, multis tam veterum quam recentium teſtimoniis exemplisque probat, & ea occaſione vocem vexatam בקרים exponit. Porro quoniam Habeſſini ſuperiori ſæculo communiter *Indi* vocati ſunt, de latiſſima vocis hujus tam apud Scriptores profanos, quam eccleſiaſticos, acceptione agit, & quæ de multorum Apoſtolorum Doctorumque in *India* vel Æthiopia prædicatione ſcribuntur, ita diſtinguit, ut Frumentium *Axumitas* ſeu Habeſſinos noſtros; Bartholomæum & Pantænum *Arabes* poſt Saracenos colentes; Thomam *Indos proprie dictos* in aurea Cherſoneſo habitantes; Matthæum vel Matthiam *Nubæos*; Eunuchum Candaces Reginæ *Æthiopes proprie dictos*, Ægypto conterminos, ad religionem Chriſtianam perduxiſſe veriſimiliter arbitretur. Poſthæc craſſos Geographorum errores in Habaſſia deſignanda detegit, etymologiam veram Maris rubri, & latitudinem variamque acceptionem ejus exponit; mendas numerorum in ſacris nonnunquam obvias, in profanis vero ſcriptoribus frequentiſſimas eſſe ſtatuit, & exemplis confirmat. Regna Habaſſiæ ex Godigno cum epicriſi ſua enumerat; inſulam *Meroën* apud veteres celebratam, neque regnum *Gojam*, quod Jeſuitis, præcipue Tellezio, placuit, neque hodie amplius inſulam eſſe putat; imo nec de nomine ejus hodierno inter Geographos convenire monet. Novum modum Alphabeti univerſalis proponit, quo litteræ Latinæ ita accommodantur, ut iis omnes nationes exotica vocabula, peregrinos literarum valores ſeu ſonos habentia, uniformiter ſcribere poſſint. Hinc adverſus Philoſophos quosdam in arenam deſcendit, & Zonam torridam, quamvis æſtus alicubi prope intolerabilis ſit, habitabilem tamen, & nonnullis in locis æque ac Europam temperatam eſſe, demonſtrat; audaciamque illorum perſtringit, qui de cœli ſiderumque natura ita diſſerunt, quaſi in æthere diu iter feciſſent, ut Seneca loquitur. Aërem vero frigidiſſimum & ſiccum cenſet elementum, atque rationibus contra Peripateticos demonſtrat. Multa præterea congerit notatu digna de nive pluviisque ſub zona torrida, de periœcis eandem æſtatem hyememque ubique terrarum non habentibus, de ignavis fucis, horribilibus ventis, montibus & rupibus inacceſſis, de multo auro, metallis & ſale foſſili Æthiopiæ, de *Cohol* ſeu ſtibio, oculorum medicamine & apud Orientales ornatu, &c. qua occaſione aliquot S. Scripturæ loca, de hoc mineali tractantia, exponit. Mox, ad aquas properans, fontium originem ex ſolis pluviis derivat, verbaque Eccleſiaſtis, cap. I. 7. eo trahit,

hit, & pro הלכים שם legendum censet הלכים משם & verbum שבים de reversione per vapores explicat. Præcipue vero apud Nilum commoratur, ejusq; præstantiam & magnitudinem commendat: ostia, quorum hodie duo tantum supersunt, salubritatem, fœcunditatem, varia nomina, fontes fictos & genuinos, exundationis causas veras & falsas, alveosq; duos, quorū siniſter *Nigris* appellatur atq; in Oceanū se exonerat, accurate atq; sollicite depingit. Quæstionem vexatam adjungit, an Nilus diverti possit, ne in Ægyptum fluat? & Albuquerquii conatus ex Commentariis ejus Lusitanicis profert. Denique *flumen Sabbaticum*, non tantum, ut apud hodiernos Judæos describitur, sed etiam, ut apud Josephum & Plinium, fictitium plane fabulosumque esse, nec unquam in rerum natura extitisse, pertendit.

Dehinc ad terras regressus, quæ ex ea in Habassia proveniunt, primum considerans, minutissimum & panificio utilissimum semen *Tef* profert, cum herba *Assazoë*, serpentibus maxime noxia, qua Psyllos veterum callide usos esse conjicit. Sed quia Habessini ob nimium æstum vinum facere nequeunt, licet præstantissimas uvas habeant, consilium eis dat, ut rupes excavent pro torcularibus & cellis vinariis: Ficum Indicam, *Mauz* vel *Musa* Arabice dictam, *Dudaim* esse, variis rationibus ductus affirmat, & appellationis rationem reddit, ita ut locum Cantici Canticorum de floribus istius plantæ, Geneseos vero de fructu apposite accipiat. De animalibus Æthiopiæ plurima profert haud protrita, præsertim de Taurelephantis, veteribus non ignotis; de adiposis & ponderosis arietum caudis, quas Deus in sacrificiis cum adipe cremati jussit; de Elephantum ingenio ac docilitate; de Camelopardali seu Giraffa, animali altitudinis stupendæ; de *Zecora*, quod animal omnium quadrupedum pulcherrimum meliori quam *Onagri* nomine apud Græcos Latinosq; dignum censet, simul autores de eo agentes, sed hucusque non intellectos, declarans; de vera differentia Pardorum, Pantherarum & Tigridum, quas juxta cum Zecora ad vivum æri incisas exhibet; de Hyæna, Monocerotibus variis, e quibus non Oryx, animal debile, cum Bocharto, sed Rhinoceros cum Vulgata per Ebraicum ראם intelligendus; de Hippopotamo, qui omnino sit *Behemoth* apud Jobum, non Elephas; de Crocodilis per Leviathan & interdum per תנין in Scriptura signatis; de Caudiverbera & mira Torpedinis natura; de Struthiocamelo & Casuario, quorum hunc veterum *Tragopana* esse censet, suasque

ſuasque rationes addit; de Rucha Arabum, ave fabuloſa, quæ forte ficta ex *Condora*, ave omnium maxima, quam ex autoribus Hiſpanicis & Luſitanicis deſcribit; de variis ſerpentibus & venenatis animalibus, uti ſunt *Boa*, quæ in vocabulariis trivialibus ridicule exponatur ein Uncke / *Jekko* Stellio venenatiſſimus in Java majore, Hydræ & Cherſydræ, viperæ &c. Omnium prolixiſſime agit de Locuſtis auſtralibus, quæ noſtratibus multo majores ſint, & non ſolum Johanni Baptiſtæ in cibum ceſſerint, ſed etiam Iſraelitis a Deo miſſæ fuerint, cum carnem in deſerto appeterent. Multis enim probat, genuinam ſignificationem Hebraicæ vocis שלו in captivitate Babylonica fuiſſe amiſſam, & Judæos tam veteres quam recentes de ejus expoſitione non conſentire; coturnices autem per eam plane non poſſe intelligi, ad locuſtas vero auſtrales textum cum omnibus circumſtantiis optime quadrare, earumque eſum non ſolum Judæis licitum, ſed hodienum in Africa, China & India frequentiſſimum, ſuavem atque innoxium eſſe; quorum hoc recentiſſimis teſtimoniis Rabbini Maroccani aliorumque ſcriptis & relationibus confirmat.

Tandem ad incolas venit, oſtenditque, Habeſſinos optimæ indolis & præſtantiſſimi ingenii eſſe, & propterea non tantum bello captos pluris venire, quam aliarum nationum mancipia, ſed etiam eam cauſam eſſe, cur ipſe in moleſtiſſimo tam linguæ quam rerum Æthiopicarum ſtudio tam multum laborioſe deſudaverit. Gregorium quoque ſuum animo hilari diſcendique flagrantiſſimo fuiſſe, eodemque præditum Acalexum, juvenem Habeſſinum, qui A. 1653. ſua ſponte Ludolfum quæſitum in Germaniam venit, at infauſto ſidere non invenit. De *Leucæthiopibus* cum diverſæ ſcriptorum exſtent relationes, eas ita conciliat, ut quidem aliquos dari putet hic illic per Æthiopiam degeneres, e nigris parentibus prognatos, ac fortaſſis vere leproſos, ut Voſſius narrat: gentem tamen Leucæthiopum certam eſſe, ac per ſe ſubſiſtere, vitio illo carentem. Morem Æthiopiſſarum parturientium in genua procumbendi ex S. Scriptura illuſtrat, ubi fœminis Hebræis idem tribuitur. Judæos olim in Dembea atque Samena, regnis Habaſſiæ, ſuo jure vixiſſe docet, quod tamen Jacobi vaticinium nequidquam labefactet, ſiquidem id de Politia integra Regni & Sacerdotii Judæorum in Palæſtina, non de dominio aliquo abſoluto extra eam, ab ipſis etiam Judæis intelligatur. De Lingua Æthiopica peculiarem Diatriben pollicetur, alteri Grammaticæ ſuæ editioni præmittendam.

tendam. Nunc tantum facilitatem ejus, uſumque in vocibus phraſibusque obſcuris S. Scripturæ declarandis magna exemplorum copia evincit; imprimis *Adami* nomen non a rubedine, ſed a formoſitate dictum eſſe perſuadens: eam enim ſignificationem radicem אדם olim apud Hebræos quoque habuiſſe, & in lingua Æthiopica adhuc habere. Addit nonnulla de lingua Amharica, Lexico Æthiopum, *Scala* dicto, & falſa traditione de LXX linguis totius orbis, quam Alfredius & Megiſerus inepta enumeratione auxerint, varias leves Dialectos pro peculiaribus Linguis reputantes. Plinium quoque de trecentis diſſimilibus Linguis ſcribentem, egregie emendat. Denique de Cingarorum Lingua nonnullas obſervationes ſubjungit; brevique indicio interitus Mamaluccorum, incurſionum Tartarorum in Chinam, antiquiſſimæ incantationis, cujus etiam in Scriptura mentio fit, qua variæ beſtiæ in unum congregantur, & ἀνθρωποθυσίας olim hodieque in Africa uſitatæ, librum primum claudit.

Secundum inchoat cum itinere Hannonis Pœni, unde Luſitani occaſionem ceperunt, navigationem circum Africam in Indiam tentandi. Verum Presbyterum Johannem in Aſia Septentrionali in regno Tenduc olim regnaſſe adſerit, ejusque verum nomen fuiſſe *Preſterchan*, id eſt, *Adoratorum* ſive *Chriſtianorum Princeps*. Hinc varias & plerumque vanas, partim etiam ridiculas; Regis Habeſſini appellationes, quæ per Europam ſparſæ ſunt, recenſet, verasque adjicit, & fictos Catalogos tum Habeſſinorum, tum aliorum Regum exſibilat. Per כושים *Cuſæos* Arabes Sabæos ſive Scenitas intelligi Bocharto adſentitur, ſed LXX. Interpretes adverſus eum defendit, non quod Æthiopes Africanos intellexerint, ſed quod vocem iſtam Ebræam ſecundum ſeculi ſui acceptionem per *Æthiopes* reddiderint. Æthiopem enim jam a temporibus Jeremiæ Cuſæum dictum monet, eaq; occaſione tam diſtinctionē inter Æthiopes Orientales & Occidentales apud veteres crebro occurrentem, quam terminos maris rubri ab iisdem latius extenſos, cum cura explanat. Hiſtoriam Calebi Regis & Aretæ martyris egregie illuſtrat; templa Habeſſinorum in vivas rupes inciſa eorumque Ichnographiam ob oculos ponit, & cum Græcorum & Judæorum ædibus ſacris comparat. Quæſtionem ventilat politicam, in Habeſſinia quoque motam: an primogenito ante Patris regnum nato ſceptrum cāpeſſere liceat? idque affirmat. Confeſſionem Claudii Regis Æthiopiæ integram

brevibus

brevibus annotationibus illuſtratam inſerit, cum hiſtoria impoſtoris Zaga-Chriſti, (qui tum Italis, tum Gallis imprimis impoſuerat, filium Regis Æthiopiæ ſe venditando, cujus ludicrum Epitaphium nunc emendatius profert,) & cum epiſtola Af-Saphedi Imperatoris Habeſſinorum ad Gubernatorem Societatis Indiæ Orientalis. Poſtea jura quædam Regum Æthiopiæ declarat, inter quæ primum locum occupat Jurisdictio Eccleſiaſtica, quam illi ita ſibi vindicant, ut ob ejus denegationem a Jeſuitis potiſſimum alienati fuerint: nec ſpernenda ſunt, quæ collegit de miſero ſubditorum in plerisque Aſiæ Africæque regnis ſtatu, qui nulla bonorum proprietate gaudeant, &c. Hinc varia proponit conſilia, quo pacto vicini Habeſſinorum hoſtes, Gallæi & Turcæ, domari & expelli queant, additis egregiis obſervationibus de æquiſſimo tributi genere ex proventibus regionum naturalibus; de Axuma, veteri Habeſſinorum regia, nunc deſolata; de veteribus & inutilibus coronationis regiæ ritibus paſſim abrogatis; de Pſalterio Davidis apud nobiles & plebejos Æthiopiæ maxime æſtimato, ut a plerisque memoriter recitari poſſit; de periculoſa potentia caſtrenſium, & militaribus Imperiis inſtabilibus; de elevatione humili loco natorum; de crudeliſſimo Habeſſinorum adverſus Adelenſes bello, ad quod conficiendum a Luſitanis auxilia acceperunt; de legatione Matthæi Armenii, & Tzagazaabi ad Luſitanos in Europam; de alia a Rege Suſneo per ignotas Africæ regiones ad Oceanum Indicum tentata, deque iis, quæ partim Conſtantinopolin, partim ad Belgicam in India Societatem deſtinatæ fuerunt; de clamore ſupplicum Habeſſinorum notis muſicis expreſſo; de Turcis igne in capite ſuccenſo Sultano ſuo ſupplicantibus, deque judiciis & pœnis, quibus nobiles & ignobiles ſubjiciuntur. Tandem deſcribit præſentem Æthiopiæ ſtatum partim ex iis, quæ *Moccha* Arabiæ emporio A. 1685. ad illum perſcripta ſunt, partim quæ ipſe biennio ante ex ore Tavernerii, & mercatoris cujusdam Armenii, cognoverat. Ea res Habeſſinorum florentiſſimas nunciant, ſummasque Regis divitias, qui cum ſubditis ſuis in religione Alexandrina conſtanter permaneat, & res magnas contra Gallæos hoſtes Habeſſinorum perpetuo moliatur, &c.

Libro tertio illuſtris Auctor res Eccleſiaſticas complectitur, non ſolum Habeſſinorum, ſed aliorum quoque Chriſtianorum, præſertim primitivæ Eccleſiæ. In anteceſſum rejicit relationem Matthæi Armenii

menii & Tzagazaabi Æthiopiæ Legati Confeſſionem Fidei, quibus plerique ſcriptores noſtri hucusque incaute nimis fidem adhibuerunt. Tractationem ipſam incipit a circumciſione, quam Habeſſini a Judæis minime acceperint, ſed a majoribus ſuis, Homeritis ſive Sabæis, ſecum attulerint, quæ etiam reſpectu *denudationis* eſſentialiter a Judaica differat: ſiquidem & aliæ gentes plurimæ jam a multis ſæculis eam uſurparint ſine ſcientia originis. Quæſtionem, quæ hodie nonnullos eruditos vexat, *an circumciſio apud Judæos, an apud Ægyptios primum cœperit*? vanam eſſe putat, niſi clare probetur, circumciſionem Ægyptiorum antiquiorem eſſe Abrahamo. Præterea ad dictum Paulinū docet, *quomodo apud Judæos præputium rurſus ſuperinduci vel naturaliter recreſcere poſſit*: & quomodo circumciſio vel *exſectio* potius *fœmellarum* in Africa & Aſia peragatur, ut nullo modo cum circumciſione comparari poſſit, ſimulq; *fœmina inexciſa* nomen probroſum apud Arabes eſſe docet. Diſputat adverſus recentiores quosdam Theologos, & probat *Sabbatū ſimul cum die Dominica in primitiva eccleſia celebratum*, ejusq; feriationem non e Synagoga, ſed ex Alexandrina in Æthiopicam eccleſiam derivatam fuiſſe, & veteres non tam quoad cultum divinum, quam quoad labores intermittendos vel exercendos controvertiſſe; quibus integram hiſtoriam *Confeſſionis Claudii Regis* ſubjungit; unde patet, eam veram & genuinam eſſe. Quæ in hiſtoria de *auctore & tempore converſionis Habeſſinorum per Frumentium facta* dixerat, pluribus defendit, & *unum tantum Frumentium* fuiſſe, contra Baronium demonſtrat. Hiſtoriam *novem Sanctorum*, qui Chriſtianiſmum ibi propagarunt, amplius deſcribit, ſimulque conjecturam proponit de loco Abdelbakidis Arabis, ex quo Seldenus & Colomeſius concludere voluerunt, *Imperatorem Habeſſinorum aliquando ad Muhammediſmum defeciſſe*, cum tamen locus ille potius de *Bazeno Homeritarum* in Arabia Rege, Habeſſinorum tunc cliente, intelligendus ſit. Ex *miraculis* plurimis, quæ *Sanctis Æthiopibus* adſcribuntur, illuſtris Ludolfus occaſionem arripit, ea cum miraculis Sanctorum Eccleſiæ Romanæ comparandi. Loquitur etiam de aſcetis rigidiſſimis, & profert PP. Societatis verba: qui *veram doctrinam ex tali rigore & miraculis probari non poſſe* ſtatuunt; *Antichriſtum enim etiam operaturum miracula. Verſionem Biblicam* apud Æthiopes *duplicem* exſtare ait, incertum tamen, quibus auctoribus. Varias ejus partes in Europa manuſcriptas & impreſſas repertas, recenſet;

Digitized by Google

recenſet; *novum* vero *Teſtamentum* Romæ editum innumeris ſcatere mendis ait. Præterea habere Æthiopes *Codicem Conciliorum & Canonum*, in quo, præter Canones Conciliorum quorundam genuinos & *ſupernumerarios Nicænos*, quos *Arabicos* hactenus vocare conſueverunt eruditi, reperiuntur quoque *Canones & Conſtitutiones Apoſtolicæ*, quæ ab Æthiopibus pro germano Apoſtolorum fœtu agnoſcuntur, & in plurimis diſcrepant a Græcis hujus nominis, ut prolixe monſtrat Ludolfus, eoque ſaltem nomine magnam apud ſtudioſos *Critices eccleſiaſticæ* gratiam iniit. *Epiſtolam Regiam* in Codice Romano ad Monachos Æthiopes Hieroſolymis degentes repertam, cum notis edit. In fine diſſerit de vocabulis *Manda* & *Abtelis*, quibus Canones illi appellantur, nec non de vera illorum antiquitate. Promit quoque judicium ſuum de *Liturgiis Æthiopum*, iis inprimis, quæ Chriſti, Mariæ & Apoſtolorum nominibus inſcribuntur, easque Pſeudepigraphis Apoſtolicis male adnumerari cenſet, quum hæc nomina non portent, quaſi ab ipſis, tanquam auctoribus ſint profectæ, ſed ut in feſtis eorum recitarentur, vel alia de cauſſa. Neque reliquos *Æthiopum libros* ſicco præterit pede, ne quidem ſuperſtitioſos, monſtroſis nominibus plenos, in quibus haud poſtremum locum occupat fictitia *Henochi Prophetia*, de qua poſt Peireſcium, multi eruditorum grandia myſteria exſpectarunt, ſed Ludolfus carbones pro theſauro reperit. Stupendam enim *fabulam de pugna Michaelis Archangeli cum Setnaele* habet; cujus membra omnia immanis magnitudinis putide deſcribuntur. Laudat porro *amorem Habeſſinorum erga ſacram Scripturam*, regii quoque ſtemmatis viris fœminisq; inſitum, atque iſtos memoriter callere *Pſalterium & Epiſtolas S. Pauli* memorat. *Symbolum fidei*, quo utuntur, non eſt id, quod nos vulgo Apoſtolicum vocamus, ſed Nicænum: *Concilium* vero *Chalcedonenſe* iniquis cenſuris proſcindunt; traditione majorum, non cognitione. *Proceſſionem Spiritus Sancti* a Filio æque negant, ac Græci, quanquam Filii Spiritum eſſe non inficiantur; ubi de controverſia hac Autor latius diſſerit. *Animas beatorum* ante ultimum Chriſti adventum in regnum cœlorum haud intrare, ſed in Paradiſo quodam aſſervari communiter ſtatuunt, quod ex Judaiſmo traxiſſe videntur, quanquam multi etiam veterum Latinorum in eadem ſententia fuerint, nuperque *Philippus a Limborch* eam ſimili de ſomnio incruſtare voluerit: ſed Ludolfus tantum concedit, plenum triumphum plenamque gloriam in

extremo demum judicii die post conjunctionem corporum cum animabus eventuram; idque declarat simili cujusdam in magno honore apud exteros, absentibus uxore & liberis, constituti. Idem testimonio Jesuitarum evincit, *purgatorii*, (quod etiam cum precibus pro defunctis ex Judæorum doctrina ortum habuerit,) neque nomen neque rem Habessinos habere: *lumbum* tamen *Patrum* in libro quodam Æthiopico se reperisse, scribit; quamvis eam publicam Ecclesiæ illius doctrinam esse ambigat. Originem *invocationis Sanctorum* ab honorifica eorum memoria, olim apud Judæos etiam, primosque Christianos usitata repetit, nimiumque apud Habessinos *S. Mariæ cultum* confert cum eo, qui apud Pontificios illi defertur, & allegat veterem librum Dresdæ A. 1512. impressum, in quo *Magna Dea* vocatur; & propterea miratur, Jesuitas & Lusitanos ab Habessinis pro inimicis B. Virginis habitos fuisse, quod negarent, illam peperisse Deitatem, sive quod illam quidem *Deiparam* sed non *Deitati param* vocare vellent. Addit nonnulla de *invocatione Angelorum*, a Judæis in Ecclesiam propagata: de *esu sanguinis & suffocatorum*, a quo hodienum *Habessini* juxta cum aliis in Oriente Christianis abstinent. Sed diutius occupatur ad probandum, antiquissima Christianorum instituta pleraque nullam aliam originem quam e Judaismo habere; & Axioma inde format: *Ritus antiquissimos nascentis Ecclesiæ, si apud Judæos reperiantur, Judaica, non Apostolica originis esse.* Pergit ad specialem demonstrationem, & docet, *Ecclesiarum Christianarum structuras* ita adornatas, ut majores sive Cathedrales templo Hierosolymitano, minores vero synagogis similes sint. Sic usum *vestium, candelarumque sacrarum, imaginum oblationes ad Altare, manuum impositionē, cantica & instrumenta musica in sacris, Festa majora Paschatos, Pentecostes & Sabbatum, Trisagion, Baptismum, Confessionem peccatorum, initiationem novorum sponsorum &c.* ex Judaismo derivata, sed in usum Christianum commutata, demonstrat. *Ecclesiam enim traducem quasi esse Synagogæ.* Hinc ipsa templa ingreditur illustris Autor, & *ichnographia* templi *Æthiopici Gracique*, ac *Synagogæ Amstelodamensis* Lectorum oculis exposita, adytum seu *Sanctuarium veterum Christianorum* latius describit, rationemque ex Judaismo petit, quare Christiani Orientales non admittant *imagines* sculptas, sed tantum *pictas*. Iidem *Eucharistiam infantibus* hodienum tradunt, & *baptismum Christi* d. 6. Januarii (qui inde *Theophaniæ* seu *Epiphaniæ* nomen,

Digitized by Google

nomen, non ab adventu Magorum, accepit) celebrare ſolent, & quidem ſolenni balneatione & maxima lætitia, quamvis vinum in hoc feſto non bibant. Habeſſini ægerrime ad *confeſſionem particularem* Jeſuitis faciendam compelli potuerunt: a ſuis autem confeſſariis virgulis oleagineis in tergo ſe feriri libenter patiuntur; quem morem cum manumiſſione ſervorum apud veteres Romanos confert Ludolfus. De *ſacra* illorum *menſa* iis, quæ in Hiſtoria dixerat, pauca adjungens, interpretationem vero marmorei apud *Aringhum* monumenti latius defendens, ex quo collegerat, menſas veterum Euchariſticas, dum in ſpeluncis S. Cœnam adminiſtrarent, ad modum arcæ formatas fuiſſe; hinc lapidem ſacratum *Arcam* Æthiopibus dici, vinum in Euchariſtia per *uvam paſſam maceratam* exprimi docet ab Habeſſinis, Coptitis & Chriſtianis S. Thomæ. Probatq; ex Patrum Societatis Jeſu teſtimoniis, Habeſſinos *ſub utraque ſpecie* communicare, & refellit, quæ Holſtenius in contrarium attulerat. Plura notatu digna adfert de *muneribus* eorum *ad ſanctuarium* afferri ſolitis; inter quæ pauper quædam fœmina aliquando parvum felem capiendis Eccleſiæ muribus attulerat: de *Muſica & tripudiis* ſacris, ſaltationi non abſimilibus: de *rigidiſſimis jejuniis*, in ſpecie de *quadrageſimali*, quod teſte Eutychio Alexandrino primus a feſto Epiphaniorum removerit, & ad Paſcha usque extenderit *Demetrius Patriarcha Alexandrinus*; cum antea Chriſtiani poſt celebratum baptiſmi Chriſti feſtum, ut hiſtoria Evangelica fert, jejunium illud ſtatim inchoaſſent. Inde per totum orbem *jejunium quadrageſimale*, ut nunc eſt, receptum, licet diverſimode in variis eccleſiis computetur. Tempore *Pentecoſtes*, id eſt, per ſeptem hebdomades, nullum in primitiva Eccleſia fuiſſe jejunium refert. *Computum* porro *Eccleſiæ Æthiopicæ* ex MSto edit, Chronologisque elaborandum relinquit, addens integrum *Calendarium Æthiopicum*, rubrica diſtinctis præcipuorum ſanctorum nominibus; idque cum *Coptico* Seldeni confert, quod plurimis in locis emendat, & egregiis notis illuſtrat, unde varia de feſtis ſanctorumque vitis hauriri poſſunt; *Epactarum* vero auctorem facit Demetrium Patriarcham paullo ante nominatum, Æthiopum & Coptitarum teſtimonio. Denique *ritus nuptiales* Habeſſinorum, *polygamiam* legibus civilibus, non eccleſiaſticis apud eos permiſſam, *divortia* creberrima, quippe illorum jure licita, & *exequias* deſcribit.

His defunctus, *Ordinem Sacerdotalem* luſtrat, & oſtendit, *Cleri-*

cos Æthiopum nullam fori immunitatem habere: *Metropolita* suo, qui *Abbuna* dicitur, a Patriarcha Alexandrino semper venienti, subjectos esse: nullos tamen alios Archiepiscopos aut Episcopos hoc nomine dari: Presbyteris vero & inferioribus Clericis *uxores* permitti: quibus præmisit nonnulla de Nicænis Canonibus Arabicis suppositiis, quos *Somnia* vocat Baronius; de *antiqua Ægyptiorum lingua* hodie fere obsoleta; de quatuor primum, deinde quinque *Patriarchis Oecumenicis*, ac ortu nominis *Patriarchæ* & *Papæ*; de *Diaconissis*; de *Conjugio Clericorum* in Oriente permisso, & *cœlibatu* Latinorum, ut & de *secundis nuptiis* ab Orientalibus hodie, multisque olim Patribus rejectis. Deinde infelix *schisma post Concilium Chalcedonense* pluribus describit, & dubitat, an *Eutyches* hæretica illa verba, quæ ipsi vulgo tribuuntur, ita protulerit, *quasi in Christo ante incarnationem duas naturas, post eam vero unam tantum agnovisset*; cum *Protocollum*, quod Baronius habet, videatur imperfectum. Veram autem ejus hæresin haberi posse ex *S. Leonis Magni* epistola, ex qua rationes suas dubitandi desumsit. Sententiam Eutychetis per sequelam imponi etiam *Jacobitis*, quales sunt *Armenii*, *Coptitæ* & *Habessini*, quorum hi tamen diserte asserant, *divinitatem & humanitatem in Christo post incarnationem sine mixtura & separatione subsistere, & esse unum*, scilicet ὑφιστάμενον: neque *Theopaschitarum* erroris eos esse reos, sed verba illorum commodam explicationem admittere. Hisce dogmaticis jungit Ludolfus nonnulla ad Historiam pertinentia, de *Jacobo Syro*, unde Jacobitæ dicti; de Coptitis, & *calamitatibus* ob reprobationem decreti Chalcedonensis *in Ægypto ortis*; de *Timotheo* Patriarcha Alexandrino, quo nomine plures dati fuerint; de *dissidio Melchitarum & Jacobitarum in Ægypto* adhuc hodie durante &c. Nihilominus Habesinorum cum Ecclesia Romana conciliatio sæpe tentata est, Legationibus hinc inde missis. At *Alexandri III Pontificis* epistolam ad *Indorum Regem* huc nihil facere monet. Postremo *Jesuitas* hoc & superiori sæculo plurimum præstitisse. Eorum res initio in Habesia florentissimæ fuerunt, post aliquot autem annos ruere, ac A. 1632 plane evanescere cœperunt, adeo ut illis hodie spes nulla supersit. Nam omnes quos Romanæ religionis clericos suspicantur, aditu regni severe prohibent. Hæc omnia magna diligentia persequitur illustris Autor, & monumentis necessariis, *epistolis & tractatibus a Patribus Societa-*

tis

Digitized by Google

tis eorumque inimicis, nec non ab ipsis *Æthiopiæ Regibus* scriptis, confirmat, ut nihil ab eo ejusque autoribus *Telluzio* & *Gregorio* fictum esse, luculenter appareat. Finem tertio libro imponit notabili relatione de *Petro Heylingio* Lubecensi, qui optima indole morumque innocentia præditus, Galliam Italiamque peragravit, hinc in Ægyptum profectus est, indeque cum novo Habesinorum Metropolita, pulsis Jesuitis, ex Alexandria pro more petito, in illorum terram venit, & magnam apud Regem proceresq; gratiam consequutus, institutioni juvenum nobilium tempus impendit. Fama constans est, quod ex Æthiopia Europam repetitum rursus exierit; quando vero & quomodo, plane non constat: nec de morte ejus certi quidquã dici potest, quum *Wanslebii* de eo narratio subleste fidei sit, ut multis argumentis Autor noster docet.

Commentarius *ad quartum librum*, qui *res privatas* & *œconomicas* continet, paucis absolvitur; & priores quidem numeri ad rem litterariam artesque liberales spectant, agentes de *litterarum Æthiopicarum* cum Samaritanis convenientia, & Græcarum ex Phœniciis derivatione: deque *vocabulario Æthiopico* satis inepto: de miris Habesinorum circa *Systema mundi* astrorumq; motum opinionibus (qua occasione Ludolfus reliquis omnibus *Copernicanum* præfert, & quomodo loca Scripturæ cum hac sententia concilianda sint, singulariter docet:) de *carminibus*, *ænigmatibus*, *proverbiis*, *epistolis*, *nominibus propriis* significativis Æthiopum, quibus docti quidam viri decepti, qui ea pro appellativis habuerunt: de imperitia eorum in *arte grammatica*, *pictoria* & *musica* &c. Reliqui numeri artes populares & opificia tradunt, imprimis *modum molendi* apud Æthiopes, veterum usitato more, dum super *catillo metam* manu versant, & sic grana in illo posita conterunt, labore difficillimo: unde quid sit *datio in pistrinum*, intelligi potest. Græci metam ad imitationem Phœniciæ vocis רכב *ôvov asinum* vocant, unde Autor nove exponit μύλον ὀνικὸν apud Matthæum, quasi per hypallagen ὄνον μυλικὸν, *asinum molarem*, id est *metam*. Tandem de officiis & moribus Habesinorum domesticis, ut & *cerevisia* sine lupulo cocta, & *vestitu* eorum tenui differit; & quid *bracca* sint, nec non etymologiam vocum Germanicarum Hosen & Strümpfe exponit. Postremo cum mercatura & monetarum pondere totum opus claudit, *septem* adjectis *Indicibus*, ut Lector in tam diffuso Opere eo facilius, quæ cupit, invenire queat; nempe, *Rerum & verbo-*

verborum; *nominum propriorum*; *Sanctorum* Calendarii Æthiopici; Vocabulorum *Græcorum*; *Hebraicorum* & *Arabicorum*; *Æthiopicorum* & *Ambaricorum*; nec non *vernaculorum* Europæ.

JOHANNIS CLAUBERGII OPERA Omnia Philosophica, cura Johann. Theodor. Schalbruchii.

Amstelodami, apud Waesbergios &c. 1691. in 4.

Constat alphabetis septem & amplius.

JOhannes Claubergius Theologiæ & Philosophiæ Doctor & Professor in Academia Duisburgensi, inter Cartesianæ Philosophiæ assertores, ingenii acumine, perspicuitate docendi, ac ordine proponendi præcellens, plurimis opusculis separatim editis jamdudum inclaruit, utpote *Physica contracta*, *Disputationibus Physicis*, *Theoria corporum viventium*, *Conjunctione animæ & corporis*, *Metaphysica de ente*, *Paraphrasi in Meditationes Cartesii*, *Exercitationibus centum de Cognitione Dei & nostri*, *Logica vetere & nova*, *Logica contracta*, *Defensione Cartesiana*, *Dubitatione Cartesiana*, *Differentia Cartesianam inter & vulgarem Philosophiam*. Eadem nunc conjunctim emendatiora auctioraque prodierunt. Nam libellum de Philosophiæ Cartesianæ & vulgaris differentiis, ab Autore Germanice conscriptum, aliquis in Latinam linguam male convertit, ediditque in Germania; qua versione meliorem hic exhiberi, præfatio Typographi ad Lectorem promittit. *De novo accedunt* hactenus nondum editæ *Notæ breves* in Cartesii Principia Philosophiæ, manu Autoris codici, quo in scholis privatis uti solebat, adscriptæ; item *Exercitationes & Epistolæ*, inter quas *prima*, utrum Atheus possit convinci, se habere vel experiri apud semetipsum ideam DEI? *Secunda* vindicat doctrinam Cartesii de Motu & Legibus Naturæ ab exceptionibus Jacobi Revii; *Tertia* examinat novum argumentum probandi Dei existentiam, inventum ab Escalachę. Adduntur Epistolæ Tobiæ Andreæ, Historiarum & Græcæ linguæ in Academia Groningana nuper Professoris, quarum *prima* tractat de collegio Sapientum Parisiis; de argumento pro existentia Dei, quo usus est Escalache; de libello in auctione librorum Dematii Ultrajecti invento; de opprimendis

mendis Canonicis: *ſecunda* refutat Gaſſendi ſententiam de Vacuo: *tertia* refellit Varenium, qui in Geographia ſua opinionem Carteſii de æſtu maris oppugnavit. Dictata Phyſica privata ſub nomine Claubergii abhinc novem annis Francofurti edita, in hoc volumine fruſtra quæres. Etenim referente editore horum Operum, pars multo maxima Dictatorum Auctori ne per ſomnium quidem unquam in mentem venit, cum eorum nec vola nec veſtigium inter ſchedas ejus diligentius excuſſas reperiri potuerit, ſed cuncta diſcipuli ex ore Claubergii, in ſcholis privatis Chiliada Theſium Phyſicarum exponentis, feſtino exceperint calamo, atque haud raro male intellecta, & a Doctoris ſenſu aliena conſignarint. Præfixa eſt vita Johannis Claubergii per Henr. Chriſtianum Henninium, Profeſſorem Hiſtoriarum, Eloquentiæ ac Linguæ Græcæ, Collegam deſcripta, ex qua conſtat Auctorem noſtrum A. 1622 natum, A. 1665 demortuum eſſe.

JOH. FREDERICI GRONOVII DE SESTERtiis, ſeu Subſecivorum Pecuniæ veteris Græcæ & Romanæ libri IV. Acceſſerunt L. Voluſius Mæcianus JC. & Balbus Menſor de Aſſe: Paſcaſii Groſippi Tabulæ Nummariæ: Mantiſſa & tres Αντιξηγήσεις *de Fœnore Unciario & Centeſimis Uſuris, item de Hyperpyro: Salmaſii Epiſtola & ad eam Reſponſio.*

Λογαριχὴ παλαιὰ καὶ νέα, *Græce & Latine.*

Lugduni Batavorum ex Officina Johannis du Vivie, 1691, in 4.

Conſtat 4. Alphab. & 11. plagul.

QUid in hac nova laborum paternorum editione præſtiterit de elegantioribus literis inſigniter meritus *Jac. Gronovius*, ex ipſius ad Lectorem præfatione omnium optime cognoſcere licebit. In ea namq; edocet, ſe eorum, quæ in libris IV de Seſtertiis, item in Mantiſſa ac duplici Αντιξηγήσει de fœnore unciario & centeſimis uſuris a Parente ad oras annotata repererit, plurimam partem vel locis ſuis inſeruiſſe, vel ſi ampliora eſſent, aut talia quæ relinqui aliorum induſtriæ poſſent, in extrema pagina apponi curaviſſe: duplici eidem Αντιξηγήσει tertiam hactenus ineditam, in qua aliquod doctrinæ adjumentum habeatur, ac inprimis vexatiſſimus apud Horatium l. 2. Satyr. 3. v. 60 ſqq. locus ſuæ integritati

tegritati reſtituatur, adjeciſſe: item Diatriben in Nicolai Abrami ſcriptū, cum ad laboris hujus reliqua pertinere videretur, comprimere noluiſſe: his virorum doctorum, ſcil. Joſephi Scaligeri, Joh. Meurſii, Jacobi Gretſeri, Thomæ Reineſii, Balſamonis, Guntheri, ac parentis ſui de nummo poſterioris ævi, *hyperpyro* appellato, qui duos thaleros ſive quinque florenos Hollandicos faciat, adjunxiſſe: nec epiſtolam Salmaſii & ad eam parentis ſui reſponſionem jam multis cognitam atque deſcriptam, cum primam totius hujus laboris occaſionem & originem referat, occulere voluiſſe: duplex tandem Rationarium, tum vetus Auguſti Cæſaris, tum novum Alexii Comneni Imperatoris, quod parens etſi totum notis ſcriptum tamen eo usque verſaverit, ut explanandi via feliciter reperta in Latinum ſermonem redegerit certus publicandi, haud ingratum fore benevolo lectori judicaſſe. Licet enim parente mox defuncto, occuparint ultimam hanc operam Pariſiis Monachi Benedictini, Bernardo de Montfaucon interpretationem allinente, non pauca tamen in illa editione jure deſiderari poſſe, aliquot in medium adductis & obelo notatis exemplis demonſtrat. Quæ adverſus *Jo. Harduinum* Jeſuitam hodieque ſuperſtitem, & *Theodorum Ryquium* Profeſſorem Lugdunenſem, meritis in rem litterariam celebrem, ſed non ita pridem mortuum, a clariſſimo Gronovio in Præfatione ad Lectorem porro diſſeruntur ſilentio præterimus. Cæterum *Paſcaſii Groſippi* nomen anagrammaticum *Gaſparem Scioppium* tegere, Lectorem non ignorare putamus.

NIC. GURTLERI HISTORIA TEMPLARIORUM, obſervationibus eccleſiaſticis aucta.

Amſtelædami, apud Henr. Wetſtenium, 1691, in 8. Plag. 15.

TEmplariorum ut hodie exoletum nomen & extinctus prorſus eſt Ordo; ita olim ingens numerus & magna extitit poteſtas, iſti haud abſimilis, qua per univerſum Chriſtianum orbem hodie floret a Jeſu nominata Societas. De his inſignem commentarium *Petri Puteani* Gallica lingua ſcriptum ante hos 37 annos in Gallia novimus evulgatum; & nunc eorundem hiſtoriam edito in Belgio libello clariſſimus Autor expoſuit. Intra centum nonaginta & quatuor quaſi annos ortum & occaſum eorum contineri docet, originem referens ad A. C. 1118, quo novem Equites ad impetrandam peccatorum veniam, vias & itinera

neta, quæ Hieroſolymam & ad loca ſacra ducebant, quæque Saraceni, Turcæ & Ægyptii infeſtabant, adverſus graſſatores hos tuta reddituri, & peregrinantes defenſuri, in Palæſtinã expeditionem ſuſceperint, more Canonicorum regularium in obedientia, paupertate & caſtitate viventes, ſub Patriarchæ Hieroſolymitani imperio, ad palatium Regis Balduini, juxta templum Domini (unde nomen iis natum) manſionem habuerint, victum amictumque a Regis, Patriarchæ, & aliorum Eccleſiæ procerum liberalitate acceperint, a parvis autem his initiis intra breve tempus, Synodo Trecenſi in Gallia A. 1128 confirmati, ſuccreverint, albis induti primum veſtibus, poſtea rubeam ex panno crucem palliis affluentes, & vexillo bipartito ex albo & nigro utentes, intra quinquaginta annos aucto in immenſum eorum numero, acceſſione Comitum & primariæ nobilitatis virorum, beneficentia item Ludovici VII. Galliæ Regis & plurimorum aliorum liberalitate, ad ingentes divitias pervenerint. Sed ut magnæ fortunæ comes fere ſolet eſſe ſuperbia, ita poſtquam immenſas opes & potentiam impetraſſent, elatius eos ſe gerere cœpiſſe, &, neglecta humilitate, Patriarchæ Hieroſolymitano ſe ſubtraxiſſe, obedientiam ei denegantes, ex Wilh. Tyrio, Matthæo Pariſienſi & Balæo tradit. Clades in expeditionibus adverſus Arabes, Turcas & Saracenos ſæpius eos paſſos, & quosdam eorum a Saladino ferris diſſectos fuiſſe, ex Genebrardi ac Sigeberti Chronicis, nec non Marino Sanuto Torſello narrat. Omnium autem, poſtquam A. 1187. Hieroſolymæ in Saladini veniſſent poteſtatem, adverſo Marte ſæpius conflixiſſe, præterea multa injuſte, luxurioſe & crudeliter geſſiſſe memorat. Tandem in excidium totius Ordinis Clementem V. Pontificem & Philippum Pulchrum Regem Galliæ, ob iram quam hic animo erga illos ſeditioni adverſus ipſum in Gallia ortæ faventes conceperat, & avaritiam ac ſpem ingentis lucri ex illorum interitu percipiendi, conſenſiſſe, obſervat. Neque tamen ſatis conſtare exiſtimat, utrum rei ſcelerum quorum inſimulabantur, utrum innocentes fuerint; id vero colligi poſſe, Ordinis inſtitutum Deo non placuiſſe, eoque nec peregrinationes religioſas, nec inſanam poſſidendæ Palæſtinæ cupiditatem, gratam ei acceptamve fuiſſe. Non videri autem veriſimile, vera omnia eſſe, quæ objecta iis fuere crimina, fortioraque eſſe argumenta, quæ ad minuendam illorum culpam faciunt, adeoque injuſte cæſos fuiſſe & trucidatos omnes. Contigiſſe id ait A. 1307 quo Philippus

ippus Pulcher R. G. datis per Galliam literis, eadem die & hora ubique resignandis, omnes Templarios comprehendi, torqueri & igne cremari, ademtis eorum fundis & fisco, mandarit, omnes etiam Principes Christianos, ut in sua quisque ditione idem faceret, monuerit, Pontifex quoque Clemens V idem jusserit: unde factum, ut ferali Viennensis Synodi judicio condemnati intra septem annos ferro & igne omnes interierint; ultimo eorum Magistro *Jacobo Mola* cum duobus sociis *Guidone Viennensi* & *Hugone de Paraldis* A. 1314 Parisiis combusto. Excidio huic Templariorum Clementem Papam & Philippum Regem non diu supervixisse, sed a quodam ex isto Ordine Burdigalæ, cum in conspectu Pontificis & Regis cremaretur, ante tribunal Dei citatos, ut intra annum ambo compareant, eodem anno vitam utrosque finiisse, ex Fulgoso annotat.

Dum hanc de Templariis historiam contexuit Autor, varia quæ ad eos quidem non spectant, ob affinitatem tamen argumenti locum obtinent & grata Lectori se offerunt, adsperfit. Ut de Canonicis regularibus & secularibus §. *15. sqq.* de tribus votis, castitatis, paupertatis & obedientiæ, §. *19. seqq.* de Patriarcharum etymo & appellatione, §. *30.* de reparata cum templo urbe Hierosolymorum, & Ælia, §. *35. seqq.* de vestium discrimine in Ecclesia receptarum, pallio, colobio, dalmatica, byrro, cucullo, §. *47. seqq.* de vario crucis usu in signandis frontibus & vestibus, aut gestatione & pro templis ac in viis erectione earum, §. *60. seqq.* de diversorum Ordinum magnis incrementis ex parvis initiis, §. *84.* de liberalitatis erga sacros ordines causis, §. *87. sqq.* de vesperis Siculis, §. *160.* de nuptiis sanguinariis Parisinis, §. *161.*

SEBASTIANI SCHMIDT IN LIBRUM SALOmonis Regis, Hebr. Koheleth, Græce & Latine Ecclesiastes dictum, Commentarius.

Argentorati, sumptibus Joh. Frid. Spoor, 1691. in 4. Plag. 54.

NOtior est summe reverendi Autoris methodus exegetica, quam ut prolixiori descriptione, nedum præconio laudeque nostra indigeat. Multos enim acutissimi Interpretis labores typorum beneficio publici juris factos intueri ac in usus nostros convertere nobis licet, recentis-

recentisſimumque, *epiſtolis* quibusdam *Paulinis* impenſum, memoravimus ſupra *p. 90*, ubi etiam cæteros a nobis recenſitos non difficulter reperire eſt. Utut vero præſens opus, ſi editionem ſpectes, *recentisſimi* potius titulum ſibi vindicet, ejus tamen fundamenta jam olim ſunt jacta in collegio ſtudioſorum juvenum Argentoratenſium ſeptem abhinc luſtris, cum, qui nunc *Senior* eſt, paulo ante inter inclutæ illius Academiæ *Profeſſores Theologos* receptus eſſet. Exhibentur illo, ac quidem uno conſpectu, ſingulorum capitum Salomonæorum primo *textus* originalis Hebræus, *verſio* dein nova Latina literalis ac ſimplex, denique *paraphraſis* elegans ac perſpicua, nec brevitatis leges transgreſſa. Hinc ſubjicitur ſeparatim *analyſis* logica, ſingula membra Eccleſiaſtis nervis ſuis optime cohærere oſtendens. Sequuntur *annotationes* fuſiores, quibus rationes verſionis & connexionis analyticæ dilucide redduntur, ſimulque expenditur, adeoque aut approbatur, aut modeſte refellitur, quicquid e noſtratibus *Martinus Geierus*, ex Reformatis *Joannes Mercerus*, (quibus meliores ante *Schmidium* in Eccleſiaſten commentatores non habuimus,) in difficilem hunc Salomonis librum diſſeruere. E *Pontificiis* nemo in partes vocatur, quod omnes non ad Hebraicam veritatem, ſed verſionem vulgatam commentarios ſuos adornent, hæc autem abs illa quam maxime in *Kobeleth* noſtro recedat. Tandem adjici videas *Locos communes*. Unoquoque capite ita pertractato, toti volumini adnectuntur tres *indices*, unus *vocum Hebræarum*, alter *locorum Scripturæ*, tertius *rerum & verborum*.

Cum autem ſub initium relationis hujus monuerimus, non eſſe, cur ſpeciminis loco, ut alias circa Autoris hujus optimi opera a nobis factitatum eſt, multa excerpamus nove dicta, nolumus prolixioribus excerptis nunc Lectorem morari. Indicabimus tantum loca, *Cap. IV. verſ. 8. — 16 C. V. verſ. 7. 8. & C. VII. verſ. 29.* (ut quamplurima alia taceamus,) quibus a trita via multum recedit. Priorem enim locum totum ac tantummodo de *conjugio* & *cœlibatu*, non de aliis ſocietatibus, explicat, per חוט המשולש *funiculum triplicatum* maritum, uxorem & ſobolem intelligens; alterum de *peccato originis* ſub allegoria *fœminæ peccatricis* repræſentato accipiendum aſſerit. Quoad tertium, in verbis: כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם *Nam eſt altus ſupra altum obſervator; & Alti ſupra ipſos*, per *obſervato-*

rem Angelos, per *Altos supra ipsos* Personas SS. Trinitatis indigitari censet; Deumque ipsum יתרון ארץ *excellentiam terræ* vocari contendit. Sed desinimus plura. Quin enim harum rerum cupidi ipsummet opus jam diligenti manu versent, nobis non est dubium. Id unum dicamus: In connexione verborum sacri textus monstranda aliquid eximium ac paucis imitabile Schmidium præstitisse, diffitebitur nemo, nisi qui librum aut non viderit, aut pervolvere attentius pigratus sit.

L' INCRÉDULO SENZA SCUSA:

id est,

Incredulus inexcusabilis. Opus Pauli Segnerii Soc. J.

Bononiæ, apud Jul. Borzaghi, 1690, in 4. Plag. 41.

pag. 1. IN hoc libro in *duas* Partes distributo, id agendum in se suscipit Autor, ut, cum per 25 annos Missionarii partibus functus probe observasset, quam pernicioſum ex peregrinatione venenum plurimi inter exteros hæresi infectos versati in patriam secum referre soleant, dum Vaticani oraculis non contenti clariores circa Fidem probationes flagitent, de miraculis, quæ alii clausis oculis revereantur, dubitare, & tantum non subsannare eadem audeant, & nec pro Hæreticis, nec pro Catholicis, sed ipsius Atheismi Candidatis habendi, apud suos venefici fiant, antea veneno infecti, his talibus viam monstret, infallibilem *fidei Catholicæ* veritatem, cujus Deus ipse autor extiterit, & cui citra ullam probandi necessitatem credere teneamur, inveniendi.

9. Parte I contra *Atheos* pugnat, eosque *intellectu* fastuoso & *voluntate* corrupta laborantes, & qui, cum ex operationibus convincantur, esse animam, quæ illas producat, ex creaturarum tamen operationibus, ut Deum credant, adduci se non patiantur, ad *Autoritatis* & *Rationis* tribunalia evocat. In *priori* omnium Nationum, ingenio & moribus alias mire inter se dissentientium, unanimem circa Dei existentiam consensum ipsis opponit. In *posteriori* de causa *prima*, ad quam ab effectibus gradatim tandem deveniendum ibique subsistendum sit, ratiocinatur. *Mundum* ait corruptioni obnoxium a se ipso non esse, nec *casu* ex atomis æternis productum, aut produci potuisse; alias tot fore Deos, quot atomos. Sic ex *Naturæ* etiam constantia & effectibus

10.

14.

16. 24.

26. 30.

fatis

ſatis manifeſtari, quod *caſu* ea non operetur; ejus nomine vero abuti, qui in Dei locum eam ſubſtituunt. Contra *Cœlum*, vaſtitate, motu & influxibus ſuis, de potentia, ſapientia, & bonitate Creatoris ſui teſtari. 34. 36. *Terram*, quæ omnium rerum *matris* vices, ut cœlum *Patris*, ſuſtineat, ad cognitionem divinitatis nos deducere. Teſtari de Deo omnis generis *Animalia* quoad mirabilem tam individuorum quam ſpecierum formationē & conſervationem, & ſtupendā interiorum, quæ in minutiſſimis inſectis occurrunt, partium ſtructuram, docilitatem item illorū & variarum artium peritiā. *Hominem*, quem *Macrocoſmum* in *Microcoſmo* haud inepte dixeris, ſui ipſius contemplatione, ſi modo velit, ad cognitionem Dei pervenire poſſe; artificioſam enim ejus compagem ita ſe habere, ut Anatomices peritus Atheus eſſe non poſſit, ſi *manuum* ſaltem & *vultus* compoſitionem accurate diſpiciat. 41. 46. 59. Hinc ſub conceptu *Entis ſumme perfecti* divinitatis demonſtratio ſiſtitur. 69. Oſtenditur ſimpliciſſima Dei in tot diverſis attributis ſuis *unitas*; expoſita ſimul & Deorum, ſi plures eſſent, & hominum maxima infelicitate & miſeria. 73. *Providentiam* divinam negantes rationibus a conſcientiæ poſt violata ſummi Legislatoris præcepta morſibus, ſapientia, omniſcientia, bonitate & dignitate Dei petitis confutantur; iisque, tot peccatorum permiſſionem, præmiorum item & pœnarum inæqualitatem in contrarium afferentibus, reſpondetur. 78. 84. *Aſtrologia genethliaca* & *judiciaria* vanitas, cum æque ac Atheiſmus in Providentiam divinam injuria ſit, prolixe ducitur. 97. *Immortalitate* denique *animæ* argumentis phyſicis & moralibus adſtructa, & oppoſitionibus, quæ contra eam proferri poſſunt, valide enervatis, ex ante dictis ejusmodi catenam nectit Autor: Si eſt Deus, eſt etiam Providentia; ſi Providentia, anima eſt immortalis; ſi anima eſt immortalis, Religione quadam & quidem vera, quam anima profiteatur, opus eſt. 120. 145. *Religionis veræ* neceſſitatem exinde eruit, quod Deus, uti primum omnium rerum principium, ita & ultimus finis eſſe, & pro autore rerum peculiari cultu agnoſci debeat. Politicæ inventum Religionem a quibusdam fruſtra perhiberi, cum in ejus poteſtate non ſit ad credendum quid proponere, quod demonſtrare non poteſt. Veram autem Religionem non eſſe, niſi ab ipſo Deo revelatam.

In *Parte* II veram Religionem illam non eſſe aliam, quam *Romano-Catholicam*, contra *Paganos*, *Muhammedanos*, *Judæos*, & quos

putat *Hæreticos*, comparatione instituta, probandum Autor aggreditur. Et initio quidem docet, *summopere convenire, ut per viam Fidei*
pag. 149. *nos ducat Deus*, tum respectu *sui*, ut intellectum & voluntatem ipsi subjiciamus, cum in ejus honorem cedat, ut ipsius stetur dictis: tum *nostri*, cum per fidem vera inter Deum & nos stabiliatur amicitia, eaque fundamentum sit amoris divini in terra, haud secus ac visio beatifica in cœlo: tum *rerum credendarum*; fidem enim non exerere aliquam violentiam in rationem, sed hanc magis perficere, transcendereq; &
153. pessundare superbientem. Ad hanc fidem addiscendam *schola* opus esse; & hanc esse *Ecclesiam*, quæ *Magistrum* habeat Deum, *Discipulos* vero ipsos Fideles: decere etiam, ut sit *antiquissima*, *infallibilissima*, & *apertissima*. *Antiquitatem* ab Adamo statim accersit; & rejecta trium Religionum *Naturæ*, *Mosis* & *Evangelii* distinctione, unam eandemque esse ait, quæ vero successu temporis clariorem subinde lucem diffuderit. *Infallibilitatem* veritati Magistri in Scripturam
155. sacram relatæ superstruit. Hanc nunquam fuisse adulteratam, nec adulterari potuisse; nec Deum, qui minimam creaturarum speciem perire non sinat, ut talis Libri, in quo voluntatem suam nobis dictaverit, interiret veritas, unquam passurum. Et nisi *aperta* foret hæc schola & omnibus *visibilis*, inferiorem fore Synagoga Judaica, quæ tamen destructa sit, & Regnum Christi non nisi terram incognitam. *Signa*,
159. quibus Religio vera a falsa discernatur, ad tria attributa divina, *Potentiam*, *Sapientiam*, & *Bonitatem*, reducuntur. *Illam* relucere in Miraculis & fortitudine Martyrum; *Istam* in doctrina cœlesti nobis exposita; *Hanc* denique in virtutibus, quas sequaces ejus profiteantur. Miraculorum *necessitate* & *sufficientia* demonstrata, omnes, cujuscunque generis sint, Religiones provocat, an cum Ecclesia Romana paria
164. facere possint. Nullis gloriari posse *Anabaptistas*, *Lutheranos*, & *Calvinistas*. Et Anabaptistam quidem in Polonia, cum visibilem Spiritus S. baptismum ejus confirmaturi descensum promitteret, a dæmone in aqua illa baptismali submersum fuisse: *Lutherum*, Staphylo teste *αὐτόπτῃ*, cum energumenam quandam adjurare auderet, a Spiritu maligno tam male exceptum, ut fuga vitæ suæ consulere opus habuerit: *Calvinum* ad virum, ex composito simulate mortuum, resuscitandum dum accederet, illum vere mortuum invenisse. Hinc veritas *miraculorum Christi* contra Judæos, defectum alterius cujusdam historici, præter

ter Christianos, artem magicam, diaboli concursum opponentes, asse-
ritur; contra Hæreticos vero docetur, miracula ad demonstrandam pag. 170.
Ecclesiæ veritatem *sufficere*, & *necessaria* adhuc esse. *Illud* quidem;
alias Christum Judæos *Joh. 15, 22.* inexcusabiles dicere non potuisse,
quod doctrinam tot miraculis confirmatam recipere noluerint: *hoc* 174.
vero, ob conversionem novarum gentium, item ad Ecclesiam veram
a Sectis distinguendam, & ut Dei circa negotia hominum providen-
tia ostendatur, &c. Quemadmodum vero Ecclesiæ jam satis radicatæ
& in possessione constitutæ crebriora miracula æque ac plantandæ non
sint necessaria, & intra 170. annos, postquam Lutherus prodiit, vel uni-
cum miraculum ad probandam illam sponsam Christi sufficiat, veluti vel
unus annulus sponsam Regiam satis declarare queat, licet non omnes di-
giti gemmis superbiant: ita Lutherum, Calvinum, & Carolstadium, ut 176.
veritatem doctrinæ suæ omnibus Patribus, omniũ Pontificum decretis, &
autoritati Catholicæ Ecclesiæ contrariantis comprobarent, miraculis
maxime opus habuisse. Diluuntur hinc duæ *Objectiones*: 1. Catholi-
cos in admittendis miraculis esse nimis faciles. Resp. negando hoc
asseri posse de miraculis a Congregatione illis examinandis præposita
approbatis, cum Romæ tot rigorosæ occurrant difficultates, donec
vel unum saltem prodigium ratum habeatur. II. Miracula esse falsa
vel fidei dubiæ. Resp. provocando ad Scriptores miraculorum fide di-
gnissimos, & inter eos Chrysostomum, Hieronymum, tres Gregorios,
Athanasium, Augustinum, satis gnaros verum a falso distinguere, quo-
rum fidei in his derogare nequeant Hæretici, cum eos alibi sibi faven-
tes allegare soleant. Quin adhuc supersesse miracula permanentia,
quale sit coagulatus *Johannis*, nec non *Januarii* sanguis; *Illius* enim 189.
sanguinem sub lectionem historiæ decollationis, *hujus* sub appositio-
nem capitis, liquescere & ebullire: item ossa *S. Nicolai* in humore in-
corrupto & saluberrimo natantia; quos effectus sympathiis vel oc-
cultis qualitatibus Hæretici frustra tribuant. Miraculum vero mira-
culorum esse *conversionem mundi* ad Christum a profundissima super- 181.
stitione & vitiosissimis moribus, a debilibus Apostolis, Petro in conver-
sione Romæ præ aliis eminente, peractam, nec non victoriosam *Mar-* 189
tyrum constantiam, inter quos, & prætensos Sectarum martyres, ma-
gna intercedat differentia, ratione tum *numeri*, cum tot Ecclesia Ca- 192
tholica habeat martyres, ut singulis anni diebus 30000 memoria recoli

possit,

possit, Sectarii vero vix tot testes habeant, quot sectas; tum *concordia*, cum testes harum itidem non magis concordes esse possint, quam earum magistri; tum *dignitatis*, ad obtinendam fidem facientis, Sectariis similes iis, quos Catholici sistant, producere non valentibus.
pag. 199. Nec recentiores, qui veritatem Ecclesiæ Romanæ comprobent, deesse martyres, in *Japonia* præsertim, in quibus corona martyrii insignitis fœminæ & teneræ ætatis pueri præ aliis admirationem mereantur. Ve-
203. ritatem porro Ecclesiæ Catholicæ corroborari *Propagatione sectarum*, quarum *Sapientia*, secundum *Jac.* 3, 15. *non sit desursum descendens*, sed *diabolica* ob superbiam animi in suis autoribus; *animalis* in assectis, concessam licentiam avide amplectentibus; *terrena* in patrocinantibus.
209. Principes enim Germaniæ, quibus omnis in pecunia cura sita sit, spe fisco addicendi bona ecclesiastica, a Luthero ad doctrinam suam sollicitatos: *Gustavum* Sueciæ Regem bello exhaustum ab Olao Secretario ad eandem allectatum: & ex ratione status Principes sanguinis in Gallia favisse Hugonotis, ut Guisios opprimerent; *Belgas*, ut obsequium Regis sui excuterent; *Elisabetham* Anglicam, ut regnum suum stabiliret, venenum illud admisisse; & demum totam illam propagationem nil nisi naturæ corruptæ opus fuisse. Duplicem quoque *Judæorum* miseriam, cui ab extrema Hierosolymæ direptione in pœnam com-
210. 217. missi Deicidii obnoxii fuerunt, & funestum *persecutorum* fidei exitum in favorem ejus testari. Exemplorum recensione a *Simone Mago* inchoata, etiam pervenitur ad *Lutherum*, quem nocte hilarem cœnam secuta sei-
219. psum suffocasse, testatus juvenis domesticus sit: *Bucerum* moribundum a Spiritu nigro ex lecto abreptū & solo allisum: *Calvinum* a vermibus fere consumptum dæmonia in auxilium vocasse, & execratum fuisse horam,
221. in qua scribere cœpisset. *Stabilitatem* quoq; Ecclesiæ Cath.. veritatē ejus indicare, ambulantis super *Aspide* & *Basiliscis*, i. e. *Judæis* & *Hæreticis*, & conculcantis *Leonem* & *Draconem* i. e. *Imperatores* persequentes, & *Antichristum*. Ab origine Ecclesiæ ad Lutherum usque 305 familias hæreticas una cum libris suis extinctas esse, quorum nec memoria superstitaret, nisi in libris refutatoriis eadem recurreret. Interim etiam, dum florerent hæreses, complures alias nationes accessisse Ecclesiæ.
228. *Ludovicum Magnum* Galliæ Regem intra paucos menses Hugonotarum exterminasse religionem, miseram ideo dicendam, quæ militibus non præliantibus, sed hospitantibus saltem manus dederit. Quin &

citra

citrà insultum desultores fieri hæreticos. Ita *Brandeburgicos* Lutheri antehac castra secutos A. 1616 Calvini partibus accessisse, sed A. 1623 Lutherum iterum agnovisse. *Lutheranos* intra 50 annos ab anno 1517 ad 1567 in 11 alias Sectas nomine & fide variantes, *Semi-Lutheranos* in alias 11, & *Anti-Lutheranos* in 56 subdivisos fuisse, qualis inconstantia cum fide stare non possit. *Muhammedanos* constantes dici non posse, nullam religionis causa molestiam expertos. *Judæos* pertinaces instar tropæi vindictæ divinæ duraturos usque ad finem mundi, quando Deus superabundanti tandem gratia sua eos emollire dignabitur. Solam igitur Ecclesiam Catholicã, cum inter tot pereundi pericula immota perstiterit, sine dubio pro vera habendam esse. Veritatem præterea Fidei Christianæ haud leve pondus accipere a *Vaticiniis* Prophetarum & Sibyllarum, longis post prædictionem intervallis & præcise impletis, imprimis ratione Messiæ, cujus frustranea expectatio Judæis pluribus argumentis exprobratur. Et ex *Spiritus prophetici* perpetua in Ecclesia Romana *conservatione* veritatem ejus denuo elucescere; nisi divinam promissionem *Joel* 2. mendacii insimulare velimus. In promtu esse prædictiones *Antonii*, *Thaumaturgi*, Abbatis *Johannis*, *Benedicti*, *Malachiæ*, *Francisci*, *Catharinæ Senensis*, *Catharinæ Racconisiæ*, ex cujus ore *Picus* Princeps *Mirandulanus* multas se prædictiones audivisse fateatur; *Brigittæ*, Græcorum excidium & varias afflictiones, donec Romanæ Ecclesiæ se submittant, & *Hildegardis* ruinas erroribus Lutheri Germaniæ illatas præsagientis. Nec nostra tempora carere vaticiniis de Imperii Romani incremento, & intertrimento Ottomannici. Sic *Martinum* quendam *Stridonium*, cujus Vita A. 1673, 24 post excessum ejus anno, Pragæ edita fuerit, de *Turcici Imperii* excidio clare & cum exaltatione Spiritus locutum esse, brevi, ut verba habent, inchoandam ruinam ipsius; ideoque Societatem eo nomine hortatu ad Græcæ Linguæ studiu, quod essent Constantinopoli Christianam doctrinam aliquando explicaturi &c. Novatoribus vero tam nobile privilegium neque *de facto*, neque *de ratione* competere posse. *Non de facto*; Muhammedem enim corporis sui post mortẽ statim in cœlum assumtionem, & perpetuam suorum victoriam vaticinatum: Lutherum rebellibus rusticis itidem victoriam adversus Nobiles prædixisse; item Wittebergæ se obiturum; A. 1583 universale judicium venturum, unde & multũ sementem eo anno facere neglexerint: Sed utrumque

pag. 229

230.

236.

239.

241.

fefelliſſe, nec Epitaphio Lutheri, quod ipſe ſibi fecerit; *Peſtis eram vivus, moriens ero mors tua Papa*, eventum hactenus reſpondiſſe. *Nec de ratione*; lumen enim propheticum, ubi affectus & libido, ceu in Luthero & Muhammede, prædominentur, locum habere
pap. 242. non poſſe. *Uniformitas* porro in *docendo* & *credendo*, a primo usque ad præſens ſeculum ſemper & ubique ſervata, & ab omnibus perſonarum generibus recepta, amplisſimi teſtimonii vicem
249. ſuſtinet apud Autorem noſtrum, qui contra a *novitate Sectarum* ad
252. falſitatem earundem argumentatur. Eandem falſitatem planam face-
254. re putat *Contradictiones*, nulli Autori, quam Luthero, magis familiares.
258. Variationis cauſis in *ſeductionem* Spiritus ſuperbiæ, & *defectum* certi *Arbitri* rejectis, cum Magiſtratui Politico definitio dogmatum etiam legibus publicis, uti in Hollandia, Anglia, Genevæ aſſeratur, & cuilibet
262. Scripturam pro ſuo arbitrio explicare liceat: a *Sanctitate* dogmatum, præceptorum, morumque, & mediis ſanctitatis, argumentum veræ Eccleſiæ Romanæ petit; 1. contra Judæos & Muhammedanos omnipotentiæ, ſapientiæ & bonitati divinæ in Thalmude & Alcorano ſuo detrahentes. 2. contra Novatores in Atheiſmum paulatim dilabentes. Ita in libro quodam *de arte nihil credendi*, cujus Autor etiam vivi comburio punitus fuerit, diſerte dici, *oportere Calviniſtam fieri, qui Atheus eſſe velit*; & *Calvini* doctrinam de Deo autore peccati ex magna
366. parte *Luthero* fuiſſe communem; qui etiam Turcarum pietatem Chriſtianorũ, Apoſtolorũ & ipſius Chriſti pietati, in approbatione ſua libro
269. ignoti Autoris de *moribus Turcarum* præmiſſa anteterulerit; polygamiam, divortium ex levibus cauſis, matrimonium inter conſobrinos indifferenter, & cum nepte permiſerit; & perinde eſſe docuerit, ſi quis parentem alat vel feriat, divinam majeſtatem laudet vel blasphemet. Contra Eccleſiam Romanam omni tempore, uti veram fidem, ita &
279. morum ſanctitatem integram conſervaſſe. Et licet a Novatoribus varia crimina, frigidi imprimis cultus divini a ſe obſervata indicia, & liberior converſatio Catholicis objiciantur, ea tamen de omnibus affirmari non poſſe. Veluti autem athletæ ob robuſtam naturam gravius
280. ægrotent, quam alii: ita & gravitatem criminum apud Catholicos Religionis excellentiam indicare, & populorum inſuper genium in cauſa eſſe, ut quidam præ aliis pluribus contaminentur vitiis; quæ tamen ab Eccleſia graviter taxari & improbari, ſatis notum ſit. Contra ſi in-

ter

ter Turcas & Lutheranos honeſtius quis vivat, id non doctrinæ, ſed veræ majorum religionis tribuendum eſſe reliquiis. Lutheranos tamen rigidiores cum Calvinianis comparatos crepuſculum, hos vero obſcurã referre noctem; ad alterutros vero a Catholicis digreſſos diſſolutiores factos eſſe, meliores induentibus mores, qui ab illis ad hos tranſierint. *Media* autem ad ſanctificandum idoneis Eccleſiã Romanã unice inſtructam eſſe; *interna* quidem, Legē ſcil. Evangelica, & *externa*, qualia ſunt pag. 284. feſta, concentus, templorum ſplendor, ſupplicationes publicæ, jejunia, conciones, miſſiones, orationes, imprimis Sacramenta *Pœnitentiæ & Euchariſtiæ*. Ex Sacramento Pœnitentiæ amplitudinem jurisdictionis ad cogitationes usque ſe extendentis ſatis ſe prodere; eamque efficaciſſimum adverſus vitiorum exorbitantiam remedium eſſe. Unde etiam Civitas *Noribergenſis* confeſſionis auricularis, Lutheri auſpicio abrogatæ, reductionem a Carolo V. per Legatos petierit, quia confeſſionis omiſſionem enormes civium exceſſus inſecuti fuerint. Inde etiam fieri, quod Hæretici in Germania libentius catholico utantur famulitio, meliora ab hoc, quam a ſuis ſibi pollicentes ſervitia. In partes quoque vocatur *Charitas* in *condonatione*, & *expoſitione vitæ* 289. *pro ſalute proximi* conſpicua. *Prius* nobilioris dignitatis viri in primaria quadam Italiæ urbe exemplo illuſtratur, qui aſſaſſinio lethali petitus, non ſolum gratiam delicti ex animo fecerit, ſed & omnibus Sicarii filiabus dotem in tabulis ſuis reliquerit. Simile quid nec apud Judæos nec apud Turcas vindictæ cupidiſſimos obtinere, quin apud hos moris eſſe, ut media nocte crapulantium fores clava quis pulſans exclamare ſoleat: *ſurgite ad comedendum & bibendum, & gignendos liberos contra Chriſtianos*. Ipſum Luthcrum ruſticos & nobiles contra ſe mutuo concitaſſe, & internecione 150000 ab utraque parte cæſorum exultaſſe. *Bezam* vero dixiſſe, *nil niſi ſclopos & gladios in Gallia plantandum eſſe*. *Poſterius* itidem eorum exemplis confirmatur, qui omnibus ſeculis zelo infidelium convertendorum accenſi, vitæ ſuæ prodigi fuerint. Fuiſſe ex Societate ſua, qui in naufragio tabulam 291. arreptam Judæo ceſſerit, profeſſionem Chriſtianiſmi, ſi ſervaretur, ab ipſo promiſſi poſtea memore prius ſtipulatus. Minime vero ſimile quid legi de *Batavis*, toties in Gentilium ditiones navigantibus, de converſione vero eorum nihil ſollicitis. In Inſulis contra *Marianis*, quas illi, eum nec aromata nec argentum ibi reperirent, deſeruerint, Miſſionariorum

riorum nuper opera 13000 idololatras baptizatos, 20000 catechume-
pag. 294. nis similem gratiam expectantibus. Quæ cum ita se habeant, exinde concluditur, *extra Ecclesiam Romanam non esse salutem*, impugnatis illis, qui omnes Religiones ad salutem obtinendam statuant habiles; quæ assertio, quod recta non potest, furtiva via Atheismum introducat. Deinde, cum beatitudo aut per *gratiam* aut per *retributionem* a Deo expectanda sit, Sectas neutro modo eam sperare posse, quia Deus coronam quietis æternæ absque prævio labore non largiatur, nec illæ actionibus suis ex vera fide non provenientibus eandem mereantur, sed potius condemnationem, ceu læsæ Majestatis divinæ reæ, legem Catholicam a Deo datam & tot miraculis confirmatam recipere nolentes. Quantum vero roboris argumenta Autoris adversus Hæreticos, quos vocat & acerbe satis insectatur, in recessu habeant, eorum, ad quos spectat, judicio relinquimus. Ex floscul is interim istis, quos excerpsimus, satis colligi potest, quantum fidei in factorum historia tribuendum sit illi, qui cætera minime indoctus tot putidas calumnias ineptasque fabulas, a nostratibus multoties refutatas & ab ipsis cordatioribus Pontificiis dudum explosas, in lucem denuo protrahere non erubuit. Quibus tamen qui delectantur, iisque putant veritatem Religionis, quam profitemur, everti posse, illis illustrissimi *Seckendorffii* nostri Historiam Lutheranismi supra jam indigitatam, diligenter legendam, & sepositis paulisper præjudiciis expendendam merito commendamus.

ABORTUS BICORPOREUS MONOCEPS Romæ A. 1691. editus, in Academia Physico-mathematica examinatus a Francisco de Honuphriis M. D.

Romæ, typis Rev. Cameræ Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 2.

Quanquam alias monstris non delectemur adeo, non potuimus tamen, quin mentionem faceremus illius, quod circa initium Martii præsente anno natum abortumque septimestri exclusum Romæ fuit,
Tab. IX. & in Academia Physico-Mathematica, quæ in illustrissimi Ciampini ædibus a multis annis celebratur, examinatum. Tabula quidem hic adjecta satis docet, quæ hujus monstri conformatio fuerit externa, & quomodo in occipite alterum par aurium imperfectarum erroneam habuerit sedem: qua ratione pectora coaluerint, reliquis corporibus infra umbilicum perfecte distinctis &c. Internarum autem partium structuram, ab Eximio Chirurgiæ Professore Hippolito Magnano observatam relatam-

que

TAB. IX. *ad A. 1691. pag. 388.*

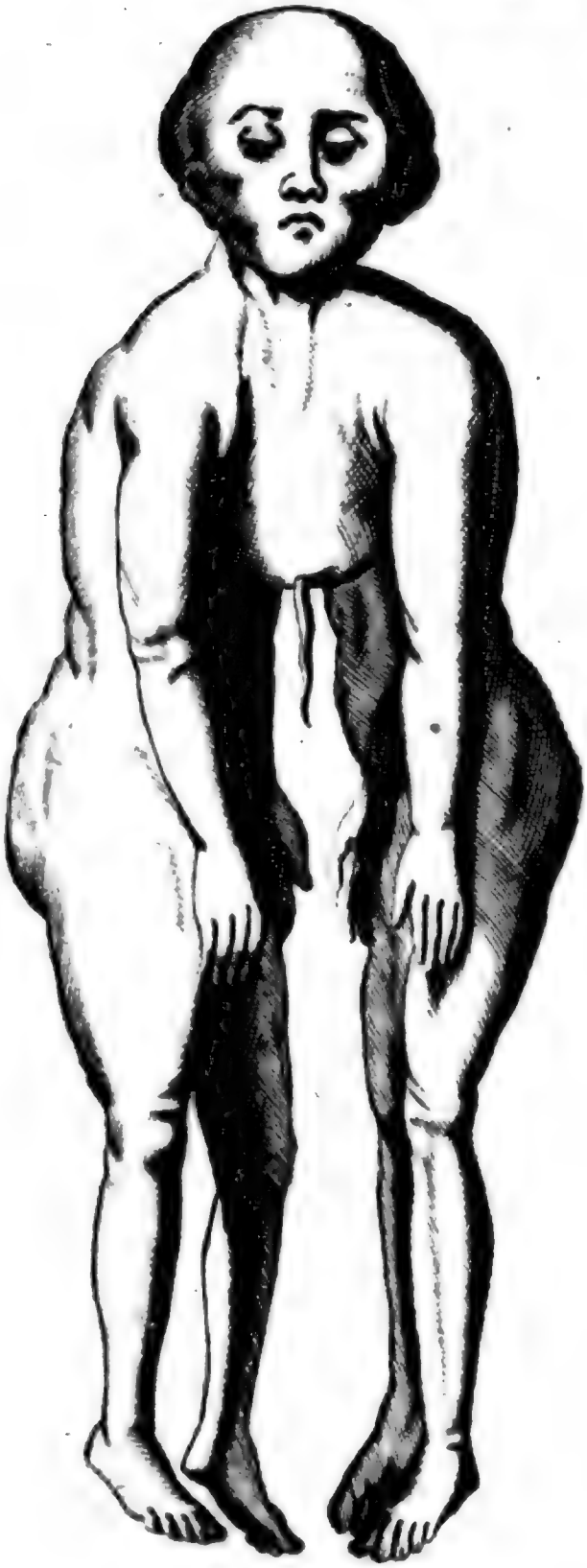

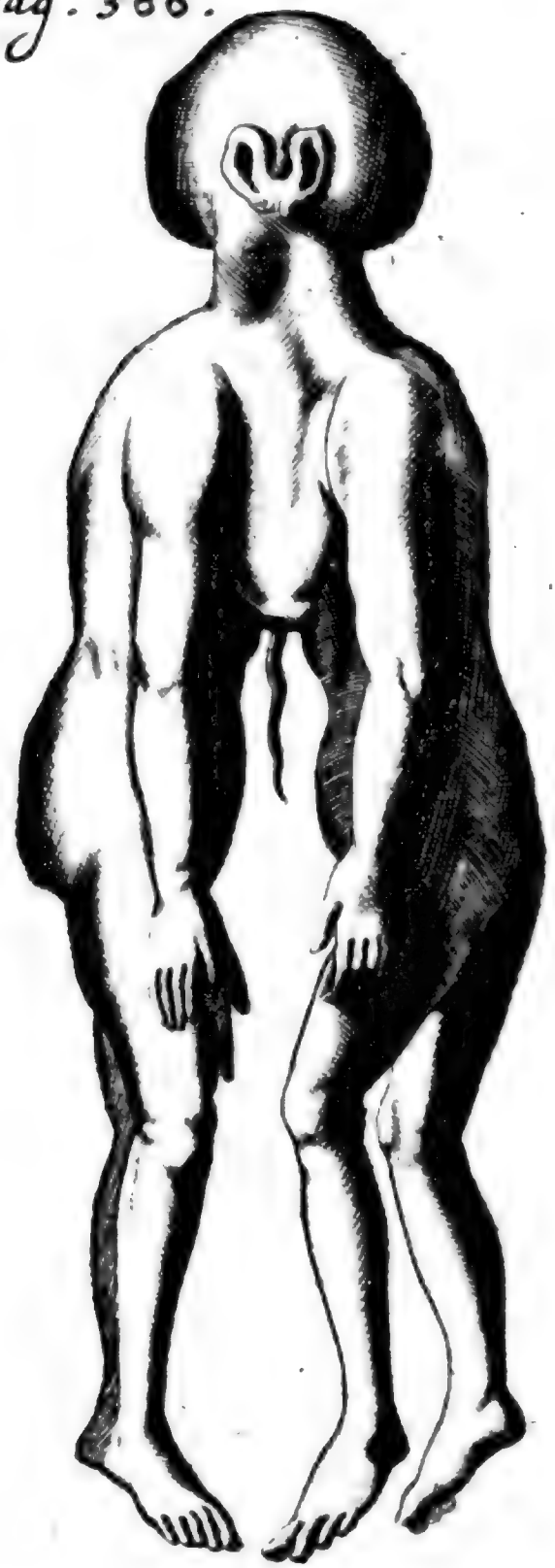

CENTRAL
TECA
ERECHO

Digitized by Google

que magis miramur. Unicum namque cerebrum, cerebella vero duo, ab interjecto quodam septo cartilagineo, duplicique dura matre divisa, intra cranium visa sunt. In pectore cor quoque unicum, & pulmo saltem binis conflatus lobis, nihilominus bifida e corde aorta, quatuor statim carotides præbens, apparuerunt: reliqua in utroque abdomine contenta viscera, ventriculus, epar, lien, pancreas, renes cum vesica uteroque debite conformata.

Hac præmissa delineatione Anatomica, non dubitat Autor ulterius inquirere in causas modumque illius pravæ conformationis. Potissimum adversus opinionem recentiorum, qui testes muliebres pro ovario habent, adeoque hominem ex ovo nasci arbitrantur, satis acriter pugnat, eam præcipue ob causam, quod, cum in ovulis, ut vocat, imaginariis, & quidem singulis, delineatio fiat perfecta totius hominis, non possit duplex ex eadem cicatricula formari corpus, quale præsentis monstri fuit. Multo minus existimat possibile, bina concurrentia ovula ita coaluisse, ut caput atque cor appareret unicum, cum cerebella & vasa sanguifera & reliqua viscera abdominis duplicia deprehensa essent. Quapropter neglecta modernorum hypothesi, causam quærit in materia seminali ejusque virtute plastica hoc pacto: Vulgatissima, inquit, experientia satis innotuit, sales diversi generis commixtos & aquoso menstruo dissolutos, sensim se præcipitando, sejungi ac separari, & juxta eorum similitudinem figuramque invicem uniri ac in cristallos coagulari. Non absimili modo extricari putat seminis moleculas salino-volatiles magisque spirituosas, adeo ut aliæ ad cerebrum, aliæ ad cor, aliæ ad ossa efformanda se explicent incumbantque. Sic illæ particulæ, quæ ad cor delineandum fuere hoc in casu aptæ, ubi duo alias effinxissent corda, uteri compressione vel fortasse matris imaginatione diversimode agitatæ, per earundem analogiá invicem conjunctæ & colligatæ, unicum cor fabricarunt cerebrumque.

Ceterum dum in monstrum hoc incidimus, in memoriam nobis revocatur simile fere aliud, in Diario Eruditorum Parmensi A. 1690, no. 9. pag. 218 descriptum ac depictum, felis nempe bicorporeus monoceps, qui duo exhibet corpora infra umbilicum ex omni parte perfecta, supra umbilicum autem adeo connexa, ut in unum collum & caput, idque rostratum, quale avium est, desinant. Quod monstrum felinum cum humano hoc nostro conferri ab iis meretur, qui historiæ monstrorum studio ducuntur. FRIDE-

FRIDERICI SPANHEMII F. DE PAPA FOEmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica.

Lugduni Batav. apud Joh. Verbessel, 1691, in 8.

Constat plagulis 3 5.

QUod post Leonis IV obitum, ante Benedictum III, seculo medio nono, Pontificiam sedem fraude occuparit fœmina, sexum mentita virilem, postquam id tradiderunt Anastasius, Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, Radulphus Flaviacensis, Otho Frisingensis, Martinus Polonus &c. autores antiqui, a sequentium temporum scriptoribus ferme omnibus affirmatum fuit: traditumque præterea, fœminam istam, *Agnetem* antea dictam, Moguntio oriundam, sub *Johannis Anglici* nomine orbi illudentem, a familiari suo fuisse imprægnatam, & postea partus sui temporis ignaram, cum e Basilica Vaticana S. Petri in Lateranum tenderet, enixam fuisse; ob cujus facti detestationem Pontifices hodienum viam istam declinent. Primus in dubium vocavit Johannæ vel Agnetis hujus Pontificatum Jo. Aventinus, eumque secuti pontificiarum partium scriptores omnes, probe intelligentes, quantum autoritati pontificiæ ejusque sedis dignitati dedecus adspergeretur, si infame scortum ea aliquando gavisum fuisse, omnibus purpuratis elusis, concederetur. Falsi igitur insimularunt hanc narrationem editis scriptis plurimi sedem pontificiam reverentes autores, quos recensent & eorum numero accedunt Baronius ac Leo Allatius; in fabulæ etiam argumentum eam convertit e Reformatis David Blondellus vir doctissimus, libro breviori anno 1647 Gallice ipso nesciente edito, & prolixiori Latino post fata ejus A. 1657 per Steph. Curcellæum evulgato (cui assensisse Dan. Chamierum, Sam. Bochartum & Petr. Molinæum, e Sarravii Epist. p. 227. intelligimus,) in quo efficacibus argumentis vulgarem opinionem impugnavit, fabulosum istud commentum ad destructionem autoritatis pontificiæ exiguum emolumentum afferre posse existimans. Cum vero minus probabile videatur, per tot secula tot viros doctos (quorum septem decadas ipse Blondellus protulit, centum autem triginta & quinque testimonia ἀμόλυφα Egbertus Grimmius in commentario de Johanna Papissa lingua Belgica A. 1636 edito enumeravit) adeo facili credulitate admissuros fuisse Papatum

patum hunc fœmineum, absque accuratiori in re tanti momenti veritatis investigatione; leves illæ in circumstantiis discrepantiæ aut parachronismi Blondello observati, eruditis & in ecclesiastica antiquitate probe versatis viris persuadere non potuerunt, ut fidem detraherent rei, in qua narranda cæteroquin tot veteres scriptores convenerant. Ac proinde statutum fuisse Claudio Salmasio, objectiones Blondelli discutere, & quæ ad adstruendam rei hujus fidem facerent memoriæ mandare, ipse Curcellæus in præfat. indicat, & Bœclerus in Comm. de rebus sæculi IX, p. 119. in Suecia sibi ab ipso Salmasio narratum fuisse scribit. Sed quam interveniens proposito huic summi Viri mors vacuam reliquit provinciam, exornandam suscepit doctrina & vasta eruditione ipso non inferior Frid. Spanhemius celeberrimus in Belgio theologicarum & ecclesiasticarum rerum Doctor, remque arduam & magnis difficultatibus implicitam (uti controversiam hanc vocat in Epist. Sarravius p. 227.) aggressus, utriusque partis momenta accurate libravit, & fidem ætatemque testium ac monumentorum exacte expendens, quorundam autoritatem interdum infirmavit, eosque confutavit, qui Johannæ pontificatum in fabulam convertentes expunxisse eam e catalogo Paparum, ceu infandum nomen, & damnasse æterna oblivione putabantur. Etsi autem multos sibi esse intelligeret adversarios, quorum præcipuos & reliquis præstantiores in libri titulo nominat, Onuphrium, Allatium, Labbeum, Launoium, Mabillonum; præ omnibus tamen Blondellum, (utpote argumentorum vi inque ecclesiasticæ antiquitatis solida eruditione reliquis superiorem) sumsisse videtur, cujus argumenta convelleret, & e chronologia Pontificum depromtas rationes destrueret. Vero non prorsus absimile esse factum hoc, (quod multis tale visum est) inde ostendit, quod sexum mentiendi ratio haud æque difficilis fuerit apud Italos mento rasos, quam alias gentes barbam eo tempore gestantes; idq; exemplis fœminarū, quæ religionis ac disciplinæ studio ita sexum occultarunt, ut pro viris habitæ, & ad dignitates maribus convenientes, sacras etiam, admotæ sint, probat *p. 8. seq. 119. seq.* Autores historiæ de fœmina hac, pontificiam sedem occupante, adversus negantes eam tuetur, & primo loco Marianum Scotum nec ex errore nec ex malitia comminisci talia potuisse, si non vera res fuisset, docet *p. 18. sqq. 46, 345.* codices autem ejus corruptos & insertam ab alio hanc narrationem fuisse negat *p. 22. sqq.* De Radulpho Flavia-

Flaviacensi, num is Mariano antiquior, & ejus de Papissa mentione disserit *p. 26. sqq.* asseritque haud multis adeo post Papissam annis eum floruisse, sub primordium seculi decimi, sesquiseculo circiter ante Marianum, qui undecimo seculo medio inter monachos vixerit; quo tempore sagacissimi severissimique Pontifices, scriptores praeterea Papatus acerrimi vindices extitere, non permissuri, ut putida fabella confingeretur, infamiae notam Romanae sedi inusturâ, nisi multum ex vero traxisset, *p. 45.* Post Mariani & Radulphi ævum seculo duodecimo Johannam Pontificem proditam a Sigeberto Gemblacensi; seculo tertio decimo a Martino Polono Poenitentiario Nicolai III. indicat, nec per fraudem illata iis loca esse, quae extare nollent Pontificii, late ostendit *p. 52. 59. sqq.* Sed nec Martinum primum id tradidisse (quod Mabillonius asserit) verum ante illum complures idem narrasse declarat *p. 69. sqq.* Testes autem rei hujus, qui Martini tempora secuti fuerunt, affert multos *p. 74 sqq.* non tamen omnes, quos petendos ait ex his qui ex professo id egere, citati *p. 81. 82.* Subdit ingenuam confessionem Jo. Launoii *: nominem, vel certe paucos dubitasse, quin fœmina Romanam sedem occuparit.* Praeter historicos de Papissa testari ait statuam Johannae huic inter alia Pontificum simulacra Romae & Senis publice erectam, monumenta item eam indicantia alia; *p. 91.* Quo loco etiam de sella perforata, & more explorandi in ea sexum novi electi Pontificis, multa disserit *a p. 101. ad p. 124.* & inde colligit, narrationem hanc de Papissa accenseri non posse fabulis, quae in favorem idololatriae papalis persuadendae fuerunt plebi credulae & superstitiosae, quaeve commodis inservirent Cleri & monachorum, quarum multae in historias transierunt, plurium assensu & fide comprobatae, recensitae *p. 135. sqq;* cum dissimillima sint ista exempla huic historiae, cujus ab iis differentias quattior *p. 138. 141. 146. 149.* annotat, & quod nihil ea contineat vero minus simile, quam portentosa & incredibilia ista, quae a monachis & Jesuitis credi jubentur, observat *p. 152. sqq.* Id praeterea monet, alia omnia, mendacissima licet, quae contigisse ferantur, in facto aliquo historico fundamentum habuisse quoddam, nec occasiones ac origines confingendorum eorum ignorari; (quales affert *p. 159. sq.*) at Johannae pontificatui comminiscendo, & fingendo in Apostolica sede hujusmodi monstro, nullam fuisse seu oblatam seu arreptam occasionem; eam autem, quam pandere quidam studuerunt, frivolam

volam esse, nec falsis istis conjecturis labefactatam historiæ hujus veritatem, immo effugiorum vanitate firmatam potius fuisse, *p. 165*. Cavillationes inde & absurdas conjecturas eorum, qui occasionem fabulæ tradere, sicque Papissæ veritatem inficiari studuerunt, examinat & configit, Aventini *p. 165*, Onuphrii *p. 169*, Baronii, Bellarmini & Mabilloni *p. 175*, Allatii *p. 195*, Sorberii *p. 201*. Palmaria porro tria argumenta negantium historiæ hujus veritatem aggreditur & subruit: primum a silentio hostium Romanæ Ecclesiæ desumtum, examinat *p. 207*. ostendens, Judæos Johannam memorasse *p. 208*. nec Græcos omnes silentio eam prætermisisse *p. 209*. An Photius patriarcha, seculo nono, eam tacuerit, diligenter inquirit *p. 216. sqq.* ejusque & cæterorum ipsi συγχρόνων, Metrophanis Smyrnæi, Styliani Neocæsariensis, Niceræ Davidis Paphlagonis, Georgii Cedreni, Johannis Scylitzæ, Jo. Zonaræ, Niceræ Choniatæ, Georgii Acropolitæ, Nicephori Gregoræ, Michaelis item III. Imp. Constantinopolitani, silentium (in quo maximum causæ suæ præsidium collocat Allatius, ac de eo gloriatur, sibique ob profligatam fabulam alios gratulari gaudet, *p. 212*.) ita accipiendum docet, ut non absque suspicione violentæ suppressionis aut interpolationis castrationisque plurimorum Græcorum Scriptorum a Latinis facta, id contigisse existimetur. Plurima sane e Photii (quem eunuchum fuisse negat *p. 214. 215*. insigni autem animi moderatione ac prudentia polluisse, ostendit *p. 216. sqq.*) scriptis, quæ in Romanam sedem erroresque & innovationes Latinorum literis consignaverat, horum fraude interiisse, vel alio fato intercidisse, aut inaccessis loculis esse recondita, publicæ luci perpetuo invidenda, *p. 222. sqq. 248. 344*. demonstrat. Romæ etiam & in monachorum claustris passim scripta Patrum antiquorum inique haberi, & de iis prout rei ipsorum expedit statui, alia aboleri, alia per fraudem supponi, ac in MSSis tractandis nihil non permittere sibi Censores, Expurgatores, Præsides sacræ Inquisitionis, ab aliis abunde probatum affirmat. Nil igitur dubitandum, non modo e Latinorum multis Chronicis, verum etiam e Græcorū scriptis ab infidis his manibus erasam fuisse Johannam, & vel abolitos vel in tenebris sepultos esse Græcos ejus Pontificatus testes, familiari Expurgatoribus arte, Romæ pridem in hos fines constitutis. De Barlaamo monacho, cujus silentium causæ suæ multum conferre putat Allatius, disserit pluribus *p. 257. sqq.* & adversus eos, qui eundem

cum Barlaamo Calabro esse statuunt, disputat *p. 264. sqq.* Alterum argumentum ex silentio Anastasii Bibliothecarii, Leoni & Benedicto coævi, petitum, quod non modo de Papa fœmina, quæ Johannes appellata fuerit, is taceat, sed ea etiam referat a morte Leonis, quæ Johanni cuidam IIX locum prorsus faciant nullum, diluit *p. 270. sqq.* multa statuens a Launoio (qui solum hoc argumentum ad configendam Johannam sufficere censuit) & cæteris supponi, quæ vel ambiguæ fidei sint, vel aperte falsa, *p. 277.* Anastasiosque plures extitisse, a scriptoribus istis confusos, nec Vitarum Pontificiarum autorem eum videri qui sub Hadriano II & Johanne IX vixerit, *p. 279.* ostendit: quicquid etiã Anastasius Bibliothecarius scripserit, passum esse tot mutationes id quod hodie extat de Vitis Pontificũ opus, a Jesuitis Moguntinis A. 1602 editũ, ut non unum, sed sexcentos in eo laborasse, ex infinitis adjectionibus, detractionibus & variatione intelligat, qui Codices conferre velit, *p. 287.* Non ergo dubitandum, sicubi autoritatem & honorem Pontificiæ sedis violatum animadverterint, id ab ipsis fuisse erasum: quippe cum in Codice Palatino inter Leonem IV. & Benedictum III. collocatam vitam Johannis fœminæ olim viderit Freherus, peculiari epistola id testatus; Salmasius quoque eandem in isthoc Codice, antequam is Romam asportaretur, sibi conspectam narraverit Sarravio, Bœclero, Riveto & Autori, *p. 292. 294*; in Bibliothecæ Regiæ Parisinæ Codice Anastasiano etiam disertis eam verbis legi testatus sit Fabrottus, Sarravius & Blondellus, *p. 295*; Naudæus item codicem ejusmodi habuerit, *p. 299*; neque vero sit simile, (quod tamen arbitrantur isti) a monachis librariis, pontificio dominatui & honori addictissimis, sub præfectorum oculis interpolatum fuisse librum Bibliothecarii Romanæ Ecclesiæ, remque tantæ invidiæ & tam ignominiosam isti intrusam, *p. 297*; credibile potius sit, ipsum Anastasium e vitis reliquorum Pontificum infamem Johannam omisisse, cum solenne ipsi fuerit, premere ea quæ Romæ invisa essent & causæ Paparum adversarentur, in eorum vero gratiam a vero aliena asserere religioni sibi haud duxerit, quod pluribus ex eo desumtis testimoniis probat *p. 310. sqq.* vafrum ejus etiam & abjectæ servitutis ingenium in causa Photiana eluxisse *p. 321.* ostendit. Quæ autem ratio suspicionis in corruptis & depravatis Anastasii codicibus, eandem quoque obtinere in Gulielmo Biblioth. Annalibus Bertinianis, Adone, Hermanno Contracto, Conrado Urspergense, & Monachio-

nachorum monumentis aliis, quorum autores vel exſtudio in Pontificiam ſedem ſiluerint, vel ſilere juſſi ſint, expuncta & ejecta ex iis, Expurgatorum artibus, Johanna *p. 323. 344.* obſervat; nec e ſilentio ſcriptorum, qui Mariani Scoti tempora præceſſerunt, recte inferri hiſtoriæ de Johanna vanitatem, demonſtrat *p. 345. 522.* Motam a Sirmondo ex Hincmari epiſtola difficultatem, qua veniſſe ad ſe de obitu Leonis Papæ nuncium memorat, cum Miſſi a ſe in itinere eſſent, qui cum Romam perveniſſent, Benedictum Papam electum invenerint, *p. 362. ſqq.* ita diluit, ut hiulcam eſſe eam epiſtolam doceat, & ſtudio quædam reſecta, ut Benedictus Leoni immediate ſuffectus ceederetur; immo locum eſſe ſuſpicioni, quod ad Johannam, non Benedictum ſpectarit ea epiſtola, quam ab Hincmaro miſſi Romam ferebant, & pro ea nomen Benedicti ſuppoſitum fuerit, *p. 370.* adde *p. 488.* Benedicti III. diploma in favorem monachorum Corbeienſium ſcriptum, quod præcipue Labbeus urget, variare in omnibus editis, & confictam eſſe epocham Johannæ expungendæ; nec inuſitatum falſariis iſtis, clauſulas pro lubitu privilegiis bullisque papalibus adſcribere, in favorem ſuorum vel ordinum vel cœnobiorum, alias item refingere & interpolare, *p. 381. & ſqq.* probat. Tertium argumentum, quo ex ratione temporum & chronologico calculo annorum, menſium, dierum, quibus ſinguli ante & poſt Johannam Pontifices ſederint, collatis Lotharii & filiorum annis, Onuphrius, Allatius, Blondellus, Launoius, & Labbeus, falſi arguere conantur Marianum Scotum, Martinum Polonum, & cæteros qui biennium & amplius Johanni IIX fœminæ attribuunt poſt exceſſum Leonis IV, ante electionem Benedicti III, refellit *p. 407. ſqq.* & chronologiam papalem incertam, fallacem, ac lubricam eſſe, tum ex ipſis pontificiis ſcriptoribus *p. 414.* tum duabus tabellis demonſtrat, quarum prima *p. 421. ſqq.* inſignes diſcrepantias exhibet chronologiæ pontificiæ, inde usque a Petro ductæ, multum variantis non ſolum in numero & ſerie Paparum, ſed & in ætate eorum ſeu tempore per quod ſederint denotando, quod exemplis priorum ſex poſt Petrum Epiſcoporum Romanorum *p. 426. ſqq.* manifeſtum reddit, nec aliud quidquam in re chronologica magis perplexum exiſtimat, & nutans, & inſtabile, ac perpetuo ſecum conflictu præbens jucundius attendentibus ſpectaculum, quam ſit illa chronologiæ papalis digeſtio; ſeu initium Pontificatus ſingulorum attendatur, ſeu duratio

ſedis, ſeu vacatio ejusdem, vel interpontificium, ſeu combinatio cum annis Æræ Chriſtianæ, aut Conſulum, aut Imperatorum, aut cum Indictionibus, & qui alii ſunt characteres in collatione temporum *p. 434.* Altera tabella Paparum, præcipue noni ſeculi, & temporis illis attributi, ſeriem ac rationem diſcordibus plane calculis atque ſententiis conſtare oſtendit, unde manifeſtum redditur, qua demonſtrationis chronologicæ evidentia negetur, poſt mortem Leonis locum fuiſſe Johanni ſive VII. ſive VIII; affirmetur vero Benedictum III. paucis poſt diebus, certe eodem menſe Julio, electum fuiſſe, poſtquam obierat Leo, *p. 436.* Igitur Hadriani I, Stephani V, Eugenii II, Valentini, Gregorii IV, Sergii II, & Leonis IV tempora & initia ac fines pontificatuum examinantur, & ut ſcriptores in iis definiendis diſcordent exponitur; quam adverſis item inter ſe frontibus iidem committantur, aut ſententiis diſtrahantur, circa tempus interpontificii Leonis IV, & ut plerique properent in Benedicto ſurrogando Leoni, ridicule etiam Anaſtaſium in partes vocent, (cujus vetuſtiſſimi codices tamen vitam Benedicti non recenſeant, ſed in Leone IV definant, ut *p. 281. 300. 460.* e Cod. Thuaneo fuit oſtenſum) id unice agentes, ne inter Leonis exceſſum & Benedicti conſecrationem ullum omnino Johannæ tempus, ne menſem quidem aut diem, relinquant, ſuſe traditur. Diſſenſum eorum, qui Papiſſam admittunt, aliis ad annum 854, aliis ad 855 exordium ejus ſedis referentibus, in menſibus etiam & diebus variantibus, in argumentum ficti pontificatus verti poſſe, negatur *p. 467. 84.* niſi pariter inde a Petro usque omnes Papæ expungendi ſint, quorum exacta temporum notitia admodum incerta. Papale autem bellum iſtud, ut in Pontificibus determinandis qui Johannam præceſſerunt, & interpontificiis deſignandis, præſertim iſto a morte Leonis IV; ita quoque in adſignandis annis & definienda ſede Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II, manifeſtum redditur *p. 468. ſqq.* Geſta ſub Johannæ pontificatu quod attinet, quorum notitia nos deſtitui indeque eam non extitiſſe contendunt, cum Leonis & Benedicti actis confuſa fuiſſe putat *p. 481.* ac falſo quidem adſcripta quædã Johannæ, quæ referenda erant ad Leonem anteceſſorem, v. g. conventus Ticinenſis, iter Romanum Æthelvvulphi Anglo-Saxonum regis cum filio Ælfredo *p. 483. ſqq.* ad Benedictum vero relata, quæ ſpectant tempora Johannæ, ad obſcurandam eam & infamiam ſedis pontificiæ abſtergendam, *p. 488.* docet. Ex his

pruden-

prudenti & præjudiciis vacuo Lectori constare posse, falsos Onuphrii, Allatii, Blondelli & Labbei calculos, vanosque παπισσομαχίαν triumphos esse concludit.

HISTOIRE DES PERRUQUES, OU L' ON fait voir leur origine, leur usage, leur forme, l' abus & l' irregularité de celles des Ecclesiastiques, par M. Jean Baptiste Thiers, Docteur en Theologie, Curé de Champrond.

hoc est,

Historia comarum adscititiarum, in qua de ipsarum origine, usu, forma, abusuque & indecentia illarum, quibus Ecclesiastici utuntur, agitur, auctore Joanne Baptista Thiers, Doctore Theologo & Parocho Campi-rotundi in Pertico.

Parisiis, sumptibus Auctoris, 1690. in 12. Constat Alphabeto.

CUm observasset, ut jin Præfatione operis ipse fatetur, Auctor, Ecclesiasticorum comas adscititias gestantium tantum his temporibus invaluisse numerum, ut persuasissimi videri possint, ornamentum hocce nequaquam Ordini suo interdictum esse, nec aliquid habere in se, quod vitæ genus, cui addicti sunt, quodque profitentur, minus addeceat; ad istum errorem ex animis ipsorum eximendum opus istud aggressus est. Quapropter in Clericorum tantummodo gratiam hunc se ait invulgare laborem; quamvis ut ad seculi genium se propius accommodaret, titulum paulo generaliorem libro præfixerit.

Ab initio igitur in capillorum adscititiorum ætatem inquirit, cap. I.
quam antiquissimam sane, eosque fœminis æque ac viris usitatos fuisse contendit; quamvis *Rangoni* assentiri nolit, fœminas prius iisdem assuevisse existimanti, quas pravo demum exemplo imitati fuerint viri. Cæterum primos omnium *Japyges*, Apuliæ nunc populos fuisse, qui asseverante apud Athenæum *Clearcho*, omnis generis luxu diffluentes, *primi faciem attriverint, capitique galericulum & fictitiam comam ad-*

aptaverint. Non minus apud *Judæos* comas hujusmodi in uſu fuiſſe, ex Eſ. III, 17. ut verba tamen a Theologis Lovanienſibus Gallice reddita ſunt, colligere ſatagit. Sed aptioribus rationibus *Perſas*, *Medos*, *Lycios* iisdem uſos eſſe deducit, & *Romanos* maxime pelles quoque ſibi paraviſſe docet appoſitis crinibus humanis, ſic ut aptatæ capiti, cutis vera, non coma adſcititia viderentur; comas vero ipſas vel captivorum capitibus ſucciſas, vel aliunde coemptas fuiſſe, quam in rem diverſa ex *Ovidio*, *Propertio*, *Petronio*, *Juvenale*, *Martiale* aliisque *Auctoribus* priſcis loca affert in medium, eumque uſum diu conſtitiſſe, & usque ad noſtra ſecula derivatum eſſe, ex *Patribus* ſcriptoribusque nonnullis aliis confirmat: ſed nunquã magis obtinuiſſe, quam noſtro hoc tempore
cap. II. innuit. Eccleſiaſticis tamen in Gallia morem hunc non niſi inde ab anno ſexageſimo noſtri ſeculi arriſiſſe memorat, cum ejus rei auſpicium feciſſet *Abbas de la Riviere* poſtea Epiſcopus Lingonenſis, quem proinde *Patriarcham illos inter Eccleſiaſticos, qui comas adſcititias gerunt*, nominare par ſit; ejus enim exemplum, ut elegantiori hujus ætatis mori & ipſi reverenter obſecundarent, *Abbates* alios, & hos iterum permagnam Clericorum omnium ordinum turbam eſſe æmulatam. Sed quod
III. nullo modo habitu iſto uti liceat Sacerdotibus & Clericis, nunc argumentis pluribus ſe demonſtraturum confidit Auctor, quorum iſtud veluti primarium primo loco producit, quod *Paulus* ipſe 1. Cor. XI, 4. comas iſtas graviſſime prohibuerit, cum homines *nudo & aperto capite preces fundere jubeat*; *Chryſoſtomum* vero ait ulterius adhuc procedere, cum alio modo & habitu orare maximum peccatum, idque καθ' ἑαυτὸ pronuntiet: hinc & Chriſtianos primos nunquam aliter precatos; *Concilium* etiam *Romanum* anno 743 Epiſcopis, Presbyteris & Diaconis *velato capite altario Dei aſſiſtere* ſub pœna excommunicationis prohibuiſſe; & unum ex *Armeniorum* eſſe erroribus, quod Sacra celebrantes capitibus tegmina non modo non detrahant, *ſed etiam cucullam tegmini imponant*. Quod vero *Revius* Lugduni in Batavis Theologiæ Profeſſor, edito anno 1647 de *libertate Chriſtiana circa uſum Capillitii defenſa* libro, Pauli mandatum ad ſolos Corinthios pertinere evincere voluerit, id absque ratione facere, cum multi Papæ & Patres hic omnium locorum & temporum præceptum a Paulo dati agnoverint. Ubi tamen *objectioni* occurrit, quod ex uſu eccleſiæ Concionatores hodie capite tecto verba ex ſuggeſtu faciant, cum tamen *prophéta-*

Digitized by Google

phetare æque ac *orare* Paulus in allegato loco Chriſtianis interdixerit: Ait enim, juxta S. Thomæ explicationem illum qui prædicat vel evangelium docet, ex propria perſona loqui; illum vero, qui Sacram Scripturam in eccleſia recitat, puta legendo *lectionem* vel *epiſtolam* vel *evangelium*, veluti *Diaconi*, *Subdiaconi & Lectores* ſolent, ex perſona totius eccleſiæ loqui, & hanc *Prophetiam* ab Apoſtolo intelligi. Licet vero Eccleſia in hac traditione & regula a Paulo præſcripta ſibi aliquid indulſerit, virisque eccleſiaſticis variorum generum integumenta, quæ longa ſerie recenſet, eorumque, *Biretorum* nempe, *mitrarum*, *abnutiarum*, *capitiorum*, *cucullorum*, *aliorumq;* originem & uſum prolixe & ſtudioſe cap. IV. perſequitur, permiſerit; mentem tamen ipſi ſemper manſiſſe, ut aperto capite, quemadmodum adhuc laici, precibus operam darent, eaque in re multorum Sanctorum, nec non Bellarmini præfulgere exempla; ipſa vero illa capitis, quæ recenſuimus tegumenta, comas illas adſcititias condemnare. Repugnare easdem antiquæ eccleſiæ traditioni, quæ nu- V.
do capite & ſtando attendere evangelio jubeat; cui & Papa ipſe, & Sacerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi ſeſe ſubmittant, & de qua præter *Ordinem Romanum circa Miſſam Pontificalẽ* a Mabillonio publicatum, ſat multi iique inſignes Auctores rerum eccleſiaſticarum teſtimonium perhibeant. Nec credibile eſſe, quod olim ſeu ſcamna ſeu cubitalia in templis extiterint, ſed tantum baculos afferri conſueviſſe, quibus, ſi opus eſſet, aliquis potuiſſet inniti; id quod adhuc apud Maronitas in Monte Libano moris ſit, utpote qui in ligneis fulcris, patibuli formam habentibus, inter audiendum orandumve prono corpore recumbere ſoleant. Accedere, quod & Scriptura Sacra, & Concilia, VI.
atque Eccleſiæ Patres, *capillos in cincinnos contortos* & *criſpatos* in omnibus utriusque ſexus Chriſtianis; Sanctus vero Hieronymus cum aliquibus Conciliis ſpeciatim in eccleſiaſticis *condemnet*, idque fulmen neceſſaria conſequentia etiam in comas adulterinas evibretur. Quem- VII.
admodum etiam crines, barbæ & ſupercilia *colore inducta* materiam ſæpe cavillationum & contemtus cauſam ſuppeditaverint paganis, itidem a Patribus inde & conciliis condemnata; quam in rem imprimis Tertulliani atq; Cypriani diverſæ afferuntur rationes: ita easdem ad mutatitios capillos applicari rectiſſime poſſe contendit. Inprimis autem illas, IIX.
quibus iidem Patres alienos & aliunde aſſumptos *crines* reprobaverint. Culpam vero dicit fieri longe majorem, quod in *novem capitibus Ca-* IX.

nonibus

nonibus ecclesiæ, quantum ad coronam & tonsuram clericalem attinet, adversentur, quibus tamen quam arctissime Clerici adstringantur. Qua occasione inquiritur, quo tempore, ut tondeatur & coronam gerat, ob-
cap. X. stringere cœperit Clerum ecclesia. Capillamenta porro *aliam inducere faciem*, Autor monet, quales dissimulationes a sinceritate Christiana
XI. alienæ sint. *Multum* etiam *insumendum temporis*, & nimiam adhibendam curam, si iisdem uti aliquis velit paulo comtioribus, quod studium tamen & ethnici ipsi improbaverint, & ecclesiæ Patres in universum in Christianis reprehenderint, ut nec S. *Tiburtius* admittere testem voluerit, quem nimiam operam in fovendis capillis collocare noverat. Nec
XII. obstare, quod Sacerdotibus undecim conditionibus liceat Missam recitare galericulo capiti imposito (*la calotte en tête*;) quippe nullam ex iisdem, quod uberius per undecim capita demonstrat, Clericis capilla-
XIII. mentorum studiosis revera favere posse. Cumque *Ecclesiastici in tota vita irreprehensibiles* esse debeant, eo ornamento indutos nec vestium luxum, nec capillorum globulos & cincinnos increpare jure posse.
XIV. Primum & *essentiale Clericatus signum* & fuisse semper & adhuc hodie esse, *tondere capillos*, quod tamen ipsi hac ratione indecore abdicare
XV. videantur. Ornamenta, quibus utuntur homines, tribus stipata esse debere conditionibus, si modestiæ laudem habere velint, ut sint decentia, non superflua, nec nimis exquisita, quarum nulla competat in comas
XVI. adscititias. Has præterea *transcendere limites tonsuræ clericali* a Conciliis *præscriptos*, & ad nimis promissos capillos referendas esse, qui &
XVII. Laicis vetiti sint, *Adversas esse obligationi*, quam contraxerint per ton-
XIIX. suram, *Offensiones* multas *præbere*, ut ex pluribus rationibus pateat; ubi
XIX. & non unas actiones, quæ capillatis Clericis intentatæ sint, Auctor re-
XX. censet. Eapropter rectissime omnia genera capillamentorum, quorum novem nominat, a diversis *Synodis* hucusque *improbata* & severe prohibita esse. In Regularibus vero monstrosam plane & scandalosam de-
XXI. formitatem esse, quippe qui duplici nomine Canonibus obligentur,
XXII. partim nempe quatenus sunt Clerici, partim quatenus Regulares sunt.
XXIII. Denique octo *objectiones*, quæ ad Clericos culpa liberandos vulgo
XXIV. afferuntur, *dissolvit*; & *media* proponit, quibus imprimis in Gallia Ecclesiastici in ornamento & habitu isto gerendo impediri possint.

Prodit una cum Augusto hoc Actorum mense Sectio octava Supplementorum.

(o)

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Septembris, Anno M DC XCI.

JOANNIS CIAMPINI, ROMANI, MAGISTRI Brevium Gratiæ ac in utraque Signatura Referendarii, de incombustibili Lino, sive lapide Amianto ejusque filandi modo, Epistolaris Dissertatio.

Romæ, typis Rev. Cameræ Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 3.

REcordabitur forsitan adhuc benevolus Lector eorum, quæ a *Roberto Plot LL. D.* circa speciem quandam panni incombustibilis, e China advecti, annotata ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis per compendium retulimus *in Actis M. Aug. 1686. pag. 400.* Cumque ibidem ingeniosus ille Vir texti illius materiam quidem haud obscure Amiantum esse conjiciat; attamen ambigat, quomodo linum hocce fossile ob filamentorum brevitatem neri commode atq; texi valeat: non ingratum fore curiosis existimavimus, si compendia circa hoc negotium a clarissimo Ciampino suggesta indicaremus. Tametsi enim facile prævideamus, non defore, qui propositum hic modum elaborandi tale linum, multum adhuc imperfectionis habere dicturi sint; forte tamen ansa sic aliis dari poterit, in comminiscenda hujusmodi texturæ via commodiori ingenium exercendi. Ut ergo de brevi hac & epistolari dissertatione brevibus etiam dicamus, perscripta ea est ad R. P. *Fr. Bernardum Josephum a Jesu Maria*, Commissarium, Procuratorem; Generalem totius Franciscanæ familiæ, Terræ Sanctæ in Curia Romana: cui nempe circa linum hoc incombustibile nonnulla scisciato, in redhostimentum beneficiorum olim in se collatorum, Ciampinus & frustulum lapidis, & linum ac chartam ex eodem confecta transmitteret, simulque quicquid in Academia Physico-Mathematica (quæ nempe in ejus domo jam a multis habetur annis) ea

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE BIBLIOTECA DERECHO

de re dissertum fuit, una cum modo filandi tale linum, per amicum quendam sibi communicato, aperire voluit. Præfatur vero multa de nominibus & historia hujusce lapidis, quæ cum ex Plinio, Agricola, Pancirollo aliisque, a nostro etiam citatis, jamjam nota esse possint, non est cur iis detineamur. Varias quoque ejus species indicat, colore, bonitate, aliisque notis multum inter se discrepantes: sic perhibet alium Amiantum in Corsica obvium, longum esse, cujus nonnulla frustula, quæ ligneam formam habeant, ad dimidii palmi longitudinem & ultra se protendant, coloris subalbidi ad rufum tendentis; alium plumbei coloris ad argenteum appropinquantis molliorem brevioremque, cum tres palmi uncias minime excedat, erui ad Sextum Liguriæ, vulgo *Sestri di Ponente*; alium in Cypro reperiri solitum, omnium infimum bonitate, veluti e squammis mutuo sibimet incumbentibus ad cepæ formam compositum esse, terrei coloris in nigredinem vergentis, intermixtis quandoque albis superficiebus sive lineamentis, nonnullis vero nigris, aliis subrufis sive terreis, in longitudine autem vix ad duo minuta unciæ palmi Romani pertingere; alium rursus e Pyrenæis montibus effossum reliquis speciebus omnibus longiorem esse & palmum Romanum æquare, filamenta vero crassiora & asperiora habere; alium denique adhuc diversum in Volaterranis montibus reperiri ait. Cumque præterea multi sint qui Amiantum cum Alumine scissili confundant, noster ex Dioscoride quidem notat lapidem hunc, in Cypro maxime natum, alumini isti persimilem esse, utriusque tamen differentiam simul *ex Agricola L. 5. de natur. fossil.* producit: scilicet sapore eum differre ab alumine scissili: hoc enim adstringere, amiantum autem parum modo pungere linguam, minime vero adstringere. Falsitatis porro arguit conjecturam eorum, qui perennes antiquorum lucernas ex oleo, hoc e lapide extracto, ellychnioque ex eodem parato constitisse autument: propria scilicet experientia edoctus testatur, cucurbitulam vitream Amianto repletam ignique commissam nil quidquam olei, ut quidem speraverat, sed non nisi paucas aquei humoris guttulas ardere nescias fudisse. Sed nec ellychnio parando materiam hanc aptam esse arbitratur; eo quod particulæ lapidem hunc componentes ita aridæ & minutissimæ sint, ut nullos poros inter se contineant ad assugendum attrahendumque oleum. Venit tandem ad promissum in dissertationis rubrica filandi modum; quem jam ipsissimis Autoris nostri verbis retentis dabimus expositum.

Ante-

Digitized by Google

TAB. X. *ad A. 1691. pag. 403.*

Antequam, inquit, lapis iſte neatur, ſequenti forma præparandus eſt. Accipitur & infunditur in aquam lapis, quæ ſi calida ſit, citius operatur; ibique per aliquod temporis ſpacium, quod ad arbitrium eſt, in infuſione relinquitur. Deinde manibus contrectatur, perſtringitur & dilatatur, ut ex illo quædam tenuiſſima exeat terra, quæ ad ſimilitudinem albæ eſt calcis, quæque lapidis filamenta inter ſe conjuncta detinebat. Ex hac terra aqua denſa fit & lacteſcens, quæ projicitur, & nova ſuperinfunditur, & iterum manibus dilatatur, poſtea obſtringitur & premitur, ut ex hiſce iteratis operationibus ab omni purgetur calce: & hæcce operatio fiet quinquies, ſexies & pluries, quia magis linum heterogeneis partibus purgatur. Succeſſive tota maſſa e vaſe eruitur, & ipſum purgatur vas, quia in fundo multæ heterogeneitates remanent. Experientia plura docebit. Lapidis filamenta, quæ linum appellari poſſunt, expanſa ponuntur ſuper aliquod caniſtrum, ſive aliud ſimile, ut facile aqua percolari & facilius ipſum linum exſiccari poſſit. Dixi de modo lapidem reducendi in linum: nunc qua forma illud neatur, exponam.

Primo loco referam oſtenſum mihi modum, qui talis eſt: Pectines duo minutiſſimis ac tenuiſſimis dentibus ſumantur, ut in *Fig. 1. & 2.* ad inſtar illorum, quibus carminatur lana ad conficiendos pileos, ſive pannos texendos. His leviſſime carminetur linum: deinde inter amborum pectinum extremitates ipſum linum claudatur, ita ut foris promineat, ipſique pectines coli vicem præſtent: ſuperponantur deinde ipſi pectines alicui menſæ ſive ſcamno, ibique firmentur, ut *Figura 3.* ſumatur poſtea parvus tenuiſque fuſus, ut *Fig. 4.* qui ſuperius uncinunculum habeat, ut *Fig. 5.* & inferius verticulum, ut *Fig. 6.* ut facile circumvolvi poſſit; fuſus ſubtili filo induatur; deinde urceolum cum oleo oportet habere, ut *Fig. 7.* cum quo digitorum indicis & pollicis interiores extremitates loco ſalivæ illiniantur; ad hoc ut primo loco cutis conſervetur, quia Asbeſtinum linum corroſivum eſt & excoriat: ſecundo quia oleum ipſum linum mollius reddit, & ob id commodius netur, quia facilius cum lino conjungitur. Accipitur ergo ipſum filum & unitur cum lino vivo exiſtente in pectinibus, & circumvolvendo ipſum filum cum eodem lino conjungitur; quod non ſine maxima patientia ac tædio peragitur. Quando igitur ſatis fili præfato lino veſtitum fuerit, poterunt ex eodem formari ſive texamenta, Italice *feſtuccie*, ſive *teſtri*; Tab. X.

poterit etiam tela confici; sed periculum de hac minime feci. Quando hæc confecta fuerint, oleo liniantur & projiciuntur in ignem, quæ statim accenduntur. Ignis devorat filum, & purum remanet amentum sive tela.

Secundo loco dicam, quid in hoc nendo lino experientia, quæ rerum omnium magistra est, me docuerit; nam vidi, quod linum Asbestinum difficile filo unitur, & eo difficilius, quo ipsum linum est brevius; unde loco fili linum commune sumsi, quod appositum colo, ut moris est, desumtis tribus vel quatuor filamentis lini vivi, quæ intermixta & inserta in filamentis lini communis in hisce implicantur & circumvolvendo facilius uniuntur & connectuntur, unde filum ex hisce proveniens firmius & durius ad texendum evadit. Quare pectinibus uti, non est opus, quia potius dilacerant & abbreviant Amianti fila, quam ullam præstant utilitatem, ac sufficit ponere Asbestinum linum in aliquo canistro sive mensa, illudque in parva dividere filamenta, ad placitum, lino communi inserenda. Et hæc de modo nendi: nunc ad formandam chartam me confero.

Quando iste abluitur Amiantus & a calce expurgatur, in vasis fundo quædam Amianti partes remanent, quæ omnibus aliis breviores sunt, quæque ab aliis separantur, cum ob illarum brevitatem ad nendum minime sint aptæ: ex hisce igitur partibus consueto modo charta formatur.

Nunc supereſt, ut aliquid breviter exponam, quomodo Amiantus ille sic filatus ac textus diu conservetur: nam propter maximam ejus ariditatem manibus eum contrectando in tenuissimas abit partes, ut supra enarravi. Quare melius ut conservetur tela, sive quodcunque aliud opus ex Amianto confectum, oleo illiniendum est: nam oleum lapidis conservationi mirum in modum prodest. Ex hac igitur illinitione non solum ipsius lapidis deducitur perennitas, verum etiam quodammodo lapidis incombustibilitas demonstratur; nam facilius ipse accenditur lapis flammaque attollitur, duratque donec totum oleum absumatur; unde tela illa, quæ ante accensionem olei inquinata conspurcataque apparebat, post combustionem candida & nitida evadit, quæ postea singulis vicibus ad conservationem, ut dixi, illinienda est, sicque in scrinio servanda.

Hactenus illustris Autor noster: cujus quidem consilium, de lino com-

communi filamentis Asbesti commiscendo pro obtinendis filis tenacioribus, a supra laudato *Roberto Plot* jamjam, loco antea dicto, suggestum meminimus. Num vero tela ex talibus filis parata post exustum admixti lini fulcimentum, eam retentura sit firmitatem, ut usibus, queis olim linteum incombustibile adhibitum fuisse constat, inservire valeat, alii viderint.

LA FILOSOFIA OVERO IL PERCHE DEGLI Scacchi. i. e.

Philosophia sive τὸ διότι Ludi Scachorum; auctore M. Aur. Severino.

Neapoli, impensis Ant. Bulifonii, 1690. in 4. Plag. 16.

DELL' ANTICA PETTIA.

id est,

De πεττεία antiqua; auctore eodem.

Neapoli, imp. Ant. Bulifon, 1690, in 4. Plag. 9.

M. *Aurelius Severinus*, Cratigena Tharsiensis, in regio Gymnasio Neapolitano Anatomes & Chirurgiæ Professor, natus est A. 1580, mortuus A. 1656, non minus ob variam eruditionem, quam ob studium multa scribendi valde celebris. Egit de eo ejusque operibus fuse satis vir Clarissimus *Leonhardus Nicodemus* in Additionibus ad *Nicolai Toppii* Bibliothecam Neapolitanam, p. 167, 168, 169. MSCtorum ejus volumina *quinquaginta* nactus *Bulifonius*, edere ex parte cœpit, cætera imposterum additurus. Ad numerum fœtuum Severinianorum obstupesceremus, nisi auctor vitæ Severini, a Nicodemo citatus, de iis judicium in hæc verba tulisset; *Gloriæ nimis cupidus non tam a bonitate, quam a numero voluminum famam quærere visus est. Hinc multos commentarios magis inchoavit, quam perfecit, sive magis demonstravit, quomodo illi componendi essent, quam composuit.*

Ex his etiam est *Philosophia ludi Scachorum*, nuper admodum illustris *Magliabechii* beneficio ad nos delata. Quale argumentum pertractare jam olim aggressus est, decimo tertio orbis redempti sæculo, *Jacobus Thessalonicensis*. Extat opus hujus MSC. in Bibliotheca

Academiæ noſtræ Paulinæ, deſcriptum a *Joanne Laurentio Sacerdote Ilenbuſano* A. D. 1354. Initium ejus hunc in modum ſeſe habet:

Ego frater Jacobus de Teſſalonia multorum fratrum ordinis noſtri & diverſorum ſecularium precibus perſuaſus, dudum munus requiſitum negavi, ut transſcriberem ſolatii ludum, ſcacorum videlicet, regiminis, morum ac belli humani generis documentum. Sane cum illum adpopulum declamatorie pradicaſſem, multisq; nobilibus placuiſſet materia, honori eorum ac dignitati curam aſcribens, monens eos, ut formas ipſorum menti imprimant, ut ſic bellum & ludi virtutem cordetenus poſſint facilius obtinere. Hunc ergo libellum de moribus hominum & officiis nobilium, ſi placet, intitulari decrevi; &c. Locum eo lubentius exſcripſimus, ut pateat, quanto major noſtri temporis ſit felicitas, quo concionibus ad populum Chriſtianum non ludus aliquis, ſed pericopa S. Bibliorum ſubminiſtrat. Codex hic memoratur a deſideratiſſimo Fellero noſtro in catalogo p. 84. Ex apographis, quæ idem recenſet p. 88. & 190. prius auctoris nomen omittit, nec quo anno exaratum ſit, conſtat; alterum auctorem nominat Jacobum de Theſſolis, & deſcriptum eſt A. 1419. Cæterum an hic *Jacobus* Latine impreſſus ſit, non liquet. Sereniſſimus autem *GUSTAVUS SELENUS* lib. I. Germanice conſcripto *de ludo Schachorum*, c. 2. auctor eſt, Fratrem *Jacobum de Caſſalis*, alias *Ceſolis*, vel *Theſſolis*, ordinis Prædicatorum, antiquiſſimum forte eſſe omnium, quorum de hoc ludo commentarii ſuperſint. Proximeque ab eo abeſſe ait *Conradum ab Ammenhuſen* ſacrificulum Steinenſem, der Statt zum Stein Münch und Lütprieſter / qui A. C. 1337. *Jacobum* illum rhytmis Germanicis expreſſerit. Pervetuſtam vero verſionem proſaicam Germanicam *Anonymorum* cura exaratam parum abeſt, quin integram inſeruerit Dux Celſiſſimus ſupra laudatus, quem AUGUSTUM Brunſvicenſem fuiſſe, nemo ignorat, libro ſuo primo c. V. VI. VII. VIII. IX. X.

Simili fere ratione *Severinus* noſter (æque ac ei plane ignotus *Jacobus*,) præcepta multa ethica, politica, œconomica, præcipue vero *bellica* ludo ſcachorum recondi ſtatuit, ac demonſtrare ſategit. Verendum tamen eſt, ne pro mero ingenii luſu habeantur iſthæc omnia ab illis, qui aleam belli a luſoria infinities diſtare ac differre putarint.

Hæc de *primo* opuſculo. *Alterum* Eruditis magis placebit. Eo quippe ſolide demonſtratur, nec *ωιττείαν*, quam Palamedes inveniſſe fer-

ſe ferunt; nec *Latrubenſorum ludum* apud Latinos frequentatum idem eſſe ludi genus cum *Schachico* moderno; qua ratione non paucis veterum Græcorum Latinorumque Autorum locis haud temnenda lux affunditur.

POLITICAL ARITHMETICK, BY VVILliam Petty, late Fellovv of de R. S.

ſive

Arithmetica Politica, autore VVilhelmo Petty, Societatis Regiæ quondam Sodali.

Londini, apud Rob. Clavel & Henr. Mortlock, 1691, in 8.

Conſtat plagul. 9.

NOn ignotum eſt, qualem ingenioſus hic Autor modum commentus ſit, res ad regimen politicum ſtatumve publicum ſpectantes nova quodammodo ratione dijudicandi; easdem nimirum revocandi ad vulgares Arithmeticæ regulas, atque ſic, argumentis potiſſimum in externos ſenſus incurrentibus adhibitis, ipſas ad quandam Demonſtrationis ſpeciem reducendo. Etenim ſpecimen hujus rei jamjam ab eo editum extat in comparatione illa Londinenſis atque Pariſienſis civitatis per ipſum inſtituta, cujus relationem dedimus *in Actis M. Octob. anni 1687. p. 545.* ubi nempe Londino amplitudinis prærogativam præ Lutetia aſſerere ſategerat. In præſenti nunc Tractatu, dudum quidem jam exarato, ſed poſt ejus mortem demum a Filio *Shelbornio* in lucem emiſſo, latiorem diſcurrendi campum ſibi ſumſit, judicioſe plurima differens de ineunda æſtimatione Territoriorum, Populorum, Commerciorum, Redituum, Rei Nauticæ, Militiæ, Tributorum & ſimilium, cum generatim, tum in ſpecie habito reſpectu ad Regnum Britanniæ, ditionesque vicinas Franciæ & Belgii. Scopus Autoris, ut ipſe profitetur, potiſſimum fuit, querulas plurimorum e ſuis civibus, Angliæ hodiernam faciem multum ab antiqua diſcrepare, potentiamque & opes haud parum decreviſſe, cauſantium voces reprimere, & oſtendere, ſtatum hujus Regni & nunc ſat floridum eſſe, & facili opera ad majus amplitudinis & opulentiæ faſtigium evehi poſſe. *Decem* vero imprimis *concluſionibus* totum huncce ſuum diſcurſum complexus eſt,

totidem

totidem capita facientibus: quorum singulis quid pertractetur, in eorum, qui Anglicæ linguæ periti non sunt, gratium paulo uberius nunc exponemus. Et quidem *Capitis I.* argumentum est: fieri posse, ut ditio aliqua exilior ac gens non ita numerosa, beneficio situs, commerciorum & politiæ, æquivaleat potentia & opibus alii cuidam territorio populove multo ampliori: speciatim vero navicularię opportunitatem plurimum ad hoc conferre. Pro adstruenda hac propositione, Autori præ aliis adhibere placuit vicina exempla Franciæ, nec non Hollandiæ ac Zelandiæ inter se collata. Scilicet tametsi constet ex autoribus non vanis, Franciam quoad incolarum quidem numerum habere se ad Hollandiam & Zelandiam circiter ut 13 ad 1, quoad agrorum vero fundorumque amplitudinem fere ut 80 ad 1: tamen neutram harum proportionum æstimandis in viribus opibusque harum Rerumpublicarum ostendit obtinere: quin potius earum intuitu vix triplam, autcerte non multo majorem esse evincit; imo quibusdam in capitibus Belgium Gallia longe superius esse: v. g. in accumulandis divitiis, cum res ipsa doceat, facultates Hollandorum intra 100 annis prope in decuplum increvisse, Gallorum vix in duplum: item in re nautica: hanc nempe per omnes Europæ nationes computatam ascendere circiter autumat ad 2000000 Tonnas, quas vocant: de his vero Anglicæ nationi tribuit 500000, Belgis 900000, Gallis 700000, Hamburgensibus, Danis, Suecis, Dantiscanis 250000, Hispanis, Portugallis Italisque 250000: ut adeo hoc nomine Gallorum apparatus navalis ad Belgicum se habeat modo, ut 1 ad 9: sicut & valorem mercium e Regno Galliæ exportari solitarum non nisi talem habere proportionem statuit ad eas, quas Hollandia quaquaversum mittat, qualem 5 ad 21. Recensitas autem hactenus aliasque prærogativas situi suarum terrarum Belgas magna ex parte debere, comprobat variis argumentis a proprietatibus hujus regionis petitis. Sic allegat solum æquale ac fertile, aptumque adeo magnæ hominum multitudini intra ambitum non ita latum recipiendæ ac alendæ; porro commoditatem molarum pneumaticarum ob eandem terræ planitiem ubivis locorum semet offerentem; opportunitatem trium fluminum, quorum accolis agriculturæ fere deditis Hollandi merces suas, manu factas imprimis, insigni cum lucro divendant; item grandem copiam aquarum fossarumque navigabilium, ad singularum fere milliarium distantiam suppeten-

petentium, multumque adeo emolumenti in distrahendis mercibus largientium; cum constet, vecturam per aquas vix $\frac{1}{15}$ aut $\frac{1}{20}$ sumtuum ejus, quæ terra fit, exposcere: denique facilem hujus regionis contra hostiles insultus defensionem ob continuas fere fossas & paludes, nec non summam portuum commoditatem, navibus minori, quam alibi, hominum rudentumve apparatu, tutandis idoneorum. Cunctas has prærogativas in unum concurrentes plus quam centum librarum Anglicarum myriades annuas Batavis aut lucrari aut servare contendit, indeque non mirandum esse ait, quod commerciis tantopere inter cæteras nationes emineant, quandoquidem tot naturæ beneficiis mactati, pretio etiam viliori merces suas vendendo, majus tamen lucrum inde habeant, quam aliæ gentes illis destitutæ. His porro jungit ingentem navigiorum, omnis generis mercibus transportandis accommodorum copiam, nec non piscaturæ commoditatem; solamque halecum capturam plus redituum Belgis tribuere judicat, quam aut Hispanis Indiæ Occidentalis, aut ipsis Orientalis Indiæ commercium: dum nempe eos ultra trecentas librarum myriades annuas adscendere perhibet. Pergit hinc Autor & exponit varia Hollandorum artificia politica, ad statum & commercia sua in flore conservanda, in usum ab ipsis adhibita, uti libertatem conscientiæ variarumque religionum tolerationem: (ubi obiter observatum fuisse notat, mercaturam plerumque apud eam populi partem quam maximè vigere, quæ in loco illo pro heterodoxa habeatur, id quod diversis exemplis corroborat;) item hypothecarum ob credita in bonis immobilibus datarum firmam securitatem, quam in Anglia quidem videtur desiderare; denique usum Bancarum publicarum, quo ipso quomodo efficiatur, ut minor paratæ pecuniæ summa, v. g. 60000, in sustentandis civitatis cujusdam commerciis æquipolleat summæ majori, v. g. 100000 librarum, eleganter deducit. Ulterius annotat, prudenter admodum a duobus potissimũ vitæ generibus Batavos valde alienos esse, magis lucrosas nempe professiones sequi suetos. Alterum ex iis est militia gregaria, alterum agricultura & pecuaria: nimirum posterioris defectum a vicinis Danis atque Polonis affatim suppleri; prioris vero intuitu non deesse Germanos, Anglos, Scotosve, qui parvo satis ære stipendia apud eos facere parati sint, id præterea commodi Reipublicæ afferentes, quod ipsorum, quos ibi gignant liberi, Hollandi nascantur, incolarumque

adeo numerum continuo augeant: quam quidem rationem hominibus provinciam locupletandi ſecuriorem illa reputat, qua exteri privilegiis Naturaliſationis propoſitis invitari ſoleant: quandoquidem non ita facile quis nudis verbis ac data venia novo ſemet nomine appellandi alliciatur, ut aliorſum domicilium transferat. Quanti vero Reipublicæ interſit numeroſos habere cives, Autor oſtendit, modo propoſito, cujus auxilio gentis alicujus capita ad certam velut æſtimationem reduci valeant. Scilicet ſi ponamus Anglicam nationem conſtare 6. millionibus hominum, ſingulos vero, facta per averſionem computatione, ad ſui ſuſtentationem impendere annuas 7. libras, jam habebimus 42. milliones librarum: nunc porro ſi ſtatuantur agrorum reditus per annum largiri 8. milliones, itemque perſonales incolarum facultates alios 8. milliones, remanebunt adhuc 26. milliones librarum per populi laborem quæſiti atque completi. Hos 26 milliones jubet multiplicare per 20, (cum non incongruum ſit acqueſtum ex maſſa veluti humanæ gentis provenientem eadem ratione ſupputare, ut fundorum uſuram) ut ita prodeant 520. milliones, tanquam valor univerſæ nationis: quæ ſumma tandem ſi per numerum populi, ſex nempe milliones, dividatur, apparet ultra 80. libras provenire pro æſtimatione ſingulorum capitum absque ſexus aut ætatis diſcrimine, cum tamen adultæ perſonæ bene duplo pretioſiores hoc intuitu cenſendæ ſint.

In *Capite II.* Autor probare nititur, dari certi generis tributa & munera publica, quæ opulentiam regni populive alicujus augere potius, quam imminuere apta ſint. Pro-theſi hac ſtabilienda exemplis utitur domeſticis partim, partim e vicinia petitis. Nimirum in regnis Britannicis exactiones publicas inde ab anno 1636. nimium quantum auctas eſſe, & nihiloſecius regna hæc ab eo tempore opibus atque potentia plurimum increviſſe: Regem Franciæ hodie quintam fere facultatum, quas ſubditi habeant, partem tributis haurire, & tamen regnum ſatis floridum manere ac paſſim ſuas oſtentare vires: denique nullam partem Europæ eſſe, quæ tantam pecuniæ vim ad onera publica conferre juſſa ſit, uti Hollandiam & Zelandiam noviſſimo hoc ſeculo feciſſe conſtet, nec ullam tamen fere dari provinciam, quæ interim magis divitiis atque potentia creverit. Quo vero ſic proficua aut innoxia ſaltem evadant talia tributa publica, ante omnia conſiderare jubet, a quibus hoc nomine nummi exigantur, & in quos uſus conferantur: nimirum ſi ita

contin-

contingat pecuniam eripi manui prodigæ ac eroganti in ſumtus inutiles, & viciſſim collocari v. g. in meliorationem agriculturæ, piſcationis, operas metallicas, artesve manuarias provehendas, bene ſe rem habituram, & exactionem talem ceſſuram in emolumentum Reipublicæ: at viceverſa ſi cenſibus emungerentur homines ingenioſi, laborioſi ac ſeduli, iique expenderentur in tales, qui laute genio indulgerent, aut etiam non niſi inanibus ſpeculationibus parumque fructuoſis incumberent, opes publicas ſic dubio procul imminutum iri. Deinde probe penſi habendum autumat, quænam res tributis talismodi gravandæ ſint aut eximendæ: eoque nomine Batavorum prudentiam magnopere commendat, quibus nempe fere ſolenne ſit, merces ad cibum potumque pertinentes omnium maxime onerare, ad reſtringendos exceſſus expenſarum paſſim a luxurioſis circa eas fieri ſolitarum; alias vero res venales mitius taxare, quæ majoris durationis ſint; neque adeo cenſibus onerare ea, quæ homines lucrentur, niſi extraordinaria neceſſitas id expoſcat; ſed ad illa potiſſimum oculos flectere, quæ iſti expendant, ac præſertim inutiliter & absque ſpe reſtitutionis vel emolumenti: unde ſit, quod vectigalia mercibus advectis aut exportandis apud eos plerumque ſatis levia indici ſueverint. Porro reſpiciendum ſuadet, qua in materia commodiſſime tributa pendantur; qua occaſione demonſtrat, in Hibernia, quæ circiter 1200000 capita & prope 300000 caminos habeat, non modo populo tolerabilius, ſed & Regi magis proficuum fore, ſi quotannis de ſingulis capitibus penderentur 2. Shillingi *in lino*; quam ſi totidem *in pecunia parata* pro ſingulis modo caminis exigerentur. Pariter & utilius fore autumat, ſi loco pecuniæ numeratæ ab Anglis penſio talis exſolveretur in lino elaborato, puta lintеaminibus, tæniis, filis & ſimilibus, quæ alioquin a Francia, Flandria, Hollandia & Germania advehenda ſint: a Scotis vero in halecibus: talem enim præſtationem utrisque minus oneroſam, publicoque commodo magis ſalutarem fore. Neque porro iniquam adeo futuram exiſtimat exactionem, ſi ſubditi bonam partem ejus, quod ex meſſe præter ſolitum locuplete redundaret, in publica horrea tradere juberentur, neceſſitatibus ſtatus publici impendendum; quandoquidem alias experientia doceat, non exiguam talis benedictionis divinæ portionem frivole abſumi, plebemque, victus fere gratia tantum laboribus ſemet applicantem, inde nimis licentioſam & effre-

nem reddi, adeo ut iis annis, quibus exuberans annona est, vix operarios nanciſci aliquando valeant, qui iis indigent. Denique oſtendit, quomodo Anglia exigua ſubditorum cum moleſtia, & annuis circiter 120000 librarum ſumtibus, ex indigenis exercitum 155000 virorum in promtu habere poſſet, ad omnes eventus paratum ſatisque armis tractandis habilem: itemque quomodo ibidem annuis quaſi 72000 librarum impenſis 24000 epibatæ ſeu claſſiarii ſubſidiarii haberi poſſent, neceſſitate expoſcente ad claſſem tam militarem, quam mercatoriam ex tempore inſtruendam promti, cui parandæ alias nimium fere tempus magno reipublicæ damno inſumi ſoleat: cum conſtet Regiam quidem claſſem 36000 viris ad plenam ſui inſtructionem indigere, navalem vero Anglorum mercaturam vix minori, quam 48000. hominum opera plene exerceri.

In *Capite III.* Autor id agit, ut evincat, fieri ob naturalia & perpetua impedimenta non poſſe, ut Gallia mari potentior evadat, quam Angli Hollandive aut nunc temporis ſint, aut reddere ſe valeant. Diſcurrit hic primo de navigiis bello aptiſſimis, eaque in maribus ſeptentrionalibus eſſe pronunciat, quæ capacitate ſint inter 300. & 1300. tonnas, ex iisque optima, quæ aquas profundius ſecent, ventorum nempe nautarumque regimini accuratius parentia: navem ſcilicet 1000 tonnas capientem & 500 viris inſtructam, in prælio facile ſuperiorem eſſe quinque aliis, quarum ſingulæ 200. tonnarum ſint & 100 armatos vehant. Jam vero pro navigiis dictas qualitates habentibus capiendis portus commodos inter *Dunkerkam* & *Ushantum* Regi Galliæ omnino deeſſe ait: portus vero *Breſt* & *Charente* eidem ad hoc parum prodeſſe poſſe, ut meliori præ hoſte conditione ſit, vaſtum quippe oceanum reſpicientes, ubi ob nimiam latitudinem hoſtis ad prælium adigi haud facile queat. Porro pluribus oſtendit, Regem Galliæ nec habere, nec adipiſci commode poſſe ſufficientem numerum epibatarum, pro armanda tali claſſe, quali Rex Angliæ polleat, ut maxime nudare penitus vellet hominibus mercatorias ſuæ gentis naves, quas nempe non ultra quartam partem commercii navalis Anglicani adſcendere pronunciat. Rationes, quas pro adſtruenda hac ſententia adducit, prolixiores ſunt, quam ut hic commode recenſeri queant. Cæterum nec probabile reputat, commercia etiam nautica Gallorum adeo magnum poſthæc incrementum captura: tum quod Gallia plerisque mercibus neceſſa-

neceſſariis jam ipſa per naturam inſtructa ſit, frumento puta, pecoribus, vino, ſale, linteis, charta, ſerico, aliisque, ut adeo paucis indigeat navigiis ad importandas merces, ponderoſiores præſertim: tum quod nec ita multæ tales inde exportentur aliorſum, ſi ſalem & vina excipias, quorum tamen pondus annuatim vix adſcendere credit ad 100000 tonnas, quibus transvehendis navigia ſummam 25000 tonnatum efficientia queant ſufficere: & eas quidem plerasque ait adhiberi Belgicas vel Anglicas, utpote quæ jam in poſſeſſione ejus commercii ſint, & minoribus etiam ſumtibus, quam Gallicæ, inſtruantur velificentque aut intra portus ſeſe teneant.

Caput IV. pro argumento ſequentem habet conclusionem: Populum ac territoria Anglicana naturaliter ejusdem propemodum momenti eſſe ratione opum ac potentiæ, cum Gallicis. Non diffitetur quidem Autor, latiorem Gallici, quam Anglici regni eſſe ambitum intuitu quantitatis: aſt hujus exiguam eſſe efficaciam propoſitæ quæſtionis reſpectu, perſuadet per aliam propoſitionem, prima ſpecie ſatis paradoxam, ſed quam ex regulis ſuis arithmetico-politicis non parum reddit probabilem; videlicet, *ſi contingeret incolas Hiberniæ & montanorum Scotiæ tractuum, terris ſuis pro derelicto habitis commigrare cum bonis ſuis mobilibus in reliquas magnæ Britanniæ partes, ibique ſuam figere ſedem, tum Regem Angliæ ejusque ſubditos multo, quam nunc, locupletiores inde fore.* Ipſum ſubditorum utriusque Regni numerum quod attinet, largitur quidem Deſcriptori Status Gallici, Regem illum dominari 13½ millionibus hominum: Anglicis vero ditionibus in unam ſummam collectis tribuit 10 modo milliones: at nihilo ſecius hos 10. illis 13½ ob multas rationes æquivalere contendit. Sic allegat, in Anglia vix degere 20000 perſonas Eccleſiaſticas: in Gallia bene 270000, adeoque prope 250000 viros otioſos & non niſi fruges conſumere aptos, quibus nihil opus ſit: porro in inſula, quales fere Anglicæ ditiones, 10 viros abunde ratione defenſionis æquipollere 13 aliis in continenti hoſtem repellentibus; item Angliam plus quam 40000 nautas alere, (quorum ſinguli tantum lucrentur, quantum alias tres agricolæ) Galliam non multum ultra quadrantem ejus ſummæ habere; in Anglia lineam ſecundum litora maritima ductam eſſe circiter 3800 milliarium, in Gallia non niſi 1000 milliarium; quæ ſi utrinque terrarum adjacentium latitudine ſimul penſihabita, in parallelogram-

mum redigatur, appariturum fore, in Anglia nullum esse locum, longius remotorum cum vicinioribus facta compensatione, qui ultra 12. milliaria a mari distet: at in Gallia distantiam talem sæpe 65. milliarium emergere, imo bene 70, paucitatis nempe portuum ratione habita: adeoque Anglos multo majori gaudere compendio in vectura mercium, ponderosiorum imprimis, quo nomine ipsis bene 4. pro 100. lucro cedant in mercatura facienda. Ulterius provocat Autor ad testimonium peregrinatorum, an non operarii in Gallia passim minus mercedis capiant, & victus tamen fere carior sit, quam in Anglia: unde necessum sit, Anglos facilius opes sibi quærere posse; item an non plebeji in Anglia (maximam nempe populi alicujus partem constituentes) $\frac{1}{6}$ plus expendant, quam iis æquales in Gallia degentes: at vero si ita plus sumtuum faciant, oportere ut antea plus etiam acquisierint, unde rursum quæstus facilitas eluceseat. Denique quamvis aliqui crediderint, totum terrarum orbem ultra 300. milliones hominum continere, Autor tamen iis non mox fidem adhibendam putat: saltem id sibi persuasum ait, cunctas mundi partes, Europæorum commerciis frequentari solitas, non ultra 80. milliones animarum habere: atque mercium quaqua versus toto hoc universo exportatarum valorem per annum non excedere 45. milliones: de hac vero summa Anglos $\frac{2}{9}$ ferre, Autor particulatim per singulas commerciorum species deducit; dum interim Galliæ mercaturam cum exteris exercitam triplo minorem reputat. Postremo monet, ne quis extrinseco Gallicæ potentiæ splendore capiatur: hunc enim pendere maxime ex immodica illa parte quota, quam Rex Galliæ quotannis de suorum subditorum facultatibus hauriat: evidens enim esse, quod si duæ nationes supponantur divitiis æquales, & alterius quidem princeps de suorum opibus capiat $\frac{1}{5}$, alterius vero $\frac{1}{15}$, ille quidem actu appareat triplo locupletior, cum interim potentia ambo æquales sint.

Capite V. Autor occupatus in eo est, ut demonstret, impedimenta, quæ hactenus Anglicæ potentiæ incremento obsistant quadantenus, contingentia modo esse, nec remotu penitus impossibilia. Varia vero ea recenset: uti, nimiam territoriorum, vastis quoque marium intervallis disjunctorum, distantiam, indeque fluentia plura, quæ speciatim commemorat, incommoda; obscurum sensum variamque interpretationem legum regni fundamentalium, ac Parlia-

menti

Digitized by Google

menti privilegiorum; unionem populi Hibernici cum Anglico non ſatis firmam, quæ nempe coloniis hinc inde miſſis ſtabiliri melius poſſet: tributorum impoſitionem exactionemque non ſatis providam, qua fiat, ut populus fere duplum ejus pendat, quod de nummis talibus in Regis manus perveniat; inæqualitatem proportionis inter Comitatus, Diœceſes, Parochias; denique & divulſionem juris bellum gerendi a poteſtate conſum indicendi: cuncta vero hæc impedimenta remediis debitis neutiquam immedicabilia eſſe, breviter innuit.

Capite VI. demonſtrare contendit, potentiam & opes Anglorum poſtremis his 40 annis non parum increviſſe. Probat hoc ex adjectis novitet aut ſaltem magis excultis ditionibus, quales Nova Anglia, Virginia, Barbados, Jamaica, Tanger & Bambay; ex pretio habitationum, nunc paſſim duplicato; ex claſſe Regia jam in triplum vel quadruplum antiqui navium numeri aucta; ex quadruplicata fere carbonum foſſiliũ mari advectorum quantitate; ex incremento conſpicuo mercaturæ Americanæ & Guineanæ; ex vectigalium ſumma in triplum fere adaucta; ex decremento uſurarum, quæ ante 50 annos dextantes, ante 40 beſſes fuerint, nunc vero ſemiſſes ſint, aut minores, ſi bona a debitore dari cautio poſſit. Cæterum tametſi hoc temporis ſpatio bene 300000. homines in Anglia extra ordinem bello aut peſte perierint, attamen hunc numerum interim ex 10 illis incolarum, quos ſuppoſuit, millionibus jamjam per ordinarium generis humani accrementum ſatis ſuppleri potuiſſe autumat: dum obſervatum ſit, regulariter intra 200. annorum intervallum duplicari hominum numerum per conſuetum generationis progreſſum.

Capite VII. deducta concluſio hæc eſt: Decimam univerſarum expenſarum partem, quas Regis Angliæ ſubditi per annum erogare ſoleant, ſufficere alendis 10000. peditum, 40000. equitum & 40000. claſſiariorum, prætereaque ſuſtinendis univerſis, tam ordinariis quam extraordinariis Coronæ ſumtibus, dummodo debite taxaretur & exigeretur. In computandis modo dictis expenſis placuit Autori, ne nimium dixiſſe videretur, regulam modo ſumere ab infimæ ſortis hominibus, mercenariis puta in victu, & ancillis ruſticis in amictu æſtimando, habita nempe mercedis ratione, quæ talibus ſolvi ſoleat; unde conficit, hujus generis homines in cibo, potu, veſtitu, aliisque rebus neceſſariis comparandis non facile minus quam 7. libras annuas inſumere:

mere: his igitur per 10. milliones, quantum nempe ſubditorum numerum ſupponit, multiplicatis, pro decima parte expenſarum talismodi prodeunt 7 librarum milliones. Atqui conſtare ait, quinque circiter milliones ſufficere dicto militum numero per annum alendo: ordinarios autem Coronæ ſeu Regiminis ſumtus annuos non tranſcendere 600000 librarum ſummam. Gravem vero adeo taxam talem ſubditis videri non poſſe, maxime cum pacis temporibus plerique plus lucrentur, quam expendant: & ad eam præſtandam non alio opus ſit, quam ut quis quotidie $\frac{1}{20}$, adeoque ſemihoram circiter, plus laboribus vacet, & $\frac{1}{20}$ minus expendat, quam alias faceret, quod & ipſum non ita difficile, dum pauci fuerint, qui non $\frac{1}{20}$ plus cibi potusve aſſumant, quam iis ſalubre ſit.

Capitis VIII. argumentum eſt, ſupereſſe Britanniæ affatim manuum ſuperfluarum, ut quotannis duos milliones plus, quam nunc fiat, lucrari poſſent: nec deeſſe hanc in rem occaſiones aptas, promtas atque ſufficientes. Scilicet largitur quidem Autor, e 10. ſubditorum millionibus, ob ſexus, ætatis, dignitatis atque conditionis impedimenta, vix remanere ultra milliones $6\frac{1}{2}$ eorum, qui actu laboribus quæſtum facere poſſint: attamen & eum numerum huic rei ſatis eſſe putat. Etenim cum horum aliqui 3, alii 5, alii 7 ſolidos ſeu Shillingos per hebdomadem lucrentur, media proportione capta & facta compenſatione, ſi ſinguli 5 Shillingos per ſeptimanam, aut ſaltem 10 libras per annum lucrifacere ſtatuantur, eunctorum quæſtus ſumma provenit 65 millionum, adeoque 25 milliones ultra expenſarum quantitatem reſidui: atqui nunc quidem vix 5. millionibus lucrum annuum expenſis majus eſſe credit. Quod vero nec occaſio deſit pro quæſtu tali faciendo, colligere jubet ex facta computatione, quantum nauli exteris ſolvere Regis Angliæ ſubditi ſoleant; item, quantum commodi Hollandi capiant ex piſcatione in maribus Britannicis exercita; denique quantum pro mercibus extraneis expendatur, quæ in Anglia ipſa laborari per diligentiam adhibitam poſſent: ſcilicet ex ſola Francia quotannis importari merces pro 2600000. librarum precio; inter quas tamen vix quinta pars e talibus conſtet, quæ in Anglia parari nequeant, uti vinum, charta, ſuber, reſina, cappares & pauca alia: ut adeo vel ſolius Franciæ intuitu duo librarum milliones compendifieri valerent.

Capite IX. oſtendit, ſat pecuniæ ſuppetere Angliæ ad exercendum

dum nationis commercium. Fundamentum computationis hic ſumit a nummis tempore Cromvellianæ uſurpationis cuſis, ac dein poſt factam Regis reſtitutionem revocatis & novo typo inſignitis, quorum ſummam ait fuiſſe circiter 800000 librarum; & creditum tum inter trapezitas fuiſſe, efficere iſtam quaſi ſeptimam partem univerſæ monetæ Anglicæ, quæ ita tota fuerit 5600000 librarum, aut rotundiore numero, cum ſane aliquid pro pecuniis in theſaurum reconditis indulgendum, ſex millionum. Hanc vero quantitatem ſufficere gentis commercio, ita ex ſolitæ nummorum circulationis fundamento probat. Si in Anglia ſunt 6 milliones hominum, quorum quilibet 7 libras annuas conſumit, tota expenſarum ſumma eſt 42 millionum, & per hebdomadas ſingulas 800000 librarum: ut adeo minus uno millione ſatis eſſet, ſi pecunia intra quamvis ſeptimanam abſolveret circulum. At quia reditus fundorum, per ſemeſtria intervalla ſolvi ſoliti, 8 milliones annuos faciunt, hinc ad eos pendendos requiruntur 4 milliones: præterea cum pretium habitationum Angliæ trimeſtribus ſpatiis exſolvendum, per annum aſcendat circiter ad 4 milliones, unum millionem huic implendo ſatis eſſe exiſtimat: ut adeo non ultra ſex in univerſum milliones ad univerſos ſumtus requirantur.

Capite X. & ultimo Autor evincere ſatagit, Regis Angliæ ſubditis non deeſſe media ſeu fundum pro exercenda totius Orbis, qua commerciis patet, mercatura ſufficientem. Dixerat ſuperius, commercia per totum hoc univerſum geri ſolita per annum non tranſcendere 45 milliones; his addi vult 15 alios, pro navigiorum neceſſariorum apparatu, ut ita ſumma ad agitandum univerſale commercium ſit 60 millionum. Jam reputare jubet, non omnem hanc pecuniâ paratam eſſe oportere, ſed fere dimidium fide mercantium ſtare ſolere, ut adeo vel 30 milliones fere ſatis eſſe poſſent. De his jam prope dimidium in monetâ, nummis ac ſorte actu mercaturam faciendo occupari, reliquumque tantam non inducto Bancarum uſu, quo nempe pecuniam mercatoriam dupli propemodum vices ſubire ſupra oſtenderat, ſuppleri valere. Quod ſi tamen adhuc 20 milliones deficere ſtatuantur, dat conſilium, ut univerſa Regni Nobilitas, e qua nempe plures nunc filios natu poſteriores mercaturæ dicare ſoleant, pro ampliori tali commercio impetrando, tanti valoris ſortem in fundis conſtituant, pignoris & ſecuritatis loco futuram pro quibusvis mercibus, quas pro rationibus com-

mercii illius universalis vendi aut emi contingeret: talem vero terrarum quantitatem circiter sextam vel septimam Anglici territorii partem præstare posse putat: quod consilium quam profectuum & necessarium Nobilitati futurum sit, pluribus deducit. Quod superest, præmonet Autor in præfatione, positiones, quibus hi Discursus superstruantur, aut veras esse certasque, aut saltem an tales sint, a suprema potestate facile indagari posse: sin minus, certe non ita falsas esse, quin suppositionum instar inservire queant, ad ostendendum quo collimetur: nec abs re futurum judicat, si publica autoritate in veritatem harum materiarum inquiratur: cum utique privata conamina tali negotio haudquaquam sufficere valeant.

MEMOIRES DE MESSIRE JAQUES de Saulx Comte de Tavannes, Lieutenant General des Armées du Roy. i. e.

Commentarius Jacobi de Saulx Comitis Tavannii, Exercituum regiorum in Gallia Legati Generalis; in quo exacte & fideliter describuntur causæ & progressus motuum factione Principum & Parlamenti Parisiensis excitatorum, quibus Gallia in postremis turbis ad annum usque 1653 afflicta fuit.

Coloniæ, 1691, in 12. Plag. 11.

BRevis est libellus, sed in quo ingenuitas singularis, peritia rerum publicarum & militarium egregia, nec non modestia styli, nostro quidem judicio non exiguam laudem meretur. Heros, ut dici solet, historiæ hujus est *Ludovicus Borbonius, Princeps Condeus*, cujus ardorem bellicum non modo Germania, sed & ipsa Gallia, patria ejus, nostra ætate experta fuit. Sopiti erant utcunque motus priores Parlamenti & Parisiensium, qui a funda (*fronde*) cognomen habuerunt, compositione A. 1649 inita, in quibus Condeus præter spem populi, aulæ regiæ strenue adstiterat; cum inter illum & Cardinalem Julium Mazarinum ex causa non admodum gravi dissidium oriretur, querente scilicet *Condeo*, quod *Mazarinus* promisso cuidam amico Princi-

Principis facto non ſtetiſſet. Hujus vero ſimultatis is tunc eventus fuit, ut Mazarini ſumma, qua apud Reginam, Ludovici XIV, qui nunc regnat, tunc vero impubes erat, matrem & tutricem valebat auctoritate, *Condeus* ejusque frater *Contius*, & ſororius *Longaville Dux* captivi in caſtellum *Vincenarum*, & poſtea ad oram Neuſtriæ in *Portum gratiarum* (Havre de grace) ducerentur. Inde *Tavannius*, autor libelli, inter familiares Condei primarius, cum multis aliis nihil omiſit conſiliis & manu, quo captivos in libertatem aſſereret. Copiæ igitur colligebantur, arces & oppida Condei præſidiis firmabantur, regiæ quædam occupabantur, accito in partes *Turennio*, celeberrimo noſtrisque damnis cognito Duce, qui Principum cauſa Hiſpanorum patrocinium imploraverit, & militare ſubſidium ab illis accepit, expugnatis aut ad deditionem adactis haud ſpernendis in Picardia & Campania Gallicæ ditionis oppidis & munimentis. Paulo poſt factioni caput ſeſe præbuit *Gaſto Dux Aurelianus*, patruus Regis, cum multis ex reliquis Proceribus, quorum acceſſu elatum Parlamentum Pariſienſe *Mazarinum* publicis edictis proſcripſit. Hic tempeſtati illi cedendum ſibi eſſe videns, demereri prius Principes in cuſtodia detentos voluit, eosque ipſe mandatis a Regina inſtructus & aliis quibusdam ex aula comitatus, d. 13. Febr. A. 1651 liberavit, tanta cum ſubmiſſione, ut Condei genua amplexus gratiam & protectionem ejus imploraret; inde relicta Gallia, Coloniam Agrippinam petiit, & apud Electorem tutum & benignum hoſpitium invenit, ex quo per literas aulam Gallicam non multo aliter, quam ſi præſens eſſet, regebat. *Condeus* etſi magna cum lætitia Lutetiæ exceptus, & cum aula in ſpeciem reconciliatus, ſinceram tamen Reginæ & Regis jam pubertati proximi benevolentiam aſſequi non potuit, plurimos etiam ex amicis, factis dictisque fervidioribus a ſe alienavit, ita ut brevi nihil tutum Lutetiæ videns, ad copias ſuas, quas duce *Tavannio* in finibus Picardiæ habebat, ſeſe recipere cogeretur. Secuta tamen eſt nova aulæ cum *Condeo* reconciliatio, ejectis ejus gratia viris in miniſterio regio celeberrimis, *Tellerio*, *Servieno* & *Lionneo*. Iterum tamen *Condeus* pompa & comitatu nimius Regem offendit, novisq; ſuſpicionibus de fœdere cum Hiſpanis ita gravatus eſt, ut Regis nomine in Parlamento publice de illo crimine accuſaretur; quam imputationem & ipſe oretenus fortiter in Senatu repulit, acerrime repreſſo Coadjutore & poſtea Archiepiſcopo Pariſienſi & Cardinali *Gondio*,

dein edita apologia. Cum vero interea Rex annum ætatis XIV attigisset, & solenni ritu mense Septembri inauguratus esset, facile conjecit *Condeus*, graviora sibi ab aula metuenda esse, quod Regi utut puero, tam aperte resisti non posset, ac matri tutrici, cujus tamen consiliis hac regis ætate summa constabat autoritas, nec *Mazarini* imminuta erat, ita ut pro oraculo aulæ, absens licet, haberetur. Evecti eodem tempore sunt ad ministeria aulæ tres viri, quos ob ætatem & barbas prolixiores vulgo barbatos (*barbons*) vocabant: *Castellomovus* ad primarias expeditiones; *Molæus* ad custodiam regii sigilli; *Villeus* ad ærarii curam; invisi & infesti pariter *Condeo*. Ille itaque non solum solennitati consecrationis regiæ non interfuit, sed spe omnis favoris aulici abjecta, in Aquitaniam ejusque metropolin *Burdigalam* partibus suis addictam evasit. *Tavannius* in Campania, Hispanorum copiis subnixus, arma expediverat. Deposita inde simulatione *Mazarinus*, licet contrarium Rex Parlamento pollicitus esset, ineunte anno 1652 revocatus in aulam, summoque cum honore & gaudio exceptus fuit, restituti etiam in pristinas functiones *Tellerius* & reliqui. At Parlamentum, renovata *Funditorum* factione, audacius, editis acerrimis in *Mazarinum* edictis sævit, patrocinantibus *Aurelianæo*, *Nemoresio* & *Bellofortio* Ducibus (Orleans, Nemours & Beaufort;) nomen etiam & opes factioni afferente *Aureliani* filia ex priori matrimonio, ditissima virgine *Montpenseria*. Collectæ itaque copiæ, tentatæque sunt urbes regni a fœderatis, exiguo tamen cum successu, parum concordantibus factionis ducibus, multisque occasionibus neglectis, ut *Tavannius* passim ingenue indicat. Regi vero & aulæ fortissime militavit, desertis Principibus, *Turennius*, nec infeliciter mense Aprili cum Condeo prælium quoddam ad *Blenavium* commisit, quanquam *Tavannii* judicio victoria illa extenuetur. Principes Lutetiam sese receperunt, & *Tavannius* Stamparum urbem commeatu refertam occupavit, cladem tamen paulo post a *Turennio* passus, quod invitus licet, & postulante Montpenseria, spectaculi causa copias in aciem eduxisset; interim enim in suburbio mille & quingentos suorum amisit. Obsidioni inde Stampensi Rex ipse per aliquot dies interfuit: cum vero in eum ex tormento minori (*falconetum* vocant, nec majora habebant obsessi) inscio quidem & in alia urbis parte tunc agente *Tavannio* explodaretur, summum illi odium apud Regem suggestione æmulorum concitatum est,

ita

Digitized by Google

ita ut reſtituto licet poſtea Condeo, gratiam tamen Regis ſinceram recuperare & ad dignitates meritis ſuis pares emergere non potuerit, domi conſeneſcere coactus. De hoc fato ſuo querelas non leves inſtituit, ita ut harum potiſſimum cauſa commentarium hunc edidiſſe videatur. Obſidio Stamparum ad Idus usque Junii fruſtra continuata, ſoluta demum fuit adventante in auxilium *Carolo Lotharingiæ Duci*. In hunc vero vehementer invehitur *Tavannius*, quod conſiſtentibus jam adverſa fronte exercitibus, adigi ſe a *Turennio* una manu gladium, altera diploma regium oſtentante, paſſus ſit, ut absque pugna diſcederet, & Galliam ſociosque turpiter deſereret, acceptis & ſubſcriptis, quas Rex offerebat, qualiscunque pacificationis conditionibus. Regiæ copiæ poſtmodum Lutetiæ admotæ ſunt, *Turennio* & *Fertæo Seneterrano* ducibus, pugnatumque eſt in ipſis ſuburbiis, ut Principum cohortes in urbem recipi neceſſe fuerit, perſuadente ad id cives *Montpenſeria*. Verum tanta inde exarſit plebis inſolentia, & in Mazarinum ira, ut pleraque per tumultum fierent, nec cædibus abſtineretur, nulla quidem, ut *Tavannius* teſtatur, *Condei* culpa. Verum etiam Regem multa urgebant: deerat commeatus, & Hiſpanorum exercitus ex Belgio appropinquabat, omnisque ſpes concordiæ cum Principibus & Parlamento abjicienda erat, niſi *Mazarinus* aula & regno iterum ejiceretur. Abiit igitur vel ſua ſponte, ut quidam exiſtimarunt, vel monitus a Conſiliariis Regis reliquis, & in Epiſcopatus *Leodienſis* oppido *Bullione* receptaculum invenit. Mutatis deinde, ut fieri ſolet, ſubito populi Pariſienſis animis, magno ſtudio conciliatio cum Rege quæſita eſt. *Condeus* ad copias ſuas novis Lotharingi, quem pacificationis nuperæ cito tæduerat, auxiliis auctas egreſſus eſt. Turennius illis exercitum regium oppoſuit, caſtra ad confluentes *Sequanæ* & *Icaunæ* fluminum metatus ſpatio incommodo & anguſto, ut a *Tavannio*, qui Principum exercitum admoverat, ſine dubio opprimi poſſe videretur, eaque ſpe ita efferretur Condeus, ut Lutetiam rediens de republica quaſi jam victor conſilio diſponeret. Artibus autem aulæ, & mobilitate plebis Pariſienſis, ipſiusque Ducis Aureliani ſolita inconſtantia, effectum eſt, languente etiam ex morbo Condeo, ut ad conciliationem civitatis cum Rege ſerio omnia inclinarent. *Turennius* etiam, ut erat non minus ſolers quam promptus, viam invenit ex iniquo caſtrorum loco copias ſub initium menſis Octobris abſq; damno educendi, & Lutetiam accedens

negotium pacis promovit, ita ut Rex d. 21. Octob. fauſtis cum acclamationibus populi regiam ſuam intraret. *Condeus* exercitum in hiberna ad fines Campaniæ & Belgii dimiſit, eaque occaſione munita quædam Galliæ oppida in Hiſpanorum poteſtatem pervenerunt. *Mazarinus* manu militum 4000 collecta, inſidias ſibi ſtructas feliciter evaſit, & ab obvio *Turennii* exercitu in Galliam reductus eſt. Condeus pacis conditiones, quæ offerebantur, aſpernatus, novoque ſubſidio 6000 militum, quos Princeps *Tarentinus*, *Tremollii* Ducis filius, menſe Decembri adduxerat, firmatus, bellum continuare decrevit, neque id ante pacem poſt annos octo initam finem habuit. Memorat hic *Tavannius*, ut ipſe poſt adventum *Tarentini*, & traditum huic a Condeo ſupremum in copias imperium, miſſionem petierit, ægre licet impetratam. Abolitio inde regia d. 3. Januar. A. 1653. data cum literis Cardinalis Mazarini, opera ſoceri ſui *Ducis de Treſmes* miſſa ipſi eſt, ſpes quoque de gratia Regis & augenda dignitate facta; ipſe tamen tunc temporis conſultius eſſe cenſuit, ut in prædiis ſuis viveret. Queritur vero iterum, quod nec aulæ placuerit, neq; apud Condeum remunerationem fidelitati ſuæ parem invenerit. Hæc eſt libelli hujus ſumma, quoad præcipua hiſtoriæ momenta, omiſſis brevitatis cauſa multis narrationibus particularibus memoratu licet haud indignis. *Tavannius* ſtatim atque ducatu copiarum ſeſe abdicaverat, in ſingulari certamine cum *Marchione Quintino* cognato *Turennii*, a quo pravo inter illius ordinis viros more provocatus erat, magnum vitæ periculum adiit, ipſius tamen adverſarii generoſitate ſuperavit. Cum enim huic lethale vulnus inflixiſſet, famuli ejus tres *Tavannium*, qui unum tantum adduxerat, nec propinquum ſatis habebat, a tergo adorti interfeciſſent, niſi jacens jam in terra & morti proximus Quintinus illi acclamaſſet, ut ſibi caveret: converſus itaque ictum ſibi intentatum declinavit, & aggreſſores fortiter in fugam conjecit.

TOMUS II. AUTOGRAPHORUM LUTHERI & coætaneorum, ab anno 1517 usque ad annum 1546, in Serenissimi Principis RUDOLPHI AUGUSTI Brunſvicenſium & Luneburgenſium Ducis Bibliotheca domeſtica Brunſvigæ reconditorum.

Brunſvi-

Digitized by Google

Brunſvigæ, ex officina Zilligeriana, 1691, in 8.

Conſtat plagulis 18.

DE auſpiciis, ſcopo & utilitate hujus catalogi diximus in recenſione *Tomi I.* Actis noſtris anno 1690. p. 601. inſerta. Jam ſecundus in publicum prodit, cum ampla & erudita præfatione, cujus autor nomen nunc ſuum, (quod in ea, quæ Tomo I. præmiſſa eſt, diſſimulaverat) profitetur; eſtque is M. *Hermannus* von der Hardt / cujus eruditionem Lipſia noſtra ante aliquot annos perſpexit, quaque jam inſigni cum fructu gaudet Academia Julia, in qua Profeſſoris linguarum orientalium munus cum laude ſuſtinet. Ex præloquio hoc, quia indicem librorum referre non poſſumus, pauca quædam annotamus. Præclare diſſeritur, quantum conducat veritati hiſtoriæ, & inprimis eccleſiaſticæ, diligentia in conſervandis majorum ſcriptis & monumentis, & quantum noceat tepor & negligentia in illa cura & in continuatione eorum quæ bene cœpta olim fuerunt. Adduntur de hoc inſignia D. Lutheri monita, & exempla ſcriptorum memorabilium; v. g. epiſtola pag. 16. *Martini Meieri* Cancellarii Moguntini ad *Æneam Sylvium* tunc Cardinalem, poſtea Pontificem Pii II. nomine inſignitum, anno 1457 data: 17. Gravis de corruptelis Eccleſiæ ante Lutherum querela A. 1496 a *Wolfgango Aytingero* conſcripta. Indicatur modus, quo impacta ſuper 21. a ſcriptore Gallo, egregio & celeberrimo ſcriptori Johanni Sleidano calumnia, ex collatione variarum Commentarii ejus editionum refelli poſſit; id quod hujus indicii beneficio & opera clariſſimi Hardtii præſtabitur in opere *Seckendorffiano* propediem edendo. Antiqua porro quædam indulgentiarum ante Lutherum diplomata, teſtimonium craſſiſſimæ ſuperſtitionis præbentia exhibentur; ut & *caſuum*, quos vocant *reſervatorum* & *taxarum pœnitentiariarum* autores nominantur. 23. 26. Quæ vero de utilitate in conſervanda ejusmodi librorum memoria dicta ſunt, eximio judicio D. *Gisberti Voëtii* celeberrimi inter Reformatos Theologi ex *Libro II. cap. 2. Bibl. Stud. Theol.* confirmantur, itemque exemplo ſcriptoris Angli *Davidis Echlini*. Meritiſſimo itaque jure 30. 35. prædicat Autor *Sereniſſimi Brunſvicenſium Ducis RUDOLPHI AUGUSTI inexplicabilem ſolicitudinem, & inexhauſtum deſiderium, quo multis ab annis hoc egit, ut evaneſcentibus antiquis ac ponderoſiſſimis monumentis reſurgendi ſpem faceret.* 36. Apertius quoque iterum ſignificat,

ficat, *Celſitudinis* ejus intentionem fuiſſe, ut laudato operi *Seckendorffiano* opis atque lucis aliquid ex conquiſitis magno labore nec parvo ſumtu & communicatis libris accederet; quod quomodo ſucceſſerit, ex ipſo opere, cui nunc in typographiis noſtris ultima manus admovetur, Lectores percipient. Subjunctus eſt Tomo huic II. epilogus, in quo ſingularis eruditio *Johannis Murmelii* Ruræmundani, Scholæ Monaſterienſis ante reformationem moderatoris commendatur, producta memorabili *Johannis Bugenhagii*, qui poſtea *D. Pomerani* nomine inclaruit, tunc vero Ludimagiſtrum Treptovienſem ſeipſum nominavit, ad Murmelium epiſtola anno 1512 ſcripta; carmina quoque in ejusdem viri laudem ab *Ulrico Hutteno* & *Joh. Piſtorio Bilfeldenſi* edita. Additur elogium poematis *de omnibus officiis ad bene beateque vivendum pertinentibus*, a *Dominico Mancino* Italo elaborati, & anno 1516 Lipſiæ publicati, quod permiſſu Sereniſſimi Principis, cura *Hardtii* nuperrime recuſum extat.

pag. 38. 39

278.

288.

HISTOIRE DE CHARLES VIII PAR Monſieur Varillas. i. e.

Antonii Varillaſii Hiſtoria Caroli VIII Galliæ Regis.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens 1691, in 12.

Conſtat plagulis 22.

REplet Autor locum, quem inter Ludovicum XI & XII Galliæ Reges vacuum reliquerat, *Caroli VIII* hiſtoria, licet a multis tradita, libris voluminis hujus quinque renovata. In dedicatione ad Regem ſuum paralleliſmos, quales in voluminibus prioribus, (videantur *Acta noſtra A. 1688. p. 661. & A. 1689. p. 511.*) concinnaverat, denuo inſtituit. Ait enim Carolo VIII ſapientiorem eſſe Ludovicum XIV, quod ille matrimonium *Margaretæ* Auſtriacæ, quam Maximilianus I. Imperator ex *Maria* Burgundica ſuſceperat, & qui in dotem offerebatur, Burgundiæ & Arteſiæ Comitatus, male conſultus ſpreverit; Hic vero *jure devolutionis*, quod indubitabile vocat, *Arteſiam* & *Burgundiam* acquirere non neglexerit, & ceſſionem ab Hiſpanis pactis *Nymagenſibus* obtinuerit. *Carolus*, ut Autor judicat, ex ſuperſtitione, & corruptos

reptos Sacerdotes ſequens, Comitatum *Ruſcinonenſem* & *Cerdaniam* Ferdinando Arragonio gratis reſtituit; *Ludovicus* recuperavit, & terminum regni ad Pyrenæos montes protulit. Fœdus ab Imperatore Maximiliano, Italis, & Hiſpanis Carolo oppoſitum, pro exiguo habet Varillaſius, conſiderato illo, quod hodie contra Ludovicum, ut Autor ſcribit, *Auguſtæ Vindelicorum inchoatum*, *Mindæ continuatum*, & *Magdeburgi perfectum eſt*, *inter Curiam* (ita hanc a Pontifice diſtinguit) *Romanam*, *Leopoldum Imperatorem*, *Carolum II Hiſpaniæ Regem*, *Angliam*, *Scotiam & maximam partem Hiberniæ*, *Fœderatum Belgium*, & *Ducem Sabaudiæ*. Addit, tanto majori gloria dignas eſſe victorias contra tot tantosque hoſtes hucusque a Rege ſuo obtentas, ex quibus argumentatur, illum a nemine, quam a ſe ipſo vinci poſſe. Denique *Carolo* objectam fuiſſe dicit averſionem a literatis; at ſummam in eos beneficentiam *Ludovici* prædicat, & ſuo exemplo comprobat Autor.

In admonitione ad Lectores, ut ſolet, adminicula quædam ſingularia, quibus uſus eſt, indicat, tum inventa & conjecturas ſuas commendat. Autorem apologiæ pro Anna Ludovici XI filia, *Comitiſſa Bellojovienſi* (Beaujeu) ſive *Duciſſa Borbonia*, ut poſtea vocata fuit, *Lib. I.* hujus hiſtoriæ relatæ, fuiſſe conjicit *Martialem Arvernum* Procuratorem in Parlamento, quem ob eruditionem laudat, ſpeciatim ob librum, quem inſcripſit *Decreta amoris*, (Arrets d' amour.) Acta *Franciſci Aureliani*, Comitis Longavillani, in cauſa matrimonii *Annæ Britannicæ* cum Maximiliano Auſtriaco, & Carolo VIII Rege, *Lib. II.* allegata, debere ſe profitetur ultimo *Duci Longævillæ*, qui anno 1672 in tranſitu Rheni periit. Excuſat, quod *Lib. III* paucos ex Nobilitate, quæ Carolum VIII in Italiam ſecuta eſt, nominaverit; numerum enim majorem eſſe, quam ut inveſtigari, nedum recenſeri nominetenus poſſit. Cum enim Rex equitum haſtatorum quatuor millia ſecum duxerit, & ſinguli, ut pro certo affirmat, quatuor armigeros ſive famulos habuerint, eosque omnes ex Nobilitate, numerum equitum ad viginti millia adſcendiſſe computat. Ad *Librum IV.* ſupplementum addit narrationi de *Comite Ligniacenſi*, qui inter duces Caroli in bello Italico fuerat, & memorabilem ejus caſum refert, quod ſub regno Ludovici XII ex indignatione deceſſerit, altero die poſtquam intellexiſſet, alium ſibi a Rege in præfectura exercitus tunc in Italiam deſtinati prælatum eſſe, eodemque fato poſt menſem extinctum uxo-

rem ejus, ex illuſtri in Neapolitano regno familia ductam. Ad *Librum* denique *V*, *Gilbertum Montpenſerium* Ducem Gallicum, cum *Antonio de Leva* Hiſpanarum copiarum Præfecto comparans, hunc extreme malum, ſed felicem, illum bonum & fortem, ſed ſucceſſu deſtitutum fuiſſe tradit.

Ex Opere ipſo, quod ordine & integrum enarrari non poteſt, excerpemus, quæ inter legendum occurrerunt, aliisve judicavimus notapag. 1. biliora. *Lib. I. Carolo VIII* ingenium tribuitur, quod excoli potuiſſet, niſi *Ludovicus XI* parens ejus, ex invidia & cautela minime probanda, educationem filii negligere, quam talem procurare maluiſſet, qua ſapientior, quam patri expediret, fieri potuiſſet. Notat tamen, Carolum adultum lectione librorum hiſtoricorum & politicorum delectatum fuiſſe, eamque ob cauſam commentarios Julii Cæſaris a *Roberto* p. 10. *Gaguino* Gallice verti curaſſe. Eadem calliditate a Ludovico XI filiam ſupra nominatam Annam, magnæ ſapientiæ & virtutis fœminam, *Petro Borbonio*, regii quidem ſanguinis Principi, ſed pauperi & ſtupido elocatam fuiſſe, cui tamen adminiſtrationem regni, dum impubes eſſet Carolus, per teſtamentum detulit; unde periculoſæ factiones 28. it. 31. inter proceres regni mox ortæ ſunt, jus tamen tutelæ *Annæ* per ſolertiam ſuam, habito Ordinum Regni conventu, tenuit. Primum illa regiminis ſpecimen dedit, ſupplicio de *Olivario Dama* vili homine, ſed Ludovico XI ob miniſterium in flagitiis præſtitum chariſſimo, juſtiſſime ſumto. 29. Iniquiſſimæ autem in alia Galliæ parte, Britannia nempe Aremorica, oppreſſionis exemplum fuit *Guilielmus Chcauvain*, 24. *Franciſci* ultimi illius provinciæ Ducis Cancellarius, qui æmulatione & ſævitia peſſimi hominis, *Landaſii*, patre ſartore nati, ſed immodico Ducis favore ad ſummum in aula & militia locum evecti, indicta cauſa, ſqualore carceris diuturni & demum fame enecatus eſt: autor vero ſceleris poſtea ſeditione populari captus, & invito licet inſcioque Hero infamium criminum reus peractus & ſuſpendio ſublatus fuit. Subjunguntur multa de rebus Anglicis & Aremoricis, quorum veritas pendet a fide, qua manuſcripta ab Autore allegantur. Toto enim hoc opere, ut in hiſtoriis antehac editis facere conſuevit, pro ingenio ſuo ita verſatus eſt Autor, ut pleraque nova quadam forma induerit, quæ delectationem lectoribus affert, certe tædium demit.

Lib. II. prolixe exponitur, quibus conſiliis & artibus Carolus

VII

VIII *Annam* Britannici Ducatus heredem Maximiliano Auſtriaco jam per procuratorem nuptam eripuerit, nec minori inſolentia *Margaretam* Maximiliani filiam, impuberem quidem, ſed ſibi jam legitime & ſolenniter junctam & aliquot annis Lutetiæ educatam, repudiaverit & domum remiſerit. Exemplum vix habet atrox & duplicata injuria, excuſatur tamen non ſolum, ſed & laudatur ab Autore, & Caroli Regis pag. 144. ſimplicitas irridetur, quod ſoluto matrimonio provincias dotales, Comitatum nempe Burgundiæ & partem Arteſiæ, ſibi jam traditas repudiatæ reſtituerit. Philippus Cominæus in negotiis aularum & ſcriptis ſuis illuſtrius nomen ſibi peperit, quam ut vel mediocriter doctis ignorari poſſit. Hujus calamitatem, quam poſt mortem Ludovici XI, cui chariſſimus erat, ob ſocietatem cum Duce Aureliano incurrit, ex *MSStis* 145. refert Varillaſius, faſſus tamen non omnia, quæ ad plenam cognitionem requiruntur, in actis reperiri. Quæ in dedicatione tetigerat de reſtitutione Comitatus *Ruſcinonenſis*, hic pluribus perſequitur, culpam duobus monachis Franciſcanis tribuens. Hi enim lagenas, aureis 152. nummis vini loco repletas, a Rege Hiſpanorum accepiſſe ferebantur, & clamoribus ſuis Regem ejusque tutricem & proceres aulæ obtundebant, dictitantes animam Ludovici XI ex purgatorio liberari non poſſe, eosdemque cruciatus Carolo VIII olim expectandos eſſe, niſi Comitatus ille Ferdinando Arragonio reſtitueretur. Refutat hic Autor ſcriptores Hiſpanos, & qui eos ſequuntur Gallos, tradentes reſtitutionem illam ideo gratis factam eſſe, ut Ferdinandus agnatum ſuum Regem Neapolitanum, cui Carolus bellum intentabat, deſereret. Duo enim 154. pacta diverſa inter utrumque Regem facta a ſcriptoribus confundi dicit: prius initum eſſe A. 1492 de reſtitutione illa Ruſcinonenſi, alterum A. 1493 de expeditione *Neapolitana*. Hujus cauſas ab origine repetit, non tam ex autoribus, qui extant, quam ex ſuo ingenio ſpecioſe reconcinnatas. Taxat per occaſionem *Scipionem Gentilem*, Epiſcopum *Aretinum*, ob immodicam laudis ab eruditione & eloquentia captationem, quam conſiliis publicis, quibus pax Italiæ ſervari potuiſſet, nocuiſſe putat. 164. Affert quædam ex manuſcriptis de geſtis Pontificum, inprimis *Alexandri VI. Ludovici* vero *Sforiæ* hiſtoria plurimas libri paginas implet, nec non Regum Neapolitanorum & familiæ *Medicea*. Jus Galliæ Regum in Provinciam, itemque regna Neapolis atque Siciliæ, ex tribus diſpoſitionibus & ceſſionibus *Renati Andegavenſis*

Digitized by Google

Regis Neapolitani ejusque agnati & heredis Caroli Comitis Cenomanorum deducit. *Renatus* nempe A. 1478 Ludovico XI Provinciam
pag. 179. conditionibus in pacto expressis tradidisse dicitur: deinde A. 1480 condito testamento Carolum modo dictum fratris sui filium heredem scripsisse, exclusis filiabus suis earumque posteris: denique Carolum istum, quicquid a *Renato* patruo acceperat, A. 1481 *Ludovico XI* legasse. Fœderis conditiones inter Carolum VIII & Ludovicum Sfortiam initi, ex tabulis authenticis exponit, refellitque veteres autores, qui scripserunt, *Sfortiæ* Principatum *Tarentinum* cum jure supremo articulis secretis a Rege promissum fuisse.

Libro III. historiam *Francisci Sfortiæ*, qui post mortē Philippi Mariæ, ultimi ex Vicecomitum familia Mediolanensium Ducis, ducatum invasit, ejusq; successorum *Galeatii*, *Johannis Galeatii*, & *Ludovici* prolixe explicat; ubi obiter monet, jus Austriacum in Mediolanensem ditionem rectius ex *Philippi* illius testamento, quo *Alfonsum* Regem Neapolitanū hæredem scripsit, quam ex investitura Cæsarea defendi posse, quia scil. tota successio Regum illorum Neapolitanorum ad Austriacos pervenit. De matrimonio *Maximiliani I.* Imperatoris cum *Blanca Sfortia*, & investitura *Ludovico Sfortiæ* facta, multa cum acrimonia & satyrico in Imperatorem sale tractat. Cum vero jam dudum inæqualitas illius matrimonii Maximiliano exprobrata a scriptoribus fuerit, ipse excusandi ejus specie, *Friderici III.* (parentis Maximiliani) exem-
86. plum proponit, qui *Eleonoram*, Johannis Portugalliæ Regis, cujus mater Judæa fuerit, neptem uxorem duxerit. Miratur, nemitem ex scriptoribus intra duo secula hoc pro Maximiliano allegasse. Hujus itaque argumenti pulchre scilicet inventi præmium debetur Varillasio, qui tamen cogitare debuit, hoc aculeo, si quis est, suum etiam Regem pungi, qui ab Eleonora illa per Serenissimam Matrem suam, Annam Austriacam, itidem genus ducit. Consultius fortassis etiam Historicus
232. Regius in Gallia fœdus Alexandri VI cum Turcis dissimulasset, nisi eo ipso Gallica fœdera cum Barbaris exemplum & excusationem invenire putarit. Major tamen utique Pontificis, qui se pro Vicario Christi gerebat, culpa fuit, quæ extenuari non potest excusatione quam affert, quod Papa non qua talis, sed ut Princeps politicus, supremusque regni Neapolitani Dominus cum Turcis pepigerit. Reliqua hujus libri parte recensentur acta Caroli VIII cum Pontifice & Florentinis, tum

imma-

Digitized by Google

immania Ferdinandi senioris, filiique ejus Alfonsi, Regum Neapolitanorum, flagitia & facta.

Liber IV. occupatum celeriter a *Carolo VIII* regnum Neapolitanũ, reditumq; ejus periculosissimum in Galliam describit. Non tacet Autor errores & vitia Caroli, quibus felicitatem suam ipse corruperit, pro- pag. 305.
secutionem victoriæ neglexerit, pompas inanes & voluptates sectatus sit, opes regni luxu & inconsideratis donationibus exhauserit, nobiles ex Andegavensi factione, quibus regni possessionem magna ex parte debebat, meritis præmiis privaverit, cives denique, quos Reges priores facili accessu dignabantur, per fastum repulerit & infensos sibi reddiderit. Alexandri VI detestabile facinus memorat, quod *Zizimum, Bajazetis* Turcorum Imperatoris fratrem, non solum pensione Turcica an- 310.
nua quadraginta millium aureorum in custodia tenuerit, sed etiam, cum expacto cum Gallis, *Zizimus* ille Carolo VIII Regi tradendus, ejusque nomine prætexto belli titulus contra Bajazetem quærendus esset, corrumpi se a Turcis, trecentorum millium aureorum pretio passus fuerit, ut lentum venenum *Zizimo* propinaretur, quo paulo post extinctus est. Refert etiam *Hieronymi Savonarolæ* acta cum Carolo Re- 345.
ge, ut ei bona & mala prædixerit, & nisi ad reformandam Ecclesiam animum serio appelleret, exitium minatus fuerit. Operosa est descriptio prælii ad Tarum amnem, sive *Fornovum* oppidum, d. 15. Jul. A. 1490 cum fœderatorum Italorum exercitu, qui Gallico quadruplo major fuit, ita commissum, ut Rex illis profligatis, iter suum in Subal- 363. 375.
pina & inde in Galliam prosequi potuerit. Duplici autem modo pugnæ istius historiam proponit, aliter nempe ex Gallorum, aliter ex Italorum relatione, judicium & electionem lectoribus deferens, utris assentiri velint.

Libro V. sub initium *Comineum* & *Guicciardinum* perstringit, 391.
in descriptione prælii illius, ut putat, hallucinatos. Galliæ Regi imputat, quod male consultus occasionem occupandi in itinere illo Du- 394.
catus Mediolanensis neglexerit. *Jovium*, cujus venalem calamum 398.
reprehendit, eatenus tamen laudat, quod *Consalvum Cordubensem* (*Magni Capitanei* nomine celebrem) jura divina & humana violasse fateatur, dum Gallorum res in Italia prosterneret, & regnum Neapolitanum Hispanis vindicaret. De matrimonio Ferdinandi junioris, qui anno
1496 regnum illud recuperavit, cum amita sua ita loquitur, ut dispen- 427.

ſationem Pontificis non ſatis probet. Guicciardino denuo dicam ſcribit, quod in hiſtoria obſidionis Novarienſis fidem corruperit non alia ex cauſa, quam ut perſonam fingeret, cui orationem, in quibus com-
pag. 443. ponendis ſcriptor ille gloriam affectare videtur, apte poſſet tribuere. Multus poſt hæc eſt in detegendis Caroli Regis noxiis conſiliis & actis, affectibusque *Briſſoneti* Cardinalis, quo miniſtro primario utebatur.
460. Secuta itaque eſt præceps & fugæ ſimilis ex Subalpinis in Galliam reditus, totiusque regni Neapolitani amiſſio, conſumto cladibus & morbis toto Gallorum exercitu, cum ipſo duce Montpenſerio ſupra nominato.
483. In dubium vocatur ab Autore *Petri Bembi* Veneti hiſtorici relatio, qua patriæ ſuæ eandem laudem tribuit, quam Romani olim reportarunt, cum Pyrrho Epirotarum Regi perfidiam medici ſui revelaſſent. Idem enim feciſſe, narravit *Bembus*, Senatum Venetum, cum illo tempore aulicus quidam Caroli VIII ex eadem Epirotarum ſive Albanorum gente polliceretur, ſe Regem veneno ſublaturum eſſe. Negat enim Varillaſius, in aula Regis ullum ex iſta natione fuiſſe, & rationes exponit, per quas mors Caroli Venetis nullum allatura fuiſſet emolumentum. Magnam indè iterum negligentiam Caroli accuſat, quod matrimonium *Philippi* Auſtriaci cum *Johanna Arragonia*, cum poſſet, non impediverit; agnoſcit tamen divinam providentiam, quæ per conjugium iſtud potentiæ, ad quam natus ex illo Carolus V Imperator poſtea evectus eſt, fundamenta ſtruxerit. Carolo VIII filii fuerant, ſed ante Patrem defuncti, & ſpes prolis ſimul defecit, quod is corpus vagis libidinibus
526. exhauſiſſet. Secutus eſt etiam ipſius Regis ſubitus interitus ex apoplexia. De vitiis & defectibus ejus ſat multa dixit Autor: adſcribi tamen mere-
528. tur, quod de ejus emendatione in fine hiſtoriæ ſubjunxit. *Seria*, ait, *converſionis argumenta fuerunt, quod Rex novas leges gubernationis, quam ipſe jam tractare & gerere cœperat, miniſtris antea obſequi ſolitus, inſtituit; jurisdictionis & œconomia rationes ordinavit; convictos concuſſionis depoſuit aut ab officio ſuſpendit; bis in hebdomade & ſupplicantes etiam pauperrimos & tenues ex populo audivit; laboravit in reſtituenda diſciplina Cleri; abuſum pluralitatis beneficiorum eccleſiaſticorum, quantum in ſe fuit, ſuſtulit; redituum ſuorum rationes ipſe inveſtigavit; tributorum modum ad ſummã duodecies centenorũ millium librarum reduxit; conſiliarios & miniſtros perſpecta probitatis elegit, & cum eo tempore eminentis virtutis & induſtriæ viros non facile inveni-*

Digitized by Google

inveniret, eos tamen pratulit, quorum mores culpari non possent; abstinere cœpit a dicteriis lascivis & indecentibus, quibus antea adsueverat, nihilque ex eo auditum amplius fuit, quam quod reverentiam erga Deum, & tenerum in subditos amorem indicaret. Ita se juvenis adhuc ad vitam futuram præparabat, tanquam non diu præsenti fruiturus. Insigne continentiæ ab illo editæ specimen d. l. refert Autor, narrans, quomodo juvenculam eximiæ formæ in civitate *Astensi* stupri causa ad se ductam, in medio libidinis ardore, precibus & lacrymis ejus victus, intactam dimiserit & honeste elocatam munifice dotaverit.

PHILOSOPHIÆ CARTESIANÆ ADVERSUS Censuram P. D. Huetii Vindicatio, autore D. Andrea Petermanno.

Lipsiæ, apud J. C. Meyerum, 1690, in 4. Plag. 8.

JO. EBERHARDI SCHWVELINGII EXERCItationes Cathedrariæ in P. D. Huetii Episcopi Suessionensis Censuram Philosophiæ Cartesianæ.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1690, in 8. Plag. 30.

JO. SCHOTANI EXETASIS CENSURÆ, QUA P. D. Huetius Philosophiam Cartesianam inique vexavit.

Franequeræ, typis Jo. Gyselaar, 1691, in 8. Plag. 28.

VIx dum in lucem prodierat *Cartesiana Philosophiæ Censura Huetiana*, cum statim suos quoque nacta est censores. Et primus quidem omnium has partes sibi sumsit Vir experientissimus *D. Andreas Petermannus* Anatomiæ hoc tempore in Academia nostra Professor Publicus. Secuti hunc sunt Vir consultissimus *Joh. Eberh. Schwelingius*, Juris pariter atque Philosophiæ naturalis in illustri Gymnasio Bremensi Doctor publicus, & clarissimus Vir *Joh. Schotanus a Sterringa*, Philosophiæ in Lyceo Franequerano Professor. Atque *hic* quidem *Exetasi Censuræ Huetianæ* ipsum Huetii scriptum inseruit, acriusque paulo dicendi genus adhibuit; *iste* fuse rem omnem discussit; *ille* autem

tem ſtricte breviterque Carteſium defendit. Ut ergo adpareat, quid reſponſum fuerit Huetio, præcipue quoad illa, quæ in Actis Januarii A. 1690 recenſuimus, *Schw. lingii* nunc librum, & eum quidem ſolum, ne uno in argumento nimii ſimus, paucis recenſebimus; inprimis cum *Petermanni* liber dudum jam in doctorum virorum manibus verſetur, brevique tempore perluſtrari poſſit, *Schotani* vero opus in officinis noſtris librariis frequentius quam Schvvelingii ſit obvium. Id autem generatim in Huetio reprehendit Schvvelingius, quod vix unquam Domini DesCartes ſententiam candide propoſuerit, plerumque vero affinxerit ipſi opiniones abſurdas, ut larvas haberet, quibuscum depugnaret. Nam ad *primum Cenſuræ caput*, in quo *dubitationem* Carteſianam & propoſitionem, *Ego cogito, ergo ſum*, tantopere exagitat Cenſor, regerit Schvvelingius, dubitationem illam non in rigore ſummo eſſe accipiendam, ſed nihil aliud ſignificare, quam remedium illud mentem a præjudiciis avertendi, dum nihil decernimus, aut pro vero vel falſo habemus; eo ſolum fine, ut rationes, quæ aſſenſum aut diſſenſū vel invitis extorqueant, inquiramus. Carteſiū enim, cum videret nihil eorū, quæ ſenſibus & intellectu cognoſcuntur, de quorū tamen veritate apud ſe vel maxime eſſet convictus, per philoſophiam receptā adverſus rationes dubitandi, quibus Athei & Sceptici abutuntur, defendi ſatis poſſe, conſilium cepiſſe de cogitationibus ſemel in limine philoſophandi quam maxime avertendis ab omni præcognito, quod experiretur ab hoſtibus veritatis per objectiones, quæ promte refutari non poſſent, dubium reddi poſſe, donec inveniret veritatē quæ a nemine in dubium vocari poſſet. Cum ergo incidiſſet in hoc primū cognitum, ſe exiſtererem cogitantem, ceſſaſſe omnem ἐποχὴν, quæ potius laudanda in ipſo, quam vitio ei ſit vertenda. Quamvis autem Des-Cartes unico didicerit intuitu ſe cogitare & exiſtere, cum hoc ipſum ſine regulis dialecticis & absq; illatione per immediatam conſcientiam cognoſcatur, recte tamen exiſtentiam inferri ex cogitatione, cum plus dicat τὸ cogitare quam exiſtere, ac proinde mirum non eſſe, ſi in cogitatione actuali exiſtentia rei cogitantis includatur, cum in præmiſſis virtualiter lateat concluſio. Porro, quia particularia notiora nobis ſunt univerſalibus, ita ut, dum cognoſcimus particularia, eadem opera univerſalia quoque intelligamus, recte dici poſſe, generalia lumine naturæ eſſe cognita, poſtquam adeſt notitia ſpecierum, atque hinc Dn. Des-Cartes poſt detectam primam

verita-

veritatem optimo jure alia generalia admitti jubere. Nihil etiam aliud hoc enunciato, *Ego cogito, ergo sum*, significari, quam quod intelligi vult Carteſius, falſumque eſſe duplicem adhiberi cogitationem, cum mens cogitat ſe eſſe rem cogitantem. Tandem Carteſio injuria tribui, ac ſi ſtatuerit, Deum fallere nos poſſe; cum hæc ſit Scepticorũ objectio ab illo propoſita, ut oſtenderet, eam nequaquam labefactare poſſe primam veritatem a ſe inventam, quæ ſua certitudine & evidentia ita convinceret animum, ut aſſenſum denegare non poſſet.

Ad *ſecundum* Huetii *caput* ſequentia reſpondentur: Viam qua Dn. Des-Cartes ad *veritatis criterium* pervenerit, regiam omnino rectamque fuiſſe. Cum enim ipſi innotuiſſet veritas prima, *ſe exiſtere rem cogitantem*, vidiſſe illum quoque, cauſam, cur tantopere de illa certus eſſet, non eſſe aliam quam claram ac diſtinctam perceptionem, & hinc merito concluſiſſe, alia quoque vera eſſe, quæ æque clare ac diſtincte cognoſceret, ac proinde admittenda ceu nulli obnoxia dubitationi. Quod vero modo lumen naturale, modo perſpicuitas pro criterio allegetur, id nullam arguere inconſtantiam, cum una eademq; res per diverſa hæc nomina intelligatur. Neque etiam circulum committere Carteſium, dum modo, ut Huetius ait, ex eo quod clara & diſtincta perceptio vera ſit, colligit ſe eſſe, atque item Deum; modo vero ex eo quod ſit Deus, colligit claram & diſtinctam perceptionem veram eſſe. Ipſum enim ante demonſtrationem de exiſtentia Dei, infallibiliter certum fuiſſe de ſe deque criterio veritatis, nondum tamen perfectam habuiſſe ſui & criterii veritatis ſcientiam per cauſas. Cognita vero demum exiſtentia Numinis, cauſam criterii a priore dediſſe hanc, quod Deus omniſcius atque optimus nec fallere poſſit aut falli, neque etiam, ſalva ſua immutabili veracitate, intellectum condere, qui aliquid videat, quod non ita ſe revera habeat, prout ab illo videtur; atque hoc ſenſu docuiſſe, niſi nobis conſtet Deum eſſe, fierique non poſſe ut nos fallat, nihil a nobis perfecte ſciri poſſe, nec ipſa etiam Theoremata Geometrarum. Fruſtra autem cavillari Huetium regulas methodi, quibus *clare*, *diſtincte*, *ordine*, *adæquate* contemplari res propoſitas juſſerit Des-Cartes; falſumque plane eſſe, illum pluribus argumentis probabilibus vim certiſſimi argumenti tribuiſſe; aut Carteſianos ſtatuere, quod habent in mente, id omne exſtare extra mentem.

De *mente humana* vera ſenſiſſe Carteſium, contra ac Huetius putat

tat *capite* ſuæ Cenſuræ *tertio*, Schvvelingius ex eo conficit, quod cogitatio eſt primum & immediatum mentis attributum, nec non ipſa ſine corpore optime poteſt concipi. Licet vero ex hac hypotheſi colligatur, minime pertinere corpus ad eſſentiam animi, negat tamen Carteſii Hyperaſpiſtes hinc ſequi, ſola mente totum conſtare hominem, aut Carteſium hoc unquam docuiſſe. Quæ deinde ad ſenſum corpori aſſerendum ſubjicit phænomena Cenſor, ea, judice Schvvelingio, nequaquam confirmant animam non ſentire, ſed optime explicari poſſunt ex hypotheſi Carteſiana, quæ animam per corpus ſentire ultro concedit, perfectamque ſenſationem illam vocat, cum animus exceptos organis ſenſoriis motus percipit, illique perceptioni ſuum ſuperaddit judicium. Porro Carteſii ſententia de Ideis commode explicatur, oſtenditurque Huetium, dum evincere conatur, nihil eſſe in intellectu quod non fuerit in ſenſu, & tamen concedit ideas univerſales ab intellectu effingi, ſibi ipſi non conſtare. Tandem de animæ ſede diſputatur, & glandula pinealis a telis, quibus eam Cenſor impetit, defenditur. Quæ ad illa, quibus *argumentum ad exiſtentiam Dei probandam* a Carteſio excogitatum impugnatur *capite quarto* Cenſuræ Huetianæ, reponuntur, prolixum eſſet omnia referre. Concedit quidem Schvvelingius, inſpectionem creatarum rerum ad Dei cognitionem nos deducere per vias, quas Scholaſtici cauſalitatis, eminentiæ & negationis adpellant, ſed methodos hasce præſupponere jam Ideam Numinis innatam, eamque ſolum explicatiorem clarioremque efficere, contendit. Carteſium vero a petitione principii liberat dicendo, ipſum quidem ante inventam demonſtrationem de exiſtentia Dei, certum fuiſſe de rebus variis per immediatam experientiam, ſed poſt Deum demonſtrative cognitum, illas quoque per cauſas ac ſcientifice cognoviſſe.

Porro illa, quæ in *capite quinto, ſexto & ſeptimo* Carteſii *doctrina phyſica* objecta ſunt, ita diluuntur: Dn. Des-Cartes recte corporis eſſentiam conſtituere in extenſione, cum in corpore nihil deprehendatur quam diviſibilitas, mobilitas, figurabilitas, ſituabilitas, dimenſionumque ac menſurarum certarum capacitas, quæ omnia ab extenſione dependeant. Ipſum mundos uno plures exiſtere poſſe negaſſe, quia id repugnet naturæ rerum, neque tamen definiviſſe, quid per potentiam Dei abſolutam fieri poſſet. Vim argumenti Carteſiani, quo naturam corporis non in duritie aut mollitie conſiſtere oſtenditur, Adverſarium

Digitized by Google

ſarium non fuiſſe aſſecutum, cum in eo non de translatione totius corporis ſermo ſit, ſed de inteſtino particularum inſenſilium motu: mundum autem infinitum dici, quia nullas cognoſcimus extenſionis mundi fines. Speciatim ad *argumentum Henr. Mori*, in quo præſidium validiſſimum ponit Huetius, reponitur, falſam aſſumi a Moro hypotheſin, quod ſcil. particulæ illæ minutæ, ex quibus ortus hujus mundi derivatur, fuerint æquales, & vel cubi vel prismata hexagona. Nullibi enim hoc Carteſium determinaſſe, ſed potius diſertis verbis fateri, hæc ſola ratione definiri non poſſe, cum potuerint innumeris iisque diverſiſſimis modis a Deo temperari. *Gravitatis* autem *cauſa* dum vindicatur ab Adverſarii inſultu, objicitur eidem, non recte intellectam ipſi fuiſſe Carteſii ſententiam, qui non in ſolos globulos cauſam gravitatis retulerit; neq; ipſum ſatis conſideraſſe æqualitatem ſitus terræ ac vorticis eam peculiariter ambientis, ut habeant ambo unum axem, ſitque terræ ſuperficies in omnibus axis ſui punctis plane recta, & perpendicularis globulis oppoſite verſantibus; ex quo fiat, ut ad rectos angulos gravium preſſiones ubique in ſuperficie terræ peragantur, nec ipſis exceptis polis, per quos effluens materia ſubtilis gravia corpora deorſum propellat.

Tandem in *ultimo capite* plura odioſa & falſa, quam vera contineri, oſtendit Carteſii vindex. Falſum enim eſſe, quod a Chriſtianæ religionis placitis ſit aliena philoſophia Carteſiana, licet cum inepto Transſubſtantiationis dogmate conciliari non poſſit, cui & ipſe Renatus renunciaſſet amplexurus Reformatorum fidem, niſi eriſticis de confraternitate Mariana Voetium inter ac Mareſium ſcriptis abſterritus fuiſſet. Falſum quoque eſſe, quod ejus aſſeclæ ſint elegantiorum literatum oſores, Ariſtotelemque nullo in numero habeant, quodque Des-Cartes ex antiquorum ſcriptis omnia furtim ſublegerit, cum incertum ſit, an veteres eodem modo ſua explicarint dogmata, ac Carteſius, qui ſuæ methodo inſiſtens omnia, quæ propoſuit, ex principiis ſemel adſumtis derivarit.

G. G. L. DE SOLUTIONIBUS PROBLEMATIS Catenarii vel Funicularis in Actis Junii A. 1691, aliisque a Dn. I. B. propoſitis.

VAlde delectatus ſum lectis tribus Problematis a *Galileo* propoſiti, a D. *Bernoullio* renovati, ſolutionibus inter ſe conſentientibus, quod indicium eſt veritatis, apud eos valiturum, qui talia accurate non examinant. Etſi autem omnia conferre non vacaverit, in ſumma tamen rei manifeſta eſt concordia. Legem tangentium, & extenſionem curvæ catenariæ in rectam invenimus omnes, & cum curvedinis menſurâ olim in *Actis Junii A. 1686, p. 489*, (introducto novo contactus genere, quem oſculum appellare placuit) explicuerim per radium circuli curvam oſculantis, ſeu ex omnibus circulis tangentibus maxime ad curvam accedentis, eundemque adeo quem ipſa curva ad rectam facientis angulum contactus, placuit celeberrimo *Hugenio* (animadvertenti centra horum circulorum ſemper incidere in lineas a ſe primum inventas, quarum evolutione deſcribuntur datæ) ſpeculationem huc applicare, & inveſtigare radium curvitatis vel circulum oſculatorem curvæ catenariæ, ſive ejus curvam evolutione generantem, quam & dedit ſolutio *Bernoulliana*. In *Hugeniana* autem, diſtantia quoque habetur centri gravitatis catenariæ ab axe. In *Bernoulliana* & mea, ejusdem diſtantia tam ab axe quam & a baſi aut alia recta, adeoque puncti determinatio, item quadratura figuræ catenariæ. Quibus ego in mea centrum gravitatis etiam hujus figuræ ſeu areæ adjeci. Conſtructionem lineæ Dn. *Hugenius* exhibet ex ſuppoſita quadratura curvæ, qualis eſt $xxyy = a^4 - aayy$, Dn. *Joh. Bernoullius* & ego reduximus ad quadraturam hyperbolæ; illo perbene adhibente etiam extenſionem curvæ parabolicæ in rectam, me denique rem omnem reducente ad logarithmos, eaque ratione obtinente, *perfectiſſimum in Tranſcendentibus exprimendi pariter & conſtruendi genus*. Sic enim unica tantum ſemel ſuppoſita vel habita ratione conſtante, de reliquo infinita puncta vera exhiberi poſſunt per communem Geometriam ſine interventu ulteriore quadraturarum, aut extenſionum in rectas. Lineæ Catenariæ mirum & elegantem cum Logarithmis conſenſum, ex mea conſtructione animadvertere fortaſſe non injucundum videbitur. Cæterum a Dn. *Hugenio* (egregii ex Tab. Sinuum compendii nobis ſpem faciente) obſervatum eſt, rem etiam reduci ad ſummam ſecantium arcuum, per minima æqualiter creſcentium. Idem & a me notatum fuerat, & cum in mentem veniſſet, ab iisdem pendere & lineæ rhombicæ ſeu loxodromicæ determinationem in uſum nautarum, quam jam multis abhinc

annis

annis etiam ex logarithmis definiisse recordabar, excussi veteres schedas, & in *proxime præcedente Aprili p. 181 Actorum Erud. hujus anni* rem tandem publice exhibui. Contigit autem, ut Clarissimus Basileensium Professor Dn. *Jacob Bernoullius* Problematis Catenarii renovator, fraternæ solutioni, in *Junio nupero p. 282*, subjiceret etiam loxodromiarum considerationem, ubi multa detexit egregia; dedit etiam constructionem loxodromiæ ex supposita quadratura lineæ, cujus abscissa & ordinata sint z & x, æquatio vero differentialis ad calculi mei ritum, sit $dx = rr\,dz : z\sqrt{rr - zz}$. Ubi vero videbit, quomodo res a me reducta sit ad quadraturam hyperbolæ aut logarithmos, agnoscet credo hunc colophonem quodammodo impositum esse huic diquisitioni, tantumque supereſſe, ut ad usum practicum captumque popularem magis adaptetur. Ubi tamen annotare debeo, quædam in dicta mea lineæ rhombicæ constructione, Aprili nupero publicata, esse corrigenda. Nam pag. 181, lin. 12, pro *il 2l*, ponatur *il 3l*, & lin. 25 pro *id 3l* ponatur *2d 3l*, & pag. 182, linea 20, pro *seu ad* $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. ponatur *seu ad* $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ &c. Quod utique debuisse poni, ex præcedentibus apparet. Elegans est, quod Dominus *Bernoullius* habet, *Januarii nuperi p. 16*, de curvæ partibus quibusdam dissimilaribus inter se æqualibus. Porro *Junii p. 283* lineam finitæ magnitudinis, infinitos licet gyros facientem, non puto esse interminatam; cum finitæ sit æqualis, & motu æquabili finito tempore percurri possit. Hæreo etiam circa id, quod ab eodem dictum est *mense Januario proximo p. 21*, nullius curvæ Geometricæ in se redeuntis rectificationem (generalem) esse possibilem. Scio alium virum Clarissimum simili argumento probare instituisse, nullius areæ curvæ Geometricæ in se redeuntis quadraturam indefinitam esse possibilem; visum tamen est Dn. *Hugenio* non minus quam mihi, rem non esse confectam. Et ni fallor, dantur instantiæ, quibus tamen hujusmodi argumenta applicari possunt. Hæc veritatis amore, non contradicendi studio a me notata, spero non displicitura, cum aliis egregie dictis nihil detrahant. Ego certe eo sum animo, ut viros præclare de literis meritos ac merituros, lubentissime nec sine voluptate prædicem, hanc eorum laboribus honestissimam mercedem

deberi judicans, quæ & in futurum incitamento, & ipsis & aliis esse potest. Negare non possum, nuirifice mihi placuisse, quæ Celeb. *Bernoullius* cum ingeniosissimo juvene *fratre* suo fundamentis calculi novi a me jactis inædificavit, idque eo magis, quod excepto acutissimo Scoto *Joh. Craigio* nondum mihi occurrerat, qui eo fuisset usus, ipsorum autem præclaris inventis rem, quam summæ utilitatis esse judico, & ab ipsis agnosci video, spero latius propagatum iri in usum rei literariæ. Nec dubium est, quin ea ratione Analysis Mathematica perfectioni propius admoveatur, & Transcendentia hactenus excluſa ei subjiciantur. Egregie a Dn. *Bernoullio* annotatum est, in omni puncto flexus contrarii rationem inter *x* & *y*, vel *dx* & *dy*, esse omnium possibilium maximam vel minimam. Et omnino non dubito, ipsos aliqua detecturos, ad quæ pervenire mihi ipsi difficile esset futurum: supersunt enim, in quibus nondum ipse optata brevitate rem conficere possum. Et quemadmodum mihi, qui in has meditationes occasione *Pascalianorum* & *Hugenianorum* scriptorum potissimum incidi, ad ea pervenire progrediendo licuit, quæ ex illis non facile deducentur, & quæ antea vix sperabantur: ita credo, mea qualiacunque aliis adhuc abstrusioribus occasionem præbitura. Et sane gratulor clarissimo B. affinia problemati catenario danti & daturo, si nempe catena sit inæqualis crassitiei, si funis sit extendibilis, si pro fune gravi adhibeatur lamina elastica, ac denique de figura veli; de quibus vellem mihi cum eo conferre nunc liceret, sed diversissimi generis laboribus distractissimus ægre nuper a me obtinere potui, ut repertam jam ante annum solutionem propositi ab ipso Problematis tandem elaborarem & in ordinem redigerem, quæ etiam moræ causa fuit. Cæterum quia ipse *p. 290* conjicere voluit, qua occasione, aut quorum ante me scriptorum auxiliis potissimum ad has meditationes devenerim, placet id quoque candide aperire. Eram ego hospes plane in interiore Geometria, cum Lutetiæ Parisiorum A. 1672 *Christiani Hugenii* notitiam nactus sum, cui certe viro, post *Galilæum* & *Cartesium*, & has literas publice, & me in ipsis privatim plurimum debere agnosco. Hujus cum legerem librum de *Horologio Oscillatorio*, adjungeremque *Dettonvillei* (id est *Pascalii*) Epistolas & *Gregorii a S. Vincentio* opus, subito lucem hausi, & mihi, & aliis quoque qui me in his novum norant inexpectatam, quod mox speciminibus datis ostendi. Ita mihi sese aperuit ingens numerus theorematum, quæ, corollariis

tantum

tantum erant methodi novæ, quorum partem deinde apud *Jac. Gregorium* & *Isaacum Barrovium* aliosque deprehendi. Sed animadverti fontes non satis adhuc patuisse, & restare interius aliquid, quo pars illa Geometriæ sublimior tandem aliquando ad analysin revocari posset, cujus antea incapax habebatur. Ejus elementa aliquot abhinc annis publicavi, consulens potius utilitati publicæ, quam gloriæ meæ, cui fortasse magis velificari potuissem methodo suppressa. Sed mihi jucundius est, ex sparsis a me seminibus natos in aliorum quoque hortis fructus videre. Nam nec mihi ipsi integrum erat hæc satis excolere, nec deerant alia, in quibus aditus novos aperirem, quod ego semper palmarium judicavi, ac methodos potius, quam specialia licet vulgo plausibiliora æstimavi. Postremo unum adjiciam, etsi ab hoc loco alienum, optare me, ut D. *Bernoullius* expendere dignetur, quæ circa æstimationem virium *D. Papino* altera vice repono, præsertim in fine, ubi detexisse videor fontem erroris popularis. Optime urget *Julio nuper o p. 321.* nihil virium deperdi, quod non alicubi impendatur; sed differunt vires & quantitas motus: & præterquam, quod quanto firmior obex, eo minus potentiæ in ipso perditur, certissimum est, obstacula in data quavis ratione diminui posse, & obstacula attritus seu frictionis non esse proportionalia celeritati (ut monui in *schediasmate de resistentia*) esse quidem resistentiam medii, sed nihil prohibet fingi oscillationes in loco aere exhausto, aut medio quantævis tenuitatis; postremo abstrahendus est animus a circumstantiis variabilibus, ad ipsam per se rei naturam indagandam.

G. G. L. DE LEGIBUS NATURÆ ET VERA æstimatione virium motricium contra Cartesianos

Responsio ad rationes a Dn. P. mense Januarii proximo in Actis hisce p. 6 propositas.

CUm varia impedimenta promtius responsuro obstiterint, facile a Clarissimi Antagonistæ humanitate veniam spero. Ut brevitati qua licet consulatur, disquisitionem de causa gravitatis cum ipso nunc sepono. Primaria de virium æstimatione quæstio est, quas scilicet semper easdem natura conservat. Plerique vim æstimant producto ex mole in velocitatem seu quantitate motus, unde & *Cartesiani* volunt, eandem

eandem in natura motus quantitatem conſervari. Ego contra oſtendi in *Actis Erudit. Mart, 1686 pag. 161*, cum conceſſum ſit a plerisque, potiſſimum ab ipſis *Carteſianis*, ejusdem potentiæ eſſe elevare unam libram ad quatuor pedes, aut quatuor libras ad unum pedem; non poſſe vim æſtimari per quantitatem motus, nec corpus librarum 4 velocitatem habens gradus unius tantum valere, quantum corpus libræ unius velocitatem habens graduum quatuor; quoniam ſi illud unam libram poſſit elevare ad pedes 4, hoc eandem poſſit elevare ad pedes 16. Huic meo argumento quidam reſpondere conati, ſeſe ita implicuerunt, ut non ſatis rem percepiſſe videantur, dum conceſſerunt æſtimationem potentiæ in ratione molis & altitudinis, ad quam moles vel pondus attolli poteſt. Sed Dn. P. recte vidit, hac admiſſa, æſtimationem in ratione molis & velocitatis ſtare non poſſe; itaque de hac perſuaſus, illam negat *Act. Erud. April. 1689, p. 183*, & argumentum quoddam ſuum pro velocitate in pari mole viribus proportionali affert. Ego reſpondens *Act. Erud. Maji 1690, p. 228*, & rem altius repetens, docui ex contraria ſententia ſequi inæqualitatem cauſæ & effectus, imo motum perpetuum, quæ abſurda videantur. *Virium* enim *inæqualium* ea eſſe definivi, quorum ſi unum aliquod in alterius locum ſubſtitui ſupponatur, naſcatur motus perpetuus ſeu effectus *potior* cauſa, & ſubſtitutum tunc eſſe *potentiæ majoris*, id cui ſubſtituitur, *minoris*. Oſtendi autem machinatione quadam adhibita, ſi globus quadrilibris velocitatem habens ut 1 totam ſuam vim transferre ſupponatur in globum unilibrem, isque proinde ſecundum vulgarem ſententiam debeat recipere velocitatem ut 4, oriturum eſſe effectum potiorem cauſa, ſeu motum perpetuum mechanicum. *Potius* autem hic voco, in quo vel in cujus effectu continetur alterum (*inferius*) aut ejus effectus, & adhuc aliquid præterea; ſeu *potius* & *inferius* vel *majus* & *minus* hoc loco ſunt, cum contenta (formalia vel virtualia) hujus in illius contentis inſunt & aliquid præterea. Ita potius eſt, quod attollere poteſt libram ad 16 pedes, quam quod ad 4; nam illud etiam libram attollit ad 4 pedes & præterea adhuc ad 12 pedes.

Clariſſimus P. menſe *Januario Actorum hujus anni* partim ad meum argumentum reſpondet, partim ad ſuum quod nectit, accuratam reſponſionem jure ſuo poſtulat. Sequar præeuntem eo libentius, quod & perſpicaciam ejus & candorem animadverto. Interim ad argumenti mei partem tantum reſpondere videtur. Concedit candide, motum

perpe-

Digitized by Google

perpetuum ex vulgari ſententia ſecuturum eſſe, ſi globi 4 librarum, velocitatis ut 1, tota vis transferri poſſit in globum unius libræ; ſed hoc fieri poſſe negat. Ego (inquit *p. 9 Act. Erud. hujus anni*) *& motum perpetuum abſurdum eſſe fateor, & demonſtrationem ex ſuppoſita tranſlatione eſſe legitimam.* Et mox, *ſi mihi indicet rationem aliquam, qua tota vis motrix ſine miraculo ex corpore majori transferri queat in minus & quieſcens, ego vel motum perpetuum vel victas manus dabo.* De ratione hoc efficiendi poſtea, nunc dicam ad vim mei argumenti, ea non omnino eſſe opus. Mihi enim ſatis fuit oſtendere, 4 lib. veloc. 1, & 1 lib. veloc. 4 non poſſe eſſe virium æqualium; cum ſi *ſupponimus* unum in alterius locum ſubſtitui, ſequatur motus perpetuus. Non igitur opus habeo, ut oſtendam modum *actu* efficiendi hanc ſubſtitutionem. Si quis autem neget meam hanc virium æqualium & inæqualium definitionem (quam tamen Dn. P. admittere viſus eſt) ego, ne de nomine litigemus, id tantum quæram, an non reapſe natura eam obſervet, ſeu an non caveat, ut nunquam ea ſibi ſubſtituat *actu*, quorum ſaltem alterutro alteri ſubrogato motus perpetuus oriri poſſit. Certum eſt experimenta prorſus favere, nec ullum exemplum in contrarium extare. Hoc conceſſo, non habeo opus, ut tota vis corporis majoris actu transferatur in corpus minus; ſufficit mihi exempli cauſa (quod concedere videtur Dn. P.) totam vim minoris in majus transferri poſſe. Itaque ſi tota vis 1 libr. veloc. 4 transferatur in corpus librarum 4, & hoc adeo ſecundum vulgarem ſententiam recipiat velocitatem ut 1, incidetur in id abſurdum (contra conceſſa) ut eorum unum ſubſtituatur alteri, quorum alterum poſſit viciſſim ſubſtitui ipſi, quin motus perpetuus oriatur. Et ita ſequetur, naturam in transferendis viribus æqualitatis leges non ſervare effectuum reſpectu. Quod ſi etiam pro parte retineri vim, & pro parte transferri ponamus, in idem tamen abſurdum incidemus. Erunt fortaſſe, qui vel omnem æqualitatis inter cauſam & effectum legem tollent (quales ſunt qui motum perpetuum admittentes, quantumvis effectum per quantulumcunque produci poſſe putant) vel ſaltem negabunt quidem motum perpetuum ſeu effectum cauſa potiorem eſſe poſſibilem; admittent tamen, ut effectus eſſe poſſit inferior cauſa. Sed vix credere poſſum, Dn. P. huc deſcenſurum. Cum enim effectum cauſa potiorem eſſe non poſſe conceſſerit, videretur effugium quærentis potius quam ſibi ſatisfacientis, cauſam

admittere majorem effectu totali, cum utrumque æque a ratione abhorrere videatur. Sequeretur etiam, causam non posse iterum restitui suoque effectui surrogari, quod quantum abhorreat a more naturæ & rationibus rerum, facile intelligitur. Et consequens esset, decrescentibus semper effectibus, nec unquam rursus crescentibus, ipsam rerum naturam continue declinare perfectione imminuta; (fere ut in moralibus secundum Poetam, ætas parentum pejor avis, tulit nos nequiores &c.) nec unquam resurgere & amissa recuperare posse sine miraculo. Quæ in Physicis certe abhorrent a sapientia constantiaque Conditoris. Videturque inter prima principia hujus doctrinæ recipi posse, ut semper causa & effectus (integra integro) æquipolleant. Et sane ipsius Dn. P. judicium & candorem appello, an rationi consentaneum ipsi videatur, ut pro potentia quæ poterat attollere unam libram ad 16 pedes, oriatur mox potentia quæ possit attollere unam libram non nisi ad 4 pedes? reliqua potentia nescio quomodo amissa, & ut ita dicam annihilata, sine ullo vestigio effectuq; relicto. Quod utiq; contingeret, si pro 1 libr. veloc. 4 succedere posset 4 lib. veloc. 1. Quin imo effici poterit, ut totus effectus substitutus vix millesimam aut centesimam millesimam &c. partem ejus quod causa poterat, præstare possit. Nam si pro 1 libr. veloc. 1000 substituatur 1000 lib. veloc. 1. (quod secundum vulgarem sententiam fieri potest) effectus ad millesimam partem redigitur, quæ videntur perabsurda. Et generaliter posito, primum dari A veloc. c, & B veloc. e, translationes vero & concursus esse A veloc. (c) & B veloc. (e) & secundum regulam vulgarem a *Cartesianis* maxime defensam, servandam esse quantitatem motus, seu esse Ac + Be æqu. A(c) + B(e), tales assumi possunt numeri, ut eadem absurda oriantur.

Miraretur autem, si ipsi Dn. P. nihil subnatum esset scrupuli, tum hinc, tum quod videret vim meæ demonstrationis inevitabilem esse, nisi aliquid sine omni ratione possibile negetur, id est nisi naturæ rerum denegetur facultas efficiendi vel immediate & directe, vel mediate & per ambages, ut tota potentia majoris corporis alicujus transferatur aliquando in quoddam corpus minus antea quiescens. Profecto sententia quæ eo redacta est, ut stare non possit, si hoc reperiatur possibile, valde laborat atque in periculo versatur. Ut taceam, non videri generalem naturæ legem a tali conditione debere suspendi, & suspectum esse effugium, quod nulla postulata admittit nisi actu procurata; ut si

quis

quis Archimedi poſtulanti negaſſet, aliquam rectam alicui curvæ æqualem eſſe, quia nullam poterat Geometrice exhibere. Itaque prope mihi perſuadeo, Dn. P. expenſis omnibus tandem in noſtram ſententiam inclinaturum. Si quis tamen abſurda paulo ante indicata concoquere poſſet, in ejus gratiam tentabo, quod Clariſſimus Antagoniſta poſtulat, *modum indicare, quo natura efficere poſſit, ut potentia corporis majoris transferatur in minus quieſcens.* Poſſum autem afferre non unum. Et quidem ſi concedatur, poſſe totam vim minoris transferri in majus ſive motum ſive quieſcens, igitur A motum, majus B quieſcente dividamus in partes ipſo B minores, totius A velocitatem retinentes, & cujuslibet deinde potentiam in B transferendo ſucceſſive, tota ipſius A majoris potentia translata erit in B minus quieſcens. Aliter: A & B connectantur linea rigida quantum ſatis eſt longa, & in ea ſumatur punctum H quod ponatur fiſti, ita ut compoſitum non progredi quidem, rotari tamen poſſit circa immotum punctum H, quod ſit tam vicinum ipſi A, & tam remotum a B, ut celeritas quæ inter circulandum competit ipſi A, ſit quantumvis parva. Ita poteſt A haberi pro quieſcente, vel quaſi, & tota quaſi vis ejus ſoluto mox nexu ſeu linea rigida ſublata, translata erit in B. Adhibeo lineas rigidas mole carentes, exemplo aliorum qui & puncta gravia fingunt, aliisque id genus demonſtrationum ſubſidiis utuntur, non utique aſpernandis, quando non de praxi, ſed rationibus indagandis agitur. Et compertum habeo, nunquam inde aliquid falſi deduci. Cum Florentiæ eſſem, dedi amico aliam adhuc demonſtrationem pro poſſibilitate translationis virium totalium &c. corpore majore in minus quieſcens, prorſus affinem illis ipſis quæ *Clariſſ. Papinus* ingenioſiſſime pro me juvando excogitavit, pro quibus gratias debeo, imo & ago ſinceritate ejus dignas. Quamvis enim mox ipſe reſpondere tentet, & pag. 11 de inſtantia a ſe ipſo facta ita differat: *Ad id reſpondeo, negari non poſſe validitatem hujus argumenti, ſi ſupponamus vectem perfecte durum & rigidum, verum non datur in rerum natura ejuſmodi perfecta duities*: Spero tamen, omnibus expenſis ipſummet animadverſurum, vim argumenti non ita facile eludi poſſe. Pro certo enim habeo, leges naturæ ac motus ita debere concipi, ut nullum oriatur abſurdum, etiamſi corpora ſumme rigida ponantur, quemadmodum & Dn. *Malebranchium* admonui. Neque ullum, credo, exemplum contrarium afferetur.

Quin & sufficeret ad argumenti efficaciam, non esse impossibilia corpora perfecte rigida, etsi actu non darentur. Ut taceam, talia corpora secundum Atomorum Patronos necessario debere reperiri in natura. Quin etsi concedamus, nulla dari corpora perfecte rigida, imo nec dari posse, quoniam tamen elastica corpora promtæ admodum plenæque restitutionis in effectu rigidis æquipollent, idemque cum ipsis præstant, exiguo quantum voles discrimine, itaque si ipse vectis sit sufficienter rigidus, seu restitutionis quantum satis est plenæ ac promtæ, effici poterit, ut aberratio a perfecte rigido, sit data minor, adeoque vis omnis nostro argumento manebit, nec potuit motus perpetuus (saltem in theoria) evitari, nisi nuntius mittatur opinioni *Cartesianorum*.

Superest ut contrario Clarissimi Antagonistæ argumento satisfaciam. Ejus enim speciositate videtur unice impeditus fuisse, ne meæ demonstrationi manus daret, quod & ipse p. 11 innuit, cum ait: *Satis est mihi aliquod argumenti dubium ostendere, quum enim supra allata demonstratio qua* Cartesianorum *sententia probatur, sit evidentissima* (id cujusmodi sit, nunc videbimus) *modo adversa opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse proferendam.* Cum ergo dubium meæ demonstrationi objectum sustulerim, nunc contrarium argumentum solvere aggrediar. Quod huc redit: Quæ æqualem vincere possunt resistentiam, eorum vires sunt æquales; sed corpus A 4 librarum, habens velocitatem unius gradus, & corpus B libræ unius, habens velocitatem 4 graduum, æqualem vincere possunt resistentiam; ergo corporum A & B vires sunt æquales. Minorem ratiocinatione p. 8 (ad formam Logicorum redacta) probat tali prosyllogismo: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, ea æquale vincere possunt resistentiam: sed corpora A & B æqualem numerū impressionum vincere possunt. Ergo &c. Minor hujus prosyllogismi sic porro probatur: Si corpora A & B ascendant in planis similiter inclinatis (vel etiam ambo perpendiculariter) tempora quibus suam ascendendi vim consument, seu pervenient quousque possunt, erunt ut celeritates, uti constat ex *Galilæi* ratiocinationibus. Sed celeritates in nostro casu sunt reciproce ut corpora A & B (ex hypothesi) ergo & tempora ascendendi sunt reciproce ut corpora A & B; sed quantitas impressionum gravitatis ascensu superanda, est in ratione composita, & corporis in quod fit impressio, & temporis quo durante fit impressio;

(quoniam

Digitized by Google

(quoniam si corpus pariter & tempus dividantur in partes æquales, æqualis est impressio in qualibet parte corporis, & in qualibet parte temporis.) Et ratio composita eorum, quæ reciproce proportionalia sunt, est ratio æqualitatis. Itaque quantitas impressionum, seu numerus æqualium impressionum gravitatis in corpora A & B est æqualis. Ad hoc argumentum respondeo, negando minorem Syllogismi principalis, & ad probationem respondeo, negando majorem prosyllogismi ita habentem: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, ea æqualem vincere possunt resistentiam. Hanc, inquam, propositionem nego, sumendo scilicet *resistentiam*, pro quantitate virium contrariarum. Et ne quis temere aut affectate eam a me negari putet, sciendum est, in ea contineri id ipsum quod est in quæstione. Cum enim impressio gravitatis nihil aliud sit, quam gradus velocitatis cuivis parti impressus, utique si resistentiam seu vim contrariam paterer hac impressione mensurari, concederem vim æstimandam esse ex ductu velocitatis in corporis quantitatem, seu ex quantitate motus. Atque hæc quidem ad oppositum mihi argumentum.

Ego vero ut consilii mei rationes tandem aperiam, quantitatem resistentiæ seu effectus non æstimo gradibus velocitatis, hoc est entibus modalibus sive incompletis, sed substantiis seu realibus absolutis; atque in hoc neglecto πρῶτον ψεῦδος adversæ partis consistere arbitror, & ea judico VIRIBUS ÆQUALIA esse, quæ æqualem numerum elastrorum æqualium vi sua ad eundem possunt tensionis gradum perducere, aut quæ eundem numerum librarum possunt attollere ad altitudinem eandem supra cujusque situm priorem, vel etiam (si rem a physicis concretis ad pure mechanica traducere malimus) quæ æquali numero corporum æqualium eandem velocitatem imprimere possunt; aut denique quæ quamcunque rem potentia præditam (tanquam *mensuram*) æquali numero repetitam exhibere possunt. Et duo VIRIBUS INÆQUALIA, eam judico inter se PROPORTIONEM VIRIUM HABERE, quæ est proportio inter replicationes *mensuræ*, verbi gratia inter numeros æqualium inter se elastrorum, vel ponderum æqualiter ab ipsis intendendorum aut attollendorum, vel inter numeros corporum æqualium æqualem velocitatem ab ipsis recipientium. Hac æstimandi ratione vires reducuntur ad quandam *mensuram*, semper sibi congruam tantumque repetendam, & eveniet, ut æstimatio facta secun-

dum unam menſuram pro arbitrio electam, ſuccedat etiam ſecundum aliam quamcunque; alioqui natura careret legibus. Aſt hæc non ſuccedunt, ſed invicem pugnant in æſtimatione per gradus velocitatis replicatos, quam oſtendi cum aliis irrefragabilibus & ſemper inter ſe conſentientibus æſtimandi modis non conſentire: cujus rei vera atque intima cauſa eſt, quod ſic nulla accurate loquendo vera & realis menſura adhibetur. Etſi enim (quod probe notari velim) fatear, tria corpora æqualia & æquivelocia præciſe triplo plus habere potentiæ quam eorū unum, quia una eademq; menſura etiam hic ter repetitur; ter enim repetitur corpus quale ſingulorū, certæ quantitatis: non tamen ideo concedo, corpo tres habens velocitatis gradus, ter continere corpus ipſi æquale unum habens velocitatis gradum, aut adeo triplam ejus potentiā habere; etſi enim ter contineat velocitatis gradum, non tamen & quantitatem corporis ter continet, ſed tantum ſemel. Unde patet, velocitatem ab æſtimandarum virium officio a me non excludi: oſtendo enim, quicquid demum ad ipſarum determinationem afferatur, ut elaſtrum datæ tenſionis, pondus datæ magnitudinis & elevationis, corpus datæ molis & velocitatis &c. unum vel plura, ſia cauſa poſſint præſtari aut exhiberi, poſſe etiam exhiberi ab effectu & viciſſim. Et quamcunque demum *realem* virium *menſuram* aſſumo, ſemper conſenſum reperio etiam pro reliquis. Sed ubi *modalis* quædam menſura aſſumta eſt, gradus verbi gratia velocitatis replicandus ſine replicatione corporis (ſtatuendo nimirum duorum corporum æqualium vires eſſe ut velocitates) illico induimur in abſurditates, & ſine cauſa vel amittimus partem potentiæ, vel lucramur. Quæ in exemplum utilia eſſe poſſunt, ne abſtractis nimium fidamus, neve in realis Metaphyſicæ præcepta impingamus. Ex his igitur intelligitur, quod hactenus a plerisque in hoc negotio non ſatis recte proceſſum eſt, oriri ex defectu *Matheſeos vere generalis*, ſeu *ſcientiæ æſtimandi* in univerſum, quæ nondum quod ſciam tradita eſt, & cujus hic aliquod ſpecimen damus. Quod ſi jam numerus vincendorum elaſtrorum librarum aut aliorum effectuum realium inter ſe congruentium ad æſtimandam potentiam adhibeatur, ſtare non poterit recepta opinio: mea autem indubitato prodibit, ſimulque omnes illæ abſurditates ſupra hic adductæ ceſſabunt, nec unquam ſubſtituetur alteri, cui non alterum viciſſim ſubſtitui poſſit, neque unquam cauſa producere poterit, quod non & effectus integer poſſit aut viciſſim; quæ in adverſa ſententia

locum

locum non habent. Sed hæc prolixe deducere neceſſe non eſt, cum a Dn. P. aliisque hæc meditaturis facile animadvertantur. Gratiſſimum autem erit intelligere, an aliqua ſuperſint, in quibus Vir Clariſſimus nondum ſibi ſatisfactum putet, quæ ſi methodice & preſſo pede, ut ſolet, proponere volet, a me pariter ac Cultoribus harum literarum inibit gratiam. Spero enim hac ratione abſolvi quod reſtat, & collatione inter nos continuata tanti momenti negotium (quo conſtituendæ ſunt veræ leges naturæ) ad finem perduci poſſe.

JOHANNIS HENRICI EGGELINGII DE orbe ſtagneo Antinoi epiſtola.

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1691, in 4. Plag. 5.

EPiſtolam hanc ad illuſtrem virum, *Gerhardum Molanum*, Liberi Imperialis Cœnobii Luccenſis Abbatem, clariſſimus Autor dedit Bremæ, ipſo natali ſuo, III. Eidus Maji 1691. Argumentum ſuppeditavit vetus monumentum ſtanneum, aut, ut Noſter cum *Cujacio* ſcribi cupit, *ſtagneum*, quod etiam ob formam orbicularem *orbis* nomine in frontiſpicio opuſculi appellat, cum *numi*, *pecunia*, *moneta* titulos privato huic ſigno convenire non crederet, *metallionem* autem, more Italorum, dicere nollet, utpote barbariei vitandæ ſtudioſiſſimus. *Orbis* ille ἐξάδραχμος in Peloponneſo prope Corinthum a militibus, ſocium ibidem humaturis, ex ſepulcris forte fortuna erutus, deinde Sereniſſimo Brunſvicenſium & Luneburgenſium Duci ANTONIO ULRICO, Eruditorum Principi, a centurione oblatus, abs eo dono datus eſt *Molano*. In ejus antica viſitur caput Antinoi cynædi ab Hadriano Auguſto inter Divos relati, cum epigraphe: ΟΚΤΙΛΙΟΣΜΑΡΚΕΛΛΟΣ ΟΡΕΤΣΤΟΥΑΝΤΙΝΟΟΣ; i. e. Ὁστίλιος Μάρκελλος ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀντινόου. Sic enim ſcribere voluiſſe imperitum ſcalptorem, certum eſt ex numis ab Illuſtriſſimo *Mediobarbo Birago* recenſitis. Conſtat autem, Hadrianum catamito ſuo & templa & ſacerdotes dicaſſe. Ac in his fuiſſe videtur *Hoſtilius Marcellus*. Hinc in poſtica absque lemmate extat *aries*, victima nempe abs illo in Antinoi honorem immolanda. Prolixe probare nititur Eggelingius, *Antinoum* quondam fuiſſe athletam. Et ejusmodi orbes æque ac numos contorniatos exornandæ palæſtræ inſerviiſſe. Tandem autem ſtagneum hunc diſcum ſepulcro illatum alicujus Antinoo familiariter noti, niſi forte is ipſe

Hoſtilius

Hoſtilius ille *Marcellus* fuerit; quod ſane non adeo improbabile. Idque triplici de cauſſa: aut ut inſtar hermarum ſepulcris impoſitorum, vices Deorum Manium expleret, ac Lemures Larvasq; ab oſſibus defuncti arceret; aut ut naulum Charontis foret; aut deniq; ut indicaret, quis illic loci ſitus eſſet.

Αὐθεντίαν monumenti hujus rariſſimi dubiam reddunt tum *materia*, tum *orthographia*. Licet enim olim ex plumbo vel nigro, vel albo ſeu ſtagno, diverſis temporibus & locis cuſi ſint numi; eorum tamen, præſertim circa Hadriani πολιτικώτατα tempora, nullus, vel interdictus uſus in rebus alicujus momenti fuit, ut vel ex ipſis Imperatoris hujus numis colligas, qui Monetam Deam non niſi A. A. A. (Auro, Argento Ærique) tutelam exhibentem repræſentant. Dein quis crederet, Hadriani literatiſſimi Principis, ac *Græculi* nomen iſthinc adepti ævo, tam fœde lapſos fuiſſe monumenti publici ſcalptores? Utrumque hunc ſcrupulum ſedulo removet doctiſſimus Autor, primum dicendo, quod ſtagnum quidem in publicis numiſmatibus non uſu venerit, bene tamen in privatis ornamentis palæſtrarum; dein exempla producendo ſimilium lapſuum in orthographia monetariorum & quadratariorum illius temporis. Viciſſim urget pro γνησιότητι orbis ſui, partim ἀμφίμαλλον ejus, ſeu ut Galli amant loqui, *patinam*, nigram ſaturi coloris omninoque talem, quæ non niſi longa annorum ſerie in ſtagno contrahi, a nulla vero arte effingi potuerit. Mox argumento eſſe monet *gibboſum* atque *crenatum marginem*, non dubium formæ malleique antiqui characterem. Ultimo loco magnum ſententiæ ſuæ pondus accedere ait ab *artificio* ſingulari *calatura*. Inde quippe concludit, orbem hunc non barbaris ſeculis eſſe effictum, quin ante Pertinacis tempora; quemadmodum etiam poſt reſtaurari cœptas bonas literas efformatum non eſſe, perſuaſus eſt, quod eo abhinc tempore Corinthiacus ager ſub Turcarum barbarorum poteſtate fuerit ad illum ipſum annum, quo ex ſepulcro erutus fuerit, cum aliis antiquitatis Romanæ ruderibus, orbis iſte Antinoi imagine conſpicuus.

* * *

Dum, Lector Benevole, *ſpatium* Novis Litterariis *aliis non ſupereſt, diſſimulare tamen non poſſumus celeberrimi & ſæpius nobis in his Actis ex merito laudati Polyhiſtoris*, Danielis Georgii Morhofii, *lugendum univerſo Litterato Orbi obitum, quippe qui Lubecæ d. 30. menſis Julii proximi ex diuturno languore & cachexia, anno ætatis quinquageſimo quinto expiravit.*

(o)

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DC XCI.

LE TABLEAU DU SOCINIANISME &c.

id est,

Repræsentatio Socinianismi, in qua conspicitur dogmatum Socinianorum impuritas atq; falsitas, & simul ostenditur machinatio eorum, qui hæresin Socinianam tolerandam esse contendunt; divisa in duas partes, & diversas ad vere fideles epistolas. Pars I.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum Troyel, 1690. in 12.

Constat plagulis 26.

AUtor libri *D. Petrus Jurius*, qui etsi nomen suum in titulo non expresserit, in ipso tamen contextu non dissimulat (vid. Ep. III. p. 131.) ad impugnandum Socinianismum incitatum se esse profitetur consideratione summæ necessitatis, quæ urgeat, ut sectæ hujus incrementis resistatur. Queritur de calamitate Ecclesiarum Gallicarum, quod pressæ persecutionibus, adversus irrepentes Socinianismi propagatores remediis sufficientibus uti nequivissent. Ecclesiastæ munere privatum quidem quendam esse ait in Pictonibus, duosque alios ejusdem hæresis reos in Andegavensi provincia detectos fuisse; sed occulte serpsisse malum, donec universali illa proscriptione dispersi non solum pii & orthodoxi, sed & hæretici istiusmodi doctores, in Angliam & Belgium venerint. Quanquam autem Deo gratias agit, quod horum non adeo magnus sit numerus, ingentem tamen eorum esse significat, qui pestilenti opinione de indifferentia inter sectas pag. 7.
Christianas (quam in libello pernicioso de *reunione Christianismi*, Gallice ante annos viginti edito, sparsam esse ait) imbuti, Socinia-

nos tolerandos esse, & in illorum quoque doctrina salutem inveniri posse existiment. Hoc imputat iis, qui contra gratiam sufficientem
pag. 9. & invincibilem disputent, *Arminianis* nempe, quos *Semisocinianos* vocat, & paulo post aperte *Simonem Episcopium* omnium periculosissimum Christianæ religionis hostem esse pronuntiat, & omnes ejus discipulos pro Socinianis habet. Dolet etiam, quod scripta ejus in Academiis Britannicis publice explicari dicantur. Licet vero non neget,
11. licentiam tantos errores profitendi ex libertate religionis, sive tolerantia politica diversarum sectarum ortum habere, Romanam tamen Ecclesiam in Gallia eadem hæresi infectam esse statuit, multosque ex Clero illi adhærere, sicut Politici, teste *Huetio*, ad atheismum prolapsi sint. Hæc ex introitu operis, sive *epistolæ primæ* (in octo enim distributus est liber) exordio annotavimus, in qua postea systema Socinianismi proponitur. In hoc errores sectæ summatim recenset, eamque accusat, quod Scripturæ autoritatem enervet, infallibilitatem prophetiæ neget, & utilitatem Veteris Testamenti extenuet; dein contradictiones & corruptiones in textu admittat; maxime vero, quod sacras literas simpliciter humano judicio subjiciat, nec ex illis agnoscat, quæ philosophiæ repugnent, sed potius quocunque modo explicanda esse contendat: unde fiat, ut æternitatem Filii Dei ejusque satisfactionem
19. neget, tum animarum lethargum aliaque ejusmodi a Christianismo plane abhorrentia doceat; item, quod fidem justificantem Christiano necessariam non esse putet, sed ex mandatorū observatione & promissis
20. salutem suspendat; porro quod de Deo ideam habeat longe pejorem, quam Plato aut Zeno, dum omniscium vel infinitum esse neget, omni-
27. potentiam ejus restringat, & materiæ, quam æternam statuat, quasi alliget, eaque minorem esse censeat, affectibus quoque subjiciat. Addit reliqua, quod Angelos & animas ex materia productas esse doceat,
29. quod hominem justum & immortalem creatum esse neget, imaginem
32. vero Dei nihil aliud fuisse putet, quam usum rationis & dominium in
36. bruta; quod de providentia Dei profanas habeat cogitationes, minuque ei quam Platonici & Stoici tribuat; unde fiat, ut prædestinationem
38. penitus tollat, omnesque Pelagii errores, ut & Novatiani foveat; item quod virtutem & utilitatem Sacramentorum inficietur, & baptismum pro indifferenti habeat; quod jus gladii Magistratibus auferat, & eatenus Anabaptistis assentiatur. Repetit, quod Trinitatem rejiciat, Christum pro pura creatura habeat, incarnationem Verbi,

ut &

Digitized by Google

ut & redemtionem & satisfactionem simpliciter neget; immortalitatem animæ, quam aperte negare non audeat, debilitet, motum & actiones animæ corpori alliget, separatæ vero a corpore soporem tribuat, impiorum prorsus annihilet; resurrectionem tollat, dum novam animarum & corporum creationem statuat, ex qua hypothesi etiam judicium extremum locum habere non possit. Fatetur quidem, *Crellium* celebrem Socinianorum Doctorem, aliquanto obscurius & verisimilius scribere, sed ad communem sectæ sententiam respici vult. Ex his omnibus concludit, Socinianismum adeo non esse Christianismum, ut potius sit formalis Christi abnegatio, & destructio atque ruina absoluta religionis Christianæ. Occurrit in fine iis, qui utilius esse dicunt, ut de his opinionibus sileatur, idque in Gallia factum, & vix nomen sectæ auditum esse notat. Fieri id quidem tunc absque magno periculo potuisse putat, sed aliud nunc exigi, postquam libri pernicioſi, *Tumulus Socinianismi*, *Protestans Pacificus*, & similes, (quibus tolerantia sectarum universalis suadetur) lingua Gallica prodierint, & in hominum manibus versentur. pag. 42.

Epistola II. articulo I. paralleliſmus instituitur, inter religionis Christianæ dogmata, & Socinianorum errores. In hoc multa cum elo- 50. & seq.
quentia ostendit Autor, quantam quamque nobilem ideam de Deo verus Christianismus concipiat, quomodo hominem ut creaturam cum Deo collatam deprimat, miseriam culpamq; humanam evidenter ob oculos ponat, officium hominis egregiis argumentis liquide demonstret, de mysteriis divinis cum summa doceat reverentia & majestatem eorum extollat. His omnibus (*Art. II.*) contraria doceri statuit a Socinianis. Ideam enim de Deo destrui, creaturas in præjudicium Creatoris extolli, superbiam hominis foveri, virtuti omnia adminicula subtrahi, disciplinam morum principiis sectæ illius subverti. Contemnit jactata de Socinianis pietatis exempla, eaque vel hypocritica esse, vel minime æquari iis dicit, quæ apud paganos quosdam olim, & hodie apud Indorum Philosophos aliquos reperiuntur. Speciatim notat, dogmate Sociniano, quod Christus perfectiorem legem, quam Moysaicam, promulgaverit, manifesto solvi obligationem hominis ex lege morali divina ortam, & conscientias constringentem, quia lex Christi tantum foret positiva. Addit alia arguitque, quibus mysteria religionis Christianæ prorsus evertant, dum illa rationis imperio subjiciant, & Scripturæ autoritatem elidant. 64. & seq.

Digitized by Google

pag. 97. *Epiſtola III.* ab initio opponitur aliquid libello anonymi, cujus titulus refertur: *Advis ſur le tableau du Socinianiſme*, ſive, *Animadverſio in repræſentationē Socinianiſmi.* Hujus ſcripti ſcopus eſſe dicitur, ut errores Sociniani extenuentur, & pro non fundamentalibus habeantur.
102. Sed acriter repugnat *D. Jurius*, &, ut alia prætereamus, *art. I.* magnopere contendit, & argumenta prioris epiſtolæ eo allegat, quod Socinianiſmus minime ſit doctrina Chriſtiana: neque enim ſufficere, quod quidam ex Socinianis Chriſtum pro Meſſia habeant & adorent (quanquam a Transſylvanorum cœtu, inter Socinianos maximo, ne id quidem fieri ſcribat;) nam Gnoſticos quoque & Manichæos paria & plura feciſſe, qui tamen pro Chriſtianis haberi nequeant. Comparationem ſubjungit inter Socinianiſmum & Mahumediſmum, & hunc propter quosdam
107. & ſeqq. articulos illi præfert. Negat denique Socinianiſmum proprie religionem dici poſſe, cum præmia & pœnas non credat; neque Chriſtiana
112. (quod ex ſupra deductis præſupponitur) neque Judaica ſit, quia creaturam (pro qua Chriſtum habet) adoret, neque Pagana, quia pluralitatem Deorum non admittat, & a Turcica quoque diſtinguatur; nil aliud denique eſſe exiſtimat, quam ſpeciem quandam *Deiſmi*. *Deiſtas* vocat,
113. qui Deum eſſe fatentur, ſed nullam ei fere providentiam tribuunt, & omnes religiones Deo placere contendunt; dein animas cum corporibus interire ſtatuunt, pœnasque & præmia poſt hanc vitam tollunt.
115. & ſeq. Parem impietatem Socinianis adſcribit. *Altera hujus epiſtolæ parte*, ſive *articulo II.* reprehendit, quod nullos articulos religionis eſſentiales admittant Sociniani, vel adeo paucos, ut religio ipſa plane tollatur. Allegat hic, quæ adverſus *Nicolium* Sorbonicum demonſtrata a ſe eſſe dicit, nempe quod dentur articuli eſſentiales, qui a non eſſentialibus diſtingui debeant. Addit, eos ipſos articulos, quos Sociniani negant,
119. aut indifferentes habent, eſſentiales eſſe. Articulorum autem fundamentalium characteres tradit, (1.) quod ſint clare & liquide revelati; (2.) quod ſint graviſſimi momenti; (3.) quod ad finem, quem Deus in religione ſibi propoſuit, accommodatiſſimi ſint, ad gloriam nempe Dei, ac ſanctificationem & ſalutem hominum. Appendicis loco ſecundæ
128. huic epiſtolæ adjuncta eſt diſſertatio de *Pelagianiſmo*, cujus Socinianos reos eſſe cenſet, ſimul etiam *Pajonii* diſcipulos perſtringit, qui providentiam Dei in actionibus voluntariis rejiciunt, & ita in mutationibus
129. hodiernis inſignibus, v. g. in *Britannia*, *Sabaudia & Valdenſium* vallibus,

bus, manum Dei agnoscere nolint; item, quod operationem Spiritus Sancti & tentationes Satanæ in mente hominum negent. Respondet pag. 131.
etiam adversario, qui scire ex eo volucrat, quomodo cor suum disponat ad credendum, quæ sint supra & contra rationem suam. Hoc ita a se fieri dicit, ut subjiciat eam divinæ revelationi, & hanc pro suprema ratione habeat, licet minime percipiat & comprehendat, quomodo cum sua ratione mysteria divina conciliari possint.

Epistola IV. Art. I. monet Autor, veritatem evidentem sive sensus (*de sentiment*) ut loquitur, non egere probatione, nec magis probandam esse 131.
inter Christianos divinitatem Christi, & satisfactionem ab eo præstitam, quam lucem aut calorem Solis. Observat præterea, fidem de mysterio Trinitatis separari non posse ab articulo incarnationis, sed eos, qui 135.
Christum Deum esse credunt, necessario etiam & duas personas in essentia divina agnoscere; si autem duæ admittantur, nihil prohibere, quo minus etiam tertia credatur, cum Scriptura de tribus, Patre nempe, Filio & Spiritu diserte loquatur. Cum vero Autor nunc adversus 136.
eos potissimum disputet, quos indifferentes & tolerantes vocat, & qui Christi divinitatem a se ipsis credi asseverant, dubitant autem, an illa necessario credenda sit, aut Sociniani, qui eam non credunt, damnandi: ideo magno studio demonstratum it, hunc articulum necessario credendum esse. Hoc loco quatuor comparationibus urget adversarios, desumtis a subditis, qui Regem de throno dejectum ad vilissimam conditionem 137.
redigere velint; ab Atheismo, cujus speciem esse dicit, si Divinitas ei, qui 145.
eam habet, detrahatur; a Paganis, qui Deo Israelis divinam gloriam 148.
non tribuebant; & ab immortalitate animæ, quæ stare non possit cum opinione, quod anima sit materiæ corporeæ pars subtilior. Ista vero 150.
omnia applicat ad Socinianismum, per quem Christus, negata ejus divinitate æterna, eadem aut majori contumelia afficiatur, quam vel Regi in pistrinum detruso contingat, vel quam Athei aut Pagani Deo inferant, aut qui animæ suam auferant dignitatem, dum eam ex materia oriri & cum ea interire statuunt. *Art. II.* defendit necessitatem cre- 153.
dendi divinitatem Christi æternam adversus *Episcopium*, cujus verba ex *Lib. IV. Instit. Theol. cap. 34.* affert. Negat enim sufficere, quod ille opinatur, si credamus, Christum esse filium Dei, neque tamen definiamus, quomodo & qua ratione filius sit, scilicet cum plures sint *filiationis* modi, & quod modus ille æternæ generationis in Scripturis, ut causan-

tur, non ſit revelatus. Contrarium quidem parte ſecunda hujus operis contra Socinianos probandum recipit, idque contra conniventes illos hic præſupponit, & inde neceſſitatem credendi hunc articulum adſtruit. pap. 165. Idem aſſerit de ſatisfactione Chriſti pro peccatis præſtita, & fide, qua 166. illa apprehendi debet, ſpeciatim argumentatus ex Joh. VI. 51. & ſqq. de manducatione ſpirituali corporis & ſanguinis Chriſti, de qua ibi agi 176. dicit, item ex Rom. III. 25. ubi Chriſtus propoſitus eſſe dicitur a Deo, credendus *propitiator per fidem in ſanguine ipſius*.

Ulterius hoc thema proſequitur *Epiſtola V, & ejus art. I.* & ne- 180. ceſſitatem credendi aliis argumentis adſtruit. Scribit enim, ſyſtema fidei de Chriſto, non ſolum a Socinianis, ſed & ab illis, qui eos tolerare velint, penitus deſtrui, vaneque jactari ſapientiæ, miſericordiæ & juſtitiæ divinæ magnitudinem in opere redemtionis, niſi duo illa fun- 188. damenta teneantur. Idem deducit ex adoratione Chriſti, quam Socini- 189. ani admittunt. Solide refutat *Epiſcopium*, qui putat, adorari illum etiam poſſe non ut Deum, ſed ut Legatum Dei. Denique multus eſt, 195. ut oſtendat, ſi Arminianorum conniventiæ & tolerantiæ locus ſit, fore, ut plerique ad Arianiſmum & Socinianiſmum deficiant, quia longe facilius eſt horum tradita, cum ratiocinatione humana convenientia ſequi, quam animum ad credenda myſteria incomprehenſibilia indu- 200. cere. *Artic. II.* judicium de Theologis tolerantiam Sociniani erroris ſuadentibus aperit. Negat bona fide loqui, qui Sociniani videri nolint, ſed incarnationem & ſatisfactionem Chriſti credi a ſe profitentur, ſimul tamen cenſeant, has veritates non eſſe eſſentiales in fide Chriſtiana. Hæc enim nequaquam a viris doctis & argumentandi peritiam habentibus admitti & ſtatui poſſe, licet forte multi ex ſimplicioribus ita ſentiant. Interim a Theologis illis ferri Socinianos & ad com- 205. munionem admitti, ideoque in omnibus ſectis ſeparatis, puta *Anabaptiſtarum*, *Mennoniſtarum* & *Remonſtrantium* ſeu *Arminianorum* latitare Socinianos, & a Doctoribus & Conſiſtoriis eorum non rejici, imo 206. in ſcriptis (*Epiſcopium* ſeparatim innuit) ſemina Socinianiſmi depre- 209. hendi oſtendit. Negat quoque tales de religione perſuaſionem habere, quæ fidei nomen mereatur, ſed ſolum opinionem philoſophicam & probabilem. Conqueritur de fama, quæ Anglicanæ Eccleſiæ hanc opinionem tribuat; laudat tamen librum *Bulli*, Theologi Britanni, pro Niceni Symboli aſſertione, & quod approbatus ſit ab Anglorum Eccle-

ſia.

ſia. Taxat epiſtolam quandam Latine editam, qua tolerantia defenſa pag. 212.
eſt, & licet concedat, male docere, qui tantum contra errores declament, morum vero vitia intacta ſinant; non minus tamen peccare dicit, qui neglecta veritate dogmatum, de charitate & diſciplina vitæ ſolum fermocinentur. Denique nec in confeſſionibus & libris eorum, imo 213.
ne in juramentis quidem, cum ſe orthodoxos eſſe affirment, ſufficientem ſecuritatem agnoſcit, ob periculum æquivocationis & diſſimulationis, ſtante præſertim tolerantia & communione, quam cum Socinianis colunt, & frigida articulorum fundamentalium tractatione. Neque etiam excuſatos habet, qui dicunt, tolerantiam Socinianiſmi nec poſſibilem nec juſtam eſſe, niſi aſſeverent, quod ſecta illa cum religione Chriſtiana ſit incompatibilis. 221.

Epiſtola VI. oppoſita eſt *Boſſueto Epiſcopo Meldenſi*, ut & Autori relationū de libris eruditorū (*Hiſtoire des Ouvrages des Sçavans*) quo cum *D. Jurieu*, ut ex aliis libellis, quos conſulto huc usque in Actis noſtris non recenſuimus, ſatis conſtat, vehementer eſt colliſus, aliisque, a quibus ſe impugnatum eſſe dicit. Ut autem imputationem *Boſſueti*, ac ſi Patres Eccleſiæ ante Concilium Nicenum pro Arianis & Socinianis habeat, a ſe amoliatur, *Art. I* aperte aſſerit contrarium, & ad- 226.
ductis teſtimoniis Polycarpi, Athenagoræ, Juſtini Martyris, Tatiani, Irenæi, Clementis Alexandrini, & Tertulliani, confirmat, dogma de Trinitate ab iis creditum fuiſſe. Ulterius progredi non voluit, cum de ſequentibus Patribus nemo facile dubitet. *Art. II.* idem facit in do- 227.
ctrina de æterna generatione filii Dei, & dicta ſua in *epiſtolis paſtoralibus* explicat, improbans ſcripta *Petavii* & *Huetii*, qui patribus ſupra 237.
nominatis, aliisque, præſertim *Origeni*, *Theophilo Antiocheno* & *Lactantio* errores in hoc articulo imputant. Proſequitur ea pluribus, 249.
& ſententiæ veterum orthodoxum ſenſum tribuit, quanquam ſpeculationes & phraſes inconvenientes ſecutos illos eſſe non neget: interim 253.
ab Arianiſmo & Socinianiſmo eos penitus abſolvit. *Art. IV.* acrius aggreditur Boſſuetum, & ante omnia axioma illius, quo velut cardine 277.
tota illa machina libri *de variationibus* volvatur, Eccleſiā nempe in expoſitione fidei nunquam variaſſe, disjicit, confidenter affirmans, licet in fundamentis ipſis non variaverit, variaſſe tamen ſucceſſu temporum 278.
in expoſitione, ſive modo & formula docendi & explicandi. Sugillat *Boſſuetum*, quod non, ut *Petavius* & *Huetius*, in libris antiquorum verſatus

pag. 281. versatus sit, sed compendiariam notitiam aliena relatione nitentem habeat; imo ex fama, de sincera ejus de mysteriis fidei professione dubitat. At *Basnagii* opus contra variationes editum laudat: deinde ad epistolam *Bossueti* ad Protestantes contra Epistolas suas Pastorales editam, quam in Actis nostris anni proximi p. 609. retulimus, non sine acri-
283. monia respondet. *Petavii* & *Huetii* sententiam de Theologia Patrum denuo proponit, & ideo in hos convitia, sibi a *Bossueto* injuste impacta, reflecti ostendit; se vero Patres illos minime pro Arianis habere protestatur, & Autoris supra indicati judicium perstringit.
294. Interim lapsus quosdam Patrum agnoscit, & sine scandalo detegi
296. posse existimat, cum non ab iis, sed a Scripturis veritas religionis & judicium de controversiis peti debeat. Negat constanter,
298. quod *Bossuetus* illi objecit, quasi statuerit, quod in Socinianismo salvari aliquis possit; excipit tamen eos, qui in cœtu Sociniano vivant, & discedere ab eo non possint, errores vero detestentur. Inter alia ad
300. ea, quæ Bossuetus de digamia Hasiaca retulit, retorqueri posse dicit, quæ de lascivis amoribus, etiam Episcoporum celeberrimorum in Gallia, libris vulgata sunt. Negat, & ab autore relationis injuste & falso
302. sibi tribui scribit, quod digamiam illam approbaverit: statuit tamen leges matrimonii, ut positivas, ita & dispensabiles esse, dummodo in
305. facto non erretur; provocat ad Zvingerum Doctorem Helvetium, & exempla atque decreta Genevensium; notat etiam, Imperatores Christianos, *Theodosium*, *Valentinianum*, *Leonem* & *Justinianum*, *XIV* causas divortii uxoribus, XVII maritis indulsisse, quanquam neget omnia illa sibi probari.

Epistola VII. aggreditur Autor *Art. I.* librum, qui titulum *Commentarii Philosophici* habet: rejicit autem inprimis principium, cui libri
312. istius scriptor, & qui eum sequuntur, tolerantiam universalem superstruunt, dicentes, culpam non contrahi apud Deum ab iis, qui erro-
315. 316. rem aliquem fovent, quem pro veritate habent. Hoc prorsus impie asseri dicit, & satis refutatum esse libro parvo, cujus titulum refert, & se ejus autorem profitetur: *Des droits des deux Souverains en matiere de religion*, id est, *de duarum supremarum potestatum, conscientia & Principum, jure contra dogma de indifferentia religionum &c.* Æquiparat sententiam illam novæ hæresi Jesuitis imputatæ de *peccato philosophico*,
316. iisdemque argumentis refutari dicit, recte explicando, quæ sit ignoran-

tia

Digitized by Google

tia invincibilis, & quatenus excuſetur. Eodem loco habet libellum pag. 321.
ſeu epiſtolam: *La lettre eſcrite de Suiſſe en Hollande*, ſive *Literas ex Helvetiorum regione in Bataviam ſcriptas*; cum non niſi compendium ſint commentarii illius. *Artic. II. Epiſcopii* & ſequacium argumenta 336.
aggreditur, & primo regulam rejicit, quod nemo obligetur aliquid credere, quam pro modo & proportione, quo revelatum eſt; unde inferunt, quia articuli de Trinitate, incarnatione & ſatisfactione non ſint clariſſime revelati, neceſſe non eſſe, ut plena certitudine credantur. Docet enim *D. Jurius*, credenda ſimpliciter eſſe, etiam obſcurius revelata, v. g. immortalitatem animarum, pœnas inferni & gaudia vitæ æternæ, & quidem aſſenſu, ſi non *ſpeculationis*, ſaltem *adhæſionis*. Concedit vero, obſcuriora quædam minus neceſſaria creditu eſſe, quando non ſunt maximi momenti ad ſalutem, & cum doctrina de hac evidenter non cohærent. Iſta & alia ad regulam illam ſeu majorem propoſitionem argumenti regerit; minorem quod non ſatis clare revelati ſint tres illi articuli, ad partem hujus operis ſecundam differt. Interim *Epiſcopium* 339.
ipſum adducit, qui dictis Joh. I. ad Socini ſophiſma rejiciendum convictum ſe eſſe fatetur. Examinat poſtea & elidit ſecundum argumentum pro Socinianis, quod ſaltem ſpeculative ex malo philoſophiæ uſu errent; neq; enim concedit, hoc modo excuſari vel hanc vel alias hæreſes 340.
poſſe, quæ ex eodem fonte errores ſuos hauriunt; multo minus admittit *Epiſcopii* ratiocinationem a ſilentio Scripturæ, ſive quod Scriptura expreſſe non dicat, hos articulos neceſſario credi debere. Sufficere 346.
enim dicit, quod aliquid in Scriptura clare ſit revelatum & aſſertum, eoque ipſo creditu fiat neceſſarium: allegat tamen etiam dictum Joh. III, 18. quo non credenti *in nomen unigeniti filii Dei* denunciatur damnatio. Repetit & explicat, quæ ſupra monuerat de adoratione, quam Chriſto, ut angelo ſeu legato Dei tribui poſſe *Epiſcopius* ſtatuit. Accedit denique ad maximum *Epiſcopii* argumentum, tolerari debere in recentioribus, quod toleratum fuerit in antiquis. Negat hanc 351.
aſſertionem, quia veritas quædam ſucceſſu temporis clarius explicata fuit, & ita innotuit, ut excuſari ejus ignorantia aut neglectus jam non poſſit. Reſpondet ad ſymbola, in quibus mentio non fit divinitatis 356.
Chriſti æternæ, & de intentione atque occaſione ſymbolorum diſſerit, vehementer autem improbat immodeſtum Epiſcopii de Symbolo Niceno judicium; excuſat etiam (ut fieri poſſe putat) Juſtini Martyris lo- 360.

cum ex *Dialogo cum Tryphone*, quem opponere consueverunt; addit, si non sufficiant, quæ pro eo allegari possunt, ex singulari tamen ejus opinione & errore de Patrum omnium sententia judicari non debe-
pag. 363. re. *Art. III.* refellit tractatum Doctoris *Berry* Angli, Rectoris Collegii Excestrienſis Oxfordiæ, lingua vernacula editum titulo Naked Gospel i. e. *nudum Evangelium.* Rationes autem ejus, propter quas divinitatem Christi æternam & incarnationem inter quæstiones curiosas & ad salutem non necessarias retulerit, pro futilibus habet, easque prolixe diluit, & proterva autoris illius dicta contra fidem horum articulorum serio vituperat. Narrat tamen illum Collegio ejectum, librum ejus a Doctoribus Jano & Hullo examinatum, & a tota Academia condemnatum, tum manu carnificis combustum publice esse. Hoc
395. nomine Ecclesiæ Anglicanæ gratulatur, & Regi gratias agit.

Ultima, eaq; longissima epistola est octava, inscripta *Pastoribus & Directoribus Ecclesiarum Gallobelgicarum in provinciis fœderatis*, quos in exordio impense laudat ob pia & justissima decreta in congregatione sua proxima facta, & ad alia etiam severiora hortatur. Agit autem *Art. I.* de tolerantia civili, sive de libertate religionū omnium, quam, etsi Ecclesiastica consensio obtineri non possit, a multis ex recentioribus commendari queritur, quasi quieti publicæ, ut & propagationi veræ religionis isthoc modo consulatur. Licet autem *D. Jurieu* moderationem erga dissentientes & hæreticos non improbet, & conscientiam a coactione eximat; laxam tamen illam tolerantiam & Ecclesiæ & Reipublicæ summe periculosam esse contendit, hujus vero relaxationis suasores, per
404. multas conjecturas suspectos Socinianismi facit. *Art. II.* quod præcedenti de moderatione adversus hæreticos dixerat, pluribus explicat,
412. ita tamen, ut licitum & justum esse dicat hæreticos premere (*geëssner,*) id est, exercitium publicum, & accessum ad munera & honores, & dogmatum propalationem inhibere. Explicat & conciliat, quæ in aliis libris suis scripserat, & ab adversariis ut contradictoria allegantur.
426. *Art. III.* negat se statuisse, quod Magistratus semper autoritate sua uti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantiæ locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.* statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & commodum fuerit, autoritatem suam interponere debeat ad extirpandam*
434. *hæresin & idololatriam, non quidem per vivicomburia, sed tollendo docendi*

cendi licentiam & ejiciendo contravenientes, item destruendo idolorum templa, & usurpando omnia media, quibus vera religio juvatur. Hoc affirmat Autor, & refutat contraria sentientes ac Magistratui omnem curam de religione abjudicantes, eorumque objectionibus respondet. Primum argumentum in hoc articulo ex jure Dei deducit, cujus honorem Magistratus promovere debet. Alterum, *Art. V.* ex jure ipsorum Magistratuum; & probationes affert ex decreto *Ordinum Hollandiæ* A. 1614 publicato, item ex libro *Hugonis Grotii* de imperio summarum potestatum circa sacra, cujus contenta enarrat, tanto majori cum pondere, ut putat, quia *Arminiani* Autorem illum pro idolo habeant, & quia sententia *Grotii* ab Ordinibus Fœderati Belgii ipso facto probetur, quamvis per conniventiam (nulla lege publica) sectas complures ex utilitate Status sui tolerent. Male igitur de forma Reipublicæ Fœderatorum instructos esse juvenes illos Doctores dicit, qui effrenem omnium religionum licentiam, in Gallia olim conceptam, in Belgio veluti enixi sint. Jus tamen Magistratus, sive, ut loqui in Germania solemus, *reformandi*, moderate & cum consilio procerum ex populo exerceri debere monet. Sequuntur notabilia plurima contra novatorum sententiam, quod Magistratus omnes religiones liberas permittere, omnesque dissentientes, modo boni cives sint, ferre debeat. In summa dicitur, adversari illam autoritati Principum & Magistratuum, speciatim vero fundamentalibus Belgii fœderati legibus, & corrumpere disciplinam Christianam. Tam pernicioſi dogmatis autorem in epistola Latina de tolerantia supra allegata & Goudæ impressa, nominat *Bernardum*. *Art. VI.* aliæ minoris momenti objectiones refelluntur, & speciatim, spem & promissionem de magna utilitate ex affluxu hominum, & pace provinciarum per licentiam illam procuranda, vanam esse; pacē vero Belgii non licentia illa, sed sapienti regimine & conservatione jurium Magistratus circa sacra, niti ostenditur. *Art. VII.* speciosum pro tolerantia absoluta & universali argumentum, quod asserto Magistratibus jure reformandi, non possit culpari, si ut in Gallia factum est, religio purior vi subvertatur, confutat. Singulatim hic examinat & refutat Autor, quicquid a contrariæ sententiæ propugnatoribus affertur, & demonstrat, quanta sit inter eos, qui falsam, & qui veram religionem promovent, ratione juris, differentia; speciatim vero Gallici rigoris contra Reformatos exercitii injustitiam arguit; denique ut ja-

pag. 460. 466. 477. 479. 491. 507. 509. 515. 517.

&antiam de magno licentiam illam asserentium numero reprimat, ex actis *Synodi Gallobelgicæ* Amstelodami A. 1690 habitæ, epistolam, XXXV ministrorum Ecclesiæ, qui ex Gallia in Angliam profugerant, d. 2. Au-
pag. 559. gusti scriptam, & responsum a Synodo d. 8. Decembr. datum adducit. Questi sunt exules illi de suæ gentis & professionis viris, qui errores Socinianos, quos dudum clam fovisse & specie tolerantiæ & charitatis excusasse in Gallia visi erant, jam palam disseminarent, & quod idem in
563. Belgio editis scriptis fieret. Respondit Synodus, se eundem dolorem sentire, & ad remedium afferendum opem & consilium conjuncturam. Addit Autor decretum Synodi, quo propositiones novem damnantur, quas Latine versas adscribere operæ pretium est. (1.) *Quod Socinianismus sit religio tolerabilis, in qua salvari homines possint.* (2.) *Quod salus obtineri possit in omni religione, dum adsit bona fides & intentio.* (3.) *Quod non peccent, quantumcunque mali perpetrent, qui conscientiæ ductum sequuntur.* (4.) *Quod illi saltem hæretici sint, qui veritatem contra conscientiam oppugnant.* (5.) *Quod blasphemus non sit, qui non blasphemet contra propria principia.* (6.) *Quod pietas & ratio exigat, ut tolerentur omnes hæreses, tolerantia civili & ecclesiastica.* (7.) *Quod Magistratibus jus non sit, ut autoritate sua utantur contra idololatriam & progressum hæresium.* (8.) *Quod cuilibet privato fas sit credere & docere quæ velit, nec impediri a Magistratu debeat.* (9.) *Quod gratia divina unice consistat in propositione verbi, nec detur operatio interna Spiritus Sancti.* Additur acris censura contra harum thesium defensores. Finit Autor respondendo paucis ad epistolam *Intolerantis ad intolerantem* recens publicatam, in qua animis cito jactari dicit, quod non omnia Commentarii Philosophici argumenta refutata epistolis hujus libri prioribus fuerint: id enim edita ultima sufficienter præstitum esse confidit. Quam vero spem fecerat de parte secunda operis, sive refutatione Socinianismi,
578. eam fere tollit, tum ob virium defectum, tum quod audire se scribit, esse in Anglia viros doctos, qui laborem illum sint suscepturi. Brevis subjungitur declaratio duorum locorum ex epistola VI, & unius ex Ep. VII, quæ contra sententiam suam explicari non vult Autor.

ABREGE' DE LA DOCTRINE DE LA TOlerance civile. i. e.

Com-

Compendium doctrinæ de Tolerantia civili,

Roterodami ad exemplar Londinense, 1691, in 12. Plag. 2½.

STatum quæstionis, quæ hoc tempore magna utrinque contentione agitatur, sic concepit Autor: *An Magistratus possit aut debeat affligere seu cruciare* (geesner) *aut punire aliquos solius religionis causa?* Qui hanc quæstionem negant, *Tolerantes* vocantur: qui affirmant, *Intolerantes*. Prioribus accedit Anonymus hic, & negativam sequentibus argumentis it stabilitum. (1.) Respectu Dei ad promovendam ejus gloriam nihil agi dicit, quia zelo illo non extinguantur hæreses, nisi extrema Inquisitorum Hispanicorum sævitia, quam *Intolerantes* ipsi rejiciant & execrentur, adhibeatur. Unicam ergo, quæ tuto eligi possit, ad gloriam divini nominis in convertendis hæreticis promovendam, viam esse instructionem piam & exemplum morum probo-rum. (2.) Respectu veritatis utilius esse censet, idque ex dicto Apostolico: *oportet esse hæreses*, colligit, si errores in notitiam populi veniant & solide refutentur, quam si violenta eorum suppressio instituatur. (3.) Ex natura religionis deducit, non alio modo eam (quia in corde hominum residet) quam instructione & persuasione plantari posse & debere; coactionem autem ad externam professionem, neque quidquam efficere, & contumeliosam esse Evangelio, quasi scilicet hoc absque manu regia ad persuadendas hominum mentes non sufficiat. (4.) Salutem nostram periclitari negat, sed promoveri, si errantes tolerentur; neque ab his contagionem metuendam esse, si legitima media, instructionis nempe adhibeantur: quod si hæc non succedant, eventum divinæ providentiæ committendum esse judicat. Parum æstimat argumentationem ab exemplo eorum, qui pestifera lue infecti, arceri aut separari solent: ait enim, si infectis præsentia hominum sanorum succurri posset, ejectionem eorum injustissimam futuram esse; at errantibus in fide & opinionibus succurri posse a recte sentientibus & errores refutantibus, idque tentandum esse, & successum, ut dictum est, divinæ gubernationi deferendum. Unde (5.) consequens esse existimat, ut etiam proximi salus tolerantiam exigat. His subjungit argumenta ex revelatione sive sacris literis: nempe ex veteri Testamento liquidum esse statuit, quod extra incolas Palæstinæ exitio destinatos nemo ad religionem & sacra Judaica coactus fuerit. Urget speciatim

tolerantiam Sadducæorum, quam Christus, licet occasionem sæpius haberet, minime improbaverit. Deinde ex Novo Testamento naturam Evangelicæ doctrinæ omni violentiæ repugnare, hanc vero Satanæ methodo convenire ostendit. Post hæc mediam illam, sive mitiorem ex *Tolerantibus* sententiâ in *D. Jurii* epistola octava Repæsentationis Socinianismi explicatam, in censuram vocat, nec magis probat, quod Magistratus affligere, premere & vexare possit aut debeat errantes, quam punire. Rejicit etiam, quod dicunt, non semper ad afflictionem auferendam obligatum esse Magistratum, sed quando commode id facere possit. Si enim bonum & justum sit, ut affligantur, semper id in causa hac gravissima etiam cum periculo fieri debere. Negat Magistratui incumbere, aut in ejus viribus esse, ut de erroribus cognoscat. Nominatim ab eo onere liberandum esse ait, quem cum summa veneratione nominat, *GUILIELMUM Britannia Regem*. Ex antiquitate etiam ecclesiastica & martyrum historia suam tuetur opinionem; asserens, quod optimis Ecclesiæ temporibus nunquam vis facta sit dissentientibus, & ad infirmitates & lapsus refert, quod intempestivo Episcoporum & Imperatorum quorundam zelo fieri cœpit. Inde opprobrium Christianissimo illatum esse putat legibus Arcadii & Honorii contra Manichæos & Donatistas. Exemplis Doctorum, qui reformationis seculo præcedenti autores fuerunt, non movetur, quia quæstionem hanc nunquam solide examinarint, aliasque opinionis suæ causas habuerint. Tandem non plus concedit Magistratibus, quam ut religionem, cui addicti sunt, dominari & eminere faciant, nisi forte pacto prohibeantur, aut sine persecutione prærogativam illam obtinere non possint: deinde, ut eas prohibeant & coerceant religiones, quæ subditos ab obsequio Magistratibus debito retrahant, turbas excitent, aut in reliquas omnes dominari velint. In his tamen omnibus cogitare Magistratus debere, Deo rationem reddendam a se esse, & ut charitatem potius sequantur, quam timori & suspicionibus indulgeant. Gloriam vero divinam optime promoveri a Magistratu posse arbitratur, si Doctores populo det, qui ad eum instruendum & emendandum idonei sint doctrina & moribus; plus ab illis negat a Deo exigi. Addit aliquid contra speratam Romanæ Ecclesiæ conversionem, quam prædictam esse innuit, & ab Ecclesiis Gallobelgicis petit, ut in proxima Synodo de hac tolerantia denuo deliberent, & de ea sapienter decidant.

MATHE-

MATHEMATICAL SCIENCES IN NINE Books, by VVilliam Leybourn Philomath.

hoc eſt,

Curſus mathematicus, in quo ſcientiæ mathematicæ novem libris comprehenſæ docentur a Guilielmo Leybourn Philomathem.

Londini, apud Thomam Baſſet & Socios, A. 1690. in fol.

Conſtat 11 Alphab. & tab. æn. 43.

CUm ſolertiſſimus vir *Guilielmus Leybourn* uſu frequenti comperiſſet, quanto cum diſcentium emolumento ſcientiæ mathematicæ doceantur, ſi omnes uno in ſyſtemate comprehenſæ, illarumque doctrinæ ita inter ſe connexæ ſint, ut fundamenta ſua ex aliis libris, quos cum temporis & ſumtuum diſpendio evolvere neceſſe ſit, non arceſſant ac repetant; a multis jam annis conſtituit, tale opus Anglicana lingua in ſuæ gentis uſum conſcriptum edere in publicum, nuperque ab amicis compulſus, id quod animo diu volverat, exſecutus eſt. Dedit autem præcipue operam, ut omnes hujus ſyſtematis partes eo ordine diſponeret, quo ab illis legendæ ſunt, qui ſuo Marte illarum notitiam ſibi comparare geſtiunt. *Primus* ergo *liber Arithmeticam* proponit, non vulgarem ſolum, ſed decimalem quoque ac logarithmicam. *Secundus Geometricus* eſt, & problemata ac theoremata elementaria complectitur. Utrique autem ſupplementi loco brevis de *Algebra ſpeciosa* tractatio adjecta eſt. In *tertio* libro doctrina de *primo mobili* uſuque Globi perſpicue explicatur, & varia circulorum ſphæræ projectio docetur. *Quartum* librum *Coſmographia* ſibi vindicat, partim cœleſtis, quæ de ſyſtematibus Aſtronomicis, & tam errantium quam affixarum ſtellarum, nec non cometarum natura agit; partim terreſtris, quæ *Geographia* quoque dici ſolet, cui annexa eſt de æris ſeu epochis variis diſſertatio *Chronologica*. In *quinto* libro *Trigonometria* plana & ſphærica exponitur, non ſolum quatenus Tabulis ſinuum, ſed etiam Analemmatis, globi cœleſtis, & ſcalarum in hunc finem conſtructarum adminiculo exerceri poteſt. *Sextus* liber Geometricorum inſtrumentorum uſum oſtendit in *Longimetria*, *Planimetria* & *Architectura milita-*

mulari. Navigationis præcepta tradit liber *ſeptimus, Gnomonices octavus. Nonus* autem nihil aliud eſt quam *Nicolai Mercatoris* Inſtitutionum Aſtronomicarum *liber ſecundus de Planetarum Theoria*, in linguam Anglicanam converſus. Additæ quoque ſunt ſuis in locis tabulæ ad rem præſentem accommodatæ.

GERHARDI FELTMANNI DE TITULIS Honorum Libri II.

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1691. in 8. Plag. 47.

AMœnum hoc ac nitidum diſſerendi argumentum, ex Jure publico ac gentium moribus maxima ex parte depromptum, jam ante viginti annos occupavit Autor Conſultiſſimus, illudque collatis ex Jure civili ſuffragiis condigne illuſtrare inſtituit. Quanquam autem intermedio tempore ex Univerſitate Groeningana, in qua Primarium Juris Profeſſorem agebat, ad Curiam Provincialem Friſiæ Orientalis fuerit vocatus, negotiisque forenſibus arctius multo addictus; non ideo tamen ab Academicis ſtudiis, quibus ipſum a prima adoleſcentia commilitones haud vano augurio deſtinaverant, ſemet abſtrahi paſſus eſt. *cap. fin. §. 6.* Singulari etenim alacritate hoc ipſo anno non tantum nova eruditionis ſuæ edidit monumenta (Vid. Acta menſis Aug. pag. 359:) ſed curam quoque adhibuit merito laudabilem, ut hunc Tractatum *de Titulis Honorum* non tam externa forma, quam potius re ipſa ex inſigni acceſſione locupletiorem ſiſteret. In concinnando vero ac emendando hoc opere haudquaquam rigido nexu membra ſingula ſtrictim compingere voluit Autor; ſed ſolutius paulo ſcribendi genus amplexus genuinas ſæpe materias invicem miſcet, liberiusque deinceps ſupplet, haud raro etiam adventitiis quæſtionibus diſtinguit, ut alternante hac viciſſitudine Lectoris animum ſuſpenſum ſemper tenere magisque avidum reddere videatur. Quod ipſum inſtitutum æmulari eo minus veremur, ubi ſumma rerum momenta nobis commemoranda veniunt, ſi paucisſimis prius generalem connexionem fuerimus præfati. Hoc videlicet ordine in duobus libris Tituli cenſuram ſubeunt, prout nomini proprio vel præmitti vel poſtponi conſuevere; cumque duas rurſus ſpecies forment poſterioris notæ tituli, declarantur prius illi, qui dignita-

gnitatum, officiorum, poſſeſſionumque ſunt indices; poſt & iſti, qui nuda honoris aut amicitiæ epitheta. Quæ ſingula titulorum genera a ſummis Principibus, ſub quo auguſto vocabulo Imperatorem Romanum, Reges, Electores, aliosque Status potentiores comprehendimus, explanate decurrunt ad Magiſtratus, Nobiles, Eruditos cæterosque honoris luce aliqua conſpicuos.

Ipſius vero commentationis exordium more ſolito ducitur ab iis, quæ circa Titulorum ac Honorum naturam aeſpecies ſunt obſervanda; cumque hæc theoretica magis eſſe videantur, ſubjicitur in *c. 5. 6. & 7.* quæſtio præjudicialis & apud Batavos maxime illuſtris de ſtatu Drenthiæ, utrum inter fœderatas Belgii Respublicas Provinciæ titulum mereatur? Indeciſam relinquere maluerat hanc quæſtionem Autor in priore editione p. 23: ne vero intempeſtivæ cujusdam timiditatis eum quiſpiam inſimulare poſſet, manifeſte affirmativam amplectitur, expoſitis late argumentis, quæ in utramque partem proferri ſolent. Titulorum origo ex Jure Gentium deducitur in *cap. 9. & 10.* ac Juris Divini indulgentia ſtabilitur. *Cap. 11. & 12.* duæ claſſes producuntur, quarum prior Reges & Principes ambitioſos ac titulis ineptis ſtolide tumidos notat; poſterior vero glorioſe commemorat Heroes magnanimos & modeſtos, quibus non affectata in titulis ſimplicitas placuit. Seorſim mox in *c. 13.* diſſeritur de Regibus Galliæ, cur adſtricto utantur titulo, & qui hujus inſtituti receſſus eſſe videantur. Luxuriam dehinc in privatorum titulis, quæ ab Italis potiſſimum derivata noſtram ætatem affligit, liberius perſtringunt *cap. 14. & 15.* ſic tamen ut in *cap. 16.* concedatur, certis in caſibus alios etiam titulos & majores admitti poſſe; argumento ducto a nummorum fato, in quibus nunc tyroni eadem conſtituatur merces, quæ ante duo ſecula præſtabatur egregio artifici. Et ſic adeo, concordante Limnæi judicio, titulos æque, ac rerum pretia creſcere ferendum eſt. *Caput 20. & ſeqq.* recenſent Principes provinciarum titulos uſurpantes ſine re, quorum commemorationem cum poſſeſſorum indignatione ſuſceptam commoda haud pauca, nec pauciora tamen incommoda ſecum vehere, ex latiori diſcurſu deprehendimus; quemadmodum ex *cap. 25.* omnino innoxiam eſſe omiſſionem tituli circa rem adhuc acquirendam, licet tredecim rationes obſtent, quæ ſigillatim ac ſolide refutantur. Intermedium *cap. 24.* Pontifici Romano ſummum imperium in terras, quas hodie poſſidet, defert, & Ejus- *Lib. I.*

dem Nuntios apud Reformatos etiam Principes ac Status eodem cum Regum Legatis honore haberi, Fœderatorum Belgii Ordinum exemplo docet. *Cap 33.* evolvit epitheta Majestatis Sacræ, Sacrosanctæ, & quis eorum inter Imperatorem Romanum, & Reges Angliæ, Daniæ & Sueciæ in salutando mutuus fit usus. Circa Cæsaris titulum ex *cap. 34.* notamus, Imperatoris titulū Regem Galliæ non tantum, sed & Reges omnes posse usurpare, adjecto regni nomine; perperam tamen Cæsaris titulum tribui ulli alii Principum quam Imperatori Romano. Stringit ea propter Autor monumentum a mercatoribus Londinensibus Carolo II Regi positum, in quo *Cæsar Britannicus* salutatus fuit. *Cap. 36.* Protectoris titulum a Cromvvellio usurpatum, jam olim in Anglia cognitum fuisse probat, ac insimul notat, titulum sine re fuisse, quando Henricus II Galliarum Rex se Protectorem libertatis Germanicæ in literis jactavit. In *Cap. 37.* disseritur de Titulo Ministri, qua de causa apud Protestantes Clericis tribuatur, & quo in pretio eundem Magnatum aulæ habeant, quandoquidem illis solum Consiliariis serventur, cum quibus arcana dominationis Reges & Principes potentiores conferre solent. Galliæ Rex quinq; tantum ex suis hoc titulo mactare dicitur, veluti Regni Cancellarium, Secretarium rerum exterarū, Secretariū rerum militarium, Principē Rationalium regni, atq; Secretarium Domus Regiæ. *Cap. 42.* avitam Frisiorum libertatem eruit, & qualis inter ipsum populum & Imperium Germanicum olim intercesserit nexus. Nobilium ordines diversos *cap. 43.* recensет, prout alii vel ob merita, vel ex stirpe Nobiles, alii Liberi Nobiles Imperii, alii Equites, alii Equites Imperii. *Cap. 45.* exponit titulum Superintendentis & Inspectoris. In *cap. 48.* adstruitur, singularum Belgii Fœderati Provinciarum Ordines creare posse Equites. De titulis Deo tribui solitis in *cap. 51.* disquiritur, ac speciatim quidem, an Ter Optimus Maximus a Christianis appellari tuto possit. Negavit id ipsum *Joachim Oudaan* libro, cui titulus *Roomsche Outheden, Coll. 4. p. 146,* hoc argumento motus, quod profana gentilitas eum titulum soli Jovi tribuerit, cum is Deorum omnium Optimus & Maximus haberetur, quæ comparatio Christianis esse debeat abominabilis. Huic tamen reponitur, verba ista non semper comparationem supponere, verum & citra eam absolute denotare rem utilissimam & plenissimam. Sic fundum O. M. dixi, qui cum omni commodo, qualecunque illud sit, ad aliquem pertinet, licet unicus sit. In

Cap.

Cap. 54. origo vocis *Souverain* in diſceptationem venit. Deduxerat eam *Guy Coquille ſur les coutum. de France Queſt. 39.* ex vocabulo Latino *ſupremus*; quod reprobat Noſter, & contendit, illam in Germania inferiore natam eſſe, & compoſitam ex *ſuiver* & *rein*, quæ pro ſynonimis habentur, & propter ſingularem emphaſin uſu loquentium conjunguntur, quales formulæ complures hac ratione connexæ ibi proſtant. Exprimit ergo *Souverain* illud, quod *purum putum* appellamus, cui nil admixtum, id quod imperio accommodatum talem vim ac poteſtatem denotat, quæ in omnes ſine ulla exceptione competit. In *cap. 61.* memoratur, olim a Galliarum Rege Electoribus Imperii datum tantum fuiſſe titulum Celſitudinis Electoralis, ſed ante annos non multos Baronem Blumenthalium, cum Legati munere apud Regem Galliæ fungeretur, effeciſſe, ut Electori Brandenburgico Serenitatis Electoralis titulus fuerit tributus. Quo titulo hodie a Regibus non tantum exteri Electores ſeculares decorantur, ſed & Eccleſiaſtici, modo ex Domo Electorali aut patre Principe Imperii ſint nati. Qui enim ex Comitum, Baronum, Nobiliumve ordine ad iſtud faſtigium fuerint evecti, hodienum Celſitudinis Electoralis titulo ſalutantur. Haud fruſtra vero in ſeq. *cap. 62.* quæritur, utrum Septemviri hodie Electores dici poſſint? Et affirmativam ſententiam Autor his potiſſimum rationibus adſtruit: ſecundum famoſam Juris regulam, temporariam mutationem Jus provinciæ non innovare; ſpectandam eſſe originem; nec pro abſurdo reputandum, ſi alicujus numeri ratio in appellatione non habeatur. Nam Fœderis Divini veteris dici interpretes LXX; neminē tamen neſcire, quod plures fuerint. Sic Centumvirale judicium & Centum-Viros fuiſſe dictos, licet quinque ſupra centum eſſent; imo aucto poſtea numero ad centum & octoginta, priſcam tamen Centum-Virorum appellationem manſiſſe. An vero Papa Romanus a Proteſtantibus Principibus *Sanctiſſimus Pater* ſatis commode appellari poſſit, ambiguæ deciſionis quæſtio videtur ex iis, quæ *cap. 66.* congeſta ſunt. Traditur hic, de titulo iſto diſputatum fuiſſe in Anglia, cum ageretur de nuptiis inter Carolum I. & Filiam Hiſpaniæ Regis contrahendis, ubi Papæ diſpenſatio ab altera parte deſiderata fuit. Cum enim Pontifex prius epiſtola ad Regem Angliæ ſcripta ei titulum Dilecti Filii largitus eſſet, exinde illos, qui ſuaſores hujus connubii extiterant, fundamentum petiiſſe, Pontifici ex relatione civili titulum Sanctiſſimi Patris

tris ceu mere politicum tribui posse. His tamen non obstantibus, pressius Noster concludit, vel ex hac sola ratione Principes Protestantes non posse Pontifici largiri Patris titulum, quia in suis provinciis pro Patribus coli debent, & non tantum Episcopi, sed & summi Pontifices in suis territoriis revera existunt. Quod ipsum thema *de Jure Papali Principum Evangelicorum*, Magnificum *Strykium*, B. Zigleri in primaria Juris professione in Academia Wittenbergensi successorem dignissimum, in oratione sua inaugurali nuper tractasse cognovimus. In *Cap. 72.* prolixa disquisitio de Legatis eorundemque variis ordinibus, honoribus ac postulatis instituitur, quibus v. g. ex his titulus Excellentiæ sit tribuendus, utrum secundo legato idem sit exhibendus honor, qui primo defertur. Quem in finem exhibentur declarationes nonnullæ de hisce causarum momentis a Legatis Brandeburgicis in consentu Neomagensi Legatis Anglicis Mediatorum partes tum sustinentibus oblatæ. Quæ Pontificibus Romanis circa titulorum secularium collationem competat potestas, & quæ de facto, ut loquimur, ab iis subinde fuerit usurpata, *cap. 75. & l. 2. cap. 27.* fusius exponunt. In *Cap. seqq. 77. & 78.* duas quæstiones decisionem suam ex Jure Civili expectantes deprehendimus. Primum quæritur, quam probandi vim habeant tituli in lapide vel monumento scripti? Rem totam occasione *l. 6. C. de relig. & sumt. fun.* hisce conclusionibus exponere satagit Noster: (1) si consensu personæ, cui vel ipsi vel hæredibus & successoribus ejus, titulus inscriptus incommodum adfert, is antea positus fuit, tunc absque dubio contra eam hæredesve ejus plenam faciet probationem. (2) Si de consensu non apparet, & in loco publico per tempus longissimum inscriptio hæserit, tunc perfectam & plenam probandi vim habet, ut is damnum adeo sua culpa sentiat, qui non contradixit. (3) Sed secus res habet, si nec longo tempore posita, nec in loco publico deprehenditur inscriptio, & insuper neque de consensu neque de contradictione ejus constat, de cujus damno agitur, tum etenim titulus neutiquam probabit dominii alteriusve juris translationem, ac ne quidem præsumtionem pariet, maxime si extiterit in loco haud frequentato. Quæritur secundo de probandi modo. Repetit Noster doctrinam a Bartolo ac Baldo traditam, probationem tituli supponentis collationem dignitatis, aut officii alicujus, faciendam esse per productionem originalium, ut loquimur, adeoque non sufficere, si vel

testimoni-

teſtimonium codicillorum Principalium jam confectorum proferatur, aut ad teſtes vel famam publicam fiat provocatio. Quæ omnia majori ſolertia excutiuntur, ſi non de mero honore publice augendo, ſed de procœdria, quam alius ſibi deberi ait, contentio fuerit ſuborta. Hoc etenim caſu obtinet diſpoſitio *l. 15. C. de R. V.* ut non is alteri præferatur, qui prior codicillos Principis manu ſignatos impetravit, ſed qui prior poſſeſſionem muneris, cujus titulus eſt index, acquiſivit; quod illuſtri exemplo quorundam Competitorum noviter evectorum in Collegium Principum ulterius declaratur. In *Cap. 85.* explanantur & ordine & re affines *Tituli Cod. de his qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt &c.* & *ut nemo privatus titulos prædiis ſuis vel alienis imponat vel vela regia ſuſpendat. Cap. fin. 88.* vigore *Auth. Habita C. ne filius pro Patre* eum, qui Studioſum vel Profeſſorem injuriis afficit, ipſo jure infamem fieri, notat.

Et hæc ex Libro I. Sequitur Lib. II. qui licet 34 tantum Capitibus conſtet, & ſic nedum mediam prioris libri partem æquet, iſti tamen materiarum utilitate & jucunditate haudquaquam cedere videtur. *Cap. 1.* titulos varios Scholarum tradit, earundemque characteres, qui pædagogia ſeu ſcholas triviales a gymnaſiis illuſtribus, iſta rurſus ab academiis, has ab univerſitatibus diſtinguunt. Cumq; de eo ſatis conſtet, quod in Germania non niſi Imperatoris indultu academiæ poſſint erigi, quæritur porro, num gymnaſium illuſtre civitas municipalis conſtituere jure ſuo valeat. Negatur id ipſum, atque ad effecta ſuperioritatis territorialis refertur, ea potiſſimum de cauſa, quod nullum collegium absque Principis conſenſu conſtitui queat. In *cap. 9.* exemplis compluribus adſtruitur, Reges & ſummos Principes ſubinde etiam alterius Reipublicæ civibus titulos conferre ſolere. Quo in caſu commendanda venit Fœderatorum Belgii Ordinum cautela. Iſtis tale quid ubi ſubolet, malunt prævenire alios, & eosdem prius Proceribus ſuis decernere honores; ne forte vel non agnoviſſe ſuorum merita, vel impares extraneo Principi in conferendis honoribus eſſe videantur. Ideo cum juſſu Reipublicæ ſuæ Legatus Venetus Danielem Heinſium Equitis cingulo donare vellet, eidem eandem dignitatem Patriæ Ordines prius contulerunt. Cumque alio tempore Ludovicus XIII Rex Galliæ Belgis Fœderatis per literas denunciaſſet, hoc ſe in mandatis dediſſe Legato ſuo, ut Principem Auriacum, cui hactenus Excellentiæ titulus tributus fuerat, *Lib. II.*

fuerat, majori titulo *Alteſſe* exciperet; tale reſponſum tuliſſe fertur ab Ordinibus, gratias ſe agere Regi, quod eadem ipſi mens eſſet, quæ ſibi eſſet: nam & pridem ſe Principem Auriacum condecoraſſe titulis, qui idem ac Gallicum *Alteſſe* notarent. A moderno vero Principe Auriaco WILHELMO, jam Magnæ Britanniæ Monarcha, Licentiati Juris titulum, quem Academia Cantabrigienſis ejus Serenitati ante annos non ita multos ſubmiſſe obtulit, clementiſſime admiſſum eſſe refertur in *Cap. 12.* cui jungimus *cap. 19.* quod Regiæ Domus Stuardianæ nomen gentilitium oruit. Teſte Buchanano, natales illud ducit ab officii titulo. Poſtquam enim conditor Sereniſſimæ hujus Familiæ Gualterus pater Roberti Regis Scotiæ ampliſſimâ meruerat dignitatem, quæ populi iſtius lingua audit *High Steward*, quaſi diceres ſummum Vicarium; factum eſt dehinc, ut poſteris ejus, auguſto licet ſolio admotis, titulus iſtius officii in *Stuard* contractus, ex tenaci ſubditorum uſu adjiceretur, quamvis perperam, nec absq; omni indignatione Regum. Simile quid circa Familias illuſtres Seneſchallorum & Truchſeſſiorum accidiſſe, fuſius memoratur. *Cap. 29.* concurſum titulorum ac officiorum examinat, & quæ circa *l. f. C. de Adſeſſ.* moveri ſolent. Recenſentur poſtea conditæ hac de re a Batavis leges, earundemque fata; quibus præmiſſis, tranſitus fit ad quæſtionem præjudicialem Comiti Portlandiæ ab Ordinibus patriæ non ita pridem motam. *Cap. 31.* Actiones inveſtigat, quæ intuitu titulorum, in quantum dignitarum, officiorum ac poſſeſſionum indices ſunt, competere cenſentur. Varia vero remedia pro caſuum varietate ſemet offerunt. Occurrit (1) Poſſeſſorium ſummariſſimum; quando inter Principes potentiores metus armorum ſubeſt; ſequuntur (2) Actio ex interdicto uti poſſidetis, (3) Actio injuriarum, (4) Actio negatoria & confeſſoria, (5) Actio præjudicialis, (6) Actio ex L. Diffamari, (7) Condictio ex lege priva adverſus illum, qui ſciens dolo malo alicui negavit titulum debitum, ut pœnam privilegio expreſſam luat; quorſum ſpectant, quæ habentur *in med. art. 44. Capitul. Leopold.* Nec privatorum tantum vindicationi titulos relictos eſſe credendum, quin illos publica tutela gaudere *Cap. 33.* demonſtratur. In *Cap. 34.* & fin. incidenter Autor vitæ, ſtudiorum ac honorum ſuorum curſum & incrementa exponit, adjiciens prætermiſſa ſeu ſupplementa nonnulla. Præ cæteris monet a ſe paſſim uſurpatam formulam, Ordines Imperii a Cæſare receptos eſſe in conſortium

tized by Google

fortium Majeſtatis: utque mentem ſuam clarius exprimat, addit, modum Regiminis iſtius convenientius vix poſſe conferri, quam cum ſtatu matrimoniali, ubi mulier viro nupta recipitur ab hoc in omnis vitæ conſortium, quo non curarum tantum, ſed & imperii domeſtici particeps fit; & tamen paterfamilias eſt, qui in domo dominium habet. Perinde ergo, ut paterfamilias æquiore animo ſibi ferret dici, quod conjugem admiſerit in conſortium dominii vel imperii domeſtici, quam eum nil invita uxore poſſe facere, cunctaque ſine hujus conſenſu geſta eſſe nulla: ſic & ſatius fore, ſi omnes illæ quæſtiones de ſede Majeſtatis in Imperio cum reliquis luſoriis proſcriberentur, earumque tractatio Profeſſoribus aliisque, qui de Jure Publico ſcribere volunt, gravi pœna interdiceretur. Abſq; ulla autē acerbitate, jurium ac negotiorum publicorum capita ſic poſſe diſtingui, ut tradatur, quid Cæſar ſolus faciat ac facere poſſit, quidve Ordines ſoli faciant facerevo queant, & in quibus rebus horum arbitrium expectare Auguſtus noſter lege de ejus imperio lata promiſerit. Humaniſſimis denique verbis in §. §. fin. Lectorem compellat Autor, ut æquo animo ferat, ſi quid forte vel citra voluntatem ſuam in alios liberius dictum, aut prætermiſſum, aut non ſatis methodice prolatum fuerit. Quo ipſo egregie nobis implere videtur axioma in Jure Canonico paſſim obvium: *Bonarum mentium eſſe culpam timere, ubi culpa non eſt.*

NOUVELLE ANATOMIE RAISONNE'E, OU les uſages de la ſtructure du corps de l' homme, & de quelques autres animaux, ſuivant les loix des Mechaniques, par Daniel Tauvry, Docteur en Medecine.

hoc eſt,

Nova Anatomia ratiociniis inſtructa, ſive uſus ſtructuræ corporis humani & nonnullorum aliorum animalium, ſecundum leges mechanicas, autore Daniele Tauvry Medicinæ Doctore.

Pariſiis, apud Stephanum Michallet, 1690. in 12.

Conſtat plagulis 17. cum 20. iconiſmis.

Tanto

TAnto cum artificio machina corporis humani elaborata est a sapientissimo Creatore, ut, licet quamplurimi sagacissimi viri omne studium, operam & laborem collocarint, partim in perscrutanda automati hujus fabrica, & cognoscendis instrumentis, quibus mens nostra corporis molem agitat, partim in explicando singularum partium usu, nondum tamen nec sibi nec aliis satisfacere in omnibus potuerint, relicturi quam plurima posterorum diligentiæ. Quæ cum apud se perpenderet doctissimus hujus libri Auctor, non putavit ingratum fore naturalis scientiæ consultis, si sua cogitata de usu structuræ corporis humani in publicum proferret, ac cum ipsis communicaret. Habet autem ille corpus humanum pro machina quadam statica, hidraulica & pneumatica, cujus hypomochlia & vectes sint ossa, funes musculi, antlia cor & pulmones, canales vasa in quibus liquores cursum circularem peragunt. Hinc ergo primum paucis figuram, situm, structuram & connexionem partis, cujus actionem explicare instituit, describit, & nonnunquam de organis brutorum ad eundem usum aptis natis quædam disserit, deinde ex principiis physicis ac mechanicis usum ejus derivat. Qua quidem in re ita versatur, ut sicubi recte censere ipsi videntur Doctores alii, calculum suum ipsis adjiciat, sed ubi res nondum ad liquidum est deducta, suas quoq; conjecturas proferat, tanquam hypotheses simplicissimas. Ex his speciminis loco præcipuas summatim recensebimus. Spiritus animales, prout vulgo explicantur, non dari, sed *cerebrum* liquorem quendam subtilissimum a sanguine secernere, qui nervos imbuens tantam rigiditatem ipsis conciliet, ut ab objectis sensilibus debita ratione commoveri possint. Odoriferarum rerum particulas non immediate ad *olfactus* organon adplicari, sed aerem, qui dum in illis hospitaretur, determinatum quendam modum acquisivit. *Musculorum* fibras ex vesiculis constare, in quas sanguis ab arteriis continuo impellatur. Quod si vero nerveæ fibræ, quæ extrema fibrarum carnearum cingunt, se contrahant, non patere exitum sanguini ab arteriis adfuso, atque ideo intumescere musculum, & partem mobilem ad se trahere. Dum *inspiramus* aerem, non influere sanguinem in pulmones, sed aerem in interstitiis hærentem a lobulisque inflatis pressum comprimere vasculorum orificia, sanguinem vero inibi contentum & in angustias redactum, cum secundum lineam rectam moveri prohibeatur, deflectere in motum circularem, atque hinc oriri sanguinis colorem pariter atque calorem: interim vero

illum

Digitized by Google

illum quoque ab aere partes quasdam elasticas recipere, a quibus deinde in vascula capillaria protrudatur. Sanguinem ad *lienem* adlapsum, dum cellularum fibræ contrahuntur, comminui quasi ac subtiliorem reddi; hinc vero deferri ad jecur, ut bili admixtus motum ejus celeriorem reddat, ne diuturniori mora partibus, quas alluit, noxam adferat: ab *omento* vero oleosas particulas ad bilis præparationem conferri, quibus involvantur salina ipsius spicula. Renes succenturiatos eundem fere usum habere cum epiploo, & sanguini suppeditare partes pingues & oleosas. In *ovulis fœmellarum* non fœtus stamina, sed semen illarum contineri, idque dum cogitationibus, quas amor ipsis suggerit, indulgent, exprimi, & in uterum delatum ibique mensem circiter detentum, acorem contrahere, quo orificia vasculorum reseret, fluxusque menstrui sit origo. Bestias vero ab hoc immunes esse, cum in illis oscula vasorum uteri glandulis sint obsita, nec proinde facile arrodi possint.

THE ART OF PRACTICAL MEASURING &c.

hoc est,

Ars praxin Geometricam facile exercendi, bipedalis regulæ adminiculo. Auctore Heinrico Coggeschall.

Londini, apud Thomam Bennet, 1690, in 12. Plag. 6.

QUamvis plurima passim prostent instrumenta, quibus facile expediuntur ea problemata, quæ ad Geodæsiam & Stereometriã pertinent, testatur tamen Auctor hujus libri, in Anglia præcipue probatam fuisse regulam hic descriptam, atque hinc factum quoque esse, ut ejus usum explicandum sibi sumeret. Quod ut commode faciat, Logisticæ decimalis præcepta præmittit, modumque exponit in usum vocandi Logarithmos Tovvneleanos, de quibus nemo hactenus præter Jonam Moor mentionem injecerit. Deinde tam superficies quam corpora ope regulæ suæ dimetiendi modum ostendit, tandemque sciatericorum præcipuorum constructionem edocet, varias hinc inde tabulas ad res propositas facientes interserens.

IL GENIO VAGANTE, &c.

Genius vagans, seu Bibliothe ca curiosa ex centum & pluribus Itinerariis a Comite Aurelio Anzi collecta. Pars I.

Parmæ, apud L. M. Ruinetti, 1691, in 12. Plag. 24.

PHotii Constantinopolitani, per Myriobiblon suum æternam famam meriti, & *Joh. Bapt. Ramusii*, a tribus diversorum Itinerum voluminibus, superiori seculo editis, satis noti exemplo excitatus, similem ex variis cujusque linguæ Relationibus præsentis seculi Bibliothecam Itinerariam Ill. Autor adornare instituit. Et in Præfatione quidem succinctam eorum exhibet notitiam, qui *Bononia* oriundi peregrinationis studio inclaruerunt, inter quos *Ludovicus Barthema*, & *P. Franciscus Pipinus* emineant, cui Latinam *Marci Pauli Veneti* Historiam oblivioni alias prope obnoxiam debeamus. Orditur deinde opusculum ab itinere cujusdam *Martiniere*, qui opera sua chirurgica Societati
pag. 3. *Boreali & Islandicæ*, Friderici III Daniæ Regis auspicio A. 1647 institutæ
6. addicta, Septentrionales partes perlustraverit. De *Berga* Norvegiæ emporii, cujus palatium Archiepiscopale Hamburgi, Lubecæ & Bremæ usui cesserit, mercatoribus refert, quod in loco publico, qui *Cœnobii* nomine veniat, certam Fraternitatem inter se & cælibatum colant, huic posteriori vero renunciantes, negotiandi libertate retenta, inde excedere
9. necesse habeant. In singulis *Lapponiæ* ædibus nigram ali *felem*, quæ incolas, quocunque abeant, instar fidi Achatis comitetur, & vesperi circa
l. 17. negotia domestica in consilium adhibeatur. In *Siberia* quinque ipsi honestioris conditionis exules, qui a M. Moscoviæ Duce eo relegati fuerint, obvios factos intolerabilem sui similium miseriam exposuisse; quomodo quotidie venatum ire coactis, præter famem, intensissimum aeris rigorem, & ferocissimarum bestiarum incursus, larga ictuum, qui coreaceis scuticis nudo corpori infligantur, messis imminent statum mustelarum Scythicarum numerum non referentibus,
27. Notari ab eodem Geographos, longitudinem freti *Weygaz* intra 10 leucas Gallicas restringentes, cum ultra 30 milliaria Germanica se extendat; unam item eandemque *Zemblam* in *veterem & novam* male *dissecentes*: *Hollandos* quoque frustra esse, qui de ingressu in mare Tartaricum unico navigio tempore Mauritii Nassovii facto glorientur, cum montibus *Pater noster* dictis & perpetua glacie obsi-

tis

tis undique cinctum sit. A *Francisco Negri* Ravennate multa ad *Lapponiæ* notitiam facientia edoctus Autor noster, ex parva incolarum pag. 32.
statura refutari eos asserit, qui quæ de Pygmæis traduntur, pro commentis habeant; nec, cum inertes sint & meticulosi, *Gustavum Adolphum* S. R. aliquot eorum, ut vulgo perhibeatur, legiones secum traxisse, ex *Scheferi* Historia, a P. *Lubino* A. 1678 Gallice reddita, itidem confirmat. Ex itineris a *Frid. Martens Hamburg.* A. 1671 *Spizbergam* versus suscepti descriptione, a *Jacobo Rautenfels* Nob. Curland. in Italum idioma translata, didicisse se ait, quam jucundum glacies istius loci spectaculum præbere soleat: ita integra apparuisse sacella cum fenestris & portis suis, tabulas item & mensas quadratas & rotundas cyaneis pilis innixas, ex quarum una vel 40 personarum capaci, stiriæ instar tapetis pependerint; cadavera etiam post 30 annos ita incorrupta reperta fuisse, ac si pridie demum exanimata fuissent. Post Synopsin aliquam Navigationis Batavicæ A. 1594. seqq. in *Novam Zemblam* exhibitam, de transitu in Indias Orientales per mare Septentrionale adhuc sperando ratiocinatur, si inter *Spizbergam*, & novam *Zemblam*, Continentis partem & falso hactenus insulam creditam, usque ad 78 & 79 grad. instituatur navigatio, & si hibernandi ibidem necessitas occurrat, non in superficie, sed sub terra habitacula, frigoris arcendi causa, extruantur. De simili transitu inter Grœnlandiam & Americam, ex Indiis item Orientalibus in Europam tentato ibidem agitur; subjiciuntur etiam quædam de naturalibus Islandiæ & Grœnlandiæ; & quomodo in oris ejus maritimis nauclerus Societatis Grœnlandicæ Daniæ 300 dolia arena aurei coloris & ponderis A. 1616 repleverit, aurifabris vero ne granum quidem auri eruentibus, in mare Balthicum jussu Capitis Societatis arenam ejicere coactus præ mœrore obierit; subeunte tamen paulo post jubentem pœnitentia, cum alius quidam aurifaber ex eadem arena purissimum aurum extraheret. De quatuor item Grœnlandis in conspectum Regis adductis additur, eos præ animi ægritudine pariter defunctos esse, cum sexaginta jam milliaria natando emensi, ex fuga in patriam per mare tentata retracti fuissent. In longa satis epistola *Herculis Zani* Equitis Bonon. (qui insigni linguarum variarumque scientiarum apparatu instructus totam Europam, Turcia excepta, perlustravit, hanc etiam aditurus, nisi A. 1684. vita cum morte commutanda fuisset) de statu *Moscoviæ*, quem A. 1671 in

44. 52. 60. 73. 84. 115. 94. 100. 113. 127.

comitatu Legationis Polonicæ altius pernoſcendi opportunam commoditatem nactus erat, varia ſcitu jucunda occurrunt. Ita, ut pauca
pag. 143. attingamus, ob indiſpenſabilem Regni legem neminem, qui cum Legatis accedit, ante quam hi ad M. Ducem introducti fuerint, quicquam in urbe negotiandi licentiam habere. De urbis, Pariſiis & Londino triplo majoris, amplitudine ex 700000 incolarum & 2000 templorum copia conſtare poſſe, quorum potioribus extruendis architectus Ita-
148. lus *Ariſtoteles* Bononienſis a *Joh. Baſilide* immenſis ſumtibus adhibitus fuerit. Ad ſingulos viarum angulos, vel trahas vel eſſeda, prout anni cardines id exigunt, parata inveniri, quibus, quocunque lubeat, pro certa mercede deveharis. Cujuscunque generis artifices, inſtitores & mechanicos peculiares ſibi habere regiones, in quarum una, ad mil-
154. liaris longitudinem, non niſi Sanctorum imagines venum expoſitæ conſpiciantur; ubi tamen *emendi* vel *vendendi* vocabulis uti religio eſt, ſed emptor, num hoc vel illud pretium argenteum cum imagine quadam *permutare* velit, rogatus, illud absque ulteriori contentione venditori numerat. Inter cerimonias circa publicam Legatorum admiſſionem obſervari ſolitas, & illam refert, quod *Bojarus* quidam (quod
156. nominis *Conſiliarium* innuit) Magni Ducis manum elevare, & advenis oſculandam porrigere ſoleat. Infideles tamen, qui canum loco habeantur, ad genuum ſolum admitti oſculum. Omnem Religionis innovationem cum averſentur Moſcovitæ, duabus tunc primariis feminis de Ritualis modo eccleſiaſtici mutatione aliquando diſſerentibus, ſub crurifragii comminatione ſilentium impoſitum fuiſſe. Fabulam
161. alioqui eſſe, quod Sanctorum ſuorum imagines, beneficio quod ſibi petierant, non impetrato, flagellis cædere dicantur. Poſtquam ſolen-
167. nem fluminis in feſto *Epiphaniæ* conſecrationem, cum tali aqua peccata
180. ablui credantur, & pompoſam Dominicæ *Palmarum* celebrationem ipſo *Zaro* (quod vocabulum Regem proprie denotare, Bibliorum autoritate probatur) ejusque Aulicis præſentibus peragi ſolitam, exacte deſcripſit, de proceribus agit, & quod nulla præ viliſſimo ſubditorum
181. prærogativa gaudeant, fuſtigationi, æque ac illi, obnoxii, *Bojari* ob defloratam gynæcei virginem publice, usque dum expiraret, flagellati exemplo confirmat. Statuta Regni, & Anteceſſorum Sanctiones A. 1647 a *Zaro* rerum tunc potiente in uno volumine collectas & typis vulgatas eſſe, in quibus de cultu divino, judiciis, bonorum diviſione, tutelis,

tutelis, mancipiis, &c. pauca quædam disponantur, consuetudine & praxi legum paucitatem supplente. Omnem viris ad Gynæceum aditum intercluſum, & ſi quæ male ſe habere incipiat, a medico accerſito, & a provectioris ætatis matrona de morbi genere edocto, congrua ei remedia applicanda eſſe. Teſtatur etiam, priſcam illam in feſto *Paſchatos* ſe invicem ſalutandi formulam: *Chriſtus reſurrexit: vere reſurrexit*, uſu adhuc obtinere; quo tempore *Zarus* quoque miniſtris & exteris duo rubicunda ova diſtribuere ſoleat. Eam eſſe porro linguæ Moſcoviticæ & Polonicæ affinitatem, ut citra interpretis interventum loquentes ſe mutuo intelligant. *Waiwodis* hodie uxores & liberos in provincias ſecum ducere licitum eſſe, quos olim obſidum loco relinquere opus fuit; variis interim Secretariis aliisque miniſtris actionum obſervatoribus adjunctis. Dum ritus nuptiales recenſet, nec hunc intactum relinquit, quod tertio ferculo illato ſponſus ad thalamum ſponſam deducat, & certis fœminis jacturam libertatis interim pro mercede aliqua deplorantibus, poſt horam circiter ſponſi pater poculum vini plenum convivis porrigat; hoc ſi pertuſum ſit & effluat, ſponſam violatæ pudicitiæ ream inventam fuiſſe indicio eſt, & reſcindendo matrimonio anſam præbet; quæ reſciſſio etiam ob alios corporis defectus locum habet, ſi modo dotem duplicatam reddere ſponſus paratus ſit. Cognationem ſpiritualem & quartum gradum matrimonia impedire: mariticidas collotenus vivas ſepeliri: ad certos annos vendi poſſe uxores, ut & liberos in ſervitutem tradi, ſi parentes ære alieno urgeantur; qui communiter ob laxiorem diſciplinam eos minus habeant morigeros, ob promiſcuum etiam cum liberis balnei uſum merito deteſtandi. Procerum alicui injuriam inferens duplo majorem offenſo mulctam ſolvere cogitur ſalarii, quod hic ex aula percipit. Inter Nobiles, qui majores ſuos civilitate hodie ſuperant, inveniri, qui in arctioris amicitiæ ſignum, exteros ad uxores introducant, quæ nitidiſſime comptæ, porrecta prius aqua vitæ, juſſu maritorum genis oſculum infigi patiantur, eosque vel flore bombycino vel ſtrophiolo acu picto, aut alio id genus munuſculo donatos dimittant. Lites inter eos exortas, conſcenſis equis, baculis terminari, quibus ſe invicem excipiant. Veluti devotio in templis ſpatioſis & ſubſelliorum vacuis ſe exerens, exuberantius erga Principem obſequium, & haud æque ubivis obvia in pauperes largitas, inter primarias virtutes referendæ ſinti

pag. 189. 191. 196. 202. 205 218. 22.

pag. 224. ita ebrietatem utrique ſexui, Religioſis etiam nimis familiarem, & ob negligentiam inde oriundam tot cientem incendia, ſuperbiam, & impotentem mutuis ſe proſcindendi convitiis pruritum, turpiſſimam ipſis aſpergere maculam. Frequentiſſimi uſus monetam, ab una parte *Zari*, ab altera *Equitis* effigie inſignitam, (quæ *Kopek* dicatur, & dimidium ejus *Deniske*, cujus generis vel centum Ducato valore æquales citra ullum loquelæ impedimentum intra buccam recipi videas) exportare velle graviſſimum piaculum eſt. Et cum olim fodinæ ob induſtriæ defectum ignotæ fuerint, verſus Tartariæ fines fodina ferri ſe prodente, rogatu *Zari* ab Electore Saxoniæ foſſores impetratos, eorumque opera notabilem ferri copiam inde erutam fuiſſe. In M. Ducis *Alexii Michalovicii* laudes dum excurrit, a miti eum, juſto, caſto, pio & ſobrietatis ſtudioſo commendat animo, qui Regicidio Anglicano intellecto, facti indignitate commotus Carolo II. 50000 militum obtulerit, & univerſis Anglis ejectis, omnem Legatis a Cromvello mittendis aditum denegaverit; qui literarum amore quotidie librorum in linguam ſuam translatorum lectioni aliquid temporis impenderit, & *Luciano Goloſovio* Bojaro Latine docto, & *Naſocchino*, Latinæ, Gallicæ & Germanicæ linguæ perito, ut & *Paiſio Ligaridio* Chio, Metropolitano Theſſalonicenſi, ob eruditionem largi ſtipendii oblatione ad ſe evocato, impenſe faverit, aliasque artes munificentia ſua promoverit; unde & in gratiam Regis artificioſis fabricis oppido delectati, Proceres in ſpatioſa ante urbem planitie complura eaque ſplendida ab utroque latere palatiola erigere certaverint. Primarii quoque, qui magna apud *Zirum* gratia valuit, Miniſtri *Artemonis* meminit, & quomodo ex hujus arbitrio ultimâ conjugem Princeps duxerit, *Nataliam* ſcilicet, filiam *Cyrilli Poliocrevicii* Equitatus Smolenskovienſis Præfecti, origine tamen *Germani*, quam ex formoſiſſimarum Regni corona, & ex tribus harum omnium, prævia matronæ honeſtæ exploratione, perfectiſſimam inventam Principi ſuo ſelegerit. Sequuntur itinera a *Vincentio Fava*, itidem Equite Bononienſi, in *Africam* & *Syriam* A. 1615; item a *Sebaſtiano Berni* Societatis Jeſu A. 1655 in *Cifrariam* ſuſcepta, qui poſterior *Goam* quoque adiit, ubi S. *Franciſci Xaverii* corpus viſitans integrum idem, excepta altera manu, quam Roma habet, & ore aperto prædicantis quaſi, reperit. Literæ nonnullæ a *Joh. Ludov. Zam*, Excubiarum Præfecto, & Glogaviæ A. 1671. exſtructo globi deſumto, ad

Propin-

Digitized by Google

Propinquos suos scriptæ, varia ad successum belli Sueco-Danici pag. 338.
ut & Cæsareo-Turcici in Hungaria & Transylvania tunc gesti, spectantia continent; in quibus nec illud reticendum sibi putavit, quantum commodi pauxillum illud Latinitatis ex schola adhuc reliquum sibi attulerit. Subjungitur *Nova divisio Terræ* per differentes incolarum species & generationes instituenda, desumpta ex Ephemeridibus Gallicis d. 24. Apr. A. 1684. 387. In hac *Lappones* peculiarem & 393.
quidem quartam speciem constituunt; cumque quoad sequiorem sexum pulchræ & deformes ubique reperiantur, pulchritudinis causam non solum in aquæ, ciborum, regionis & aeris, sed potissimum etiam in seminis certæ speciei vel generationi quadrantis qualitate quærendam esse. Sic in *Ægypto* & *Africa* reperiri, quæ vel cum Cleopatra 395.
aut famosa illa Veneris Romanæ statua certare possint; *Mingreliam* quoque, *Georgiam*, & *Circassiam*, omnium peregrinantium consensu, pulcherrimas totius Orbis fœminas fovere, adeo ut nec Christianis nec Judæis mancipia muliebria in *Circassia* sibi comparare liceat, solis Turcis & Musulmanis reservanda. Partem hujus Operis primam claudit compendiaria trium Regnorum Africæ, *Congo*, *Matamba* & *Angola* descriptio, ex vasto *Cavazzi* Opere excerpta, cujus recensionem cum jam dum in Actis nostris A. 1687. mense Decembri exhibuerimus, hoc labore, ne actum agamus, eo facilius supersedebimus.

LES MEMOIRES DE MONSIEUR DE Puysegur. i. e.

Commentarii Jacobi Casteneti, Equitis, Domini de Puysegur, Tribuni legionis Pedemontanæ, & in exercitibus regiis sub Ludovico XIII & XIV Locumtenentis generalis, publicati a Dn. du Chesne, Consiliario Regio & Historiographo Galliæ. Accesserunt instructiones militares. Tomi II.

Amstelodami, 1690. in 12. Plag. 22.

QUanquam multa cum libertate, res a se gestas vel visas Vir hic fortis & rei militaris peritissimus in commentariis hisce suis retulerit & descripserit, de genere tamen suo & parentibus nihil memorat; sed supplevit

plevit hoc in præloquio, quod opuſculo præfixum eſt, editor Dn. *du Cheſne* indicans, natum illum fuiſſe (quo die & anno non notavit) ex nobili & ſplendida in Aquitania familia; tabulam quoque progonologicam addidit. Patrem habuit XIV liberorum parentem, inter quos *Jacobus* hic ſeptimus fuit, qui poſtquam ex ephebis (inter quos in Ducis Guiſii aula locum habuit) exceſſiſſet, militiæ nomen dedit, totosque quadraginta quinque annos Regibus ſuis fidelem & utilem præſtitit operã; ætatem vero ad octoginta duos annos produxit, ea felicitate, ut in tot expeditionibus, in quibus maxima pericula intrepide adierat, nunquam vulneratus fuerit, licet bis in hoſtium venerit poteſtatem. Referuntur in eodem præloquio contenta documentorum quorundam, quæ poſt excuſum jam commentarium reperta ſunt, ad hiſtoriam illuſtrandam & confirmandam facientia; ſunt autem literæ Regum, Principum, & Ducum exercituum regiorum, ad *Puyſegurium* vel de eo ſcriptæ. Quod commentarios ipſos attinet, tam varia & multa in iis narrantur, ut recenſeri in compendio ordine & prolixe non poſſint, ſed per ſumma tantum capita, aut notabila quædam eundum ſit. Initium narrationis ab anno 1617, finem vero in anno 1658 facit Autor. Interea, quæ de ſeipſo refert, plurima ſunt, quæ animi præſentiam, conſilii copiam & intelligentiam rei militaris inſignem, tum probitatem non vulgarem oſtendunt. Cum anno 1620 in civili illo tumultu, qui inter Regem Ludovicum XIII, matremque ejus Mariam Medicæam ortus erat, Puyſegurius, viginti forte annorum adoleſcens, & adhuc gregarius miles, cum hoſtibus profugis in caſtellum quoddam prope urbem Andegavenſem, ardore quodam animi perrupiſſet, non mortem ſolum evaſit, ſed & præſidiariis perſuaſit, ut deditionem Regi fa-
pag. 4. cerent; id quod Mareſcallus Galliæ, *Franciſcus Baſſompetra*, in ſuis quoque notavit commentariis, quanquam Puyſegurium errore quodam *Puyſigutium* nominaverit. Anno 1622, cum bello, quod vocant, Hugonotico in obſidione Montispeſſulani in cohorte quadam prætoria inter minores ordinum ductores adhuc eſſet, ob ſo-
20. lertiam tamen & fortitudinem a Ducibus regiis delectus eſt, ut munimentum quoddam ſuburbanum (*cornutum* vocant) exploraret, quod cum vitæ diſcrimine præſentaneo ea fide & peritia præſtitit, ut dignus haberetur, qui Regi ipſi, quæ egerat, referret; quod ea fecit ingenuitate, auſus etiam conſilium de ratione oppugnandi munimenti dare, cui ſucceſſus reſpondit, ut Rex primum Signiferi, qui vacaturus eſſet, locum

locum ei promiserit; generose enim recusaverat pecuniam præmii loco a Rege oblatam, eamque sodali suo, qui in exploratione ista vulnus lethale acceperat, volente Rege, tradidit: sed præventus ambitu potentiorum, signiferi munere non nisi post annum & sex menses potitus est, interim inter *sclopetarios*, quos *majores* vocant, Regii corporis custodiæ destinatos receptus. Anno 1631, cum septem annis signifer fuisset, soluto XII millium librarum Gallicarum, i. e. quatuor imperialium millium pretio, in legione veterana, quæ a Pedemontana provincia nomen olim sortita est, centurionis locum & vigilum præfecti acquisivit. Hoc per occasionem in actis anni 1622 refert, & postea anno 1632 repetit. pag. 36. 110.

Interim cum adhuc inter sclopetarios illos esset, a Rege tamen, qui in Subalpinis tunc bellum gerebat, ob insignem peritiam rei tacticæ, ut & favore quodam singulari, delectus est ad instruendas copias, quibus Rex sororem suam, Sabaudiæ Ducis uxorem excipiebat, & instituto certamine simulato delectabat; ut vero ornatior labore illo fungeretur, veste, qua Rex ipse die præcedente usus erat, donatus fuit. 57.

Nec solum in expeditione bellica opera ejus libenter usus est Rex, sed & in negotiis occultioribus, quale fuit, cujus gratia Bruxellas, ubi tunc Regina mater exulabat, anno 1622 missum se esse scribit, & in quo industriæ suæ specimen haud exiguum dedit. Anno 1635 interfuit expeditioni, quam regius exercitus ductu *Bernardi Saxoniæ Ducis* Vinariensis, & Mareschallorum *Forcæi* & *Brezæi* ad Rhenum susceperunt, in qua multa narrat suo consilio & opera gesta, ut & anno 1636 in Belgio sub Castilianæo & eodem Brezæo Mareschallis. 112.

Anno 1637, cum legio sua sub Ludovico Borbonio Comite Suessionensi Campaniæ summo Præfecto militaret, insigni illi & regii sanguinis Principi industriam virtutemque suam multis experimentis probavit Puysegurius; honesti etiam & boni viri officium ei præstitit, cum apud Regem, apud quem male delatus erat, fidem & prudentiam ejus laudaret, & quosdam casus adversos excusaret. 138. 153.

Anno 1639, Rege ipso præsente, Hesdinum captum est, in qua obsidione quædam a Ducibus non optime administrata annotavit Puysegurius, commendavit tamen Regi secreto eum interroganti Mellerajum ex Richelii clientibus, tormentorum Præfectum, juvenem quidem, nec satis peritum, sed discendi cupidum & fidelem, qui etiam dignitate Mareschalli Franciæ tunc honoratus fuit. 161.

Anno sequenti 1640 urbs egregia *Atrebatum* in Gallicam venit potestatem. 101.

ſtatem. In ejus obſidione haud contemnenda Puyſegurii opera fuit, ſed præmia a Rege ſibi deſtinata, præfecturam nempe in cohortibus prætoriis, invidia Cardinalis Richelii, & Henrici Deffiati de Cinqmars, qui ſtabuli regii Præfectus major erat (vulgo *le Grand*) interverſam eſſe queritur. Anno 1641, cum Comes Sueſſionenſis cum Duce Bullionæo Sedani tunc domino, arma contra Regem, aut potius, ut dicebant, contra Richelium cepiſſet, datum a ſe conſilium eſſe memorat, ut munimentum ad pontem Moſæ Sedano oppoſitū conſtrueretur, tametſi ſuſpectus nihilominus Regi factus fuerit: quam tamen ſuſpicionē eluerit, cum Bullionæo perſuaſiſſet, ut cum Rege in gratiam rediret, ſingulari illa in re induſtria verſatus, nec exiguis obnoxius periculis. Richelii enim potentia tanta erat, ut Regi ipſi metuenda eſſet, ita ut, ſi fides haberi debet *Cinqmartio* qui id Bullionæo aperuit, in nulla regni urbe tutum ſe eſſe crederet, cum omnes a factione Richelii tenerentur, & ideo Sedanum ſe recipere vellet. In prælio ad Baſſeam anno 1642, cum magna clades ducum culpa, qui Puyſegurium recta monentem ſpreverant, Gallis eſſet illata, captus ipſe ab Hispanis, annoque integro in cuſtodia detentus eſt, nec niſi mortuo Ludovico XIII anno 1643 in Galliam rediit, a quo poſt obitum Richelii, cui nunquam gratus fuerat, inſignem gratiam ſibi promittebat. Hæc ex Tomo I. obſervavimus.

pag. 211. 226. 240.

Tomo II. continuatur narratio de geſtis A. 1644 & ſequentibus. Ex his notabiliora ſunt expugnatio Gravelingæ, Burburgi & aliorum oppidorum A. 1645: Cortraci, Montium S. Vinoci, Furnæ, Mardici, Dunkerchæ A. 1646: quibus expeditionibus plerisque interfuit Puyſegurius conſilio & manu promtus: obſervata quoque diſciplina & æquitate multam acquiſivit laudem, cum Dixmuda cuſtodienda ei crederetur. Anno 1648 captæ urbi Yprenſi a Condæo Principe præpoſitus fuit; cum vero gubernatio ſuperior non *Caſtilianæo* Mareſcallo, ſed alii, artibus aulæ prælato deferretur, præfectura illa ſe abdicavit, & poſtea in expeditione illius anni multa prudenter & fortiter egit, & Furnenſibus deditionem perſuaſit. Anno ſequenti 1649 Puyſegurius Magiſtri aulæ regiæ (*maiſtre d' hoſtel*) munere fungebatur, cum Rex cum Regina matre Lutetia civium ſeditione territus exceſſiſſet, & Turenius pro factioſis exercitum contra regios duceret. Inſigne fidei ſuæ ſpecimen tunc dedit Noſter, recuſatis centum aureorum millibus, quos ei Ellebovius, ad Pariſienſes tunc tranſiens, offerebat, ſi partibus illorum accedere

261. 271. 276. 285.

& ur-

Digitized by Google

& urbis cuſtodiam ſuſcipere vellet. Erat enim hoc animo, ut Regi ſemper & unice adhæreret, nec potentium miniſtrorum nutum ſequeretur; quo quidem inſtituto rebus ſuis nocuit, ut non ſemel in hoc commentario & circa finem inprimis queritur, ſicque nec ad majora & fructuoſiora militiæ munera, quæ merebatur, evectus eſt. Licet etiam Condæo Principi valde acceptus eſſet, auſus tamen fuit anno præcedente, jam tum prævidens, quod regias partes deſerturus eſſet, diſerte & in faciem ei obteſtari, ſe ſub eo militaturum non eſſe, ſi id faceret. Dudum quoque, cum A. 1630 Rex *Marilliacum* Franciæ Ma- pag. 272.
reſchallum Richelii inſtinctu capi juſſiſſet, (qui & paulo poſt ſupplicio affectus eſt) promiſſam Reginæ matris nomine parem ſummam, ſi liberationem *Marilliaci*, a ſe cuſtoditi, procurare vellet, itidem rejecerat. 80.
Cum ille, de quo dicere cœpimus, tumultus prior, in quo *Puyſegurius* operam haud ſpernendam, in cuſtodienda ripa Matronæ amnis, exiguis licet cum copiis præſtitit, compoſitus eſſet; Regius exercitus ductu Comitis *de Harcourt* Cameracum obſedit, ſed necquicquam reclamante *Puyſegurio*, ſine cauſa, ut judicat, & cum damno ab urbe illa receſſit. Anno 1650 amiſſam eſſe ſcribit *Neoporti* capiendi occaſionem, cum 300.
ne tunc quidem recte monens audiretur. Succeſſit tamen conſilium 308.
ejus, quod *Mazarino* ad obſidendum Retelium munitum in limite Belgico oppidum, & ad prælium cum Turennio, factionis adverſæ duce, Hiſpanicis & Lotharingicis copiis ſubnixo, committendum ſuppeditavit. 31.
In hoc tam perite & fortiter ſeſe geſſit, ut licet ambigue 319. ſeqq.
pugnaretur, multaque minus recte adminiſtrarentur, victoria tamen ad 335.
ab regiis ſtaret partibus. At nec ea ratione *Mazarini*, quem candore ſuo plus ſemel offenderat, benevolentiam ſinceram acquirere potuit. Anno 1651, cum legiones regiæ ſub *Aumontio* Mareſchallo, ob ſtipendii defectum aliasque querelas ſeditionem moverent, ipſe verbis primum, & exemplo legionis cujus Legatus erat, in officio eas continuit, & poſtea ablegatus fuit, ut obſequium exercitus nomine Regi offerret. Quanquam vero morbo impeditus adire tunc Regem nequiit, grata tamen fuit voluntas ejus, ut Rex benigna epiſtola *d. 16. Septembris* data teſtatus eſt. Paulo poſt, cum tentatus, an Ducis Au- 342.
reliani, qui gubernationem regni olim neglectam denuo prætendebat, imperium agniturus eſſet, maſcule reſtitiſſet, ab ipſa Regina cum aliis veteranorum tribunis clementiſſime admiſſus & publice laudatus eſt. 358.

Digitized by Google

Pollicebatur autem Regina, manu capiti Regis impuberis, qui ejus finui adſtabat, impoſita, ſe fidei ſibi filioque præſtitæ obliturum non eſſe, & fore, ut Rex meliori tempore ſuo digna bene meritis præmia daturus eſſet. Tunc intra verba ſtetit gratia, & *Mazarinus* inſtituta ſaltatione oblectari tribunos & centuriones poſt aliquot dies curavit. *Laudunum* eo anno Puyſegurii opera ſervatum. Omiſſa enim ejus urbis occupatione, Condæus Reteliũ tunc aggreſſus eſt & expugnavit. Compenſatum id damnum fuit adacto ad deditionem, itidem Puyſegurii induſtria, caſtello Portiano. Anno 1652 ſub Turennio, Regi jam reconciliato, & cum Fertæo copiis præfecto, denuo in recuperando Retelio utilem operam navavit noſter. Anno 1653 certamen ei cum Mazarino obortum eſt ſatis acre, quod is *Præfectum generalem*, quem vocant, ex equitatu & clientibus ſuis deligeret, præteritis veteranis peditum tribunis. Auſus eſt tunc Mazarino, præſente *Tellerio* dicere, ſe licet ille locum eminentiorem obtineret, non minus tamen Regis miniſtrum eſſe. Offenſæ inde conceptæ ex genio nationis ſuæ memorem manſiſſe Cardinalem, cum damno ſuo ſe ſenſiſſe refert. *Monſonium* inde captum eſt, ſtrenue in oppugnatione ſe gerente *Puyſegurio*, ſed non ſine damno legionis. Anno 1654 ad Atrebatenſem urbem tum regius exercitus Turennio Duce, tum ex adverſo Condæus caſtra habuerunt, hic tamen in ſuis oppugnatus, & cedere accepta clade coactus eſt. Multum conſilio & manu ad id contulit *Puyſegurius*, qui non longe poſt A. 1655 legionis Pedemontanæ, cujus Legatus huc usque fuerat, Tribunus (*Meſtre de camp*) factus fuit. Capta ſunt eo anno a regiis, ſemper ſtrenue cum legione ſua militante Noſtro, Landrecejum, Condatũ Fanum D. Gislenii & alia. Annus 1656 infelix fuit regiis partibus: cum enim Valencenarum urbem Turennius & Fertæus obſedisſent, tam prave omnia, ſpretis Puyſegurii monitis, ſunt adminiſtrata, ut Condæus magna ſtrage regios affecerit, & urbem, cui tunc *Bourneuillius* præerat, liberaverit, captis in prælio illo non ſolum *Puyſegurio*, ſed & Fertæo Mareſchallo, & magno ductorum regiorum numero. Noſter ſatis liberaliter habitus fuit a Condæo & aliis, fidemque ob fortitudinis & moderationis famam adeptus, ad captivos regiarum partium liberandos viginti librarum millia erogavit, ipſe tamen *Mazarini* malignitate ſerius quam alii liberatus. Reverſus & a Mazarino ſatis comiter admiſſus Condæum, hoſtem tunc licet, ſummopere commendavit,

pag. 359. 366. 375. 384. 394. 395. 396. 397. 422. 423. 432.

davit, neminem esse asseverans, a quo fortitudine & militandi peritia pag. 434.
vinceretur. Experimentum anno sequenti 1657 cum regiis Turennius sensit, cum ab obsidione Cameraci per Condæum depelleretur. 439.
Eodem tamen anno Mardicum cepit Turennius, postquam a *Puysegurio* de situ munimentorum melius instructus, oppugnationem non bene institutam correxisset. Annus 1658 captura *Dunkerkæ*, *Furnarum*, *Dixmudæ*, *Ypræ*, *Menini*, *Aldenardæ*, & profligatis plus una vice hostibus, prosper fuit Gallis. Secuta A. 1660 pace, Condæum in regnum redeuntem Puysegurius Suessione stativa habens hospitio excepit, spreta Cardinalis invidia. Hic narrandi finem fecit Noster, & nos excerpendi faciemus, omissis non solum vitandæ prolixitatis gratia multis, quæ ad Autorem spectant, sed reliquis quoque, quorum mentionem facit, quæ alii gesserunt. Notari ex illis, quæ epilogi loco commemoravit, meretur, quod a se Regi Ludovico XIII consilium datum esse scribit, ut Legatos munitarum urbium ipse Rex constitueret, non dependentes ab electione & patrocinio Gubernatorum; item ut veteranas cohortes in primariis urbibus in hyberna collocaret, & ut Generali exercituum Præfecto non permitteret, ut suas legiones in expeditione in castris haberet, (commoda enim harum cum damno cæterarum injuste promovebant) sed ut eas alias in regiones 451.
militatum mitteret. Non tacet tamen, Turennii contrariis studiis multa postea ex utilibus illis consiliis mutata esse, & de hujus, quem tamen omnibus officiis demereri non neglexerit, & ob insignem fortitudinem & rei militaris scientiam maximi fecerit, in se malevolentia queritur. *Instructiones militares*, quæ in titulo memorantur, fini commentariorum adjectæ sunt, pagellarum circiter 30, & distributæ in capita 17, 458.
de quibus bellicæ rei periti judicabunt. Continent autem monita de 463.
metandis castris, de agmine in planitie aut per sylvas & trans amnes bene ducendo, de duplicatione ordinum, de acie pro hostilis exercitus situ aut ordine instruenda aut versanda, de loco ad prælium capiendo, de iis quæ in obsidione munitorum locorum, habita præsidii & aliarum circumstantiarum ratione observari debent, item de officio ejus, qui defendere talia loca velit.

MEDICINA HYDROSTATICA: OR HYDROstaticks applyed to the Materia Medica, by the Honourable Rob. Boyle, Fellow of the R. S. sive,

Digitized by Google

Hydroſtatica ad Materiam Medicam applicata per Virum Illuſtrem Rob. Boyle, Regiæ Societatis Sodalem.

Londini, ſumtibus Samuelis Smith, 1690, in 8. Plag. 18.

TAmetſi potiſſimus præſentis tractatus ſcopus ſit, oſtendere modo, qua ratione per examina hydroſtatica explorari queat, num hæc vel illa corpora inter Materiam Medicam recenſeri & adhiberi ſolita, pro genuinis reputanda, an vero pro adulterinis ac ſuppoſititiis habenda ſint: nihilominus celeberrimo Autori placuit generaliorem ei *Medicinæ Hydroſtaticæ* titulum præfigere: tum ne prolixior rubrica his, qui librum poſt hac forte allegare cuperent, incommoda foret: tum maxime, ut ipſe fatetur, exemplo ingenioſi *Sanctorii*, qui nempe non dubitarit *Medicinæ Staticæ* nomine inſignire tractatum, quo trutinam ad uſus quosdam artem medicam ſpectantes applicuit, fortaſſe haud plures, quam hic ex Hydroſtaticis eidem accommodati reperiantur. De cætero confidit Autor, nec defore ſeculo hoc naturæ ſcrutatorum feraci, qui & illius & ſuum hoc inventum pluribus poſthæc uſibus non infeliciter adhibituri ſint, utut forte a neutro ipſorum primum prævifis. Licet vero nec momentoſum illud *Archimedis* Problema, (*Corpus nempe aqua gravius tanto minus in aqua quam in aere ponderare, quantum eſt pondus aquæ, mole ſeu magnitudine iſti æqualis*, cui nempe cuncta pene experimenta hydroſtatica innituntur, quodque iſtius quidem interpretes mathematice paſſim demonſtrare ſategerunt, Noſter vero *in Paradoxis Hydroſtaticis* jam olim phyſice magis explanavit) nec fluentium inde operationum modus, ab ejusdem ſcilicet Commentatoribus & *Marino Getaldo* imprimis, traditus, nova aut ignota ſint: attamen ne quis forte talium ignarus in limine hæreret, in anteceſſum non omiſit Autor ſigillatim & apparatum omnem inſtrumentorum hic neceſſariorum, & compendia per experientiam ſibi hac in re ſuggeſta, totum deniq; procedendi modum clariſſime & populari plane ſtylo ob oculos ponere: veritus nempe, ne ſi librum habitu magis mathematico indueret, eos facile deterreret & ab utilitate inde capienda arceret, qui conſpecto theorematum, problematum & ſimilibus nominibus, mox a ſcriptorum talium perluſtratione abhorrent, putantes ea Mathematicum tantum lectorem ſibi expoſcere. Et apparatus quidem hydroſta-

Digitized by Google

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEON
BIBLIOTECA
DERECHO

Digitized by Google

TAB. XI. ad A. 1691.
pag. 487.

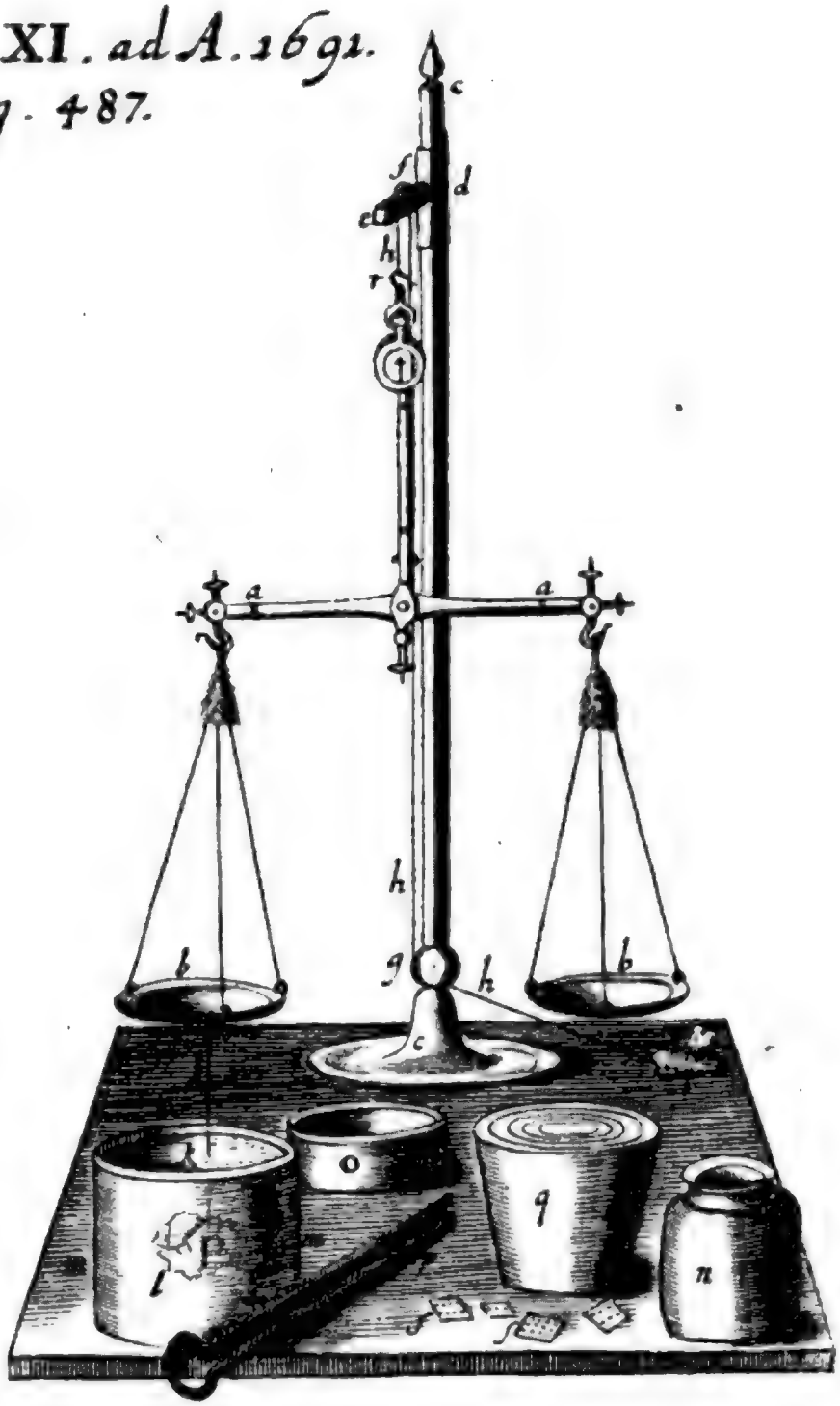

Digitized by Google

droſtaticus inſtrumentis ſat paucis iisque ſimpliciſſimis, uti ex *adjecta Figura* videre eſt, abſolvitur: inter quæ primas tenet Trutina *a a*, mediocris ſaltem bonitatis, (niſi forte gemmas aliave pretioſiora examinare eſt animus, ubi ſolito accuratior requiritur,) ſuis lancibus *b b* juſte inſtructa; hanc e fulcro ſeu columella *c c* ope uncinuli *r* ſuſpendere præſtat, quam nudis tractare manibus, ne hæ inter longiorem expendendi moram vacillantes, incertam forte reddant obſervationem: cujus quidem cautelæ neglectum quamplurimis erroribus, apud varios autores occurrentibus, anſam dediſſe Noſter conjicit. Tab. XI. Suſpenditur vero columellæ ex brachiolo *d e*, ſurſum deorſumque mobili, eum in modum, ut mediante filo *h h h*, trochleas *f* & *g* pervadente, ſuſtolli ad lubitum aut demitti, & in quolibet ſitu ſic adminiculo ponduſculi mobilis *i* ſtatuminari valeat. Proximum eſt, ut juſta pondera ad manus ſint, cum majora unciarum, drachmarum, &c. *q*, tum minora, granorum minutiis dijudicandis apta, *ſſſſ*, quæ e ſua pyxide *o* miniſterio forcipulæ *p p*, quam digitorum expromere & tractare commodius eſt. His ita apparatis jam, ſi obveniat corpus aliquod *ſolidum aqua ponderoſius*, cujus gravitatem ſpecificam hydroſtatice explorare lubeat: non alio opus eſt, quam ut corporis pondere, quod in aere habet, prius exacte cognito & conſignato, ope ſetæ equinæ *k k* (quæ nimirum ejusdem propemodum cum aqua gravitatis eſſe, nullumque adeo in aqua pondus habere obſervata fuit) vel ſimplicis, vel pro re nata multiplicis, & inſtar reticuli adaptatæ, ex altera lancium innoxie hunc in finem perforata, (niſi ejus loco aliud ſacoma alteri lanci æquiponderans ſubſtituere quis malit) ſuſpendatur corpus trutinandum *l*, penitusque ſic immergatur intra aquam in alveolo vitreo *m m* ſtagnantem, & ita jam attendatur, quot ponderibus altera lanx indigeat ad lingulam trutinæ in perpendicularem præciſe ſitum redigendam: quo pacto innoteſcet pondus illius corporis, quale in aqua habeat. Hoc porro pondus, ſi a priori illo, quod in aere deprehenſum fuerat, detrahatur, & per Reſiduum, (quod utriusque differentiam dabit,) dividatur integrum illud in aere pondus, Quotiens manifeſtabit, quænam obtineat proportio, ratione gravitatis ſpecificæ, inter ſolidum illud examinatum & aquam mole eidem æqualem. Sic v. g. fruſtum marmoris albi, quod in aere habuerat ℥ij ʒiij ℈j gr. ix, ſeu rotundius loquendo, 1169 grana, intra aquam non adſcenderat ultra 738 grana:

quibus

quibus a priori ſumma ſubtractis, reſiduum 431 granorum exhibuit gravitatem aquæ marmori mole æqualis; factaque ſic diviſione, proportio marmoris ad aquam talis prodiit, qualis eſt inter $2\frac{71}{100}$ vel proxime $\frac{7}{10}$ ad 1. Quo vero accuratior emergat computus, inter operandum ſedulo curare jubet Autor, ne corpus examini ſubjiciendum ulla parte extra aquam promineat, aut vaſis vitrei latera fundumve tangat, aut aeris bullulis ſponte ſæpius adnaſcentibus quadantenus quaſi totidem veſiculis ſupportetur leviusve reddatur; aut lanx ſuperficiei aquæ imminens ei nimis appropinquet, & ab adhæreſcentibus inde guttis obſervatio turbetur: denique ut lanci pondera continenti tanta ſimul ſetæ equinæ portio indatur, quanta in altera corpus appenſum tenenti ſuper aquam extat: quandoquidem ea tantum ſetæ pars, quæ aquis mergitur, nulla indiget ponderis compenſatione. Si *corpora* examinanda tam *puſilla* ſint, ut circumligari ſe non commode ob exilitatem ſetis equinis patiantur, nec reticulo inde contexto comprehendi valeant, qualia ſunt gemmarum fruſtula, *pulveresve* ponderoſiores: iis recipiendis adhibetur ſitula vitrea latioris orificii, qualis *n* in figura apparet, cujus pondus tam in aere, quam in aqua prius exacte explorandum: huic enim a ſeta ſuſpenſæ talia immittuntur, ipſaque dein penitus aquæ ſubmerſa, eodem modo, ut cum aliis corporibus proceditur. Eadem ſitula inſervit etiam ponderandis hydroſtatice *liquoribus aqua gravioribus* & ab ejus commixtione immunibus: qualismodi ſunt hydrargyrum & olea nonnulla chymica, cinnamomi puta, cariophyllorum, Guajaci, &c. Pro *reliquis vero liquoribus* expendendis varia communicantur technaſmata. *Primus modus* eſt, ut liquorum gravitas exploretur miniſterio certi cujusdam corporis in aqua ſubſidentis, (cujus pondus ſemel notum ſit) in variis nempe liquoribus ſucceſſive trutinati, perque ponderis ſui in quolibet eorum repertam quantitatem, ipſorum gravitatem ſpecificam prodentis; uti v. g. idem Succini fruſtum in aqua pependit $6\frac{1}{4}$ grana, in vino rubro Gallico $8\frac{1}{2}$, in ſpiritu vini $17\frac{1}{8}$, denique in vinoſis ſpiritibus ſumme rectificatis $34\frac{1}{8}$. Cum vero ſuccinum, levioribus quidem liquoribus examinandis aptiſſimum, in gravioribus, v. g. oleo Tartari per deliquium, fortiori ſolutione ſalis Tartari vel Cinerum clavellatorum, oleo Vitrioli, ſpiritu Nitri, etſſ. ſupernatet, adeoque explorationi tali ineptum reddatur, Noſter conſultiſſimum expertus eſt, pro talismodi operationibus adhibere bullam vitream, immiſſo prius

pauxillo

pauxillo Mercurii pro augenda gravitate, hermetice ſigillatam; aut melius adhuc fruſtum Cryſtalli montanæ, præſertim cum graciles ejus ſtiriæ priſmaticam a natura figuram nactæ, immergi aptæ ſint lagenulis etiam minoribus, pretioſiores liquores includentibus, abſque ullo horum diſpendio: uti & reliquæ proprietates pleræque, quas ad *ſolidum* ejusmodi *hydroſtaticum* requirit Autor, in ea concurrunt: quæ ſunt, ut corpus tale in omnibus, præter hydrargyrum, liquoribus ſubſidat, item, ne quid de pondere ſuo perdat per effluvia inſenſibilia, ne diſſolvi ſe aut corrodi ab ullo liquore patiatur, ne fractu facile ſit; utque tandem uniformis, qua ſenſum & parabilis materiæ ſit, quo experimenta eo facta cum aliis communicari ab iisque pariter probari valeant. *Alter modus* liquorum pondus examinandi, mechanicus potius, quam hydroſtaticus, talis eſt, ut ampulla gracili collo inſtructa pluribus ſucceſſive liquoribus ad certum & fixum usque ſignum repleatur, & ſic dein ponderoſitas cujuslibet trutina expendatur. *Tertius* a Merſenno communicatus, conſiſtit ex cavo cylindro æneo, inferius ſacomate onerato, quo arrectus in liquoribus natare, & ſic magis minusve ultra eorum ſuperficiem extans ſpecificæ gravitatis gradus indigitare queat: cui ob corroſionis facilitatem, Noſter vitreum ſubſtituere mavult, duplici inferius bulla inſtructum, quarum inferior Mercurio gravanda pauliſper ſit, quo ſitum teneat perpendicularem. *Quartus* ab eodem Merſenno proditus ita ſe habet, ut liquores qualescunque hydroſtatice examinandi, infundantur in ampullam minorem vitream, obturaculo cereo vel ſubereo firmiter, & excluſo omni aere obſtructam; atque ita aquæ immergantur, hydroſtatice inſtar aliorum corporum ponderandi, cognito tamen prius ampullæ obturaculique pondere tam in aere, quam in aqua: quod nempe dein deducendum eſt ab obtenta ejusdem gravitate, quam liquore plena habuerit. Cum vero ampullæ hujus obturaculum ſive cereum ſive ſubereum hoc incommodi habeat, quod aqua levius ſit, ſeparataque adeo trutinatione indigeat, ac præterea corroſioni variorum liquorum pateat, Noſter ejus loco elegit vitreum, ampullæ collo exactiſſime per mutuam attritionem adaptatum: præbuitque ampulla iſta, quam rotundam adhibuit, exemto obturaculo alium inſuper uſum, ſubiens nempe vices *ſitulæ hydroſtaticæ*, ſupraindicatæ, pro examinandis pulveribus: quin & immiſſo pauxillo hydrargyri obturata inſervit loco *bullæ hermetice ſigillatæ*, cujus pariter

ſuperius facta mentio eſt. Denique ſi *corpus talo* hydroſtatice examinandum offeratur, quod in *aqua facile diſſolvatur* eive ſe miſceat, id conſilii Autor ſuggerit, ut, quandoquidem id immediate in aqua ponderari nequit, alius loco hujus liquor ſubſtituatur, a quo talis diſſolutio metuenda haud ſit, atque ſic inveſtigetur ſpecifica gravitas, quam corpus reſpectu hujus liquoris obtineat, tandemque comparata utriusque liquoris inter ſe differentia innoteſcat, quamnam gravitatem corpus in aqua habiturum fuiſſet, ſiquidem intra eam tuto examen inſtituere licuiſſet. Cum vero experientia doceat, eas ſubſtantias, quæ in *aquoſis* liquoribus diffluunt, intra *oleoſos* diſſolvi non ſolere, ſaltem quoad ſenſum ac tam brevi tempore, dum ponderatio peragitur; hinc facile patet, oleoſum aliquem liquorem aquæ hic commodiſſime vices ſubire. Præ cæteris vero aptiſſimum Noſter huic negotio expertus eſt oleum Terebinthinæ, & quidem limpidius illud, quod vulgo ſub ſpiritus Terebinthinæ nomine venire ſolet: partim quod paſſim ejus copia haberi poſſit, nec adulterari facile ob pretii vilitatem ſoleat, uti oleis chymicis ſæpius contingat: partim quia tanquam deſtillatum corpus liberius reputari valeat a mixtura particularum aquoſarum, quibus olea vulgata expreſſa plerumque ſcateant.

Expoſuimus hactenus modos, quibus varii generis corpora hydroſtatico examini ſubjicere liceat: in quibus quidem ex Autore noſtro communicandis vel ideo prolixiores eſſe voluimus, ne talismodi compendiorum ignaris interim carendum foret experimentis adeo profuis, ſi forte ingenioſi hujus ſcripti translationem, de qua tamen haud dubitamus, diutius nonnihil differri contingeret: reſtat nunc ut videamus, quid utilitatis ejusmodi examina, in arte & materia Medica inprimis præbere valeant. Et *Uſus I.* quidem ab Autore noſtro allegatus, concernit potiſſimum lapides aliave foſſilia ad regnum minerale ſpectantia: ut nimirum generatim explorare liceat, num ea metallici aliquid admixtum intra ſe foveant. Quandoquidem enim Idem jam *in Tractatu* antehac *de Gemmarum origine & virtutibus* edito deduxit, præcipuam, ſi non omnem Gemmarum vim & efficaciam pendere a qualitatibus metallicarum & mineralium ſubſtantiarum, materiæ lapidiæ, dum ea liquida adhuc aut ſaltem mollis fuit, intime unitarum, quod veroſimile eſt pariter, imo magis adhuc obtinere in bolis, argillis aliisve foſſilibus ignobilioribus, dum ſcilicet intra ea,

dum

dum *in ſolutis principiis* extiterunt, major metallicarum partium copia ſemet inſinuare facilius potuit: Medicorum utique intereſſe arguit, noviſſe, plus minusve materiæ talis adventitiæ corpori alicui num admixtum ſit. Ad faciendam vero talem æſtimationem conſultum judicavit, normæ loco adſumere lapidem aliquem maxime purum, qua ſenſum certe, & ab omni adventitia tinctura mixturave maxime liberum, *cryſtallum* puta; cujus gravitatem ſpecificam comperit ſe habere ad æqualem aquæ molem, ut $2\frac{1}{2}$ ad 1 circiter, vel abſque fractione, ut 5 ad 2. Pro regula itaque haud fallaci tradit, quod, quandocunque durum aliquod foſſile facto examine hydroſtatico deprehendatur eſſe multo ponderoſius, quam cryſtallus ejusdem molis, pro ſigno ſat probabili hoc haberi debeat, ſolido illi concreto notabilem ineſſe quantitatem corporis alicujus metallici aliusve mineralis; unde porro ejus qualitates vel proficuæ vel nocivæ humano corpori deduci queant: fatetur tamen, argumentum hoc negative haud procedere, quandoquidem ad qualitatem ejusmodi conciliandam nonnunquam perexigua adventitiæ materiæ portiuncula admixta ſufficere poſſit. Cæterum regulam hanc comprobarunt varia tentamina circa diverſos lapides in re medica occurrentes facta, quorum nempe ſinguli cryſtallum gravitate ſpecifica ſuperare viſi ſunt: ſic v. g. Hæmatites ad aquam ſe habuit ut $4\frac{15}{100}$ ad 1; Lapis Lazuli, ut 3 ad 1; Magnes ut $4\frac{95}{100}$; Lapis Calaminaris (cujus in pollinem triti miram virtutem, in curanda diarrhœa torminoſa & quandoque dyſenterica, magnopere ſibi a famoſo quodam nec indocto empirico commendatam narrat Autor,) ut $4\frac{69}{100}$ ad 1. *Uſus II.* indicatur, dijudicare num corpus aliquod lapidi quoad ſpeciem æmulum revera pro tali habendum, adeoque ad regnum minerale referendum ſit: quo magis enim illud abludat a ſpecifica cryſtalli gravitate in defectu, eo minus titulo tali dignum eſſe: ita patuit corallia & margaritas propius ad naturam lapideam accedere, quam aut calculum humanum aut lapidem Bezoardicum: dum proportio quidem gravitatis coralliorum ad aquam fuit, ut $2\frac{68}{100}$, & margaritarum ut $2\frac{51}{100}$ ad 1: calculi humani vero tantum ut $1\frac{76}{100}$, item $1\frac{69}{100}$, & lapidis Bezoar quandoque ut $1\frac{47}{100}$, quandoque ut $1\frac{55}{100}$ ad 1: qua occaſione Autor perhibet, Medicum quempiam experientiſſimum diuque in India Orientali verſatum, ac ita propitiam ſæpe occaſionem nactum genuini lapidis Bezoardici virtutes probandi, nihilominus ei cal-

sulum humanum aut æquare aut præferre quoad efficaciam solitum fuisse. *Usus III* est, quod distinguere nonnunquam hoc adminiculo liceat diversas ejusdem corporis species, sub eadem quidem vulgo denominatione venientes, at non minus quandoque inter semet variantes, quam ejusdem speciei individua: exempli loco adducuntur diversæ *magnetis* species ponderenotabiliter discrepantes, dicunturque Norvagici & Anglicani haud paulo graviores esse Italicis, Elvam Insulam nactis patriam. Sic *hydrargyrum* Hispanicum hydrostatice examinatum a Nostro compertum fuit ratione ponderis ad aquam se habere ut $14\frac{14}{100}$ ad 1: cum alioqui vulgaris Mercurius fere se contineat intra proportionem 14 ad 1, aut plane $13\frac{1}{2}$ ad 1. Pariter quoque inter *Granatos* Europæos & ex America advectos tantam sensit intervedere differentiam ratione gravitatis specificæ, ut non abs re conjiciat diversissimæ utrosque virtutis esse, quæ gradum saltem, si non qua speciem. *Usus IV* habetur, discernere lapides genuinos, sive minerales sive animales, a factitiis & adulterinis: nempe quemadmodum inter qualitates corporum vix ulla est, iis adeo intime inhærens, ut gravitas specifica: sic nil quoque difficilius est impostoribus, naturalis nimirum historiæ plerumq; satis ignaris, quam eandem aut exacte imitari, aut alterare, quin simul sensibilis semet exerat mutatio in reliquis qualitatibus fraudem detectura: sic gemmæ factitiæ ex minio paratæ, pariterq; margaritæ Mercurii adminiculo fabrefactæ, utut speciosissimæ, tamen insita ponderositate nimia facile se produnt. *Usus V* in eo consistit, quod ope talis examinis hydrostatici probabiliter æstimare detur intemeratam bonitatem gradumque puritatis in variis corporibus: cognito nempe semel specifico pondere alicujus individui, quod genuinum esse noverimus, eoque dein collato cum gravitate aliis ejusdem speciei insita. Et sane adseverat Autor, majorem hoc intuitu inter lapides ejusdem nominis differentiam obtinere, quam quis facile sibi persuaderet: quo spectat exemplum de Granatis superius allatum. At vero hic simul monet, gemmarum nobilitatis æstimationem non eodem modo fieri mox debere a Medicis, uti quidem a Gemmariis: scilicet hos quidem, de venustate & splendore maxime solicitos, inter gemmas ejusdem speciei non abs re eas præ aliis in pretio habere, quæ cæteris paribus, specificam gravitatem exerant minorem, ut quæ fere magis uniformes ac translucidæ sint, tincturam suam nactæ a pigmen-

tis

as partium ſubtiliorum: aſt viciſſim Medicos atque Chymicos, in gemmis virtutem medicamentoſam unice intuentes, merito eas præferre, quæ ponderoſiſſimæ ſunt, uberiorem nempe portionem ſubſtantiæ mineralis vel metallicæ adeptæ. Ne vero gratis hoc aſſerere videatur, exempli loco exponit, quomodo in opinione ſua, qua ſuſpicatus fuerat, in Granatis latitare ſat copioſa corpuſcula metallica naturæ Martialis, confirmatus per experimentum fuerit. Scilicet Granati Bohemici, ſaturato rubore conſpicui & in minutiſſimum pollinem contriti (& quidem ad evitandam ſuſpicionem, mortario non ferreo) grana octo cum vitri cryſtallini in pulverem redacti uncia una commiſcuit, & intra fornacem fervidiſſimam ad biſtorium in fuſione detinuit: unde prodiit maſſa uniformis ſatis & ſufficienti *viſore* tincta, qualem nempe colorem alias præparatum ferrum vel chalybs vitro puro conciliare ſolent. Non ideo tamen negat, dari quandoque pigmenta mineralia naturæ adeo ſubtilis, ut vel minima eorum quantitas, quæque vix ſenſibiliter gemmas aliis minus coloratis graviores reddere valeat, ad quamlibet totius earum materiæ partem impregnandam ſufficiat: id quod illuſtrat exemplo Zaphoræ, cujus nempe partem unam centeſimam vitro Veneto in fuſione probe commixtam, ad idem colore cæruleo ſuaviter ſaturato imbuendum ſufficere expertus eſt. *Uſus VI.* innuitur, acute dignoſcere ſpecificam variorum liquorum gravitatem, non modo ad diſtinguendum ſic genuinos & intemeratos ab adulteratis & corruptis, ſed & pro aliis finibus, tam reſpectu materiæ medicæ proprie ſic dictæ, quam aliarum phyſiologiæ partium utilibus: cum certum ſit, alterationes in gravitate liquorum ſpecifica emergentes plerumque comitem habere ipſius conſiſtentiæ mutationem. Sic v. g. hoc pacto experiri datur, quatenus aſſervatio diuturnior, fermentatio, putrefactio ſpecificam liquoquorum gravitatem immutet; item probare licet gradum ſpirituoſitatis aut virtutis in variis liquoribus & menſtruis, & quidem certius & compendioſius, quam per deflagrationem vulgo uſitatam, qua nempe perditur, quantum probationi deſtinatur. Quoad examinis hydroſtatici applicationem vero hic pro regula notare jubet Autor, quod inter liquores quidem per deſtillationem ex vino, pomis aliisque fermentatis paratos, *leviſſimi*, inter acidos vero ſpiritus & liquores *graviſſimi* pro fortiſſimis omnium ejusdem generis reputandi ſint: id

quod nempe ſcire, gradumque adeo ſubtilitatis roborisve liquorum in numerato quaſi habere, multis caſibus maxime neceſſarium eſt: ſic expertus nonnunquã fuit Noſter, *aquam fortem* nimis quandoq; fortẽ apparuiſſe pro arrodendo argento, adeo ut opus habuerit prius per aquæ admixtionem nonnihil debilitari. Pariter & falli ſubinde arguit Chymicos, quando pro Extractis parandis indiſtincte adhibeant Spiritum Vini rectificatiſſimum; quandoquidem virtus medicamentoſa complurium corporum non unice reſideat in eo, quod Chymicis *ſulphur* audit, ſeu parte reſinoſa, cui ſane eliciendæ omnino talis Spiritus vini aptiſſimus; ſed ſæpius in gummoſa & quandoque mucilaginoſa ſubſtantia, pro qua elicienda ſpiritus ſuo phlegmate adhuc pauliſper dilutus magis foret adæquatus: uti v. g. conſtet, Gummi Arabicum, Tragacantham etſſ. non parere ſpiritui vini rectificato, bene tamen debiliori: myrrham quoque in hoc facilius, quam illo diſſolvi. *Uſus VII.* eſt Stereometricus, non directo quidem tendens ad examinandum materiam medicam, & Medicis tamen & Phyſicis non parum proficuus, pro meliori deſcriptione & exactius determinanda magnitudine variorum Simplicium, quam vulgo per dimenſionem nudam longitudinis latitudinisque fit: dum certum eſt ob inſignem figurarum, irregularium præſertim, varietatem multa dari poſſe corpora mole diverſiſſima, & eandem nihiloſecius longitudinis latitudinisq; menſuram recipientia. Certius itaque molem eorumdem determinare docet Autor. Scilicet cubis ex varia materia, magnitudine unius præciſe pluriumve pollicum, in aere prius, dein in aqua trutinatis comperit, aquam unius pollicis cubici dimenſione, ponderare 256 grana, aut ſaltem exceſſum defectumque vix notabilem eſſe: vel ideo vero numerus iſte præ aliis ſe commendavit, quod absque ullis fractionum ambagibus ſepties bipartiri ſe pateretur, puta in 128, 64, 32, 16, 8, 4 & 2, adeoq; huic negotio commodiſſimus eſſet: maxime cum experientia ei haudquaquam reclamaret. Si ergo ſolidum aliquod, poſtquam ejus pondus in aere prius exploratum eſt, in aqua deprehendatur de gravitate ſua perdere ʒß. xvi. gr. ſeu rotundius 256 grana, tuto concludere licet ejus dimenſionem eſſe præciſe unius pollicis, cujuscunque etiam illud ponderis aut materiæ ſit: quod ſi numerum iſtum excedat, aut eum non attingat, non minus facilis erit extenſionis æſtimatio ob fractionum commoditatem, dum

32 quæ-

32 quælibet grana designant $\frac{1}{8}$ pollicis partem, adeoque excessus illo defectusve nullo pene negotio computari potest. Si corpus tale sit, quod in aqua solvatur, eadem operatio, ut supra monitum, institui potest in Oleo Terebinthinæ: hac tamen observata differentia, quod ejus olei pollex cubicus non 256, sed modo 221 $\frac{1}{8}$ grana pendere compertus sit. Corporis aqua oleove hoc levioris soliditatem ita explorare, difficilius quidem videri posset, cum experimentum proprie tantum concernat corpora in fluido subsidentia; ita vero, ad Mersenni, hac in parte justo obscurioris ductum, rem aggredi jubet Noster: nimirum 1. Corpus illud aqua levius in aere ponderetur; 2. sumatur lamina plumbea, isti submergendo sufficiens, ponderis certi atque rotundi, v. g. unius præcise drachmæ vel unciæ; 3. hujus pondus, quale in aqua exferat, exploretur, & a priori illo cognito subtrahatur; 4. lamina ope setæ equinæ alligetur corpori examinando, & consignetur, quantum pondus in aere aggregatum hoc habeat; 5. idem aggregatum in aqua trutinetur, & obtentum ita pondus ab illo subducatur: Differentia dabit specificam gravitatem aggregati respectu aquæ; 6. ab hac differentia subtrahatur rursus solius laminæ specificum in aqua pondus, ac Residuum manifestabit pondus corporis levioris in aqua; 7. hoc ipsum tandem per 256 (quot nempe grana unum pollicem aquæ cubicum habere supra dictum est) dividatur, habebiturque sic soliditas propositi corporis aqua leviotis. Si vero hoc simul porosum atque bibulum, adeoque metuendum sit, ne inter explorandum aqua semet intra illud insinuet, jubet Autor id prius, postquam nempe corporis pondus in aere indagatum fuerit, tunica cerea totum obvestire, ipsumque ceræ ita obductæ pondus, quod in aere habeat, (aquæ enim cera ponderé non multum dissimilis est) explorare: porro alligata lamina plumbea observare pondus hujus aggregati in aqua, indeque subtrahere pondus aquæ, quanta ceræ adjectæ mole æqualis sit, ac de cætero procedere eodem modo, ut antea expositum est. Alium præterea modum communicat Autor, corporum bibulorum minorum, sive aqua sint graviora, sive leviora, soliditatem computandi ope Mercurii, illis in vasculo, cujus capacitas stereometrice prius cognita sit, superaffusi, explorato prius numero granorum, quot uno pollice cubico Mercurii contineantur. Denique occurrit objectionibus nonnullis, quibus aliqui incertitudinem experimentorum hydrostaticorum arguere solent, petitis

M 2

titis partim a discrepante pondere aquæ, diversis e locis hausta, partim a discordia autorum in gravitate variorum corporum definienda passim discrepantium. Prius quod attinet, testatur Autor, se varii generis & loci aquis exploratis, persensisse earum differentiam in gravitate adeo exilem esse, ut vix ultra $\frac{1}{1000}$ alia aliam gravitate superet, (speciatim vero nivalem cæteris leviorem prædicat,) ut adeo minutum hoc discrimen in re, ubi non mathematica, sed physica tantum accuratione opus sit, vix ullius momenti esse valeat: quoad alterum non diffitetur, scriptores nonnihil inter se hac in parte dissonare, cujus rei pluscula quoque causas adducit: cum tamen & ipsæ hæ differentiæ plerumque, fere illarum instar, quæ in Observationibus Astronomicis semet exerunt, satis exiles sint: iis nil quicquam obstantibus concludit, experimenta hydrostatica, tot nempe in praxi egregios usus præbentia, in pretio habenda esse, nec minus accurata, quam ullum ex aliis modis, hactenus pro determinanda proportione corporum ratione ponderis & molis, mensurandaq; eorum corpulentia adhiberi solitis. Superesset nunc, ut de libri hujus appendice, cui Titulus, *Methodus Hydrostatica æstimandi Mineras*, diceremus: verum cum jam in nimium excreverit hic discursus, ejus relationem in proximum mensem, si Deo placuerit, Lectoris nunc tædium veriti, differre cogimur.

BASILII FABRI SORANI THESAURUS ERUditionis Scholasticæ, jam olim post aliorum operas per AUGUSTUM BUCHNERUM recensitus & emendatus. Huic novæ Editioni accesserunt prater Indicem Latinum rituum & antiquitatum, Germanicum item dictionum & phrasium, infinita pene vocum & exemplorum Supplementa, iteratis curis CHRISTOPHORI CELLARII.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Friderici Gleditschii, 1691, in fol.

Constat Alphab. 20.

BASILII FABRI, viri eruditissimi, *Thesaurus Eruditionis Scholastica* jam diu notissimus est, postquam jam ultra seculi spacium discentium usibus inserviit; neque minus constat, AUGUSTUM BUCHNERUM

NERUM literarum iſtarum, ſi quisquam alius, peritiſſimum, aliosque poſt illum doctiſſimos Viros, ſemel atque iterum ea adjeciſſe, quæ in *Theſauro* hoc deſiderari videbantur, eundemque fulgentiſſimum reddere poterant. Sed iſti tamen omnes cum in hoc tantummodo deſudaverint, ut ſua, quæ annotaverant, inſererent, non vero ut omnia in aliam faciem reformarent, quæ quidem emendatione videbantur indigere; cumque præterea ſine Autoris mentione multa, omnia fere ſine Autoris ſectione, hoc eſt, libro, capite, verſu allegata; & innumera vocabula plane omiſſa; ſæpe etiam longa ſerie quædam ſine exemplo & teſtimonio nude appoſita deprehenderentur; iſtam demum, arduam quidem & difficilem provinciam ſibi imponi paſſus eſt clariſſimus CELLARIUS, multis ingenii monumentis dudum famæ celebritatem adeptus, nobisque proinde ſæpenumero cum laude nominatus, ut iſtis omnibus, & ſi quæ plura in utiliſſimo libro prætermiſſa erant & requiri poterant, pro ſua in his rebus ſpectata dexteritate remedium afferret, Lexico huic celebratiſſimo colophone veluti impoſito. Ille igitur iterata induſtria opus aggreſſus, vacua ſupplere, turbata ordinare, bis poſita aut alieno loco inſerta reſecare curæ habuit, adjectis præter nova exempla, novasque obſervationes ferme innumeras, ad minimum millenis vocabulis, quæ fruſtra hic antea aliquis quæſiverit. Imprimis vero id ſedulo egit, ut Autores accuratiſſime citarentur, allegato libro, & libri minore inciſo, ſive epiſtola, ſive carmine, ſive quod vulgo appellitari mos eſt, capite, capitisque paragrapho aut carminis verſu. Ut adeo nunc demum, quantum ipſius rei indoles atque ratio permittit, Lexicon habeat ſtudioſa juventus, quod ſuis numeris abſolutum videri poſſit.

LEONARDI PLUKENETII PHYTOgraphia.

Londini, ſumptibus Autoris, 1691, in 4.

GRatiam certe permagnam a curioſioribus Botanophilis inibit clariſſimus Autor, quod adeo raris egregiisque plantis augere numerum Exoticorum, ad imitationem clariſſimi Breynii aliorumque, voluerit. Sunt enim Phytographiæ binæ partes: prior 72 Tabulis abſoluta ultra 400 ſtirpes continet, poſterior continuando ſeriem Tabularum a 73 ad 120 excurrit, atque adeo 48 Tabulas complexa, ultra 300 plantas addit. Utrinque plures novæ hactenus nondum, aut pag. 409. 323.

etiam obſcurius deſcriptæ recenſentur, præcipue quas ex India Orientali a Chirurgo peritiſſimo D. Richardo Sambach ad Pharmacopœum & Botanicum apud Londinenſes meritiſſimũ D. Jacobum Pettever miſſas impetravit. Id autem egit clariſſimus Plukenet, ut non modo icones illarum ſtirpium Tabulis inſcriberentur æneis, ſed & nomina ex Notis Characteriſticis deſumta ſubnecterentur, ſervato tamen in utraq; parte Operis ordine alphabetico, ut hoc facilius quæſita reperiri queant.

FERDINANDI HELFRICI LICHTSCHEID, VViurmla-Auſtriaci Conſiderationes quædam circa altitudines & velocitates pendulorum in diverſis circulis.

TAB. XI. *Fig. I.* EVolventi nuper Clariſſ. Renaldinii inſigne analyticæ artis opus, & imprimis Partem Secundam, quæ Reſolut. & Compoſ. mathematicam complectitur, incidit pag. 192 figura pendulum repræſentans, quam alibi antehac videram. Evolvi igitur Borelli tractatum de vi percuſſionis, ubi in annexa reſponſione ad conſiderationes Stephani de Angelis mox ab initio, pag. 239, hoc ſchema, una cum determinatione, eandem, in diverſarum longitudinum pendulo, permanere velocitatem, inveni, in qua paralogiſmum commiſſum eſſe a Borello, Clariſſ. Renaldinius, licet penitus omiſſo Borelli nomine, hic demonſtrare intendit. Et fatendum ſane eſt, non vacillare oſtenſionem Renaldinii, ſi id ſaltem demonſtratum dare voluit, velocitatem mobilis in F (termino nempe ſimilis arcus, cum AE,) conſtituti, non eſſe eandem cum velocitate ejusdem mobilis in A exiſtentis. Nam quia tempora oſcillationum ſunt in ſubduplicata ratione radiorum, (Seu, quadrata temporum ſunt ut radii,) ut notum, & Borellus de vi Percuſſ. Prop. 92, pag. 169 demonſtravit, ubi autem temporum periodicorum quadrata ſunt ut radii, velocitates erunt in dimidiata ratione radiorum, per coroll. 4. Prop. IV, Lib. I Neuton Princip. Mathem. & quia ut circulorum radii, ſic ſimiles arcus, & ſubtenſæ in illis circulis, ut conſtat, & Sturmius monuit Mathef. enucl. p. 19; erunt quoque velocitates in ratione ſubduplicata ſubtenſarum arcuum illorum ſimilium. Cum ergo radius BA ad rad. BF ſit ut 4 ad 1, erunt quoq; ſimiles arcus AE, ad GF ut 4 ad 1, tempora autem oſcillationum AE, 2, GF, 1. Ergo velocitate ut 1, tempore ut 2, percurritur duplus arcus GF, qui tamen

tamen nondum æqualis eſt arcui AE, ſed ejus ſaltem ſubduplus, adeoque velocitas quoque non eadem, ſed tantum ſubdupla erit. Sed quia hoc ipſum, nempe percurri a mobili, certam velocitatem habente, in diverſis longitudinibus ſeu circulis, ſimiles arcus (quod tamen ſupponitur in Renaldinii oſtenſione) expreſſe negavit Borellus, miratus ſum, idipſum fundamenti loco deductioni ad abſurdum ſubſterni, quod ex profeſſo impugnare eo in loco intenderat Borellus. Rem ergo & experimento & calculo inde ducto inquirere ſtatui, ubi omnino firmiſſimam Borelli ſententiam, & naturæ legibus conſentaneam deprehendi, ordine vero tali procedebam. Cum Viro Celeberrimo Dn. Leibnitio de publicatis Act. Er. 1686, Mart. p. 161, legibus naturæ circa quantitatem motus, Carteſianæ ſententiæ contrariis, controverſia moveretur, & is prolixius ſententiam ſuam declararet, quæ vim motricem in corporibus, ex altitudinibus, ad quas aſcendunt, vel aſcendere poſſunt æſtimat, ſepoſita ratione temporis, utpote hic inutili; ego ſaltem id experimento confirmatum ſpectare volui; *mobile a certa altitudine quantocunque tempore cadens, ad eandem, quantocunque tempore, iterum aſcendere.* Sumſi igitur Pendulum AB plurium pedum (ne in minori longitudine error tegeretur,) & ducta ad perpendiculare AB, quam ipſum pendulum in quiete monſtrabat, alia perpendiculari CD (quæ propterea horizonti parallela erat) per punctum E pro lubitu ſumtum tranſeunte, illam altitudinem EB pro certa & conſtanti uſurpans, infixi acum in punctum E, ut pendulum in Oſcillatione, obſtaculo hoc ad alium circulum, diverſum a priore, permeandum adigeretur; adducto proin pendulo ad punctum D in linea horizontali, deſcribebat id lapſu ſuo arcum DB, ſed ibi ob remoram acus in E, aſcenſu ſuo deſcribebat arcum BF, cujus radius erat EB, & vel millies repetito Experimento breviori quidem tempore, ad eandem tamen altitudinem EB, ſeu lineam horizontalem CD aſcendebat, in puncto F aſcenſum finiens. Sic quoque ſi adductum pendulum in F dimittebatur, deſcribebat lapſu ſuo arcum FB, & quia ibi integra longitudo fili AB non amplius impediebatur, deſcribebat aſcenſu ſuo arcum BD, cujus radius tota longitudo penduli erat, ſed tamen (longiori quidem tempore) ad eandem altitudinem, punctum nempe D aſcendebat. Dein in puncto Q ſumto ubicunque in linea AE iterum alia acus infixa in cauſa erat, ut pendulum adductum in linea horizontali punctum H tangeret, & inde delabens deſcribebat arcum

Fig. U.

HB diversum a priore DB, sed ascensu suo iterum, ob remoram in E, arcum BF usque ad horizontalem CD, prout antea describebat. Et sic vel centies variatis per punctum O, propius vel remotius sumtum radiis, manente tamen altitudine EB immutata, tempora quidem lapsus & ascensus diversissima erant, sed altitudo unde delabebatur, & ad quam redibat pendulum, eadem. Imo si supra hanc altitudinem constanter elevaretur pendulum aliquantisper ad punctum, ex; gr. K, describebat arcum lapsu suo KB, & ibi iterum ascendens in arcu BF, ob nondum consumtam omnem vim circumvolvebat filum aliquoties motu gyrativo circa acum in E, & sic innexum quiescebat. Veritatem igitur sententiæ Leibnitianæ circa motum pendulum motu comprobavit. Sed nondum solicitus eram, eademne an diversa esset velocitas penduli in diversis his arcubus, donec nuperrime Renaldinii examen Borellianæ demonstrationis legerem, ubi cum omnes tres suppo-
Fig. I. sitiones ipsius veræ essent, ex secunda tamen (eandem esse rationem penduli perficientis circumferentiam circuli ADE, circulique GF, ac est, si in plano aliquo verticali moveretur, describendo arcum ex A in E, & ex D in F) dubium ob prius experimentum statim incidit hujusmodi: Certe ad convincendum Borellum paralogismi & absurditatis, non sufficit assumere arcus AE & GF similes, sed arcus GF talis esse debet, qui eandem altitudinem ascensus cum arcu AE habeat, adeo-
Fig. III. que arcum GF non includi & determinari lineis BA & BE posse, sed utrinq; adhuc multum excursurum. Ut ergo certus essem, an pendulum longius & brevius gyris suis circa coni ejusdé latera BA, BE volveretur, ita ut nunquam angulus ABE mutaretur, sumsi iterum pendulum plurium pedum BA, infixoque unco laqueari, filum longitudinis tantæ, ut globus penduli pavimentum tangeret, per eum trajeci, & in gyrum acto pendulo in certa a solo altitudine, nempe quarta totius penduli parte EL = DK; una cum Dn. Teubero Collega meo conjunctissimo, qui tum commodum advenerat, observare cœpi, qua ratione sensim adducto filo penduli usque ad signi notatam quartam partem (prout vult experimentum Borelli) radii gyrorum decrescant, & ut eo exactius res innotesceret, filum aliud gyrorum amplitudinem mensurans BA in unco firmatum, in certa a perpendiculari BD distantia, (quæ paulisper major erat, quam ut pendulum gyrans in infimo gyro ADE id tangere posset) usque ad pavimentum deduxi, sed licet primus pen-

duli

duli gyrus ADE non attingeret filum, attractum tamen pendulum priorem illum coni angulum ABE quem gyrando designabat, adeo excedebat, ut nondum ad quartam partem attractum, sese circa filum BH, utpote impediens motum jam ultra excurrentem, circumvolveret, & sic ulterius gyrari prohiberetur. Neque prius hæc circumvolutio cessabat, quam filum BH, (quod semper remotius a perpendiculo distare feci, tandem ad angulum rectum cum linea BD, adeoque horizonti parallelum constituerem, eadem causa prohibuit filum BC, quo pendulum per annulum B elevabatur, quemcunque acutum angulum cum BD constituere, sed rectum vel penitus aliquantisper obtusum exigebat. Sed tum pendulum ad quartam partem usque elevatum, gyrum horizonti parallelum GBF describere vidimus. Unde & hic in motu gyrativo eandem altitudinis regulam, quæ in priori experimento obtinuit, semper observari facile concludi potuit. Nempe si in certa quadam, ab infimo quietis puncto, altitudine quam sinus versus arcus gyrationis DK vel EL indicat, pendulum gyrari incipiat, attractum ad quamvis longitudinem, minorem quidem gyrum sed in altitudine eadem ab infimo residuæ longitudinis puncto peraget, adeoque facile recta perpendiculariter per altitudinis fixæ punctum transeunte, & a longitudine penduli utrinque terminata, amplitudo gyri determinabitur. Lineam curvam omnes illas amplitudines determinantem postea contemplabimur. Jam ergo facile veritatis quantitatem concludere licebit calculo. Sit pendulum certæ longitudinis $AB = a$, vel oscillans vel gyrans in certa altitudine $BD = b$: erit ipsum in puncto C Sinus Recti arcus altitudinis, nam $AC = AB$, Velocitas ejus $= v$ erit hic, ut subtensa BC, quod notissimum geometris pronunciat Neuton Princ. pag. 21. Jam attrahatur ad quartam (vel aliam quamcunque) longitudinis partem $AE = ea$, altitudo eadem ab E versus A sit *Fig. IV.* $EG = b$, residuum ergo $GA = ea - b$ ergo sinus rectus hujus arcus altitudinarii GH, & pendulũ (quod præsupponitur eandem vim retinuisse abstractis resistentiis aeris, proprii ponderis &c.) erit in E, & velocitas ejus erit ut subtensa EH, sed hic arcus major est arcu EF, qui similis est arcui BC, & subtensa EH major subtensa EF, quæ similis est subtensæ BC: ergo quia velocitates in eodem circulo sunt ut subtensæ EH ad EF, in diversis circulis autem in dimidiata ratione subtensarum (quin & radiorum) patet præcipuam rationem habendam esse subtensarum BC, EF, EH, ut exacte determinentur, quod ex doctrina Triang. Rectang. facile habetur.

I Subt. BC

$AC^q - AD^q = DC^q.$
$az \quad az - 2ab + bz \quad 2ab - bz$
$DC^q + DB^q = BC^q.$
$2ab - bz \quad bz \quad 2ab$

Ergo Subt. BC $= \sqrt{2ab}$

II Subt. EF

AB Rad. AE rad. :: BC, EF
$a \quad ea \quad \sqrt{2ab} \quad \sqrt{2e^2ab}$

III Subt. EH

$AH^q - AG^q = GH^q.$
$e^2a^2 \quad e^2a^2 - 2eab + b^2 \quad 2eab - b^2$
$GH^q. + GE^q = EH^q$
$2eab - bz \quad bz \quad 2eab$

ergo EH $= \sqrt{2eab}$

Jam velocitatum ratio

Subt. BC, Subt. EF :: Veloc. q. in Velocq. EF
$\sqrt{2ab}, \quad \sqrt{2e^2ab} :: vz \quad ev^2$
ergo velocitas in B $= v$ & in EF $= \sqrt{ev^2}$

Subt. EF, Subt. EH :: Veloc. in EF, veloc. in EH
$\sqrt{2e^2ab} \quad \sqrt{2eab} \quad \sqrt{ev^2} \quad \sqrt{v^2}$ seu v
quæ omnino æquatur velocitati in BC, quæ quoque eſt $= v$, ab initio aſſumta.

Et ſic ex Celeb. Leibnitii regula, quæ retinet eandem altitudinem, Borelliana regula quæ retinet eandem velocitatem demonſtrata eſt. Adeoque univerſaliter verum: *Pendulum* (abſtractis impedimentis) *in quomodocunque variatis circulis & eandem altitudinem ad quam, & eandem velocitatem cum qua aſcendat retinere.* Evidentiſſimum ergo eſt, locum qui determinet amplitudines gyrorum vel oſcillationum penduli, (par enim & oſcillantis in plano verticali, & horizontaliter gyrantis ratio eſt, ut vere ſupponit Renaldinius,) non eſſe triangulum ABE fig. I, quod ex ſectione coni per axem oritur, cujus baſin circularem ABE pendulum infimo gyro deſcripſit, latera autem BA, BE longitudini penduli æqualia; ſed longe aliam lineam curvam, quæ omnia puncta determinet. Nempe, data altitudine quadam fixa, quæ ſit BE $= a$, & longitudine penduli AB, (vel AC vel AD, nam hæc æquantur) $= x$, ſemper a longitudine AB auferatur BE altitudo fixa, ab infimo quietis puncto in perpendiculari verſus punctum ſuſpenſionis A, ut reſiduum ſit AE: per punctum E tranſeat horizontalis CED, cujus puncta C & D determinentur arcu BC & BD ex centro A (puncto nempe ſuſpenſionis) linea AB (longitudine penduli,) illa erunt duo hujus curvæ puncta. Et ſic ſemper quadratum AC (ſeu AD vel AB) erit = quadr AE + quadr EC (AE autem = AC vel AD vel AB − BE)

adeo

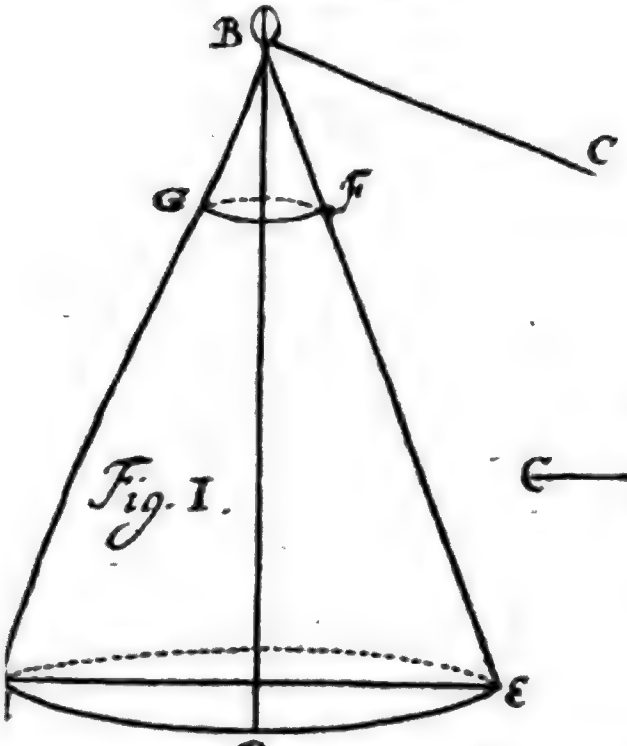

Fig. I.

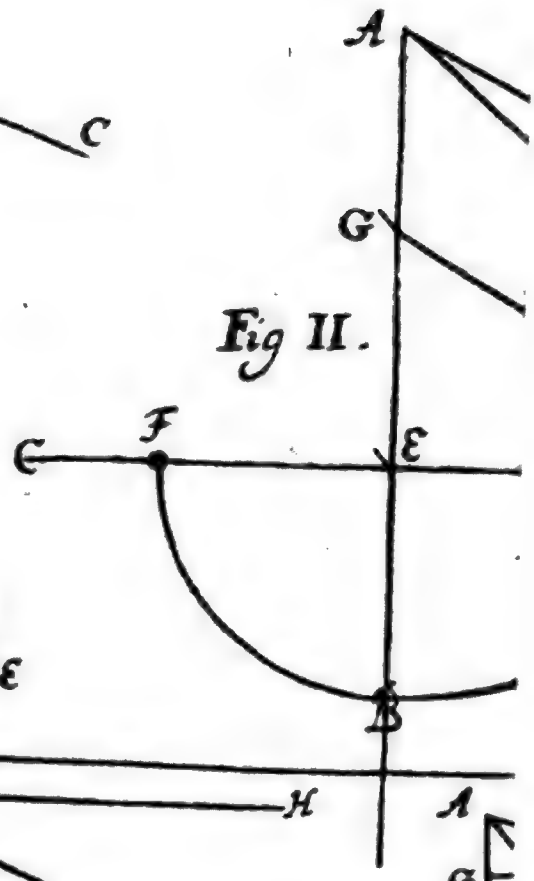

Fig II.

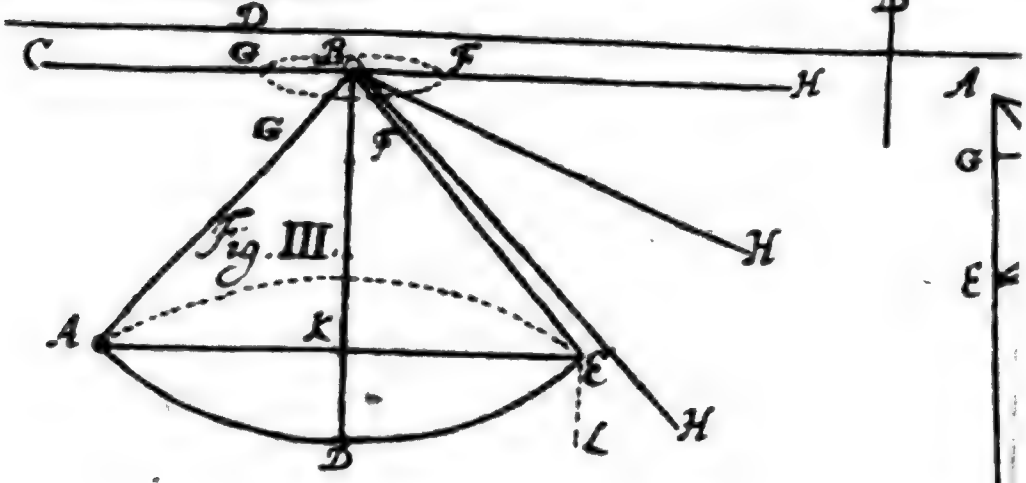

Fig. III.

Fig.

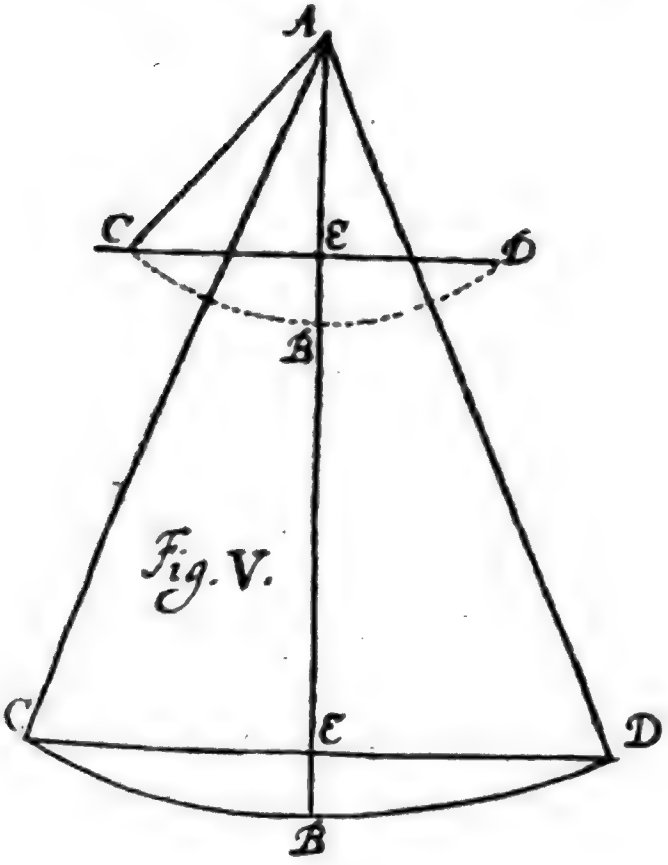

Fig. V.

BIBLIOTECA DERECHO

I Subt. BC

$AC^q - AD^q = DC^q.$

$a2 \quad a2 - 2ab + b2 \quad 2ab - b2$

$DC^q + DB^q = BC^q.$

$2ab - b2 \quad b2 \quad 2ab$

Ergo Subt. BC $= \sqrt{2ab}$

II Subt. EF

AB Rad. AE rad. :: BC,

$a \quad ea \quad \sqrt{2ab}\sqrt{}$

III Subt. EH

$AH^q - AG^q = GH$

$e^2a^2 \quad e^2a^2 - 2eab + b^2 \quad 2ea$

$GH^q. + GE^q = E$

$2eab - b2 \quad b2 \quad 2e$

ergo EH $= \sqrt{2e}$

Jam velocitatum ratio

Subt. BC, Subt. EF :: Veloc. q. in Velocq. EF

$\sqrt{2ab}, \quad \sqrt{2e^2ab} :: v2 \quad ev^2$

ergo velocitas in B $= v$ & in EF $= \sqrt{ev^2}$

Subt. EF, Subt. EH :: Velo

velo

$\sqrt{2e^2ab}\sqrt{2eab}\sqrt{ev^2}$

quæ omnino æquatur ve

BC, quæ quoque est $= v$

assumta.

Et sic ex Celeb. Leibnitii regula, quæ retinet eandem altitu

relliana regula quæ retinet eandem velocitatem demonstra

eoque universaliter verum: *Pendulum* (abstractis impedi

quomodocunque variatis circulis & eandem altitudinem

eandem velocitatem cum qua ascendat, retinere. Evi

ergo est, locum qui determinet amplitudines gyrorum

num penduli, (par enim & oscillantis in plano vert

liter gyrantis ratio est, ut vere supponit Renaldi

lum ABE fig. I, quod ex sectione coni per axe

cularem ABE pendulum infimo gyro desc

longitudini penduli æqualia; sed longe

mnia puncta determinet. Nempe

sit BE $= a$, & longitudine pend

quantur) $= x$, semper a lone

infimo quietis puncto in

A, ut residuum sit A

jus puncta C & D

nempe suspe

hujus e

ev

adeoque curva hujus erit indolis, ut si AB vel AC vocetur x BE $= a$, EC $= y$, AE $= x - a$, sit semper

$y^2 = 2ax - a^2$. Seu æqualitate in proport. reducta

$a, y :: y, 2x - a$.

Cum ergo quodlibet punctum in linea hoc modo inveniri possit ex datis longitudine & altitudine penduli, patet eam per infinita puncta describi posse. Sit Linea indefinita F Ż, ab F versus Ż sumatur FA = ductæ constanti altitudini (EB in fig. V) punctum A erit punctum primarium seu suspensionis. Jam ab eodem F sumatur FE = longitudini cuicumque datæ penduli (AC fig. V) erit AE $= x - a$, & FE + EA $= 2x - a$. Ex E erigatur perpendicularis EC = dimidiæ CD in fig. V, seu = *FC* vel ED, quæ semper media proportionalis est inter FA & FE + EA, & sic in infinitum, puncta C, C, connectantur, & erit ducta curva VCC, ubi solum hæc determinatio addenda; verticem hujus curvæ V non cadere in F sed in $\frac{1}{2}$ FA, quia tum æquatio (si nempe $2x = a$) exspirat, nam tunc $2ax - a^2 = 0$; adeoque & $y^2 = 0$, & pendulum oscillans in plano verticali ascendet ad punctum V, & inde perpendiculariter cadet. Si vero $2x$ minor sit quam a, tum circa punctum suspensionis A gyros describet verticales, pauciores vel plures, prout $2x$ vel parum, vel multo minor fuerit quam a, uti in experimento Fig. II nobis satis constitit. Dein AC semper æquari FA, quia si $x = a$, describet pendulum oscillando Semiperipheriam in verticali plano, vel gyrando in horizontali eodem plano cum puncto suspensionis gyrum peraget, ut antea monitum, ut sic AC & denotet longitudinem penduli quia E incidet in punctum A, & amplitudinem arcus, adeoque & sit hic $= x$, $= y$, & $= a$. Evolvi quidem Renaldinii Geometram Promotum, & inter lineas noviter inventas, quas Mediceas appellat, & variis æquationibus solvendis inserviunt, quæsivi an hujus proprietas ulla compareret, sed nihil huc accommodatum & pertinens inveni, nam illa, quam pag. 34 primam tertii generis vocat, respondens æquationi $bx - a^2 = z^2$, circulus est determinatæ magnitudinis, ob constantem quantitatem b, hic autem quia x semper variatur, variandi sunt in infinitum circuli, adeoque per circulum & lineam rectam quodlibet hujus curvæ punctum quidem invenire licet, at nec circulus nec linea recta est ipse quæstioni semper & ubique satisfaciens Locus. Proin aliis majori otio præditis hanc considerationem & inquisitionem, utrum hæc curva a quoquam alio ante hac vel inventa vel explicata sit,

Fig. VI.

(mihi

(mihi enim nunc primum de ea cogitandi ex his penduli proprietatibus data est occasio) & annon continuo quodam regulari motu, & quali describi queat (nam Renaldinii Inventum descriptionem per infinita geometrice inventa puncta præscribit) relinquens, solum hanc insignem & elegantissimam proprietatem notare volui. Si sit fixa altitudo = 1 (ut FA in V & VI figura) & sumatur longitudo penduli æqualis huic altitudini, & in linea verticali AX tranferatur ab A puncto suspensionis aliquoties versus X, & ductis perpendicularibus per punctum A & reliqua ordine sequentia, determinatisque illis per longitudinem penduli cuique competentem, uti antea monitum, connexisque ut Fig. VII monstrat punctis, erunt illæ lineæ & linearum quadrata in progressione arithmetica naturali, ut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, &c. quæ sunt quadrata, ut $\sqrt{1}$, $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{4}$, $\sqrt{5}$, $\sqrt{6}$, &c. quæ sunt radices quadratorum, adeoq; quadratum duplum, triplum &c. quam facillime sumta saltem competente radice facere licet. Demonstrationem addere opus non est, cum ex conspectu triang. rectang. pateat. Cætera quæ addere animus erat, differo in aliud tempus, interim cum multis aliis expectans quam avidissime Celeber. Leibnitii Responsionem ad ea, quæ Clariss. Papinus contra ipsius sententiam denuo in hujus anni mense primo pag. 6 publicavit, ut tandem veritas profundius & eruatur & intelligatur, nostraque Scientia nullis sectæ præjudiciis & authoritatibus impedita in ipsam feratur rerum naturâ, de qua non semel optime meritus est Vir & profundissimæ inquisitionis & felicissimæ inventionis, qui ut plures alios excitavit, ita & his exiguis licet cogitationibus ansam præbuit, quas ideo ea qua par est modestia, hujus Celeber. Viri censuræ, eique vel approbanti, vel rejicienti, subjectas esse volo, cum ex utraque nil nisi augmentum scientiis, quarum incrementa hactenus quæsivit procuravitque, certo sperare liceat.

Fig. VII.

G. G. L. Additiuncula ad considerationes hasce.

Perplacent quæ Cl. Dn. Lichtscheid *ingeniose excogitavit circa motus pendulorum non tantum per Geometriam, sed & per experimenta examinandos. Responsum meum ad Papinianas objectiones interim ad ipsum pervenisse puto. Lineam, quam per puncta describere docet (tanquam locum certis pendulorum oscillationibus determinandis inservientem) quæ nonnihil composita prima fronte visa est, deprehendi ipsissimam esse parabolam, cujus (si figura ipsius 6 inspiciatur) vertex sit V, axis VEZ, & VA sit quarta pars lateris recti, ita ut a seu EB sit semilatus. Et in fig. 7 reperiet rectas transversim ductas (ut V2, V4, V6, &c.) esse omnes ad curvam, (seu ejus tangentem) normales, ex nota parabolæ proprietate. Ita etiam ipsius opera quædam non inelegantia circa parabolam observata habemus.*

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicatæ Lipſiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCI.

AN ESSAY CONCERNING HUMANE understanding, in four Books.

hoc eſt,

Tentamen circa cognitionem humanam, quatuor libris comprehenſum.

Londini, ap. Eduard. Mory, 1690. fol. plag. 100.

QUamvis omnis illa doctrina, quæ mentem noſtram veritatis cognitione locupletat, laude ſit digniſſima, nulla tamen præſtabilior, nec expetenda magis eſſe videtur, quam quæ cognitionis humanæ naturam explicat. Cum enim plerumque fallamur, ſi vel rerum illarum ſcientiam imprudentes ſectemur, ad quas intellectus noſter pertingere nequit, vel etiam timide refugiamus earum cognitionem, quas inſuperabili difficultate circumſeptas perperam opinamur, facile illos effugiet errores, qui humani vires intellectus probe perſpectas habuerit. Atque hinc etiam non male ſuam collocaſſe operam cenſendus eſt Clariſſimus Vir *Johannes Lockius*, qui cognitionis humanæ naturam fuſius, quam factum hactenus eſt, in præſenti opere explicavit, quod in quatuor libros diſpertitus eſt. In *primo* contra innata principia tam ſpeculativa quam practica diſputat, & in originem opinionis ſecus ſentientium inquirit. In *ſecundo* de *Ideis* agit (vocat vero hoc nomine immediatum cogitationis noſtræ objectum) quæ dicuntur eſſe vel ſimplices vel complexæ. *Simplices* ſunt conceptus illi mentis, qui in plures differentes diſtingui non poſſunt, fluuntque ex duplici fonte, *ſenſatione* nimirum, & *reflexione* ſeu perceptione operationum mentis noſtræ. Quasdam enim mens ſibi acquirit per ſenſum unicum, v.g. colores, ſonos, &c. quas-

BIBLIOTECA DERECHO

dam per plures, v.g. extensionem, figuram, motum; quasdam per solam reflexionem, v.g. volitionem, reminiscentiam &c; quasdam tandem per sensationem & reflexionem simul, v.g. existentiam, successionem &c. Simplices Ideæ, quas sensus suggerit omnes positivæ sunt, licet forsan nonnullæ causæ, a quibus producuntur, sint privationes in illis subjectis, a quibus sensus nostri illas hauserunt, v. g. umbra, silentium. Neque tamen omnes Ideæ imagines sunt alicujus rei, quæ objecto revera inest, cum nonnullæ oriantur a qualitatibus primariis, v.g. soliditate, extensione, motu & quiete, aliæ vero a qualitatibus secundariis, quæ sunt complexiones primariarum qualitatum, quæ simul in nos agunt, & clare non distinguuntur. Licet enim Ideæ primariarum qualitatum similitudinem habeant cum rebus, quas referunt; secundariarum tamen Ideis nihil simile in corporibus offenditur, perinde ac nihil in acu reperitur, quod dolori, quam pungendo efficit, sit simile. Ideæ *complexæ* sunt, quas ipse animus ex simplicibus componit, & ut unum aliquid considerat, v. g. pulchritudo, gratitudo. Distinguuntur autem in tria genera (1) *Modos* seu Ideas aliis inexistentes, quales sunt triangulum, homicidium. (2) *Substantias* seu Ideas, quæ res per se existentes repræsentant, quales sunt homo, navis. (3) *Relationes*, quæ in comparatione unius Ideæ cum altera consistunt, v. g. pater, dominus. *Modi* rursus vel *simplices* sunt, qui ex diversa combinatione unius ejusdemque simplicis Ideæ oriuntur, v. g. numerus; vel *mixti* qui ex diversis Ideis componuntur, v. g. furtum. *Substantiæ* quoque vel sunt *simplices*, ut homo, vel *collectivæ*, ut exercitus. Porro si Ideæ simplices tales se menti offerant, quales ab objectis in sensatione rite facta proficiscebantur, *claræ* dicuntur, ac tales quoque sunt Ideæ complexæ, quæ ex Ideis simplicibus claris, quarum & numerus & ordo determinatus est, constant; *obscuræ* vero sunt, si requisitis illis destituantur. Quodsi mens nostra rei cujusdam perceptionem tam plenam atque evidentem habeat, ut illius Ideam ab omnibus aliis distinguat, *distinctam* Ideam ejus habere dicitur, alias vero *confusam*. *Chimæricæ* sunt Ideæ, in quibus simplices Ideæ, quæ simul consistere nequeunt conjunguntur, vel etiam quæ non conveniunt cum rebus illis ad quas tacite tanquam archetypos suos revera existentes referuntur; reliquæ vero *reales*. *Adæquatæ* sunt, si perfecte referant suos archetypos; *inadæquatæ*, si imperfecte hoc fiat. Tandem vel *veræ* sunt, vel *falsæ*,

quas

quas concinnius Auctor *rectas* ac *perversas* dici posse existimat. Hæc autem omnia dum prolixe explicantur, varia admiscentur philosophemata scitu perquam digna & jucunda, v. g. Cogitationem non essentiam esse animæ, sed actionem. Soliditatem differre a spatio, atque hujus clarâ nos habere Ideam. Perceptionem & memoriam brutis quoque esse tribuendam; non autem abstractiones aut complexarum Idearum formationes. Solem atque Lunam non esse mensuram temporis ratione motus sui, sed adparentiarum periodicarum. Voluntati hominis non tribuendam esse libertatem, sed agenti voluntate prædito. Substantiæ in genere nos nullam habere claram & distinctam Ideam, neque etiam clariorem esse Ideam substantiæ corporeæ, quam spiritualis. Corporum naturalium Ideas componi ex Ideis primariarum & secundariarum qualitatum, futurumque, si sensus nostri, qui ad præsentem nostrum statum quam maxime sunt accommodati, acutiores evaderent, & v.g. acquireremus oculos microscopicos, ut secundariæ illæ qualitates plane evanescerent, atque ita novas rerum illarum Ideas acquireremus. Angelorum scientiam, quam circa res naturales habent, forsan ex eo oriri, quod dum corpora assumunt, organa sibi construere possint aptissima ad rerum inquisitionem. Spiritus quoque esse mobiles. Cohæsionem solidarum partium in corpore non posse magis explicari quam cogitandi modum in spiritibus, & æque difficile intellectu esse, quomodo impulsu communicetur motus, ac quomodo cogitatione sua mens aliqua corpus moveat. Quoniam porro Idearum nostrarum signa sunt verba, hinc in natura illorum explicanda *tertius* versatur *liber*. Agitur autem hic de *verbis* & sermone in genere, de significatione illorum & terminis generalibus, nec non definitionis natura. Respondent ergo, judice *Lockio*, nomina Ideis nostris abstractis, quas singulas tanquam distinctas essentias mens nostra considerat. Neque enim res ipsæ in species diversas, seu classes, quibus diversa nomina competunt, distinguuntur essentiis realibus, quæ plerumque nobis sunt incognitæ, sed solum definitionibus, quas essentias nominales dicere liceat, quæque nihil aliud significant, quam Ideas illas complexas, quibus singulas res denotamus; id quod præcipue in substantiis animadverti potest. Jam quia verba non a philosophis, sed a vulgo ad vitæ civilis usum inventa, non possunt non ob hanc aliasve causas laborare imperfectione, quæ præcipue in dubia

illorum significatione consistit. Sunt autem *ambigua* imprimis *nomina* (1) Idearum quæ ex pluribus aliis componuntur, cum fieri facile possit, ut alter, ad quem verba facimus, unam pluresve Ideas in hac compositione omittat, atque sic plane aliud quid ac nos intelligat: (2) quæ Ideas denotant, quarum arbitraria est compositio, nec certus in rerum natura datur archetypus, ad quem possint exigi & examinari: (3) quorum significatio refertur ad archetypum, cujus cognitio nobis non est satis obvia: (4) quæ non ipsam realem essentiam rei significant. His incommodis accedit *verborum abusus*, si quis ea adhibeat sine claris & distinctis Ideis, varius & inconstans sit in illorum usu, obscuritatem in illorum adplicatione adfectet, verba pro rebus ipsis amplexetur, aut pro illis ponat, ad quas significandas sunt inepta, supponat verba certam evidentemque habere significationem, quæ alterum statim in rei, quam mente concepimus, notitiam deducat, figuratosque tandem dicendi modos sine necessitate adhibeat. Quibus malis omnibus certa opponuntur ab Auctore doctissimo remedia. *Quartus liber* explicat *scientiam* tam *sensitivam*, quæ circa existentiam objectorum externorum occupatur, quam *rationalem*, quæ in perceptione convenientiæ aut disconvenientiæ duarum Idearum ratione identitatis aut diversitatis, relationis, coexistentiæ, realisque tandem existentiæ consistit, ac vel *intuitiva* est vel *demonstrativa*. Quando ergo perceptio illa clara est, *clara* dicitur & *distincta* scientia; secus vero si se habeat, *obscura*, licet Ideæ forsan nulla obscuritate laborent. Quod *extensionem* attinet *humanæ cognitionis*, illa non porrigitur ad res, quarum Ideas nullas habemus, neque etiam attingit omnia illa, quorum Ideæ in nobis existunt, cum convenientia & disconvenientia illarum omnis neque ex immediata illarum comparatione, seu intuitione, statim innotescat, nec etiam semper in promtu sint media, quæ nobis ad demonstrativam scientiam monstrent viam. *Axiomata* perperam dici fundamenta cognitionis nostræ censet Auctor cum nec evidentia magis nec clariora sint, quam particulares propositiones, quæ per ipsas probari solent; Identicas vero *propositiones*, nec non in quibus genus aut differentia de definito prædicatur, *nugatorias* esse, nihilque ad *scientiæ augmentum* conducere. Hoc vero nos procurare posse, si comparemus nobis claras perfectasque Ideas sub certa constantiaque nomina redactas, & quæramus deinde alias, quæ

ipsarum

ipſarum convenientiam aut diſconvenientiam manifeſtent: idque præcipue locum habere in Matheſi & philoſophia morali, cum naturalis doctrina vix aliter, quam per experientias, perfectior reddi poſſit. De *ratione humana*, quam in ſagacitate & illatione conſiſtere dicit, hæc aſſerit: parum eam juvari ſyllogiſmis Logicis, cum illorum adminiculo nihil novi poſſit detegi. Rationem deficere, cum deſtituimur Ideis, aut Ideæ confuſæ ſunt & obſcuræ; cum non animadvertimus Ideas, quæ inſervire poſſent ad convenientiam aut diſconvenientiam Idearum vel probabiliter vel certo oſtendendam; cum falſis innitimur principiis; aut decipi nos patimur verbis incertis & ambiguis. Rationi non eſſe *fidem* opponendam, cum hæc nulli temere adhiberi debeat, & rationis ſit judicare, utrum traditio aliqua vere divina ſit an falſo jactetur; diſtinctas tamen illarum eſſe provincias, fideique proprium objectum eſſe res illas, quarum vel nullas vel imperfectas habemus Ideas, aut quarum exiſtentiam & naturam ſenſu & ratione noſtra certo non poſſumus aſſequi; reliqua rationi eſſe relinquenda, in iisque explicandis revelationem traditionalem contra rationem allegari nec poſſe nec debere. Erroris porro quatuor fontes conſtituuntur (1) defectus rationum; (2) ineptitudo illis utendi; (3) illarum neglectus; (4) perverſum probabilitatis criterium: ſi ſcilicet propoſitiones dubiæ aut falſæ pro principiis aſſumantur; receptis ſemel hypotheſibus pertinaciter inhæreatur; non ratio, ſed affectus aut alterius auctoritas, in conſilium adhibeatur. Denique ſcientia univerſa dividitur in *Phyſicam*, quæ naturam rerum explicat, *Practicam*, quæ vires atque facultates noſtras ad bonum obtinendum rite adplicare docet, ac *Semioticam*, quæ naturam ſignorum, quibus in cognoſcendis aut docendis rebus utimur, exponit.

OBSERVATIONES ET CONJECTURÆ IN numiſmata quædam antiqua, παέργον Laurentii Begeri. Accedunt duæ Ez. Spanhemii ad Authorem epiſtolæ, iisque interjecta Authoris ad priorem reſponſio.

Coloniæ Brandeb. Conſtant plag. 27. & fig. æneis non paucis. Proſtant Lipſiæ apud Joh. Frid. Gleditſchium, 1691. in 4.

QUemadmodum Vir clarissimus *Laurentius Begerus*, Serenissimo *Electori Brandenburgico* a consiliis, antiquitatibus & bibliotheca, sex abhinc annis *Thesaurum Palatinum*, cujus tunc curam gerebat, luculento opere descripsit ita quam sum sibi peperit, gloriam observationibus hisce tueri studuit, quibus singularem suam de nummis viginti quatuor, quanquã pridem vulgatis, opinionem exponit Vir illustri *Ezechieli Spanhemio*, eidem Electori potentissimo a consiliis status & secretioribus, summoque cimeliarchii & bibliothecæ Electoralis præfecto, qui & suam de ea ἐπίκρισιν duabus in epistolis cum illo communicavit.

§. 1. Ante omnia tum caput petasatum in nummi Ætolici antica, tum figuram in postica conspiciendam ac venabulo & sica armatam, cui a tergo idem petasi genus dependet, non *Mercurium*, vel *venatorem* aliquem, sed *Apollinem* signare contendit Begerus, eo quod in Augusti numismate *citharœdus* Apollo, cum pileo ejusmodi in tergum rejecto, visatur. Hinc in alio Ætolico aprum Calydonium insistere monet venabulo, quod Meleager *Apollini* dedicavit, quodque in nostro nummo ab Ætolico hoc Numine manu gestari Begero creditur. Ea simul occasione nummum Cyrenæorum allegat, in quo Apollo equestri cum petaso in tergo ac Sole scalptus videtur. Sed hunc *Battum* potius, vel *Battiadem* aliquem, (cui æque ac cæteris Cyrenæis equitandi detem & Solis cultum curæ fuisse constat,) censet esse *Spanhemius* in epistola priori, partim quia equus *Apollini*, maxime Didymæo, apud Sextum Empiricum *invisus* traditur, partim quia Latonæ ille filius nulibi Ἱππιος, (uti Neptunus, Minerva, Diana,) nuncupatur. In Ætolici vero aversa area non *Apollinem* ipsum, uti Begerus, sed Meleagrum conspicari se opinatur, tum quoniam Gentilium Dii in nullo nummo aut marmore μαχαιροφόροι (utut clypeati vel hastati) deprehendantur, tum quia *Philostratus junior* statuam Meleagri eundem fere in modum describat, quo venatorem illũ petasatum in nummo intueri licet. Interea *Begerus* in *Responsoria* tibiam *Marsyæ Satyri* esse conjecit, quam gladium esse putarat *Spanhemius*, provocavitque ad *Pausaniæ* locum, quo & *venabulum* Meleagri, & tibiæ illæ, quæ e *Marsyæ* amne in Mæandrum, ac hinc in Asopum, illinc vero in Sicyoniorum terram delatæ fuerant, ceu sacra anathemata in fano Apollinis extitisse feruntur. Unde quemadmodum *Jupiter Carius*, in nummis *Hecatomni*

tonne aliorumque Cariorum, *bipenni* Amazonica, quæ in ejus templo adſervabatur, armatus ſiſtitur; ita *Apollinem* ab Ætolis cum *tibia* Marſyæ effingi, adſeveravit. At *Spanhemius*, in alia abeundum ſibi porro ratus, (ut cæteras ejus reſponſiones brevitatis ſtudio reticeamus,) exiſtimat, nec telum illud longius, quod dextra gerit vir iſte in nummo conſpiciendus, *penabulum* eſſe, nec, qui id tenet, *Meleagrum*: Iſtud ſcilicet haſtam puram, Diis Heroibusque tribui ſolitam, brevius autem telum, quod circa ſiniſtrum viri latus cernas, jaculum eſſe Ætolicum, tandem ſtatuit. Cum itaque *petaſum* non *venatoribus* ſolum, (ac eo nomine, *Meleagro*,) ſed & *iter facientibus* familiarem fuiſſe, non uno loco antea eviciſſet, hinc omnium maxime ei arridere videtur ſententia, depingi heic ipſum *ÆTOLVM*, illoque *petaſati* habitu *profectionem* ejus, (quam *Strabo* l. X. p. 463. commemorat,) ab Ælide in Curetum regionem, *Ætoliam* inde ab eo dictam, & ejectis prioribus incolis inhabitatam, denotari; ſicuti in aliis nummis, *Cyzicenorum, Byzantiorum, Pergamenorum, Tomi, Abderitarum, Smyrnæorum, Amaſtrianorum*, &c. conditores ac conditrices *Cyzicus, Byzas, Pergamus, Tomus, Abderus, Smyrna, Amaſtris*, etiamnum proſtant.

Redeamus ad *Begerum*. Is proximo loco *turrim* in nummo *Siphnenſi* de diverſorio eorum, qui in aurifodinis operabantur, interpretatur. c. 2.

Miratus fuerat *Nonnias* notis ad Golzium, cur *Apollo* ſignetur in moneta *Idaliorum*, utpote quos ſoli Veneri devotos forſan credidiſſes. Oſtendit idcirco Noſter e *Stephano* Byzantino, Cypriam illam urbem a viſo *Sole*, qui extruendæ auſpicium dederat, nomen traxiſſe. c. 3.

Mox controverſiæ argumentum petitur e numiſmate *Amiſenorum*, in cujus antica videas caput galea abſque criſta tectum, quod an viri ſit, fœminæve, incertum eſt. Begerus vel *Minervam*, vel potius *Amiſum* Amazonem agnoſcit: Nonnius & Spanhemius *virum* aliquem Amiſenorum evergetam. Duplici autem hic argumento in Begeri conjecturas inſurgit, quod Strabo Heſychiusque non æneas caſſides, ſed leonum tantum exuvias Amazonibus caput tecturis in uſu fuiſſe tradant; nulla etiam *pelta bipennisve* hermæ illi adjiciatur, ut in aliis Amazonum iconibus fieri notum eſt. Qui in poſtica habetur, non volans, ſed gradiens paſcensque *Pegaſus*, pugnam Bellerophontis cum Amazonibus innuere videtur *Begero*: *Spanhemio* tranquillitatem publicam, quam anno MB (qui in nummo obſignatur) h. e. XLII ab Actiaca c. 4.

victoria

victoria, Amiſeni, indulgentia Auguſti, obtinebant, quaque equos ſuos, quos ob ſingularem, qua pollebant, velocitatem *Pegaſos* vocari moris erat, ſecure paſtum educebant in campos.

c.5. Sequens nummus hinc caput imberbe laureatum ac inſcriptionem ΕΠΙΔΙΟΣ ΛΑΙΟΥ, illinc gryphum literasque ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ exhibet. Iſaacus Voſius ad Melam legerat Ἐπὶ Διὸς λαΐῳ *ſub Jove frugifero*; quia λήϊος (adeoque Doribus λᾱΐος) *fertilem* notet. Begerus: Ἐπὶ Διὸς λαιῷ, *ſub Jove ſiniſtro*, quaſi dicas Romana phraſi: *SVB VEJOVE*. Abderitas nempe indicaſſe ſuſpicatur, ſe quidem *ſub Jove ſiniſtro*, i. e. *ſub aere craſſo* naſci, hoc ſibi tamen non eſſe vitio vertendum, cum nihilominus ſint genuini Apollinis alumni, e quibus nimirum prodierint Democritus, Protagoras, Anaxarchus, Hecatæus, Nicænetus. Diſſentit Spanhemius, tum quod vox illa Voſii *poëtica* in nummo nix locum habeat, nec *ſpicæ*, *calathusve* aut ſimile *frugiferorum* Numinum ſignum, ibidem appareat: tum quod nec illic extet *fulmen* aut *ſagitta*, quibus *ſemper ad nocendum inſtructus* fingitur *Vejovis* Romanus; quodque nuſquam ante Deorum Regumve nomina in nummis obſervetur vocula Ἐπὶ, frequenter autem occurrat ante nomina magiſtratuum. Indeque, pariter ac *Harduinus*, legendum autumat Ἐπὶ Δίῳ Λαΐου, *Epidius Laji filius*.

c.6. Probare deinceps ſatagit doctiſſimus *Begerus* uno alteroque *C. Antii Reſtionis* nummo, *Herculem, Geryone domito, in Italiã regreſſum, Cacum interfeciſſe, erectaque ara maxima, ſuper ea bovem immo-*
c. 7. *laſſe*. Dionyſio etiam Halicarnaſſæo contra F. Urſinum patrocinaturus, *Lupæ & Aquilæ*, quæ Æneæ Lavinium condituro præſagium dedere, *aneæ ſimulacra* adſerit *Lavinii* fuiſſe, non *Lanivii*.

c. 8. Quod ad fœdus *Romuli Tatiique* retulerat Urſinus, gentis *Veturiæ* numiſma, ad *Tulli Hoſtilii* fœdus cum *Albanis* adplicat Begerus, ac apud Livium, pro *M. Valerio*, feciali fœderis illius, *Veturium* forſan reſcribendum, divinare ſuſtinet.

c.9. Progreditur porro ad alium nummũ Urſinianum, ubi unam aream caput Clementiæ explet olea redimitum; in altera *Victoria* galeata, trophæum & caduceum geſtans, incedit, adjuncto lemmate: L. HOSTILIVS SASERNA. Hunc gentis *Hoſtiliæ* denarium reſpicere conjectat ad *Tullum Hoſtilium*, pacemque, quam victis Fidenatibus conceſſit.

c. 10. Caput quoddam galeatum & diadematum, *Anci Marcii* Roma-

norum

Digitized by Google

norum Regis esse nummo simili, *ANCVS* inscripto, evincit, cum Urſinus Patinusque *L. Marcium*, Vaillantius *Philippum* Perſei patrem intelligendos putassent.

Altioris indaginis res est, utrum Tarquiniorum vultus in numismatibus supersint. Dantur tamen duo, quorum alterum hinc caput diadematum & clavam, illinc lupam lactantem pueros cum lemmate ROMANO; alterum in anteriori area caput galeatum & clavam, in posteriori clavam itidem, equum & literas ROMA exhibet. Illud caput videri poterat Herculi adscribendum, hoc Marti. At si *Begeri* conjecturam admittas, (quam quidem ipsemet non satis firmam esse, ingenue fatetur,) ista Tarquinii Superbi, hæc Tarquinii Prisci effigies erit. Nam homines veros, & quidem, ut ex diademate & inscriptionibus patere videtur, Reges Romanos, non Numina, (arbitraria sculptorum figmenta,) ex singularibus vultuum lineamentis agnoscere se, Begerus certissimus est. Priorum autem Regum non esse, ex nummis eorum, qui adhuc ab antiquariis adservantur, satis noverat.

Caput pileatum fœmineum, cui adjecta inscriptio: CN. PLANCIVS. AED. CVR. S. C. ex simili numismate pro capite LIBERTATIS habendum judicat. c. 12.

Nummos inscriptos Q M X *Q. Fabio Maximo Cunctatori* tribuere suadet. c. 13.

Æreum quendam, qui in antica caput laureatum literasque SER. SVLP. in postica navem, acrostirium, temonem, anchoram & duos captivos ostentat, *P. Sulpicio*, qui Philippum & Macedones terrestri navalique robore pressit, adplicat. c. 14.

Cum in *Aburia* gentis numismatibus vel *Mercurii* vel *Herculis* capita, ac in postica *Navis* vel *Mars* triumphalibus quadrigis insistens, occurrant, Begero designari censetur *C. Atborius*, T. Livio L. XXXXII. c. 35. memoratus. Hic enim auxiliorum contra Perseum rogandorum gratia cum aliis ad Masanissam & Carthaginenses, *Mercurii* instar, quasi a Diis (Senatu Romano) missus, quanquam non *alarum*, sed *navis remigio*, Martium gentis bellicosissimæ robur Herculisque illius Africani auxilium Romanis conciliavit. c. 15.

Effigiem juvenilem, quam Seguinus, Patinus ac Oiselius *Jugurthæ* adjudicarant, *Boccho* adserit, illumq; *barbatum* probe, hunc *imberbem* e numismatibus Fausti, Syllæ F. demonstrare allaborat. c. 16.

Caput *galeatum* cum *malleo* in antica numismatis, & nudum c. 17.

aliquem hominem inter tropæum, proram navis, & locustam in arctsa consistentem, adjectis literis C. M. A. explicat de *C. Malleolo*, rapacissimo Dolabellæ in Asia quæstore, de quo *Cicero* in *Verrina* tertia: occisus *grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices, multos formosos homines reliquit.* Videtur ergo victoriarum & patrimoniæ symbolis ceu velo specioso texisse rapinas suas.

c. 18. *Bacchium Judæum* in nummo A. Plautii repræsentarum, non Regem, ut Ursino visum fuerat, sed recutitum privatum; Aretæ forsan Arabum Reguli, a Scauro victi, adsectam esse credi cupit.

c. 19. C. Julii Cæsaris effigiem in nummo gemino observasse se ait, ac magnam inde lucem Suetonianæ Cæsaris prosopographiæ accedere, nullus dubitat.

c. 20. Caput diademate revinctum in anteriori area pro *Indutiomari* Trevirorum principe accipit, ob aversam, qua bos, & verba GERMANVS INDVTIIII visuntur.

c. 21. Sub Dioscurorum figura se fratremque Publium in numismate suo *C. Servilium M. F.* (occiso a se *C. Julio Cæsare*,) effigiare, sicque indigitare voluisse statuit, facinus id Romanis non minus utile esse, quam fuit auxilium *Dioscurorum* in pugna Regillensi, quo ultimum pro libertate cum Tarquiniis pugnavere Romani.

c. 22. Sententiam *Tristani* de COPIA Thurium notante in nummo *Divi Julii & Cæsaris Divi F.* contra *Vaillantium* defendendam suscipit.

c. 23. In *Kaleni* & *Cordi* nummo spectantur hinc jugata capita *Honoris* & *Virtutis*; illinc Italia cornucopiæ ac caduceum habens, & Roma globo insistens dextras jungunt. Hunc non ante Augusti tempora cusum, pronuntiat Begerus. Augustum enim demum *orbem terrarum* Romæ subjecisse, Italiæ *felicitatem* stabilivisse, ac C. Furnio & Silano COSS. festum *Honoris* & *Virtutis* in eam diem, qua Dionis Coccejani ætate agebatur, transtulisse observat.

c. 24. Dum nummo P. Sept. Getæ, in quo Janum inibi extantem ad imperii cum fratre Caracalla communionem refert, ulterius illustrando incumbit, adducit numisma *Tenediorum* cum vultu gemino uni cervici imposito, atque ita *Spanhemio* occasionem suppeditat, ut in epistola sua altera tum summatim repetat, quæ in alia ad nobilissimum *Cuperum*, (nobis A. 1687. pag. 700. laudata) prolixius enarrantur, immo ut novis quoq; conjecturis ea augeat, ac ejusmodi capita modo pro *Jovis* & *Junonis*

Digitized by Google

Junonis, modo pro *Herculis* & *Dejaniræ*, modo pro *conjugum adulterorumve* effigiebus, in diversis numismatum exemplis accipere doceat.

Atque hac ratione defuncti sumus operis Begeriani recensione, ac ad singula ejus capita ex epistolis Spanhemii Begerique amœbæis adnexuimus, quæ deprehendimus illuc pertinere. Cæterum Spanhemii digressiones eruditissimas, hic illic per modum præteritionis rhetoricæ insertas, ac de variarum Græcarum vocum sensu satis abstruso disquisitiones non unas, lectori ipsi quærendas permittimus, magna de iis promissuri, nisi neminem non jamdum persuasum fore crederemus, nihil unquam ab illustri hoc viro in lucem emissum, quod non summi judicii promtissimæque conjectandi peritiæ simul ac diffusissimæ lectionis laudem, quam apud eruditos dudum meruit, optimo ei jure conciliaret conservaretque.

A PREVIOUS HYDROSTATICAL VVAY OF estimating Ores.

sive,

Methodus Hydrostatica prætentandi Minerarum æstimationem.

Medicinæ Hydrostaticæ, ab Illustri *Boylio* non ita pridem editæ, & à nobis *mense proxime elapso* recensitæ, hæc *Appendix* est, cujus intuitu reliquatores tunc mansimus, pagellarum nempe angustia a pleniori ejus commemoratione prohibiti. Destinatus hic tractatus fuerat Transactionibus Philosophicis Societatis Regiæ, (ad cujus proinde Secretarium per modum epistolæ dirigitur,) quas nimirum propediem denuo continuatum iri spes alluxerat: verum postquam earum editionem, quod merito dolendum, per incidentia noviter impedimenta rursus differri persensit Autor, non ulterius cunctandum ratus, prælaudato suo libro eum additamenti loco annexuit, tum quod plures materiæ utrique communes essent, tum quod processus hydrostaticus in examine faciendo idem utrobique foret, quamvis alioqui ratione finis quadantenus discreparent: dum prior ille quidem eos potissimum concernit, qui sanitati hominum procurandæ intenti sunt, hic posterior vero lucripetas inprimis fodinarum scrutatores. Tametsi vero Autori pro-

positum hic non sit, plenam tradere artem metalla minerasve probandi, cujus nempe primarium instrumentum non *aquam*, sed *ignem* rite ac scite tractatum, esse constat: non ingratam tamen hujus sui meletematis communicationem curiosis fore confidit, hoc maxime tempore, quo tot e suis civibus, (revocato nuper prohibitivo illo Edicto Parlamentario, quod regnante Henrico IV prodierat,) tam in regno Britanniæ, quam Nova Anglia & reliquis Coloniis Americanis occupati sint in detegendis noviter venis metallicis. Quamvis etenim per examen tale hydrostaticum præcise determinari nequeat, quanta metalli portione hæc vel illa minera sit gravida: ad prætentandam tamen probabiliter ejus æstimationem commode inservire potest; adeoque ad præcavendum, ne quis incautior decipi se, aut inani, propter speciosam fossilis cujuspiam formam concepta, spe lactari frustra patiatur. Nimirum, ut in *Medicinæ Hydrostaticæ* antedicta recensione jam expositum est, utiliter ponderatio talis hydrostatica adhiberi potest ad oblatum quodlibet fossile generatim examinandum, an metalli quid intra se contineat, nec ne: quod si enim gravitas ejusdem specifica major sit ea, qua crystallus aut marmor album, lapides puta ab adventitiæ materiæ mixtura maxime liberi, pollent: haud vane metallici quid in eo reputabitur latitare; sin vero minor, incassum de eo tale quid expectabitur. Quo vero cautius tentamen hocce fiat, consultum ducit Autor, ut prius a minera, tali probationi submittenda separetur interspersa materia terrea vel lapidea Anglis *Sparr* dicta, aut etiam pro re nata in antecessum ipsa igne valido per horas aliquot torreatur: quandoquidem alias mineræ in statu suo nativo nonnunquam minorem exserant gravitatem specificam, quam pro portione metalli intus absconditi forent habituræ. Monet præterea, ne sola ponderositas mox pro indubio signo capiatur metalli intra hoc vel istud fossile latentis, quin potius, ubi justa dubitandi causa subsit, oculus simul flectatur ad alia indicia illam comitantia: cum alias dentur non unius generis semimetalla seu mineralia media non exiguam gravitatem specificam nacta, qualia Antimonium, Bismuthum, Lapis Calaminaris & alia: quæ ipsa tamen, cum plerumque aut integris venis, aut saltem magnis sui generis massis reperiantur, discretu sat facilia autumat. Nullius vero fossilis aspectus aut speciosus nitor cum imponere magis incautis soleat, quam qui in Pyritis seu Marcasitis fere cernitur, ponderositate simul genuinas

aliquan-

aliquando venas metallicas multum ſuperantibus: conſilium ſuppeditat Autor, quomodo larva perſonato huic foſſili facile detrahi valeat: nempe jubet ejusmodi mineram, de qua ſuſpicio ſit, immittere crucibulo, aut etiam extra illud igne fortiori aliquandiu urgere, atque tum ſemel iterumque folle ipſam propius afflare: ita enim fore ait, ut ſulphur, quo ſcilicet Marcaſitas fere abundare conſtet, ignem concipiat & cærula flamma ſemet prodat; qua extincta dein lapis reſiduus amiſſa omni priſtina venuſtate nil præter ſubſtantiam fragilem & nigricantem exhibeat. Non ideo tamen negat, Marcaſitas aliquando cupri vel ferri quid ſimul in ſinu ſuo fovere: imo *ex Kentmanni Catalogo Foſſilium Miſnia* allegat, in iis & argentum & aurum nonnunquâ reperta fuiſſe: ſicut & agnoſcit, eosdem præterea variis uſibus tam chymicis, quam medicis inſervire poſſe; ſpeciatim vero intimat, pharmaca exinde parari valere non minus nobilia, quam inſolita, fugandis febribus continuis præſertim apta, tam lenia licet, ut eorum operatio vix aliter, quam læto ſuo effectu, ſenſus incurrat. Quamvis vero, uti dictum, ſola ponderoſitas foſſilis cujuſpiam nondum infallibile ſit indicium metalli in eo reconditi: e diverſo tamen ejus abſentiam certum ſatis ſignum præbere deficientis ibi materiæ metallicæ, comprobat Autor diverſis exemplis mineralium cryſtallo in gravitate ſpecifica inferiorum, puta Gagatis, ſulphuris vivi, ſuccini foſſilis, Talci, necnon corporis iſtius plumbo non abſimilis, quod Anglis *Black-Lead* vocatur: quod ipſum nempe ratione ponderoſitatis ad aquam ſe habere modo, ut $1\frac{85}{100}$ ad 1, & nil quidquam plumbi continere, ſed eſſe Minerale ſui generis comperit. Alius porro experimentorum hydroſtaticorum uſus inſinuatur, in examinando *ſabulo* illo *aureo*, cujus in Guinea & aliis Africæ oris non leve cum Europæis commercium exercetur. Scilicet cum experientia docuerit, iſtud admixta æris limatura haud raro ab indigenis falſari: promtum adeſt fraudi huic evitandæ remedium, ſi ſabuli talis pondus in aqua exploretur miniſterio *ſitulæ hydroſtaticæ* ab Autore noſtro traditæ: ubi enim aurum juxta Merſenni computum ad aquam ſe habet, ut 18 ad 1, vel, uti noſter in auro puriore expertus eſt, fere ut 19 ad 1. cuprum viciſſim non adſcendit ad dimidiam ejus gravitatis proportionem, ut adeo fraus, ſi qua ſubſit, facile oculos incurrere valeat. Cum vero trutina hunc in finem non ubique ad manum eſſe ſoleat, alios inſimul modos communicat Noſter, arenam ta-

lem ex tempore probandi: ſcilicet ejus vitium ſtatim detegi ait, adſperſa modo aqua forti, aurum nempe genuinum quidem intactum relinquente, ſed ex ærea ſcobe confeſtim virorem ſubcærulum eliciente. Cum autem experimentum hoc fallere quadantenus poſſet, ſi natura forſan ipſa argenti quid admiſcuiſſet aureo iſti ſabulo, ſubſtituere *aquæ forti* jubet ſpiritum urinæ, aut ipſam quoque urinam vetuſtiorem & rancidam, ſpiritumve cornu cervi; aut ſi quis *agens* tale in forma ſicca ſecum portare malit, ſal ammoniacum: his enim ſingulis chartam albam modice madefactam & arena ejusmodi conſperſam extemplo viridem contrahere colorem, ſiquidem dicto modo adulterata eadem ſit. Diſcurrit hac occaſione Autor de aurifera variorum fluminum (quæ inter etiam Rhenum recenſet,) glarea, judicatque per artificia chymica multo plus auri exinde obtineri forſitan poſſe, quam nunc quidem per nudam lotionem aut ſelectionem in forma granorum excerpi ſoleat; aurum enim ipſi quandoque ſabulo velut matrici ſuæ inhærere & ex ea proinde ſeparari valere, ſi arena prius ope lithargyrii vel minii vitrificetur, atque tum cura habeatur *aurum volatile* inde extrahendi per additionem puri cujusdam corporis ad iſtud detinendum atque figendum apti, v. g. argenti: qua ratione aliquando ſe ipſum ex unico crucibulo tali arena vitrificata pleno, non niſi adhibito uno alteroque additamento parvi pretii ad fluorem facilitandum, per *Quartationem*, 16. gr. auri puri obtinuiſſe perhibet. Ne vero quis termino *Auri volatilis* offendatur, utpote quod Chymicorum plurimi pro mero figmento habent, per propriam experientiam confirmat, tale omnino dari: narrat nimirum ſe aliquoties auxilio additamenti cujusdam, nec mole, nec pondere adeo notabilis, absque etiam igne nudo intra Retortam Vitream vidiſſe aurum (ne quidem prævia calcinatione præparatum) ſublimari aliquando in forma ſalis colore fulvi, aliquando vero, operatione melius ſuccedente, ſub ſchemate cryſtallorum, venuſte figuratorum, ac Rubinos & rubore & nitore æmulantium. Cæterum num ullibi terrarum veræ *auri fodinæ* darentur, (voce nimirum non in populari ſenſu, ſed pro talibus accepta, in quarum minera metallum prædominans ſit Aurum,) diu ſe ambiguum hæſiſſe fatetur, inprimis cum nemo peregrinatorum, quorum tamen plurimos hac ſuper re interrogaverit, aliud teſtimonium, quam de mero auditu potuerit ferre: tandem nihilominus convictum ſe de rei veritate fuiſſe

te fuiſſe refert per transmiſſam ex India Orientali unam alteramque talis mineræ particulam: quas idcireo ob eximiam raritatem ſolicite & quoad ſingulas circumſtantias deſcribit. Sed, ut cum ipſo nunc ad hydroſtatica examina revertamur, ulterius ea proficere ait ad pertentanda varii generis corpora ad minerale regnum ſpectantia, & ſæpe præter opinionem metallici aut alias inſoliti quid continentia, lapides puta, arenas, glareas, limum ipſum quandoque: ſicuti memorat, in Suecia optimæ notæ ferrum latere ſub ſpecie quadam limi fulvi e lacubus hauriri ſoliti, & in America alicubi aurum ipſum in forma glebæ ſeu terræ rubicundæ reperiri: quapropter ſedulo monet rei metallicæ curioſos, ne oblatam ſibi, in itinetibus maxime, ullam prætermittant occaſionem examinandi materias quascunque de foſſilium genere occurrentes & inuſitati quid præ ſe ferentes: non abs re quippe, patriæ ſuæ exemplo edoctus, ſtatuit, multis in regionibus foſſilium non temnendorum copiam eſſe, quæ tamen ab inexpertis per ſupinam oſcitantiam neglecta & ignota relinquantur. Denique ad provehenda ulterius hoc in negotio examina hydroſtatica, ſuadet Autor, ut talium amantes procurare ſibi pluſcula variarum minerarum, e diverſis fodinis erutarum, fruſta ſive exemplaria ſatagant, ſimulq; ſive proprio experimento, ſive per ſedulam inquiſitionem ab aliis exacte perdiſcere, quantam Metalli eas denominantis proportionem contineant, atque tum gravitatem cujusque ſpecificam hydroſtatice indagare: ita enim fore ait, ut aliis minerarum ejus ſpeciei portiunculis oblatis, facilius de inteſtino earum valore judicium præmiſſo ſimili tentamine ferri poſſit. Quod ſupereſt, Tabula ſubnectitur alphabetica variorum corporum naturalium hydroſtatice examinatorum, communicaturque pondus, quale ſingula tam in aere, quam in aqua habuerint, addita eorum cuilibet proportione gravitatis ſpecificæ intuitu aquæ iisdem mole æqualis. Atque hæc fere ſumma eſt eorum, quæ in appendice hac prælaudati Tractatus continentur: de quo ipſo id adhuc indicandum habemus, quod *Secundus* ejusdem *Tomus* propediem ſecuturus una promittatur, exhibiturus nimirum partim artificia quædam alia, ad meliorandam examinandamve Materiam Medicam facientia; partim ſupplementa quædam & paralipomena, quæ primo huic tomo deſtinata quidem, ſed per incuriam omiſſa fuerant: pro cujus editione acceleranda, Perilluſtri Autori & bonam valetudinem & ſuave otium, de quibus nempe ſub-

pe ſubinde deficientibus haud parum conqueritur, animitus apprecamur. Coronidis loco Bibliopola ſubnexuit Catalogum univerſorum operum tam Philoſophicorum, quam Theologicorum hactenus a Viro hoc celeberrimo in lucem editorum, a Gallo quodam, ut ait, medico concinnatum; certo ſimul ſigno iis in margine adjuncto, quæ in Latinum ſermonem quoque translata prodierint; præter quæ tamen & aliorum quorundam Latina verſio confecta eſſe perhibetur, licet nondum publicata; quod quidem non leviter dolendum eſt, cum interpretationis talis editionem omnibus modis promoveri, Reipublicæ literariæ plurimum interſit. Ne enim jam de ſcriptis hujus noſtri Autoris Theologicis dicamus, de quibus nempe non niſi unicum illud, *de Stylo Scripturæ Sacræ*, Latina veſte donatum eſt: ſane tot egregii ſuperſunt ejus tractatus Philoſophici & ad complendam Hiſtoriam naturalem ſumme proficui, qui tamen nondum translati hucusque habentur: cujusmodi ſunt volumina tria *Conſiderationum de utilitate experimentalis Philoſophiæ naturalis*; item *Hiſtoriæ frigoris*; *Continuatio* prior (ſecunda enim traducta publici juris eſt) *experimentorum phyſico-mechanicorum circa elaterem & gravitatem aeris*; Diſcurſus *de atmoſpheris corporum ſolidorum*; *Experimenta & notæ de mechanica origine ſeu productione diverſarum qualitatum particularium*, frigoris puta, caloris, ſaporum, odorum, volatilitatis, fixitatis, aptitudinis corroſionem tam faciendi, quam patiendi, præcipitationum chymicarum, qualitatum magneticarum & electricitatis: ne plura hujuscemodi enarremus, quæ excitare quidem appetitum ſolidioris Philoſophiæ amatoribus, ſed Anglica haud callentibus poſſent, non explere, niſi verſio dictorũ librorum etiam procuretur. Cæterum in Catalogo illo & ea Autoris ſcripta una commemorantur, quæ non ſeparatim, ſed inter Transactiones modo Philoſophicas Societatis Regiæ evulgata fuere; inter quæ non ultimum locum tenet Deſcriptio novi cujusdam Inſtrumenti hydroſtatici, aureis nummis promtius & exactius, quam per ullam ſtateram examinandis inſervientis, quæ habetur in *dict. Tranſact. ann. 1675, Menſ. Jun. num. 115 pag. 329*; cujus quidem mentionem præ cæteris ut faciamus, materiæ affinitas, quam cum præſenti hac noſtra appendice hydroſtatica habet, exigere a nobis ſuo quodam jure videtur.

SINGU-

SINGULARIA EFFECTA VITRI CAUSTICI bipedalis, quod omnia magno ſumtu hactenus conſtructa ſpecula uſtoria virtute ſuperat, per D. T.

QUantum naturalis philoſophiæ fines promoti fuerint adminiculo vitrorum dioptrico artificio rite paratorum, cum jam olim apud animum meum perpendiſſem, magno incenſus fui deſiderio meam quoque ſymbolam pro viribus ad hanc rem conferendi. Simul atque ergo commodam adeptus ſum occaſionem, ea quæ mente conceperam, in praxin deducendi, præcipuus fuit laboris mei ſcopus, *primo* ut *teleſcopia* inuſitatæ magnitudinis non ſolum facillima ratione conſtruerem, ſed modum quoque non operoſum illa dirigendi adinvenirem, ut ſcilicet objecta procul a nobis remota nobisque incognita poſſent perluſtrari; *ſecundo* ut talia *microſcopia* fabricarer, quibus quævis objecta cominus poſita, vel tota vel ex parte, clare ac diſtincte poſſent inſpici, atque ita plura indies, quæ ſenſus noſtros adhuc fugiunt, indagari, id quod a nemine eo, qui mihi maxime probatur, modo factum memini; *tandem* ut ſingularem illam *vim*, quam *Solis radii* in res ipſis expoſitas *exſerunt*, rite adplicarem, ita quidem, ut tantum excitare liceret ignem, qui omnes nobis cognitos agendi virtute ſuperaret. Quo meo propoſito adeo non excidi, ut potius per machinam valde ſimplicem & ab aqua commotam, vitra ad hos uſus facientia non formare ſolum, ſed nitidiſſime quoque expolire poſſim, ſine magna ullius hominis opera. Qua de re cum alias plura in publicum proferre conſtituerim, non ingratum curioſo Lectori puto futurum, ſi de vitris ſolum uſtoriis quædam hac vice afferam.

Quibus perſpectum ſatis eſt, quam operoſa ſpeculorum urentium ſit fabrica, polituræ facilis jactura, conique uſtorii in objecta comburenda non ſatis commoda directio, conjectura haud difficili aſſequentur, quibus rationibus ad vitrorum uſtoriorum fabricam tentandam inductus fuerim. Id vero inſtitutum meum deinde magis urgere cœpi, cum animadverterem, ſpecula metallica aut vitrea Solis radios reflectentia, ſi comparentur cum vitris dioptricis ejusdem magnitudinis Solisque imaginem æque amplam referentibus, ab his virtute

adurendi non parum ſuperari, atque ita eos poſſe effectus edi per vitra haud adeo magna, quos a ſpeculis vaſtæ molis fruſtra deſideraveris. Verum experiundo didici, ſi quis opus hoc aggrediatur, tantas ſeſe difficultates illi objicere, quæ inſuperabiles prima fronte videntur. Neque enim, ut præcipuas ſolum commemorem, poſſunt vitra tantæ ſpiſſitudinis, quanta hic requiritur, parari in officinis vitriariorum eo modo, qui operis illis familiaris eſt, dicique non poteſt, quanti ſit laboris, homines illos in viam ipſis nondum tritam deducere, adigereque ad rem, quam impoſſibilem judicant, inprimis ſi tentamine uno alteroque facto vitra magno labore parata diſrumpantur. Certe triennium integrum conflictatus ſum cum difficultatibus illis, quas non niſi pertinaci ſtudio ſumtibusque haud exiguis ſuperavi. Quod ſi vero vel maxime vitrum quinquaginta circiter libras grave confectum fuerit, quotus eſt quisque tanto qui robore polleat, ut manibus ſuis in patina illud verſare, & figuram pariter ac lævitatem debitam ipſi conciliare poſſit? Neceſſe ergo eſt, ut per machinas hæc omnia efficiantur, quas excogitare non cujusvis eſt, & licet vel maxime quis animo conceperit earum fabricam, non tamen eidem ſtatim vel aquæ fluentis copia vel locus commodus, & quæ requiruntur cætera ſuppetunt. Quæ quidem eum in finem commemorantur, ut adpareat, nemini mirum videri debere, vitra uſtoria, quæ magnitudine ac virtute cum noſtro paria facere poſſint, a nemine parata fuiſſe; licet procul omni dubio multi ſolertiſſimi viri, quorum ferax fuit hoc noſtrum ſeculum, eorundem fabricam mente agitarint.

Cæterum quanti momenti ſit res ipſa, naturalis ſcientiæ conſulti facile intelligent ex effectis jamjam dicendis, quibus nulla temporis accuratior determinatio adjecta eſt, cum omnia paucorum ſecundorum minutorum ſpatio producantur.

1. Simulatque *lignum* foco admovetur, qui a ſuperficie vitri trium ulnarum longitudine diſtat, ſtatim flamma concitatur, tametſi lignum *aqua* prius *madefactum* fuerit.

2. *Plumbum* atque *ſtannum* non contemnendæ craſſitiei confeſtim liqueſcunt.

3. *Lamina ferrea* ea in parte, qua ad focum admovetur, mox excandeſcit atque ſine mora liquefit. Id quod in lamina cuprea & orichalcea quoque obſervatur.

4. La-

4. *Lapis fiſſilis* (Schleſſerſtein) liquefactus in vitrum abit nigri coloris, quod in fila diduci poteſt.

5. *Vas argillaceum* aqua repletum, interim dum illa vehementer ebullit, colliqueſcit.

6 *Lateres cocti* excandefacti in vitrum flavum mutantur.

7. *Pumex* autem diaphanum vitrum ſuppeditat.

8. *Asbeſtus* foco admotus expectatione citius in nigricans vitrum convertitur.

9. *Plumbum liquefactum* in pellucidum *vitrum* tranſit.

10. *Stannum* vero primum in albiſſimum *pulverem*, deinde vero in *vitrum* commutatur.

11. *Aurum* liqueſcens in *vitrum* colore rubinos referens redigitur.

12. *Antimonium*, dum in clauſo vaſe comburitur, fumos emittit, qui collecti in ſubtiliſſimum albiſſimumque pulverem abeunt.

13. *Sub aqua* ulnam alta pix, reſina & ſulfur liquefiunt.

14. *Lignum* quoque ac *papyrus* concremantur *a radiis* ab hoc vitro verſus Solem *reflexis*, quod iis minime incredibile accidet, qui norunt, lentem quamvis numero indefinitos habere focos, quorum tres in noſtra ſatis ſunt conſpicui.

Quoniam ergo vitri hujus ope, quod unius hominis opera facile loco moveri, & ad uſum adhiberi poteſt, ignis excitatur, qui efficacia ſua omnes alios nobis notos antecellit, atque ita non ſolum in *aere libero*, ſed etiam in *vitris clauſis* & *vacuo artificiali* varia poſſunt inſtitui experimenta, & *pulveres* quoque, nec non *res variis fluidis circumdatæ* igni Solari potentiſſimo exponi; id quod ſi ſpeculis uſtoriis utaris, fieri nequit, quia conus uſtorius, qui in vitris deorſum tendit; in ſpeculis Solem verſus in aerem projicitur: nemo certe inficias iverit, hoc inſtrumento, quod *media etiam in hyeme* eadem vi pollet, quamplurima in ſcientiæ naturalis incrementum poſſe indagari, ſi incidat in hominem & pyrotechniæ peritum, & veritatis ſtudioſum. Quia vero ipſe temporis, quod ad experimenta illa ſumenda requiritur, penuria laboro, curabo, ut æquo ſibi poſſint talia vitra pretio comparare, qui curioſarum rerum ſtudio tenentur. Quorum in gratiam hic addam, qua ratione & *ſpeculorum & vitrorum uſtoriorum vires* incredibilem in modum *augeri* facile poſſint. Sit AB vitrum (ſpeculum) cauſticum, in quo refracti (reflexi) radii conum AFB conſtituant. Adplicetur ad co-

num luminosum vitrum aliquod ustorium ea in parte, quæ foco non est nimis vicina, ita ut extremi radii AF & BF peripheriam ejus CD

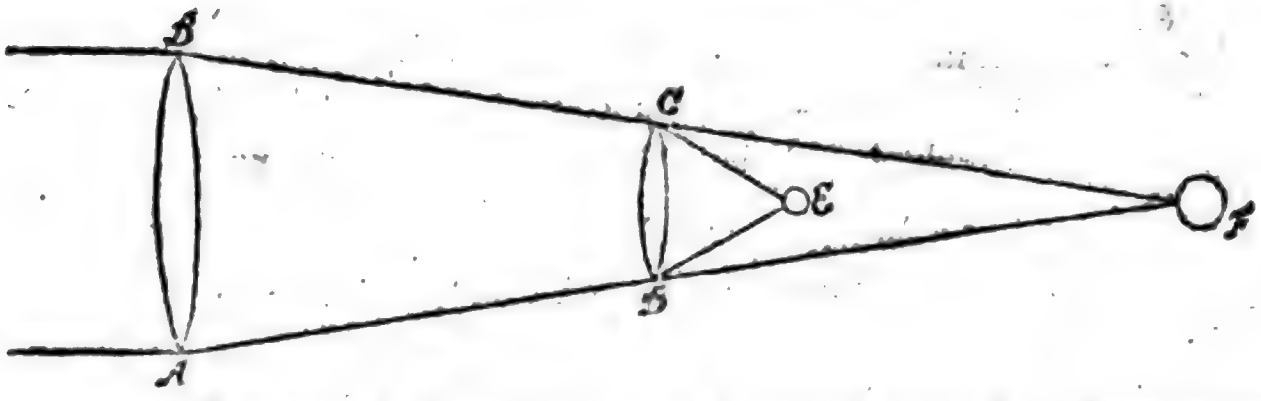

stringant: ita fiet, ut Solis imago F contrahatur in E. Quantam verò vim radii hoc modo collecti habeant, vel ex eo potest colligi, quod res, quæ in F positæ, cum Sol altitudine debita non gaudet, duntaxat incalescunt, in foco E statim colliquescunt.

L' HERITIERE DE GUYENNE.

sive

Hæres Aquitaniæ. i. e.

Historia Eleonoræ, filiæ Guilielmi ultimi Aquitaniæ Ducis, nuptæ primum Ludovico VII Galliæ, dein Henrico II Angliæ Regibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1691, in 8. Plag. 18.

ARtificium veteres historias reconcinnandi & ad genium seculi nostri eleganti stylo accommodandi, Gallis quibusdam ab aliquot annis usurpatum, imitatus etiam est libelli hujus Autor ejusdem nationis *De Larrey* (hoc enim nomen in dedicatoria ad *Illustrissimum Ducem Strombergium* epistola profitetur,) sed ut conjici potest, cum plurimis aliis ob religionem patria exulans. Cum vero aliis quibusdam, ut notum est, objici soleat, quod veritati historicæ minus studeant, quam dulcedini fabularum heroicarum, quas *Romanas* vocant; fidem narratis asserere hic voluit adscriptis margini scriptoribus, quorum auctoritate nititur. Titulum historiæ suæ paulo angustiorem a se datum esse non

negat,

Digitized by Google

negat; majorem enim libelli partem in commemoratione aliarum rerum, quam quæ ad Reginam illam proprie pertinent, consumsit. Institutum tamen hoc suum nobilium scriptorum exemplo tuetur, qui Heroum suorum gestis non pauca ex ejusdem temporis actis admiscent. Hoc vero in Eleonoræ historia tanto excusatius fieri videtur, quod illa disidiis inter Reges Galliæ & Angliæ, secutisque inde motibus & bellis non minimas causas dedit. Orditur Autor filum narrationis, postquã ex præcedentium annorum historia, quæ ad notitiam suæ pertinere putavit, repetiisset, ab A. 1136. Hoc enim *Guilielmus IX* Aquitaniæ Dux, qui genus ex Caroli M. stirpe traxisse perhibetur, decessit, cum prius ex duabus, quas habebat, filiabus, natu majorem *Eleonoram* testamento hæredem scripsisset, & *Ludovici* Crassi Galliæ Regis filio *Ludovico* (qui *septimus* ejus nominis numeratur) desponsari curasset. Altera *Alix* sive *Alexia* Comiti *Veromanduo*, ex Regio sanguine in Gallia Principi nupsit. *Eleonora* XIV annorum puella ejus fuit pulchritudinis & elegantiæ, ut non solum mariti Regis amorem sibi conciliaret, sed & per aliquot annos retineret; licet conversis in eam aulæ Gallicæ oculis, suspicionem liberioris vitæ vitare non posset, quam tamen Autor, meliora de ea sperans, eluere conatur. Postquam vero Regem, ad bellum sacrum in Asiam pro illorum temporum more proficiscentem, comitata esset, mira quadam & incredibili pene occasione, & amoris maritalis, & existimationis suæ non exiguam fecit jacturam. Captus erat a *Saladino*, Saracenorum in Palæstina Duce, quidam ex cognatis Reginæ, cui Sanzæo nomen erat. Hunc illa literis ad Barbarum, clam Rege, scriptis liberavit: nec Ludovicus Rex indignationem dissimulavit. Sed Regina elatiori animo erat, quam ut eam ferre, aut uxoriis blandimentis tollere vellet; quin contemnere maritum, ut superstitioni deditum, & monastico rigori quam regio splendori aptiorem cœperat. Intervenit quidem conciliatio quædam, sed recrudescente variis ex causis odio, accedente Pontificio & utriusq; conjugis consensu, matrimonium A. 1152 dissolutum est, quamvis Regina duas ex Rege filias peperisset. Consanguinitas prætexebatur, propter quam illis seculis facile divortiorum licentia impetrabatur, si gratia aut pecunia accederet. *Eleonoram* secretiores stimuli agitabant, amore *Henrici* Comitis Andegavensis captam. Hunc soluto regio matrimonio maritum sine mora elegit, & *Aquitaniam* in dotem ei attulit,

nimis bona fide, ut Autor judicat, a Galliæ Rege restitutam, cum eam Rex filiarum, quas ex Eleonora genuerat, nomine retinere potuisset, certe nostro seculo vel levioribus etiam titulis utilitati regnorum studeatur. Cum *Henrico*, qui post *Stephani Blesensis* adversarii & competitoris sui obitum, Angliæ regnum secundus ejus nominis acceperat, aliquandiu satis jucunde vixit Eleonora, & quinque filiorum, duarumque filiarum mater ex illo facta est. Verum senior marito & jam effœta illecebras continuare non potuit, quibus illum in fide amoris conjugalis retineret. Cum igitur ille vagis amoribus indulgeret, implacabili in maritum odio exarsit, & adultos jam communes filios in patrem concitavit, infelici quidem conatu. Nam & ipsa a marito in arctam custodiam A. 1177 conjecta est, ex qua non nisi post annos duodecim a Richardo filio, qui post mortem primogeniti *Henrici* (tertium vocabant) & parentis, in regnum successerat, liberata fuit. Rependit filio beneficium mater, cum is ex Asiatico bello redux in manus *Leopoldi*, Austriæ Ducis, quem indigne tractaverat, incidisset, & *Henrico* VI Imperatori traditus in vinculis teneretur. *Eleonora* enim ingentem pecuniæ summam collegit, & obsides ex Angliæ Proceribus comparavit, quibus *Richardum* ex vinculis redemit. Post hujus mortem, filio suo superstiti, *Johanni* (quem *sine terra* cognominant) contra Henrici III filium Artum, nepotem suum, cui ex jure primogenituræ potius in regnum jus competere videbatur, adhæsit haud bono successu, quanquam *Johannes* istum in potestatem redegerit, &, ut fertur, clam sustulerit; nam ipse infelix admodum regnum habuit, & amplissimæ Eleonoræ provinciæ in Aquitania ad Galliæ Reges postea pervenerunt. Decessit illa octoginta amplius annos nata, in quibus sedecim Gallicæ, quinquaginta Anglicæ Reginæ nomen & dignitatem tenuit, varia fortuna, quam tamen animi inquietudine & ambitione sibimetipsi infensam fecit. Hæc fere præcipua esse putavimus, quæ ex *Eleonoræ* historia breviter recenserentur. Lectu tamen dignissima sunt multa alia, quæ per occasionem libello huic, in tres partes diviso, inseruntur, de gestis præsertim Regis Galliæ *Ludovici* VII, & Angliæ Regum *Henrici* II ac *Richardi* fortissimi Principis, & *Saladini* raræ itidem virtutis viri, quibus omnibus eleganter & copiose commemoratis, monita haud inutilia cum judicio addit Autor. Inter alia sub initium partis II summatim exponit vitam & exitum *Thomæ Becqueti*, celebris Archiepiscopi

piſcopi *Cantuarienſis*, cujus memoriam adhuc colit Romana Eccleſia, abominari autem cœpit ſub Henrico VIII Anglicana. Cancellarius fuit Thomas Henrici II, ſed pro beneficio accepto cum ad Præſulatum eveheretur, malam illi retulit gratiam. Cum enim in Synodo Epiſcoporum & Procerum a Rege Oxoniæ convocata, decreta contra abuſus dominatus Pontificii cum reliquis juramento approbaſſet, mox tamen abſolvi ſe ab illo vinculo Romæ curavit, & Pontificum prætenſiones ſummo cum zelo tueri nixus, omnes qui placita Synodi exequebantur, excommunicare auſus eſt. Aufugit poſtea in Galliam, ſed reconciliatus cum Rege, & in patriam poſt ſex annos reverſus, priſtino rigori inſtitit, & tam acriter offendit Epiſcopos, ut illorum inſtinctu, a quatuor ex Nobilitate Normannica in templo ſuo trucidatus fuerit d. 29. Decembris A. 1170, jugulum quidem ultro præbens, & tantum rogans, ut cognatis amicisque ſuis parceretur. Fuerunt inter Doctores etiam Pariſienſes, qui jure cæſum eſſe judicabant; ſed Romæ tanti habitus eſt, ut poſt triennium ab Alexandro III inter Sanctos referretur. Henricus Rex jurejurando ſeſe a ſuſpicione cædis illius purgavit, quanquam voce, quæ illi exciderat, & qua de Thomæ injuriis ſibi illatis querebatur, Nobiles illos ad facinus incitatos fuiſſe non ambigeretur.

MELCHIORIS LEYDECKERI SYNOPSIS Controverſiarum de Fœdere & Teſtamento Dei, quæ hodie in Belgio moventur. Accedit Apologeticus, quo ad iniquas D. Johannis Wajeni Cenſuras modeſte reſpondetur: nec non Exercitatio Theologica de S. Scriptura Autoritate ad conſcientiam adſtruenda.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Franciſci Halma, Academiæ Typographi, 1690. in 8. Plag. 24.

IN *Apologetico*, qui primam hujus opuſculi partem conſtituit, Clariſſimus *Leydeckerus* Viri itidem non incelebris *Johannis Wajeni* præfationem Synopſi Hierozoici præfixam ad cenſuram revocat, ac nominis ſui famam contra eundem vendicat. Hunc deinde excipit ipſa *Synopſis Controverſiarum de Fœdere & Teſtamento Dei hodie in Belgio motarum*, ac quinque libris abſolvitur. E quibus *primus* in decidendis quatuor

tuor controverſiis occupatur, ac in earum I. negat Autor, vocem διαθήκη ex uſu N. T. ac ſpeciatim Apoſtoli Pauli, præciſe ſignificare Teſtamentum, non vero συνθήκην fœdus. II. oſtendit, Teſtamentum Dei juxta Scripturas ſignificare ipſum fœdus gratiæ, non æternum Dei propoſitum, voluntatem & gratiæ conſilium. III. propugnat, Theologos hactenus recte docuiſſe, Vetus & Novum Teſtamentū revera unum eſſe quoad ſubſtantiam, & quibusdam tantum accidentibus differre. IV. demonſtrat, fœderis gratiæ ejusve œconomiæ non eſſe diſtinguenda tria tempora, 1. promisſionis a protevangelio usque ad Moſen; 2. Veteris Teſtamenti a Moſe ad plenitudinem temporis; 3. Novi Teſtamenti ab adventu Chriſti ad conſummationem ſeculorum. *Liber ſecundus* duarum controverſiarum enodationem inſtituit, & quidem I. evincit, ſponſionem Chriſti ſub Vetere Teſtamento non habuiſſe naturam fidejusſionis, ſed rationem expromisſionis, adeoque Chriſtum ſub Vetere Teſtamento conſiderandum fuiſſe ut expromiſſorem, non fidejuſſorem, etiam ſecundum definitionem fidejuſſoris apud Jureconſultos receptam. II. declarat, Deum ſub Vetere Teſtamento, admiſſo ſponſore, non reſervaſſe ſibi libertatem nihilominus exigendi ſolutionem ab electis fidelibus, ceu primariis debitoribus. Liber *Tertius* duas itidem controverſias ſub examen revocat, e quibus I. refutat docentes Vetus Teſtamentum nihil aliud fuiſſe, quam conſilium ſeu promisſionem Dei de danda typica hæreditate terræ Canaan, cujus periodus ſit incipienda a Moſe & legislatione in monte Sinai. II. autem defendit, Apoſtolum Paulum Gal. IV, 24. & ſqq. non agere de natura & origine Veteris & Novi Teſtamenti, nec per duas διαθήκας intelligere Vetus & Novum Teſtamentum, quorum illud ſit de danda hæreditate terræ Canaan, & incipiat demum a monte Sinai. Liber *Quartus* tres exhibet controverſias, inter quas I. impugnat ſententiam eorum, qui ſtatuunt ſacrificia a prima promisſione, facta in Paradiſo, fuiſſe liberæ uſurpationis, non imperata, & quidem usque ad Moſen, per quem propter μοσχοποιΐαν fuerint demum Eccleſiæ injuncta. II. improbat opinionem aſſerentium, legem ceremonialem poſt μοσχοποιΐαν datam eſſe in peccati exprobrationem ac quandam imputationem, nec non ad aggravandam atque obſignandam Patrum, ſub reatu, ira, & execratione, ſervitutem. III. falſitatis arguit aſſeverantes, Decalogum primitus in monte Sinai Iſraelitis eſſe latum in puram putam formulam

mulâ fœderis gratiæ. Liber *Quintus* in explicando ſtatu Patrum ſub Vetere Teſtamento verſatur, ac tredecim de eodé controverſias proponit. I. tuetur, ſtatú Patrum ante Moſen a ſtatu Patrú poſt Moſen non eſſe diſcriminandum, juxta D. Cocceji conceptum; adeo quidem, ut facta fuerit ingens ſtatus mutatio, ex libero in duriorem, imo duriſſimum, propter peccatum μοχολατρείας. II. probat, clariſſimum Coccejum ſtatum Patrum ſub Vetere Teſtamento, adeoque & differentiam ſtatus ſub Vetere & Novo Teſtamento minus recte explicuiſſe. III. IV. & V. negat, recte dici poſſe, Fideles Veteris Teſtamenti vixiſſe ſub reatu, ira & maledictione, in eoque manſiſſe usque ad mortem Chriſti expiatoriam & ſatisfactoriam, adeoque nec actualiter eos fuiſſe cum Deo reconciliatos. VI. docet, Patribus ſub Veteri Teſtamento adſcribendam eſſe quietem animæ ac tranquillam conſcientiam, cum libertate ac fiducia accedendi ad Deum. VII. inficiatur, Patres Veteris Teſtamenti detentos fuiſſe per omnem vitam in ſervili & miſerrimo metu mortis, maxime ex intuitu per eam amittendæ terræ Canaan typicæ hæreditatis. VIII. refellit opinantes, Patres Veteris Teſtamenti usque ad Chriſtum quodammodo & ex parte imperio diaboli obnoxios fuiſſe. IX & X. inculcat, Patres Veteris Teſtamenti nec Angelis, nec Principibus, Senioribus, Sacerdotibus, Prophetis, tanquam Dominis & Diis λεγομένοις ſubjectos fuiſſe. XI. exponit, Spiritum ſervitutis ad Vetus Teſtamentum, & Spiritum adoptionis ad Novum Teſtamentú male reſtringi. XII. ſub examen revocat & rejicit opinionem, quæ Patribus Veteris Teſtamenti plenam ac proprie dictam remiſſionem obtigiſſe inficiatur. XIII. inquirit in ſenſum loci ad Hebr. XI, 39. 40. atque ex eo ſententiâ Cocceji de ſtatu Patrú ſub Vetere Teſtamento hautquaquam probari poſſe edocet. His quinque libris ſubjungitur tandem *Exercitatio de Sacræ Scripturæ Autoritate ad conſcientiam adſtruenda*, in qua methodum recentiorum quorundam ſuæ fidei ſociorum, Scripturæ Sacræ autoritatem non aliunde quam ex ratione adſtrui poſſe propugnantium, a Reformatorum proceſſu, in demonſtranda Sacri Codicis divinitate hactenus obſervato, multum abire, ac variis periculis expoſitam eſſe, luculenter tradit, eandemque, in medium adductis aliquot argumentis, conciſe refellit.

CHRISTOPH. VVITTICHII INVESTIGATIO Epiſtolæ ad Hebræos, & POSITIONES ſive Aphoriſmi univerſam Theologiam adumbrantes.

Amſtelædami, apud Joan. Wolters, 1691, in 4. Plag. 60.

Divinam hanc Pauli ad Hebræos epiſtolam *Wittichius*, dum in vivis erat, ita exponere ſtuduit, ut ſæpe quidem *Cocceji* ſui veſtigia ſolicite premat, nec raro tamen de ſuo etiam obſervationes haud pœnitendas adjiciat. Præſertim vero adminiculis profanæ eruditionis Græcæ utitur, ad emphaſin phraſeon Apoſtolicarum declarandam. Sic enim explicat v. g. Cap. I. v. 1. πολυμερῶς ex *Heſychio*: πολυχεδῶς, δαψιλῶς, πολλὰ χήματα ἔχων. Verſu 4. διαφορώτερον ὄνομα, de prærogativa dignitatis, ex Xenophonte: ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τοῦτο ὄνομα μέγιστον ἤυξετο; & *Philoſtrato*: ὑφ' Ὁμήρῳ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πάνυ σπουδαίων εἰς ὄνομα ἦλθησαν. Pariter ut Latini apud *Virgilium* II. Æneid: *Et nos aliquod nomenque decusque geſſimus*: & Catilina apud *Salluſtium*: *Fuimus vulgus ſine nomine.* pag. 11. 26.

Verſu 10. Κατ' ἀρχὰς, pro ἐν, ex *Demoſthene*: ἐν τὴν ἀγορὰν, *in foro*: 44. ἐν τὴν νόσον, *in morbo*, ex *Thucydide*. Cap. II. v. 1. παραῤῥυῶμεν, ex 52. *Heſychio*, ἐξολιθῶμεν, *Suida*, παραπίσωμεν, *Chryſoſtomo*, μὴ ἐκπίσωμεν, *ne excidamus, prolabamur, praterlabamur vel praterfluamur*, cum Coccejo, qui refert ad aoriſtum II. verbi paſſivi παραῤῥυῆναι. Quod plenum tamen Grammaticæ aleæ Wittichio videtur, ſatiusque omnino in præſente activo explicari exemplo *Chryſoſtomi*, qui ſimul adducit locum *Proverb. III. 21.* Τέκνον, μὴ παραῤῥυῇς, τήρησον ἐμὴν βουλὴν καὶ ἔννοιαν, בני אל־ילון מעיניך. Τελειῶσαι verſu 10. ex ſacris Ethnicorum atq; initiatis, qui μυεῖσθαι, τελεῖσθαι, τελίσκεσθαι, τελεῦσθαι dicebantur. Ut fruſtra *Grotius* hoc idem eſſe, quod antecedens proxime εἰς δόξαν ἄγειν, contendat. Ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεσθαι verſu 16. ex Platone: μὴ ἐξέσθω τοιούτου κτήματος ἐπιλαβέσθαι &c. ubi notat idem quod *pro ſuo vindicare* ac *redimere*. Caſtellioni placet *opitulari*, Grotio *liberare a ſervitute manu injecta*. reſpondet Ebræorum אחז, חזק & עזר, propius tamen, Wittichii calculo, verbo גאל. Ἐν ᾧ v. 18. pro ὅταν, ſubintelligendo χρόνῳ, ex Thucydide: τὸ γὰρ γένος τὸ τῶν Θρᾳκῶν, ἐν ᾧ ἄν θαρσήσῃ. Φονικώτατόν ἐστι, *Thracum enim natio, ſi quando fiducia gliſcit, cædis avidiſſima eſt.* Cap. IV. 13. Τετραχηλισμένα ejuſdem ſenſus ſignificationisque cum αὖ ἐρύειν, quod in ſacrificiis uſitatum juxta Homerum Iliad. ά. Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, *retrotraxerunt quidem primum, & jugularunt, & excoriarunt*

Digitized by Google

riarunt. Γῆ ἡ πῖδου τὸν ὑετὸν, cap. VI. 7. ex *Anacreonte:* ἡ γῆ μέλαινα πίνει. Quemadmodum Ebræorum רוה, proprie *inebriari*, de terra etiam uſurpatur. Θάνατον φέρεσθαι τὸ διαθεμένου, cap. IX v. 16. *ferre mortem teſtatoris*, non *exſpectare*, ut Grotius arbitratur, ex Hebr. נשא Deuteron. XXIV, 15. Jer. XLIV, 23. ubi vox שבע conjungitur. Ἐκ δευτέρου verſu 28. *ſecundo*; ſic ἐκ τοῦ φανεροῦ *aperte*, ἐκ δὲ δικαίου *juſte*. Cap. X. v. 15. Μαρτυρεῖ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα; h. e. *aſſentitur nobis*, ex Xenophonte: κἀγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις, *ego vero his aſſentior*. Cap. XI. 1. πραγμάτων ἔλεγχος ἀ βλεπομένων, ſcil. *convictio*, ex Xenophonte: ἐλέγχεται γελοῖος ὤν, *convincitur eſſe ridiculus* &c. Ἐτυμπανίσθησαν verſu 35. *de fuſtigatione, quando homines ſuſpendebantur, & tympanorum inſtar fuſtibus cædebantur usque ad mortem*, ex Heſychio πλήσσεται, δέρεται, ἰσχυρῶς τύπτεται, ex Suida ξύλῳ πλήσσονται, ἐκδέρεται καὶ κρεμᾶται.

pag. 161. 251. 263. 278. 309. 353.

Nec raro Criticus noſter de lectionis varietate diſquirit. Aſſerit v. g. cap. II. 9. vulgatam lectionem χάριτι Θεοῦ contra Syriacam editionem Tremellii, codices quorundam orthodoxorum Patrum, Fulgentium, Vigilium, Ambroſium, & ipſum Neſtorium, qui legit χωρὶς Θεοῦ *ſine Deo*, collegitque inde hominem tantum, non Deum in crucem ſublatum mortuumque. Cap. X. 2. ἐπεὶ ἄν, *cæteroquin*, pro quo alii, ἐπεὶ οὐκ ἄν, vel ἐπεὶ κ' ἄν, vel οὐκ ἄν. Verſu 11. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ex editione Genevenſi anni 1619, & MSto Grotii, quod ad ſcopum Apoſtoli quadret magis, quam vulgatum illud in noſtris codicibus, καὶ πᾶς μὲν ἱερεύς. Sic v. 34 utrumque probat, καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου, & καὶ γὰρ τοῖς δεσμίοις, uti Beza ſcriptum teſtatur in duobus MSS. codicibus, lectumque a vetere Interprete Latino, Syro & Arabe.

72. 266. 274. 300.

De Cherubinis ad verſum 5 capitis IX breviter agit, ac denominationem ab illo animali arceſſit, quod bovem facie retuliſſe, ſeu פני הכרוב habuiſſe, *Ezechielis I, 10.* dicitur, ut כרוב ſit idem (ſicut Coccejus jam ante ex Kimchio notavit) quod *bos arator*, derivatusque a כרב *arare*, ſecus atque aliis videtur, qui deducunt a רכב *equitare* per μετάθεσιν literarum ר & כ, & כרוב *ſellam* ſeu רכוב faciunt. Qua ratione alias Cherubini vocantur רכוב אלהים *currus Dei, Pſalm. LXVIII, 18.* Iis ſymbolice ait exprimi duplicis generis creaturas, Angelos nempe & homines, ubi poſiti arcæ ſe

234.

mutuo adſpexiſſe dicuntur, innuique Angelos cum hominibus in Chri-
pag. 235. ſto amico quaſi vinculo conſociari, & arcanis ſalutis noſtræ flagrantiſſi-
219. mo animo ſtudioque inhiare. Iſtiusmodi *μυστικώτερα* Auctor diligenter quandoque tangit exponitque, v. g. *cap. IX, 2. τὴν λυχνίαν* ſeu candelabrum tabernaculi de cœleſti lumine, quod in cordibus noſtris vel per Divinum verbum in hac vita, vel proxime a Deo in æterno illo futuroque tabernaculo accenditur. *Τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν*
230. *πρόθεσιν τῶν ἄρτων, menſam & propoſitionem panum*, de Servatore, qui panis vitæ eſt *Joh. VI.* & ſpiritualis cibus noſter, ejusque pretioſa morte ac merito, quod panum illorum inſtar, qui coram Deo in menſa poſiti perpetuo erant, ſempiternum manet, operaturque, ut per
232. *εὐαγγέλιον* ac Sacramenta nobis velut in menſa ſubminiſtratur. *Τὸν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, arcam Teſtamenti undique auro obductam*, v. 4. de Chriſto, in quo omnes divinæ ac humanæ ſapientiæ theſauri tecti ſunt atque reconditi, *Coloſſ. II, 3.*

Neque minus in eam curam incumbit, ut diluat illa convellatque, quæ ab Apoſtolico ſenſu recedere videntur. Hinc depugnat adverſus Socinianos, qui *capitis VII. v. 26.* de Chriſti felicitate præpoſtere explicant, quaſi his ipſis verbis, quibus ſumma abſolutiſſimaque Pontificis Maximi integritas, ſinceritasque indicatur, nonniſi ſtatus
202. quidam beatus auſpicatusque ſignificetur, conanturque ex *verſu 7. capitis IX* evincere, omnia peccata, quæ *Levit. XVI, 16, 30, 34.* dicuntur *expiata die expiationis*, eſſe reſtringenda ad peccata infirmi-
237. tatis, quæ appellantur *ἄγνοιαι*, & ex *verſu 8.* piorum animas ante Chriſti adventum ad cœleſtia æternaturaque gaudia non eſſe admiſſas. *Quo*
239. *perveniſſe quidem etiam Abrahamum, Iſaacum & Jacobum, & alios viros eximios* Grotius hoc loco exiſtimat, *ſed quaſi per machinam, non per viam, extraordinaria quadam ac rara Dei diſpenſatione.*
34. 35. Quem notat inde Wittichius, & paſſim refutat, v. g. cum dictum *Pſalm. XLV*, quod *Capite I. v. 8.* de Chriſto adducitur, *ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος*, de ipſo potius Deo Patre, tanquam
142. throno Filii, vel firmatore ipſius, & verba illa Capitis V. v. 6. *σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ*, de Sacerdote, cujus nullus ſucceſſor, non vero de perfectiſſimo ejusdem munere æternumque duraturo interpretatur; quin imo *ἀπολύτρωσιν* illam *τῶν ἐπὶ τῇ πρώ-*

τῃ δια-

τῆ διαθήκη παραβάσεων de *redemtione, sive liberatione a peccatis, quæ in populo Dei ante Christum utplurimum valuerant*, intelligendam opinatur; veteresque illos *Cap. XI, 40.* ideo dici sine nobis minus consummatos, *quia in vita æterna erunt nostri accessio, & sic istorum bonorum participes.* Quid quod alia varie atque subinde ex Coccejo contra Schlichtingium Autor disputat; propugnatque contra Heinsium, vocabulum ἀγγέλων Cap. II, 2. proprie de Spiritibus illis a corpore liberis, non de nunciis Prophetisque divinis esse exponendum; istud item Psalmi VIII. τὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, &c. de Christo, capiendum esse, non de hominibus aliis, uti Heinsius male existimaverat. Quamvis vero sæpe ὑπόθεσει suæ nimium quantum serviat contra Arminianos ac Nostrates disputans, non tamen id obstat, quo minus in bibliotheca exegetica bene struenda locum huic Wittichii Commentario haud postremum tribuendum existimemus.

pag. 250. 358. 54. 70. sqq.

HISTOIRE DE DOM JEAN DE PAlafox &c. i. e.

Historia Iohannis de Palafox Episcopi Angelopolitani, & postea Osmensis, ejusque litium cum Jesuitis.

Anno 1690, in 12. Plag. 24.

HISTOIRE DE LA PERSECUTION DE deux saints Evêques par les Jesuites &c.

sive,

Historia persecutionum, quas Bernardinus de Cardenas Paraguayensis in America Meridionali Episcopus, & Philippus Pardus, Archiepiscopus Philippinarum, a Jesuitis passi sunt. Accedit Responsum ad Judicium de Tomo III Practicæ moralis, anno 1690 Coloniæ excusum.

A. 1691, in 12. Plag. 26.

Tomum III. *Practica moralis*, qui *D. Antonio Arnaldo* tribuitur, in Actis noſtris A. 1690 p. 442. & ſqq. recenſuimus. Quod igitur in illo de edenda hiſtoria Præſulum in India a Jeſuitis male tractatorum promiſerat Autor, in voluminibus his, quæ quartum & quintum *Practica Moralis* tomum conſtituunt, nec incommode a nobis hic conjunguntur, præſtare aggreſſus eſt. Summa rerum ex *Tomo* illo *III.* & aliunde ſic ſatis nota eſt. Caſus autem tot atq; tantos variosq; continent ſcripta, quæ in his compilationibus producuntur, ut compendioſam enarrationem difficillime admittant. Omiſſa itaque illa, indicem libellorum & documentorum, tum quæ integre in linguam Gallicam verſa exhibentur, tum quorum fragmenta aut excerpta ſolum producuntur, hic inſeremus.

In priori volumine de Epiſcopo Angelopolitano reperiuntur (1.) *Antonii Gonzalez de Roſende*, ex Ordine Clericorum Minorum, libellus de vita *Johannis de Palafox & Mendoza*, Hiſpanice A. 1666 cum inſignibus approbationibus editus. (2.) Initium vitæ ejusdem Epiſcopi, a Jeſuita quodam Gallice publicatum A. 1688. (3.) Ejusdem vita ab ipſo Palafoxio Hiſpanice ſcripta, titulo: *Vita interior cujusdam peccatoris pœnitentis.* (4.) Ejusdem *defenſio canonica* magno volumine A. 1652 edita & Regi Hiſpaniarum dedicata, ex qua memorabilia quædam documenta ſingulatim allegat Autor, puta, Proviſoris Epiſcopi mandatum ad Jeſuitas, ut approbationes ſuas exhibeant; epiſtolam Epiſcopi ad Regem d. 12. Sept. A. 1647. poſtquam ſeſe in montes recepiſſet, datam; Ejusdem literas ad *P. Radam*, cui Regis diplomata adjunxit d. 7. April. A. 1649; Reſponſum *Rade* d. 14. April. A. 1649. quo cauſas adducit, propter quas mandato Regis non pareat; Replicam Epiſcopi d. 4. Maji A. 1649. (5.) Prima Epiſcopi ad Pontificem epiſtola d. 25. Maji A. 1647. data, in qua de injuriis a Jeſuitis ſibi illatis conqueſtus eſt. (6.) Alia prolixior ad eundem d. 8. Jan. A. 1649. quam a Jeſuitis perperam pro ſuppoſititia traduci notat Autor. (7.) Reſponſio ad memoriale Jeſuitarum Regi, ſub finem anni 1649. contra Epiſcopum exhibitum, & a Canonico quodam Angelopolitano, tunc Madriti præſente, publicatum. (8.) Memoriale P. Pedrazæ Jeſuitæ, Epiſcopo quidem Paraguayenſi oppoſitum, ſed in quo tria capita falſæ accuſationis contra Angelopolitanum contineri dicuntur. (9.) Reſponſum ad Memoriale Jeſuitarum, quod Epiſcopus

Digitized by Google

pus Angelopolitanus Regi tradidit, pro obtinenda executione *Brevis Apoſtolici* d. 14 Maji A. 1648 pro ſe expediti. (10.) Manuſcriptum, cui titulus eſt, *Angelopolitanæ*, productum in congregatione Cardinalium, & a *D. Johanne Magano* ſubſcriptum, in quo acta Epiſcopi narrantur & defenduntur. (11.) Breve Pontificis *Innocentii X.* d. 14 Maji A. 1648 ſupra n. 9. allegatum, & poſtea d. 19 Novembris A. 1652 & 27. Maji A. 1653 confirmatum. (12.) Scriptum Jeſuitarum Romæ A. 1653 compoſitum, titulo: *proceſſus & finis cauſæ Angelopolitanæ.* De hoc notat Autor, quod Tomo IV *Bullarii* Lugduni A. 1655 excuſi, a fol. 289 usque 300 inſertum, ſed in indice librorum prohibitorum A. 1683 juſſu Innocentii XI edito expunctum fuerit.

In volumine altero ejusque Tomo I. de Epiſcopo *Paraguayenſi* ſequentia Gallice verſa producuntur. (1.) *Memoriale*, ſive *Defenſorium Bernardini de Cardenas* Epiſcopi Paraguayenſis, & Monachorum Franciſcanorum illius diœceſis, ad Regem Hiſpaniarum, oppoſitum Memoriali *Juliani de Pedraza*, Procuratoris Jeſuitarum in India Generalis d. 26 Novembris A. 1652 ab *Johanne Villalono* Monacho Franciſcano. (2.) Ejusdem reſponſum ad primum memoriale a *Pedraza* contra Epiſcopum ſcriptum. (3.) Ejusdem refutatio poſterioris memorialis a *Pedraza* exhibiti. (4.) Diſſertatio de vita, meritis & laboribus Epiſcopi ex actis ab A. 1644, usque ad annum 1657, quo ex ſede ſua in montes & ſylvas ejectus eſt, & Barbaris Evangelium prædicavit. (5.) Diſſertatio apologetica de perſecutionibus & moleſtiis Epiſcopo a Jeſuitis inflictis, Alexandro VII Pontifici exhibenda, autore *Alfonſo Carillo*, Advocato curiæ Hiſpanicæ. (6.) Memoriale ex Hiſpania miſſum, quo continentur reſolutiones Alexandri VII & congregationis Cardinalium, itemque Regis Hiſpaniarum in cauſa Paraguayenſi.

Tomo ſequenti hujus voluminis producuntur, quæ ad hiſtoriam *Philippi Pardi*, Archiepiſcopi Philippinarum ſpectant. (1.) Reſponſum *Alfonſi Sandini*, Dominicani, Definitoris & Procuratoris Generalis provinciæ Philippinæ, ad curiam Regis Hiſpaniæ, quo relatio adverſariorum, pro defendendo Pardi exilio, refutatur. (2.) *Chriſtophori Padrochi* narratio de captivitate & exilio Archiepiſcopi, mandato hujus, cum ipſe a defenſione ſui impediretur, conſcripta. (3.)

Ejusdem

Ejusdem alia relatio de actis Archiepiscopi, postquam in sedem suam restitutus fuisset. (4.) Exemplum relationis authenticæ de actis Archiepiscopi circa mercaturam Jesuitarum. Adduntur in fine (5.) literæ *Gabrielis Curuzelaequi* Gubernatoris Philippinarum d. 15. Febr. A. 1686. ad Archiepiscopum data, hujusque responsio d. 25. Febr. ejusdem anni. (6.) Excerpta ex scripto Manilæ in Philippinis composito, & Romam ad *Congregationem de propaganda Fide* destinato.

Subjunctus est historiæ huic tractatus, ad illam quidem non pertinens, sed quem Autor una cum isthac historia melius conservari posse putavit, quam si seorsim ederetur. Dicendum autem prius aliquid est de libello, cui tractatus hic opponitur, cujusque in rubrica mentionem fecimus. Habet is formam dialogi inter *Alcippum* & *Theodorum*. Ex illis prior magnis in speciem laudibus ab ingenii acumine, excellentia styli & insigni moderatione D. Arnaldum extollit, & Jesuitarum causam in *Tomo III. Pract. moral.* vehementer vulneratam esse differit. Alter in contrariam prorsus sententiam verba facit, & ex omnibus Arnaldi scriptis *Tomum* illum tertium pessimum esse contendit. Speciatim reprehendit in eo prolixitatem & moram tædiosissimam in præliminaribus, inprimis autem temeritatem, imo stultitiam deliro sene dignam, quod fidem haberi postulet libris & documentis adversus Jesuitas publicatis, licet authentica non producantur. Exprobrat ei, quod deserta patria non potius in Indiam ad propagandam fidem & cognoscenda Jesuitarum acta profectus sit, quam in Hollandia refugium quæsiverit, in qua hæresin & confusionem regnare terramque martyrum sanguine respersam esse dicit. Addit alia non parum acerba, & responsiones copiosas ad narrata Tomi III (quæ in præsens intacta reliquit,) pollicetur. Huic Dialogo opposita est Appendix illa, de qua diximus, quæ eo præcipue tendit, ut ostendatur, in controversiis, quæ non coram tribunali judicis tractantur, sed in scriptis ventilantur, sufficere, si a viro probo exempla librorum & documentorum producantur, non exhibitis licet authenticis sive autographis; standum enim illis esse, donec falsi convincantur. Autor interim confidenter asserit, verissima & sincera esse, quæ allegavit, & cum autographis convenire; hæc vero tutius in locis, ubi sunt, donec a judicibus edi jubeantur, custodiri, quam artibus adversariorum exponi, quibus illi abolere, aut corrumpere, quæ sibi nocere putent, noverint.

Digitized by Google

verint. Post alia, quæ illis hac occasione objicit, ad rixam Arnaldi cum Jesuitis de peccato philosophico digreditur, & librum Patelæ Jesuitæ Duaceni & theses P. Pugeani ex collegio Claromontano Arvernorum allegat, ut adversus Jesuitas Antverpienses, a quibus provocatus est, probet, quod omnino docuerint Jesuitæ, peccata enormia pure philosophica committi posse. Ad ea vero, quæ *Theodorus* ille *Arnaldo* exprobraverat, existimationem hujus tuetur, cum sit Doctor Theologiæ in celeberrima Parisiensium Academia renunciatus, & pro orthodoxo & probo a Pontificibus & Cardinalibus adhuc agnitus, nullius vero nec falsi, nec læsæ charitatis, post quinquaginta annorum cum Jesuitis contentiones, convictus. Objectam *Tomi III* prolixitatem defendit, quod generalia prius clare asserenda fuerint, antequam ad probationes particulares, sequentibus Tomis instituendas, progressus fieret; obtentum tamen esse scopum existimat, & argumenta illius, ex quibus quædam breviter repetit, intacta consistere. Aculeis quibusdam pungit autorem *Judicii*, quem innuit *Buhursium* esse: senem esse Arnaldum fatetur, octoginta annorum, sed cui vigor memoriæ, ingenii & judicii, qualem habuerit, integer superstit; salvam illi esse fidem in Regem & patriam, salvam doctrinam Catholicam. In Indiam ut proficisceretur, ex re ejus non fuisse, nec illo itinere opus esse ad noscenda Jesuitarum facta. Horum odio & violentia Gallia ejectum fuisse, nec vitio verti illi debere, quod in Batavia sedem quæsiverit, quam Jesuitæ frequentissime adeant, malintque soli, excluso reliquo Clero, missionis illius emolumenta ad se trahere. Catholicos in Hollandia absque participatione hæresis aut confusionis vivere posse, & eorum ad quingenta millia in ea reperiri, qui Deo majori zelo serviant, quam in provinciis, in quibus cultus Romanus publice vigeat: Clerum doctum & pium esse, populum bene instructum. Adjicit quædam de martyribus veteribus novisque, & inter hos de *Gorcumensibus* & *Brielensibus*, ac nominatim *Cornelio de Muis*. Acerbiora quædam, cum ad caput quæstionis parum faciant, studio præterimus.

PLAINTE DE Mr. ARNAULD DOCTEUR de Sorbonne à Monseigneur l'Evesque d'Arras, &c. i. e.

Querela D. Antonii Arnaldi Theologi Sorbonici ad Dn. Episcopum Atrebatensem de impostoribus, qui ultra annum ejus nomine falsas literas plurimas ad Theologos Duacenses non paucos plenas mendacii & fraudum scripserint.

Typis hoc ipso anno, sed non adscripto loci nomine, excusa, plagulis 3½ in 4.

IMpostura, de qua queritur Autor, tam atrox est, ut propemodum, ob imitationis metum, periculosum videri possit, eam liquide exponere. Quoniam tamen evulgata est, & cautelam aliquam notitia ejus afferre etiam prudentissimis potest, dissimulandam omnino aut silentio prætereundam non putavimus. Tanto vero magis detestanda est fraus ista, quod a viris literatis & sacri ordinis commissa esse videatur. Ansam enim habuit ex diuturna illa & acri disceptatione, quæ Arnaldo & sociis cum sectatoribus Molinæ intercedit. Qui illius fuerint architecti, Arnaldus affirmare non audet; suspiciones tamen detegit, & investigationem atque vindictam criminis ab Episcopo expectat. Antequam igitur innotescat, quid Episcopus præstiterit, nemo præjudicio gravandus est. Summa querelæ, ut eam paucissimis proponamus, hæc est: Cum in Academia Duacena ex Professoribus Philosophiæ junior quidam, *Lignius*, orationem & sententiam Jesuitæ cujusdam in publica declamatione refutasset, & famosas illas quinque propositiones (quas Jansenianas vocant) defendisset, mirum in modum adversarios offendit. In hujus igitur perniciem literæ conflictæ & ad illum aliosque Arnaldi nomine missæ esse dicuntur, quæ illos in fraudem induxerunt, ut Arnaldo illi personato respondentes, animi sui sensa simpliciter & aperte indicarent. *Lignius* ipse & libros & manuscripta quædam secretiora impostori misit, reculas suas vendidit, & statione sua deserta in extremos Galliæ fines Carcassonam usque, Galliæ Narbonensis urbem, ducentis a patria milliaribus dissitam, profectus est, mendacibus promissis illectus, fore, ut a pio quodam Episcopo susciperetur & optime haberetur. Sed misere delusum se esse cum damno & dedecore expertus est. Alius Duacensium Arnaldo fictitio, quem pro patre spirituali elegerat, arcana conscientiæ suæ in literis revelavit. Ut vero literæ hæ Duacensium, in damnum eorum &

fine

Digitized by Google

ſine ſuſpicione ſtellionis, qui eas ab incautis elicuerat, publicari poſſent, alio figmento ſuppoſitæ ſunt Arnaldi literæ, quibus vehementer lamentatur, literas illas ab infido & profugo famulo, ægrotanti ſibi ſurreptas eſſe; quanquam ipſe in hac Querela ſua affirmet, ſe neque ægrotaſſe, neque a multis annis famulum habuiſſe. Interim in fine libelli ad Epiſcopum ſignificat, epiſtolas illas Duacenſium a Rectore collegii Jeſuitarum illius loci aſſervari, & cupientibus oſtendi. Hæc de ludo hoc minime liberali & faceto ſufficiant; de quo fortaſſe tempus plura docebit, cum nec Arnaldus a proſecutione cauſæ ceſſaturus eſſe videatur, nec fortaſſis etiam Jeſuitis defutura ſint, quæ pro ſe allegent.

HISTORIA MULIERUM PHILOSOPHARUM, ſcriptore Ægidio Menagio.

Lugduni, apud Aniſſonios, 1690, in 12. Abſolvitur plagulis dimidiatis 22.

ETſi paucis philoſophandum eſſe Neoptolemus apud Ennium cenſeat, & multitudinem conſulto philoſophiam fugere Cicero exiſtimet, quod eam non niſi docti homines aſſequi poſſint; fœminas tamen ab ejus ſtudio non excluſas fuiſſe olim, nec id hodie averſari, in vulgus notum eſt. Ut miremur, unde Lactantius ſententiam iſtam hauſerit, qua Lib. III. Inſtit. divin. cap. 25. tradit, Veteres docuiſſe, nullas unquam mulieres philoſophatas eſſe præter unam ex omni memoria Themiſten. Plures ſtudio iſti fuiſſe deditas oſtendit Menagius, dum ad Diogenis Laërtii hiſtoriam Philoſophorum obſervationes olim in Anglia editas novis acceſſionibus locupletatas in Belgio nunc evulgat, haud alienum ab iſto inſtituto exiſtimans, in hoc libello fœminas recenſere, quæ in Græcorum veterum libris memorantur philoſophiæ ſtudio claræ. Itaque elenchum earum peculiari hoc commentariolo contexuit, eumque artibus & ſcientiis omnibus excultæ in Galliis fœminæ *Annæ Daceriæ* Tanaquilli Fabri filiæ dicavit. Neque eas tamen, quæ amœnitatum ſtudia excoluerunt, rhetoricen, poeticen, hiſtoriam, mythologiam & ſimilia, enumeravit, quarum plurimæ memorantur in ſcriptis veterum; ſed ſolas eas e priſcis hiſtoriis congeſſit, quæ ſeveriori diſciplinæ philoſo-

phiæ operam dederunt, & vel ejus ſtudio vel libris de ea ſcriptis inclaruerunt. Singularem de iis *Apollonii* Stoici librum olim extitiſſe, Photii teſtimonio *p. 4. & 79.* affirmat, ipſe vero in Scriptorum priſcorum, quos evolvit aſſiduus, libris ſexaginta quinque ſe reperiſſe indicat, easque hoc ordine recenſet, ut primo loco novendecim ſectæ non certæ addictas collocet. Inter has præ cæteris eminent, de quibus etiam prolixius diſſerit, *Aſpaſia* Periclis prius ſcortum, dein conjux *p. 9. Julia Domna* primum Severi Imp. poſtea Caracallæ privigni, vel ut alii rectius cenſent, filii, conjux *p. 19. Anthuſa* divinationis e nubibus inventrix *p. 26. Eudocia*, quæ prius *Athenais* fuit dicta, Theodoſio Jun. matrimonio juncta *p. 28. S. Catharina* Alexandrina virgo & martyr, Philoſophiæ profeſſorum Pariſienſium (æque ac Wittenbergenſium) patrona, *Æcaterine* etiam dicta; cujus hiſtoriam, quod nimium fabulis implicita eſſet, ex Breviario Pariſienſi juſſu Archiepiſcopi anno 1680 ejectam annotat *p. 46.* Dein certis alligatas ſectis philoſophas mulieres enumerat; Platonicæ quidem addictas ſeptem, quas inter celebris eſt *Hypatia* Theonis Mathematici Alexandrini filia, miſeris modis trucidata, *p. 56.* Dialecticis addictas quatuor Crononis filias *p. 63.* nominat. Cyrenaicam unam *Areten p. 64.* Megaricam unam *Nicareten p. 65.* Cynicam unam *Hipparchiam* uxorem Cratetis, cum quo publice congreſſa fuerit, verecundiæ nulla ratione habita, *p. 67.* Peripateticas duas *p. 70.* Epicureas tres *p. 75.* Stoicas quinque *p. 79.* recenſet. Pythagoricas plures extitiſſe, deque iis *Philocharum* peculiare volumen ſcripſiſſe *p. 4. & 81.* ex Suida refert. Inter quas *Theano* uxor Pythagoræ, quæ duos filios Telaugem & Damona ex eo ſuſcepit, cumque his marito defuncto ſcholam rexit; & *Myia* Milonis Crotoniatæ conjux, Pythagoræ filia; nec non *Timycha* Millyæ Crotoniatæ uxor, quæ ſtupendæ pertinaciæ exemplum edidit, linguam dentibus ſibi præmorſam in os Tyranni, cauſam ex ea ſcire cupidi, cur Pythagoræi mortem oppetere malint, quam fabas conculcare, exſpuens, memoria dignæ videntur.

Huic de philoſophantibus fœminis libello adjecit Autor Diſſertationem lingua Italica ſcriptam ſuper teſſaradecaſtichon (*ſonetto* vocant Itali) ſeptimum Franciſci Petrarchæ, cujus initium:

La gola, e 'l ſonno, e l' ozioſe piume.

Commendatur in eo ſtudium philoſophiæ, etſi vulgo contemni ſolitum. Deſinit autem in hos verſus: *Tanto*

Digitized by Google

Tanto ti prego più, celeſte ſpirto,
Non laſciar la magnanima tua impreſa.

id eſt, Eo magis te oro, anima cœleſtis,
Ne avertaris a magnanimo tuo propoſito.

Quæritur hic, cuinam inſcriptum fuerit hoc poemation? Si commentatores ea de re conſulas, vir aliquis intelligendus erit, isque aut *ignoti nominis*, juxta Antonium de Tempore, Caſtelvetrum, & Taſſonium; aut *Urſus* in Montis Peſſulani academia ſtudiis incumbens, juxta Franc. Philelphum; aut ſecundum Bernardinum Danielem & Vellutellum *Joannes Boccatius.* Sed a ſcopo aberrarunt hi omnes. Obſervat quippe Menagius, carmen hoc eſſe reſponſorium ad epiſtolam, eodem ligati ſermonis genere, iisdemque (quod potiſſimum argumentum eſt) rhythmis terminatam, quam *Juſtina Levia*, Andreæ filia, *Perotta* Saxoferratenſis ad Petrarcham dederat, conſilium rogans, an in philoſophiæ ſtudio pergere, an ad fuſum & colum ſe relegari debeat pati? Fuit hæc (quod annotat Autor) agnata Nicolai Perotti, Epiſcopi Sipontini, qui *Cornucopiæ* congeſſit, ac in eo Phædrum fabularum ſcriptorem inſigni plagio expilavit, obſervante Scriverio ad Martial. Lib. III. ep. 20. Hæc ubi memoraſſet Menagius, ſingula Petrarchæ verba notis illuſtrat, quibusdam grammaticis ſive criticis, quibusdam hiſtoricis. Sic prolixius agit de poetarum coronis *p. 30.* de paupertate poetarum *p. 46.* Paradoxe ſatis *p. 58.* ſtatuit, ſi unicus Poeta epicus ſit apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius, apud Italos Torquatus Taſſus, (cui tamen Fulvius Teſti Ludovicum Arioſtum jungi voluit) eadem ratione dici poſſe, apud Luſitanos unicum eſſe Cammoeſium, at apud Hiſpanos Gallosque nullum. Catalogum fœminarum eruditarum texit *p. 59.* ex Italia, Gallia, Hiſpania, Germania & Belgio collectarum. De Germanis inquit p. 63: *Anno gl' iſteſſi; oltre ad Antonia Burignona Teologa; la Principeſſa Eliſabetta, ſorella dell' Elettor Palatino, Abbadeſſa d' Erfort; e Antonia de Vitemberg, ſorella d' Eberardo III Duca di Vitemberg: l' una e l' altra, non ſolo in ogni ſorte di bella letteratura eruditiſſime, ma anche intelligentiſſime delle lingue orientali.* Ad quem locum, pace doctiſſimi Autoris, majoris lucis cauſa annotare quædam lubet, uti ſuevimus quandoque facere, ubi de noſtratibus exteri loquuntur. *Burignonia* ad Belgium potius quam Germaniam noſtram referenda erat, uti ex Actis anni 1686

p. 12. patebit, & *Elizabetha Palatina*, eruditarum virginum miraculo vix commode ſociatur, quippe eruditione iſti prorſus impar, in theologicis ſaltem meditationibus defixa. Elector porro, cujus ſoror hæc erat Herfordienſis Abbatiſſa, mortua d. 8. Febr. A. 1680, Carolus eſt Ludovicus Comes Pal. Rheni, ejusdem anni die 28. Aug. fato functus. Pro *Vitemberg* heic & in Indice legendum *Virtemberg*, id eſt, *Würtemberg*; ſimulque notandum, Antoniam iſtam ſororem habuiſſe natu minorem *Annam Joannam*, quæ ei perſimilis fuit in cœlibatu, in eruditione, in longævitate, in anno denique emortuali: nata quippe illa fuerat d. 24. Mart. 1613, hæc d. 13. Mart. 1619. denata illa Kal. Octobr. hæc d. 5. Mart. eodem A. 1679. Nec Germania noſtra adeo fœminarum eruditarum eſt ſterilis, quin plures, tum fato functæ tum adhuc ſuperſtites, ad miraculum usque doctæ & ſcientiis excultæ, nominari ab Autore potuiſſent: quarum ut juſtum catalogum texere inſtituti noſtri ratio non permittit, ita in tranſcurſu tamen non poſſumus non memorare *Henriettam Catharinam*, ex perilluſtri *Friſiorum* ſtemmate prognatam, & hoc tempore ſanctioris in aula Electorali Saxonica Conſilii Præſidi, Viro illuſtriſſimo *Dn. Nicolao Libero Baroni a Gersdorff* matrimonio junctam: cujus eximia eruditio vivæ omnium Muſarum ac Gratiarum imaginis laudem ipſi jampridem peperit, ejusque conſummata omnium artium & linguarum ſcientia omnisque generis doctrina, infucatæ pietati virtutibusque aliis juncta, ita per orbem dudum innotuit, ut famam ejus in Gallias ad Autorem penetraſſe omnino exiſtimemus. E Rappolti ſane, ſummi poetæ & theologi, *Miſcellaneis*, ſi non aliunde, id cognoſcere potuit, qui hunc in modum *p. 287.* eam, cum adhuc virgo teneræ ætatis eſſet, ſex & viginti abhinc annis allocutus eſt:

Ecce ſtupet, citharamque tibi ſubmittit Apollo,
Et cantu aſſurgit turba novena tuo.
Namque aliquis noſtras tractare ait acriter artes,
Et vatum aſſidua volvere ſcripta manu.
Poſtque Dei cultum, poſt cultum utriusque Parentis,
Ingenuis ſtudiis nil coluiſſe magis.
Quid loquar? Aonias te fama æquare puellas,
Et Latias nobis reddere velle nurus?
An generi miſcere tuo titulisque Camænas,

Et

Et vetus abjectis conciliare decus?
Quales Heroum nec iniquo ſanguine ſponſas
Alta Croton Samia prætulit arte viris:
Maſcula vel qualis modulata eſt pectine Sappho
Clauſa ſuis numeris verba ſonante chely:
Vel Latiis cecinit Grajisque immortua chartis
Imperii occidui nupta Serena Duci.
Quicquid id eſt, raris te cernit dotibus orbis;
Poſteritasque viros inter adulta canet.

Nec minus appoſite & vere de ea cecinit Morhofius in libello, quem *Venerum novarum* nomine inſignivit, *p. 16.* qui quod in paucorum manibus eſt, tot illuſtrium dotium Fœminæ abſolutiſſimæ teſtem, inde depromtam elegiam, nuptiis ipſius cum Illuſt. & Excell. Gersdorffio conſecratam, integram adſcribemus, dignam omnino ob argumenti & dictionis elegantiam, quæ hoc loco adeo opportuno & Menagianæ commentationi prorſus conveniente legatur:

FRISIA, magnorum proles miranda Parentum,
Secula cui, credo, nulla tulere parem.
Illa ſui generis Phœnix & amabile monſtrum,
Gentis honos, ſecli fama, pudorq; virûm.
Si mores videas, Charis hæc Germana vocari;
Si mentem, cerebro nata Minerva queat;
Si tibi pingenda tot cum virtutibus artes,
(Fœmineo pingi ſcilicet ore ſolent)
Hoc poteris omnes, Pictor, comprendere vultu:
Ore Deas uno tresque novemque dabit.
Quicquid ſignat Eos, veteresque loquuntur Athenæ,
Illa legit, calamis hos imitata ſonos.
His mire fœcunda fluit facundia labris;
Seu fallat Latias æmula voce nurus;
Seu patrio attonitas effaſcinet ore Camœnas,
Totque ſuos populis dividat una ſonos.
Illa, quod æternis Pietas generoſaque Virtus
Inſcripſit tabulis, quod domus, aula ſapit;
Quod ſchola rixantes inter diſtracta cathedras
Extudit, omne domi docta Virago tenet.

Non

Non tacitos Natura ſinus tegit: illa volentem
Dædaleo vultus dedocet igne rudes.
Ætherea patuere domus, diviſaque regnis
Tellus, & fatis regna rotata ſuis.
Mira facit, juſta cum res explorat amuſſi:
Corpora cum numeris ponderibusque ligat:
Sidera cum ſpeculis rapit, & ſolerter ovantes
Temperat agglomerans ore manuque ſonos.
Nulla viris ars eſt, nulla eſt celebrata puellis,
Seu venit ingenio, ſeu pede, ſive manu:
Una viros junctis ſuperat, ſuperatque puellas
Artibus, & nulla ſe videt eſſe rudem.
Ut nulla ſit in arte rudis; tamen unica reſtat,
Qua non turpe uni ſuccubuiſſe Viro:
Nam, quod tantum uno poterat didiciſſe Magiſtro,
Ut tot poſt artes omnia ſciret, AMAT.

Claudat encomiorum exteris jure meritoque oſtentandorum farraginem iſtud, quo clariſſimus Leucoreæ olim Profeſſor *Joh. Ericus Oſtermannus* eam mactavit in carmine, præfixo Othonis Prætorii *Seceſſui Rothavienſi*, ubi hunc in modum de ea ſcribit:

Cujus politum mille ab artibus doctis
Et eruditum fertilis Liger pectus,
Et fluminum rex ipſe Mœnus, & flavum
Moſæ vadum, tum limpida Oderæ terga,
Et illa princeps omnium ipſa terrarum
Italia ſic volens veretur, ut ſecum
Mirata mites poſt ferociam longam
Septentriones, ſceptra ſponte ſubmittat
Germanicarum principi puellarum.

Sub finem catalogi ſui *p. 66.* Menagius meminit *Jacobi* Carmelitæ, qui grandi volumine nondum publici juris facto complexus ſit nomina ac opera mulierum doctarum: allegat aliquot ſuos Latinos Gallicosque verſus in Chriſtinæ Reg. Suec. laudem compoſitos, qui in Poematibus ejus pridem notis ac communi virorum calculo approbatis leguntur: itemque epigramma ſuum profert *p. 79.* in obitum *Pauli Scarronii* feſtivo ſcribendi genere non magis quam nephriticis doloribus

ribus clari, Maintenoniæ mariti, quod quia non lepidum modo, ſed & breve eſt, apponemus:

Delicia procerum, tota notiſſimus aula,
Venerat ad Stygias Scarro *fœtus aquas.*
Solvuntur riſu mœſtiſſima turba ſilentum;
Heic Jocus & Luſus, heic lacrymant Veneres.

SYNAGOGA BIFRONS, SEU, DE SCRUTANDIS collapſæ Synagogæ ruderibus diſſertatio academica, auctore Laurentio Odhelio Sueco.

Francofurti ad Mœnum, apud Joh. Davidem Zunnerum, 1691, in 4.

Conſtat plagul. 2 5.

CUm doctiſſimus Odhelius opera Rabbinorum aſſidua ac diligenti manu verſaſſet, tantopere in hoc ſtudio profecit, ut Talmudicum tractatum *Schebhuoth*, ſive de Juramentis, Maimonidisq; *Hilcoth Melachim umilchamothehem* i. e. tractatum de Regibus & bellis gerendis, Latine verſos notisque illuſtratos prælo paraverit, editurus, ſi per fata ei licuiſſet, hoc nimirum, quem agimus, anno vita functo. Unde dubii hæremus, an verſiones iſtæ lucem aſpecturæ ſint, quam (uti par eſt credere) æque merentur ac ineditæ ejusdem auctoris notæ in *verſionem Latinam* paraphraſeos Chaldaicæ *Jonathanis* Uzielidis, in Polyglottis Londinenſibus extantem. Se autem totum fere accepimus impendiſſe in Theologiam Judaicam ſyſtematice concinnandam. Merito quippe dubitabat, num omne tuliſſent punctum Hulſius, Hackſpanius, alii, qui eam in rem quædam commentati fuerant. Accedebat, quod de illa, quam in lectionibus publicis academicis exorſus erat *Carpzovius* noſter ſumme reverendus, unquam perficienda, actum & conclamatum eſſe videretur, poſtquam profeſſione Ebrææ linguæ ſe abdicarat, inter Theologiæ Profeſſores receptus. Nam ſi huic integrum eſſet, per immenſa, quibus diſtinetur, negotia, telam illam olim cœptam pertexere abſolvereque, neminem forſan de alio ſyſtemate condendo cogitaturum exiſtimamus. Ut igitur haberet orbis eruditus ſpecimen, unde conjectare poſſet, quid ſibi ex *Odhelii* lucubrationibus ſperandum foret, *Synagogam* hanc *bifrontem* oculis ejus ac cenſuræ modo laudatus Auctor voluit ſubjicere.

Si primam ejus *frontem* respicias, videbis ea explicari ex scriptis N. T. *Pharisaismum* sive ἀπροσώπως *Synagogæ a veteri Patrum doctrina*, partim quoad *præcepta decalogi*, partim quoad *doctrinam de Deo & Christo*.

Dum de quarto præcepto Odhelius agit, illustrat locum *Matth. XV, 5.* ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρί, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, vertitque: *Si quis dixerit patri & matri: Donum est id, quo a me juvari possis*, subintelligens, *is voto suo tenetur, nec relaxari illud potest*; sive, ut phrasibus Talmudicis hoc dictum eloquitur: האומר לאבין ולאמו קונס שאני נהנרח לך אסור: Ac ejusmodi excusationem, quantumvis omnibus humanitatis legibus adversam, apud Judæos olim obtinuisse, ex codice *Nedarim*, cap. 9. Mischna 1. colligit: Ibi enim legas: דבי אליעזר אומר פיתחין לאדם בכבוד אבוי ואמו. וחכמים אוסרים. אמר ר' צדוק עד שיפתחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם בן אין נדרים מודים חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפיתחין לו בכבוד אבוי ואמו: i. e. *Rabbi Eliesер dicit: Aperiunt homini* (portam ad revocandum votum) *ob honorem patris & matris ejus. SED SAPIENTES PROHIBENT. Dixit R. Zadok: Antequam aperiant illi ob honorem patris & matris ejus, aperient ei ob honorem Dei; Si sic, non erunt vota. Confessi sunt sapientes R. Eliesери, quod in re, quæ versatur inter illum & patrem matremque ejus, aperiant illi ob honorem patris & matris ejus.* Quod si quæras, num ergo Talmudistæ approbent antiquum illum canonem a Christo damnatum, quæstionem affirmat Odhelius, quia heic dicitur: *SED SAPIENTES PROHIBENT relaxari votum ob honorem*
pag. 16 *& commodum parentum.* Equidem (inquit Noster,) Mischnam citatam legenti patet, Sapientes a R. Elieseре convictos in sententiam ejus pedibus iisse, atque hoc ipso, quod prius decreverant, reprobasse. Verum nonnulla sunt, quæ dubiam facere videntur hanc impiorum hominum emendationem. Primo, quod חכמים in primo loco, ubi a R. Eliesere dissentiunt, circellum ° impositum habet, id quod ibi *Halacham* esse ostendit, ut docet *Goccejus*, præf. *Sanhedrin.* Deinde, quod ipsi Rabbini tradunt, *non decerni secundum R. Eliesерem, quia rejectaneus factus sit.* אין הלכה כרבי אליעזר משום דשמיתי הוא הליכות עולם, inquit *R. Josua Levita* in f. 88. edit. Ven. in folio. Tertio, quod ibidem f. 93. a, traditur,

tur, quotiescunque sub Mischnæ initium legatur: אמר רבי פלוני *Dicit Rabbi N. N.* sigillatim *R. Eliesar*, illic non esse *Halacham*, sive sententiam communem Doctorum Juris Ebræi. Quarto, quod etiam apud *Maimonidem* adhuc dum legitur canon, *vota cadere in res mandati*, de quo videndus vir celeberrimus ac hoc demum anno mortalitate solutus, *Eduardus Pocockius*, notis ad *Portam Mosis*, p. 415.

At missam facimus *primam* libri *partem*, cujus præstantiam vel ex unico hoc specimine intelliges. Uti vero argumentum illius erat *Synagoga insana*; ita secundæ est *Synagoga sana*, sive usus scriptorum Judaicorum in Christianos redundans.

Inter cætera, quæ heic in vicem exordii præmittit Auctor, eminet censura *Kabbalæ Denudatæ*, quam multis nominibus laude dignam, nec raro tamen admodum periculosis ac absurdis opinionibus & interpretationibus refertam esse, luculenter probat. Statuit deinde, *reliquias veteris sapientiæ Israelitica & sanæ catecheseos Patrum in libris Judæorum reperiri.* Hinc de præcipuis *dogmaticis* & *moralibus* Rabbinorum libris disserit, *Maimonidis* puta articulis tredecim, *R. Abrahami Bar Dior* ספר אמונה רבה, *R. Saadiæ* ס' האמונות והדעות &c. eligens tandem *R. Jaghelis* ספר לקח טוב sive *Catechismum*, quem tum a *Joh. Benedicto Carpzovio*, tum a *Ludovico Compiegne de Veil* in Latinam linguam traductum, superiori anno p. 586. commemoravimus. *Veilianam* versionem Odhelius nunquam vidit, *Carpzovianam* non nisi postquam suam absolvisset. Contulit postmodum hanc cum illa, & ubi sibi a clarissimo Philologo discedendum esset, modeste innuit. Singulis Paragraphis libri Hebræo-Latini subjicit annotationes philologicas, usum illorum *polemicum*, adversus Christianos heterodoxos, *exegeticum* ac *moralem* pro re nata monstrantes. Multa heic egregia, sed quorum catalogum texere supersedemus, cum utrique operis parti præmittantur satis prolixa ac parvo temporis intervallo perlegenda *summaria*. Attamen ne specimen ex secunda Parte depromtum desideres, auctoris dicta de controversia circa divisionem decalogi in compendium redigemus. Judæos observat unicuique duarum tabularum *quinque* præcise præcepta sive *verba* attribuere, eaque propter præceptum *de honorandis parentibus* ad tabulam primam referre, ad quam forsan hypothesin respexerit Apostolus. *Rom. XIII, 9.* Ventilat postmodum ex professo duas quæstiones: *Nimirum scilicet ante Augustini tem-*

§. 1.

pag. 131.

pora Judæi omnes eandem decalogi diviſionem ſtatuerint, ac Reformati? Et: *num hodie æqualis in Judæorum & Reformatorum ſcholis decalogi diviſio doceatur?* Ad *poſteriorem* monet, communem hodiernæ Synagogæ ſententiam hauriri poſſe ex *R. Raphaelis* ס׳ מרפא לנפש cap. 37. ubi *primum* verbū eſſe traditur: *Ego Dominus Deus tuus;* (2.) *Non erunt tibi Dii alii coram me;* una cum appendice: *Non facies tibi ſculptile.* (3.) *Non ſumes, &c.* (4.) *Memento Sabbati:* (5.) *Honora patrem* &c. Hactenus pertingere *tabulam primam.* In *tabula altera* extitiſſe (1.) *Ne occidas;* (2.) *Ne fureris;* (3.) *Ne facies adulterium.* (4.) *Ne reſpondeas teſtimonium falſum.* (5.) *Ne concupiſcas.* Tantundem haberi apud *R. Judam* חיון & *R. Joſephum Albo.* Sic igitur diſſentiunt Judæi a noſtratibus æque ac Reformatis, dum quam præfationem hi vocant, primum præceptum conſtituunt. Diſcedunt etiam a Noſtratibus, quod præceptum *de non habendis Diis alienis* ſecundo loco numerant, & quod unicum tantum *de non concupiſcendo* effatum agnoſcunt. A Reformatis, quod præceptum *de imaginibus* non pro *verbo generali*, ſed pro *appendice* tantum verbi *de non habendis Diis alienis* venditant. Sed duplex heic difficultas animadvertitur. Primo enim plurimi Judæorum reprehenderunt *Maimonidem*, quod effatum: *Ego Dominus Deus tuus*, pro præcepto habuerit. Si autem non eſt præceptum, non pertinet ad decalogum. Secundo Judæi, quando 613 præcepta enumerant, 13 aut 14 ex ſolo decalogo exſculpunt. Ergo omnia apud eos incerta eſſe videntur. Reſpondet Odhelius: Synagogam communiter approbare *Maimonidis* opinionem; hinc in præceptorum catalogo vulgo recepto *vigeſimum primum* eſſe: לירע שיש שם מצוי בעילם שנא׳ אנכי ה׳ אלהיך *ſciendum, Deum in mundo exiſtere, juxta dictum: Ego Dominus Deus tuus.* Dein diſtinguunt Judæi inter דברים & מצות, ſive *verba* vel effata, & *præcepta;* decalogumque ſtatuunt continere quidem עשרת דברים *decem verba*, quia decem vicibus inter loquendum reſpiravit quaſi, ſive loqui ceſſavit Legislator, non *decem*, (ſed *tredecim* aut *quatuordecim*) *præcepta.* Id quod autoritate *R. Iſaaci ben Arama* & *Abarbanelis* probatum ivit Odhelius. Ad *quæſtionem priorem* reſponſurus Odhelius ſtylum vibrat in doctiſſimum *Buxtorfium* Patrem, quod in Grammatica Chaldaica, *Jonathanem* Targumiſtam eandem, quam Reformati in uſu habent, decalogi partitionem ſuo calculo

Digitized by Google

calculo approbaſſe, confidenter, ſed ut Noſter oſtendit, invita veritate, aſſeruit. Jonathane rite explicato, provocat ad teſtimonia libri *Mechilta*, quem *R. Iſmael* ſæculo a nato Chriſto ſecundo compoſuiſſe fertur, quemque allegat *R. Simeon* Haddarſchan in *Jalkut* P. I. f. 82. col. 4. itemque ad locum libri *Vajikra Rabba*, (qui eodem fere tempore, quo *Mechilta*, conſcriptus cenſetur,) f. 157. edit. Wilhermsdorfienſis. Utrobique decem verba eadem omnino ratione diſponuntur, qua id apud *R. Raphaelem* fieri, pag. præcedente diximus. Nec aliter fieri potuit, ob hypotheſin vetuſtiſſimam, quod τὰ *Ego Dominus Deus tuus* verbum unum ac primum per ſe conſtituant, quod Abeneſra aſſerit ad *Deut. V, 16.* his verbis: רע כי רעת כל הקדמונים כי הדבור הראשון הוא אנכי: Mox ad privatam Fl. Joſephi opinionem non exigendam monet communem Synagogæ ſententiam; *Philonem* vero recte explicatum cum hac potius amice conſpirare, quam, ut quidam putarunt, abs ea diſſidere. Neque tandem, quid ſibi videatur, diſſimulandum judicavit Odhelius. Judaicam igitur partitionem antiquiſſimam ipſemet eſſe ſtatuit, præſertim cum *Irenæo* quoque l. 2. c. 42. *Athanaſio*, *Hieronymo*, & *Heſychio* placuerit, nec argumenta *Pauli Burgenſis*, quibus illam creditur abſurditatis convinciſſe, magni ſint ponderis. Urſerat hic primario, quod ad naturam *præcepti* requiratur, ut aliquid proponatur non tantum *enunciative* aut *aſſertive*, ſed vel *mandative*, vel *prohibitive*; concluſeratque inde, quod τεῖς *Ego Dominus Deus tuus*, præceptum primum abſolvi, incongruum ſit. Regerit Odhelius, verbis illis decalogum incipiendum fore, etſi præceptum eſſe neges, cum *decalogus* non *decem præcepta*, ſed *decem* tantum *effata* vi nominis ſui indicet; Judæos etiam diſtinguere inter המצות המעשיות *præcepta practica* & מצות האמונית *præceptum credibile* ſeu *fidei*. In verba E. D. D. T. (quibus *præcipiatur* credere Dei exiſtentiam majeſtatemque) quadrare nomen *poſterius*, in reliqua decalogi *prius*. Inſtantiam profert ex dicto Deut. VI, 4. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus unus eſt.* Concipi ait illud aſſertive, & tamen eſſe *præceptum*, quo nomine appelletur *ibid.* v. 6. & *Marc. XII, 29.* Expendere jubet, annon paraphraſis verborum, *Exod. XX, 2.* reperiatur *Deut. VI, 12.* & hoc ſuppoſito, anne loco priori præcepti nomen concedere æquum ſit. Argumentatus erat ſecundo loco *Paulus Burgenſis*: Iſraelitas jam ante

promulgationem decalogi credidisse in Deum, *Exod. IV, 31.* & *XIV, 31*; imo jugum obedientiæ divinæ in se recepisse, *Exod. XIX, 8.* itaque non opus fuisse præcepto expresso, quo ad existentiam Dei credendam & obedientiam legi præstandam obligarentur. Sed nec huic Achilli cedendum autumavit *Odhelius*; quin triplicem pro una instantiam in promptu habuit. Nimirum Israelitas agnovisse, Deum esse totius terræ dominum, *Exod. XIX, 5.* adeoque non potuisse ignorare, quod alius Deus extra eum nec detur, nec coli debeat; At hoc non obstante, in decalogo cultum alienorum Deorum prohiberi. Porro nec oblitos fuisse, vi & ope brachii divini ex Ægypto se eductos esse; Et tamen id quoque iis denuo inculcari. Postremo probandum incumbere *Burgensi*, Israelitis in *Mara*, ubi Deus חוק ומשפט *statutum & judicium* posuisse legitur *Exod. XV, 25.* nullum præceptum iis, quæ decalogus continet, simile datum fuisse. Nam si ibidem non solum septem Noachidarum præcepta repetita, sed & alia, de sabbato, judiciis & parentum honore, adjecta, (quæ Ebræorum traditio est) tunc consequi, juxta Burgensis ratiocinium, quod totus decalogus supervacaneus fuerit.

Sub finem digressionis, Auctor in *M. F. Wendelinum* acriter invehitur. Asseveraverat is, *effati divini* de concupiscentia *dichotomiam ab ecclesia Judaica non esse agnitam, sed a solis idolorum patronis ex radicibus* חמד & אוה *esse deprehensam.* Illam quippe dici statuerant *Theologi Jenenses* de primo concupiscentiæ motu, qui in *corde* est, hanc de appetitu, qui in *actum* deducitur & cum rei expetitæ adeptione est conjunctus. Demonstrare vicissim annisus est *Odhelius*, tum quod celebriores Rabbini, & in his *Maimonides Gersomides*que eandem differentiam ac emphasin vocum אוה & חמד docuerint; tum quod veteres interpretes, (quos nemo idolorum aut Papistini fautores nuncupaverit,) quosque commemorant Abenesra ac Abarbanel, sententiæ Lutheranorum præluserint; tum denique quod ex recentioribus Judæis sint, qui plane cum Nostratibus in hoc argumento conveniant, præcipue *Abenesra*, comm. ad *Deut. V, 16.* Sed nolumus huic argumento diutius immorari, vel eo nomine, quod de illo in decima Supplementorum sectione, ex clarissimi *Othonis* diatribis, fusior nobis dissertatio instituenda sit.

R. P. LU-

Digitized by Google

R. P. LUDOVICI NOGUEIRA, LUSITANI, Soc. Jesu Theologi, Expositio Bullæ Cruciatæ Lusitaniæ concessæ.

Coloniæ Agrippinæ, sumptibus Fratrum Hugetan. 1691, in fol.
Contat Alphab. 6. & plag. 12.

OPus hoc jam ante annos aliquot Ulyssipone editum fuisse, ex præmissis censuris & approbationibus, quibus Auctor unus ex majoribus Societatis Jesu Heroibus prædicatur, Ulyssipone A. 1685 consignatis colligere licet. Quia autem hoc anno recusum est, mentio ejus aliqua vel ideo facienda fuit, quod sciamus, in Romanæ etiam Ecclesiæ Prælatorum atque Sacerdotum, quibus consultum maxime Auctor voluit, manus Acta hæc nostra quandoque incidere.

Bullas Cruciatas primi e Pontificibus Romanis Urbanus II & Innocentius III publicarunt, quibus nimirum iis omnibus, qui pro recuperanda Terra Sancta contra Saracenos militatum ibant, & rubea *cruce* signabantur, indulgentiæ, gratiæ aliaque privilegia concedebantur. Tametsi vero istæ in Palæstinam expeditiones dudum desierunt, Cruciatæ tamen id genus Bullæ hodienum Hispaniæ inprimis atque Lusitaniæ Regnis, quæ in ora maritima Africæ fortalitia quædam possident, & adversus Christiani nominis hostes militari præsidio tuentur, concedia Romanis Pontificibus consueverunt. Cum enim munimentis illis, per quæ sola Muhammedani Africæ incolæ a tentandis majorum suorum exemplo in Hispaniam irruptionibus prohiberi videntur, custodiendis servandisque sumptus impendendi sint haud exigui, quibus ferendis non semper paria sunt æraria regia; invitandi per Bullas tales promissis spiritualibus gratiis fuere, qui liberalem in hos usus eleemosynam conferrent. Ex his eam, quæ Lusitaniæ a Gregorio XIV A. 1591 concessa, & a successoribus, Clemente VIII. & Paulo V, amplificata fuit, & hodieque repeti & ut plurimum a sexennio in sexennium prorogari a Pontificibus solet (qua iis omnibus, qui ad præsidiorū illorum, adversus Muhammedanos in Lusitanis Africæ arcibus excubantium sustentationem, eleemosynam a Commissario pro cujusque opibus definiendam contulerint, plenissima omnium peccatorum suorum indulgentia & remissio; precum item, eleemosynarum, peregrinationum cæterorumque bonorum operum, quæ in militante Ecclesia universali & singulis ejus membris fiunt, participatio; nec non privilegia & gratiæ aliæ, inprimis tempore interdicti,

&

& circa oratoria privata, eſumque carnium, ovorum & lacticiniorum in diebus vetitis, conceduntur) Auctor noſter ampliſſimo commentario illuſtrandam ſuſcepit. In quo 26 diſputationibus, in ſuas iterum ſectiones diviſis, ſingulas fere Bullæ iſtius voces accurate explicavit, eamque ſollicite cum Bulla Hiſpanica compoſuit, & quicquid ex Canonico & Pontificio jure eam in rem congeri poterat, ſtudioſe congeſſit. Quæ omnia ut præcipue Confeſſariorum & Parochorum Romanæ Eccleſiæ uſibus inſerviunt: ita quæ paſſim ex illius Eccleſiæ diſciplina de indulgentiis, interdicto & cenſuris eccleſiaſticis, abſolutione a cenſuris, de peccatis ſummo Pontifici aut Epiſcopis reſervatis, de votis eorumque commutatione, de ſuffragio & indulgentiis pro defunctis, de beneficiis eccleſiaſticis, de ſacerdotum & confeſſariorum munere, ejusque generis aliis paſſim prolixe diſceptantur, a noſtratibus etiam perluſtrari merentur.

LIBRI NOVI.

Tabellæ ſelectæ & explicatæ a Carola Patina, Pariſina, Academica. Patavii, 1691, in fol.

Cours entier de la Philoſophie ſelon les Principes de M. Deſcartes, par Pierre Silvain Regis. A Amſterdam, 1691. in 4.

Dictionaire Mathematique, ou Idée generale des Mathematiques, par M. Ozanam. A Amſterdam, 1691. in 4.

Nouvelle Bibliotheque des Auteurs Eccleſiaſtiques par Mr. L. Ellies du Pin. Tome cinquieme. A Mons, 1691. in 4.

Diſcours Politiques de Machiavel ſur la I. Decade de Tite Live. Traduction nouvelle. A Amſterdam, 1691. in 12.

Reflexions Morales de l' Empereur Marc Antonin, avec des Remarques de Mr. & de Mad. Dacier. A Utrecht, 1691. in 12.

Les Oeuvres d' Horace, traduites en François, avec des notes & des remarques critiques, par Mr. Dacier. A Paris, 1691. in 12.

Defenſe de l' Hiſtoire des Variations, contre la Réponſe de Mr. Baſnage, par Meſſire Jaques Benigne Boſſuet, Evesque de Meaux. A Paris, 1691. in 12.

Nouveau Voyage d' Italie. A La Haye, 1691. in 12.

Suite de l' Innocence opprimée dans les Filles de l' Enfance. A Toulouſe, 1691. in 12.

Hiſtoire d' Olivier Cromwel. 1691. in 12.

Abregé de l' Hiſtoire des Vaudois par P. Boyer. A La Haye, 1691. in 12.

Hiſtoire des Albigeois & des Vaudois ou Barbets, par le R. P. Benoiſt. A Paris 1691. 3 t.

Difficultez propoſées à Mr. Steyaert Docteur & Profeſſeur en Theologie de la Faculté de Louvain. A Cologne, 1691. in 12. Parties VI.

Lettre d' un Abbé à un Prelat de la Cour de Rome, ſur le Decret de l' Inquiſition du 7 Dec. 1690 contre 31 propoſitions. 1691. in 12.

G. Vander Muelen in Hiſtoriam Pomponii de Origine Juris Exercitationes. Trajecti ad Rhenum, 1691. in 8.

Digitized by Google

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipſiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCI.

TABELLÆ SELECTÆ AC EXPLICATÆ A Carola Catharina Patina, Pariſina, Academica.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1691. fol. Conſtat foliis impreſſis 52, figuris æneis 42.

PIngendi artem, toti humano generi gratam maxime ac amabilem, nec non neceſſariam ſubinde ac utilem eſſe, apud omnes in confeſſo eſt: cuncta quippe ſeu artis ſeu naturæ opera oculis objicit, quantumvis longe ſint remota; hiſtoriam illuſtrat ſervatque ad poſteritatem; ritus exponit veteres; aliaque reddit clara quæ oratione exponi nequeunt; memoriam quoque juvat; format mores; corpus & animum vehementer movet; ornat omnia facitque conſpectiora; delectationem affert; nominis denique dat immortalitatem. Eximiam hanc artem antiquiſſimis temporibus, in ipſo ejus primordio, admodum rudem & imperfectam extitiſſe, nec aliud fuiſſe primam picturam, quam *umbram hominis circumductam lineis*, e Plinio cognoſcimus, qui Lib. XXXV Hiſtoriæ naturalis cap. 3 & ſeqq. multa de artis hujus origine, præſtantia & cultoribus tradit. Quintilianus *lineas extremas umbræ, quam corpora in Sole feciſſent, circumſcriptas*, indeque pingendi artem exortam fuiſſe, Lib. X Inſt. orat. cap. 2. affirmat, & Ælianus Lib. X Var. Hiſt. cap. 10. primos illos artifices adeo rudi atque impolito penicillo animalia expreſſiſſe refert, ut neceſſe habuerint informibus figuris adſcribere: *hoc eſt bos, illud equus, iſtud arbor.* Secutis autem temporibus præſtantium artificum cura (quales memorantur e Græcis Pamphilus, Apelles, Melanthius, Polygnotus, Timagoras, Apollodorus, Zeuxis, Timanthes, Eupompus,

Parrhasius, Euphranor, Aristides, Protogenes, Nicias, Antimachus, Asclepiodorus, Antiphilus, Theon & alii) ad tantam dignitatem ars hæc evecta est, ut insano pretio tabulæ eorum venditæ fuerint. Ita Mnason, Eleatensium tyrannus, prælii Persici imaginem ab Aristide confectam, in qua centum homines exhibebantur, quemvis eorum decem minis, adeoque integram tabulam mille minis, id est, Philippeorum decem millibus emisse fertur: & Apellis picturam, quæ Alexandrum M. fulmen tenentem in templo Dianæ Ephesiæ referebat, viginti talentis auri, quæ faciunt Philippeorum millia duodecim, fuisse redemtam: pro Niciæ quadam tabula Attalum sexaginta talenta, sive triginta sex millia Philippeorum obtulisse: Timomachi Ajacem & Medeam talentis octoginta, sive quadraginta octo millibus Philippeis venditam: Aristidis tabulam ab Attalo talentis centum, id est, Philippeorum sexaginta millibus emtam: eandemque summam Romanos pro Apellis Venere Anadyomene, tributi nomine sibi debitam, Cois remisisse: Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium expressum, a Candaule rege Lydorum repensam auro, id est, ut Schefferus in Graphice p. 35. explicat, magnitudinem ejus æquatam nummis aureis, ac tot nummos datos, quibus tota contegi posset tabula: Apellis, Echionis, Melanthii, Nicomachi tabulas singulas *oppidorum opibus* venisse, e Plinio discimus. Collapsam tamen esse hanc artis excellentiam, ipsosque artifices defecisse, cum luxui deditæ gentes istam aspernarentur, notat Petronius, *inter pulcherrimas artes picturam ne minimum quidem sui vestigium reliquisse* questus. Verum superiori seculo renatam pingendi hanc artem dicere possumus, exortis tot eximiis artificibus, Michaele Angelo Bonarotto, Raphaele Urbinate, Alb. Durero, Titiano Vecellio Cadorino, & nonnullis aliis, qui veteres longo post se intervallo reliquisse existimandi sunt. Extat de iis insignis liber *Georgii Vasari* Pictoris Aretini, Italica lingua scriptus & Bononiæ 1681 excusus, in quo artis pictoriæ, sculptoriæ & statuariæ præstantissimi magistri, qui superiori ævo floruerunt, recensentur, eorumque vitæ & præcipua opera enarrantur.

Ab his artificibus profectorum excellentium operum, in Italia, præsertim Patavii, extantium notitiam ut exteri adipiscerentur, eruditosque oculos (quos Cicero vocat, in tabulas hujusmodi cum ratione defixos) iis pascerent, & artis præstantiam recte intelligerent; celeber-

lèberrimi Antiquarii & Medici Patavini *Caroli Patini* omnibus artibus egregiis exculta filia, formæ & eruditionis laude præſtantiſſima virgo, *Carola Catharina*, Academicis Patavinis ob doctrinæ raram in hoc ſexu excellentiam adſcripta, allaboravit: eamque ob cauſam ſelectas rariores ſibi obſervatas Titiani Vecellii Cadorini *decem*, Leonh. Vincii *unam*, Pauli Calliarii Veronenſis *undecim*, Caroli Calliarii *unam*, Alex. Varotarii *unam*, Andr. Vicentini *unam*, Jac. Robuſti Tintoretti *unam*, Jacobi a Ponte Baſſani *unam*, Hannibalis Caraccii *tres*, Lud. Caraccii *unam*, Dom. Contareni *duas*, Nic. Puſſini *unam*, Fr. Barbieri ſive Quercini *unam*, Jo. Holbenii *unam*, a Natale Jouveneto depictam *unam*, & ab Ant. Polato *unam*, incertorum vero artificum *tres* tabulas æri inſculpi fecit, indeque expreſſas conſpectui noſtro ſubjecit, famam, quam perennem ſibi excellentiſſimi artifices monumentis iſtis pepererunt, ſtudio iſthoc ſuo communem cum iis adepta. Omnes hæ tabulæ cum vel ſacrum, vel pietati honeſtatique conveniens argumentum exhibeant; (nam laſciviorum, etſi artificioſiſſimarum picturarum nullam rationem habuit, ingenuos iis corrumpi ocellos & nequitiæ reddi participes a caſtiſſimo poeta Propertio edocta) unamquamque earum Diſſertatione cuivis iconiſmo ſubjecta illuſtrare, & e ſacris literis depromtas imagines verborum elegantia venuſtiores reddere, e Martyrum hiſtoriis aut Sanctorum vitis petitas ubertate ſermonis explicare, e Gentilium monumentis acceptas vel priſcorum Hiſtoricorum ſententiis vel proprii ſermonis cultu dilucidiores reddere ſategit; verborum ſuorum elegantia pulchritudinem iconum æmulata, & orationem ex penicillo pictorum præſtantiſſimorum (ut *p. 106.* loquitur) prodeuntem ſtyli ſui venuſtate tantum non ſupergreſſa. E ſacris literis depromtas primo, utpote digniore, loco collocavit imagines: e quibus ad Vetus Teſtamentum eæ ſpectant, quæ Moſem Nili aquis expoſitum, indeque a Pharaonis filia protractum & ſervatum *p. 11.* Salomonis de duabus fœminis ſuper infante demortuo altercantibus e tribunali latam ſententiam *p. 13.* Angelum Tobiæ viam & rationem ſanandorum oculorum monſtrantem *p. 16.* ſiſtunt: e Novo Teſtamento accerſitæ ſunt Johannis Baptiſtæ *p. 20.* Nativitatis Chriſti *p. 24.* Matris Virginis cum filiolo ludentis *p. 28.* eundemque in templo Hieroſolymitano Deo offerentis *p. 36.* & cum eo ac Joſepho in Ægyptum fugientis *p. 42.* Chriſti in nuptiis Cananæis miraculum aquæ in vi-

num converſæ edentis *p. 50. & 56.* in domo Simonis leproſi diſcumbentis *p. 64.* Magdalenæ ad pedes Chriſti procumbentis eosque lacrymis rigantis *p. 72.* adulteræ a Chriſto criminis abſolutæ *p. 76.* Pilati in prætorio manus lavantis *p. 80.* Joſephi Arimathæenſis corpus Chriſti e cruce detractum ſepulcro inferentis *p. 82.* Spiritus Sancti ſuper Apoſtolos in feſto Pentecoſtes delapſi *p. 84.* Petri in ſomnio linteum variis animalibus refertum conſpicientis *p. 88.* imagines. Sanctorum hiſtoriis & Martyrum geſtis accenſendæ ſunt icones, quæ referunt Crucem ab Angelis in cœlum deportatam *p. 82.* aſſumtionem Divæ Virginis in cœlum *p. 90.* Juſtinam virginem a Maximino, qui pudicitiam ejus fruſtra ſollicitaverat, confoſſam *p. 94.* Sebaſtianum coram Diocletiani tribunali cauſam orantem, ab eo poſtea plagis enectum *p. 100.* Guilielmum Aquitaniæ Regem a D. Bernardo anachoreticam veſtem accipientem & induentem *p. 102.* Antonium Patavinum caſtitatem fœminæ nobilis Ferrarienſis adverſus zelotypiam mariti tuentem *p. 104.* eundem cujusdam viri abſciſſum pedem tibiæ jungentem & ſanantem *p. 108.* & graviter ſauciatam a marito ira accenſo fœminam miraculoſe curantem *p. 112.* patrem etiam ſuũ Martinum Bullionium homicidii incuſatum & damnatum a morte liberantem *p. 116.* demortui uſurarii cor in ciſta nummaria Antonio indice repertum *p. 122.* ejusdem doctrinæ veritatem miraculo vitrei ſcyphi, ab Aleardino milite in pavimentum lapideum projecti neque confracti, aſſertam *p. 126.* reliquiarum ejus d. 13. Jun. 1231, anno ætatis ſexto & trigeſimo demortui d. 15. Febr. A. 1330 translationem *p. 132.* D. Hiacynthum & D. Dominicum Divæ Virgini ſupplices *p. 136.* Petrum martyrem a Manichæis interfectum, cum Mediolano Comum redire vellet *p. 140.* E profana hiſtoria & fabularum ſcriptoribus accepere pictores eas imagines quæ oculis ſubjiciunt Bacchum e curru ad Ariadnem deſilientem, multis Silenis Nymphisque ſtipatum *p. 154.* Paridem venuſtiſſimæ Dearum pomum porrigentem *p. 162.* Alexandrum Darii matrem uxorem & liberos benigne excipientem *p. 170.* Antiochum perdite novercam Stratonicem amantem eamque a parente ſuo Seleuco Nicanore obtinentem *p. 174.* Exhibetur etiam tabella Concilii Tridentini A. 1545 Idibus Decembr. cœpti, pridie Nonas Novembr. 1562 abſoluti conſeſſum repræſentans *p. 146.* cui doctiſſima Virgo brevem ſubjecit hiſtoriam & Oratorum a Regibus & Principibus eo miſſorum enumerationem

rationem *p. 149.* cauſamque, cur Regis Hiſpaniarum Orator Claud. Fern. Quignonius ſingulari loco ſeorſim ſolus ſederit, expoſuit *p. 150.* Alia Viennam a Turcis A. 1683 gravi obſidione cinctam, liberatamque fortitudine Poloniæ Regis, Saxoniæ & Bavariæ Electorum, aliorumque Imperii Principum *p. 180.* refert: cui eloquentiæ etiam laude præſtantiſſima Virgo orationem ſuam hujus argumenti, Imperatori Leopoldo dicatam, iſthoc anno prid. Cal. Nov. Patavii recitatam, annexuit. Familias quoque nonnullas exprimentes ſpectandæ proponuntur tabulæ; qualis *p. 32.* a Titiano picta, nobilem apud Venetos Piſaurorum familiam ad pedes & aram B. Virginis filiolum geſtantis proſtratam exprimens, in ædibus Fratrum Franciſcanorum Venetiis extans; iſta item quæ a Jo. Holbenio delineata Thomæ Mori gentem adumbratam refert *p. 191.* inque Baſileenſi Academia aſſervatur; ac tandem familiæ ſuæ decora exhibens *p. 200.* proponitur tabella, in qua ſpectandus ſiſtitur Carolus Patinus ſedens, illiusque humero innixa Conjux, avi Guidonis effigiem digito veluti monſtrans filiabus, quarum major natu Gabrielis altera manu librum geſtat, minor Carola Catharina patri adſtans ſphæram tenet, doctrinæ ac omnis generis ſtudii indicia. Teſtis iſtius eruditionis idoneus hoc ipſum volumen eſt, cujus elegantias expoſuimus, quas ipſa in annexa cuivis tabulæ Diſſertatione prolixius explicat; non ſolum præſtantiam artis in quavis commendans & accurate exponens, verum etiam vitia & lapſus artificum, interdum a vero aberrantium, dum nimium penicillo luxuriant, ingenioſe notat. Id cumprimis reprehendit, quod ad artis magis oſtentationem, quam rei veritatem exprimendam multa confinxerint, & magna pompæ varietate imagines exornarint, quæ rebus tamen, quas exhibent ſpectandas, minus conveniat: ita nuptiis Cananæis, quibus Chriſtus temperantiæ magiſter cum matre interfuit, a tenuis etiam fortunæ hominibus apparatis, minus convenire putat tantam magnificentiam, tot dapes, tam auguſtam domum, regias porticus, pretioſas gemmas, miniſtrantium tantam turbam, ludionumque & muſicorum concentuum apparatum, præſertim autem faſtigiis columnarum impoſita Gentilium ſimulacra, quæ Alex. Varotarius & Andr. Vicentinus penicillo expreſſit *p. 52. 57. 58.* vel columnas, arcus, periſtylia & ſtatuas ædificiorumque majeſtatem, qua Simonis leproſi ædes Paulus Calliarius Veronenſis ad ſuæ artis oſtentationē exornavit *p. 65. 66. 74.* Monu-

menti autem marmorei, e quo Beata Virgo in cœlos assumta confingitur, figuris, symbolis ac emblematibus exornati splendorem, paupertati ejus parum consentaneum *p. 92.* excusat, & Hannibalis Caraccii peritiam eximie commendat, id agentis ut insignis triumphi hujus pompam magnificum sepulcrum æquaret: *Quis enim est*, subjicit, *e pictorum numero, vel ex iis qui artis fama inter cæteros eminent, qui in suis operibus nonnulla rerum sinceræ veritati adversantia non adjiciat? Usu jam comprobatum est, ut si quædam ad veritatem picta paululum ab operis perfecta venustate deficiant, artificum figmenta jam ante concessa ornatu adscititio lacunam impleant.* In Pussini tamen tabula militem, coram Salomonis tribunali infantem dissecturum, Romano verius quam Hebræorum more armatum *p. 16.* & in Pauli Calliarii Veronensis icone Sebastianum coram Diocletiano stantem, vestimenta Imperatori magis quam martyri apta gerentem *p. 102.* Ægyptiorum etiam Hebræorumque tecta acuminata, quæ plana pingi par fuerat, *p. 14.* & *90.* notat. Anachronismos quoque & ἀνισοχρονίας subinde occurrere in præstantissimorum pictorum imaginibus, recte observat: ita Hieronymum, seculi quarti Doctorem, Christi præsepio accumbentem, vestitum Cardinalium, qui tamen multis post ipsum seculis ab Innocentio IV. A. 1244 fuerunt constituti, prolixam etiam barbam gerentem, contra quas toties declamaverat, minus recte repræsentatum *p. 26.* monet; diversorum etiam seculorum homines eadem in tabula, una veluti in scena, simul produci minus apposite *p. 33. 83. 84.* ait; & *p. 114.* frequentissimum a pictoribus errorem committi annotat, quod Græcorum Romanorumve prælia fumo e tormentis bellicis prodeunte exornent; quæ tamen nonnisi post viginti secula, invento pyrii pulveris usu, adhibita fuerint. Vestem etiam Paridis in Veronensis Pauli effigie Phrygium potius quam Italum in habitum compositam mallet *p. 163.* *Enimvero*, ait, *qui hominum communis error est, ut peregrina, quæ nunquam sensibus perceperunt, eadem sub familiarium sibi ac domesticorum conceptu imaginationi sistant, etiam pictores hactenus nondum deseruisse videmus. Ineptiam eorum hic notare liceat, qui Græcos Romanosve Gallicis aut alienis vestibus induant: id enim observare sæpe mihi contigit a præstantissimis pictoribus exoratum. Ut taceam de ineptis illis seu pictoribus seu poetis, Christiana sacra Ethnicis fabulis accommodantibus, Hymenæum Junonemque*

que nuptiis Jacob & Rahel advocantibus, Mercurium Tobiæ præficientibus, Jovemque tonantem cum Moſe verba facientem. An decent talia? nonne abſona? cachinnos certe Democritis movent, verius Heraclitis luctum.

Patet hinc, in pictore non artem modo requiri effigiandi belle quæ animo concepta ſunt, verum etiam acre judicium in conſtituendis omnibus ad argumentum quod exequi propoſuit ſibi facientibus, eoque idoneis nec alienis & vero minus conſentaneis acceſſionibus exornando. Nec minori judicio aut ingenio opus eſt ei, qui vim artis aſſequi, quidque ei conveniat, quid diſſentaneum ſit, arbitrari deque tabulis pictis ſententiam dicere velit. Hic enim quam maxime illud Quintiliani Lib. IX Inſt. Orat. cap. 4. valet: *docti rationem artis intelligunt: indocti, voluptatem;* & appoſite pictor quidam apud Plutarch. tom. 2. f. 575. ſub init. lib. de Genio Socratis dixit, ἐοικέναι τὰς μὲν ἰδιώτας καὶ ἀτέχνως θεατὰς ὄχλον ὁμῶ πολὺν ἀσπαζομένους, τὰς δ' κομψὰς καὶ φιλοτέχνας, καθ' ἕκαστον ἰδία τῶν ἐντυγχανόντων προσαγορεύσαι· τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἀκριβὴς ἀλλὰ τύπῳ πὴ γίνεται μόνον ἡ τῶν ἀποτελεσμάτων σύνοψις· τὰς δ' τῇ κρίσει μετὰ μέρος τὸ ἔργον διαλαμβάνοντας, οὐδὲν ἀθέατον οὐδὲ ἀπροσφώνητον ἐκφεύγει τῶν καλῶν, ἢ τἀναντίον γεγονότων. Tali judicio valere ingenioſam doctamq; Virginem, Patinam, nec animum ſaltem omni ſcientiarum genere excultum, verum etiam *oculos eruditos* habere, ut Cicero parad. 5. loquitur, vel τεχνικὰ ὄμματα, ut Ælianus Lib. XIV Var. Hiſt. cap. 47. eos appellat, qui non ſuperficiarie picturas tuentur, ſed ad artis regulam examinatas accurate dijudicant, volumen hoc, cujus elegantiam exoſculamur, demonſtrat.

SFERA ASTRONOMICA DEL PADRE BONAventura Cavalieri.

hoc eſt,

Sphæra Aſtronomica Patris Bonaventuræ Cavalerii &c.

Romæ, apud Ant. Manari, 1690, in 12. Conſtat plagulis 15.

POſtumus hic Autoris celeberrimi fœtus iterato nunc prodit opera Domini *Urbani D' Aviſo* Romani, qui eundem philoſophicis quibus-

quibusdam disquisitionibus, praxibus & problematis astronomicis, ac tractatu de erectione thematis cœlestis juxta viam rationalem, non parum locupletavit. Ipse quidem *Cavalerii* labor commodo videtur susceptus tyronum Astronomiæ; compendio enim complectitur doctrinam sphæricam, additis paucis, Planetarum theoricam, Cometas & Stellas novas attinentibus, de quibus plura profari impertinens fuerit. Clarissimo vero *Editori* nobiscum una orbis eruditus non exiguas debet gratias, quod tanti mathematici vitam, de qua non nisi pauca nobis in *Chronico* suo *Astronomorum, Tomo primo Almagesti* insinuavit *Ricciolus*, studiosius descriptam in limine libelli hujus voluerit exhibere. Nec ingratam Lectoribus nostris, præcipue Cisalpinis, quibus scilicet libelli copia rarius contingit, rem facturos nos confidimus, si ipsam hanc narrationem, quantum licebit contractam, hic inseramus.

Editus est in hanc lucem *Bonaventura Cavalerius* Mediolani, anno proximi seculi nonagesimo octavo, honoratis prognatus parentibus: quorum cura, præter cæteras virtutes, ad pietatem sedulo formatus, eandem studiis, quibus in tenera ætate imbutus est, perpetuo conjunxit. Latinæ autem linguæ addiscendæ causa scholæ traditus, summam mox ingenii vim in rhetoricis & maxime poeticis exercitationibus prodidit, quam ad alia deinceps studia præclare, multoque cum applausu, applicuit. Cumque paternæ ædes vicinum haberent Collegium Patrum Jesuatorum, S. Hieronymo sacrum: eorum non tantum frequenti consuetudine delectatus *Cavalerius*, sed & exemplis incitatus, prensare Ordinem hunc instituit; votique sui ob singulares, quæ ipsum ornabant, animi virtutes damnatus, novitiatus, ut vocant, annum cum laude exegit. Proniſſimo deinde totius Conventus assensu religionem professus, eo cum successu philosophicis theologicisque se dedit studiis, ut postquam sacerdotio inauguratus esset, Pisas amandandum duxerint Superiores, in illustri scilicet illius civitatis Academia opportunitatem præbituri uberiorem, insignes quas ostentabat ingenii dotes in publicum proferendi. Non perinde lætum *Cavalerio* fuit hoc imperium, patriæ Lombardiæ cum Thuscia permutationem haud leviter aversanti. Commodum autem tum temporis in eodem (S. Hieronymi) Conventu Pisis commorabatur P. *Benedictus Castellus*, Ordinis S. Benedicti, & in Academia Pisana Professor publicus: qui animad-

animadverſa *Cavalerii* ægritudine eundem blande conſolatus, perſuaſionibus ſuis ab eo non difficulter obtinuit, ut ſe hodego mathematicis animum adjungeret ſtudiis: non vulgaria enim ab ingenio tam acri vividoque in hoc doctrinæ genere ſibi pollicebatur. Nec mora, eo mox effectu Elementa *Euclidea* adorſus eſt, ut in ſtuporem conjectus *Caſtellus*, Deo gratias debere *Cavalerium* pronunciaret, qui ingrata hac mutatione eidem viam comparandæ immortali famæ ſtraviſſet. Pauciſſimis enim diebus ſex priora Elementa *Euclidis* proprio Marte pervolverat; adjutus poſtea a *Caſtello* cætera breviſſimo tempore abſolvit. *Archimede* dein, *Pappo*, *Apollonio* aliisq; autoribus conſultis, ita ſuper iis cum magiſtro ſuo contulit, ut is *Galilæo*, qui matheſin eo tempore Piſis profitebatur, miraculi inſtar memoraverit, tam vaſti hominem ingenii repertum, qui tantillo tempore eos in matheſi profectus facere potuerit, qui non niſi magnum promitterent mathematicum. Captus hoc augurio *Galilæus*, tenerrimo affectu complexus eſt *Cavalerium*, chariſſimumque deinde habuit ſuorum diſcipulorum: nec veritus eſt in ſuis *de Motu locali dialogis*, cum jam *Geometriam* ſuam *Indiviſibilium* publicaſſet *Cavalerius*, eidem huic palmam præſagio decernere inter ingenia ſeculi noſtri excellentiſſima. Piſis mandato ſuorum poſtea Parmam in Conventum S. Benedicti conceſſit Cavalerius, ubi tractatum ſcripſit de *Sectionibus conicis*, & ſeptem libros *Geometriæ Indiviſibilium*. Cum autem A. 1629 e vita exceſſiſſet *Jo. Antonius Maginus*, primarius mathematum Lector in Academia Bononienſi, obtinendæ ejus cathedræ, dictos tractatus in manus tradidit *Cæſaris Marſilii* amici ſui Bononienſis, qui eosdem mathematicis memoratæ Univerſitatis, *Ovidio Montalbano*, *Carolo Antonio Mancino*, & *Antonio Mariæ Bonaſonio* aliisque communicavit. Hi, deprehenſa profunditate ingenii *Cavaleriani*, rem detulere illuſtriſſimis viris, *Octaviano Zambeccario*, *Achilli Voltæ Confalonerio*, aliisque Senatorii ordinis, quorum commendatione & patrocinio optatam ſpartam menſe Novembri anni 1629 conſecutus eſt.

Anno 1632 typis commiſit *Tractatum* de *Sectionibus conicis*, ſub titulo *Speculi Uſtorii*; in quo ſcitiſſima ratione multas harum ſectionum proprietates demonſtravit, aliis non obſervatas: & *Directorium Uranometricum*, in gratiam Trigonometriæ, tam planæ quam ſphæricæ, beneficio Logarithmorum perficiendæ; adjunctis Tabulis Geo-

metricis & Logarithmicis, regulisque resolutioni quorumcunque problematum Geographicorum necessariis. Triennio abhinc, A. 1635 *Geometriam* edidit *Indivisibilium*, quo opere parem consecutus est famam cum principibus mathematicorum, quos aut lapsa tulerunt secula, aut postera unquam sunt latura. Prodiere paulo post ejus publicationem *Centrobaryca Pauli Guldini*, Societatis Jesu Presbyteri, in quibus cum præter alia in methodum Indivisibilium directa, inventionem ejus *Sovero* & *Keplero* deberi, *Cavalerio* objecisset: Noster defensioni suæ tractatum adornavit in forma dialogi, in quo & a plagio intentato se vindicavit (*ediderat enim suam de curvi & recti Proportione promota opus* Bartholomæus Soverus *anno demum 1630; cum* Geometriam Indivisibilium ipse jam anno 1629 censuræ subdidisset mathematicorum Bononiensium) & cæteris objectionibus respondit. Apologiam hanc, antequam formas subiret typographicas, cum ostendisset *Joanni Antonio Roccæ*, celebri mathematico & amico suo conjunctissimo, qui tum forte Mutina Bononiam concesserat, & in Collegio, in quo degebat *Cavalerius*, hospitabatur; hic vero a contentionibus alienior editionem dissuaderet, quod *Guldino* disceptationem urgente, se molestiæ reciprocandarum pluries responsionum implicaturus esset *Cavalerius:* destitit hic a proposito, curamque potiorem habuit dilucidandæ suæ methodi, cujus eximium postea specimen præbuere *Exercitationes Geometricæ.* Hoc tamen laboris & studii aliæ identidem interrupere operæ: *Compendii regularium de Triangulis, per viam Logarithmorum*, A. 1638; *Novæ practicæ astrologicæ*, & centuriæ variorum problematum A. 1639; *Trigonometriæ planæ sphæricæque*, linearis & Logarithmicæ, A. 1643 publicatorum. Urgentibus deinde plurimis auditorum suorum, quos genethliacæ addiscendæ cupido tenebat, Tractatum, quem *Rotam Planetariam* inscripsit, sub nomine *Sylvii Philomantii*, forte quod Genethliacæ, cui infensior erat, nomine suo pretium aliquod conciliare fastidiret, A. 1646 edidit: in quo beneficio planisphærii, & quorundam circulorum a *Lansbergio* inventorum, & secundum regulas libri hujus dispositorum, facies cœli in plano, ad quodcunque datum punctum describitur.

Tandem A. 1647, qui supremus *Cavalerio* fuit, *Exercitationes Geometricas*, supra memoratas, in quibus methodum suam Indivisibilium

lium luculentiſſime exponit, earundemque tertia *Guldiniana* ſpeciatim objecta diluit, publici juris fecit, eoq; perfecto vivere ſimul deſiit; tanquam nobiliſſimus ingenii partus non leviori pretio, quam auctoris ſui vita, publico redimendus fuerit. Morbus enim articularis, qui toto vitæ tempore *Cavalerium* exercuit, atq; ita excruciavit, ut nec pedū nec manuum (niſi quod ægre digitos regendo calamo ſcriptorio in poteſtate habuit) officio uteretur, occupatis denique gula & pectore, eundem ad tumbam deduxit. Tranſiit ad alteram vitam *Bononiæ*, ex *Cœnobio S. Mariæ de Maſcarella*, cujus perpetuus Prior erat, beneficio Brevis Apoſtolici, ab *Urbano VIII*, intercedente Cardinali *Julio Sacchetto*, cum Legatum Sedis Romanæ *Bononiæ* ageret, impetrati, ut quiete ſua tranquille frueretur, nec alieno ſubeſſet arbitratui. Mortuus eſt Calendis Decembribus, anno ætatis quadrageſimo nono. Statura fuit mediocri, animi magni, a bonis literis ornatus, converſationis ſuaviſſimæ, amatus æſtimatusque omnibus, maxime Mathematicis ſui temporis: e quibus (ut cætera celebrium mathematicorum teſtimonia, Editori præſentis tractatus recenſa, taceamus) vel ſolum hic commemoraſſe ſufficiat *Evangeliſtam Torricellium*, *Cavalerii* condiſcipulum, cui tanti *Cavaleriana* methodus fuit, ut ſub finem *Introductionis* ſuæ *ad dimenſionem Parabolæ*, eam ejusque autorem inſigni hoc elogio exornare non dubitaverit: *Hæc eſt in mathematicis ſpinetis via vere regia, quam primus omnium aperuit, & ad publicum bonum complanavit, mirabilium inventorum machinator* Cavalerius. Quæſtionibus & problematibus, undecunque ipſi propoſitis, liberali indefeſſaque opera nunquam non ſatisfecit. Nec privatorum ſolum ſtudiis cultus, ſed Principum etiam amicitia inclaruit *Cavalerius*; *Magno Duci Hetruriæ Ferdinando II* eo in pretio habitus, ut propria lectica Florentiam ad ſe delatum aliquandiu familiariter ſecum habuerit. Ex diſcipulis, quorum plurimos reliquit, præcipue nominandi nobis veniunt *Stephanus de Angelis* Venetus, & *Petrus Mengolus* Bononienſis: uterque poſt mathematum Profeſſor, ille in Patavina, hic in Bononienſi Academia; uterque ſcriptis mathematicis editis celebres.

Cæterum & hoc viſum eſt indicare, quod alias a Ricciolo, *& ipſo* Cavalerii *amicisſimo, accepimus: eundem, qui noſtro emortualis fuit, annum &* Torricellio *&* Vincentio Reinerio (*tribus adeo eximiis* Galilæi *alumnis*) intra duos menſes fatalem extitiſſe.

APOLOGIA PRO PATRIBUS JESUITIS BELgis, præsertim Professoribus S. Theol. Lovaniensibus, de Hæresi postulatis in materia de Peccato Philosophico, adversus sycophantam Gallum, Jansseniani veneni satorem, auctore Joanne Segers P P. Societatis nuper Auditore.

Coloniæ, typis Arnoldi ab Egmond, 1690, in 4.

Constat plagulis dimid. 43.

NOvæ Hæreseos a Jesuitis in Theologia morali, de peccati Philosophici & Theologici discrimine, traditæ ac propugnatæ Denunciationes quinq; retulere Acta Eruditorum; primam *A. 1689 mense Decembri pag. 620*, alteram *A. 1690 mense Julio pag. 319*, tertiam *mense Octobri pag. 502*, quartam *A. 1691 mense Martio pag. 104*, & quintam *mense Aprili pag. 183*. Nunc, cum scriptum occurrat pro Jesuitis ab ipsorum discipulo, adversus Arnaldum Denunciationum auctorem, quod non obscure passim in contextu indicatur compositum; nos & illud merito exhibemus, atque argumenta ejus Lectori candide communicamus. In præfatione narrat, litem omnem a Jansenistis malitiose motam esse, utpote qui infensissimi Jesuitarum hostes omnem captent occasionem se ulciscendi, quod Societatis Patres primi Jansenium aggressi sint, atque ejus hæresin cum Calviniana eandem esse demonstrantes effecerint, ut communibus Ecclesiæ suffragiis illius errores damnarentur. Disputationem ipsam in duas quasi partes dispescit, quarum priore doctrinam Jesuitarum exhibet, in altera fistit adversarium ingentes de nihilo, ut ait, excitantem tragœdias.

Capite *primo* præmittit, peccatum dupliciter considerari, uno modo, quatenus formalem Dei offensam continet, altero modo, quatenus cum ratione pugnat: priori consideratione appellari Theologicum, posteriori Philosophicum; & ita etiam in Thoma reperiri. Et Theologicum quidem peccatum mereri sempiternas pœnas, quod malitiam complectatur quodammodo infinitam, non solum Jesuitas, sed etiam alios Theologos statuere: at de pœna peccati Philosophici discrepare Jesuitas, dum alii existiment, neque damni pœnam, neque sensus mereri sempiternam, nec expelli per hujusmodi peccatum gratiam sanctifican-

ctificantem; alii contendant gratiam ſanctificantem expelli, contrahi pœnam damni, non tamen ſenſus æternam. Quæ ſententia poſterior Auctori Apologiæ perplacet. Neminem autem ait Jeſuitarum aſſerere, peccatum dari philoſophicum a theologico reipſa ſeparatum, ſed quicquid de peccato mere philoſophico tradiderunt, dictum eſſe ab iis ex hypotheſi, ſi detur, ſi dari poſſit peccatum mere philoſophicum. Quare adverſarium ſycophantice propoſitionem hypotheticam detorquere ad abſolutam, & abſurda inde elicere. Etenim Jeſuitas adeo non exiſtimare, pure philoſophicum peccatum reipſa dari, ut plerique contendant, dari non poſſe, propter notitiam Dei in hominibus naturalem. Atque ejus doctrinæ non Jeſuitas primos & ſolos auctores eſſe, *cap. 2.* oſtendit, ſed præiviſſe ipſis Thomam 2a. 2æ. q. 29. a. 3. diſerte pronunciantem: *Si poſſet eſſe converſio ad bonum commutabile, ſine averſione a Deo, quamvis eſſet inordinata, non eſſet peccatum mortale.* Et Gerſonem lect. 4. corol. 1. dicentem: *Nulla transgreſſio legis naturalis aut humanæ, ut naturalis eſt vel humana, eſt de facto peccatum mortale.* Conſpirare recentiores Thomiſtas, inter Gallos Joannem Baptiſtam Gonetum, inter Hiſpanos Vincentium Ferre & Dominicum de Navarette, inter Belgas Martinum Harnæum. Conſentire in ſchola Franciſcana Belgica, Guilielmum Herinx, & in Carmelitana Franciſcum Bonæ Spei; adſtipulari Joannem Alphonſum Curiel Canonicum Salmanticenſem, aliosq; Theologos quamplurimos. Cap. 3. detegere ſuſcipit calliditatem, quam vocat, verſutiam, fraudulentiam adverſarii in accuſando tum Profeſſore Divionenſi, tum Profeſſore Lovanienſi, veluti theſeos Divionenſis patrono. Theſis Divionenſis, quæ occaſionem præbuit liti, his verbis propoſita fuit: *Peccatum Philoſophicum ſeu morale eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum vero mortale eſt transgreſſio libera legis Divinæ. Philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum; ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Quam crudam & imprudenter prolatam theſin Noſter approbare non vult, propter abſurdiſſima conſectaria, quæ ex ea deducuntur. Sed benignum, qui acceſſerit, interpretem, juxta mentem univerſæ Jeſuitarum Societatis in hunc modum expreſſurum eſſe: *Peccatum philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui DEUM vel ignorat* INVICTE, *vel de Deo actu non cogitat*, NE QUIDEM TE-

NUI ET REMISSO, *eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei* &c. Atque hoc ſenſu theſin a cavillatore potuiſſe & debuiſſe accipi, quod manuſcripta Profeſſoris Divionenſis haberet, in quibus concluſiones & fundamenta ſuæ ſententiæ expoſuerat. Profeſſor Lovanienſis, Joſephus de Reux, theſin ſcripſerat: *Fieri poteſt, ut ab homine ordinariis tantum divinæ gratiæ auxiliis prævento, exiſtentia Dei ignoretur tantiſper inculpate.* Omiſiſſe adverſarium, cum citaret mala fide, vocē *tantiſper*, atque ob falſationem correptum reſpondiſſe, id a ſe factum fuiſſe per incogitantiam. Quæ omnino frivola ſit, & indigna Diſputatore accurato & circumſpecto exceptio. Aliam criminationem eſſe adverſarii dicentis, Jeſuitas in doctrina de peccato philoſophico eundem ſibi ſcopum præfixiſſe, quem Michael Molinos princeps Quietiſtarum intenderit, nimirum latam peccandi licentiæ viam aperire. Cap. 4. defendit Jeſuitas Belgas, præſertim Lovanienſes, quibus eandem hæreſin, quam theſeos Divionenſi auctori adverſarius affinxerit & imputaverit. Cap. 5. expendit ac frangere nititur machinas, quibus per vim & fraudem Belgarum doctrinam detorqueat ad ſenſum Divionenſi a ſe affictum. Machina *prima: ad peccatum ſufficit ſola voluntas facti, nulla prorſus opus eſt notitia malitiæ.* Hanc evertit oſtendendo refragari Philoſophis & Theologis, exceptis Janſeniſtis. *Altera* machina: *ſtultum dictu eſt, Tiberios, Cajos, Nerones, Heliogabalos nulla perpetraſſe ſcelera, niſi cum actuali aut habituali Dei notitia.* Noſter eam invertit, dicens, ſtultum eſſe inficiari a Tiberio &c. & ejusmodi monſtris peccata commiſſa eſſe vere theologica, teſtantibus tam diſerte hiſtoriis, eos hominum nequiſſimos & conſcientiæ ſtimulis, & Numinis metu, fuiſſe velut de mente dejectos. Immo quod plus eſt, illos eosdem non Dei ſolum notitiam aſſecutos eſſe aſſeverat, verum & Chriſtum ſua culpa ignoraſſe. Machina *tertia: non ſolos Americanos, ſed Romanos etiam atque Græcos gentiles, auxiliis tam humanis quam divinis ad aſſequendam Dei notitiam neceſſariis ſine ſua perſonali culpa fuiſſe deſtitutos:* unde infertur, inter illos innumeros peccaſſe mere philoſophice, atque adeo ſempiternas pœnas & immaniſſima ſupplicia non fuiſſe meritos. Negat vero Noſter antecedens, probans auxilia vel humana, vel divina, ne barbaris quidem defuiſſe. Id quod in ſequentibus latius deducit. Nam *cap. 6.* monſtrat, adverſarium in ſuo de Gentilibus omni ope tum humana tum divina

divina citra ſuam culpam deſtitutis paradoxo, bellum Philoſophis, Patribus, Sacris Literis, Theologis omnibus indicere, qui multa de notitia Dei naturali in Gentilibus tradant. *Cap. 7.* novum bellum indicat altera parte aſſertionis, qua Americanos, Romanos, Græcos, nulla ſua culpa toto vitæ tempore cœleſtibus gratiæ auxiliis deſtitutos fuiſſe perhibuit, excitari tum S. Literis, pronam Dei in omnes homines voluntatem prædicantibus, & mortem Chriſti pro omnibus & ſingulis hominibus obitam adſtruentibus, tum Patribus & Theologis, qui eadem de amore Dei ac morte Chriſti diligenter inculcent, & gratias in omnes homines illarum capaces exinde derivent. Caput ultimum conſectaria educit ex ſententia adverſarii, de ſubtracta Romanis, Græcis, Americanis gratia, nulla prævia eorum perſonali culpa toto vitæ tempore, qua potuerint ad Dei notitiam pervenire, ſponte fluentia. Nimirum ea doctrina fidem debilitari, ſpem infringi, charitatem in Deum & Jeſum Chriſtum eliminari, charitatem in proximum extenuari, virtutum omnium ſtudium & curam religionis extingui, morum honeſtati certam ſtragem inferri, Deum auctorem ſtatui præceptorum ſervatu impoſſibilium, Deum tanquam tyrannum induci.

In Epilogo Apologiæ ſuadet adverſario, ut Janſenio ex animo valedicat, Jeſuitas alios, quam viſi hactenus ipſi ſint, experturo. In fine tandem proteſtatur, cum audiverit Theſes Divionenſes de peccato Philoſophico & Theologico eſſe proſcriptas Romæ, ſe eas iſto ſenſu recipere nolle, aut defendere, quo damnatæ ſunt. Se enim Jeſuitarum eſſe diſcipulum, cui alte impreſſum ſit, ſummam deberi Sedis Apoſtolicæ, & S. Congregationis ſtatutis ac decretis, reverentiam & obſequium.

Criſtian Weiſens Curiöſe Gedancken von deutſchen Verſen ꝛc.

CHRISTIANI VVEISII MEDITATIONES Curioſæ ſuper Poeſin Germanicam, ut ſciat ſtudioſa Juventus bonos verſus dignoſcere, eosdem componere & modum denique in ſtudiorum hoc genere retinere.

Lipſiæ, apud Jo. Friedericum Gleditſchium, 1691, in 8. Plag. 44.

Nondum

NOndum ceſſat clariſſimus Autor præclaris ingenii monumentis ſtudioſæ Juventuti ad familiariorem cum Muſis politioribus conſuetudinẽ aditum patefacere. Et noviſſimum quidem hoc argumenti eſt poetici, quo rationem ad carminis Teutonici laudem, quam ipſe adeptus dudum eſt, aſpirandi accurate & perſpicue docere ſuſtinuit. Tria vero quã maxime agit. *Primo* enim docet, qua in re conſiſtat verſuũ indoles, & quid ad exteriorẽ eorum faciem requiratur, idque fit in *parte prima*. *Tum* in ſuperiora redit ſecula, & diſcrimen inter veterum & recentiorum Poeſin profundius inveſtigat; *denique* & artificia oſtendit, quibus ad elaborationem carminis applauſum ſeculi demerituri utendum ſit; quæ duo *parte ſecunda* exequitur, ubique vero præcepta exemplis profana & ſacra, læta & triſtia exprimentibus, illuſtrat.

Prima pars *quatuor* capitibus abſolvitur, quorum *primum* de rhythmis agit. Ubi obſervat, ſingularem rhythmis ineſſe ſuavitatem, qui exinde etiam plerisque nationibus allubuerint. Etſi enim ab antiquioribus & Græcis & Latinis verſuum hoc genus non frequentatum fuerit, repertos tamen eſſe inter exteros pariter & noſtros, qui Latinos etiam rhythmos auditu perquam jucundos condiderint; cujus generis ſpecimina Autor ipſe, præter alibi vulgata, in fine capitis ſubjecit. Cum vero noſtra lingua multis videatur duriuſcula, huc imprimis operam ponendam eſſe monet, ne ingratior in rhythmis ſonus auribus moleſtus accidat. Prolixe itaque univerſam hanc doctrinam expedit; quidque de *Sonnetis* atq; *Madrigalibus*, ut vocantur, habendum ſit, & numquid non ſine rhythmis in noſtra etiam lingua verſus fieri poſſint, qualia exempla e Lipſia prodiiſſe ait, ſollicite diſquirit. *Secundum* circa ſcanſionem occupatur, de qua tria præcipue expedit, tum quid circa pedes eorumq; varias ſpecies tenendum, tum in qua re ipſorũ ſuavitas quærenda, tum quomodo connectendi invicem ſint; qua occaſione de accentu ſcanſionis & pronunciationis, de epithetis, de pronunciatione proſaica, de verſibus ex meris monoſyllabis conſtantibus, de poſitione, de apoſtrophis, de ſyncope & epentheſi, de dialecto, de vocibus duos accentus ſuſtinentibus, de verbis & nominibus compoſitis, de cæſura denique prolixius diſſerit. *Tertium caput* circa *conſtructionem* ſatagit, quam cum ejusmodi principiis inniti jubeat, quæ viri cæteroquin eximii non æque per omnia obſervaſſe videntur, modeſte eadem *Veriſimilium* in modum tradit, relicta unicuique in ſectandis iisdem libertate,

tate, ut fateatur tamen, in ipsa praxi nunquam ab iisdem se fuisse destitutum. Quoad *verba* itaque, ea non a Germanis tantum intelligi, sed usu etiam frequentari vult; non familiari solum sermone, sed etiam panegyrico, quamvis & hic pro norma istum agnoscat. Ergo cum istis facere non vult, qui recens effictis & nondum usitatis vocabulis singulare aliquod decus fœtibus suis conciliare se opinantur, quamvis linguæ nostræ, ad Græcorum imitationem, potestatem isthanc non penitus adimere velit; qua occasione Deorum etiam gentilium nomina, per prosopopœiam licet a quibusdam excusata, a plerisque tamen non intellecta, exesse e carminibus jubet, nisi quorum jam diu nota sunt vocabula, amœnis allusionibus elocutionique inservientia. Non tamen Gallica vocabula plane rejicit, modo excessu ne peccetur. De ipsa *constructione* hanc regulam iterum iterumque inculcat, *nullam tolerandam in versu esse, nisi quæ & valeat in prosa*, ejusque præceptionis fundamentum ex ipsa natura linguæ facile ait patescere. Nam quod liæ linguæ in versibus trajectionibus utantur, id inde esse, quoniam & in soluto sermone pari libertate gaudeant, quod secus fiat in Germanica. Germanis igitur naturali constructionis ordini summa industria inhærendum esse, nisi de orationis gratia multum decedere sibi cupiant. Tria vero impedimenta esse præcipue, quæ in hoc negotio aliquibus obstare videantur, cum alii scansionem aliter non procedere, alii rhythmum perire, alii vero sensum aliter fluere non posse existiment; quæ omnia tamen ingeniose non minus quam accurate tollit, monstrata ubique ratione, qua evitari incommoda ista aptissime possint: ubi obiter de *imitatione*, quam duplicem facit, adstrictiorem unam & difficiliorem, liberiorem & faciliorem alteram, utilissima præcepta adjicit. Denique vero quid de *licentia poetica* circa constructionem habendum sit, explicat, ac neq; rhythmi repercussionem, neq; emphasin, neq; parenthesin, (id quod celeberrimo *Morhofio* visum erat) regulæ obstare posse, deducit; & an constructio dubia sit, an particulæ relativæ sæpe prosint, quid constructio ex abrupto sit, manifestum facit. *Quarto capite* in *genera carminum* inquirit, & unde existant, & ut ratione materiæ & ratione usus discriminentur, explicat, suggerens inprimis scitissimum monitum, quo, offerente se conscribendi carminis occasione, quam aptissimum semper genus eligi queat. Hinc *caput quintum* usitatioribus carminum generibus totum impendit

& de Alexandrino, de Elegiis, de Trochaico, de Dactylico, de Odis denique prolixissime disserit, & quid singula peculiariter sibi deposcant, quid ea deceat, quid denique in illis liceat, dilucide præcipit. Demum *capite sexto* inusitatiora genera, de quibus hoc loco agere instituit, nullis regulis contineri annotat, & quam multiplex tum ratione syllabarum, tum ratione pedum, tum ratione generum suscipi variatio queat, multis tradit; quamvis & istud addat, licentiam istam non usque adeo vagam esse, ut non elegantissimo semper sensu compensanda sit. In fine disquisitio instituitur, an Latinorum genera carminum in Germanicis etiam procedant; quod equidem non negat Autor, licet vix operæ pretium illum facturum esse fateatur, qui isti rei suam addicere velit operam.

Pars secunda tum *de discrimine veteris & novæ poeseos*, tum de prudenti & facili *imitatione* tractat. Ubi tamen primo omnium *de usu Germanicorum poematum* quædam præmittit, & hic quidem nimis aliquos excedere, omnia carminibus replentes; aliquos vero abjectius quam par erat de elegantissimis literis pronunciare contendit. Ipse *poetas* inter *& poeseos studiosos* distinguit. *Poetas* olim sapientes fuisse, rerum divinarum & humanarum scientiam versibus includentes; indeque Homerum & Virgilium tantopere olim æstimatos, quod juventutem de arcanis Deorum, sacrificiis, omnique virtutum apparatu instruerent; nobis vero, quibus verioris de Deo prudentiaque politica cognitionis lux aliunde affulgeat, tanta hodie in veneratione eos jure non esse. Interim a multis seculis *poeta* titulo eximia ingenia Imperatores exornasse, nomenque Poetæ hac ratione eruditæ Nobilitati adscriptum. Sed quod alicubi in contemtu sint, in eo quidem ipsos partim extra culpam esse, partim nullatenus excusari posse. Cæterum *poeseos studiosum* artem istam pro mero parergo & veluti instrumento habere, quo in superioribus excolendis studiis utatur. Maxime eam inservire eloquentiæ, & affectibus hominum demulcendis, sive lætitia afficiantur, sive tristitia corripiantur, sive amoris dulcedini indulgeant, accommodatissimam esse. Curiosa vero sunt admodum, quæ *differentiam veteris & novæ poeseos* explicant. Veteres inquit, gentilismo immersos, parum circa nitorem linguæ conciliandum elaborasse, eruditionis supellectile destitutos. Postmodum etiam, illato cum religione Christiana in Germaniam scientiarum lumine, juven-

juventutem Latinæ ſolum linguæ, Barbariſmis inſuper nimis quam deſœdatæ, notitia imbutam fuiſſe; neque plus ab iſtis *Teutonicis Cantionum Magiſtris* expectari potuiſſe, indoctis illis & elegantiæ omnis expertibus. Lætiorem omnia faciem ſuperiore demum ſeculo induiſſe, refloreſcentibus ſolidioribus literis, & *Luthero* noſtro præcipuum linguæ patriæ decus aſſerente, cujus etiam poeſin admirabilem ſane eſſe judicat, ut ne nunc quidem in multis ab ullo ſuperatus ſit. Secutos ipſum fuiſſe *Juſtum Jonam, Paulum Speratum, Mattheſium, Nicolaum Hermannum* aliosque, qui omnes naturæ potius impetum, quam artis regulas ſectati fuerint: ut inde ipſorum in carminibus occurrant *emendanda* quædam, ut nempe neglectus ille linguæ; quædam *excuſanda*, qualis conſtructio atque ſcanſio; *admiranda* denique aliqua, & adhuc hodie imitanda, ut perſpicua & ponderoſa ſcribendi ratio. Hodiernam vero poeſin natales debere *Martino Opitio*, omnis generis doctrina copioſe inſtructo, & Italorum, Gallorum, maxime Heinſii exemplis excitato: & iſtum virum jam pervidiſſe omnia, quæ ad conſummatam carminis elegantiam requiruntur; cujus tamen juvenilia a maturioribus ſint ſecernenda, e quibus ſpeciminis in vicem odam ejus omnium optimam, ut vocat, legendam Lectoribus ſiſtit. Hæc nova contexendorum carminum ratio cur non amplius exculta progreſſus ulteriores fecerit, equidem varie allegatis rationibus quam plurimis ait diſquiri: ut quod nimia a nobis verborum habeatur cura; quod exterorum ſuperſtitioſiores ſimus imitatores; quod verſuum nimia obruamur copia, ut vix bonorum haberi queat delectus; quod Mæcenates denique hodie deficiant Marones gratia foventes & præmiis. Sibi id inde exiſtere videri, quod feſtinare nimis jubeamur carmina, quæ tamen, ut ex veteribus exemplis pateſcat, ad exquiſitam elegantiam meditandi ſpatium inprimis ſibi depoſcant. Forſitan & eminentiora ingenia nolle ſe minutioribus iſtis occupare, ad ſublimiores diſciplinas reique publicæ utiliores ſe conferentia. Aliam quæſtionem eſſe, num inſtitutis *Societatibus* de lingua ipſa ad aliarum gentium imitationem magis magisque excolenda, conſilia agitari debeant, quibus tamen vix ſucceſſum in Germania polliceri audet; ſuam interim, quæ unice cœtui ejusmodi peragenda ſint, libere expromens ſententiam, nec diſſimulans, quid ab *illuſtri Societate Frugifera* jam præſtitum, & quid ulterius votis expetendum ſit. Ad *imitationem* ait pertinere ante omnia *præ-*

parationem, quæ tum exquisitiora realia, ex disciplinis & experientia arcessenda; maxime vero affectuum illam ὁρμὴν, ex perlectione similis argumenti poematis, uti & ex profunda rei ipsius atque casus ejusmodi meditatione, nobis obvenientem, quæque nihil aliud quam furor poeticus sit, requirat. Hinc demum de *dispositione* cogitationem suscipiendam esse, quæ vel artificialis sit & nostræ potestatis, vel naturalis atque realis, ab argumento nobis oblata. Quæ circa *operationem* monenda erant, ea prolixo satis professorem inter & auditorem dialogo, scite tamen & prudenter, executus est, non sine jucunditate perlegendo.

De cætero non possumus non duorum adhuc Voluminum, in usum juventutis a clarissimo Autore editorum mentionem brevibus saltem subjicere. Paulo enim ante *Curiosas* etiam *de Epistolis Germanicis Meditationes* luci publicæ exposuit, de quibus dicendi fortasse redibit occasio, cum ultima pars, quam pollicitus est, accesserit. Interim dum in isto absolvendo occupatur, *Tabulas Chronologicas* aliquoties promissas hoc ipso anno e vulgavit, quibus *Rerumpublicarum mutationes a nato Christo usque ad nostra tempora* sub unum conspectum revocat, secutus in iis concinnandis *Calvisii* inprimis vestigia, quod certis principiis videret innitendum.

SUITE DE L' INNOCENCE OPPRIMÉE dans les Filles de L' Infance.

id est,

Continuatio tractatus de innocentia in Virginibus ab infantia Christi cognominatis oppressa; sive Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli Medici Massilienſis, multorumque aliorum variæ conditionis hominum, quos Jesuitæ causæ illi implicuerint. Narratur etiam, quid acciderit Episcopo Vasionensi.

Tolosæ, apud Petrum de la Noue, 1691, in 12. Plag. 11.

Historiam casuum, quibus Virgines illæ in Gallia afflictæ fuerunt, in Actis nostris A. 1689, p. 365. enarravimus. Quæ vero nunc idem (ut vi-

(ut videtur) autor recenſet, & pro ſequela rigoris in virgines exerciti habet, maxima ex parte ad alios ſpectant, quorum, ut hominum parum celebrium, nomina & fata prolixe & ſingulatim exponere tædioſum foret. Præcipua igitur quædam ex relatione hac afferemus, ex quibus intelligi poteſt, quam dura ſit ſors illorum ex Clero Gallicano, aut qui iis adſtipulantur vel favent, qui Pontificis gratiam Regiæ præferunt, utque leviſſima quæque ejus affectus indicia acerrime vindicentur. Exhibetur in fine libelli exemplum ſententiæ a judicibus Regiis *Maſſiliæ d. 12. Febr. 1689*, poſt conſumtum in inquirendo duorum fere annorum tempus, pronunciatæ. Condemnati judicio illo ſunt viri inſignes laici & clerici, his nequicquam privilegium fori opponentibus. Bibliopola Lugdunenſis *Laurentius Albinus* (Aubin) qui antea ob tractatum Epiſcopi Apamienſis *de jure Regalia* excuſum accuſatus, utcunque tamen ſeſe a periculo ſibi intentato liberaverat, jam ad annos quinque ad triremes condemnatus eſt, ob libros pro Pontifice in eadem controverſia de *Regalia* ſcriptos & ex Italia ad ipſum miſſos, qui cum vinctus ad triremes duceretur, publice exclamavit, ſe Jeſuitarum victimam eſſe. Medico in titulo libelli nominato, ad annos ſeptem Regno interdictum fuit: *Antonio Iſoardo*, honeſto civi Maſſilienſi, diſpenſatori Epiſcopi Vaſionenſis, ad annos decem. *Guilielmus Cauletus*, agnatus Apamienſis Epiſcopi, Præſes mitratus Parlamenti Toloſani, a munere ſuo ad triennium ſuſpenſus fuit. Idem ad certos annos Canonicis & Presbyteris quibusdam injunctum eſt; mulctæ etiam pro modo facultatum aut culpæ plerisque dictatæ, & publicæ deprecationis ceremonia impoſita. *Cerlius* Vicarius *Apamienſis*, cujus effigiem patibulo ſuſpenſam fuiſſe in Actis A. 1689, p. 267. narravimus, ab his judicibus, profugus adhuc & latitans, ad triremes damnatus eſt; item *Doratus* Archipresbyter Aquenſis. Multi alii, bonis in fiſcum redactis, perpetuo exulare juſſi ſunt, plerique prius ſqualidis carceribus diu detenti & fame atque frigore pene enecati. Crimen generaliter in ſententia notatur, quod contravenerint juſſis & declarationibus regiis, de receptione & diſtractione librorum in regno prohibitorum, & quod varia machinati ſint contra officium Regi debitum. Autor tamen calamitatis hujus cauſam Jeſuitis, & inter hos *P. de la Chaiſe* attribuere non dubitat, tenacibus odii adverſus Virgines illas ab *infantia Jeſu* cognominatas, quibus plerique ex reis faverant, concepti. Com-

probat id Autor potiſſimum caſu Epiſcopi *Vaſionenſis*. *Vaſio* oppidum eſt *Avenionenſis* tractus, Pontificiæ ditionis. Epiſcopus (*Genero* nomen eſt) librum de Theologia morali antehac ediderat, qui contraria ſentientibus Jeſuitis diſplicuit: poſtea vetus odium renovavit, cum quibusdam ex virginibus illis e Gallia fugatis, haud invito Pontifice *Innocentio XI* receptum dediſſet; cæterum Gallis vicinis æſtimatus ob multas dotes, & ob præſtitam, quam Autor celebrat, in convertendis Reformatis operam. Cum vero a regiis miniſtris ſolicitatus, virgines tradere aut expellere nollet, neque hæ ſua ſponte cedere cuperent, atque jam duo haberent Collegia, Regis juſſu, etiam antequam Avenionenſem ditionem occupaſſet, d. 29. Sept. A. 1688, Aſmus quidam ex ductoribus regiis, cum quatuor turmis dimachorum ſummo mane Vaſionem ingreſſus, œconomum primo Epiſcopi *Iſoardum*, ſupra nominatum, dein ipſum lecto extractum & duriſſime habitum, cum presbyteris quibusdam cepit & in oppidum Nemauſum abduxit, unde poſtea in inſulam Ream translatus, & in loco inſalubri quindecim menſibus, ademtis omnibus fere vitæ commoditatibus, detentus fuit. Virgines ex Vaſionenſi diœceſi vi abreptæ, in monaſteria diſperſæ & cuſtodiæ deditæ ſunt. Si fides eſt Autori, plerique ex Clero, qui in has miſerias incidérunt, ſingulari pietatis ſtudio invidiam ſibi conciliarunt, dum lectioni Biblicæ præter morem reliquorum diligenter incumberent, tum conciones atque inſtructiones juventutis & plebejorum, item examina & cenſuras confitentium, ad normam potius ſacrarum literarum & ad emendationem ſinceram, quam ex receptis ab aliis conſuetudinibus ſuſciperent, ab æmulis pro novatoribus & *Quietiſtis* diffamati. Maxime vero nocuit, quod, ut dictum eſt, ab inſtitutis Jeſuitarum diſſentirent, & Epiſcoporum Canonicorumq; vetera jura & Pontificiam autoritatem contra regia juſſa, in materia *Regalia* & collationis beneficiorum eccleſiaſticorum, tuerentur. Subjuncta eſt tractatui brevis relatio, de ultimo rigore adverſus Virgines captas in monaſteriis exercito, & propoſita illis formula, qua ſe ab inſtituto illo abdicarent, quam tamen paucæ admiſiſſe dicuntur, reliquis contra conſcientiam & veritatem ſubſcribere nolentibus, quarum rationes ab Autore defenduntur.

DEFENSE DE L' HISTOIRE DES VARIAtions &c. i. e.

Jac ob

Jacobi Benigni Boſſueti Meldenſis Epiſcopi Defenſio Hiſtoriæ ſuæ de Variationibus, contra Reſponſum Baſnagii, Miniſtri Roterodamenſis.

Lutetiæ, apud Joh. Aniſſonium, 1691, in 12. Plag. 11.

Basnagii opus, Epiſcopi Meldenſis hiſtoriæ de variationibus oppoſitum, prolixe recenſuimus *A. 1690 p. 392. 472. 517.* Hoc refutaturus Epiſcopus diſſertationem hanc primam edidit, & Reformatis, quos charos fratres, ut ſolet, appellat, inſcripſit. In exordio non minus de *Basnagii*, quam *furii* vehementia & duritie queſtus, illam diſceptationis partem ante omnia tractandam ſibi ſumit: *an Reformati in Gallia ex religionis ſuæ principiis arma adverſus Reges arripuerint, tumultus exciverint, & ſic rebellionis crimen incurrerint?* id quod, ut in hiſtoria ſua fecerat, denuo confidenter affirmat, & *Basnagii* exceptiones operoſe refutat. Præmittit aliquid de *Calvini* ſententia, qua *Servetus* condemnatus eſt, & acriter reprehendit recentiores ex Reformatis, qui Principibus jus puniendi hæreticos, aut eos a profeſſione errorum ſuorum prohibendi aperte denegant, cum tamen contrarium etiam a Proteſtantibus uſu & praxi teneri evidens eſſe dicat. *Basnagium* errotis arguit in hiſtoria *Anaſtaſii* & *Juliani apoſtatæ*, §. 6. ſqq. adductisque & examinatis ſcriptorum teſtimoniis dicta ejus confutat. *Auguſtini* ſententiam valde urget, jus omne ſubditis ad arma, adverſus 10. 11. immutabilem legem Dei, in Principes arripienda abjudicantis. Elidit, quæ ab exemplo *Armeniorum* contra *Perſas* inſurgentium adduxerat *Basnagius*, & contradictiones ei objicit. 12. Speciatim perſequitur 16. hiſtoriam conjurationis *Amboſianæ* a *Beza* probatæ, quod adverſarius, ut ait, negare non potuerit. *Calvino* denuo imputat, quod rebellionem probaverit, & concionatoribus, quod contra pacem *Aurelianenſem* proteſtati ſint. 20. Fruſtra pro belli legitima cauſa allegari contendit lanienam *Vaſſiacenam*, nullo publico conſilio factam. 22. Negat fas fuiſſe ſubditis edictorum regiorum violationem armis ulciſci, 23. aut obſervationem eorum vi extorquere; neque juvari cauſam rebellium literis *Catharinæ Mediceæ*, Reginæ, cui jus nullum fuerit motus a Condeo & Reformatis excitatos permittendi aut approbandi. 24. Ex ſynodo Reformatorum Lugduni A. 1563 habita demonſtrat, Paſtores 28.

diſerte

diſerte approbaſſe & manifeſte ſtatuiſſe, Evangelium armis defendendum eſſe. Malæ cauſæ indiciũ eſſe dicit, quod argumentum hoc ſilentio a *Basnagio* transmiſſum ſit. Addit & alia de ſynodo iſta. In hiſtoria *Valdenſium*, qui ſuperiori ſeculo contra *Sabaudiæ* Ducem arma ceperant, falſificationem hiſtoriæ *Thuani & Popelinerii* a *Basnagio* ſibi ob-
§. 30. jectam in ipſum retorquet, & concionatores *Valdenſium* omnino ſtatuiſſe, quod licite bellum pro religione geri poſſit, ex Thuano oſtendit. Spargit etiam quædam contra *D. Burnetum*, Epiſcopum Sariſ-
31. berienſem, & *Basnagii* fratrem, hiſtoriæ literariæ autorem. Se-
32. quuntur alia argumenta ex ſynodorum Reformatarum decretis &
34. ex *Bezæ* ſcriptis, item ex epiſtola Pariſienſis Eccleſiæ nomine ad *Catharinam* Reginam data. Perſiſtit in accuſatione, quod Reformati
35. cædem Ducis *Guiſii* procuraverint & probaverint, atque iterum D. *Burneto* dicam ſcribit, quod in *Critica* ſua male allegaverit ſcriptores
38. Gallos, & rerum regni Gallici imperitus ſit, *Thuanum* quoque falſo citaverit; neque contentus eſt, quod *Burnetus* errorem quendam in hiſtoria de regimine regni Navarræi agnoverit, ſed exigit, ut crimina
39. a ſe Proteſtantibus & *Crammero* objecta agnoſcat. Addit haud pau-
49. ca ex hiſtoria motuum Scoticorum, ut oſtendat, rebellionis culpa Scotos non caruiſſe, nec excuſari a *Burneto* poſſe, ſicut nec celebrem illum
41. *Joh. Knoxium*, reformationis Scoticæ præcipuum autorem. *Lutherum* poſtea vel maximum rebellionis & belli Smalcaldici inſtigatorem fuiſſe, ex theſibus ejus A. 1540 & 1545 editis conſtare putat, & jura Prin-
44. cipum Germaniæ in bello illo deſtruere conatur. Tumultus Pacciani exemplum proponit, quem improbatum licet a Melanchthone, Luthero tamen probatum eſſe haud dubitat. Sed iſta, & quæ de aliis
44. Lutheri in hanc ſententiam dictis repetit, a noſtratibus dudum examinata ſunt, & veritas in nupero ſæpiusque a nobis laudato opere *Seckendorfiano* egregiis documentis demonſtrata eſt. Diſputat inde cum
46. *Basnagio* de verbis Melanchthonis, quæ negat a ſe falſo aut maligne allegata eſſe. Anabaptiſtis & Munzero non faviſſe *Lutherum* ultro
40. concedit, ſed illorum errores ex Lutheri dogmatibus ulterius extenſis ortos eſſe contendit. Veterum quoq;, Cochlei & ſimilium, calumniam recoquit, quod *Lutherus* ab initio blanditus ſit ruſticis rebellantibus, & hos in Principes animaverit; hinc eum, ut falſum Prophetam acriter
50. taxat, & librum ejus *de libertate Chriſtiana*, & quæ de ruſticis ſcripſit, vehemen-

Digitized by Google

vehementer insectatur; de quibus omnibus, ex inspectis *Lutheri* scriptis integris, & absque præjudicio expensis judicandum est. Progreditur inde ad encomium libelli in *Hollandia* publicati, nec nobis ignoti, cui titulus est: *Avis aux Refugiés*, i. e. *Admonitio ad exules Gallos*. Gratias agit Deo, si autor libri, ut conjicit, sit ex Protestantibus. Demonstratum ab eo inter alia esse ait, quam frustra *D. Jurius* fidelitatem Reformatorum in Gallia erga Regem suum laudaverit. Succedit disputatio satis prolixa & fervida de *digamia Hassiaca*, quam pro scopulo inevitabili Reformationis habet & exaggerat. Hanc historiam ex instrumentis authenticis optima fide traditam, & defensionem Lutheri, ex suprarelato opere Seckendorfiano, Lib. III §. LXXIX Add. III, qui volent, petere possunt, & considerare, cujus ponderis sint, quæ Bossuetus ex illa contra Protestantes argumentatur. §. 56. sqq.

OSTEOLOGIA NOVA,

or some new Observations of the Bones and the Parts belonging to them, by Clopton Havers, M. D. Fellow of the R. S.

sive,

Cloptoni Havers, Med. D. & Societ. Reg. Sodalis,

Observationes novæ de Ossibus partibusque ad ea spectantibus.

Londini, sumtibus Samuelis Smith, 1691, in 8. Plag. 20.

Osteologiæ novæ titulum haudquaquam præter meritum ingenioso huic scripto præfixum fuisse, facile cuivis ipsum pervolventi patescet: dum in eo, posthabitis iis, quæ extrinsecam ossium figuram atq; compagem aliasq; circumstantias, jam tum passim annotatas ac descriptas concernunt, talia potissimum proponere sategit Nobilissimus Autor, quæ circa hanc humani corporis partē ab Anatomicis hujus seculi neglecta hactenus, vel nondum satis eruta fuere; quæq; adeo ipse aut acuta speculatione, aut oculari indagatione definienda sibi atq; illustranda sumsit, sedulo ubiq; in consilium adhibitis variis experimentis & observationibus, tam hominum, quam brutorum circa ossa factis. *Quinque* vero in universum *discursibus* suum hunece laborem inclusit, Re-

giæ etiam Societati, cujus ipse perdignum est membrum, per intervalla communicatis atque prælectis, ejusdemque, competentis nempe talibus in causis tribunalis, suffragio haud obscure comprobatis, dum ipsius maxime hortatu ad eorum publicationem incitatum semet Autor profitetur: quorum singulis quid pertractetur, per compendium nunc pro instituti ratione indicare aggredimur: utut prævideamus, difficile quodammodo fore, tantam materiæ ubertatem, quanta succinctis his discursibus comprehenditur, intra paucarum pagellarum limites ita compingere, ne plurima, scitu tamen dignissima, intacta relinquantur.

Et *primus* quidem in ordine *Discursûs* naturæ ossium & partibus ea tum constituentibus, tum obvestientibus, explicandis destinatus est. Nimirum ab ovo, quod ajunt, rem exorsus Autor, initio breviter disserit de generatione fœtusque formatione, scite & ex mechanicis veluti legibus adumbrans, qua ratione per fermentationem particula-
pag. 13. rum in ovulo materno excitatam, prima jamtum uti cæterorum membrorum, ita & Ossium stamina continente, circulatio sanguinis sua capiat exordia, indeque postmodum juge molis incrementum & partis ad partem adpositio procedat. Sermone hinc propius ad propositum thema converso, ad membranam, quæ ante alia in ossibus spectandam
16. semet exhibet, describendam se confert, *Periostrum* puta: de cujus origine cum Anatomici non consentiant, Noster strictiori examine præmisso comperisse se ait, illud, quacunque demum in parte corporis consideretur, a duplici velut fonte scaturire, fibrasque adeo ipsum constituentes duorum generum esse: nimirum quasdam, & eas quidem semper ossi ipsi contiguas, ac recta ab una ad alteram ossis extremitatem procurrentes originem ducere a dura matre, per diversa nempe cranii loca prodeunte & a capite sic ad universam ossium compagem semet diffundente, ne quidem articulationibus cursum ejus interrumpentibus, cum ibi non obscure fibrosarum harum propaginum super
19. ossium ligamentis continuatarum vestigia legerit Autor. Alias vero, his superincumbentes, perioștei fibras a musculis ac tendinibus singularum corporis partium subnasci & istuc propagari observat, easque non ita recto, ut illas, tramite procurrere; sed pro diverso musculorum situ & ipsas varium obtinere positum, ita ut alicubi plane aliæ alias
20. decussare fuerint visæ: & has quidem non raro intra ipsam ossis sub-

stantiam

ſtantiam radices agere animadvertit, penetrantes reliquam perioſtei membranam, eas inſtar circuli ambientem. Atque huic fibrillarum pag. 24.
inſertioni non modo deberi putat exquiſitam illam oſſium ſenſationem, quam ſæpe in partibus etiam membrana ſua denudatis habere deprehenſa ſunt; (nervos enim, quales nonnulli hic ſuſpicari voluere, Autor, accuratiſſime licet facta inquiſitione, in oſſium nullo; præterquam in dentibus reperire ſe potuiſſe teſtatur) ſed & quadantenus firmam 22.
iſtam hujus cum illis cohæſionem acceptam refert: cujus tamen potiorem cauſam quærendam vult in gelatinoſa oſſium, dum primum naſcuntur, qualitate, liquato glutini æmula, unde non poſſint non contiguæ ſibi membranæ tenaciter adhæreſcere. Inter uſus perioſtei, quos 27.
diverſos allegat, potiſſimus eſt, quod animales ſpiritus ſufficiat oſſibus pro fovendo calore ac ſenſu, nec non accretione & nutritione eorũ perficienda; præterea vero eandem membranam inſervire (non ſolitarie 26.
tamen) ſtatuit ad limites incremento oſſium ponendos, dum nempe ulteriorem tenſionem admittere jam recuſet: cui quidem nil quidquam obſtare autumat hujus membranæ tenuitatem; quandoquidem experientia ſimile quid fieri oſtendat in arboribus, non raro ob corticis anguſtiam amplius augmentum haud capientibus; nec non in morbo illo equorum, quem Angli *Hidebound* vocant, ubi pariter adſtricta nimis cutis, utut non omnino tenſionem reſpuens, impedimento eſſe credatur, ne animal ad juſtam ſtaturæ dimenſionem creſcere valeat. Progreditur hinc Autor ad examinandas partes oſſium conſtituentes, quas terreas partim, partim ſalinas ſtatuit: tametſi enim haud diffiteatur, cuncta demum *principia chymica* per ignis torturam ex iſtis elici poſſe (proportione licet admodum inæquali, dum terreſtrem quidem materiam ſolam $\frac{2}{3}$ aut ſaltem $\frac{5}{9}$ conſtituere, ſpiritum cum phlegmate circiter $\frac{1}{8}$, oleum non multũ ultra $\frac{1}{24}$, ſal volatile forte $\frac{1}{36}$ efficere deprehendit) attamen eorum pleraq; pro peregrinis & adventitiis agnoſcit, dum ſpiritus quidẽ & phlegma vaſis ſanguiferis & interſtitiis oſſearum particularum, oleum vero medullæ per ea diffuſæ accepto ferenda ſint, adeoq; non magis oſſium partem conſtituere dici queant, quam ſanguis pro parte venarum aut arteriarũ reputari. Sal tamen volatile aut potiorẽ 33.
ſaltem ejus portionem pro genuina rigidorum horum corporum parte habet; dum obſervavit, illud non modo poſt deſtillationem brevi iterum ſolideſcere & cryſtalliſari, ſed & quoad ſaporem ſalibus fixis, ac

Digitized by Google

ſpeciatim lapidi prunellæ, ratione frigiditatis multum affine eſſe. Porro curioſe deſignat formam atque ſitum particularum, indeque conſtantem oſſium texturam, quam & pro faciliori captu per adjectam
TAB. XIII. *figuram* adumbrare quodammodo annixus eſt. Nimirum ſtatuit ma-
Fig. I. teriæ hujus ſalino-terreſtris particulas forma oblongas eſſe, directoque ſitu collocatas, ita quidem ut altera alterius extremitati jaceat contigua: ex his vero componi chordas *A, A, A*, parallelas & rigidas, quarum plures contiguæ dein laminas, laminæque tandem oſſium parietes conſtituant. Et has quidem chordas in extima oſſis parte jugiter contiguas & parallelas manere vult, nec in extremitate oſſis terminatas, ſed illic arcus in modum reflexas & chordis alterius lateris in
pag. 36. *BB* occurrentes: interiores vero chordarum ordines quod attinet, annotat Autor, eos licet circa meditullium, ut in *AAAA*, paralleli perdurent, prope oſſis caput tamen, ut in *DDDD*, paulatim a ſitu hoc divergere & laminarum loco faſciculos formare, *cancellorum* inſtar decuſſatos, *CC:* reliquarum vero chordarum ulterius non paucas prope *FFFF* a ſociarum agmine diſcedere, ad formandas cavernulas *EE*, quibus oſſium capita fere ſcatent: ut adeo evidens ſit, horum parietes in media regione (ubi nempe ob majus fractionis periculũ neceſſitas id maxime expoſcebat) longe craſſiores eſſe, quam circa extrema:
37. quemadmodum & Autor in oſſe femoris prope medium eos reipſa quater craſſiores, facta dimenſione, deprehendit, quam in capite oſſis. Cæterum ne quis putet, circa haſce partes, cartilagine ſcilicet munitas, chordarum contiguarũ curſum interrumpi: contendit Autor, ea-
38. rum ſeriem vel ideo inde non turbari, cum particularum cartilagines componentium parilis, ut in oſſibus, diſpoſitio obtineat, nec alia interſit differentia, niſi quod hic particularum una alterius extremitatem non plene attingat; ſed alterna inter ſingulas ſpatiola interfluo aeri
Fig. 2. humorive relinquantur; uti in *Fig. 2.* quadantenus ob oculos ponitur.
43. Memorat ulterius Autor *poros* oſſium, eosque duorum generum: alios nempe longitudinem eorum pervadentes, & ex interſtitiis parallelarum chordarum oſſearum ortos; alios transverſos, ac per ſingulas laminas nulla certa ſerie diſperſos, iſtis prioribus ſubſervientes, & in eos medullare oleum, gradatim ex interioribus in exteriores laminas
50. transmiſſum, convehentes. Varias inſuper in extima oſſium ſuperficie obſervat ſtrias, ſulcos, aliasque inæqualitates ad firmiorem peri-

oſſei

TAB. XIII. ad A 1691. pag. 576.

Fig. 1.

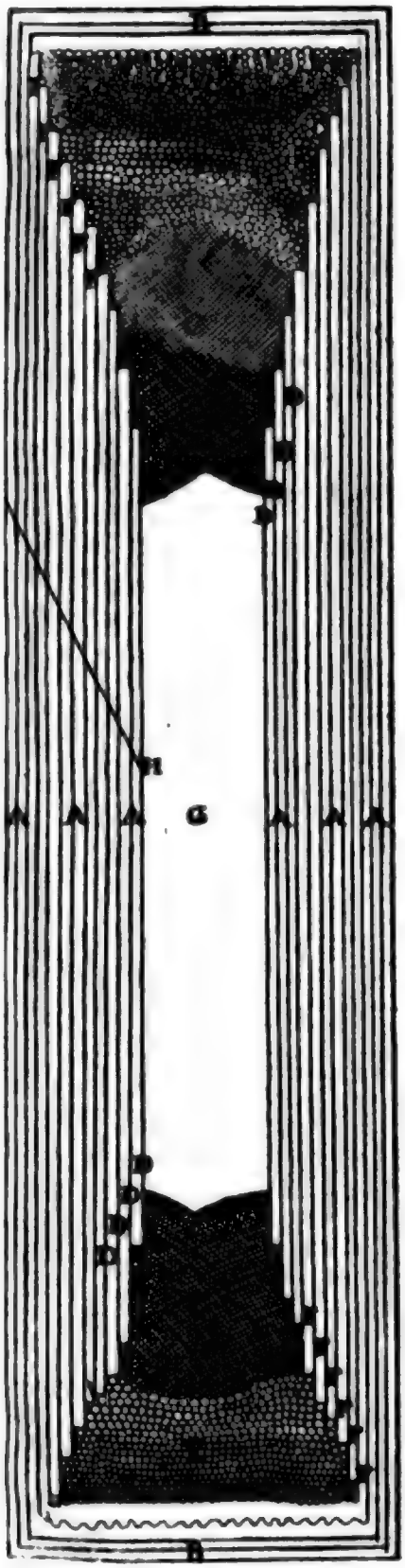

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

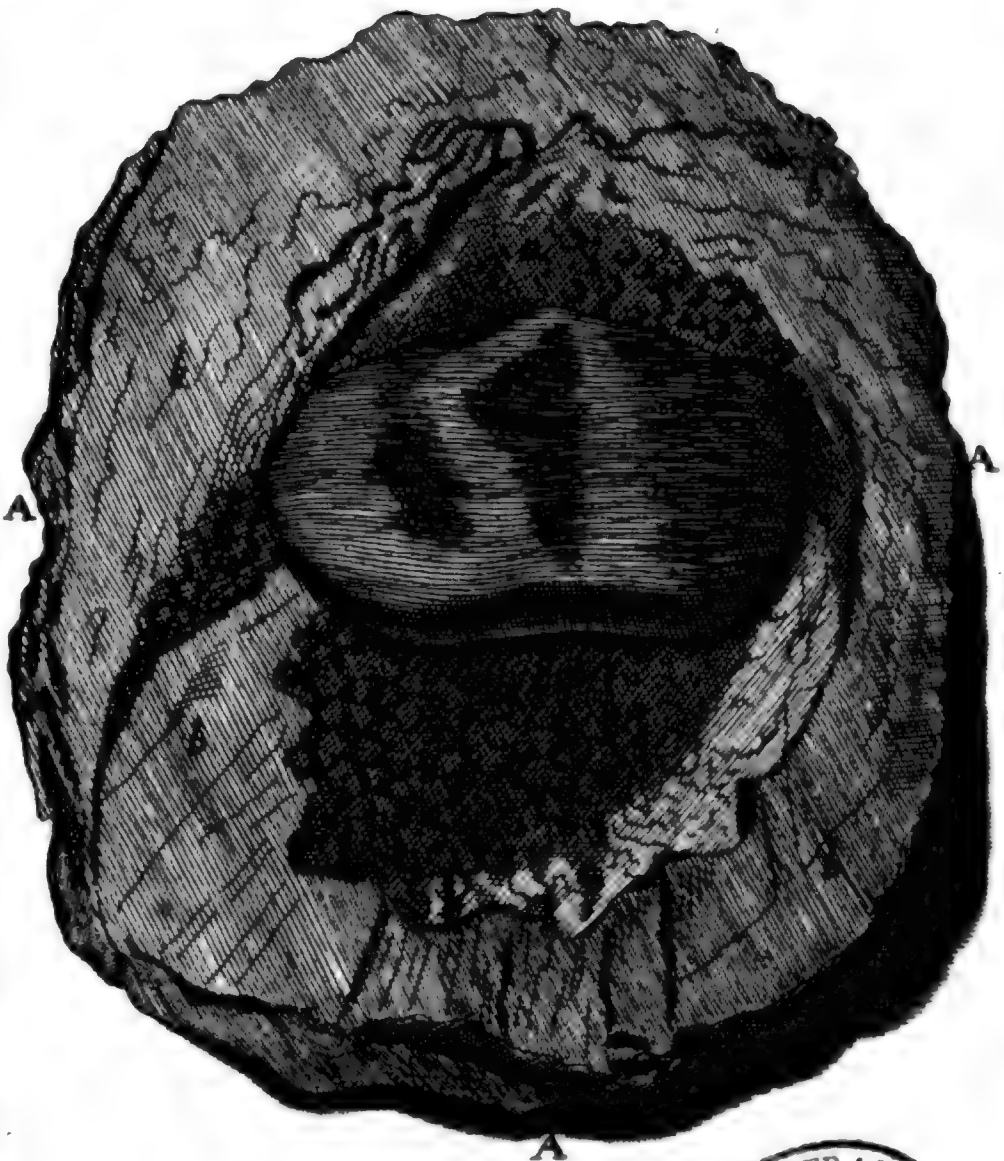

Fig.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DERECHO

Digitized by Google

oſſei adhæſionem tendinumque implantationem facientes. Speciatim vero in oſſe frontis, necnon circa ſincipitis oſſa, ſuturamque ſagittalem, peculiare pororum genus annotavit, intra ipſam cranii ſubſtantiam penetrantium: quos proinde non adeo dictis modo finibus deſtinatos autumat, maxime cum tendinum muſculorumque adjacentium ratio tale quid efflagitare haud videatur; quam potius aliis & nobilioribus uſibus dicatos conjicit, nimirum ut ſpiracula quaſi ſint, per quæ immediate (non demum auxilio glandularum cutanearum & maſſæ ſanguineæ miniſterio) eliminari ac diſſipari valeant noxii vapores intra cranium prognati, atque ſic ſupera hæc regio animæ ſedes a nubibus nebulisve ſerena manere queat. Et ex poroſa hac cranii conformatione jam pateſcere putat, tum cur ſudor e fronte citius & copioſius fere, quam ex ulla alia corporis portione erumpat; tum qua ratione emplaſtra & epithemata partibus his applicata, nec non fonticuli in cervice aperti juvent in affectibus cephalicis citius, quam ſi aliis locis adhiberentur, ubi per viam ſanguineæ circulationis demum evacuationem fieri oporteret. Fatetur tamen, ſe non in omnibus ſubjectis talismodi poros cranii reperire potuiſſe: unde hariolatur, hanc eorum abſentiam forſitan jugi quorundam cephalalgiæ, aut etiam nativæ aliorum ſtupiditati cauſam præbere poſſe. Tranſit hinc ad exponendos meatus oſſa perforantium arteriarum atque venarum, cum nutritiarum, tum medullarium: quarum has quidem nunquam recta intra oſſium cavitatem tendere; ſed plerumque obliquo itinere inter eorum laminas, more ureterum intra veſicæ tunicas, ſerpere obſervat, adeo ut quandoque ſesquipollicis longitudinem in medio oſſis emetiantur, licet hujus craſſities vix octavam pollicis partem ſuperet: cæterum hanc arteriarum inſertionem ratione numeri & loci tam mire variare notat, ut vix bina quis offenſurus ſit ſceleta, quæ exacte hac in parte conſonent; licet reſpectu directionis, qua vaſa hæc aut ſurſum intra oſſis cavitatem tendant, aut deorſum, unam eandemque in omnibus ejusdem ſpeciei individuis viam tenere, cujuslibet oſſis, cum ſimili ſuo collati intuitu ſoleant. Rationem vero, cur hoc vel illo in membro ſurſum potius, quam deorſum, & vice verſa ferantur, Autor per pluſcula exempla a ſitu partium, reſpectu habito ad poſitum trunci corporis & aortæ, indeque pendente commodiori inſertione deducit. Accedit inde ad deſcribendam internam oſſium cavitatem, non uno ubique

pag. 52.

55.

57.

59.

modo comparatam, dum in aliquibus quidem ampla eſt & unica, in meditullio ſaltem; in aliis multiplex & ſpongiæ inſtar in plures cavernulas diſtincta: priorum ſuperficiem interiorem lævem fere &
pag. 61. uniformem (niſi ubi turgeſcentia nimis vaſa ſanguifera ſui veſtigium oſſi imprimant, ut in cranio & majorum articulationum oſſibus aliquando fieri obſervat,) circa extremitatem utramque in clathratam quaſi texturam, tandemque in cellulas ſpongioſas deſinere ait. Et *Cancellos* quidem iſtos oſſeos (quos in tibiis equorum aliorumque brutorum bajulantium elegantiſime omnium figuratos teſtatur) inſervire potiſſimum reputat pro ſuſpendenda maſſa medullari, cujus nempe non modo vaſa ſanguifera huc illuc trans cancellos continuentur, ſed communis quoque membrana undique medullam ambiens iisdem in-
66. tertexatur: ac proinde cum in oſſibus bovinis parum hujus texturæ cancellatæ adſit, non abſimile technaſma a provida natura ſubſtitutum refert, dum medulla ſuper diverſis tenuibus ſchidiis oſſeis, transverſo ſitu per interiora latera diſpoſitis recumbat, quo ita ejus pondus in plures quaſi partes diviſum melius ſuſtineatur, nec medulla deorſum in unum concidat cumulum. Rationem quoque reddere nititur, cur certa modo oſſa, quorum catalogum dat, amplam talem cavitatem, (pro molis nempe proportione) nacta, reliqua vero intus non niſi mi-
67. nutis cellulis inſtructa ſint: cum enim advertiſſet, oſſa articulata generaliter ſic excavata eſſe, judicavit id fieri, partim ut firmiora, laminis nempe magis compactis forent; partim ut pleniori medullaris olei penu inſtruerentur, cujus nempe majorem copiã continuo motu inſumerent: ac ideo oſſiculis etiam oſſis hyoidis largam cavitatem obtigiſſe obſervat, moventibus nempe, quotiescumque quid aut deglutimus
68. aut loquimur: uti & illis, quæ in corde bovino inveniri ſolent, quæ gemina ſemper & articulata ſe reperiſſe perhibet; cum ipſa quoque motum in qualibet cordis aut ſyſtole aut diaſtole exerant. Reſpondet etiam objectionibus, quæ contra hanc aſſertionem ab oſſium nonnullis, articulatis quidem, nec tamen larga cavitate donatis, moveri
70. poſſent: ſpeciatim de coſtis monet, quod licet omnium frequentiſſime, ſingulis nempe reſpirationibus, in motum cieantur, ille tamen levis admodum & obſcurus ſit, nec ita magnas proinde medullæ expenſas exigat; dum facta computatione conſtet, coſtas in parte ſui maxime a centro remota, agitatione ſua non emetiri ultra $\frac{1}{162}$ ſui circuli;

Digitized by Google

culi; cum e diverso tibia regulari inceſſu $\frac{1}{12}$ & quandoque $\frac{1}{4}$, os cubiti vero nonnunquam $\frac{1}{3}$ circuli motu ſuo deſcribat. Cætera oſſa, pag. 71.
uti dictum & alias notum eſt, loco amplæ cavitatis non niſi minuſculas easque numeroſas cavernulas intra ſe habent: atque hæc rurſum in triplici differentia eſſe Noſter expertus eſt: alia ſcilicet una cum cellulis etiam cancellorum oſſeorum aliquid includere; alia meris cavernulis iisque ſimplicibus referta eſſe; alia denique pariter quidem nil niſi cellulas continere, ſed quarum binæ, ternæ aut etiam plures in unum coaleſcere videantur. Omnibus vero id commune eſſe advertit, 72.
quod cavernularum una cum cæteris adjacentibus communicet ope pororum atque meatuum, per quos non modo oleoſus medullæ liquor ex una in alteram feratur, ſed & ejusdem membrana nec non vaſa ſanguinea multifariam diſtribuantur: quandoquidem tam in horum pororum numero, quam cellularum figura, miram ubiq; varietatem deprehendit. Curioſa quoque ſunt, quæ de meatibus arteriarum nutritiarum, 74.
per totidem diſtincta foraminula fere in unam oſſis extremitatem, truncо corporis propiorem intrantium, venarumque ex oppoſito extremo, inde utplurimum magis rubente, rurſus exeuntium annotavit. Sub finem denique hujus Diſcurſus peculiarem *Dentibus*, tanquam ſingulari oſſium ſpeciei, non parum a cæteris diſtinctæ, tractationem impendit. Nimirum primo obſervat, e duplici dentes materia conſtare, 79.
altera molliori & vere oſſea tantum, altera duriori & quaſi lapidea, quæ alteri illi in partibus extra gingivas extantibus corticis inſtar incumbat, eamque a conſumtione & detritione immunem præſtet: unde fieri arguit, quod dentes poſt noxam ſemel acceptam tam cito computreſcere obſerventur: dum nempe gingivis (ut intra quas dura hæcce cruſta mox deficere incipit) alicubi forte læſis vel abſumtis, dentis portio 85.
munimine hoc velut ſiliceo deſtituta, & jam externis injuriis expoſita, non poſſit diu integro in ſtatu perdurare. Tametſi vero corticalis hæc 78.
dentium ſubſtantia nitore non minus quam ſoliditate ſilicem æmuletur; animadvertit tamen, eam ab aqua forti, a cujus vi iſte indemnis manet, facile arrodi: unde colligere jubet, quantum damni dentibus inferatur per acida potentiora, oleum puta ſpiritumve vitrioli & ſimilia, quibus paſſim eos expolire moris eſt. Cæterum notat, ſtrias cor- 79.
ticis hujus lapidei ratione ſitus neutiquam conſonare cum filis illis ſeu chordis, e quibus interior & oſſea dentis pars conſtet: quin potius manifeſtam,

nifestam, quam latius expromit, utrobique differentiam elucere: præ-
pag. 83. terea licet non modo *canini* & *incisores* generaliter, dura hacce crusta undique obvestiantur; ratione molarium tamen non exiguam inter diversa animalium genera discrepantiam Autor annotavit: dum in homine quidem, leone aliisque carnivoris eos itidem totos, quatenus extant, lapideo hoc munimine tectos scribit: at in equis, ovibus, capris aliisque brutis, granis aut gramine pasci solitis, non basin molarium; sed latera tantum, dura ista materia, in aciem velut assurgente, stipari; imo & alicubi ipsi substantiæ osseæ velut intermixtam diversis locis ultra istam acute emicare, ac ad imas usque radices inde descendentem sæpius deprehendi refert. Porro & hoc in dentibus tanquam pecu-
89. liare observat, quod periosteo destituantur, non modo quæ gingivis extant, ubi nempe id eorum muneri obfuisset; sed & in parte abscondita ipsisque radicibus: quamvis enim hæ non omnino nudæ alveolis insertæ stent, sed membrana cum gingivis & palato communi obvelentur, cui in maxilla superiori accedit portio aliqua durioris & carnosæ substantiæ, intra alveolos una descendens, pro majori firmamento: ipsum tamen, uti fert, periosteum maxillas stipans ad dentes usque non pertingit, utut prope satis ad eos accedat: dum alveolos intus obducens, altero sui latere horum substantiæ osseæ, altero dictæ membranæ
87. & carni dentes firmanti fit contiguum. Hunc autem periostei defectum abunde a provida natura, ne scilicet dentes spirituum influxu carerent, compensari innuit per nervos, quos videlicet, tanquam sortem præ cæteris ossibus præcipuam iidem obtinent. Nempe nervus, uti perhibet, seu potius fasciculus minorum nervorum, 16, 12. 7. nunc plurium nunc pauciorum, secundum maxillæ longitudinem intus procurrens, ad singulas cujusque dentis radices suos propagat ramulos, nunc in ipsa extremitate, nunc a latere (utroque etiam, ubi una tantum denti radix est) osseam dentis substantiam subintrantes, foramine non-
82. nunquam nudis oculis sat conspicuo. Denique confutat Autor sententiam eorum, qui dentes continuo crescere, indeque uno evulso oppositum longiorem fieri autumant: ait enim, ut maxime talis elongatio deprehenderetur, tamen id non tam pro genuino incremento, partis præsertim corticalis, haberi posse, quam pro aliquali protrusione ab extravasato succo nutritio facta; ut de quo alias constet, quod dente exemto e mandibula paulatim intra vacuum alveolum fluere, ejusque cavitatem ossea substantia complere soleat. *Discur-*

Digitized by Google

Discursus secundus totus impenditur explicando abstruso satis negotio accretionis atque nutritionis, cum totius corporis in genere, tum in specie ossium: quam quidem utramque a massa potius sanguinea quam nervis procedere Autor agnoscit; remota simul famosa illa objectione, quam in atrophia paralysin comitante quæsiverunt alterius opinionis patroni. pag. 92. 141.

Nimirum statuit, chylum sanguini affusum, dum ad cor appellit, circulando magis magisque comminui & attenuari, unde paulatim ejus particulæ aptiores reddantur diversis partium poris, quibus destinentur: & quemadmodum sic quolibet in loco continuæ circulationis beneficio deponantur particulæ singularum glandularum poris figura congruæ, ita speciatim in glandulis porisve nutritiis (quibus non in extremitate, per glandulas fere aliorum humorum, v. g. seri secretorias occupata, sed in lateralibus arteriarum partibus suum adsignat locum) a reliqua massa sanguinea separari succum alibilem; & ipsum quidem non unius ubique generis, quum diversis membrorum partibus formandis dicatus sit, generatim tamen fere gelatinosum: qui adeo continuo pulsu & affluxu sequentium particularũ propellatur tandem ad interstitia fibrarum, nec non ossearum chordarum, cæterarumque partium, ubi jam spirituum ea jugiter pervadentium motui ac potestati velut subjiciatur, magisque immediate accretioni animalis impendatur. 97.

Spiritibus nempe duplicem tribuit motum, alterum quidem directum, qui a termino ad terminum tendat, alterum rotatorium circum propria sua centra: (qualem duplicem motionem & in scintillis e silice excusis, & in lapide ex funda projecto spectari, & per simile a sphæra in plano provoluta petitum declarari posse innuit;) cum ergo spiritus ita moventes jugiter occupati sint e via submovere, quicquid eorum cursui objaceat, hinc fieri, ut occurrentes ita particulas gelatinosas seu nutritias motu suo rotatorio impellant atque urgeant intra spatia lateralia, quousque ea pateant aut vi obtineri queant, ut quo ipsæ facilius, quam in directum, propulsæ secedant. Ac obiter notat Autor, probabile esse, quod gelatinosa viscositas succi nutritii, motui spirituum obviam sic posita, non parum retundat eorum impetum & rapiditatem, indeque natum fervorem temperet: quodque a defectu potissimum hujus repaguli oriantur hectici illi calores, qui nimias evacuationes sequi amant. Accretionem proinde omnem in eo consistere autumat, quod, dum animal adhuc tene- 118.

rum eſt, tonusque partium laxior & fibræ magis tenſiles exiſtunt aptæque, ut laterali preſſioni cedere & locum facere poſſint, nutritiæ illæ particulæ in eas cuneorum inſtar impingantur, earumque dimenſionem continuo adaugeant, ac ſpeciatim in interſtitia chordarum oſſearum ſemet ingerant eaque compleant: usque dum tandem fibræ ita tenſæ & partes contiguæ, extremitatesque particularum oſſa conſti-
pag. 146. tuentium ita counitæ ſint, ut ulterius cedere neſciant: aut ſaltem ſingulæ partes tam fixum & ſolidum induerint habitum, ut earum quies a
129. ſpirituum motu amplius ſuperari ſe aut disjungi haud patiatur: quo facto jam ſuccus nutritius fere deſinat rotatorio ſpirituum motu ad latera deponi, incipiatque magis directo eorum motui ſubeſſe, recta nempe, cum alius cedendi locus non ſuperſit, per anguſtos interſtitiorum vaſorumque canaliculos propulſus, donec ad horum extremitates
131. variasque glandulas excretorias perveniat. Atque hinc etiam unice terminum figi judicat incremento corporum animalium, ſtaturæque adeo dimenſionem pendere, non parum licet in ejusdem ſpeciei individuis variantem, prout nempe in aliis fibræ citius vel ſerius tenſæ partesque compactæ evadant, & oſſearum chordarum extremitates inter ſe conſolidentur: utut non inficietur, quandoque copioſiorem ſucci nutritii ſuffectionem, majoremve ſpirituum vel copiam vel vigorem, partes fortiori preſſura impetentium, dum adhuc vel ad latera, vel in extremitatibus cedere aptæ ſunt, non exiguum hac in re momentum addere poſſe; ſicut e diverſo certum ſit, alterutrius horum defectum
133. ſolenni animalium incremento haud parum detrahere. Ab explicata vero ſic accretione ejusque proceſſu admodum differre credit *nutritionem* ipſam: hanc etenim neutiquam in jugi appoſitione materiæ novæ ad partes ſolidas conſiſtere vult, ſed unice in continuo ſupplemento fluidorum, ſpirituum puta humorumque neceſſariorum pro implendis fiſtulis & canaliculis aliisque vaſis, e quibus univerſam corporis machinam conſtare compertum eſt, ne iis quidem partibus exceptis quas pro meris parenchymatis antiqui habuere. Et licet haud neget, quin ſi per accidens ab ulcere aliove caſu contingat ſolidas quasdam partes abſumi aut deteri, novæ tum particulæ per rotatoriam ſpirituum motionem determinentur ad reſarciendum illud vacuum: regulariter tamen tali reſtauratione in ſtatu ſano nequaquam opus eſſe ait, adeo ut ne ſemel quidem per integrum vitæ ſpatium totam partium ſolidarum ſubſtan-

ſubſtantiam univerſaliter reparari ſeu renovari credat: quas ipſas pag. 138.
nempe in extrema etiam tabe intemeratas perdurare inde arguit, quod tali conſtent materia, quæ nec exhalari ſe, nec colliquari patiatur, adeoque aliter quam per modum eroſionis conſumi nequeat: quæ ipſa tamen nec absque acutiſſimis doloribus, (quales in morbo illo non ſentiantur,) fieri poſſet, nec oſſibus (quæ nempe in aqua forti facilius diſſolvantur, quam fibræ muſculares,) probabiliter tum parceret, quorum tamen magnitudini in tabidis nil decedere conſtet. Sub finem diſcurſus hujus Autor ex data hac hypotheſi deducit naturam & ortum tum *rachitidis*, tum *gummoſorum nodorum* a lue Venerea naſcentium: & illius quidem hanc eſſe cauſam arguit, quod in pueris hoc morbo affectis unum oſſium latus altero citius exuat primitivam ſuam conſiſtentiam cartilagineam, juſtoque celerius obrigeſcens ineptum evadat ſuſcipiendæ ulteriori accretioni, qua interim in altero & molliori oſſis latere continuata non poſſit non incurva tortuoſitas produci: horum vero, nodorum nempe Venereorum in oſſibus, non aliam eſſe materiam perhibet, quam induratum ſuccum nutritium, per lacunas chordarum oſſearum, a venenoſis & acrimonia nimia præditis particulis ſanguineis eroſarum, impellente motu ſpirituum rotatorio trajectum & exſudantem.

Tertius Diſcurſus theſaurum oſſibus incluſum, *medullam* enucleat, ejusque naturam & officium plenius, quam hactenus fere ab aliis factum, ob oculos ponit. Licet vero ſub hoc nomine communiter rota illa maſſa heterogenea, quæ oſſibus continetur, & communi quoque membranula tenuiſſima ac vitri inſtar pellucente ubique comprehenſa eſt, venire ſoleat: corporis tamen proprie ita dicti ac immediate pro oſſium uſu hic depoſiti materiam totam oleoſam eſſe, Autor aſſeverat ejusdemque ubivis naturæ: licet alicubi ob copioſiorem nitroſarum particularum admixtionem ſolidioris, quam alibi conſiſtentiæ ſit, itemque aliæ ejus partes, maxime minoribus cellulis incluſæ, aliis ob interſperſa numeroſa vaſcula ſanguinea, magis rubere videantur. Ne vero quis autumet, medullare hoc oleum confuſo tantum acervo intra oſſium cavitatem jacere, curioſe monſtrat, quomodo communis illa tunica intrinſecam oſſis ſuperficiem inveſtiens eique hinc inde per transmiſſas venulas propriosque poros connexa, diſtinctos intra ſe complectatur utriculos ſeu lobulos membraneos, (cujus-

Fig. 3. modi unum ſeparatim repræſentat *Figura 3.*) tam figuræ quidem, quam capacitatis ratione multum inter ſe variantes, cavernularumque formæ, ubi ampla non eſt oſſis cavitas, reſpondentes, ac e pluribus veſi-
pag. 162. culis rotundis & mole æqualibus compoſitos. Ad harum jam veſicularum plurimas, glandularum ſcilicet ſecretoriarum vice fungentes, derivari teſtatur totidem, imo plures quandoque arteriæ medullaris ramulos, oleoſum illic tributum deponentes: ex his vero ope pororum veſiculas inter ſe mutuo jungentium liquorem hunc porro ad reliquas, arteriis deſtitutas, gradatim transfundi; quibus ad congruam dis-
171. tenſionem repletis, putat lobulos ſemet contrahendo (ad inſtar fibrarum in veſica & ſimilibus membranoſis cavitatibus) oleum ſuum, ope mutui illius pororum commercii, velut e ſpongia preſſa diffluens, diſtribuere verſus oſſium parietes & capita, ubi eo opus ſit; experimento enim comperit, illud non peculiares per ductus eo derivari, ſed ſtillatim tantum ex his in alias veſiculas tandemque ad oſſium po-
168. ros ferri; quæ ipſæ veſiculæ, ſi medullam omnem ſic elabi, aut, ſi durior, ſuper ignem eliquatam effluere patiaris, exſiccatæ ſpongiæ figuram apprime repræſentare dicuntur. Uſum tandem medullaris olei quod attinet, Noſter penitus improbat eorum ſententiam, qui illud
178. in oſſium nutrimentum impendi autumant, (id quod ſpeciatim de ſubſtantia medullari inter utramque cranii tabellam jacente ſolet aſſeri.) quandoquidem liquor hic pinguis aptus non ſit ad induendam oſſeam ſoliditatem: utut non repugnet, ſi quis modo ſupra dicto nutritionem capere non renuat pro continuo tantum ſupplemento fluidæ volatilisve materiæ, juſtam plenitudinem tonumque vaſorum conſer-
179. vantis. Cæterum uſum medullæ generalem quidem in eo conſiſtere ſtatuit, quod unctuoſitate ſua jugiter oſſa in debito temperamento tueatur; ne ob nimiam ſiccitatem evadant fragiliora aut plane rimas agant, quod nempe aeri expoſita ſponte non raro facere obſerventur.
173. Specialem vero & majoris momenti uſum præſtare oleum hoc exiſtimat in oſſibus articulatis; poſtquam obſervavit illud e peculiaribus poris circa eorum capita & ſinus ſitis notabili copia tranſudare, (fluxu nonnunquam aliquandiu poſt mortem adhuc continuante) ibidemque intime permiſceri liquori iſti mucilaginoſo, pariter circa oſſium arti-
180. culos hærere ſolito, de quo in ſequenti Diſcurſu pluribus diſſerit. Ex utriusque ergo hujus liquoris connubio iſtis in partibus intro produci perhibet

perhibet axungiæ ſpeciem nulli alii ſecundam, & multiplicis utilitatis; quippe quam non modo inſervire contendit lubricandis articulationibus, ſed & prohibere, ne oſſa inter movendum aut mutuo incaleſcant, aut atterendo abſumantur. Præterea vero & cartilagines & ligamenta tueri a ſiccitate & inde metuenda rigiditate, quæ lubricum horum ſuper oſſibus motum non parum retardare alias poſſet: unde & ab hujus unguenti defectu commode deducit cauſam crepitationis articulorum, quæ in ſubjectis gracilibus & ſcorbuticis ſubinde obſervatur: tametſi agnoſcat, eam quandoque & a nimia ac præternaturali laxitate ligamentorum originem habere poſſe. pag. 184.

Quartus Diſcurſus de *glandulis mucilaginoſis* inſcribitur. Nimirum cum Autor in præcedenti mentionem feciſſet mucilaginis certæ cum oleo medullæ commiſceri circa articulationes ſolitæ, intimius hic in ejus naturam ac fontes, a nemine, ut putat, ante ſe detectos aut deſcriptos, inquirit. Occaſionem indagationi dedit viſcidus ille liquor nunquam non circa articulorum regionem ſemet offerens, qui cum ab oleoſa medullæ ſubſtantia venire poſſe haud videretur, ſuſpicionem peculiarium organorum ſecretoriorum Noſtro primum injecit. Strictius ergo facto examine tum interſtitii articulationum, tum membranæ eas immediate obtegentis & undique ambientis, reperit non modo intra ſinus oſſium partes quasdam molliores & veſiculoſa ſpongioſaque textura conſpicuas; ſed & ambientem illam membranam (quam laxam ſatis deprehendit, atque hinc probabiliter alii fini, quam oſſium connexioni, fortius jam tum per ligamenta factæ, deſtinatam judicavit) variis vidit protuberantiis & inæqualitatibus præditam ac revera glanduloſam: quam ipſam conſequenter mucilagini ſecernendæ dicatam eſſe, dubitare deſiit Noſter, poſtquam exinde talem exprimere liquorem manifeſte licuit. Noviter ita a ſe detectas glandulas *Articularium* nomine inſignire primum animus fuit: poſtquam autem earum ſimiles dein etiam inter muſculos ac circa tendines, nec non in gula pro lubricando ciborum deglutitorum itinere, reperit, maluit generali titulo *Glandularum Mucilaginoſarum* ipſas notare. Duorum vero generum eas eſſe perhibet, alias quidem puſillas & agminatim ſuper membranis articulationum diſperſas, æqualis omnes magnitudinis, inſtar earum, quas in vaginali teſtium tunica, peritonæo, capſula cordis ac pleura diſſeminatas videre eſt; alias vero grandiores 189. 190.

& in locis quibusdam dictæ membranæ finibusque ossium articulatorum adeo conglomeratas, ut separatas conspicuasque per se forment glandulas: quas posteriores potissimum hoc Discursu persequi Autor
pag. 195. intendit. Harum ergo catalogum potiores ipsarum sedes designantem communicat: unde patescit, earum numerum non ubivis eundem esse, dum quibusdam articulis nonnisi singulæ, aliis vel quaternæ quinæve in
191. partem cesserunt. Perhibet autem eas generatim pellucidas esse, alicubi tamen ob intertexta vasa sanguifera rubentes, cæterum molliculas quidem, non autem more aliarum glandularum friabiles aut compressione disrumpi aptas; contextasque non ex lobulis, sed plusculis membranis vesicularum rotundarum, contiguarum, ac tenaciter cohærentium numero haud exiguo obsitis, mutuoque sibi superstratis, adeo ut vel septenas alicubi dividere a se invicem liceat. Per
193. poros ergo harum glandularum mucilaginem a massa sanguinea per arterias advecta secerni vult: idque quo commodius fieret, sanguisque sat temporis haberet ad lentum hunc liquorem hic deponendum, observat venas iisdem concessas mire anfractuosas spectari, ut scilicet sanguinis inde refluentis cursus nonnihil retardaretur. Figuram earum admodum variare ait, perinde ut situm; quem tamen generaliter ita comparatum esse testatur, ut injuriam quidem pati nequeant a mutua ossium compressione; at nihilosecius aliqualem & leviculam ab articuli inflexione aut extensione pressuram subeant: quæ ipsa vero non modo humoris istius excretionem pro inungendo, ubi opus, ossis capite, juvet, sed & simul securitatem præstet ab obstructione alioquin ob viscidam ejus naturam metuenda. Externam earum formam de-
Fig. 4. & 5. lineatam sistunt *Fig. 4. & 5*, quarum illa separatam talem glandulam e sinu ossis humeri prope cubitum exemtam exhibet: hæc vero per *AAA* genu parte sui anteriori apertum exprimit, triplici nempe hujusmodi glandula *aaa* stipatum: *bbbb* est membrana immediate super interstitio articuli jacens; *c* vero patellæ in medio sitæ faciem re-
199. præsentat. Ejusdem generis glandulas Autor semet etiam reperisse narrat circa musculos, dum communem eorum membranam undique iis stipatam vidit, ad instar antea dictæ membranæ articulos vestientis: sed & præterea plures conglomeratarum seu grandioris speciei glandularum inter diversos tendines positas reperit: atque has ipsas affinem cum articulorum glandulis usum præstare conjicit, in lubricandis & ab attriti-

attritione præſervandis muſculis, dum eorum alios paſſim ſuper aliis moveri oportet: creditque mucilagini iſtic, olei medullaris loco admiſceri pinguedinem a glandulis adipoſis, magno numero per totum corpus diſperſis, affuſam: quas nempe in gracilibus etiam ſubjectis munere hoc defungi putat, quamdiu modo oleoſi quid a ſanguine ſeparari queat: creditque macilentiæ cauſam non in eo tantum quærendam pag. 206.
eſſe, cum ſufficiens adipoſi liquoris quantitas ab iis non elaboratur; ſed & multoties exinde pendere, quod memorata muſculorum inunctione nimia ejus profuſio per immoderatos labores & membrorum motus fiat; unde contingere exiſtimat, quod non facile operarii, utut habitu maxime ſano & athletico præditi, pingueſcere videantur, niſi cum abdicata vita laborioſa quieti & otio ſemet mancipent. 201.
Liquoris porro per glandulas mucilaginoſas ſecreti qualitatem quod attinet, docet eum albumini ovorum conſiſtentia ſimilem, nec tamen ſemper ita limpidum, ſed quandoque ſubflavum; cæterum ſapore ſalſum eſſe compoſitumque ex particulis aquoſis & ſalino-terreis, quas circiter $\frac{1}{52}$ ejus partem efficere docuit evaporatio. Licet autem agnoſcat, ſerum ſanguinis ei multum affine ac probabiliter ejus portionem eſſe; revera tamen differre inde probat, quod ſerum igni expoſitum mox inſpiſſetur in gelatinam, & evaporatum fere $\frac{1}{11}$ poſt ſe relinquat; mucilago vero ſic maxima ſui parte in liquorem magis tenuem convertatur, & in ſummitate modo cuticulam cum pauxillo coaguli albidi contrahat, ac de ea poſt totalem evaporationem vix $\frac{1}{30}$ remaneat. 210.
Cum vero probabile judicet, liquorem tantopere ad vitales functiones neceſſarium pro ſui elaboratione peculiarem officinam eſſe nactum, conſultum ducit munus hocce *lieni* adſignare, utpote qui (dum non abſolute ad vitam animalis neceſſarium eſſe conſtet) tali officio deſtinatus videatur, quod ad commodius vivendum quidem faciat, ſed quo carere quodammodo liceat: in defectu enim mucilaginis, jamjam ſolũ oleoſum liquorẽ ei alioquin admiſceri ſolitũ, axungiæ in muſculis & articulis lubricandis vices præſtare ariolatur; defectus vero hujus incommoda facile animadverſum iri, ſi animalia viſcere hoc privata violentis motibus & exercitiis impenderentur. 212.
Conjecturæ occaſionem maxime dedit qualitas ſucci, quem nunquam non in lienis parenchymate offendere eſt, mucilagini ſcilicet articulorum admodum affinis. Cæterum pro magis ſtabilienda hac hypotheſi Autor non modo rationem reddit, cur

liquor

liquor hic nec receptaculum commune, nec proprios ductus pro sui
pag. 214. dispensatione nactus sit; sed & ingenioſe per experimentum quoddam adumbrat, quomodo ejus generatio in liene fiat; quæ quidem recenſere nimis longum forte foret. Denique ex glandulis hiſce mucilaginoſis idem arceſſit originem duorum morborum, Medicis plerum-
216. ſqq. que nimis negotii faceſſentium, *rheumatiſmi* puta & *arthritidis*: quorum utrumque quidem ex eodem fonte fluere arguit, materia nempe heterogenea & morbifica, per glandulas has e maſſa ſanguinea tum temporis per ſolennem criſin ſeparari ſolita: hoc tantum diſcrimine, quod in rheumatiſmo exoneratio talis materiæ fiat inter partes muſculares, in arthritide vero circa articulorum regionem. Pro cujus majori confirmatione & dilucidatione Autor varia communicat experimenta in mucilagine hac per affuſionem diverſorum liquorum facta, & ex iis ſecutos effectus: indeque porro argute diſſerit de natura & ſymptomatis obſtinatorum horum morborum, conjecturas ſimul experimentorum phænomenis fultas ſuppeditans, quomodo huic hypotheſi convenienter eorum cura caute inſtituenda ſit pro diverſitate humoris peccantis, nunc acris, nunc ſalſi, nunc acidi: quæ quidem omnia lectu uti digniſſima, ita jucundiſſima quilibet nobiſcum fatebitur talium corioſus.

Reſtat ut de *quinto* & ultimo *Diſcurſu* paucis dicamus, qui de *cartilaginibus* agit, oſſium naturæ nempe adeo cognatis, ut earum plurimas tractu temporis in oſſa converti conſtet: a quibus proinde Autor eas vix aliter differre ſtatuit, niſi quod in his particulæ rigidæ extre-
271. mitatibus ſuis non omnino contiguæ ſint, ſed pauliſper diſtantes. E qua ipſa conformatione porro ingenioſe deducit earum tam flexibilitatem, quam potentiam elaſticam reſtituendi ſemet in priorem ſitum poſt inflexionem, ſimilemque ſtructuram & in aliis corporibus parili qualitate præditis obtinere credit. Plura hinc de cartilaginum uſu, vaſis ſan-
285. guiferis, temperamento aliisque proprietatibus diſſerit: inter alia vero inſignem indicat uſum, quem cartilagines, quæ coſtas veras cum ſterno connectunt, in reſpirationis munere præbeant, utut hactenus a nemine ſatis annotatum. Scilicet in *inſpiratione* putat earum ope cavitatem thoracis notabiliter ampliari, dum angulo, quo coſtis connectuntur, magis ad rectam lineã aut potius obtuſiorem ſaltē poſitum redacto, tam ſternum antrorſum, quam coſtæ retro, verſus vertebras protrudi

Digitized by Google

trudi nonnihil videantur: unde majorem ſequi pectoris ampliationem neceſſum ſit, quam per ſolam coſtarum elevationem a plano mediaſtini, quo alias acutiori angulo inclinant, in angulum minus acutum. Hunc vero potiſſimum cartilaginum harum ſcopum eſſe Noſter vel inde pateſcere arguit, quod angulus ipſe, quo appendices hæ cum coſtis uniuntur, ſemper maneat cartilagineus, utut reliqua pars cum tempore oſſeam induat rigiditatē, ne ſcilicet mobilis illa flexilitas reſpiratiōnē juvans ceſſaret cum tempore, cum alioqui nil prohiberet, quo minus integer coſtarum arcus ex oſſe ſolido conſtare æque commode poſſet. Sed porro non minorem harum cartilaginum inter *exſpirandum* etiam utilitatem eſſe agnoſcit, dum elaſtica ſua poſt factam extenſiōnē (quæ nempe in elaſtico corpore incurvo idem facit, quod in recto inflexio) ſemet reſtituendi potentia ad priorem angulum revertentes, thoracis compreſſionem notabiliter augeant: unde & potiſſimum pendere exiſtimat, quod in omni cadavere, ſive inter inſpirandum ſive expirandum quis defunctus ſit, thorax contractus ſpectetur, appendicibus nempe coſtarum cartilagineis nativum ſuum poſitum & angulum ſponte & absque ulla muſculorum actione recuperantibus ſternumque adeo deprimentibus, quod nempe a ſolo pulmonum flaccefcentium collapſu vix in eum ſitum diſponi poſſet. Atque hæc fere ſunt potiora Novæ hujus Oſteologiæ contenta: in quibus recenſendis ſi forte quis obſervationum novitate & elegantia illectos nos modum exceſſiſſe cauſetur, librum ipſum, quæſumus, pervolvat, fatebiturque nos parca potius, quam prodiga manu ejus opes diſpenſaſſe: quartus certe Diſcurſus, ubi de indole & cura Rheumatiſmi & Arthritidis tractatur, ob plurima, quæ continet, utilia & ſingularia, pleniorem jure merito, niſi materiæ copia obrutis fuiſſet properandum, relationem efflagitaſſe videbitur. pag. 290. 293.

SACRUM MUSEUM MANTUANÆ CONgregationis Carmelitarum de obſervantia: authore Clemente Maria Felina.

Bononiæ, ex typogr. Piſariana, 1691, in 4. Alph. 1. plag. 6.

Digitized by Google

EX perantiquo Carmelitarum in Ecclesia Romana Ordine, nova velut propago nata seculo XV post Christum natum fuit, *Mantuanæ Congregationis* nomine insignita, a Præsidentibus primum generalibus, inde postquam ab Eugenio IV Summo Pontifice ab obedientia Provincialium ordinis exempta esset, a Vicariis generalibus gubernata. Illius Congregationis Vicarius generalis iterato fuit præsentis libri Author, idemque S. Theologiæ Magister ac Doctor, qui exercendi, ut videtur, in arte poetica ingenii causa, præcipuorum Congregationis illius Mantuanæ membrorum laudes distichis olim decantavit non ineptis, quæque digna judicavit Vir Clarissimus *Gaudentius Robertus*, ut studio suo luci publicæ exponerentur. Sed majus cum tempore volumen ejusdem Roberti cura prodibit, totius Carmelitarum Ordinis Acta & Opera complexurum, quod nobis quoq; plura de illo Ordine dicendi occasionem non poterit non præbere.

Errata.

Mens. Jun. pag. 289. lin. 18. pro *quanquam hic* lege *quanquam & hic*. Mens. Nov. p. 540. lin. ult. pro *nephriticis* lege *arthriticis*.

INDEX.

I. Libri ad Theologiam & Historiam Ecclesiasticam spectantes.

R. *Abrah.* Abenezræ *epistola Sabbati.* 249
Henrici Ainsvvorthi *annot. in Pentateuchum, Psalmos & Canticum Canticorum.* 340
Petri Allixii *historia antiquarum Pedemontii ecclesiarum.* 254
Anonymi *compendium doctrinæ de tolerantia civili.* 460
Sepher Orchoth Zaddikim. 251
Sepher Schülchan Aruch, *ex R. Isaaci Loriæ scriptis excerptus.* 249
Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli. 568
Antonii Arnaldi *denuntiatio IVta peccati philosophici.* 104
denuntiatio Vta pecc. philos. 483
historia Johannis de Palafox. 529

historia persecutionum Bernardini de Cardenas & Philippi Pardi. 529
querela de impostoribus, qui ultra annum falsas literas ejus nomine ad Theologos Duacenses scripserunt. 538
Chronologiæ Samaritanæ synopsis, ab Eduardo Bernardo *ex MSC. excerpta.* 167
Samuelis Bocharti *Hierozoici compendium.* 56
Jac. Benigni Bossueti *defensio historiæ suæ de variationibus contra Basnagium.* 571
Edwardi Brovvn *appendix ad Orthuinum Gratium.* 134
Th. Burnetii *responsio ad objectiones Erasmi Warren.* 329
Th. Comberi *historia de usu liturgiarum in ecclesia Christiana.* 123
Fasciculus dissertationum, collectus a Th. Crenio. 335
Eduardi Gee *introductio in Rob. Personii libellum.* 2
Th. Godvvini *Moses & Aaron.* 109
Orthuini Gratii *fasciculus rerum expetendarum.* 134
Misnæ pars. Vertit Gul. Guisius. 251
Nic. Gürtleri *historia Templariorum.* 376
Hermanni ab Hardt *præloquium in Autographa Lutheri.* 422
Joannis Hoornbeckii *Socinianismi confutati compendium.* 56
Fl. Josephi *opera, cum prolegomenis Th.* Ittigii. 244
Petri Jurii *repræsentatio Socinianismi.* 449
Michaelis Lequien *defensio textus Hebræi & Versionis Vulgatæ.* 162
Melch. Leydekkerus *de fœdere & testamento Dei.* 523
Ex R. Isaaci Loriæ *scriptis excerptus liber* Scülchan Aruch. 249
Joh. Henr. Maji *dissertationes sacræ.* 173
Claudii Francisci Menestrerii *refutatio prophetiarum falso adscriptarum S. Malachiæ super electionibus Pontificum.* 144
Misnæ *pars, cum notis Gul. Guisii.* 251
R. Nathanis *Spirensis liber* Megalleh Amukoth. 250
Lud. Nogueira *expositio Bullæ cruciatæ Lusitaniæ concessæ.* 547
Laur. Odhelii *Synagoga bifrons.* 523
Joannis Overalli *liber Convocationis anni 1606.* 5
Jacobi Perizonii *cum Ulrico Hubero disquisitio de Prætorio.* 239
Roberti Personii *libellus memorialis de reformatione Angliæ.* 2
Francisci Porteri *compendium annalium eccles. Hiberniæ.* 142

INDEX

Odorici Raynaldi *annales ecclesiastici.* 189
Abbatis de la Roque *memoriæ ecclesiasticæ.* 153
Tomus II. Autographorum Lutheri *in bibliotheca* RUDOLPHI AUGUSTI *Ducis Brunsu. & Luneb.* 422
Sebastianus Schmid *in Kobeleth.* 378
in epist. Pauli ad Colossenses, aliasque. 90
Justi Christophori Schomeri *specimen Theologiæ moralis.* 253
Viti Ludovici a Seckendorf *historia Lutheranismi.* 345
Jo. Segers *apologia pro PP. Jesuitis de hæresi postulatis in materia de peccato philosophico.* 560
Pauli Segneri *Incredulus inexcusabilis.* 380
Wilhelmi Sherlock *vindiciæ dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.* 213
Thomæ Smith *Miscellaneæ.* 81
Frid. Spanhemius *de Papa fœmina.* 390
Joh. Baptistæ Thiers *historia comarum adscititiarum.* 397
Antonii Varillas *historia de revolutionibus Europæ ob Religionem T. V. & VI.* 25
Jacobi Usserii *historia controversiæ de Scripturis & Sacris vernaculis.* 290
Erasmi Warren *Geologia.* 97
Joh. Rod. Wetstenii *historia Susannæ.* 228
Henr. Whartoni *notæ in Jac.* Usserium. 290
Christoph. Wittichii *investigatio epistolæ ad Hebræos.* 525

II. Juridici.

Gerhardi Feltmanni *diss. de accessionibus memorabilibus immani aquarum vi vel terræ motu factis.* 359
de titulis honorum, libri duo. 464
Gerhardi Noodt *Probabilium Juris libri IV. de Jurisdictione & Imperio libri II. & ad L. Aquil. liber L.* 268
Georgii Adami Struvii *comment. ad lib. V. Decretalium* 327
Barthol. Leonh. Suendendörferi *Processus Fibigianus.* 49

III. Physici & Medici.

Joannis Bernoulli *diss. de effervescentia & fermentatione.* 64
Roberti Boyle *Medicina hydrostatica.* 485

Metho-

Methodus hydroſtatica pretentandi minerarum eſtimationem. 511
Joannes Ciampinus *de incombuſtibili lino.* 401
Cloptoni Havers *oſteologia nova.* 573
Pauli Hermanni *Floræ Lugduno-Batavæ flores.* 217
Abortus bicorporeus monoceps, deſcriptus a Franciſco de Honuphriis. 388
Joh. Lockii *tentamen circa cognitionem humanam.* 501
Praxeos Mayernianæ *in morbis internis ſyntagma.* 57
Jo. Nic. Pechlini *obſervat. phyſico-medicæ.* 230
Leon. Plukenetii *phytographia:* 493
Bernardini Ramazzini *diſſertatio de conſtitutione anni 1690, ac de rurali epidemia Mutinenſis agri.* 185
Car. Raygeri *ſcholia in Paulum Spindlerum.* 43
Friderici Ruyſchii *obſervationum centuria.* 66
L. S. *collegium medicum practicum.* 122
Gerardi Sermes *brevis explanatio ſani & morbidi hominis ſtatus.* 121.
Pauli Spindleri *obſervationum medicinalium centuria.* 43
Dan. Tauvry *anatomia rationalis.* 471
Varignonii *novæ conjecturæ circa gravitatem.* 299

IV. Mathematici.

Jacobi Bernoulli *ſpecimen calculi differentialis in dimenſione parabolæ helicoidis.* 13
Specimen alterum calculi differentialis in dimetienda ſpirali logarithmica, loxodromiis nautarum & angulis triangulorum ſphæricorum, cum additamento ad problema funicularium. 282
demonſtratio centri oſcillationis, ex natura vectis. 317
Joannis Bernoulli *ſolutio problematis funicularii.* 274
Bonaventuræ Cavalerii *ſphæra aſtronomica.* 555
Hier. Coetſii *Euclidis elementa.* 267
Henr. Coggeshalli *ars praxin geometricam facile exercendi, &c.* 479
Nic. Coppolæ *animadv. ſuper reſolutione geometrica duarum mediarum continue proportionalium.* 183
O. V. E. *vide* G. G. L.
Jo. Caſp. Eiſenſchmid, *de figura telluris elliptico-ſphæroide.* 315

INDEX

R. Elieſeris, *Jacobi F. liber computi aſtronomici.* 250
Dominici Gulielmini *aquarum fluentium menſura nova.* 72
Joannis Hevelii *prodromus Aſtronomiæ & novæ tabulæ Solares.* 78
Chriſtiani Hugenii, *Dynaſtæ Zulichemii, ſolutio problematis funicularii.* 281
G. G. L. *Ars combinatoria,* 63
additio ad ſchediaſma de medii reſiſtentia. 177
quadratura arithmetica communis ſectionum conicarum, quæ centrum habent, indeque ducta trigonometria canonica a tabularum neceſſitate liberata, &c. 178
ſolutio problematis catenariii. 277. 435
de legibus naturæ & vera æſtimatione virium motricium, contra D. Papinum. 439
additiuncula ad F. H. Lichtſcheidii conſiderationes. 500
Guil. Leybourn *curſus mathematicus.* 463
Ferdin. Helfr. Lichtſcheidii *conſiderationes circa altitudines & velocitates pendulorum in diverſis circulis.* 494
Dionyſii Papini *Mechanicorum de viribus motricibus ſententia, aſſerta adverſus Cl. G. G. Leibnitii objectiones.* 6
obſervationes hydraulicæ. 208
Jac. Caſteneti de Puyſegur *inſtructiones militares.* 479
D. T. *ſingularia effecta vitri cauſtici bipedalis.* 517
Hieron. Vitalis *Lexicon Mathematicum.* 301
Joh. Chriſtoph. Wagenſeilius *de hydraſpide ſua.* 37
Joannis Jacobi Zimmermanni *Scriptura S. Copernizans.* 205

V. Hiſtorici & Geographici.

Car. Ancillonii *hiſtoria receptionis Gallorum exulum in ditionem Sereniſſ. Elect. Brandenburgici.* 120
Anonymi *hiſtoria Joannis Auſtriaci, Caroli V, Imp. F.* 132
vita Caroli V. Ducis Lotharingiæ. 130
Aurelii Anzi *genius vagans.* 474
Alberti Bobovii *tractatus de Turcarum liturgia, peregrinatione Meccana, &c.* 226
Joannes Ciampinus *de Abbreviatoribus de Parco majori* 306
Dares Phrygius. 333
Dictys Cretenſis, *cum notis Joſiæ* Mereeri, *Caſp.* Barthii, *Ulr.* Obrechti, *Pauli* Vindingii, 333

Lauren-

Laurentii Ingewaldi Elingii *historia Græcæ linguæ.* 220
Jo. Bapt. Fabri *concha cœlestis.* 202
Fargesii *relatio de mutationibus, quæ regno Siam a. 1688. contigerunt.* 110
Clementis Mariæ Felinæ *sacrum museum Mantuanæ congregationis Carmelitarum de observantia.* 589
Christ. Funccii *politica ad orbis imperantis notitiam introductio.* 144
Thomæ Hyde *notæ ad Abrahamum Peritsol.* 222
Jacobi Wilhelmi ImHoff *appendix ad Historiam genealogicam Regum Pariumque M. Britanniæ.* 247
Gregorii Læti *Theatra Belgicum & Gallicum.* 204
De Larrey *Hæres Aquitaniæ.* 520
Jobi Ludolfi *comm. ad historiam Æthiopicam.* 361
Julii Mazarini *epistolæ.* 131
Ægidii Menagii *historia mulierum philosopharum.* 535
Guidonis Mige *recens status Angliæ sub imperio Wilhelmi Regis & Mariæ Reginæ.* 246
Joannis Palatii *gesta Pontificum Romanorum.* 310
Abrahami Peritsol, *vel* Paresol, *Itinera mundi.* 222
Jacobi Casteneti de Puysegur *commentarii.* 479
Adami Rechenbergii *liber memorialis prælectionum historicarum.* 309
Andr. Rovettæ *bibliotheca chronologica illustrium virorum provinciæ Lombardiæ S. Ordinis Prædicatorum.* 331
Jacobi de Saulx, *Comitis Tavannii, commentarius.* 418
Nic. Schaten *historia Westfaliæ.* 321
C. Suetonius *Tranquillus, ex recens. J. G.* Grævii, *cum notis* Torrentii, Casauboni, Marcilii, *&c.* 357
Antonii Varillas *historia Caroli VIII. R. G.* 424

VI. Philosophici & Philologici.

Cæs. Augusti *rationarium.* 375
Balbus Mensor *de asse* 375
Laurentii Begeri *observationes in numismata antiqua.* 505
Joannis Petri Bellorii *veteres artus Augustorum triumphis insignes.* 201
Thomæ Pope Blount *censura celebriorum authorum.* 24
Franc. Cameli *nummi CHRISTINÆ R. Suecorum.* 207
Caroli Mariæ CARAFÆ, *Principis Butera, Legatus.* 305

Chri-

INDEX AUCTORUM ET RERUM.

Chriſtoph. Cellarii *ſupplementa in Baſilium Fabrum.* 496
Joh. Claubergii *opera philoſophica.* 374
Alexii Comneni λογαρικὴ. 375
Franciſci Deſeine *bibliotheca Sluſiana.* 23
Joh. Henr. Eggelingius *de orbe ſtagneo Antinoi.* 447
Joh. Henr. Erneſti *diſſ. de Phariſaiſmis in libris profanorum ſcriptorum occurrentibus.* 92
Baſilii Fabri *theſaurus eruditionis ſcholaſticæ.* 496
Gul. Fleetvvood *Inſcriptionum ſylloge.* 342
Leonardus Gaultruchius *de DIs & religione ethnicorum.* 93
Joh. Frid. Gronovius *de ſeſtertiis.* 375
Paſcaſii Groſippi *tabulæ nummariæ.* 375
Chriſtiani Grubelii *diſquiſ. de lingua Germanorum.* 52
Caroli Cæſaris Malvaſiæ *marmora Felſinea.* 1
Henr. Meibomii *augmentum in V. H. Voglerum.* 302
Ægidii Menagii *diſſ. de Heautontimorumeno Terentiana* 86
Carolæ Catharinæ Patinæ *literæ de monumento Ulpiæ Marcellinæ.* 337
tabellæ ſelectæ. 549
Andreæ Petermanni *philoſophiæ Carteſianæ adverſus cenſuram P. D. Huetii vindicatio.* 431
Wilhelmi Petty *arithmetica politica.* 407
Adami Rechenbergii *de ſtudiis academicis liber* 89
J. Rondelli *diſſ. de Chœnice Pythagoræ.* 75
Claudii Salmaſii *epiſtola ad J. Fr. Gronovium.* 375
Jo. Schotani *exetaſis cenſuræ, qua P. D. Huetius philoſophiam Carteſianam inique vexavit.* 431
Jo. Eberhardi Schvvelingii *exercit. in P. D. Huetii cenſuram Philoſophiæ Carteſianæ.* 431
Gaſpar Scioppius. *Vide, Paſcaſius* Groſippus.
M. Ant. Severini *philoſophia ludi ſcachorum, & de* πεττεία *antiqua.* 405
Ezech. Spanhemii *epiſtolæ duæ ad Laur. Begerum.* 505
Val. Henr. Vogleri *introductio in notitiam bonorum ſcriptorum.* 302
L. Voluſius *Mæcianus de aſſe.* 375
Georg. Henr. Urſini *grammatica Græca.* 265
Chriſtiani Weiſii *meditationes curioſæ ſuper poeſin Germanicam.* 563

Digitized by Google

Digitized by Google

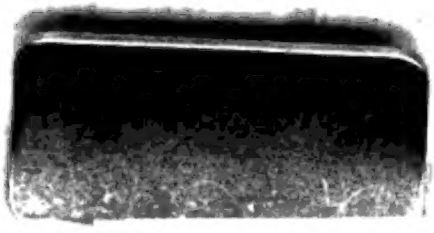
Digitized by Google